

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

**ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ İÇEL TARİHİNİN
MÜHİM BİR KAYNAĞI “TAŞ İLİ GAZETESİ” (1923-1927)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖNDER KARATAŞ

DANIŞMAN
PROF. DR. CİHAT YILDIRIM

AKSARAY-2024

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ İÇEL TARİHİNİN
MÜHİM BİR KAYNAĞI “TAŞ İLİ GAZETESİ” (1923-1927)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖNDER KARATAŞ

DANIŞMAN : PROF. DR. CİHAT YILDIRIM
JÜRİ ÜYESİ : PROF. DR. FATİH TUĞLUOĞLU
JÜRİ ÜYESİ : DOÇ. DR. AHMET VURGUN

AKSARAY-2024

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren(....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Önder

Soyadı : KARATAŞ

Bölümü : Tarih

İmza :

Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Erken Cumhuriyet Dönemi İçel Tarihinin Mühim Bir Kaynağı
“Taş İli Gazetesi” (1923-1927)

İngilizce Adı : An Important Source of the History of İçel in the Early
Republican Period “Taş İli Newspaper” (1923-1927)

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Önder KARATAŞ

İmza:

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
JÜRİ ONAY SAYFASI

Önder KARATAŞ tarafından hazırlanan “Erken Cumhuriyet Dönemi İçel Tarihinin Mühim Bir Kaynağı Taş İli Gazetesi (1923-1927)” başlıklı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

İMZA

Danışman: (Prof. Dr. Cihat YILDIRIM)

(Aksaray Üniversitesi F.E.F. Cumhuriyet Tarihi ABD)

.....

Üye: (Prof. Dr. Fatih TUĞLUOĞLU)

(Aksaray Üniversitesi F.E.F. Cumhuriyet Tarihi ABD)

.....

Üye: (Doç. Dr. Ahmet VURGUN)

(Marmara Ün. Atatürk Eğt. Fak. Tarihi ABD)

.....

Tez Savunma Tarihi: 25/06/2024

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun tarih ve
..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Prof. Dr. Aybala Çayır

İmza

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın her aşamasında desteğini esirgemeyen ve Taş İli gazetesini günyüzüne çıkarmamızı sağlayan danışmanım Prof. Dr. Cihat Yıldırım hocama, Silifke tarihi arşivini açarak yardımcı olan Rıfat Karaduman'a, beraber çalıştığımız süre zarfında desteklerini esirgemeyen Kayseri Kapalı Cezaevi A Vardiyası Başmemuru Seyithan Atasoy nezdinde mesai arkadaşlarıma ve ağabeylerime, eğitim hayatım boyunca destek olan aile üyelerime; her anımda yanımda olan, bu zor ve meşakkatli yolculukta elimden tutup beni yalnız bırakmayan kıymetli yol arkadaşım Tayibe'ye teşekkürü borç bilirim.

ÖZET

İçel ilinin merkezi olan Silifke, Karamanoğulları hakimiyetinden Osmanlı Devleti’ne geçmiş ve uzun yıllar Adana vilayetine bağlı sancak olarak varlığını sürdürmüştür. Erken Cumhuriyet döneminde 1933 yılına kadar Silifke ayrı bir il statüsündedir. İl statüsünde bulunan Silifke vilayetinin kendine ait “Taş İli” ismini havi bir “vilayet gazetesi” yayınlanmaktadır. Erken Cumhuriyet Dönemi Silifke ve bağlı kazalar hakkında siyasi, iktisadi ve sosyo-kültürel alanda önemli veriler sunan Taş İli gazetesi, Silifke hakkında yapılan çalışmalarda yeterli ilgiyi görmemiş, kent hafızası olarak nitelendirebileceğimiz bu eser birincil kaynak olarak kullanılmamıştır. Çalışmamızda Erken Cumhuriyet Dönemi İçel vilayeti hakkında mühim bir kaynak olan Taş İli gazetesinin TBMM arşivinde bulunan 1923-1927 yıllarına ait 93. nüshadan 216. nüshaya kadar mevcut nüshalar transkribe edilip gazetedeki haberler, makaleler sınıflandırılarak İçel’in siyasi, idari, iktisadi ve sosyo-kültürel hayatına dair veriler gün yüzüne çıkarılmıştır.

Bilim Kodu: 118101

Anahtar Kelimeler: İçel, Mersin, Silifke, Taş İli Gazetesi, Taşeli,

Sayfa Adedi: 430

Danışman: Prof. Dr. Cihat YILDIRIM

ABSTRACT

Silifke, the centre of the province of İel, passed from the rule of Karamanids to the Ottoman Empire and continued its existence as a sanjak under the province of Adana for many years. In the early Republican period, Silifke had the status of a separate province until 1933. The province of Silifke, which has the status of a province, publishes its own “provincial newspaper” called “Taş İli”. The Taş İli newspaper, which provides important political, economic and socio-cultural data about Silifke and the connected accidents in the Early Republican Period, has not received sufficient attention in the studies on Silifke, and this work, which can be described as a city memory, has not been used as a primary source. In our study, the copies of Taş İli newspaper, which is an important source about the province of İel in the Early Republican Period, from the 93rd to the 216th copy of the newspaper belonging to the years 1923-1927 in the TBMM archive were transcribed and the news and articles in the newspaper were classified and the data on the political, administrative, economic and socio-cultural life of İel were unearthed.

Science Code: 118101

Key Words: İel, Silifke, Mersin, Taş İli Newspaper, Taşeli

Number of Pages: 430

Advisor: Prof. Dr. Cihat Yıldırım

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	16
VİLAYET GAZETELERİ VE TAŞ İLİ GAZETESİ	16
1.1. Vilayet Gazetelerinin Tarihçesi	16
1.2. İçel Vilayet Gazetesi “Taş İli”nin Basın Yayın Hayatı ve İçeriği	19
İKİNCİ BÖLÜM.....	23
SİYASİ, İDARİ VE ADLİ HUSUSLARDAKİ HABERLER	23
2.1. Adli Vaziyet	23
2.1.1. Vilayetteki Asayiş Haberleri.....	27
2.1.2. İcra ve Haciz Davalarına Dair Örnekler	32
2.1.3. Boşanma Davalarına Dair Örnekler.....	36
2.1.4. Gazeteye Gelen Kayıp İlanlarına Dair Örnekler.....	39
2.2. İdari ve Siyasi Vaziyet ve Gazetede Yayınlanan İdari Rica Haberleri	41
2.2.1. Silifke Cumhuriyet Halk Fırkası	44
2.2.2. İçel Vilayetinde Yerel Seçimler ve Yerel Yönetim	46
2.2.3. İçel Vilayetinde Tayin, Terfiler ve Vilayete Gelenler	47

2.3. İçel Vilayet Meclisi Zabıt Tutanakları ve alışmaları.....	59
2.4. Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Ziyaretleri.....	72
2.4.1. 27 Ocak 1925 Tarihli Ziyaret.....	72
2.4.2. 12 Mayıs 1926 Tarihli Ziyaret.....	77
2.5. Başvekil İsmet Paşa'nın İçel'i Ziyareti.....	78
2.6. Ticaret Vekili Ali Cenani Bey'in İçel Ziyareti	81
2.7. İçel Mebuslarının şehri Ziyaretleri	84
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	86
ASKERİ HUSUSLARLA İLGİLİ HABERLER VE YAZILAR	86
3.1. Askeri Atama, Tayin ve Terfiler	86
3.2. şeyh Sait İsyanı ile İlgili Haberler.....	88
3.3. Hoca Askeri Meselesi Hakkında Haber ve Yorumlar.....	97
3.4. İstiklal Madalyası Hakkında Haberler	100
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	105
İÇEL'DE İKTİSADİ VE TİCARİ HAYAT	105
4.1. İçel'de Ticari Teşekküller	105
4.2. İçel'de Ticari Faaliyetler.....	107
BEşİNCİ BÖLÜM.....	120
EĞİTİM VE ÖĞRETİM İLE İLGİLİ HABERLER	120
5.1. Eğitime Dair Makaleler.....	120
5.2. Okullarla İlgili Haberler.....	123
5.3. Öğretmen İstihdamı Haberleri	140
5.4. Okullara Ait Öğrenci Alım İlanları.....	143
5.5. Halk Eğitime Dair Yazılar ve Haberler	147
ALTINCI BÖLÜM	150
ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE İÇEL'DE ULAşIM VE HABERLEşME	150
6.1. Yol alışmaları	150
6.2. Tarihe Karışmış Bir Proje: Karaman-Silifke Demiryolu Hattı	172
6.3. Haberleşmeye Yönelik alışmalar	174
6.3.1. İçel'de Telefon ve Telgraf Hattı alışmalarına Dair Haberler	177
YEDİNCİ BÖLÜM	182

SAĞLIK ÜZERİNE YAYINLAR VE İÇEL'DE SAĞLIK FAALİYETLERİ.....	182
7.1. Taş İli Gazetesinde İçel'de Sağlık Haberleri	182
7.2. Silifke'nin İlk Eczacısı Adnan Bey'in Silifke Belediyesi ile Anlaşmazlığı	186
7.3. Gülnar'da Şahit Olunan Sağlık Sorunları	186
7.4. Sağlık Üzerine Halk Eğitimi Yazıları	187
7.5. Gülnar Kazası Doktoru Celaleddin Bey'in Sağlık Üzerine Yazıları	193
SEKİZİNCİ BÖLÜM	197
TARIM, ORMAN VE HAYVANCILIĞA DAİR YAYINLAR.....	197
8.1. Taş İli Gazetesi ve İçel'de Tarım.....	197
8.2. Tarımda Halk Eğitimi Yazıları	205
8.4. Ormancılık ve Ormanlara Dair Haberler	211
8.5. Taş İli Gazetesinde Hayvancılığa Dair Yayınlar	214
8.6. Hayvancılık Üzerine Halk Eğitimi Yazıları.....	218
8.7. Tarımda Modernleşmenin Bir Örneği Olarak Numune Çiftliğinin Kuruluşu ve Faaliyetleri	221
DOKUZUNCU BÖLÜM	228
SOSYAL VE KÜLTÜREL HAYAT	228
9.1. Silifke'de Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları.....	228
9.2. 23 Nisan Milli Bayramı Kutlamaları	232
9.3. Taş İli Gazetesine Yansımalarıyla İçel Vilayetinde Adetler.....	234
9.4. Sportif Faaliyetler	239
9.4.1. İçel'de İdman Yurdu Kulüplerinin Faaliyetleri	239
9.4.2. Anamur İdman Yurdu.....	254
9.4.3. Gülnar İdman Yurdu	255
9.4.4. Mut İdman Yurdu	255
9.5. Silifke'de Balo ve Sinema	256
9.6. İçel'de Muhasebe-i Hususiye Namına Düzenlenen At Koşusu.....	257
9.7. Taş İli Gazetesinde Edebiyat ve Edebi Eserler	260
ONUNCU BÖLÜM.....	271
İÇEL'DE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI.....	271
10.1. Tayyare Cemiyeti.....	271
10.2. Cemiyetin Merkez ve Kaza Teşkilatları	273
10.2.1. Gülnar Tayyare Cemiyeti.....	277

10.2.2. Anamur Tayyare Cemiyeti.....	278
10.2.3. Mut Tayyare Cemiyeti	279
10.2.4. Gazipaşa Tayyare Cemiyeti	279
10.2.5. Cemiyetin Faaliyetleri ve Yapılan Yardımlar.....	280
10.2.6. İçel’de Tayyare Piyangosu.....	294
10.2.7. Tayyare Cemiyetine Yardım Yapılmasına Yönelik Teşvik Edici Yayınlar.....	296
10.3. Türk Ocağı	303
10.3.1. Türk Ocağı Mut Şubesi.....	308
10.4. Muallimler Birliği	309
10.5. Himaye-i Etfal.....	311
10.6. Hilal-i Ahmer ve Hilal-i Ahdar	316
ON BİRİNCİ BÖLÜM	319
TAŞ İLİ GAZETESİNDE ERKEN CUMHURİYET DEVRİ’NDE GERÇEKLEŞEN İNKILAPLAR HAKKINDA YAPILAN YAYINLAR.....	319
11.1. Türk İnkılabının Lideri Mustafa Kemal Paşa’ya Dair Yayınlar	319
11.2. Şapka ve Kılık Kıyafette Yapılan Yeniliklere Dair Yazı ve Haberler	325
11.3. Türk Medeni Kanunu Üzerine Yazı ve Haberler	335
ON İKİNCİ BÖLÜM.....	339
TAŞ İLİ GAZETESİNDE YAYINLANAN SEYAHAT MEKTUPLARI VE SEYYAHLARIN TESPİTLERİ.....	339
12.1. Bakırtepe’li Ferhat’ın Mektubu.....	339
12.2. Fazıl Turgut Bey’in Mektupları	341
12.3. Şahin Avni Bey’in Anamur Mektupları.....	359
12.4. Matbaa Müdürü ve Taş İli Gazetesi Sermuharriri Rıfat Bey’in Balandız Seyahati	361
12.5. Orhan Fikri Bey’in Mut Kazası Gözlemleri	363
12.6. Matbaa Müdürü ve Taş İli Gazetesi Sermuharriri Rıfat Bey’in Güzeloluk Seyahati	365
SONUÇ.....	368
KAYNAKÇA.....	372
EKLER.....	382
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ TEZ DEĞERLENDİRME FORMU	415

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 İçel Vilayet Matbaasının İhtiyaç Listesi	20
Tablo 2 Merkez İcra Memurluğundan Gelen Müzayede Listesi	32
Tablo 3 Mültezim Mehmet Efendi'nin Hacze Alınan Taşınmazları	34
Tablo 4 Eytam Sandığına Borçlu Olanlar ve Taşınmazları	36
Tablo 5 1925-1927 Yılları Arasında İçel Vilayetinin İhracatı.....	107
Tablo 6 1925-1927 Yılları Arasında İçel Vilayetinin İthalatı.....	109
Tablo 7 8 Yıllık Zorunlu Vazifelerini İfa Etmesi Gereken Muallimler.....	142
Tablo 8 Telefon Hattı İçin Gereken Malzemeler	178
Tablo 9 1923-1927 Yılları Arasında İçel Vilayetinin Üretimi.....	197
Tablo 10 Silifke İdman Yurdunun İstanbul'dan Sipariş Ettiği Malzemeler	240
Tablo 11 Anamur İdman Yurduna Yapılan Bağışlar	254
Tablo 12 Muhasebe-i Hususiye Namına Düzenlenen At Koşusu ve Yarışmaların İçeriği	258
Tablo 13 Silifke Merkezde Tayyare Cemiyetine Yapılan Bağış Listesi -1-	280
Tablo 14 Silifke Merkezde Tayyare Cemiyetine Yapılan Bağış Listesi -2-	282
Tablo 15 Silifke Merkezde Tayyare Cemiyetine Yapılan Bağış Listesi -3-	283
Tablo 16 Silifke Merkezde Tayyare Cemiyetine Yapılan Bağış Listesi -4-	285
Tablo 17 Gülnar'da Tayyare Cemiyetine Yapılan Bağışlar	285
Tablo 18 Anamur'da Tayyare Cemiyetine Yapılan Bağışlar	286
Tablo 19 Silifke Muallimler Birliği Üyelerinin Tayyare Cemiyetine Yaptığı Bağışlar	288
Tablo 20 Gülümpaşalı Köyü Ahalisinin Tayyare Cemiyetine Yaptığı Bağışlar	289
Tablo 21 Çavuşbucağı Köyü Ahalisinin Tayyare Cemiyetine Yaptığı Bağışlar	291
Tablo 22 Tozara Köyü Ahalisinin Tayyare Cemiyetine Yaptığı Bağışlar.....	292
Tablo 23 Mağara Nahiyesi Ahalisinin Tayyare Cemiyetine Yaptığı Bağışlar	293
Tablo 24 Himaye-i Etfal Cemiyetine Yapılan Bağışlar	314

KISALTMALAR

BCA	Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
BEO	Bâbıâli Evrak Odası
BOA	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C	Cilt
DH. İD	Dahiliye Nezareti İdare Evrakı
İ. DH	İrade Dahiliye
İ. İMT	İrade İmtiyazat ve Mukavelat
S	Sayı
s	Sayfa
sy	Sayfa
CHF	Cumhuriyet Halk Fırkası
ŞD	Şûra-yı Devlet Evrakı
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
YMTV	Yıldız Mütenevvi Maruzat Evrakı

GİRİŞ

Tarih boyunca coğrafi yapısı itibariyle bir savunma şehri olan Silifke ve çevresi aynı zamanda sahip olduğu limanlar sayesinde bir ticaret merkezi konumundadır. Torosların sahil kısmında bulunan bu coğrafya batıda Anamur ve Alanya Burnu ile doğuda ise Lamas¹ ile sınırlandırılmakta ve Silifke yöresi olarak da adlandırılmaktadır.²

Kilikya olarak isimlendirilen bölge günümüzde batısı Antalya-Alanya, doğusu Adana daha ilerisi İskenderun Körfezi-Gaziantep sınırları arasındaki bölgede yer almaktadır.³ Kilikya Bölgesi, Silifke mıntkasını da kapsar. Kilikya Bölgesi eskiçağlarda ikiye ayrılarak kendi içerisinde isimlendirilmiştir. Bu isimlendirme yeryüzü şekillerine nazaran yapılmıştır. Kilikya'nın bir parçası dağlık-taşlık bir parçası ise ovalıktır. Dağlık Kilikya, Cilicia Tracheia; Ovalık Kilikya ise Cilicia Pedias olarak adlandırılmıştır.⁴ Silifke yöresi bahsetmiş olduğumuz Dağlık/Taşlık Kilikya bölgesi içerisinde yer almaktadır. Taşlık Kilikya'nın merkezi Silifke'dir.⁵ Bu bölge tarih boyunca farklı uygarlıklara mesken olmuştur. Hititler ve Asurlar başta olmak üzere birçok kavim bu bölgede yaşamışlardır. Zira Silifke'de Hititlere ait olması muhtemel kalıntılar mevcuttur. Silifke'ye bağlı Keben köyünde Çolak Arap olarak adlandırılan kaya kabartması bu kalıntılardan sadece bir tanesidir.⁶

İlk Çağlarda Taşlık Kilikya olarak isimlendirilen Silifke mıntkası Türklerin yerleşmeye başlamasından sonra farklı adlandırılmıştır. Karaman Türkmenlerinin bölgeye yerleşmesiyle

¹ Günümüzde Erdemli ilçesinin Limonlu mevki.

² Sami Gürtürk, *Silifke Tarihi* (İstanbul: Can Matbaa, t.y.), 5,9; Mustafa Necati Çıplak, *İçel Tarihi (Tarihî-Turistik Zenginlikleriyle)* (Ankara: Güzel Sanatlar Matbaası, 1968, s.14); Şenol Çelik, "Silifke", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.21 (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2009), s. 450.

³ İzzet Aslan, *Silifke Tarihi*, (Adana: Kemal Matbaası, 1988), s.35; Gürtürk, Sami *Silifke Tarihi*, s. 11; İlker Kaya & Ayşegül Demir Yetiş, "Bazı Tarihi Yerleşimlere Ait Çevresel Faktörlerin CBS Destekli Analizi; Kilikya Bölgesi Örneği". *Bülent Ecevit Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi* C.9, sy. 3 (2020), 1337.

⁴ Strabon, *Geographika (Antik Anadolu Coğrafyası)* Kitap XII, XIII, XIV, Çeviren: Adnan Pekman (İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2000), 251.

⁵ Gürtürk, Sami *Silifke Tarihi*, 11.

⁶ Sait Uğur, *İçel Tarihi*, Yayına Hazırlayan: Rıfat Karaduman (Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları, 2021) 133.

Karaman Beylerinden Kamerüddin Lala'ya ait olan bu topraklar Anadolu Selçukluları tarafından Kamerüddin İli olarak adlandırılmıştır.⁷

Osmanlı Devleti'nin Karamanoğulları ile mücadelesinden bahseden Osmanlı kronikleri Silifke mıntıkasını ya da Kamerüddin İli olarak adlandırılan bölgeyi Taşeli olarak kaydetmektedir. Selçukluların Kamerüddin İli diye tabir ettiği bölge Karamanoğulları'nın tarihini anlatan Şikâri'nin kaleme aldığı Karamannâme'de İç-il ve Taş-ili ifadeleri geçmektedir. Bu isimlendirmeler de İçel-Taşeli olarak gösterilmektedir.⁸

Şikâri örneği 16. yüzyıla dair olsa da eserini 1476 yılında yazmaya başlayan Derviş Ahmed Aşıkî de Osmanlı-Karamanoğulları mücadelesini anlatırken İçel ve Taşeli isimlerini zikretmektedir. İçel ve Taşeli isimlendirmesi Karamannâme'deki gibi aynı bölge için kullanılmıştır.⁹

Osmanlı Devleti'nin bir sancağı olan İçel'in İçel adına ve aynı zamanda Taşeli adına sahip olması yeryüzü şekillerinden kaynaklanmaktadır. 1308 (1891) tarihli Adana Vilayet Salnamesi'nde İçel sancağının isminin verilmesini şu sebebe bağlamaktadır: “Payitaht-ı Selçukiyan olan Konya mevkiinden bakılınca livanın dağ içinde görülmesi cihetiyle tesmiye olunmuştur.”¹⁰

Kilikya sınırları içerisinde bulunan İçel sahip olduğu coğrafi özellikleri nedeniyle tarihin ilk devirlerinde Dağlık Kilikya olarak adlandırılmıştır. Karamanoğulları döneminde Kamerüddin İli olarak adlandırılrsa da aynı dönemde günümüze kadar sahip olacağı Taşeli ve İçel isimlerini almıştır. Yapılan bu isimlendirmeler tarih boyunca daima coğrafyadan mütevellit yapılmıştır. Nitekim Cumhuriyet dönemine geldiğimizde varlığını sürdüren İçel ili yöresinin isimlendirmesine atfen Taş İli isimli bir vilayet gazetesi neşretmiştir.

⁷ Çıplak, Nectati *İçel Tarihi*, 123; Şenol Çelik, “İçel”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.21(İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2000), 450; Ahmet Uçar, *Temettuat Defterlerine Göre 19. Yüzyılda Silifke* (İstanbul: İstanbul Silifke Kültür ve Dayanışma Derneği Kültür Yayınları, 2009), 28.

⁸ Şenol Çelik, “İçel”, 450; Şikâri, *Karamannâme*, Hazırlayan: Metin Sözen ve Necdet Sakaoğlu, (İstanbul: Karaman Valiliği- Karaman Belediyesi Yayını, 2005),101, 228, 234-236, 244.

⁹ Taşeli bölgesi Osmanlı- Karaman mücadelesinde Karamanoğulları için daima güvenli bir bölge olmuştur. Aşıkpaşaoğlu tarihinde zikredildiği üzere Karamanoğulları her mağlup olduklarında doğruca Taşeline girer. En güçsüz oldukları anlarda bile İçel ve Taşeli yöresi onlara güç sağlamış soyları burada çoğalmıştır. Osmanlı Devletine baş eğdiklerinde dahi İçel'den gayrisi ifadesi kullanılmıştır. İshak Bey İçel'de oturmuş Silifke'yi taht edinmiştir. Derviş Ahmed Aşıkî, *Aşıkpaşaoğlu Tarihi*, Hazırlayan: Hüseyin Nihal Atsız, (İstanbul: Ötüken Yayınları, 2020),77, 122, 132, 174-175.

¹⁰ *Salname-i Vilayet-i Adana*, (1308/1891), 106.

Türk hakimiyetine geçmesinden sonra oluşturulan İçel ilinin merkezi olan Silifke şehri MÖ 300'lü yıllarda İskender'in komutanlarından Selevkos Nikator tarafından kurulmuştur.¹¹ MÖ 300'lü yıllarda kurulan Silifke'ye günümüzde şehrin batı sahilinde bulunan Holmi kentinde yaşayan halk yerleştirilmiştir.¹² Selevkia ismi zamanla Silifke halini almıştır. Bölge Selevkosların zayıfladığı yıllarda bir müddet Mısır ve Ermeni egemenliğine girse de Roma İmparatorluğu tarafından MÖ 100'lü yıllarda¹³ ele geçirilmişse de Romalıların buhranlı zamanlarında bir müddet Ermeniler hakim olmuş fakat MÖ 66 yılı dolaylarında Roma komutanı Pompeius tarafından Selevkos İmparatorluğu'nun Kilikya'nın doğusundaki kalan son toprakları alması ile Taşeli bölgesi tamamen Roma hakimiyetine girmiştir.¹⁴ Roma İmparatorluğu döneminden günümüze kadar Silifke'nin simgesi olan Taşköprü MS 77-78 yıllarında inşa edilmiştir.¹⁵ Roma İmparatorluğu ikiye ayrılana kadar –kısa bir süre Mısırlar, Ermeniler, Kapadokya Krallığı ve nihayetinde tekrar Roma İmparatorluğu- hakimiyetinde kalmış ve daha sonra Doğu Roma yani Bizans İmparatorluğu'na geçmiştir. Bizans İmparatorluğu döneminde Silifke askeri öneme sahip bir kent yani “Thema” olmuştur.¹⁶

Bizans'tan sonra Anadolu'nun hakimi olacak olan Türklerin bu topraklara geliş tarihleri Arapların Bizanslarla giriştiği mücadeleler dönemi olarak gösterilmektedir. Yerel kaynaklar¹⁷ Arapların Silifke yöresini ele geçirdiğini zikretse de Tekindağ'a göre Araplar Silifke'ye asla hakim olmamışlardır. Böyle sanılmasının sebebi Salagüs adlı yerin Silifke ile karıştırılmasıdır.¹⁸ Araplar Silifke'nin doğusu yani Lemas Çayı çevresini ele geçirmişlerdir.¹⁹

Türkmenler, Selçuklular döneminde daha Malazgirt Savaşı öncesinden Anadolu'ya akınlar düzenlemiştir.²⁰ Taşeli yöresine Türklerin yerleşme amaçlı gelişleri Anadolu Selçuklu Devleti döneminde gerçekleşmiştir. 1223 yılında Alanya üzerine sefer düzenleyen Sultan I. Alaeddin Keykubad Alanya'nın fethinin ardından İçel mıntıkasına hareket etmiştir. Bu sahil

¹¹ M.C. Şehabeddin Tekindağ, “Silifke”, İstanbul Üniversitesi Tarih Enstitüsü Dergisi sy. 2 (1971), 141; M.C. Şehabeddin Tekindağ, “Silifke”, *Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi*, C.10, (Milli Eğitim Bakanlığı, 1997), 644.

¹² Strabon, *Geographika*, 255; Çıplak, Nectati *İçel Tarihi*, 52.

¹³ Şenol Çelik, “İçel”, 451

¹⁴ Gürtürk, Sami *Silifke Tarihi*, 47.

¹⁵ Gürtürk, Sami *Silifke Tarihi*, 55

¹⁶ M.C. Şehabettin Tekindağ, “Silifke”, 143; Çıplak, Nectati *İçel Tarihi*, 83; Aslan, İzzet *Silifke Tarihi*, s. 233.

¹⁷ Gürtürk, Sami *Silifke Tarihi*, 75; Aslan, İzzet *Silifke Tarihi*, 214; Uğur, Sait *İçel Tarihi*, 149.

¹⁸ M.C. Şehabettin Tekindağ, “Silifke”, 144.

¹⁹ Koray Gidirşlioğlu, “Siyasi, İdari, Kültürel ve Ekonomik Alanda Silifke (1924-1933)”, (Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, 2021), 21.

²⁰ Ali Sevim & Erdoğan Merçil, *Büyük Selçuklu Devletleri Tarihi (Siyaset, Teşkilât ve Kültür)* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2020), 39-43.

seferinde iki koldan hareket edilmiştir. Emir Çavlı kuzeyden, Emir Mübarizüddin Ertokuş ise sahil şeridini takip etmiştir. Sahil şeridini takip eden Ertokuş Alanya'dan itibaren Anamur, Gülnar, Mut ve Ermenek'i fethetmiş ve Selçuklular Silifke'ye kadar ilerlemiştir.²¹ Bu dönemde Selçuklu-Türkmen akınlarından pes eden Ermeniler, askeri destek almak amacıyla Silifke'yi aynı dönemde Kıbrıs'a hakim olan St. Jean Şövalyelerine terk etmiştir. Silifke'ye kadar gelen Selçuklular Silifke'yi alamamışlardır.²²

İçel yöresine yerleşen Türkmen liderlerinden aynı zamanda Karamanoğullarının atası olan Nureddin Sufi tarafından düzenlenen Türkmen akınları ile Silifke Kalesi ele geçirilmiştir. Alaeddin Keykubad, Nureddin Sufi'nin ardından İçel bölgesi yönetimini Kamerüddin Lala'ya bırakmış, birçok Türkmen aşiretlerini İçel yöresine yerleştirmiştir.²³

İçel'deki Karamanoğulları hakimiyeti, Osmanlı Devletiyle mücadelelerinin sonu olan 1472 yılına kadar devam etmiştir. Osmanlı Devleti'nin Taşeli bölgesini ve bölgenin merkezi olan Silifke'yi alması hayli zor olmuştur. Bunda hem Karamanoğullarının izlediği siyaset hem de bölgenin coğrafi yapısı etkili olmuştur.

Karamanoğulları Osmanlılar ile uzun bir rekabete girmiştir. Bu mücadelelerde her seferinde galip gelen taraf Osmanlılar olsa da İçel-Taşeli bölgesi Karamanoğulları kontrolünde kalmıştır. 1390-91 yıllarında Yıldırım Bayezid'in Karamanoğulları üzerine yürümesiyle Alaeddin Bey Taşeli'ne sığınmıştır. Yapılan anlaşma ile Karamanoğulları topraklarına tekrar sahip olmuşlardır.²⁴

Osmanlılar 1396 senesinde Niğbolu Seferi'nde iken Karamanoğlu Alaeddin Bey Osmanlı topraklarına saldırmış ve Sarı Timurtaş Paşa'yı esir etmiştir. Fakat Osmanlıların kesin muzafferiyeti haberinin alınmasıyla Timurtaş Paşa serbest bırakılmış ve Yıldırım Bayezid'den af dilemiştir. Yıldırım Bayezid bu isteği kabul etmeyerek Karamanoğulları üzerine yürümüş Konya Kalesi'ne sığınan Alaeddin Bey'i öldürmüştür. Böylelikle Taş

²¹ Faruk Sümer, "Keykubad I", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.25 (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2022), 357; M. Nuri Gençosman, *Anadolu Selçukî Devletleri Tarihi (İbn-i Bibi'nin Farsça Muhtasar Selçuknâmesinden)* (Ankara: Uzluk Basımevi, 1941), 130-131; Sevim ve Merçil, *Büyük Selçuklu Devletleri Tarihi (Siyaset, Teşkilât ve Kültür)*, 569-570; Çıplak, Nectati *İçel Tarihi*, 123.

²² M.C. Şehabettin Tekindağ, "Silifke", 145.

²³ Gençosman, M. Nuri *Anadolu Selçukî Devletleri Tarihi (İbn-i Bibi'nin Farsça Muhtasar Selçuknâmesinden)*, 130; Ali Sevim & Erdoğan Merçil, *Büyük Selçuklu Devletleri Tarihi (Siyaset, Teşkilât ve Kültür)*, 570; Uğur, Sait *İçel Tarihi*, 43.

²⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi I. Cilt* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2019), 266-267; Derviş Ahmed Âşıkî *Aşıkpaşaoğlu Tarihi*, 77; Uçar, Ahmet *Temettuat Defterlerine Göre 19. Yüzyılda Silifke*, 33.

İli'nden kuzeydeki toprakları kaybeden Karamanoğullarının elinde Ermenek ve Mut da dahil olmak üzere Taşeli bölgesi kalmıştır.²⁵

Osmanlıların İçel'i diğer adıyla Taşeli yöresini tamamen ele geçirmeleri Fatih Sultan Mehmet döneminde gerçekleşecektir. 1464 yılında Karamanoğlu İbrahim Bey'in vefatıyla geride kalan oğullarından İshak ve Pir Ahmet arasında taht kavgası yaşanmıştır. Silifke'de kalan İshak Bey Karamanoğullarının başına geçmiştir. Pir Ahmet, II. Mehmet'ten yardım dilemiştir. Ermenek'te yapılan savaşta İshak Bey mağlup olarak Silifke'ye sonrasında Akkoyunlu Uzun Hasan'a sığınmıştır. Uzun Hasan'ın yanında vefat edene kadar Silifke, İshak Bey'e tâbi kalmıştır.²⁶ İshak Bey'in mağlubiyetiyle Pir Ahmet yönetimi ele almış ve Silifke ve Karataş haricindeki Karamanoğulları toprakları Osmanlı Devleti'ne bağlı olarak Pir Ahmet'e geçmiştir.²⁷

Pir Ahmet'in Osmanlılarla olan sükûnet devri uzun sürmemiş, Akkoyunlu ve Venedik ile ittifak kurması Osmanlı topraklarına saldırması üzerine II. Mehmet 1468'de Karamanoğulları üzerine harekete geçmiş Konya'yı zapt etmiş, Veziriazam Mahmut Paşa'yı da Pir Ahmet üzerine göndermiştir. Silifke Kalesi ve Karataş haricindeki İçel topraklarını ele geçirebilmiştir. Alınan yerler Karaman Beylerbeyliği altında teşkilatlandırılarak idaresi Şehzade Mustafa'ya verilmiştir.²⁸

Yenilmesine rağmen rahat durmayan Pir Ahmet, kardeşi Kasım ile birleşerek tekrardan Osmanlı topraklarına saldırılar düzenledi. II. Mehmet, 1469 yılında Rum Mehmed Paşa'yı İçel bölgesine gönderse de bir netice alınamamıştır. Bu olay üzerine 1471 yılında Karamanoğulları üzerine Veziriazam İshak Paşa gönderilmiştir. Kasım Bey mağlup edilerek Mut ve Ermenek, Osmanlıların eline geçmiştir. Silifke ve Karataş dışında ellerinde toprak kalmayan İshak Bey'in oğlu Silifke kalesini Osmanlı Devleti'ne teslim edeceğini bildirmiş ve Kale, Gedik Ahmet Paşa tarafından 1472 yılında teslim alınmıştır.²⁹

Fakat Osmanlı hakimiyeti uzun sürmemiştir. 1473 yılında Karamanoğlu Kasım Bey Akkoyunlu ve Haçlı Donanmasının desteği ile Silifke ve Korikos kalelerini ele geçirerek İçel'e hakim olmuştur.³⁰ İçel'de bu hareketler yaşanırken Osmanlılar, Otlukbeli

²⁵ Uzunçarşılı, İsmail Hakkı *Osmanlı Tarihi I*, 296-297.

²⁶ Uçar, Ahmet *Temettuat Defterlerine Göre 19. Yüzyılda Silifke*, 38.

²⁷ Şenol Çelik, "İçel", 451.

²⁸ Uçar, Ahmet *Temettuat Defterlerine Göre 19. Yüzyılda Silifke*, 38; Şenol Çelik, "İçel", 451.

²⁹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1988), 103; Derviş Ahmed Âşıkî *Aşıkpaşaoğlu Tarihi*, 183; Çıplak, Nectati *İçel Tarihi*, 157; Gürtürk, Sami *Silifke Tarihi*, 128.

³⁰ Uzunçarşılı, İsmail Hakkı *Osmanlı Tarihi II*, 105; Uçar, Ahmet *Temettuat Defterlerine Göre 19. Yüzyılda Silifke*, 39.

Muharebesi'ndedir. Muharebe sonunda II. Mehmet, Gedik Ahmet Paşa'yı Karamanoğulları üzerine göndermiştir. Larende ve Minan kalelerini alan Ahmet Paşa ardından Silifke Kalesi'ni kuşatmış ve ele geçirmiştir(1474).³¹

Silifke'yi kaybeden Kasım Bey, Akkoyunlulara sığınmıştır. Bölgede bir müddet daha Osmanlı-Türkmen aşiretleri mücadelesi devam etmiştir. II. Bayezid'in hükümdarlığı sırasında Cem Sultan olayıyla meşgul olmasını fırsat bilen Kasım Bey, tekrardan İçel'e gelerek Konya ve Karaman'da faaliyetlerde bulunmuştur. Fakat bu faaliyetlerinde Gedik Ahmet Paşa'ya mağlup olarak geri çekilmiştir. Cem Sultanla da işbirliği içerisinde olan Kasım Bey, Cem Sultan'ın yenilip kaçmasıyla II. Bayezid'den af dileyerek İçel bölgesinden ikta istemiştir. Mut'ta bulunan Hocandı Beli ikta olarak verilmiş ve onun 1483 senesinde ölümü ile İçel toprakları tamamıyla Osmanlı Devleti hakimiyetine girmiştir.³²

Osmanlı Devleti hakimiyetine girdikten sonra İçel ilk olarak Karaman Beylerbeyliği³³ altında sancak statüsünde teşkilatlandırılmıştır. İçel sancağının Karaman'a bağlılığı Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs'ı fethine kadar devam etmiştir. Kıbrıs'ın fethiyle beraber 1571 yılında Kıbrıs Beylerbeyliğine bağlanmıştır.³⁴

İçel Sancağı kısa süreli olarak, 1584 yılında Karaman'a; 1632 yılında Adana'ya kısa süreliğine bağlanarak tekrardan Kıbrıs Beylerbeyliği'ne ilhak edilmiştir.³⁵ Evliya Çelebi seyahati sırasında Silifke'ye de uğramıştır. Evliya Çelebi'nin geldiği 1671-1672 yıllarında Silifke Adana eyaletine bağlı bir sancaktır.³⁶

Zaman zaman Kıbrıs, Karaman ve Adana vilayetleri arasında bağlılığı değişen İçel bu zamanlarda sancak durumundadır. 19. yüzyıl başlarında (1811-1812) Konya vilayetine bağlı olan İçel 1831 yılında Adana'ya bağlı bir sancaktır.³⁷ Tanzimat Fermanı'nın ilanı öncesinde

³¹ Uzunçarşılı, İsmail Hakkı *Osmanlı Tarihi II*, 106-107; Çıplak, Nectati *İçel Tarihi*, 159.

³² Şenol Çelik, "İçel", 451; Çıplak, Nectati *İçel Tarihi*, 168; Uçar, Ahmet *Temettuat Defterlerine Göre 19. Yüzyılda Silifke*, 41.

³³ 1580'lerden itibaren "Vilayet" isimlendirmesi "Eyalet"e yerini bırakmıştır. Şenol Çelik, "Osmanlı Taşra Teşkilatında İçel Sancağı (1500-1584)", (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 1994), 32.

³⁴ Ahmet Ali Gazel. "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e İçel'in İdari Durumuna Kısa Bir Bakış (1839-1933)". Mersin Sempozyumu 2008 18-22 Kasım, (Mersin: Mersin Valiliği Yayınları, 2009), 2100.

³⁵ Çelik, "Osmanlı Taşra Teşkilatında İçel Sancağı (1500-1584)", 34-35.

³⁶ Evliya Çelebi, *Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi*, 9. Kitap, 1. Cilt, Hazırlayan: Seyit Ali Kahraman, (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2011), 343.

³⁷ Ayhan Yalçın, *Geç Devir Osmanlı Silifkesi (1860-1904)*, (Silifke: Taşucu Belediyesi Yayınları No:2, 2004), 8; Kemal H. Karpat, *Osmanlı Nüfusu (1830-1914)*, Çev. Bahar Tırnakçı, (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2003), 52.

1836 yılında müşirlikler kurularak Konya Müşirliği teşekkül etmiş ve İçel’de Konya Müşirliğine bağlanmıştır. 1846-1847 yılında ise Karaman eyaletine bağlıdır.³⁸

19. yüzyıl ortalarında İçel, Karaman ve Adana vilayetleri arasında el değiştirmiş, Karaman eyaletinin Konya vilayeti haline gelmesi ile 1869 yılına kadar Konya vilayetine, aynı yılın sonlarında ise Adana vilayetine bağlanmıştır.³⁹

İçel, 1915 yılına kadar Osmanlı Devleti’nin Karaman, Kıbrıs, Konya ve Adana vilayetlerine bağlı bir sancak olmuş, 1915 yılında ise müstakil liva haline getirilmesi “inkışaf-ı iktisadi ve hüsn-ü idaresi nokta-i nazarından mucib-i muhassenat”⁴⁰ olduğu gerekçesiyle Adana’dan ayrılarak müstakil bir liva haline getirilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşu ile beraber sancak deyiminin kalkarak valilik-vilayet isimlendirmesine geçilmiş ve İçel bağımsız bir vilayet olmuştur.⁴¹

Sancak teşkilatında sancağın en üst amiri Sancak Beyi’dir. Sancak Beyi’nin ikamet ettiği bölge aynı zamanda sancağın merkeziydi. İçel sancağı için Sancak Beylerinin ikametgâhı 16. yüzyıl boyunca tespit edilememiştir. 1555 yılı Tahrir Defterinde Silifke, İçel sancak merkezi olarak kayda geçmiştir.⁴²

17. yüzyılın sonlarına yaklaşırken de sancak merkezinin Silifke olduğunu İçel’e uğrayan Evliya Çelebi zikretmektedir.⁴³ 1827 ve 1835 senelerinde ise İçel sancak merkezi Ermenek’tir. Aynı yıl içerisinde Ermenek, Gülnar ve Selendi ahalisi tarafından merkezin Mut’a taşınması talebi bulunmaktadır. Bu talep kabul edilmiş hatta Mut’ta Hükümet Konağı inşası için ödeme yapılmışsa da konağın inşa edilip nakil işleminin gerçekleştiği hakkında bir bilgiye ulaşılamamaktadır.⁴⁴ 1869 yılında İçel’in Adana vilayetine bağlanmasıyla Adana’ya olan yakınlığı hasebiyle 1871-1872 yılında Silifke İçel’in merkezi olmuştur. 1870

³⁸ Ahmet Ali Gazel. “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e İçel’in İdari Durumuna Kısa Bir Bakış (1839-1933)”, 2100-2101.

³⁹ Yalçın, Ayhan. *Geç Devir Osmanlı Silifkesi (1860-1904)*, 9.

⁴⁰ Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Dahiliye Nezareti İdare Evrakı (DH. İD) 222/21.; BOA, Bâbîâli Evrak Odası Evrakı (BEO) 4341/325511.

⁴¹ Koray Gidirşlioglu. “İç-il (İçel)’in İdari Durumu”. İçel Dergisi C. 1, sy 1 (2021), 8.

⁴² Çelik, “Osmanlı Taşra Teşkilatında İçel Sancağı (1500-1584)”, 44.

⁴³ Evliya Çelebi, *Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi*, 343.

⁴⁴ Ahmet Ali Gazel. “İçel Sancağı’nın Yönetim Merkezi Olmak İçin Kazalar Arasında Yaşanan Mücadele”. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi C. 56, sy. 1 (2016), 1218.

yılında sancak merkezi Ermenek kazasıdır.⁴⁵ Silifke, sancak merkezi konumunu 1933 yılında İçel vilayetinin lağvedilerek Mersin ile birleştirilmesine kadar korumuştur.⁴⁶

İçel sancağının uzun yıllar varlık gösteren başlıca kazaları Anamur, Ermenek, Gülnar, Mut ve Selendi'dir. Bu kazalar haricinde yıllara göre kaza sayısı değişikliğe uğramış ve 1841 ve 1854 yılında kaza sayısı 17'ye, 1273 (1856-1857) yılında ise 24'e kadar çıkmıştır.⁴⁷

İçel 1500 yılından 1555 yılına kadar 4 kazadan oluşmaktadır. Bunlar Ermenek, Gülnar, Karataş ve Mut kazalarıdır. 1522 yılında Selendi (Gazipaşa), 1555 yılında Silifke kaza olarak kayıtlara geçmiş ve kaza sayısı 6 olmuştur. 1584 yılında Anamur, Bozdoğan ve Sinanlı kazaları oluşturulmuş ve İçel'e bağlı kaza sayısı 9'a yükselmiştir.⁴⁸

1585 yılında Küre, Gülnar'dan; Zeyne'de Mut'tan ayrılarak kaza olarak teşkilatlandırılarak kaza sayısı 11'e yükselmiştir. 16. yüzyılın sonlarında bu kazalara Sarı Kavak'ta eklenerek sayı 12'ye ulaşmıştır.⁴⁹ 1620 yılında Avarız Defteri kayıtlarına göre İçel 13 kazadan müteşekkildir. Adı geçen kazalara Avgadı eklenmiştir.⁵⁰

Dünya seyahati esnasında 1671-1672 yılları içerisinde İçel'e de uğrayan Evliya Çelebi'de kaza sayısı hakkında benzer bilgileri vermektedir. Onun yazdığına göre İçel sancağı 11 kazadan ibarettir: Silifke, Ermenek, Nahiye, Selinti, Mamuriye (Anamur), Zeynî Şerif, Sadı, Karataş, Sinanlı, Mut ve Gülnar.⁵¹

İçel sancağının kaza sayısında 19. yüzyıla kadar olağan bir değişiklik olmamış 17 ve 18. yüzyıl boyunca idari sınırlarını muhafaza etmiştir.⁵²

19. yüzyıl başlarında Bozdoğan ve Küre kazaları yerine Evkaf kazası kurulur, Ermenek'e bağlı Nevahi isimli nahiye ise kazalığa yükselir. 1830'lu yıllarda İçel sancağı Konya

⁴⁵ Yalçın, Ayhan *Geç Devir Osmanlı Silifkesi (1860-1904)*, 8-9; Ahmet Ali Gazel. "İçel Sancağı'nın Yönetim Merkezi Olmak İçin Kazalar Arasında Yaşanan Mücadele", 1218.

⁴⁶ Ermenek ahalisi Sancak merkezinin tekrardan Ermenek'e nakledilmesi için müracaatta bulunmuştur. Bu talep kabul edilse de daha sonrasında ileri bir tarihe ertelenmiş ve sonrasında tabiri caizse zaman aşımına uğrayarak unutulmuştur. İçel sancak merkezliği için girilen mücadeleler için: Ahmet Ali Gazel. "İçel Sancağı'nın Yönetim Merkezi Olmak İçin Kazalar Arasında Yaşanan Mücadele". Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi C. 56, sy. 1 (2016), 1215-1253.

⁴⁷ Ahmet Ali Gazel. "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e İçel'in İdari Durumuna Kısa Bir Bakış (1839-1933)", 2106-2107; Mehmet Ali Talayhan, "Osmanlı Devlet Salnamelerine Göre Adana ve Konya Vilayetlerinin İdari Taksimatı (1851-1910)", (Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, 2001), s. 92.

⁴⁸ Çelik, "Osmanlı Taşra Teşkilatında İçel Sancağı (1500-1584)", 37-39.

⁴⁹ Ahmet Ali Gazel. "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e İçel'in İdari Durumuna Kısa Bir Bakış (1839-1933)", 2106.

⁵⁰ Ensar Köse, "Âyanlar Çağında İçel Sancağında Sosyal Hareketlilik", (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2013), 56- 57.

⁵¹ Evliya Çelebi, *Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi*, 343

⁵² Ahmet Ali Gazel. "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e İçel'in İdari Durumuna Kısa Bir Bakış (1839-1933)", 2106; Köse, "Âyanlar Çağında İçel Sancağında Sosyal Hareketlilik", 57.

vilayetine bağlıdır ve kaza sayısı 13'tür. 1839 yılında kaza yapılan Cebel⁵³ 1840 yılında Evkaf kazası ile beraber Silifke'nin bir bölgesi olmuş ve kaza sayısında düşüş yaşanmıştır.⁵⁴ Fakat 1840 yılını havi Maliyeden Müdevver Deftere göre İçel'in kaza sayısı 16'dır.⁵⁵ 1273 (1856-1857) yılında İçel 24 kazadan müteşekkil bir sancak olarak Salnamelere kaydedilmiştir.⁵⁶ Bu yıldan sonra İçel sancağının kaza sayısında düşüş yaşanmıştır.

20. yüzyıla gelinceye kadar kaza sayısı tek hanelerde kalmış ve bu kazalar: Anamur, Ermenek, Gülnar, Mut ve Silifke'dir. Ermenek kazası 1906 yılında Konya'ya bağlanmış⁵⁷ ardından 1915 yılında tekrar İçel'e bağlanmıştır.⁵⁸ Yine Ermenek 1919 senesinde bu sefer kalıcı olarak Konya'ya bağlanmış ve İçel sancağı 4 kazaya sahip olmuştur.⁵⁹ Selendi 1920 yılında Anamur'un bir nahiyesi iken kaza haline getirilmiştir. İçel ili 1926 yılına kadar 5 kazadan müteşekkildir. 1926 yılında Selendi kazalıktan düşürülerek Antalya'ya bağlanmıştır. İçel sancağı 1933 yılına kadar 4 kazayı havi bir şekilde varlığını sürdürmüştür.⁶⁰

Birinci Dünya Savaşı'nın akabinde Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasında imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması ile beraber İtilaf Devletleri aralarındaki gizli antlaşmalara binaen İtilaf Devletleri Anadolu'nun farklı yerlerini işgal etmişlerdir. Sykes-Picot Antlaşması'na göre Çukurova ve Güneydoğu Anadolu'nun kendilerine verildiğini ileri süren Fransa bu bölgeleri işgal etmiştir.⁶¹ Fransızların Mersin'i işgali İngilizlerle aynı gün olmuştur. 17 Aralık 1918'de Fransız kuvvetleri de Mersin Limanı'ndan karaya çıkmıştır.⁶²

Adana ve Mersin'in işgale uğradığı sıralarda Silifke St. Jean de Maurienne Gizli Antlaşması hükümlerince İtalyanlara verilmiştir. Sevr Antlaşması da bu durumu doğrulamaktadır. Fakat Kilikya'nın bütünüyle kendilerine ait olduğunu ileri süren Fransızlar İtalyanlarla yaptıkları görüşmeler neticesinde Silifke bölgesini de kendi işgal sahalarına dahil etmişlerdir.⁶³

⁵³ Ahmet Ali Gazel. "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e İçel'in İdari Durumuna Kısa Bir Bakış (1839-1933)", 2106.

⁵⁴ Koray Gidirişlioğlu. "İç-il (İçel)'in İdari Durumu", 8.

⁵⁵ Musa Çadircı, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Ülke Yönetimi", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C. 1 (İstanbul: İletişim Yayınları, 1985), 220.

⁵⁶ Talayhan, "Osmanlı Devlet Salnamelerine Göre Adana ve Konya Vilayetlerinin İdari Taksimatı (1851-1910)", 92.

⁵⁷ BOA, İrade Dahiliye (İ. DH) 1450/28.

⁵⁸ BOA, İ. DH. 1512/85.

⁵⁹ BOA, BEO. 4587/344015.

⁶⁰ Ahmet Ali Gazel. "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e İçel'in İdari Durumuna Kısa Bir Bakış (1839-1933)", 2108.

⁶¹ Durmuş Yalçın, vd., *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi – I*, (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2014), 231; İbrahim Bozkurt. "İşgal Yıllarında Mersin (1918-1922)". Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi C. 22, sy. 1 (Mart 2018), 409;

⁶² Cihat Yıldırım, *Milli Mücadele Döneminde Mersin* (Mersin: Mersin Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2015), 58.

⁶³ Yıldırım, Cihat *Milli Mücadele Döneminde Mersin*, 58-59; Aslan, İzzet *Silifke Tarihi*, (1981) 280.

Silifke bölgesi, İtalyanlar tarafından Fransızlar'a bırakılsa da Fransızlar Silifke'yi işgal edememişler Silifke'nin ya da İçel'in Mersin sınırı olan Lamos Çayı'na kadar gelmişlerdir. Silifke'ye girme girişimleri olsa da bunlar Kuva-yı Milliye Müfrezelerince bastırılmış, Milli Mücadele döneminde Silifke ve merbut kazalarda düşman işgali yaşanmamıştır.⁶⁴

İşgale uğramamış olan Silifke ve kazalarında kurulan Kuva-yı Milliye Teşkilatları ilk olarak Mut'ta oluşturulmuştur. Teşkilatı kurmak üzere 12. Kolordu'dan Yarbay İzzet Bey görevlendirilmiştir. Müftü Nadir Efendi'nin teşkilatlanma sürecinde önemli yararlıkları görülmüştür. Mut Kuva-yı Milliyeçileri 1 Kasım 1919'da Yarbay İzzet Bey önderliğinde Mut Kaymakamlığına başvurmuş ve Mut Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti resmiyet kazanmıştır.⁶⁵ Emin Aslan Bey kumandasındaki Mut Kuva-yı Milliye Müfrezesinin asker sayısı 130 ile 200 civarındadır.⁶⁶

Mut Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kuruluşundan itibaren cemiyetin kuvvetlenmesi için faal bir şekilde çalışmıştır. Mut teşkilatını kuran Yarbay İzzet Bey buradan merkez Silifke'ye hareket ederek Silifke'de çalışmalara başlamış ve Silifke Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kuruluşuyla birlikte ilk toplantısını 9 Kasım 1919'da gerçekleştirmiştir. Cemiyetin ilk Reisi Maarif Müdürü Besim (Atalay) Bey'dir. Kısa süre görevde bulunan Besim Bey'in istifasıyla yeni reis Mebus-ı sabık Hafız Emin (İnankur) Bey olmuştur. Azalardan bazıları ise ileride karşılaşacağımız isimlerden; Sait (Uğur) Bey, Hacı Paşazade (Taşucu) Sadık Bey, gelecekte Cumhuriyet Halk Fırkası Silifke Reisi olacak olan Hacı Hulusi (Açıkbaz) Bey'dir.⁶⁷

İzzet Bey'in Konya'ya dönmesiyle Silifke teşkilatında uyuşukluk ve tembellik hâsıl olmuştur. Silifke Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti yeniden yapılanmaya gidecektir. İzzet Bey, Konya'ya dönüşünde İçel'deki faaliyetlere hız vermesi amacıyla Binbaşı Emin Mengenli'nin Silifke Askerlik Şube Riyasetliğine tayinini istemesiyle Emin Bey Silifke'de bu göreve başlamıştır.⁶⁸ Aynı zamanda Emin Bey, Silifke Kuva-yı Milliye Müfrezeleri Kumandanlığını da yürütecektir.⁶⁹

⁶⁴ İbrahim Bozkurt. "İşgal Yıllarında Mersin (1918-1922)", 418; Yıldırım, Yıldırım, Cihat *Milli Mücadele Döneminde Mersin*, 59.

⁶⁵ Yıldırım, Cihat *Milli Mücadele Döneminde Mersin*, 66; Mehmet Pınar, *Cumhuriyet Döneminde Mersin ve İçel'de Siyasi Hayat (1923-1950)* (İstanbul: Hiperlink Yayınları, 2018), 40.

⁶⁶ Yıldırım, Cihat *Milli Mücadele Döneminde Mersin*, 68; Çıplak, Nectati *İçel Tarihi*, 220.

⁶⁷ Yıldırım, Cihat *Milli Mücadele Döneminde Mersin*, 71-72, 80; Aslan, İzzet *Silifke Tarihi*, 283.

⁶⁸ Yıldırım, Cihat *Milli Mücadele Döneminde Mersin*, 74-75.

⁶⁹ Özkan Demir. "Milli Mücadele'de Taşeli Bölgesinde Başarılı Savunma Bölgeleri: Mut ve Silifke". Uluslararası Taşeli Sempozyumu Tarih- Kültür- Turizm (Konya- Alanya 24- 26 Ekim 2019), Ed. Tayfun Çay, vd., (Konya: Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları: 12), 277.

Emin Bey'in Silifke'ye hareketi Konya-Karaman üzerinden Mut'a buradan da Gülnar'a ardından Silifke'ye ulaşmakla son bulmuştur. Yanında Mülazım-ı Sani Nuri Bey'de bulunmaktadır. Nuri Bey'i milli bir teşkilat kurmak üzere Ermenek'e yollayan Emin Bey 20 Ocak'ta Gülnar'a gelerek burada Gülnar Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin kurulmasını sağlamıştır. 26 Ocak 1920 tarihinde Silifke'ye ulaşan Emin Bey burada bir müddet gizli faaliyetlerde bulunduktan sonra tekrar Mut'a dönmüş (24 Şubat) ve Mut'ta Silifke Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin geleceğine dair adımlar atılmıştır. Alınan karara göre Mut, Ermenek ve Gülnar'dan gelen müfrezeler Silifke'de buluşacaktır. Ayrıca Mut'tan Silifke teşkilatına coşku dolu bir telgraf çekilerek Silifke halkını harekete geçmeye davet etmiştir. Mut'tan yola çıkan Emin Bey, önemli mahallere uğrayarak teşkilatlar vücuda getirmiş ve 7 Mart günü Silifke'ye gelmiştir.⁷⁰ Fedai Müfrezeleri Kumandanı Emin Aslan Bey'de Mağara'dan hareketle Silifke'ye gelmiştir.

Silifke'ye gelen kuvvetler halk tarafından karşılanmıştır. Hükümet Meydanında bir miting düzenlenmiş, Emin Aslan, Adanalı İsmail Safa Özler, Mirza Bey ve Mut Kadısı Hasan Tahsin konuşma yapmıştır. Nitekim Silifke Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti yeniden heyet oluşturmuştur. Yeni heyette; Reis Mebus-ı sabık Hafız Emin (İnankur), Reis-i Sani Sami (Arıkan); Azalar Hacı Hulusi Efendizade Sami (Açıkbaş) Bey, Efezade Mehmet Bey, Çıtaklı Müftü Mehmet Emin Bey, Rahmi (Hakkakoğlu) Bey ve Halil (Göksu) Bey'dir. Cemiyet karargah olarak Hacı Hulusi Efendi Otelini belirlemiş ve üye yazma işlemine başlanmıştır. Emin Aslan, Mirza Bey, Mut Müftüsü Nadir, Kadı Hasan Tahsin ve Silifke Kuva-yı Milliye mensubu bir grup Milli Mücadeleye karşı bulunan Silifke Mutasarrıfı Esat Rauf Bey'i ziyaretle onu İstanbul ile haberleşmeyi keserek Milli Mücadele saflarına katılmaya davet etmiştir. Esat Rauf Bey gelen heyeti sükûnetle dinlemiş ve uğurlamıştır. Bir süre sonra da Ankara tarafından görevden alınmıştır.⁷¹

Milli Mücadele döneminde İçel sancağının merkezi Silifke başta olmak üzere Mut, Gülnar, Anamur gibi kazalar düşman çizmesi görmemiştir. Silifke'de bulunan yabancı azınlıklarla yaşanan çatışmalar ise Kuva-yı Milliye Müfrezelerince umumiyetle asayiş sağlanmıştır.⁷² İçel'de düşman işgali Adana ve Mersin'e nazaran yok gibidir. İşgal durumu olmasa da İçel bölgesinde kurulan Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri Adana ve Mersin'i kurtarmak için müfrezeleri ile ciddi yardımlarda bulunmuştur. Güney Cephesi'nde Kuva-yı Milliye

⁷⁰ Yıldırım, Cihat *Milli Mücadele Döneminde Mersin*, 76-77, 80.

⁷¹ Gürtürk, Sami *Silifke Tarihi*, 128; Aslan, İzzet *Silifke Tarihi*, 289-290; Pınar, Mehmet *Cumhuriyet Döneminde Mersin ve İçel'de Siyasi Hayat (1923-1950)*, 38

⁷² Özkan Demir. "Millî Mücadele'de Taşeli Bölgesinde Başarılı Savunma Bölgeleri: Mut ve Silifke", 282.

müfrezelerinin başarılı çarpışmaları neticesinde Fransızlar bölgede tutunamayacaklarını anlamışlardır. 1921 yılı Mart ayı itibariyle Güney bölgesini işgal eden Fransa ve TBMM arasında barış görüşmeleri başlamıştır. Barış görüşmeleri bölgedeki askeri hareketliliği yavaşlatarak Güney Cephesi'nden Batı Cephesi'ne askeri destek sağlanmasına vesile olmuştur.⁷³ Neticede Fransa ile imzalanan 20 Ekim 1921 tarihli Ankara Antlaşması ile Fransızlar Güney Cephesi'nden çekilmiş ve Hatay haricinde Güney sınırımız belirlenmiştir.

Milli Mücadele döneminde İçel'deki Kuva-yı Milliye kadrosu 1920 I. TBMM seçimiyle beraber İçel, siyasi hayatında uzun yıllar varlık gösterecektir. Aynı zamanda bu isimler elde ettikleri tecrübe ve birikimleri Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerinin devamı olan Cumhuriyet Halk Fırkasına taşımışlardır.⁷⁴

16 Mart 1920 tarihinde Osmanlı Devleti'nin payitahtı İstanbul işgal edilmiş ve 18 Mart tarihinde ise Meclis-i Mebusan üyeleri yasama görevinin yerine getirilmesini mümkün görmeyerek dağılmışlardır. Bir kısmı ise Ankara'ya doğru hareket etmiştir. Bu olay üzerine Heyet-i Temsiliye Reisi Mustafa Kemal Paşa 19 Mart 1920'de "Valiliklere, Bağımsız Sancaklara ve Kolordu Komutanlarına" hitaben Ankara'da yeni bir meclisin toplanacağını ve bu münasebetle her sancaktan beş vekil seçilmesi suretiyle en geç on beş gün içerisinde seçimlerin tamamlanmasını bildirmiştir.⁷⁵ Bu tamim İçel sancağına da ulaşmış ve seçim hazırlıkları yapılmıştır. İçel Mutasarrıfı Hilmi Bey şehrin ileri gelenlerini toplayarak seçime dair görüşmelere başlanmıştır. İçel'de seçimler 29 Mart 1920 tarihinde⁷⁶ Müdafaa-i Hukuk Heyet-i İdaresi ve Mutasarrıfın katılımıyla Silifke Hükümet Konağı'nda yapılmıştır.⁷⁷

Seçim sonucunda İçel'den beş mebus seçilmiştir. Fakat mecliste temsil sayısı altı mebusla olmuştur. O günlerde dağılan Meclis-i Mebusan'da İçel Mebusu olan Ali Rıza (Ataışık) Bey İstanbul'dan Ankara'ya gelerek Meclise katılmıştır.⁷⁸ İçel'den seçilen mebuslar: Sami (Arkan), Haydar (Aslan), Ali Sabri (Güney), Anamur'dan Naim (Ulusal), Gülnar'dan Şevki (Göklevet) Beylerdir.⁷⁹

⁷³ Yıldırım, Cihat *Milli Mücadele Döneminde Mersin*, 251, 253-254.

⁷⁴ Pınar, Mehmet *Cumhuriyet Döneminde Mersin ve İçel'de Siyasi Hayat (1923-1950)*, 34,40.

⁷⁵ Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk* (Ankara: Fark Yayınları, 2020), 311-313.

⁷⁶ Cemal Tekgündüz, "Birinci Millet Meclisi'nde İçel (Silifke) Milletvekilleri", (Yüksek Lisans Tezi, Niğde (Ömer Halisdemir) Üniversitesi, 2013), 49.

⁷⁷ İzzet Aslan, *Atatürk Silifkede* (Ankara: Töyko Matbaası, 1969), 17.

⁷⁸ Koray Gidirşlioğlu. "1923-1933 Yılları Arasında Görev Yapan Dönemin İçel (Silifke) Vilayeti Yöneticileri". İçel Dergisi C. 2, sy. 1 (2022), 34, 38.

⁷⁹ Yıldırım, Cihat *Milli Mücadele Döneminde Mersin*, 213-214; TBMM Arşivi, İçel Livası Seçim Mazbatası. TBMM Arşivi, I. Dönem İçel Vekili Şevki Göklevet Bey'in Seçim Mazbatası.

Birinci Meclis'te yer alan bu vekiller İkinci Grup olarak nitelendirdiğimiz Mustafa Kemal Paşa'nın muhaliflerinin bulunduğu grupta yer almışlardır. Bu isimlerin İkinci Grup'ta yer almasının sebepleri arasında düşünce farklılıkları yer almaktadır. İkinci bir sebep ise bu kişiler sözde tek kişinin tahakkümünün karşısındadırlar. Muhalif kesimin önde gelen isimlerinden birisi de Mersin Mebusu Selahattin Bey'dir.⁸⁰ İçel vekillerinin İkinci Grup'ta yer almasına da Selahattin Bey'in de etkisi olmuştur. İçel mebuslarından Sami (Arkan) Bey ileriki yıllarda yine İzzet Aslan'ın şahit olduğu: “Çolak Selahattin önümüze çıktı, ona kapıldık, ona aldandık.” şeklinde yakınmalarda bulunmuştur. Muhalif vekillerin arasında aktif olarak çalışanlardan birisi Haydar (Aslan) Beydir. Haydar Bey üvey oğlu İzzet Aslan'a İkinci Grup'ta bulunmalarını meclise ilk gittikleri gün Mustafa Kemal'le yaptıkları görüşmeye bağlamaktadır. Bu görüşmede Haydar Bey ve diğer İçel vekilleri bulunmaktadır. Haydar Bey ilk konuşmada Mustafa Kemal'in kendi yararına çalıştığını sezmiş ve bunu görüşme sonunda yanındaki arkadaşlarına da ifade etmiştir. Hatta Tanin'de yazdığı yazıların birinin başlığı da “Koskoca saltanatı yıkan bu millet bir ferdin saltanatına tahammül edemez.” şeklindedir.⁸¹

Nitekim bu vekiller İkinci Meclis'te yer alamamışlar fakat İçel'de (Silifke) yıllarca devam edecek muhalefetin başını çekmişler, gelecek seçimlerde ve Serbest Cumhuriyet Fırkası günlerinde Silifke'de yeni partinin teşkilatlanmasında varlıklarını hissettireceklerdir.

Birinci Meclis dört çalışma yılını tam olarak dolduramamış ve 1 Nisan 1923 tarihinde seçim kararı alınmış ve seçimler 29 Haziran 1923 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Yapılan seçimler sonucunda Hafız Mehmet Emin (İnankur) (84 oy)⁸² ve Doktor Tefik (Marulyalı) Beyler (74 Oy)⁸³ İçel'e ayrılan mebuslukları kazanmışlardır. İçel'de seçimler şu suretle cereyan etmiştir:

İkinci Grup üyelerinin diğer deyişle muhalefetin yoğunlukta olduğu yerlerin başında olan Silifke'de 1923 seçimleri pek hararetli geçmiş ve bu durum basında yankı bulmuştur. Tarsus gazetesi Silifke seçimlerini şu satırlarla aktarmıştır:

Silifke'de İntihabat

⁸⁰ Fatma Yurttaş Özcan “Birinci Büyük Millet Meclisi'nde Muhalefet: İkinci Grup”. Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi sy. 1 (2011), 45.

⁸¹ Aslan, İzzet *Atatürk Silifkede*, 24, 26- 27.

⁸² TBMM Arşivi, İçel Sancağı Mebusu Mehmet Tefik Bey'in Tercüme-i Hal Varakası.

⁸³ TBMM Arşivi, İçel Sancağı Mebusu Emin Bey'in Tercüme-i Hal Varakası.

Silifke'den alınan haberlere nazaran mebus intihabat muamelatı pek hararetle bir tarzda cereyan etmektedir. Muntehib-i sanileri ikiyüzelliye tecavüz eden Liva Daire-i İntihabiyesinde aranın pek ziyade teşettüt edeceği ve belki yirmi rey ile mebus intihab edileceği temin olunmaktadır.⁸⁴

Bu haber üzerine Tarsus gazetesine tekzip yazısı gönderilmiş ve oy parçalanması gibi bir durum olmayacağı, Müdafaa-i Hukuk adaylarına oy verileceği açıklanmıştır. Gazete bu yazıya atfen haberde bir kasıt olmadığını açıklamıştır.⁸⁵

Silifke seçimlerinin yansıdığı bir diğer gazete sol görüşlü olmasıyla bilinen Ata Çelebi'ye ait Doğruöz'dür. İçellilerin iddiasına göre gazete, yayınları ile İkinci Grup üyelerinden Şevki (Göklevet) ve Sami Bey'e destek istemiştir.⁸⁶ İçel liva merkezi Silifke ve merbut kazalar Mut ve Gazipaşa'dan Mustafa Kemal Paşa'ya telgraflar çekilmiş ve bu telgraflar Hakimiyet-i Milliye gazetesinde yayınlanmıştır. Mut'tan çekilen telgrafın sureti şu şekildedir:

Gazi-i Azam Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Mut: 1 Haziran- Mersin'de münteşir ismiyle (okunamadı)sisi beyninde hiç müşabehet mutasavver olmayan mazisi, hali, makasid-i esasiyesi bütün İçil livasınca bidayetdenberi malum olan Doğruöz paçavrasının 91 numrolu nüshasının ikinci sahifesinde munderiç İkinci Grup ve mensubunun intihab edilmesi tavsiyesini havi makalesi kemal teessürle görüldü. Derhal kendisine Ankara ve İçil ve Taş İli gazeteleri vasıtasıyla layık olduğu cevablar verildi. Yalnız Mut'lular ve İç İl'liler (okunamadı), bütün âlem-i islamiyete Türkler dinlerinin münci-i hakikisi olan ve Türklüğün halaskar-ı yegânesi olan zat-ı devletlerinin pek yakından bilen itilafçılar milleti uyandırmak, milletin başına bir bela daha getirmek, (okunamadı) ve milleti besleyen ikinci grup ve bunun mensubiyetinden bir ferd-i aferide bir rey vermemek suretiyle an-karib-i isbat-ı rüşd edileceğini bütün düşkününün hezeyanlarından dolayı muhterem gönüllerinin pak, vicdan-ı devletlerinin intihabnamesini temenni eyleriz ferman.

Mut Müdafaa-i Hukuk Reisi: İsmail, Belediye Reisi Hamdi, Muntehab-ı sani: Mustafa, keza Ali Haydar.⁸⁷

Silifke'den çekilen ve aynı sütunda Mut telgrafı ile yan yana derç edilen telgraf sureti:

Silifke Ahalisi İkinci Gruba Tek Bir Rey Vermeyecekler

Silifke: 1 Haziran- Mersinde intişar eden Doğruöz gazetesinin Ahmed Şevki ve Sami Beylerin mebusluğa intihabını (okunamadı) hududunda İçil ahalisine hitab eden yazıları okuduk. Gazetesi ve her kişi bilmelidir ki livamızda ikinci gruba mensub eşhasa tek bir rey dahi verecek bir ferd yoktur. Bilaistisna umum liva ahalisi Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti namzedlerine verecektir. Keyfiyetin ajansı ile ilanını rica ederiz.

Belediye Reisi: Halil Rahmi, Silifke Müftüsü Muntehib-i sani: Mehmet, Ahaliden: Emin, eşraftan; Mahmut Şükrü, Hulusi, Musa, muntehib-i sani; Said, Mehmet Kamil, eşraftan ve muntehib-i sani; Nuri, Tüccardan: Nazif, Hüsnü, Lütfullah ve Mehmet.⁸⁸

⁸⁴ Tarsus, Sayı 292-[93], 5 Haziran 1923, s. 1.

⁸⁵ Birgül Bozkurt. "İkinci Dönem TBMM'de Mersin ve İçel Milletvekillerinin Yasama Faaliyetleri". Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi sy. 68 (2021), 234.

⁸⁶ Tekin Demiraslan, "1923 Milletvekili Seçimleri ve Basın (Hakimiyet-i Milliye, Tanin, Tevhid-i Efkar)", (Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi, 2013), 153.

⁸⁷ Hakimiyet-i Milliye, S. 830, 4 Haziran 1923, s. 1.

⁸⁸ Hakimiyet-i Milliye, S. 830, 4 Haziran 1923, s. 1.

Doğruöz gazetesi bu telgraflara cevaben yazılan yazıda: telgrafi çekenleri hürriyet ve itilafçı olarak nitelendirmiş ve Ahmet Şevki Bey'in İkinci Grup mensubu olmadığını Müdafaa-i Hukuk Grubunda yer aldığını belirtmiştir.⁸⁹ Fakat Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adayları açıklanmadan önce gazetede mebus adayı ismi zikredilmiş bu durum karşısında Mustafa Kemal Paşa Müdafaa-i Hukuk Grubu adaylarının açıklanmadığını ve benzeri durumlara karşı halkı dikkatli olmaya davet etmiştir.⁹⁰

Neticede İçel'de seçimler 21 Haziran 1923 tarihinde tamamlanmıştır. Hararetli geçen seçimler sonucunda Hafız Mehmet Emin (İnankur) ve Doktor Tevfik (Marulyalı) İçel vekili olmuşlardır. 1927 seçimlerine kadar görevine devam eden iki vekilden sadece Mehmet Emin Bey, III. Meclis'te yer almıştır. Doktor Tevfik Bey'in yerine Hakkı (Saydam) Bey İçel mebusu seçilmiştir. 1927 seçimlerinde iki vekilin de 154 oyla seçildikleri kayıtlara geçmiştir.⁹¹

⁸⁹ Demiraslan "1923 Milletvekili Seçimleri ve Basın (Hakimiyet-i Milliye, Tanin, Tevhid-i Efkar)", 153.

⁹⁰ Birgül Bozkurt. "İkinci Dönem TBMM'de Mersin ve İçel Milletvekillerinin Yasama Faaliyetleri", 234.

⁹¹ Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi TBMM- III. Dönem 1927-1931* (Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları No:10, C. 3, 1994), 299, 301; TBMM Arşivi, İçel Vilayeti Mebusu Hakkı Saydam Bey'in Tercüme-i Hal Varakası.

BİRİNCİ BÖLÜM

VİLAYET GAZETELERİ VE TAŞ İLİ GAZETESİ

1.1. Vilayet Gazetelerinin Tarihçesi

Haberleşme yüzyıllardır insanlık için en önemli unsurlardan biri olmuştur. Bu haberleşme kişiler arası sohbetlerin yanı sıra çevreden ve yaşanan dünyadan haberdar olmayı da içine almaktadır. Bu yerel ve ulusal olaylardan haberdar olma isteğini ise basın karşılamaktadır. İlk başlarda yazı ile olan haberleşme teknolojinin gelişmesiyle birlikte radyo ve televizyonu günümüzde ise sosyal medyayı da içine almıştır.

Basın/matbuat tarih boyunca halka ulaşma yolunda önemli bir unsur olmuştur. Bu matbuat ürünlerinden birisi de şüphesiz gazetedir. Gazeteler içerikleri ile ait olduğu kentin yerel arşivini oluştururlar. Bu hafızanın oluşmasında en önemli unsur ulusal basın haricinde yerel gazeteler yani Vilayet Gazeteleri olmuştur.

Ulusal basın dediğimiz kavram yereldeki olayların çok küçük bir kısmını haber niteliğinde görüp insanlara ulaştırırken yerel basın ise bunun aksi yönde bir haber anlayışına sahip olmuştur. Bir yerdeki sosyal, siyasal, kültürel vs. konularda halkı haberdar etmek üzere hareket eden yerel basının bu işleve kavuşması biraz zaman almıştır.

Yerel basın görevini ilk olarak vilayet gazeteleri görmüştür. Yerel basın, başta devlet eliyle ortaya çıkmış zaman geçtikçe ve özel girişimler arttıkça yerel basın kendi yolunu bu çizmiştir diyebiliriz.

Osmanlı Devleti gazete ile Fransızlar sayesinde tanışmıştır. 1795 yılında Fransız Devrimi'ni yurtdışında da tanıtmak amacıyla yayınlar yapan Fransa, Osmanlı toprakları içinde Türkçesi "Haberler Bülteni" olan "Bulletin des Nouvelles" adlı gazeteyi yayınlamıştır.⁹² Osmanlı Devleti'nde Takvim-i Vekayi ilk Türkçe gazete olarak kabul edilse de Osmanlı Devleti

⁹² Yavuz Haykır & Handan Haykır. "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türkiye'de Yerel Basının Tarihsel Gelişimine Bir Bakış". Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi Yıl 5, sy. 56 (2017), 309.

sınırları içerisinde ilk Türkçe gazete Mısır'da neşredilen Vakayi-i Mısriye'dir.⁹³ Vakayi-i Mısriyeyi takiben çıkan diğer gazete bizzat Osmanlı Devleti tarafından neşredilen ve ilk resmi gazete olan Takvim-i Vakayi'dir.

Osmanlı Devleti'nde azınlıklar tarafından yayınlanan gazeteler yanında Mısır vilayetinde ortaya çıkan Vakayi-i Mısriye gibi gazeteler ardından Osmanlı Devleti'nin ilk resmi gazetesi olan Takvim-i Vekayi yayınlanmaya başlamıştır. Daha sonra gazetecilikte özel ya da tüzel birçok gazete neşredilmiştir. Bu tüzel gazeteler içerisinde vilayet idaresi tarafından çıkarılan vilayet gazeteleri de zikredilebilir. Vilayet gazeteleri Tanzimat Dönemi'nin ürünüdür. Gazeteler, Batılılaşma hareketinden uzak olan halk kitlesini bu yola sevk etmek için Tanzimat aydınının elindeki en önemli araçlardan bir tanesi olmuştur. Çünkü vilayet gazeteleri şehirlerden başlayarak en küçük yerleşim birimine ulaşabilecek potansiyeldeydi.⁹⁴ Fakat aslında vilayet gazetelerinin birinci amacı halka yönelik olmaktan ziyade yönetici zümreye yöneliktir. İkinci amaç ise bireye yöneliktir.⁹⁵ Vilayet gazetelerinin devlete dair yazılar yanında bireye ve yöreye yönelik içerikler oluşturması ilerleyen süreçte gerçekleşmiştir. Vilayet gazetelerinin yerele yönelik içeriklerden kaçınması eleştiri konusu olmuştur. "Kastamonu" gazetesinde Sırrı Paşa imzasını taşıyan "Hak Söz Acıdır" başlıklı yazıda vilayet gazetelerinin mahallin sorunlarından kaçarak İstanbul gazetelerinden alıntı yapmasını ve resmi bülten gibi atamaları vs. yayınlaması eleştirilmiş, iyi ya da kötü mahallin gerçek olaylarının yansıtılması istenmiştir.⁹⁶

Osmanlı Devleti'nin 1864 yılında eyalet sisteminden vilayet sistemine geçmesiyle Tuna, Bosna, Erzurum, Halep, Edirne ve Trablusgarp vilayetleri kurulmuştur.⁹⁷ Vilayet Nizamnamesi'nin 9'uncu maddesi mucibine her vilayetin resmi yazışma işlerini yürütecek bir mektupçu tayin edilmesi ve her vilayette bir matbaa kurularak idaresinin vilayet mektupçularında olacağı belirtilmektedir.⁹⁸ Vilayet matbaalarının kurulması vilayet gazetelerini de beraberinde getirmiştir.

⁹³ Hıfzı Topuz, *Türk Basın Tarihi* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2003), 13.

⁹⁴ Uygur Kocabaşoğlu, "Tuna Vilayet Gazetesi". OTAM (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi) sy. 2 (1991), 141

⁹⁵ Hediyeullah Aydeniz, "Tarihsel ve Literal Açından Yerel Gazetecilik", *Türkiye'de Yerel Basın*, ed. Suat Gezgin. (İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 2007), 12; Yavuz Haykır & Handan Haykır, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türkiye'de Yerel Basının Tarihsel Gelişimine Bir Bakış", 312.

⁹⁶ Orhan Koloğlu, *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1992), 23; Handan Haykır, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türkiye'de Yerel Basın", (Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal, 2021), 127.

⁹⁷ Koloğlu, Orhan *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın*, 20-21.

⁹⁸ Vilayet Gazeteleri ile ilgili incelemiş olduğumuz eserlerin çoğunda Uygur Kocabaşoğlu ve Ali Birinci'nin ortak kaleme aldıkları (Uygur Kocabaşoğlu & Ali Birinci, "Osmanlı Vilayet Gazete ve Matbaaları Üzerine Gözlemler". Kebikeç Yıl 1, sy. 2 (1995), 101-122) makaleye atıfta bulunularak bu maddenin Vilayet

Vilayet gazetelerinin ilki olarak Ahmet Mithat Paşa Tuna vilayet valisi iken çıkan 1865 tarihli “Tuna” gazetesi gösterilse de ilk vilayet gazetesi Beyrut’ta çıkan 1860 tarihli Hadikal- Ahbar’dır.⁹⁹ Bu gazeteleri takiben diğer vilayetlerde vilayetin adı ile ya da yöreye ait isimler ile birçok vilayet gazeteleri neşredilmiştir.

Vilayet gazeteleri Osmanlı taşrasında mühim etkiler yapmıştır. Vilayet gazetelerinin yayınları resmi gazete düzeyinde başlamıştır. İçerik olarak atamalar, tayinler, kanunlar, kararlar, resmi makamlardan gelen açıklamalar vs. bulunmaktadır. Bu gazeteler Osmanlı’nın kozmopolit yapısından dolayı iki ya da üç dille yayınlanmıştır. Bunun sebebi gazetelere yüklenen bir diğer misyondur: Azınlıkların yaşadığı topraklarda ayrılıkçı faaliyetler karşısında vilayet gazetesi devletin propagandasını yaparak halkı ayrılıkçı faaliyetlerin tesirinden korumak amaçlanmıştır.¹⁰⁰

1900’lü yıllarla beraber yönetici zümre vilayet gazetelerinin işlevini sorgulamaya başlamıştır. 1909 yılında yayınlanan kararnamede vilayet gazetelerinin yöre insanının sosyo-ekonomik olarak gelişimine katkıda bulunamadığından bahisle bu sorunun çözümü olarak gazetelerin yazı heyetlerinin/yazarlarının bilgili kişilerden oluşması ve sade bir Türkçe kullanılmasının yanında köy muhtarlarının abone edilmesi istenmiştir.¹⁰¹ Tabiri caizse vilayet gazetelerinde bir nevi “halka doğru” akımını başlatmıştır. Vilayet gazeteleri bu minvalde yayın hayatlarına devam etmişlerdir.

Mütareke, Milli Mücadele ve Cumhuriyet Dönemlerinde vilayet gazeteleri ya da yerel gazeteler halka, doğru haberleri ulaştırmak; milli birlik ve beraberliğe en çok ihtiyaç duyulan dönemlerden olan savaş dönemlerinde halkı bu fikir etrafında toplamak amaçlı yayınlar yapmıştır. Cumhuriyetin ilanı ile beraber vilayet gazeteleri yeni bir evreye girmiştir. Uzun yıllar süren savaşlar silsilesi sona ermiş ve halkın kendi kendini idare tarzı olan Cumhuriyet rejimine dayalı bir devlet kurulmuştur.

Türk insanı uzun yıllar süren savaşlardan derin yaralar alarak fakr-u zaruret içinde çıkmıştır. Okuma yazma düzeyi çok düşük seviyede olan Türk insanı kendi kendini idare etmeyi nasıl becerebilecektir ve yeni devleti, yeni kurumları kabul edebilecek midir? İşte burada maarifin

Nizamnamesinin 7’nci maddesi olduğu belirtilmiştir. Adı geçen makalede bu madde için Matbaa-i Amire tarafından 1289 yılında basılan Düstur’un I. Cildi’nin 609. Sayfası işaret edilmiştir. Fakat eser incelendiğinde söz konusu madde 7’nci madde değil 9’uncu madde olduğu anlaşılmıştır. *Düstur*, I. Tertip, Cilt I (Matbaa-i Amire, 1289), 609.

⁹⁹ Mustafa Şeker, *Yerel Gazeteler* (Konya: Tablet Kitabevi, 2007), 29

¹⁰⁰ Haykır, “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Türkiye’de Yerel Basın”, 82.

¹⁰¹ Şeker, *Mustafa Yerel Gazeteler*, 31-32.

yanı sıra vilayet gazeteleri devreye girmektedir. Cumhuriyet Dönemi ile beraber vilayet gazeteleri resmi yayınların yanında halkı yeni idareye yönlendirmek, yeni toplum düzenine alıştırmak¹⁰² gibi işlevleri ile beraber dönem itibarıyla tarım ekonomisine dayalı Anadolu’da halka yeni ve fenni ziraat usullerini öğretmek, halkı üretmeye, maarife teşvik etmek görevlerini de yürütmektedir. Cumhuriyet Dönemi’nde bu minvalde yayın yapan vilayet gazetelerinden biri de İçel vilayetinin resmi yayın organı olan Taş İli gazetesidir.

1.2. İçel Vilayet Gazetesi “Taş İli”nin Basın Yayın Hayatı ve İçeriği

İçel vilayetinin resmi yayın organı olan Taş İli gazetesi 1922 yılında yayınlanmaya başlamıştır.¹⁰³ 1925 yılında yayınlanan Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi’nde İçel vilayetine dair bölümde vilayette 22 Kanunusani 1339 (22 Aralık 1923) tarihinde vilayetin resmi gazetesi Taş İli’nin yayın hayatına başladığı kaydedilmiştir. Vilayet Muhasebe-i Hususiyesi’ne ait matbaada basılan gazetenin 1925 yılında baskı sayısı 300 ila 400 olarak verilmiştir.¹⁰⁴ Gazete İçel Vilayet Nafia Başmühendisliği tarafından yayınlanmıştır.¹⁰⁵ Mersin Basın Tarihi’nin yazarı Gündüz Artan, Silifke’de haftalık yayınlanan “İçel” gazetesini ve bundan başka Işık isimli bir gazeteyi vilayetin resmi gazetesi olarak gösterse de bu yanlış bir bilgidir.¹⁰⁶ Zira aynı dönemde vilayet tarafından basılan Taş İli gazetesinin yanında Hacı Paşazade Sadık Bey tarafından yayınlanmakta olan İçel gazetesi de vardır. İçel gazetesi özel bir gazete olduğu için vilayetin resmi gazetesi hüviyetini haiz olmamıştır.

Taş İli gazetesinin basıldığı İçel vilayet matbaasının 99 sayılı nüshada bir ilanı yayınlanmıştır. Vilayet matbaasının ihtiyaçları ve matbaaya dair haberler de Taş İli gazetesinden yayınlanmıştır. Vilayet matbaasının ihtiyaçları liste halinde verilerek alınacak olan bu eksiklerin elinde bulunan matbaa idareleri ve tüccarların malzemelerin fiyatını bildiren fatura ve Taşucu İskelesi’ne kadar nakliye masraflarını dahi hesaplayarak faturada belirterek Matbaa Müdüriyetine gönderilmesi rica edilmektedir.¹⁰⁷

¹⁰² Taner Aslan. “Milli Mücadele Sonrasında Milli Birlik ve Beraberliğin Tesisinde Gazetelerin Rolü: Milli Gaye Gazetesi Örneği”. *Journal of History and Future* C.6, sy. 4 (2020), 1160.

¹⁰³ Haluk Harun Duman, “Osmanlı Döneminde Yerel Basın”, *Türkiye’de Yerel Basın*, ed. Suat Gezgin. (İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 2007), 79, 86. Ayrıca elimizde bulunan 29 Kanunuevvel 1923 tarihli 93 numaralı nüshanın sağ üst köşesinde ikinci sene ibaresi bulunmaktadır. **Taş İli**, 29 Kanunuevvel 1923, S. 93, s.1.

¹⁰⁴ 1925-1926 *Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi*, (İstanbul: Matbaa-i Amire, 1926), 508.

¹⁰⁵ Cihat Yıldırım. “Gazi Mustafa Kemal Paşa ile İlgili “Taş İli” Gazetesinde Çıkan Haberler Üzerine Bir Değerlendirme”. *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* sy. 11 (2014), 39; Aslan, *İzzet Atatürk Silifkede*, 175.

¹⁰⁶ Gündüz Artan, *Mersin Basın Tarihi*, (Mersin: Mersin Gazeteciler Cemiyeti Yayını, 1996), 11.

¹⁰⁷ **Taş İli**, 16 Şubat 1925, S.99, s. 4.

Matbaanın ihtiyaç listesi şu malzemelerden oluşmaktadır¹⁰⁸:

Tablo 1 İçel Vilayet Matbaasının İhtiyaç Listesi

Adet	Nevi
8	Müstamel Litoğrafya Taşı
1	Cedvel Takımı
5	Kilo Litoğrafya Mürekkebi Siyah ve Elvan
2	El Merdanesi
10	Çubuk Eczalı Mürekkeb
10	Kilo Pamza Taşı
1	El Destgahı- Litoğraf Makinesi
2	Kutu Vernik
1	Kilo Kezzab
1	Anterlin Kesmek İçin Kapruvar
1	Pedal
1	Kasa Muhtelif Çizgi
10	Kilo Muhtelif Çiçek
10	Kilo Karantor
1	Kasa 24 Palet Rika Yazı

Muhasebe-i Hususiye başlığıyla yayınlanan haberde, İçel vilayetinin 342 senesi bütçesinden Vilayet Matbaasına ait olan ödeneğin ayrıldığı bildirilmektedir. Taş İli gazetesi, matbaanın iyi bir hale kavuşturulması için teklifin kabulünü Meclis-i Umumi azalarından istemektedir.¹⁰⁹

1926 yılı Mayıs ayında Vilayet Matbaası'nın tamirâtı için münakasa açılmıştır. Müzayede ilanı Taş İli'nin 26 Mayıs 1926 tarihli nüshasında “Vilayet Matbaasının Tamirâtına Aid Münakasa Kaimesidir”¹¹⁰ başlığıyla yayınlanmıştır.

1-Mevcud evrak-ı keşfiyesi mucibince vilayet matbaasının şose ve su kenarındaki balkon ve saçakları ile makine odasının döşeme ve sıva, çinko ve badana gibi tamirâtı Fİ 25 Mayıs 1926 tarihinden itibaren bir ay müddetle münakasaya vaz edilmiş olup Fİ 26 Haziran 1926 tarihinde saat 16'da Encümen-i Vilayetçe ihalesi icra kılınacaktır.

2- Taliplerin müzayedeye ve ihalat kanununa tevfiken depozito itasına mecburdur.

3- Tamirat 15 gün zarfında ikmal edilecektir. Müteahhidin istihkakı hitam inşaatta had memuriyetin vereceği keşifname raporu üzerine Muhasebe-i Hususiye veznesinden nakden tesviye edilecektir.

4- Binada tamir edilecek mahallerdeki enkaz vilayete aittir.

5- Keşfine muvafık olmayan inşaat kabul edilmediği gibi noksan inşaatı dahi ikmale müteahhit mecburdur.

6- İşbu münakasa kaimesine muktezi pul, dellaliye ve rüsum saire müteahhide aittir.¹¹¹

¹⁰⁸ Taş İli, 16 Şubat 1925, S.99, s.4.

¹⁰⁹ Taş İli, 2 Kanunuevvel 1925, S.137, s.2.

¹¹⁰ Taş İli, 26 Mayıs 1926, S.161, s.4.

¹¹¹ Taş İli, 26 Mayıs 1926, S.161, s.4.

Taş İli gazetesinin 1923-1927 yılları arasında yayınlanmış olan nüshaları TBMM arşivinde bulunmaktadır. Bu tarihler haricindeki nüshalara ise ulaşılammıştır. Vilayet gazetesi olması sebebiyle İçel ili merkezinin Silifke'den alınması tarihi olan 1933 yılına kadar yayın hayatına devam ettiği düşünülmektedir. 1923-1927 yılları arasında yayınlanan nüshalar arşive tamamen sıralı bir halde değildir. 93 ila 216. sayılar arasında 123 sayı yayınlanmışken TBMM arşivi mikrofilm kataloğunda 270 sıra numarası¹¹² ile kaydedilen gazetenin 103 nüshası mevcuttur. Aralardaki eksik nüshalar kuvvetle muhtemel ya TBMM Kütüphanesine gönderilememiş ya da karışmış/kaybolmuştur. Gazete diğer vilayet gazetelerinde olduğu gibi haftalık iki ya da dört sayfa olarak neşredilmektedir. Taş İli gazetesi 29 Kanunuevvel 1923 tarihli 93 numaralı sayısı ile 9 Mart 1925 tarihli 102 numaralı sayısı arasında pazartesi günleri neşredilmekte iken bu nüshadan sonra yine haftada bir defa ama çarşamba günleri neşredilmiştir.¹¹³ Gazetenin Sermuharriri ve Matbaa Müdürü Cüce Ali Oğlu Rıfat Efendidir.¹¹⁴ Gazetenin 18 Mart 1925 tarihli 103 numaralı nüshası sermürettibin hasta olması hasebiyle bu nüsha gazetenin ikinci mürettibi olan Hamdi (Aydoğdu) Bey tarafından çıkarılmıştır. Gazete kısa süre içinde görevinde gösterdiği liyakatten dolayı Hamdi Bey'e teşekkür etmektedir.¹¹⁵ Gazete 161 numaralı nüshasını 26 Mayıs 1926 tarihinde yayınlamıştır. 162 numaralı nüsha neredeyse bir ay sonra 30 Haziran 1926 tarihinde yayınlanmıştır. Bu nüshada gazete yazarı, gazetenin bir ay kadar yayınlanmamasının matbaanın sipariş etmiş olduğu kağıtların gelmemesinden kaynaklandığını belirtilerek okuyucularından özür dilemektedir.¹¹⁶

İçel vilayet gazetesi olan Taş İli gazetesi Erken Cumhuriyet Dönemi Silifke'si hakkında önemli malumat sunmasıyla bir kent belleğidir. Başta İçel ilinin merkezi Silifke olmak üzere Silifke'ye bağlı Gülnar, Mut, Anamur ve Gazipaşa¹¹⁷ kazaları hakkında önemli bilgiler sunmasıyla Erken Cumhuriyet dönemi İçel vilayetini basın aracılığıyla değerlendirme ve tarihini kaleme alma imkânı sunmaktadır.

Taş İli gazetesinin yayın politikası Cumhuriyet Dönemi vilayet gazetelerinininki ile aynıdır. Gazete, devlet kurumlarına dair haberlerin yanında halkın eğitim ve kültürüne katkıda bulunacak yayınlar yapmıştır. Aynı zamanda Cumhuriyet'in yeni kanunlarının ve

¹¹² Cihat Yıldırım. "Gazi Mustafa Kemal Paşa ile İlgili "Taş İli" Gazetesinde Çıkan Haberler Üzerine Bir Değerlendirme", 39

¹¹³ **Taş İli**, 29 Kanunuevvel 1923, S.93, s.1; **Taş İli**, 9 Mart 1925, S.102, s.1.

¹¹⁴ **Taş İli**, 14 Teşrinievvel 1925, S.130, s.1; **Taş İli**, 21 Teşrinievvel 1925, S.131, s. 2.

¹¹⁵ **Taş İli**, 18 Mart 1925, S.103, s.3.

¹¹⁶ **Taş İli**, 30 Haziran 1926, S.162, s.1.

¹¹⁷ 1926 yılında Gazipaşa Antalya'ya bağlanmıştır.

kurumlarının halka tanıtılması ve benimsetilmesi amacıyla yayınlarda bulunmuş, halka daha çok idare-i cumhuriyetin faziletleri hakkında bilgiler vermiştir. Gazetenin elimizde bulunan nüshalarında sağ üst köşede bulunan gazete künyesinde yer alan: “memlekete ve vatana faideli yazılara sahifelerimiz açıktır”¹¹⁸ ibaresi gazetenin yayın politikası ve amacı hakkında bilgi vermektedir.

Gazetenin ilk sayfalarındaki haberler çoğunlukla İçel ve ülke gündemine dair olmuştur. İçel dair olan kısımda yol yapım çalışmaları başta olmak üzere vilayetin iktisadiyatını geliştirecek içerikler bulunmaktadır. Ülke gündeminin ele alındığı sayfalarda bulunan haberlere ise Şeyh Sait Hadisesi gibi önemli olaylar, yeni kabul edilen kanunlar örnek verilebilir. Gazetenin ikinci ve üçüncü sayfalarında eğitim, kültür, spor, edebiyat vb. içeriklere ayrılmışken son sayfaları müzayede ilanları, reklamlar ve adli haberlerden oluşmaktadır.

Hülasa Taş İli gazetesi elimizde bulunan nüshalarda yaptığımız incelemelere nazaran Erken Cumhuriyet Dönemi İçel vilayetinin 1923-1927 yılları arasındaki iktisadi, idari, eğitim vb. birçok konuda ı ışık tutacak niteliktedir. Çalışmamız gazetenin mevcut içeriklerini tasnif ederek doğrultusunda 1923-1927 yılları arasında İçel vilayetinin durumu hakkında bilgi vermeyi amaçlamaktadır.

¹¹⁸ Taş İli, 29 Kanunuevvel 1923, S. 93vd.

İKİNCİ BÖLÜM

SİYASİ, İDARİ VE ADLİ HUSUSLARDAKİ HABERLER

2.1. Adli Vaziyet

Taş İli gazetesi gerek vilayetten gerekse ulusal basından adli haberleri okuyucuyla buluşturmuştur. Haberlerin yanı sıra mahkemelerden gelen ilanlar gazetenin son sayfasında yayınlanmıştır. Mahkemeden gelen ilanlar genellikle icra mahkemeleri ve boşanma davalarıdır. Boşanma davalarına alelade boşanma davası olarak bakmak doğru değildir. Zira bu davaların çoğu on bir yıl süren savaş silsilesinde –Trablusgarp, Balkan, Umumi Harp ve Kurtuluş Savaşları- askere giderek geri dönmeyenlerin eşi tarafından açılan davalardır. Kayıp merhumun eşi mahkemeye başvurur ardından başlayan adli süreçte mahkeme ilanı gazetenin sütunlarında yer bulur. İcra davaları ise çoğunlukla kişilerin borçlarından dolayı hacze alınacak olan mallarının ilan edilerek mahkemeye iştirak etmeye davet edildiği ilanlardır. Diğer adli haberler ise intihar, hırsızlık ve dolandırıcılık haberleridir. Ayrıca okuma yazma bilmeyerek mühür taşıyan ve bu mührü kaybedenlerin kayıp ilanlarının yanı sıra banka senetlerini ve diploma kayıplarının ilanı haberleridir.

1925 yılında Silifke Cinayet Mahkemesi Reisliğini Ali Rıza Bey yürütmektedir. İçel kaza merkezi Silifke’de adli işler Hükümet Konağı içerisinde adliye salonunda yürütülmektedir. 1925 yılında bu salon bir tadilat devresine girmiştir. 1925 yılının son günlerinde İçel Adliye salonunun açılış merasimi gerçekleşmiştir.

Daha önceki adliye dairesine ait olan bölüm eski bir halde iken Vali Mehmet Fahri Bey’in girişimleriyle yenilenmiş ve adliye memurları cumartesi günü burada göreve başlamışlardır. Bu vesile ile Vali Fahri Bey ve Silifke Cinayet Mahkemesi Reisi Ali Rıza Bey tarafından açılış merasimi gerçekleşmiştir. Merasimin seyri Taş İli gazetesinin 18 Teşrinisani 1925 tarih 135 sayılı nüshasında ilk sayfadan yayınlanmıştır.

Merasim zevali saat dokuz buçukta başlamıştır. Bütün resmi erkan ve davet edilen ahaliye çay, kahve ve sigara ikram edilmiştir. Reis Ali Rıza Bey misafirlere merasime

katılmalarından dolayı hoş geldiniz diyerek teşekkürlerini bildirmiş ve kısa bir konuşma yapmıştır. Ali Rıza Bey konuşmasında insan hakkının önemine değinerek hak ve adaletin tecelli ettiği yerler olan mahkemelerin bu kutsi kelimelere yaraşan bir tarzda olması gerektiğini fakat geçmiş idareden bu yana buna önem verilmediğini belirterek asri bir binanın vücuda getirilmesi hususunda emeği geçen Vali Mehmet Fahri Bey'e, Avukat Haydar, Avukat Lütfü, Emin ve Hasan Beylere teşekkürlerini sunmaktadır. İçel Valisi Mehmet Fahri Bey'in bu hususta göstermiş olduğu gayret ve yardımlarını şu suretle zikretmektedir; "Cumhuriyet idaremizin terakki ve intizam prensiplerini kendisine şiar edinen Vali-i Âlimiz Fahri Beyefendi bittakdir bu babda celb eylediği havale ile müceddeden şan-ı adalete layık gördüğünüz dairemiz ihzar buyurulmuştur."¹¹⁹ Akabinde ismini saydığımız diğer zatlara da aynı surette teşekkürlerini sunarak sözü Mahkeme Azası Nazif Bey'e bırakmıştır.

Nazif Bey, yeni kanunların oluşturulması ve ülkeyi modern bir hale getirmek isteyen cumhuriyetin takip ettiği tek gayenin herkesin hukukunun mukaddes saymak ve korumak olduğunu ifade ederek hukuk-u ferde tecavüz edenlerin adaletle cezalandırılacağını ifade etmiştir. Cumhuriyet hakimlerinin Allaha gayri hiçbir güçten korkmadığını ve onların sadece adaleti tecelli ettirmek amacı olduğunu belirtmiştir. Nazif Bey kürsüyü terk etmeden evvel ise Mustafa Kemal Paşa'ya övgü dolu sözlerle selamlar gönderir;

Huzzar-ı kiram

Bir nimet-i azime olan sevgili cumhuriyetimize bizleri kavuşturan ve tevkifat-ı ilahiyeye mazhar olduğu her vech ile sabit olan ve nam-ı mübeccil tarih-i âleme hatt-ı zerin ile geçen büyük Reis-i Cumhuremiz, Yüce Gazimizi tezkârdan mukaddem huzzar-ı kiramın kıyam etmelerini teklif ederim.

Huzzar-ı kiram:

Hukuk-ı ferdin nigezbani, Türkiye'nin halâşkârı, Türk'ün muhibbi ve müncisi, Türk dâhisi Reis-i Cumhuremiz, büyük gazimiz Mustafa Kemal Paşa Hazretlerini bin şükran ve mahmedetle selamlarım.¹²⁰

Kendisine edilen teşekkürler karşısında söz alan Vali Fahri Bey bunun vazifesi olduğunu ve vazifesini yaptığını belirterek vatan uğruna bıkip usanmadan çalışan ve mahkeme salonunun tamirinde günlerce ustaların başından ayrılmayarak işlere nezaret eden eski İçel Mebusu ve Meclis-i İdare Azası Haydar Bey'e teşekkür ederek adliye ve adalet işlerine dair kısa bir konuşma yapmıştır;

Hükümet-i Cumhuriyenin her yerde olduğu gibi Silifke'de dahi adaleti bu gördüğünüz salonda tecelli eder. Bu görülen müddei ve müddei aleyh sandalyesine oturacak muhterem ve muazzez Türk milleti, Türkiye Cumhuriyeti tebaası bazen masum olarak maznun sandalyesine oturur.

¹¹⁹ Taş İli, 18 Teşrinisani 1925, S.135, s.1.

¹²⁰ Taş İli, 18 Teşrinisani 1925, S.135, s.1.

Mahkeme heyet-i âdilesi hiçbir hisse kapılmayarak bihakkın tetkikat icra eder ve hükümet-i cumhuriyenin kanunlarını tamamen tatbik ederse sadır olacak hüküm cumhuriyetin gaye ve maksadına muvafık ve büyük Türk milletinin şerefiyle mütenasip ve muhik bir hüküm olacağına kanaat ve itimadımız vardır.

Hükümet-i cumhuriyenin kanun-ı mahsusla kabul buyurduğu üniformanızı bugünden itibaren iktisa ettiğiniz yeni üniformanızı tebrik ve yeni mahkeme salonunda muvaffakiyetinizi temenni ederim.¹²¹

Çay ziyafetinin son bulmasıyla muhakemeye geçilmiş, hakimler resmi elbiselerini giyerek işleriyle meşgul olmuşlardır. Misafirler yeni salondan ve adliye çalışanlarının ciddiyeti ve işlerin intizamından etkilenmiştir. Ahali “Yaşasın Cumhuriyet” diye bağırarak salondan ayrılmıştır.¹²²

Taş İli gazetesinden ulaşabildiğimiz kadarıyla İçel vilayetinde Adli makamlara tayin olunan bazı zatlar şu isimlerdir: 1925 yılı Nisan ayında İçel Müstantikliğine Antalya Müstantiki Yakup, Antalya Müstantikliğine ise İçel Müstantiki Mehmet Ali Efendi’nin tayin olunmuştur.¹²³

1925 yılı Kanunuevvel ayında İçel Mahkeme-i Asliye Kitabetliği görevine hakkında cevaz-ı istihdam kararı verilmiş olan Komiser Muavini Hasan Basri Efendi tayin edilmiştir.¹²⁴

“Adliye Havadisı”¹²⁵ başlıklı bir haberde Silifke Adliyesinde gerçekleşen tayinlere yer verilmiştir. Müstantik Yakup Bey’den boşalan Müstantiklik Vekâletine Aza Mülazımı İbrahim Efendi; İçel Vilayet Müstantikliğine Genç Müstantiklik görevinde bulunan Faik Efendi; Mağara Sulh Hakimliği görevini yürütmek üzere Aza Mülazımlığına Gördes Müstantiki Ahmet Rüştü Bey tayin edilmiştir. Bu tayinleri takip eden günlerde İçel Aza Mülazımlığı görevine Kilis Müstantiki Mehmet Hamdi Bey tayin olmuştur.¹²⁶

İncelemekte olduğumuz dönemde Silifke’nin Mağara nahiyesinde bir mahkeme görev yapmaktadır. “Mağara Mektubu”¹²⁷ başlığıyla gelen haberde Mağara Sulh Hakimliği görevine tayin olunan Rüştü ve Kâtip Naci Bey’in görevlerine başladıkları bildirilmiştir. Rüştü ve Naci Bey’in işbaşı yapmasıyla mahkemeler görülmeye başlanmıştır. Nahiye de görülen davalar bilumum kabahat ve 20 bin kuruşa kadar alacak davalarına ilaveten ziraat, nafaka ve boşanma davalarıdır.

¹²¹ Taş İli, 18 Teşrinisani 1925, S.135, s.2.

¹²² Taş İli, 18 Teşrinisani 1925, S.135, s.2.

¹²³ Taş İli, 15 Nisan 1925, S. 107, s.2.

¹²⁴ Taş İli, 2 Kanunuevvel 1925, S.137, s.3.

¹²⁵ Taş İli, 2 Kanunuevvel 1925, S.137, s.3.

¹²⁶ Taş İli, 9 Kanunuevvel 1925, S.138, s.2.

¹²⁷ Taş İli, 26 Mayıs 1926, S.161, s.2.

1926 yılının son aylarında Mağara Sulh Hakimliğine dair bir gelişme gazetede yayınlanmıştır. Adliye Vekâletinden gelen emir doğrultusunda nahiyenin yaylak ve kışlak mahalleri ve mevsime nazaran ulaşım imkânları gibi koşullar göz önüne alınarak Mağara Sulh Hakimliğinin kışın Güvere’de yazın ise Mağara’da görev yapmasına karar verilmiştir.¹²⁸

Gazetenin sermuharriri ve matbaa müdürü Rıfat Bey, Medeni Kanun başta olmak üzere Ceza Kanunu ve Usul-ü Muhakemat-ı Cezaiye Kanunu’nda yapılan değişiklikler üzerine “Cumhuriyet Devrine Elyâk Kanun Değişikliği”¹²⁹ başlıklı bir makale yayınlamıştır. Rıfat Bey makalesinde Medeni Kanun, Ceza Kanunu ve Usul-ü Muhakeme-i Cezaiye Kanunun batı kamuoyunda övgüyle karşılandığını ve mezkûr kanunların yürürlüğe girmesine dair bazı Adliye Vekâletinin İçel Cinayet Müdde-i Umumiliğine tebliğ edilen maddelerini muadil kanunun gazetede yayınlanacağını belirtmiştir. Ayrıca gazetenin, halkın bu kanunu anlayabileceği surette yayınlarda bulunacağını da belirtmiştir. Rıfat Bey okuma yazma bilenlerin köyde halkı toplayarak bunları halka okumasını vatani bir görev olarak nitelemektedir. Yazının kalan kısmında kanunda kişinin kendini avukat olmadan da savunabileceğine dair halkın anlayacağı bir dille açıklayıcı bilgilere yer verilmiştir. Haberin devamında ise “Yeni Kanun”¹³⁰ başlığıyla yeni kabul edilmiş olan Ceza Kanunu aynen yayınlanmıştır.

“Mudanya’da Boş Bir Hapishane”¹³¹ başlığıyla yayınlanan haberde Mudanya’da hapishanenin tamamen boş olduğu ve suçlu kimse olmadığı belirtilerek bu durum adli inkılabın bir meyvesi olarak değerlendirilmiştir. Bu durumun henüz yeni tadil edilen Muhakeme-i Cezaiye Kanunu’nun neticesi olduğu ve hükümetin kabul edeceği diğer medeni kanunlarla ülkede yeni bir adalet devresine girileceği ifade edilmiştir. Yeni kanunlarla ülkede İsviçre düzeyinde bir saadetin yaşanmaya başlayacağı ileri sürülerek Silifke’deki adli vaziyete değinilmiştir.

Vilayetimiz Silifke muhitinde şu geçen sene zarfında hiç mesafesinde kalan tarla münâazasıyla kız kaçırmak âdetinden ve birkaç adi ceraimden maada kayda değer bir cürm vuku bulmadığını ve halkın hükümet-i cumhuriyemizle kanunlarının adalet ve sadveti karşısında sükûn ve hükümetle ve refah-ı sürur içinde kendi işleriyle iştigal ederek adeta bir ulviyet sahnesi olduğu ve bu gidişle ati senelerin birinde bir tek madde-i cinaie ifa olmamasından naşi bir şenlik günü yaşatabileceğimizi şimdiden vatandaşlara tebşir eyleriz.¹³²

¹²⁸ Taş İli, 1 Kanunuevvel 1926, S.183, s.1.

¹²⁹ Taş İli, 10 Mart 1926, S.150, s.1.

¹³⁰ Taş İli, 10 Mart 1926, S.150, s.1.

¹³¹ Taş İli, 17 Mart 1926, S.151, s.3.

¹³² Taş İli, 17 Mart 1926, S.151, s.3

Güzeloluklu M. İlhan imzasıyla yayınlanan “Mezmun Bir Tabiat”¹³³ başlıklı yazıda ülkede kökleşmiş bir kötü olaya değinilerek buna bir örnek verilmektedir. İçel vilayet merkezine uzak nahiyelerin birinde bir genç almak istediği fakat babasının rızası olmadığı bir genç kızla evlenebilmek için kızı kaçırarak kızın ırzına tasallut eder. Ardından utanmadan kızın babasına giderek evlilik teklifini yineler. Yazar bu haris duygulu zatı şiddetle eleştirmektedir. Kıza bu kötülüğü yapanın köy ortasında taşlanmaya mahkûm olması gerekliliğini ifade ederek kadının toplumsal hayata katıldığı modern Türkiye Cumhuriyeti’nde bu gibi olaylara yer olmadığı dile getirilmiştir.

Kadınların teşrii hayata atıldıkları bu zamanda bilhassa tam bir demokrasi ile idare edilen aziz Türkiye Cumhuriyeti’nin, hala kadınlığı bir alet-i zevk telakki etmek ve ailesinin, kendisinin muvafakatine hiç de lüzum görmeden keyfemayeşa hareket ederek ilahi yadigârını gasp etmek gibi bir hata işlemek cezaların en büyüğünü ve en af edilmezini istilzam eder.

Ümit ederiz ki bütün kurun-u vustai ve şayan-ı hicab âdetiyle tarihe karışan münfesihten saltanatın son bakiyesi de Cumhuriyet idaresinin kahhar seyfi-i celadetiyle pek yakında bu gibi vakaları da tarihe gömecek ve bu gibi harekâta cesaret eden küstahlar süratle cezalarını çekecekler ve millet de rahat yüzü görecektir.¹³⁴

2.1.1. Vilayetteki Asayiş Haberleri

Taş İli gazetesinde İçel vilayeti dahilinde yaşanmış olan cinayet, hırsızlık ve intihar vakaları haber olarak yayınlanmıştır. Yayınlanan hırsızlık, cinayet ve taciz haberlerinin çoğunda suçluların ve mağdurların açık kimliği verilmiştir. Açık kimlik bilgilerinin bulunduğu için adli haberlerde uygun olanlar kullanılmıştır.

Adli olaylar kapsamında karşımıza çıkan ilk haber katli maddesiyle yargılanan Anamur’un Tekeli karyesinden Bal Mustafa oğlu Mehmet’in mahkemeye çağrılmasına dairdir. Gıyabında mahkeme cereyan eden Mehmet’in mahkemede bizzat hazır olması için mahkeme başkanlığı kendisine on gün mühlet vererek bu süre zarfında teslim olmaz ise firari sayılacağı ve Usul-ü Muhakemat-ı Cezaiye Kanunun 377. Maddesinin hükmüne göre hukuk-ı medeniyeden ıskat cezası ile mallarının haczedileceği, hiçbir suretle itiraz ve talep hakkı olmayacağı ilan edilmektedir.¹³⁵

Gazetede dikkati çeken bir diğer haber intihar girişimi haberidir. İçel Vilayet Baytar Müdürü Ziya Efendi’nin yeğeni Suphi Efendi zehir içmek suretiyle intihara teşebbüs etmişse de bu olay zabıtaca haber alınarak derhal doktor ile müdahale edilerek kurtarılmıştır. Tedavi için

¹³³ Taş İli, 1 Kanunuevvel 1926, S.183, s.2.

¹³⁴ Taş İli, 1 Kanunuevvel 1926, S.183, s.2.

¹³⁵ Taş İli, 5 Kanunusani 1924, S. 94, s.2.

Gureba Hastanesi'ne yatırılan Suphi Bey'in bu elim girişiminin sebepleri ise zabıtaca tahkik edilmeye başlanmıştır.

Bu habere dair gazete bir yorumda bulunmuştur. Gazete, annelerin bin bir zorlukla yetiştirdiği evlatların vatana hizmet edeceği zamanda hayatlarına son vermeye teşebbüs eden bu gibi zayıf dimağlara metanet tavsiye etmektedir. Her Türk'ün vatanına borçlu olduğu hizmeti yapmayarak böyle teşebbüslerde bulunurlarsa kendilerinin de rahmet okumayacağını ifade etmiştir.¹³⁶

Gazeteye yansıyan bir başka intihar haberi "Saliben İntihar"¹³⁷ başlığıyla yayınlanmıştır. Silifke'nin Çadırılı köyünde Molla Mustafa oğlu Ali eşi 25 yaşlarında Fatma isimli kadın cinnet geçirerek evin arkasında bulunan merteğe kıl iple kendini asmak suretiyle intihar etmiştir.

Gazetenin 98 numaralı nüshasındaki adli haberden biri hayvan hırsızlığıdır. Cırıklı Aşiretinden Telli Süleyman ve biraderi Mehmet yanlarındaki birkaç kişiyle Mersin-Silifke güzergâhında hayvan çalarak İçel ili sınırlarına geçmişlerdir. Vilayet Jandarma Heyeti tarafından haber verilen bu olay neticesinde karşılıklı takibat için merkez vilayetten ve Mut kazasından gönderilen askeri kuvvetlerin çalışmaları neticesinde hırsızlar çaldıkları hayvanları terk ile firar etmişlerdir. Hayvanlar Mut'ta yetkililere teslim edilerek hırsızların saklandıkları yer haber alınarak tutuklanmak üzere harekete geçilmiştir.¹³⁸

Silifke'de 1925 Şubatında ilginç bir dolandırıcılık vakası yaşanmıştır. Olayın faili Konya nüfusuna kayıtlı ve Konya'da ikamet etmekte olan Osman Nuri Efendi'dir. Osman Nuri Efendi yaklaşık iki hafta İçel vilayetinde bulunmaktayken kendini fabrikatör olarak tanıtmıştır. Bu yolla tüccarların güvenini kazanmış olsa gerek Emekli Binbaşı Emin Bey'den 55, İçel tüccarlarından Fabrikatör Mahmut Şükrü Bey'den 75, Helvacı Osman Efendi'den 11,5 ve Belenli İbrahim Ağa'dan 6 lira alarak kayıplara karışmıştır. Dolandırıcılığın resmiyete dökülmesiyle failin yakalanması için kaza kaymakamlıklarına emir verilmiştir. Olayın faili Osman Nuri Efendi'nin Ovacık nahiyesi tarafına kaçtığı öğrenilerek yakalamak üzere harekete geçilmiştir. Taş İli gazetesi bu olaya binaen bu gibi zatların kimliklerinin güvenlik güçlerince yakın surette araştırılıp tespit edilerek toplum içinde serbestçe dolaşmalarına engel olunmasını rica eder.¹³⁹

¹³⁶ Taş İli, 12 Kanunusani 1925, S. 95, s.2.

¹³⁷ Taş İli, 18 Ağustos 1926, S.168, s.1.

¹³⁸ Taş İli, 9 Şubat 1925, S.98, s.2.

¹³⁹ Taş İli, 23 Şubat 1925, S.100, s.2-3.

Gazetenin 107 sayılı nüshasında Gülnar muhabirinden gelen haber dizisinde Gülnar kazasında yaşanan bir kavgaya da yer verilmiştir. Olay ağnam sayım ilmühaberinin alınıp alınmadığını öğrenmek amacıyla Tat Hacı Mehmet Ağa'nın dükkânına giden Varidat Kâtibi Şakir Efendi ve dükkân sahibi Hacı Mehmet Ağa arasında zuhur etmiştir. Aralarında başlayan bağırışma kavgaya dönnüştür. Jandarmanın müdahalesiyle kavga sona ermiş, devriyenin tuttuğu zabıtlar daireye teslim edilmiş, Hacı Mehmet Ağa'nın da davacı olacağı belirtilmiştir.¹⁴⁰

1925 yılı Mayıs ayı başlarında Silifke çarşısında bir hırsızlık vakası yaşanmıştır. “Sirkat”¹⁴¹ başlığıyla yayınlanan haberde Pul Bayii olan emekli Yüzbaşı Şerif Efendi'nin çarşıdaki dükkânı geceleyin açılarak 250 liralık evrak-ı nakdiyesi çalınmıştır. Olayın faili belli değildir. Derhal olay hakkında tahkikata başlanmıştır.

Silifke'de adli vakalarda karşımıza çıkan bir diğer mesele Göksu Nehri'dir. Nehir debisinin yüksek olmasından dolayı zaman zaman insanları sürüklemekte ve ölüme yol açmaktadır. Kimi zamanda nehrin üzerinde bulunan tarihi köprüden üzücü intihar girişimleri görülmektedir. Bu olaylara örnek olmak üzere karşımıza çıkan haber gazetenin 10 Haziran 1925 tarihli nüshasında “Göksu'nun Faaliyeti”¹⁴² başlığıyla yayınlanmıştır. 8 Haziran 1925 tarihinde okul öğrencilerinden Mut'un Tuğrul köyünden Duran Efendi oğlu Hasan Efendi Silifke'de hastane karşısında nehirde yıkanmakta iken dengesini kaybederek boğulmaya başlamıştır. Hasan Efendi'nin imdadına yetişen Gülnar Cibayet Memuru Mehmet Ali Bey'in oğlu 16 yaşlarında olan Kemal Efendi'dir. Kemal Efendi'nin fedakârlığı sayesinde bir can kaybının önüne geçilmiştir. Taş İli gazetesi her yıl insanları sürükleyen bu suya karşı zabıta ve belediyenin dikkatini çekmekte ve Hasan Efendi'nin canını kurtaran Kemal Efendi'ye teşekkürlerini sunmaktadır.

Olay mahalli Göksu Nehri olan bir diğer haber “Cinayet Kurbanı”¹⁴³ başlığını taşımaktadır. Habere göre cinayete kurban giden bir kadının cesedi Göksu Nehri'ne atılmış ve ceset 29 Temmuz 1925 tarihinde öğle saatlerinde Silifke Hükümet Konağı karşısında sudan çıkarılmıştır. Maktulün kimliği meçhulse de kimlik tespiti için bazı bilgiler verilmiştir.

Üzerinde bulunan kırmızı boyalı basmadan mamul entarisi ayağında mâî ve beyaz çizgili dokumadan mamul ve uçkuru alınmış ve sol ayağının dizine müsadif aksamı kısmen parçalanmış donu belinde beyaz mâî çizgili dokumadan mamul bir kuşağı elyevm hıfz edilmektedir. Cesedin dört beş gün su kenarlarında kalmasından teşhisi gayri kabil bir hale gelmiş ve defin edilmiştir.

¹⁴⁰ Taş İli, 15 Nisan 1925, S.107, s.2.

¹⁴¹ Taş İli, 13 Mayıs 1925, S.110, s.2.

¹⁴² Taş İli, 10 Haziran 1925, S.114, s.4.

¹⁴³ Taş İli, 5 Ağustos 1925, S.121, s.2-3.

Maktule-i mezburenin Mut ve Gülnar kazaları ahalisinden olması muhtemeldir. Cihet-i adliyece tahkikat edilmekte olup yakın bir zamanda melun canı meydana çıkacak ve cezai sezâsını çekecektir.¹⁴⁴

Haberde cesedin Gülnar veya Mut kazasından olması ihtimalinden bahsedilse de bir sonraki nüshada yayınlanan haberde cesedin kime ait olduğu bilgileri yer almaktadır. Cesedin Silifke'nin Kepez köyünden Kara Osman kızı Teslime olduğu anlaşılmışsa da katilinin kim olduğu halen araştırılmakta olduğu belirtilmektedir. Ayrıca haberin sonunda azimkâr ve çalışkan adliyenin katili bir an evvel bulacağına olan inanç duyguları dile getirilmiştir.¹⁴⁵

Göksu Nehri'nde yaşanan bir vaka 1926 yılı Ağustos ayında meydana gelmiştir. Silifke'de yaşayan Tavaslı Halil Ağa'nın 15 yaşlarında olan oğlu Hasan -ne sebeptendir belirtilmemekle- Taşköprü'den Göksu Nehri'ne atlarken köprünün çıkartmalarına çarparak suya düşmüş ve etrafta bulunan ahalinin yardımıyla sudan çıkartılmıştır. Bu kaza neticesinde küçük çocuğun vücudunun zedelendiği ve dizlerinin tutmaz bir hale geldiği belirtilmiştir.¹⁴⁶

Taş İli gazetesi vasıtasıyla Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Silifke'de örneğini gördüğümüz bir diğer adli vaka sigara ve tütün stokçuluğu ve karaborsacılığına dairdir. Tütünün ilk önce Reji İdaresine sonrasında millileştirmeyle devlet kontrolüne geçtiği bu dönemlerde ileriki bölümlerde bahsedeceğimiz üzere kimi zaman tütün, sigara kâğıdı ve buna ek olmak üzere kibrite ulaşmakta zorluk yaşanmaktaydı. Piyasada ürünlerin bulunmadığı anda ellerindeki ürünleri değerinin üzerinde satan stokçular ve karaborsacılara yönelik takibatlara dair bazı haberler gazetede yer almıştır.

Sigara ve tütün stokçuluğuna dair ilk örnek gazetenin 129 sayılı nüshasında yer almaktadır. "Sigara Kâğıdı"¹⁴⁷ başlıklı haberde tüccarlardan Ahmet Ali Kâhya'nın evinde bulunan 13 kutu sigara kâğıdına derhal el konulduğu bildirilmektedir. Sigara kâğıdı kaçırma maddesinden yargılanan Ahmet Ali Kâhya mahkemece 5585 lira para cezasına çarptırılmıştır.¹⁴⁸

Aynı konuda bir diğer vaka 1926 yılında meydana gelmiştir. Anamur kazası sahillerinde yüklü miktarda kaçak sigara kâğıdı Taşucu rüsumat merkez memuru ve rüsumat muhafaza memurları tarafından derdest edilmiştir. Sigara kâğıtlarının hangi yolla karaya çıkarıldığı hususunda takibat başlatılmıştır.¹⁴⁹

¹⁴⁴ Taş İli, 5 Ağustos 1925, S.121, s.2-3.

¹⁴⁵ Taş İli, 12 Ağustos 1925, S.122, s.1.

¹⁴⁶ Taş İli, 4 Ağustos 1926, S.166, s.3.

¹⁴⁷ Taş İli, 7 Teşrinievvel 1925, S.129, s.1.

¹⁴⁸ Taş İli, 2 Kanunuevvel 1925, S.137, s.3.

¹⁴⁹ Taş İli, 4 Ağustos 1926, S.166, s.4.

1926 yılında bir vaka Gülnar kazasının Gilindire nahiyesinde yaşanmıştır. Gilindire gümrük memurları¹⁵⁰ bir hanede her destesi doksan yaprak olan beş çuval sigara kâğıdı ele geçirmiştir. Yakalanan kâğıtların sahibini bulmak için derhal tahkikata başlanmıştır. Taş İli gazetesi haberin sonuna sigara kâğıdı kaçakçılığı üzerine kısa bir yazı ekleyerek halkın bu gibi yollardan sakınmasını istemektedir.

Bu sigara kâğıdı kaçakçılığını itiyat edinen eşhasın bir gün olup yakayı ele vererek kazanacağı birkaç kuruş için külliyetli miktarda ceza-i nakdi vermek suretiyle mutazarır ve bu suretle de servetini heder ediyorlar. Memlekette yapılacak birçok meşru kazanç kapıları dururken hükümetin men ettiği bu gibi mezmum ve mühlik faile halkımızın cüret etmemesini halisane temenni ederiz.

Hükümet ucuz tütün ve kâğıt celp ederek memleketin ihtiyacını temin edip dururken halkımızın da kaçak tütün ve kâğıt istimal etmesi manasızdır. Her nerede sigara kâğıdı ve bu gibi kaçak emtiayı fûruht edenler olursa derhal hükümet haber vererek fazlasıyla ikramiyesini almak her Türk'ün vatani bir vazifesidir.¹⁵¹

Taş İli gazetesi komşu vilayetler sınırında yaşanan adli vakalara da yer vermiştir. Örneğin daha önce İçel'e bağlı olan Ermenek kazasında yaşanan bir yangın ve devamında alınan bir önleme dair haber yer almaktadır. Ermenek'in yukarı çarşısında çıkan yangında çok sayıda dükkânın yanında iki medrese odası yanmıştır. Haberde Ermenek'te sürekli yangın çıktığı belirtilerek dükkânların zamanında sigortalanması ya da itfaiye tulumbaları alınmasının zaruri olduğu ifade edilerek kazazedelere geçmiş olsun dileklerinde bulunulmuştur.¹⁵²

Gazetenin 147 sayılı nüshasında Şefik Kamil tarafından gönderilen “Ermenek Mektubu”nda¹⁵³ kazada yaşanan yangınlardan etkilenenlere yardım etmek amacıyla “Harikzedegan ve Muhtacına Muavenet Cemiyeti” kurulduğu bildirilmektedir. Cemiyetin açılışı belediye encümeninde gerçekleşmiş ve derhal çalışmalarına başlamıştır. Cemiyetin reisi Hükümet Tabibi Adanalı İhsan Bey'dir. Cemiyetin yangınzedelere yardım amacıyla yaptığı çalışmalar şöyledir;

Muhterem kaymakamımız Nazım Bey Efendi'nin riyaset-i fahriyeleriyle cemiyet reisi hükümet Tabibi Adanalı İhsan Bey'in gayret ve himmetleri ve muhterem halkımızın ibraz buyurdıkları himmetten doğan ikiyüz küsür lira iane toplanarak müzayedeye çıkarılan kurdelalarla müzeyyen bir karpuz ile Mustafa Kemal Paşa hazretlerinin resmini havi bir halı Belediye Reisi muhterem Ali Vehbi Beye elli liraya icale olunup şimdilik tedarik edilen az bir meblağ ile harikzedegan kardeşlerimizden en ziyade muhtaç muavenet olan kısmının tehvin-i ıstırapları kısmen temin edilmiştir.¹⁵⁴

¹⁵⁰ Haberde Gülnar kaymakamı Şefik Bey'in ismi zikredilse de bir sonraki nüshada yayınlanan “Tashih” başlıklı haberde bu yanlışlık düzeltilerek kâğıtların Gümrük Memurlarınca ele geçirildiği belirtilerek yanlışlık düzeltilmiştir. **Taş İli**, 29 Kanunuevvel 1926, S.187, s.2.

¹⁵¹ **Taş İli**, 8 Kanunuevvel 1926, S.184, s.1.

¹⁵² **Taş İli**, 25 Teşrinisani 1925, S.136, s.2.

¹⁵³ **Taş İli**, 10 Şubat 1925, S.147, s.1.

¹⁵⁴ **Taş İli**, 10 Şubat 1925, S.147, s.1.

Şeyh Sait İsyanı'nın bastırılmasından aylar sonra Silifke'de ilginç bir olay yaşanmıştır. Silifke'de tahtacı Türkmen aşiretlerinin sayısı oldukça çoktur. Bunu fırsat bilen İzmir'in Narlıdere köyünden Ali Rıza ve Hızır isimdeki iki zat kendilerini tahtacı şeyhi olarak tanıtarak Silifke ve civardaki tahtacılarından para toplamaktadır. Dolandırıcılar faaliyetlerine devam ederken jandarma tarafından yakalanarak üzerindeki paralarla adliyeye sevk edilmiştir.¹⁵⁵

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Silifke'de faaliyet gösteren Hacı Paşa Oteli işletmecisi Tahsin ve Hacı Hulusi Efendi Oteli işletmecisi Ali Efendi'nin haklarında devam eden yargılama neticesinde otellerinde konaklayan misafirlerin kimliklerini muntazaman Polis Karakoluna bildirmemesinden dolayı Ceza Kanunun 99. Maddesinin 3. Zeyline tevfi kan zamlı olmak üzere beşer lira para cezasına çarptırılmıştır.¹⁵⁶

2.1.2. İcra ve Haciz Davalarına Dair Örnekler

Taş İli gazetesi vilayetin resmi gazetesi olması hasebiyle vilayette görülmekte olan icra ve haciz davalarının mahkeme ilanlarını sayfalarına taşımıştır. Bu ilanlar genelde gazetenin son sayfasında yer almıştır. Gazetede yer alan ilanlar daha önce bahsettiğimiz üzere sadece icra ve haciz davasına dair mahkeme ilanlarıdır. Mahkeme yoluyla icra ve hacze çıkan bu malların kimler tarafından alındığına dair bilgiler yer almamaktadır.

Gazetede karşımıza çıkan ilk ilan Ziraat Bankası'na borçlanan ve bu borçlarını geri ödemeyenlerin borç alırken bankaya rehin sundukları malları Merkez İcra Memurluğınca müzayedeye konulmasıdır. Müzayedeye konulan malların sahibi, kıymeti ve mevkiisi Merkez İcra Memurluğundan gelen ilana göre şu şekildedir;¹⁵⁷

Tablo 2 Merkez İcra Memurluğundan Gelen Müzayedeye Listesi

Sahibi	Mevki	Dönümü	Değeri
Taşucu İskelesinden Hacı Halil Ağazade Hacı Ali Efendi	Durumlu	Sınırları belli 117 dönüm tarla	Nısıf 58bin kuruş
Taşucu İskelesinden Hacı Halil Ağazade Hacı Ali Efendi	Sıramurt	40 dönüm tarla	Umumi 12bin kuruş
Erdemli karyesinden Ahmet oğlu Mehmet	Saz	20 dönüm tarla	2bin kuruşta
Pazarkaşı Mahallesinden Koç Durmuş oğulları Veli ve Hacı İsmail Efendiler	Mahalle civarında	24 dönüm tarla	2100 kuruş
Pazarkaşı Mahallesinden Koç Durmuş oğulları Veli ve Hacı İsmail Efendiler	Çeltikçi karyesi	35 dönüm tarla	4bin kuruş

¹⁵⁵ Taş İli, 23 Eylül 1925, S.127, s.3.

¹⁵⁶ Taş İli, 9 Kanunuevvel 1925, S.138, s.4.

¹⁵⁷ Taş İli, 19 Kanunusani 1925, S. 96, s.2.

Saray Mahallesinden Tekeli İbrahim Efendizade Abdullah Efendi	Karayar	18 dönüm tarla	18bin kuruş
Bucaklı Mahallesinden Kadioğlu Hacı Ali Efendi	Sarıcalar	50 dönüm tarlası	15bin 100 kuruş
Bucaklı Mahallesinden Kadioğlu Hacı Ali Efendi	Eskibağ	30 dönüm tarla	8bin kuruş
Erdemli karyesinden Durmuş Ali oğlu Kara Mehmet	Erdemli civarında	10 dönüm tarla	Bin 750 kuruş
Mukaddem Mahallesinden Bacaksızzade Mahmut Efendi zevcesi Ayşe Hanım	Durumlu	10 dönüm tarla	8bin kuruş
Mukaddem Mahallesinden Bacaksızzade Mahmut Efendi zevcesi Ayşe Hanım	Eğribadem	12 dönüm tarla	10bin kuruş
Çatrollu Karyesinden Ali Faki oğlu Mehmet Çavuş	Dalca	12 dönüm tarla	2bin kuruş
Çatrollu Karyesinden Ali Faki oğlu Mehmet Çavuş	Dalca	8 dönüm tarla	Bin 350 kuruş
Bucaklı Mahallesinden Halil İbrahim oğlu Gazi Hüseyin	Sarıcalar	6 dönüm üç evlek tarlası	Bin kuruş
Çatrollu karyeli Mahmut Efendi oğlu Süleyman zevcesi Meryem	Hark arası civarı	18 dönüm tarla	3bin 700 kuruş
Bucaklı Mahallesinden Tafaş Mustafa evlatları	Sarıcalar	5 dönüm tarla	750 kuruş
Bucaklı Mahallesinden Tafaş Mustafa evlatları	Sarıcalar	8 dönüm iki evlek tarlalar	Bin 300 kuruş
Gaza Koyuncu Karyesinden Abdurrahman Efendi oğlu Şevki	Koyuncu mezarası	5, 42, 15 ve 18 dönüm tarla	500 kuruş, 4bin 200 kuruş, Bin 500 kuruş, 900 kuruş

Tabloya döktüğümüz bu mallar talipleri için bir ay sonra ihalesi yapılmak üzere ilana konulmuş ve yüzde beş zamlı talip olanların depozito akçesiyle birlikte İcra Dairesi'ne müracaat etmeleri ilan edilmiştir.¹⁵⁸

İcra ve haciz davaları kapsamına aldığımız diğer bir haber alacak verecek meselesidir. Silifke'de ikamet eden, Milli Mücadele esnasında ya da sonrasında yurdu terk eden yabancıların mahkemelerine dair kayıtlar bulunmaktadır. Silifke'de Karşıyaka da¹⁵⁹ oturan Fabrikacı Kayserili Kamil Efendi'nin aslen Alman vatandaşı olan ve Silifke'de Karşıyaka'da makinistlik yapmakta olan Gustav Gorzi'den yüz Osmanlı altın ve yetmiş evrak-ı nakdiye liranın tahsil edilmesi için İçel Mahkeme-i Asliye Hukuk Dairesinden aldığı 3 Nisan 340 (1924) ve 9 numaralı ilamın merkuma tebliği talep olunmuştur. Fakat Gustav Silifke'den ayrılmıştır ve ikametgâhı ise meçhul olması sebebiyle Usul-i Muhakemat-ı Hukukiye Kanunun 149. Maddesi gereğince ilamın bir sureti mahkeme divanhanesine asılmıştır. Kanuni müddet zarfında itiraz ve temyiz hakkını kullanmak isterse usulü dairesinde müracaat etmesi için bu ilan metni Taş İli gazetesinde de yayınlanmıştır.¹⁶⁰

¹⁵⁸ Taş İli, 19 Kanunusani 1925, S. 96, s.2.

¹⁵⁹ Karşıyaka olarak adlandırılan mahal Göksu Nehri'nin Mersin tarafıdır. Silifke'de yerleşim öteden beri kalenin olduğu taraftır. Yakın tarihlerde köprü'nün karşısı da yerleşim yeri olmuştur.

¹⁶⁰ Taş İli, 2 Şubat 1925, S.97, s.4.

Anamur İcra Riyasetinden yayınlanan müzayede ilanı tarihten silinmekte olan Aşar Vergisinin mültezimi ile alakalıdır. Ermenek'in Sarıveliler köyünün 340 senesi aşar mültezimi olan Nazıfzade Mehmet Efendi'nin hazine-i maarif ve menafi hisselerine ait olan aşar bedellerinin bakiye-i zimmetinin temini için hacze alınan malları otuzbir gün müddetle müzayedeye konulmuştur. Talip olanların Anamur İcra Dairesine müracaat etmeleri ilan edilmektedir.

Mültezim Mehmet Efendi'nin hacze alınarak müzayedeye konulan mallarının dökümü şu şekildedir:¹⁶¹

Tablo 3 Mültezim Mehmet Efendi'nin Hacze Alınan Taşınmazları

Mevki	Sınır- Cins	Dönüm
Anamur Akkovanlık	Şarken Hacı Nasuhzade Hasan Efendi tarlası, şimalen beyler, cenuben hendek ile sınırlı	20 tarla
	Camiîşerif kurbunda fevkani üç odalı ve tahtani bir bab kânî ve ahır	-
Gilindire karyesi	Şarken hendek, garben çakıl, şimalen Kösü tarlası, cenuben armut ile sınırlı	22 dönüm tarla
Kaş civarı han yıkık mevkiinde	Şarken Öksedere, şimalen belen, garben han yıkık, cenuben tarik ile sınırlı	8 dönüm nisf
Kaş civarında	Şarken Hacı Ali Efendi çocukları hane ve tarlası ve cebel dibi, garben çeşme deresi ve Mustafa Çavuş tarlası ve Yağdeliği ve kuh, şimalen cebeli ve bey olduğundan kuh, cenuben tarik-i âam ve Hacı Veli tarlası ve mezarlık ile sınırlı	19 dönüm tarla

Yetimleri korumak ve bakımını üstlenmek amacıyla kurulan Eytam Daireleri mali devamlılığını yetimlerin vasisinden kalan mallar başta olmak üzere bağışlarla sağlamıştır.¹⁶²

Eytam Dairesi eline geçen parayı değerlendirmek için farklı yollara başvurmuştur. Bunlardan biri de tüccar, zanaatkâr ve çiftçilere faizle borç vermektir. Eytam Dairesinden borç alacak kişiler ya kefil ya da mal ipotek ettirmek zorundaydı.¹⁶³ Hal böyle olunca borç ödenmediği takdirde borçlulara ait ipotekli mallar yetimlerin paralarını tekrar kuruma döndürmek amacıyla müzayedeye konulmuştur. İçel vilayetinde Eytam Sandığından borç aldıktan sonra borcunu ödeyemeyen borçlulara ait mallar müzayedeye çıkarılmıştır.

¹⁶¹ **Taş İli**, 2 Mart 1925, S. 101, s.4

¹⁶² Örneğin Silifke Eytam Dairesi Helvacızade Müteveffa Mustafa Efendi'nin metrukatından olan ve ölümüyle varislerine kalan Silifke'nin Subuce Karakaya ormanında ve Kayacı Hüsametli ormanında bulunan kömür ve çam odunu ihalesi geliri Eytam Dairesine ait olmak üzere bir ay müddetle müzayedeye çıkarılmıştır ve ihale için başvuru makamının Silifke Sulh Hakimliği olduğu ilan edilmiştir; **Taş İli**, 24 Teşrinisani 1926, S.182, s.2.

¹⁶³ Mehmet Çanlı & Hilal Karavar. "1922-1924 Tarihli Eytam Sandığı İdane Defterine Göre Antalya Merkez Kazasının Finansal Durumu". Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi C.17, sy. 34 (Güz 2021), 584.

Gazetede bu hususta birçok haber yer almakla birlikte biz 1925 ve 1926 yılından birer örnek vereceğiz. İlk müzayede ilanı 18 Mart 1925 tarihli nüshada “Vilayet Eytam Müdüriyetinden”¹⁶⁴ başlığıyla yayınlanmıştır.

İsimleri verilen müstakrizlerin borçlarının temini için emval-i merhune-i gayrimenkuleleri müzayedeye konulmuştur ve talip olanların Silifke Eytam Müdüriyetine müracaatları ilan olunmaktadır.

Borçluların isimleri¹⁶⁵:

Saray Mahallesi'nden Musdulu Çavuş Ahmet Efendi
Mukaddem Mahallesi'nden Odacı Hasan Ağa
Camikebir Mahallesi'nden Ömer Hacızade Emin Efendi
Bucaklı Mahallesi'nden Cafer Efendi
Çavuşbucağından Gök Ömer oğlu Ali
Çavuşbucağından Ahmet kızı Gülsüm
Mukaddem Mahallesi'nden Yazıcızade Mustafa Efendi
Mukaddem Mahallesi'nden Revanzade Hasan Efendi
Viran karyesinden İmam Molla Hüseyin Efendi
Taşucu'ndan Hacı Dimlizade Emin Efendi
Taşucu'ndan Hacı Ali kerimesi Emine Hanım
Taşucu'ndan Hacı Halilzade Hacı Ali Efendi
Bucaklı Mahallesi'nden Hacı Mürsi Zade Ali Osman Efendi
Saray Mahallesi'nden Çaylakzade Mehmet Ali Efendi
Saray Mahallesi'nden Hacı Ali'nin kerimesi Münire Hanım
Camikebir Mahallesi'nden Abdülvahit Usta
Camikebir Mahallesi'nden Müftüzade Hafız Ahmet Efendi
Camikebir Mahallesi'nden Ömer Ali Efendi
Rum Mahallesi'nden Gedik Yorgi
Mukaddem Mahallesi'nden Hasan Hüseyin oğlu Halil ve hemşiresi Ümmü
Mukaddem Mahallesi'nden Halil Efendi zevcesi Behice Hanım
Mukaddem Mahallesi'nden Kahveci Giritli Hüseyin
Mukaddem Mahallesi'nden Cevmzade Hacı İbrahim Efendi.

Bir diğer örnek 5 Mayıs 1926 tarihli nüshada yer almaktadır. Eytam Sandığına borçlu olanların ipotek ettiği malları 29 Nisan 1926 tarihinden itibaren iki ay müddetle müzayedeye

¹⁶⁴ **Taş İli**, 18 Mart 1925, S. 103, s.4.

¹⁶⁵ **Taş İli**, 18 Mart 1925, S. 103, s.4.

konulmuştur. Bu mallara talip olanların Silifke Eytam Müdüriyetine müracaat etmeleri gerekmektedir.¹⁶⁶

Tablo 4 Eytam Sandığına Borçlu Olanlar ve Taşınmazları

İsim	Mevki	Miktar
Mukaddem Mahallesinden Hacı İbrahim Efendi oğlu Hacı Ömer Efendi	Cılbayır'ın Karagöz mevki	Bir dönüm bağ yeriyle kürumi
Saray Mahallesinden Gulamzade Hacı Mustafa	Nehir tarafındaki yol üzerinde bulunan	150 zerra arsa üzerinde bir bab ahır ve samanlık ebniyesi ve arsası

2.1.3. Boşanma Davalarına Dair Örnekler

Taş İli gazetesinde boşanma davalarına ait mahkeme ilanları da bulunmaktadır. Gazetede yer alan boşanma davaları alelade bir boşanma davası değildir. Türk milletinin yıllardır içinde bulunduğu savaş halinde askere giderek geri dönemeyen mehmetçiklerin geride bıraktığı ailelerinin eşlerine ulaşmak üzere umudunu gösteren ilanlardır.

Sıradan bir boşanma davası ilanına dair ilan gazetenin 95 numaralı nüshasındadır. Mahkeme-i Asliye Riyaseti tarafından yayınlanan ilan Silifke'nin Bucaklı Mahallesi'nden Hüseyin Kâhya'nın kızı Zeliha, Mersinli Kuyumcu oğlu Mahmut aleyhine açmış olduğu boşanma davasına dairdir. Bahsi geçen dava 30 Kanunusani 1925 tarihinde görüleceğinden Kuyumcu oğlu Mahmut'un 30 Kanunusani'de mahkemeye bizzat gelmesi veya musaddak bir vekil göndermesi aksi takdirde mahkemenin gıyaben icra kılınacağı mahkemece ilan edilmektedir.¹⁶⁷

Asıl konumuz olan askerden dönemeyen mehmetçiklere dair boşanma davası ilanlarından aldığımız ilk örnek gazetenin 96 sayılı nüshasında İçel'in Gülnar Kazası Hakimliğinden gelen ilandır. 332 senesinden beri hayat ve mematı meçhul kalan Gülnar'ın Tepe karyesinden Müftüoğlu Ahmet oğlu 310 doğumlu Mustafa aleyhine eşi Fatma tarafından açılan davadır. İlanda 22 Şubat 1925 tarihindeki davada Mustafa'nın bizzat hazır bulunması veya tarafından musaddak bir vekil göndermesi aksi takdirde mahkemenin gıyaben icra kılınacağı keyfiyeti ilan eden tebliğ edilmektedir.¹⁶⁸

Anamur'un Nasrettin karyesinden Hacı Ahmet Efendi oğlu Ali Efendi'nin hayatta olup olmadığı ve ikamet ettiği yer bilinmediğinden karısı Dilaver Molla Mehmet kızı Ayşe'nin

¹⁶⁶ Taş İli, 5 Mayıs 1926, S. 158, s.4.

¹⁶⁷ Taş İli, 12 Kanunusani 1925, S.95, s.2.

¹⁶⁸ Taş İli, 19 Kanunusani 1925, S.96, s.2.

nafakaya muhtaç olmasından dolayı mahkeme ile nikâhlarının feshine 17 Kanunusani 1925 tarih ve 10 numaralı kararla kabil itiraz ve temyiz olmak üzere hakim lahik olduğundan tebliğ makamına kaim olmak üzere ilan olunur.¹⁶⁹

Gülner Hakimliğince yayınlanan ilanda Zeyne köyünden olan ve seferberlik başlangıcında askere sevk olunarak hayatta olup olmadığı belli olmayan 310 doğumlu Gedik Ali oğlu Abdurrahman aleyhine yine Zeyne köyünden olan eşi Deveci Mehmet Onbaşı kızı Fatma tarafından açılan davanın mahkemesi 16 Mart 341 Pazartesi saat dörtte görüleceğinden Abdurrahman'ın mahkeme gününde Gülner Mahkemesi'nde bizzat hazır bulunması veya tarafından bâ-sened bir gönderilmesi istenmekte aksi takdirde mahkemenin gıyaben görüleceği ilan edilmektedir.¹⁷⁰

Yine Gülner Hakimliğinden gelen bir ilanda Gülner'in Uluhtu köyünden olan ve seferberlikte askere sevk olunan 304 doğumlu Mustafa oğlu Azim'in hayatta olup olmadığı bilinmediğinden aynı köyden olan eşi Ayşe tarafından açılan dava fi 24 Mart 341 (1925) Salı günü saat üçte görülecektir. Gaip merhum Azim'in mahkeme günü bizzat gelmesi veya tarafından bâ-sened bir vekil göndermesi aksi halde mahkemenin gıyaben icra olacağı ilan edilmektedir.¹⁷¹

Anamur Hakimliğinden gelen ilanda Anamur'un Kızılveliler köyünden Bezirgân oğlu Hüseyin'in aleyhine aynı köyden eşi Mevlüt oğlu Ahmet kızı Ümmi tarafından açılan dava 25 Mart 1341 (1925) Çarşamba günü görülecektir. Hüseyin'in mahkemeye bizzat gelmesi yahut vekil göndermesi aksi takdirde mahkemenin gıyaben görüleceği Usul-ü Hukukiye'nin 26. Maddesine tevfikeyen ilan edilmektedir.¹⁷²

Gülner'in Kuskan köyünden seferberlikte askere sevk olunan ve hayatta olduğu belli olmayan 314 doğumlu Tekaüd Hüseyin oğlu Ömer aleyhine yine Kuskan'dan Osman kızı Fatma tarafından açılan dava 6 Nisan 341 (1925) Pazartesi saat üçte görüleceğinden gaip Ömer'in gün ve saatte mahkemede hazır bulunması yahut tarafından bir vekil gönderilmesi aksi takdirde mahkemenin gıyaben görüleceği ilan olunmaktadır.¹⁷³

Gülner'in Zeyne köyünden seferberlik bidayetinde askere sevk olunan ve hayatta olup olmadığı belli olmayan 297 doğumlu İsmail oğlu Mahmut aleyhine yine Zeyne'den eşi

¹⁶⁹ Taş İli, 2 Şubat 1925, S.97, s.4.

¹⁷⁰ Taş İli, 16 Şubat 1925, S.99, s.4.

¹⁷¹ Taş İli, 2 Mart 1925, S. 101, s.4.

¹⁷² Taş İli, 2 Mart 1925, S. 101, s.4.

¹⁷³ Taş İli, 9 Mart 1925, S. 102, s.4.

Cemile tarafından açılan dava 2 Mayıs 1341 (1925) Çarşamba günü saat üçte görülecektir. Gaip Mahmut'un mahkeme gününde Gülnar Mahkemesinde hazır olması veyahut tarafından vekil gönderilmesi aksi takdirde mahkemenin gıyaben görüleceği ilan olunmaktadır.¹⁷⁴

1 Nisan 1925 tarihinde yayınlanan nüshaya Gülnar Mahkemesinden dört ilan gelmiştir. Bu ilan da askere sevk olunarak kendilerinden haber alınamayan: Gülnar'ın Hortu köyünden 1310 doğumlu Abdulkadir oğlu Ali aleyhine eşi Hortu'dan Musa Kâhya kızı Şerife'nin açtığı ve 9 Mayıs 1341 (1925) Cumartesi günü saat üçte görülecek olan; Zeyne köyünden 1311 doğumlu Emsal Ahmet oğlu Mehmet aleyhine eşi Zeyne'den Culla Mehmet kızı Ayşe'nin açtığı 12 Mayıs 1341 (1925) Salı günü saat üçte görülecek olan; Seyyahlı köyünden 1314 doğumlu Mehmet Ali oğlu Hasan Hüseyin aleyhine aynı köyden olan eşi Ali kızı Esmihan'ın açtığı ve 11 Mayıs 1341 (1925) Pazartesi günü saat üçte görülecek olan; son olarak Gülnar'ın Tepe şeyhleri köyünden 93 doğumlu Ali Onbaşı oğlu Ali aleyhine aynı köyden eşi Mehmet Koca kızı Fatma tarafından açılan ve yine 11 Mayıs 1341 (1925) Pazartesi saat üçte görülecek olan davadır. Gaip merkurumların mahkemenin gün ve saatinde Gülnar Mahkemesi'nde hazır bulunmaları, taraflarından bâ-sened veya musaddak bir vekil göndermeleri aksi takdirde mahkemelerin gıyaben görüleceği ilan olunur.¹⁷⁵

Aynı nüshaya Mut Mahkemesi Hukuk Dairesinden gelen ilan askerden dönmeyen Mut'un Kelceköy köyünden Osman Çavuş oğlu Mehmet aleyhine zevcesi Emine tarafından açılan dava Fİ 18 Mayıs 1341 (1925) Çarşamba günü zevali saat bire alınmıştır. Gaip Mehmet'in mahkeme günü Mut Hukuk Dairesinde isbat-ı vücut etmesi veya bir vekil göndermesi aksi takdirde mahkemenin gıyaben görüleceği ilan olunmaktadır.¹⁷⁶

Bu örneklere ekleyeceğimiz bir diğeri ise Balkan Savaşlarında askere giderek dönmeyen bir askerin eşinin açmış olduğu davaya dairdir. Yayınlanan ilan şu şekildedir.

Gülnar'ın Kuskan karyesinden olup 328 senesi Balkan Harbi'nde askere sevk olunup elyevm hayat ve memarı ve nerede olduğu malum olmayan 308 tevellütlü Şeyh Ali oğullarından Hüseyin oğlu Halil aleyhine karye-i mezkûreden zevcesi Ayşe tarafından ikame olunan fesih nikâh davasının yevm muhakemesi olan Fİ 16 Temmuz 1341 Perşembe günü saat üçte rü'yet olunacağından gaib merkurum Halil'in yevm ve vakt-i mezkûrda Gülnar Ahkam-ı Şahsiye Mahkemesinde bizzat hazır bulunması veya tarafından musaddak bir vekil gönderilmesi aksi takdirde muhakemenin gıyaben icra kılınacağını tebliğ makamına kaim olmak üzere ilan olunur.¹⁷⁷

¹⁷⁴ Taş İli, 18 Mart 1925, S. 103, s.4.

¹⁷⁵ Taş İli, 1 Nisan 1925, S.105, s.4.

¹⁷⁶ Taş İli, 1 Nisan 1925, S.105, s.4.

¹⁷⁷ Taş İli, 10 Haziran 1925, S.114, s.4.

Gazetede, vermiş olduğumuz örnekler gibi birçok dava ilanı yayınlanmıştır. Askere giderek dönmeyen mehmetchiklerin çoğu cephede şehit olmuştur. Fakat eşleri bir umut boşanma davası yoluyla eşlerine ulaşmaya çalışmıştır. Zira bahsettiğimiz durumu açıklayan bir haber Silifke Ahz-ı Asker Şube Riyasetinden gelen ılandır. İlanda askerden dönemeyen dört mehmetchiğin şehit olduğu Zayıat-ı Harp Dairesinden bildirilmiştir. Fakat askerlerin künyeleri açıkça yazılmadığından hangi köyden oldukları bilgilerine ulaşılammakla akrabalarının Silifke Askerlik Şubesine müracaatları ilan edilmiştir.

Şehadet haberi gelen askerlerin bilgileri şu şekildedir:

“Silifke: Bahçeci oğullarından Ali Bin Mehmet: 288

Silifke Hasan bin Abdi Hacı Köse

Silifke Güneyli Karyesinden Hasan Bin Mustafa 310

Silifke Radaklı Karyesinden Saracoğlularından Mustafa bin İbrahim 300”¹⁷⁸

Cepheye giderek geri dönmeyen askerlerin arasında şehit olmayanlar da vardır. Fakat bu askerler cepheden dönüş yolunda yurdun farklı yerlerinde yerleşmiş ve yeni bir hayat kurmuştur. Ailesi ve çocukları şehit oldu diye bilirken cepheden dönüşte yeni bir hayat kuran askerlerden biri olan Hüseyin, I. Dünya Savaşı’nda Suriye-Filistin Cephesi’nde savaşmış ve yurda geri dönerken İçel’in Anamur kazasına yerleşerek burada yeni bir hayat kurmuştur. Ailesi onu şehit olarak bilirken yıllar sonra gelen bir kamulaştırma ödeneği haberiyle dedelerinin savaştan sağ olarak dönüp Anamur’a yerleşerek yeni bir hayat kurduğunu öğrenmiştir.¹⁷⁹

2.1.4. Gazeteye Gelen Kayıp İlanlarına Dair Örnekler

Geçmişten günümüze kimlik, mühür, diploma gibi kişiler hakkında önemli bilgileri içeren ve kaybolması halinde gerçekleşecek olumsuz durumlardan korunmak için adli işlemlerin yanında gazetelere ilan vermekte bir gerekliliktir. İçel vilayetinin resmi gazetesi olan Taş İli’nde de bu tür ilanlara rastlanmaktadır. Bu kayıp ilanları çoğunlukla mühür, diploma ve hisse senetlerinden oluşmaktadır.

¹⁷⁸ Taş İli, 3 Ağustos 1927, S.216, s.2.

¹⁷⁹ <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/sehit-sanilan-dededen-milyonluk-miras-563690.html#:~:text=Miras%20b%C4%B1rakan%20dedenin%20%C5%9Fehit%20olmad%C4%B1%C4%9F%C4%B1,orada%20hayat%20kurdu%C4%9Fu%20ortaya%20%C3%A7%C4%B1kt%C4%B1.&text=Denizli'nin%20Beya%C4%9Fa%C3%A7%20il%C3%A7esinde%20ya%C5%9Fayan,seralar%C4%B1%20olan%20tarla%20miras%20kald%C4%B1.> (Erişim Tarihi: 01.04.2024)

Gazetede kayıp ilanının ilki 2 Şubat 1925 tarihinde yayınlanan kayıp mühür ilanıdır. Silifke'nin Türkmenuşağı karyesi ihtiyar heyetinden Ali oğlu Mustafa, Kocaoğlu oğlu Hacı Ahmet, Bayram oğlu Mehmet ve Hamza oğlu Mehmet şahsi mühürlerini kaybetmişler ve yeni mühür yaptırarak Makam-ı Vilayetin kullanıma uygun onayını almıştır.¹⁸⁰

Sultani Bozkır¹⁸¹ köyünün muhtar-ı evvel yani birinci muhtarlık resmi mührü ile yine aynı köyün Heyet-i İhtiyariyesinden Hacı Hüseyin oğlu Molla Osman, Hacı Mehmet Efendizade Hüsnü, Habip oğlu Bekir ve Kıcalı Veli oğlu Süleyman'ın şahsi mühürleri kaybolduğundan yeni mühür çıkartmışlardır. Yeni mührün evrak kalemince tatbiki icra edilmiş ardından eski mühürlerin kullanım dışı bırakıldığı ilan olunmuştur.¹⁸²

Silifke'nin Mukaddem Mahallesi'nden olan Süleyman Efendi oğlu Hacı İlyas Efendi, Rüştüye Mektebi diplomasını kaybetmiş ve derhal gazeteye ilan vererek diplomayı bulanların adresine gönderilmesi ricasında bulunmuştur.¹⁸³

Gazeteye İçel vilayetine bağlı kazalardan da kayıp ilanı gelmiştir. Bunlardan biri “Zayi Sened”¹⁸⁴ başlığıyla yayınlanmıştır. İlan Gülnar kazasında tüccarlık yapan Ali ve ortağı Mirza tarafından gönderilmiştir. Ortaklar İtibar-ı Milli Bankası'nın senetlerini kaybettiklerinden aynı numaralarla yeni bir senet alacaklarını ve kayıp senedin başkaları tarafından herhangi bir kullanma durumu karşısında geçerli olmadığını ilan etmiştir.

Bir başka kayıp senet haberi Silifke Saray Mahallesi'nde ikamet eden emekli Yüzbaşı Hasan Basri Bey'e aittir. Hasan Basri Bey, İtibar-ı Milli Bankasının 34490 numaralı hisse senedini kaybettiğini ve bir hükmü olmadığını beyan etmiştir.¹⁸⁵

Silifke'nin eski mutasarrıflarından olan Mehmet Rauf Bey gazetenin 10 Şubat 1926 tarihli nüshasına gönderdiği ilan “Zayi Mühür”¹⁸⁶ başlığıyla yayınlanmıştır. Mehmet Rauf Bey isminin yazılı olduğu 327 tarihli mührünü kazara kaybettiğini ve bu mühürle kimseye borcu olmadığını beyan etmiştir.

1 Haziran 1927 tarihli nüshada “Zayi Bilet”¹⁸⁷ başlıklı haberde Ankara Türk Ocağının 55704 numaralı biletini kaybeden Taşucu Belediye Reisi Paşazade Sadık Bey ve yine Ankara Türk

¹⁸⁰ Taş İli, 2 Şubat 1925, S.97, s.4.

¹⁸¹ Günümüzde: Çaltı Bozkır.

¹⁸² Taş İli, 9 Şubat 1925, S.98, s.2.

¹⁸³ Taş İli, 6 Mayıs 1925, S.109, s.4.

¹⁸⁴ Taş İli, 20 Mayıs 1925, S.111, s.4.

¹⁸⁵ Taş İli, 28 Temmuz 1926, S.165, s.3.

¹⁸⁶ Taş İli, 10 Şubat 1926, S.147, s.4.

¹⁸⁷ Taş İli, 1 Haziran 1927, S.208, s.2.

Ocağının 55702 numaralı biletini kaybeden Kunduracı Emin Efendi'nin kayıp bilet ilanları yayınlanmıştır.

Gazetede yayınlanan son ilan 3 Ağustos 1927 tarihli nüshada yer almaktadır. Silifke Tapu Kadastro Müdürü Mahir Bey tarafından yayınlanan ilan şu şekildedir: “337 tarihli Hüseyin Mahir ismi ile mahkûk mühür-i zatimi 28 Temmuz 927 tarihinde zayi eylediğimden mezkûr mühürle hiçbir ferde borcum olmadığı mühr-ü mezkûrla tarih-i mezkûrdan sonra zuhur edecek senedat ve evrak-ı resmiye nazar itibara alınmamak üzere ilan olunur.”¹⁸⁸

2.2. İdari ve Siyasi Vaziyet ve Gazetede Yayınlanan İdari Rica Haberleri

Taş İli, vilayetin resmi gazetesi olması hasebiyle vilayetin idari işlerine dair haberler de yayınlamıştır. İdari haberler; seçimler, vilayet meclisine arzlar, münhal memurluklar, tayinler, terfiler, vilayete gelenler ve yöneticilere dair haberlerden oluşmaktadır. Taş İli gazetesinde İçel vilayetinin idari vaziyetine dair bazı haberler yer almaktadır. Genel olarak idari haberler yoğun olmasından şehrin idari vaziyetine, yöneticilerden isteklere dair haberler ayrı bir başlık altında toplanmıştır.

İncelemekte olduğumuz 1925-1927 arası dönemde İçel valisi Mehmet Fahri Bey'dir. Mehmet Fahri Bey'in İçel valiliği görevine gelmesi 1924 yılındadır. İçel valiliğinde bulunan Kemal Bey 28.05.1924 tarihinde idari yetersizliğinden dolayı görevinden azledilmiş ¹⁸⁹ ve aynı tarihte Van Vali Vekâletine tahvil edilmiş olan Silivri Kaymakamı Fahri Bey, İçel vali vekâletine tayin edilmiştir.¹⁹⁰ Sekiz ay kadar İçel valiliğinde vekâleten bulunan Mehmet Fahri Bey halkın sevgisini kazanarak memleketin imarı ve gelişmesi uğrunda nadide bir devlet adamı olduğunu ispat etmiştir. Mustafa Kemal Paşa'da Fahri Bey'in vazifesini layığıyla ifa etmesine şahit olmuş ve Silifke ziyareti esnasında Dâhiliye Vekâletine çektiği telgrafla Fahri Bey'in asaletinin tasdik edilmesini istemiştir.¹⁹¹ Fahri Bey 27-1-341 (27 Ocak 1925) tarihinden itibaren asil olarak İçel Valiliğine terfi etmiştir. Taş İli gazetesi bu terfi dolayısıyla hem memleketi hem de Vali Fahri Bey'i tebrik etmektedir.¹⁹²

Vilayetin idari durumunu ilgilendiren haberlerden biri de Köy Kanunu'na dairdir. Cumhuriyetin ilk yıllarında nüfus yoğunluğu köylerdeydi. Köyler bakımsız gelişmemiş bir

¹⁸⁸ Taş İli, 3 Ağustos 1927, S.216, s.2.

¹⁸⁹ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), BCA., 30-18-1-1, 9/27/4, M. 28.05.1924.

¹⁹⁰ BCA., 30-18-1-1, 9/27/3, M. 28.05.1924.

¹⁹¹ Atatürk'ün Bütün Eserleri 1924-1925, C.17, (İstanbul: Kaynak Yayınları, 2005), 170-171.

¹⁹² Taş İli, 2 Şubat 1925, S.97, s.3-4.

haldeydi. Köylerin gelişimi ve hukuki statüsü yeni rejim tarafından ele alınmış ve bu doğrultuda Köy Kanunu kabul edilmiştir. 97 madde olan kanun on bölümden oluşmaktaydı. İçeriğinde köyün gelişimine etki edecek köy yollarından ev yapımına eğitime ve sağlığa dair birçok madde bulunmaktaydı. Kanun 18 Mart 1924 tarihinde meclisten geçmişti. Kanun kabul edilmesiyle birlikte çoğaltılarak her köye dağıtılmıştır.¹⁹³ Köylere gönderilen bu kanunun uygulaması hususuna da dikkat edilmiştir. Taş İli gazetesi zaman zaman bu kanuna atıfta bulunarak halkı eğitici, bilgilendirici yazılar yayınlamıştır. Dâhiliye Vekâleti kanunun tatbiki hususunda İçel Valiliğine bir telgraf çekmiştir. Telgraf metninin akabinde Taş İli gazetesi telgrafnameyi halka izah eden bir izahname yayınlamıştır.¹⁹⁴ Taş İli gazetesi bu kanunun İçel’de Dâhiliye Vekâletinin işarına göre hakkıyla tatbik edilmesini nahiye müdürlerinden ve kaza kaymakamlıklarından görmek istediğini belirtmektedir.¹⁹⁵

Taş İli gazetesinde idari manada karşımıza çıkan ilk istek haberi “Belediye Heyetinden Temenni”¹⁹⁶ başlığıyla çıkan bir yazıdır. Yazıda günümüzde de sıkça karşılaştığımız başıboş sokak köpeklerinin insanlara saldırmasıyla alakalıdır. 1925 yılında Silifke’de gerçekleşen olayda aslen Gülnar’ın Çukurasma köyünden olan ve geçici olarak Silifke’de Mukaddem Mahallesi’nde ikamet eden Emir Hüseyin oğullarından Mehmet oğlu beş yaşındaki Hüseyin’in bir köpek tarafından ısırılmasıdır.

Gazete çarşı ve mahallelerde çok sayıda köpek bulunduğunu ve bunların Belediye Vergisi Resimler Kanunun 25. Maddesi mucibince av ve süs köpeği olanların sahiplerinin belediyeye başvurarak hayvanlarına toka ve küpe taktırılmasını ve diğer başıboş köpeklerin itlafını da halk sağlığı açısından belediye heyetinden istemektedir.¹⁹⁷

1925 yılında İçel vilayetine bağlı olan Gazipaşa kazasının kaza merkezinin değişmesine dair haber gazetenin 109 sayılı nüshasında yayınlanmıştır. Gazipaşa kaza merkezi Kurualan mevkiine taşınması Dâhiliye Vekâletinden makam-ı vilayete tebliğ edilmiştir.¹⁹⁸

İçel Valisi Fahri Bey 26 Temmuz 1925 Pazar günü Gülnar’a bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Gülnar’dan gazeteye Naci imzasıyla gönderilen bir haber Vali Bey’in bu ziyaretinin detaylarını içermektedir. Vali Fahri Bey beraberinde Vilayet Sıhhiye ve Muavenet-i

¹⁹³ Türkan Çetin. “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Köy Sorununa Bir Bakış: Köy Kanunu’nun Çıkarılması”. Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi C.2, sy. 4 (1994), 33-34.

¹⁹⁴ Taş İli, 23 Şubat 1925, S.100, s.1-2.

¹⁹⁵ Taş İli, 23 Şubat 1925, S.100, s.1-2.

¹⁹⁶ Taş İli, 22 Nisan 1925, S.108, s.3.

¹⁹⁷ Taş İli, 22 Nisan 1925, S.108, s.3.

¹⁹⁸ Taş İli, 6 Mayıs 1925, S.109, s.4.

İctimaiye Müdürü, Sermühendis ve Tapu Müdürüyle birlikte 26 Temmuz 1925 Pazar günü alaturka saat 10.30 civarında Anaypazarı'na gelmiştir. Bir süre belediye binası civarında isitirahatin ardından toplu bir şekilde Hükümet Konağına geçilmiştir. Hükümet Konağında kendisine tahsis edilen odada geceyi geçiren Vali Fahri Bey 27 ve 28 Temmuz günlerini tahkik ve tetkikatla geçirmiştir. 28 Temmuz günü saat 6 civarında kazanın doğu yönündeki girişinde Muayene ve Tedavi Evi önünde memurlar ve eşraftan iştirak edenlerle tek tek vedalaşarak Silifke'ye dönmüştür. Vali Fahri Bey kaza çıkışındaki mezarlığa kadar Kaymakam Ahmet Talat, Meclis-i Umumi-i Vilayet azası Yusuf Ziya ve Belediye Reisi Şevki Beyler tarafından uğurlanmıştır.¹⁹⁹

Vali Bey Gülnar'dan evvel Anamur kazasını ziyaret etmiş ardından Gülnar'a geçmiştir. 1 Ağustos 1925 Cumartesi günü teftişatını tamamlayarak merkez vilayete dönmüştür. Taş İli gazetesi Vali Fahri Bey'in bu ziyaretinin vilayetin hayat-ı umumiyesine faydası olacağını ifade etmektedir.²⁰⁰

“Belediye Bütçesi” başlığıyla yayınlanan haberde Silifke Belediyesi'nin 341 yılı bütçesinin Belediye Heyetince görüşüleceği bildirilmektedir. Belediyenin 12380 liraya ulaşan gelirinden 3bin lirası inşaat ve tesisata, 1.500 lirası tanzifat ve tenvirata ayrılmıştır. Gazete dar bütçe içerisinde inşaat ve tanzifata ayrılan tahsisatı övgüyle karşılamıştır. Belediye Heyetinden ayrılmış olan bu tahsisatın bazı yıllarda olduğu gibi heba edilmeyip memlekete faydaları eserler ortaya konulmasını rica etmektedir.²⁰¹

Gazetede tek seferlik olmak üzere “Nüfus Vukuatı” başlıklı bir haberle 1926 yılı Şubat ayı içerisinde Vilayet merkezi nüfus dairesi kayıtları paylaşılmıştır. Kayıtlara göre bu süre zarfında 114 münakehat, 162 doğum ve 79 vefat gerçekleşmiştir.²⁰²

Daha evvel İçel vilayetinin kazası ve sonrasında taksimat-ı mülkiye heyetince nahiye haline getirilmiş olan Gazipaşa nahiyesi mülhakatından Pazarcı, Pazarcı Küçüklü, Murtin, Beyobası, Mehiler, Selenti Bahşiş, Hayrados, Kuru Karı, Sivasti maa-İncegiz, Kızıl Günü, Karalar Kâhyalar, Parakende Küçüklü maa-Umurlu, Gühende maa-Ceranlı köyleri Antalya vilayetinin Alaiye kazasına bağlanmıştır.²⁰³

¹⁹⁹ Taş İli, 5 Ağustos 1925, S.121, s.1.

²⁰⁰ Taş İli, 5 Ağustos 1925, S.121, s.2.

²⁰¹ Taş İli, 2 Kanunuevvel 1925, S.137, s.3.

²⁰² Taş İli, 10 Mart 1926, S.150, s.3.

²⁰³ Taş İli, 18 Ağustos 1926, S.166, s.3.

İçel Valisi Fahri Bey beraberinde Jandarma Kumandanı Hüseyin, Muhasebe-i Hususiye Müdürü Ahmet ve Sermühendis Behram Münir Beylerle Teşrinisani'nin 21. günü devr-ü teftiş için Gülnar kazasına hareket etmiştir.²⁰⁴

1927 yılında İçel vilayet merkezi Silifke'de, Mut ve Anamur kazalarının idari taksimatında yapılan bir takım düzenlemeler “Yeniden Teşkil Olunan Kurra ve Mahallat”²⁰⁵ başlığıyla Taş İli gazetesinde yayınlanmıştır. Habere göre yapılan düzenleme şu şekilde gerçekleşmiştir:

Kale, Şeyh ve Hamidiye mahalleleri namıyla üç mahalleden ibaret olan Mut kasabasının Kale, Pınar ve Doğancı namıyla üç mahalleye, Anamur kazasının Bozyazı kıptiyani namı altındaki mahallenin Timurciler karyesi namıyla tevsimine, Mut'un Bağcağz karyesi sicilinde müseccel Hacınuhlu obasının karye-i mezkûreden fekkiyle Hacı Nuhlu namıyla müceddeden bir karye teşkiline ve keza Mut kazasının Burunköy mevkiinde meskûn bahşiş aşiret-i seyyaresinin elyevm bulundukları Burunköy mevkiinde Burunköy karyesi namıyla bir köy teşkiline ve bunların orada iskânlarına ve Anamur kazasının Nasrettin karyesinin Müftü, Kayrak, Bucaklı, Berberoğlu, Karadere namıyla olan mahallatının tevhideyle karye-i mezkûreye ait dört mahallenin birleştirilerek Ortaköy namıyla bir karye teşkiline ve Silifke kasabasının Göksu Nehri'nin karşıyakasında meskûn Saray, Bucaklı, Camikebir, Mukaddem mahalleleriyle Timurcili karyesi halkının müracaatı üzerine karşıyakada müceddeden bir mahallenin teşkiline ve isminin (Badem) Mahallesi namıyla tevsimine karar verilerek makam-ı vilayetten alakadarana tebligat-ı lazıme icra olunmuştur.²⁰⁶

“Vilayet Bütçesi”²⁰⁷ başlığıyla yayınlanan haberde Dâhiliye Vekâletinden gelen İçel vilayet Muvazene-i Hususiye bütçesi 1 Mayıs 1927'de tasdik-i âliye iktiran ettiği duyurulmuştur.

2.2.1. Silifke Cumhuriyet Halk Fırkası

Silifke, Erken Cumhuriyet Dönemi'nde muhalefetin en yoğun olduğu yerlerin başında gelmektedir. Birinci Meclis'te İçel vekillerinin bazıları ikinci grup olarak adlandırılan muhalif grupta yer almıştır. Silifke'de CHF teşkilatı 1924 yılında kurulmuştur. Silifke teşkilatının kuruluşunda Sami (Çalık) Bey'in önemli katkısı olmuştur.²⁰⁸

Taş İli gazetesinde Silifke CHF teşkilatı ile ilgili haberler sınırlı sayıdadır. “Cumhuriyet Halk Fırkası” başlığıyla 30 Ağustos 1926 tarihli nüshada yayınlanan haber fırkanın Silifke Şube Reisliği seçimi ile ilgilidir. CHF Sekizinci Mıntıka Müfettişliğinden gelen emir üzerine Hacı Paşazade Sadık, Hacı Hulusi Efendizade Sami, Belediye Reisi Halil, Giritlizade Emin ve Yahşizade Emin Efendiler Vilayet Heyet-i Müteşebbisesi seçildikleri bildirilmiştir.

²⁰⁴ Taş İli, 24 Teşrinisani 1926, S.182, s.1.

²⁰⁵ Taş İli, 16 Mart 1927, S.198, s.2.

²⁰⁶ Taş İli, 16 Mart 1927, S.198, s.2.

²⁰⁷ Taş İli, 11 Mayıs 1927, S.205, s.1.

²⁰⁸ Pınar, Mehmet *Cumhuriyet Döneminde Mersin ve İçel'de Siyasi Hayat (1923-1950)*, 125.

Heyet-i müteşebbise icra ettiği seçimle Vilayet Mutemedi Vekâleti görevine Hacıpaşazade Sadık Bey'i getirmiştir.²⁰⁹

“Halk Fırkası'nın Umumi Kongresi”²¹⁰ başlığıyla yayınlanan haberde 15 Nisan 1925 Cuma günü gerçekleşen CHF Vilayet Kongresi hakkında bilgi verilmiştir. Seçim için Silifke'de parti binasında toplanan delegeler Vilayet Merkez Heyeti'ni seçmiştir. Toplanan delegelerin isimleri şöyledir:

Mut'tan müntehab Mahmut Beyzade Mirza, mebus-ı sabık Ali, Malyalı Hacı Mehmet ve Gülnar'dan müntehab Sipahizade Osman, Zeyneli Hacı İsmailzade Hacı, Avukat Yahşizade Emin ve Anamur'dan müntehab Süleyman, Müftü zade Osman, Kemal ve merkez vilayetten müntehab Gazi Paşa Hazretlerinin çiftlikleri müdürü Nazım, Hacı Paşazade Halil Şükrü ve Ömer Efendizade Lütfullah Beyler.²¹¹

Seçim sonucunda Hacı Paşazade Sadık, Belediye Reisi Halil, Hacı Hulusi Efendizade Sami, Yahşizade Emin, Giritlizade Emin Bey'ler Vilayet Merkez Heyeti'ne, Hacı Paşazade Sadık, Belediye Reisi Halil, Anamur'dan Süleyman, Ovacık'tan Ahmet Beyler de Büyük Kongre'ye delege olarak seçilmiştir. Kongrenin sonunda Karaman Demiryolu projesi ve vilayet dahilinde bir Yüksek Leyli Mektebi ile bir Sanayi Mektebi kurulması karara bağlanmıştır. Ayrıca yapımı yarım kalan Silifke-Mut Devlet Yolu'nun açılışı ve Ziraat Bankası'nın kredi sağlaması ve Taşucu'na liman inşası gibi birçok mesele hakkında önemli kararlar alınmıştır.

Gazetede CHF ile ilgili bir diğer haber aynı nüshada yayınlanan “Mut Halk Fırkası Kongresi”²¹² başlıklı haberdır. Mut CHF teşkilatı 1924 yılında kurulmuştur. İdare Heyeti'nde Reis Aktar Yılmaz, üye olarak ise Zafer Bey ve Hoca Galip yer almıştır. 1925 yılında teşkilat reisi Mut Belediye Reisi Hamdi Bey'dir. Mut Müdafaa-i Hukuk teşkilatının kurulmasında etkili olan Emin (Alper) Bey kaza teşkilatlanmasında etkili olmuştur.²¹³

Mut Halk Fırkası kaza dahilinde teşkilatlanmasını Nisan 1927'de tamamlamış ve 10 Nisan 1927 tarihinde kaza kongresini yapmayı kararlaştırmıştır. Havanın karlı olmasına rağmen 18 üyenin 17'si kongrede hazır bulunmuştur. Kongre Heyet-i Müteşebbiseden eski İçel Mebusu Ali Efendi'nin konuşmasıyla açılmıştır. Yapılan seçimlerin sonucu ile ilgili haber şöyledir;

Kaza Heyet-i İdaresine onyediyey ittifakla Mazhar Efendi oğlu Ali Haydar, dokuz rey ile Hacı Usta oğlu Ali Faik ve on iki rey ile Hacı İbrahim oğlu İbrahim ve Müftüzade Hüseyin ve sekiz rey ile Abdullah Bey oğlu Ahmet ve Vilayet Kongresi'ne murahhas olarak on rey ile Malya

²⁰⁹ Taş İli, 30 Haziran 1926, S. 162, s.2.

²¹⁰ Taş İli, 20 Nisan 1927, S.202, s.1.

²¹¹ Taş İli, 20 Nisan 1927, S.202, s.1.

²¹² Taş İli, 20 Nisan 1927, S.202, s.1.

²¹³ Pınar, Mehmet *Cumhuriyet Döneminde Mersin ve İçel'de Siyasi Hayat (1923-1950)*, 132.

karyesinden Hacı Ahmet Ağa oğlu Mehmet ve onyedi rey ile mebus-ı sabık Ali ve onaltı rey ile Mahmut Bey oğlu Mirza Bey ve Efendilerin ihraz-ı ekseriyet eyledikleri...²¹⁴

2.2.2. İçel Vilayetinde Yerel Seçimler ve Yerel Yönetim

Gazetede yer alan seçim haberleri sınırlı olmakla birlikte yerel yönetimde yaşanan gelişmelere dair bilgiler yer almaktadır. Seçimlere dair ilk haber 100 sayılı nüshada “Vilayet Meclis-i İdare Azaları”²¹⁵ başlığıyla yayınlanmıştır. Vilayet İdare Meclisi 341 senesi nısf azalığı için yapılan seçim neticesinde Hacı Paşazade Sadık ve tüccarandan Mehmet Efendizade Nuri Beyler çoğunluğu elde etmişlerdir. Taş İli gazetesi Sadık ve Mehmet Efendi’ye başarılar dilemektedir.

1925 yılı içerisinde Silifke belediye başkanlığı seçimi de gerçekleşmiştir. 23 Şubat tarihli nüshada ifade edildiği üzere seçim bir haftadan beri devam etmektedir. Seçimin sonucunda oy sayımına göre 8 aday dereceyle²¹⁶ çoğunluğu sağlamışlarsa da belediye başkanlığı seçimi henüz yapılmamıştır. Gazete seçim münasebetiyle belediye heyetinden dört maddelik bir istekte bulunmuştur: “1-Hemen bir motor celbi ile şehre su isâlesi. 2- Memleketin tenvir. 3- Mahallat yollarının inşası. 4- Belediye varidatının tezyidiyle memleketin imarı.”²¹⁷

Silifke belediye seçiminin sonucuna dair haber gazetenin bir sonraki nüshasında yayınlanmıştır. Üçüncü dereceden seçilen Küçük Mollazade çoğunluğu alarak belediye başkanı seçilmiştir. Gazete yeni belediye reisini tebrik ederken geçtiğimiz nüshada memleket adına bulunduğu istekleri tekrar etmektedir.²¹⁸

Silifke belediye başkanlığı seçiminin yapıldığı sıralarda 1341-1342 (1925-1926) seneleri için Mağara belediye başkanlığı seçimi de yapılmıştır. Seçim neticesinde başkanlığa Binbaşızade Hüsnü Bey azalıklara ise Topbaşoğlu Molla Mahmut ve Kadir Osmanoglu Kadir ve Osmanoglu Hıdır ve Yüzbaşı Mehmet Ağa oğlu Ömer Ağa Efendiler seçilmiştir.²¹⁹

Azaların istifa etmesi sebebiyle Silifke belediye başkanlığı feshedilmiş ve yeni seçim için çalışmalar başlamıştır.²²⁰ Silifke’de belediye seçimi için mahallelerden alınan seçmen

²¹⁴ Taş İli, 20 Nisan 1927, S.202, s.1.

²¹⁵ Taş İli, 23 Şubat 1925, S.100, s. 2.

²¹⁶ Sabık Belediye Reisi Halil, İkinci derecede Hacı Mehmetzade Hasan, üçüncü derecede Küçük Mollazade Mustafa, dördüncü derecede Hacı Halilzade Durmuş, beşinci derecede Cüce Alizade Sami, Altıncı derecede Belenli İbrahim, yedinci derecede Hafız Onbaşızade Hacı Hüseyin ve sekizinci derecede Hacı Hulusizade Sami Efendiler. Taş İli, 23 Şubat 1925, S.100, s. 2.

²¹⁷ Taş İli, 23 Şubat 1925, S.100, s. 2.

²¹⁸ Taş İli, 2 Mart 1925, S.101, s.1.

²¹⁹ Taş İli, 18 Mart 1925, S.103, s.3.

²²⁰ Taş İli, 9 Eylül 1925, S.125, s.3.

defterlerinin birer nüshası cami kapısına asılmıştır. Altı ay önce yerli ve yabancı nüfusa kayıtlı olan ve defterde adı olmayanların ilan edilen tarihten itibaren sekiz gün içinde intihab encümenine müracaat ederek isimlerini kaydettirilmeleri ilan edilmektedir.²²¹

Yapılan yeni belediye seçimi neticesinde başkanlık için eski Belediye Reisi Halil, Efezade Mehmet Akil, Yazıcızade Mustafa, Belenlizade İbrahim, Ömer Efendizade Lütfullah, Leventzade Ağâh, Mehmet Efendizade Tahsin ve Mehmet Ağazade Kemal Efendiler çoğunluğu alarak belediye başkanlığı için yapılan gizli oylama neticesinde eski Belediye Reisi Halil Efendi yeniden reisliğe seçilmiştir.

Taş İli gazetesi yeni belediye heyetini tebrik ederek şehrin ihtiyaçlarından olan; şehre su getirilmesi, mahalle yollarının tamiri ve aydınlatılması ve İçel’de fazla yetişen ve dışarıya ihraç edilen diğer vilayetlere nispeten İçel’de daha fazla olan zaruri ihtiyaç vesaire vergilerinin düzenlenmesini ve memleketin ihtiyacının tespit edilerek fazlasının ihraç edilmesinin karara bağlanması temennisinde bulunmaktadır.²²²

Mutlu Uluğ imzasıyla “Mut Haberleri”²²³ başlığıyla yayınlanan haber Mut kazasında yapılan seçimin sonuçlarını bildirmektedir. 1927 yılı Mart ayı içerisinde Mut kazası belediye seçimi gerçekleşmiştir. Halkın önem göstererek katıldığı seçim neticesinde Ahmet Ağazade Ali, Hacı İbrahimzade İbrahim ve Hacı Osman Ağa mahdumu Ali Efendiler çoğunluğu kazanmıştır. Yapılan oylama neticesinde Ahmet Ağazade Ali Efendi reisliğe seçilmiştir. Haberin sonunda yeni başkana başarı ve eski başkana da teşekkürler sunulan şu metin eklenmiştir;

Ali Efendi; haluk, hayırhâh ve çok muhteşebbis bir zat olup münhasıran semere-i mesaisiyle memleketinin en zenginleri sırasındadır. Kendisinin yapmağa ve düşünmeye her hususta muktedir olduğu bu vazifeyi vataniyesinde de muvaffakiyetini temenni ederken heyet-i idarede kalan reis-i sabık Hamdi Efendi’nin riyasette bulunduğu müddet memleketin ümrani namına gösterdiği gayret ve fedakârlığı tekrar zikretmeyi bir vecibe-i kadirşinasi addederiz.²²⁴

2.2.3. İçel Vilayetinde Tayin, Terfiler ve Vilayete Gelenler

Taş İli gazetesinin elimizde bulunan nüshalar dahilinde neredeyse her sayıda vilayette farklı makamlara yapılan tayinler ve atamalar yayınlanmıştır. Atama ve tayin haberlerinin yanında vilayetteki boş kadrolara yapılacak memur alımlarına dair ilanlara da yer verilmiştir. Ayrıca görevini layığıyla ifa eden çalışan memurların almış oldukları takdirler, terfiler ve zamlar

²²¹ Taş İli, 19 Ağustos 1925, S.123, s.2.

²²² Taş İli, 9 Eylül 1925, S.125, s.3.

²²³ Taş İli, 16 Mart 1927, S.198, s.1.

²²⁴ Taş İli, 16 Mart 1927, S.198, s.1.

da haber olarak gazetede yer almıştır. Bu haberlerin bazısı da ataması yapılmamış kadrolara dairdir. Yayınlanan tayin haberleriyle ilgili dairede işi olanların işlerini görebilecekleri hususunda bilgilendirilmek istenmiştir.

Vilayetten ayrılan vazifeşinas memurların gidişinden duyulan üzüntüye dair haberler bir tayin haberinden ziyade veda yazısı niteliğinde yayınlanmıştır. Bu isimlerden biri Taşucu Belediye Doktoru Nail Ragıp Bey'dir. Nail Ragıp Bey kendi isteğiyle Isparta ve Bolu vilayetlerinin İskân ve Muhacirin-i Sıhhiye Tababetliğine tayinini istemiş ve Dahiliye Vekâleti bu talebi kabul etmiştir. Ragıp Bey İçel vilayetinde bulunduğu kısa süre zarfında halkın kendine gösterdiği teveccühlere karşı minnettarlık duyduğunu belirterek bütün rüfekaya ve Taş İli gazetesi heyetine saygılarını sunarak veda etmektedir. Ragıp Bey'in veda yazısına atfen Taş İli gazetesi bir teşekkür metni yayınlayarak büyüğünden küçüğüne halkın sevgisini kazanan, hastalara da itina gösteren Ragıp Bey'in Silifke için kaybının üzücü olduğunu dile getirerek eski doktorlardan Rauf Bey gibi Silifke halkını unutmamalarını temenni etmektedir.²²⁵

Nafia Vekâleti umumi yollar kondüktör adayı Hasan Bahri Efendi 26 Mart 1925 tarihinden itibaren 1.200 kuruş maaşla Umumi Yollar Kondüktörlüğüne terfi etmiştir.²²⁶ 1925 yılı yeni Nafia Bütçesi ile Vilayet Nafia Sermühendisi Behram Münir Bey'in maaşı 4.000, Kondüktör Hasan Bahri Efendi'nin maaşı 1.500, Kâtip ve Muhasebe Memuru Tahir Efendi'nin maaşı 2.000 kuruşa yükseltilmiştir.²²⁷

Hasan Bahri Efendi'nin 1927 yılında ödüllendirilmesine dair haber gazetede "Muhik Bir Taltif"²²⁸ başlığıyla yayınlanmıştır. Gazete bir müddet muallimlik mesleğiyle maarife, bir müddet ihtiyat zabiti olarak orduya ve hâlihazırda kondüktör olarak memlekete hizmet eden genç ve çalışkan memurlardan Bahri Efendi'nin görevinde göstermiş olduğu çalışma ve gayret neticesinde Nafia Vekâletince 15 lira olan maaşına 5 lira zam yapılmak suretiyle maaşı 20 liraya yükseltilerek ödüllendirildiğini bildirmektedir

Gülнар muhabirinden gönderilen haberde Gülнар'da yaşanan gelişmeler aktarılmıştır. Bunlardan idari kısma dahil olan haberler şunlardır: Gülнар Ana Sevinç Hatun Mektebi hademesinin görevine gelmemesi sebebiyle bu defaya mahsus olarak üç günlük maaşı kesilmiştir. Gülнар Belediye Reisi Şevki Bey yakalanmış olduğu hastalık sebebiyle yirmi

²²⁵ Taş İli, 2 Mart 1925, S.101, s.3.

²²⁶ Taş İli, 1 Nisan 1925, S.105, s.1.

²²⁷ Taş İli, 27 Mayıs 1925, S.112, s.2.

²²⁸ Taş İli, 20 Nisan 1927, S.202, s.2.

gündür yatmakta iken Hükümet Tabibi Hayri Bey'in yaptığı tedavi neticesinde iyileşmiştir.²²⁹

Silifke Orman Cibayet Memur Vekili Süleyman Sami Efendi eski mesleği olan Tarsus nüfus memurluğuna tayin olduğu haber alınarak gazetede ilan edilmiştir.²³⁰

Mersin'in önceki mutasarrıflarından olan ve Silifke'de bulunan Mehmet Rauf Bey, Dâhiliye Vekâleti tarafından oluşturulan tetkik heyetleri azalığına tayini için muvafakatları sorulmuştur. Taş İli gazetesi bu haberi sevinçle karşılarken mesleğinden yetmiş bir memura hak tanıyan Dâhiliye Vekiline teşekkür etmektedir.²³¹

Mehmet Rauf Bey, Onuncu Tetkikat-ı Mülkiye Heyet-i Reisi göreviyle İçel'e gelerek göreve başlamıştır. Taş İli, öncesinde bir iki yıl kadar İçel Liva Mutasarrıflığı görevinde bulunan ve halkın sevgisini kazanan Mehmet Rauf Bey'e görevinde başarılar dilemektedir.²³²

Silifke'de bulunduğu süre zarfında gayreti ve hüsn-ü hidmeti görülen Silifke eski Evkaf Memuru Emin Efendi 1.100 kuruş maaşla Kayseri Evkaf Kitabetliğine tayin edilmiştir.²³³

1925 yılı Mayıs ayı içinde İçel'de bin kuruş maaşlı Cinayet Mahkemesi Zabıt Kâtipliği görevi boştur. Talip olanların Encümen-i Adliye Riyasetine, 700 kuruş maaş bulunan Gazipaşa kazası nüfus memurluğuna talip olanların ise evraklarıyla makam-ı vilayete müracaatları ilan edilmektedir.²³⁴

İçel vilayeti dahilinde yol yapım çalışmalarını gerçekleştirmek amacıyla Silifke-Mut yolunda görevli olan Müstakil Amele Bölüğünün sağlık durumlarıyla ilgilenmek için 80 lira aylıklı bir doktor kadrosu münhal bulunmaktadır. Bu kadro için mülki ya da emekli askeri doktorluk mesleğinde bulunmuş olanların İçel Vilayet Nafia Sermühendisliğine başvurmaları gerekmektedir.²³⁵

Taş İli gazetesinin 111 numaralı nüshasında İçel Vilayet Orman Muhasebeciliği görevinde bulunan Kamil Bey'in²³⁶ vazifesinde göstermiş olduğu gayret ve faaliyetleri neticesinde maaşına bin kuruş zam yapılarak Defterdarlığa terfi etmiştir.

²²⁹ Taş İli, 15 Nisan 1925, S. 107, s.2.

²³⁰ Taş İli, 6 Mayıs 1925, S.109, s.4.

²³¹ Taş İli, 13 Mayıs 1925, S.110, s.2.

²³² Taş İli, 3 Haziran 1925, S.113, s.1.

²³³ Taş İli, 13 Mayıs 1925, S.110, s.2.

²³⁴ Taş İli, 13 Mayıs 1925, S.110, s.4.

²³⁵ Taş İli, 13 Mayıs 1925, S.110, s.4.

²³⁶ İçel Vilayet Defterdarı Kamil Bey bir süredir gözlerinden rahatsız olmasından dolayı Maliye Vekâletince bir buçuk ay izin verilmesine dair bir haber de gazetede yer almıştır. Taş İli, 24 Teşrinisani 1926, S.182, s.1.

Kamil Bey'in İçel vilayetinde göreve gelmesiyle kanun, nizam ve emirler çerçevesinde hareket ederek halka karşı kolaylık göstermiş ve 1924 yılında İçel vilayetinin varidat-ı umumiyesinin %97'sini tahsil etmiştir. Taş İli gazetesi Kamil Bey'in çalışmalarını göz ardı etmeyerek ödüllendirmeye layık gören Maliye Vekili Hasan Bey'e teşekkür ederek Kamil Bey'i tebrik etmektedir.²³⁷

Kamil Bey'in terfisini haber alan ve muhtemelen Kamil Bey'in Cebelibereket'teki arkadaşlarından olan Cebel-i Bereket Vilayet-i Encümen Azasından Fettahzade Hasan Hüsnü, Osmaniye'den Ali Beyzade Dede, Hacı Becezkade Ömer ve Hacı Asafzade Hurşit Beyler gazeteye bir tebrik yazısı göndermiştir. İsmi yazılı kişiler yazıda Kamil Bey'in Milli Mücadele esnasında kuvvetleriyle beraber işgale karşı çarpıştığını ve görevi esnasında da göstermiş olduğu faaliyetlerle her çalışanın kalbinde yer edindiğini belirterek Kamil Bey'i tebrik etmektedirler.²³⁸

Kamil Bey kendisi adına gelmiş olan bu tebrik yazısına 10 Haziran 1925 tarihli nüshada cevap vermiştir. Kamil Bey bu zatlara teşekkür etmekte ve Milli Mücadele esnasında Cebelibereket halkının faaliyetlerinin şahidi olma ve onların arasında bulunmuş olmaktan dolayı şeref duyduğunu ve onlardan gördüğü muamele ve desteği unutmayacağını beyan etmektedir.²³⁹

20 Mayıs 1925 tarih ve 111 numaralı nüshada "Nakil"²⁴⁰ başlıklı haberde Anamur Baytarı Nazım Efendi maaşıyla beraber Mersin gümrük muayene baytarlığı görevine nakledildiği okuyuculara duyurulmuştur.

İçel Vilayeti Nafia Dairesi 341 bütçesi dahilinde bin kuruş maaşı bulunan kondüktör namzetliğinden üç ve 700 kuruş maaşı bulunan ambar memurluğu için bir adet memur kadrosunun boş olduğu ve talip olanların gerekli evraklarla beraber 8 Haziran 1925 Pazartesi günü saat 14:00'te sınava dahil olmak üzere Nafia Dairesine müracaat etmeleri ilan edilmektedir.²⁴¹

İçel Valisi Mehmet Fahri Bey'in maaşına 1 Haziran 1925 tarihinde 10 lira zam yapılmıştır.²⁴²

²³⁷ Taş İli, 20 Mayıs 1925, S.111, s.1.

²³⁸ Taş İli, 3 Haziran 1925, S.113, s.3.

²³⁹ Taş İli, 10 Haziran 1925, S.114, s.2.

²⁴⁰ Taş İli, 20 Mayıs 1925, S.111, s.4.

²⁴¹ Taş İli, 3 Haziran 1925, S.113, s.4.

²⁴² Taş İli, 17 Haziran 1925, S.115, s.3.

İçel vilayeti bütçesi 24 Mayıs 1925'te tasdik-i âliye-i iktiranla vürud etmiştir. İçel vilayet dairlerinin 341 yılı kadroları parça parça gelmekle beraber bağlı olan yerlere havalenameler ve kadrolar derdest-i irsal bulunmaktadır.²⁴³

Makam-ı vilayetten gelen ilanda 700 kuruş maaşı olan Mut ve Anamur kazası tapu kâtipliklerinin münhal olduğu bildirilmektedir. Bu kadrolar için merkez vilayette 1 Temmuz 1925 tarihinde sınav yapılacaktır. Bu kadrolara talip olanların evraklarıyla birlikte makam-ı vilayete başvurmaları gerektiği ilan edilmektedir.²⁴⁴

İçel Vilayeti Mahkeme-i Asliye Müdde-i Umumiliğinden gazeteye gelen ilanda bin kuruş maaşı ve 3.000 kuruş tahsisatı bulunan merkez vilayet Hapishanesi müdüriyeti kadrosunun boş bulunduğu ve bu kadroya talip olanların evraklarıyla birlikte Hapishane Komisyonu Başkanlığına müracaat etmeleri ilan edilmektedir.²⁴⁵

22 Temmuz 1925 tarihli nüshada peş peşe iki farklı münhal memurluk ilanı yayınlanmıştır. Bunlardan ilki 15 lira maaş ve %2 aidatı bulunan vilayet evkaf memurluğunun boş bulunmasına dairdir. Bu kadro için mal memurluğundan istifa etmiş ya da emekli olmuş kişiler tercih edilecektir. Talip olanların evraklarıyla makam-ı vilayete başvurmaları istenmektedir.

İkinci ilan 1.200 kuruş maaşı ve 3.200 kuruş tahsisatı bulunan Vilayet Muhasebe-i Hususiye Başkâtipliği kadrosunun münhal bulunmasına dairdir. Adı geçen vazifeye talip olanların gerekli evraklarla 5 Ağustos 1925 Çarşamba günü sınava dahil olmak üzere müracaat etmeleri ilan edilmektedir.²⁴⁶

5 Ağustos 1925 tarihli nüshada "Gelenler Gidenler"²⁴⁷ başlığı ile yayınlanan haberde İçel vilayetinde görev yapmakta olanların vilayetten ayrılmalarına ya da vilayete dönmelerine yer verilmiştir. Bir aydır İzmir'de bulunan Şifa Eczahanesi sahibi Kimyager Vecihi Bey 4 Ağustos 1925 tarihinde vilayete dönmüştür. Aynı başlık altındaki ikinci haberde Matbaa Müdürü Rıfat Bey'in hava değişikliği amacıyla Silifke'nin Balandız yaylasına gittiği bildirilmektedir.

Rıfat Bey aylar sonra gece yarısı ani bir hastalığa yakalanmıştır. Rıfat Bey'in hastalığını haber alan Sıhhiye Müdürü Nazım Muhiddin Bey tedavi konusunda ivedilik göstermiş ve

²⁴³ Taş İli, 17 Haziran 1925, S.115, s.3.

²⁴⁴ Taş İli, 17 Haziran 1925, S.115, s.4.

²⁴⁵ Taş İli, 14 Temmuz 1925, S.118, s.2.

²⁴⁶ Taş İli, 22 Temmuz 1925, S.119, s.4.

²⁴⁷ Taş İli, 5 Ağustos 1925, S.121, s.4.

Silifke Hastane Sertabibi Cevat Bey'in yetişmesiyle tedavi altına alınan Rıfat Bey ameliyat edilerek hayatı kurtarılmıştır. Rıfat Bey bu hususta gayretlerinden dolayı Nazım Muhiddin ve Cevat Bey'e teşekkürlerini sunmaktadır.²⁴⁸

1926 yılına geldiğimizde Rıfat Bey ile ilgili bir haber daha karşımıza çıkar. Haberde Rıfat Bey'in tekrar hastalandığı ve hastalığı dolayısıyla hava değişikliği için 27 Haziran Pazar günü Güzeloluk yaylasına hareket etmiştir. Taş İli gazetesi Rıfat Bey'e şifa dileklerinde bulunarak tekrardan dönmesini temenni etmektedir.²⁴⁹

2 Eylül 1925 tarihli nüshada "Gelenler"²⁵⁰ başlığı altında yayınlanan haberde bir süredir Gökbelen'de bulunan meclis-i umumi azalarından Sait Bey'in 1 Eylül 1925 tarihinde Silifke'ye döndüğü bildirilmektedir.

Polis kadrosunun dokuz numarasında kayıtlı olan Hasan Mahir Efendi yapılan sınavda yüksek bir derece almış ve boş durumda bulunan bir numaralı merkez komiser muavinliğine terfi etmiştir.²⁵¹

Gülner Kaymakamlığı görevini yapmakta olan Ahmet Talat Bey 1925 yılı Eylül ayında Urfa Kaymakamlığına tayin edilmiştir. Ahmet Talat Bey'in yerine Gülner Kaymakamlığına Bünyan eski Kaymakamı Sami Şefik Bey tayin edilmiştir.²⁵²

"Tayin"²⁵³ başlığıyla yayınlanan bir diğer haberde İçel vilayeti dahilinde yapılmış olan tayinler yayınlanmıştır. Mut Mahkeme Başkâtibi Ömer Lütfi Efendi'nin görevinden istifa etmesi sebebiyle mezkûr göreve imtihanla Ali Neşri Efendi tayin edilmiştir.

İçel vilayeti eski orman başkâtipliği görevinde bulunan ve kısa zaman önce Gülner orman muamelat memurluğu görevine tayin edilmiş olan Mehmet Ali Efendi 1925 yılı Eylül ayında vefat etmiştir.²⁵⁴

Gazipaşa kazası Hükümet Tabipliği görevine 2.500 kuruş maaşla Doktor İbrahim Ferit Efendi tayin edilmiştir. İçel Amele Taburu Hesap Memuru Ömer Ragıp Efendi, Konya Teftiş ve Tetkik Hesabatı Komisyonuna tayin edilmiştir. Onun yerine ise Ankara Teftiş ve Tetkik

²⁴⁸ Taş İli, 21 Teşrinievvel 1925, S.131, s.2.

²⁴⁹ Taş İli, 30 Haziran 1926, S.162, s.1.

²⁵⁰ Taş İli, 2 Eylül 1925, S.124, s.2.

²⁵¹ Taş İli, 9 Eylül 1925, S.125, s.2.

²⁵² Taş İli, 9 Eylül 1925, S.125, s.2.

²⁵³ Taş İli, 23 Eylül 1925, S.127, s.4.

²⁵⁴ Taş İli, 30 Eylül 1925, S.128, s.1.

Dairesinin Tetkik Şubesinde görevli İkinci Sınıf Muamelat Memuru Yozgatlı Hasan Efendi'nin gelmesi Nafia Vekâletince tensip buyurulmuştur.²⁵⁵

“Tekeler köyünden Tüccar Sarı Beyzade İsmail Ağa'nın katili Karataşlı Hasan'ın yakalanarak adliyeye teslim etmesinden dolayı Belediye Müfettişi Abdullah Efendi makam-ı vilayetçe takdir edilmiştir.”²⁵⁶

Vilayet Nafia Sermühendisi Behram Münir Bey çalışmalarından dolayı maaşının 45 liraya yükseltildiği Nafia Vekâletinden makam-ı vilayete 13 Teşrinievvel 1925 tarihinde bildirilmiştir. Taş İli gazetesi Behram Münir Bey'in vilayete geldiğinden bu yana köyleri kazaları birbirine bağlamak uğruna çalıştığını belirterek ödüllendirilmesinden dolayı tebrik etmektedir.²⁵⁷

1925 yılı Teşrinisani içerisinde Mülkiye Müfettişi Mustafa Fazıl Bey teftiş için Mersin yoluyla İçel vilayetine gelmiştir.²⁵⁸

Encümen-i Adliye Riyasetinden gelen ilan İçel Mahkeme-i Asliye Zabıt Kâtibi Lütfi Efendinin memurluk görevinin tahvilinden dolayı boş kalan 800 kuruş maaşlı Zabıt Kâtipliği ilanındır. Bu kadroya talip olanların ilanda belirtilen evraklarla 21 Teşrinisani 1925 Cumartesi öğleden önce saat ikiye kadar Encümen-i Adliyeye müracaat etmeleri gerekmektedir.²⁵⁹

700 kuruş maaşı ve 1700 kuruş tahsisatı bulunan Gazipaşa kazası Muhasebe-i Hususiye Memurluğu kadrosu boş bulunmaktadır. Bu memurluğa talip olanların evraklarıyla 10 Kanunuevvel 1925 tarihine kadar Makam-ı Vilayete ya da bulundukları kaymakamlığa müracaat etmeleri ilan edilmiştir.²⁶⁰

İçel Vilayet Yolları Kondüktörlüğü görevine Varidat Kâtiplerinden Hoca Nazmi Efendizade Sadık Bey tayin edilmiştir.²⁶¹

Silifke Ziraat Memuru Seyfettin Efendi'nin maaşına 1 Kanunuevvel 1925 tarihinden itibaren 300 kuruş zam yapılarak maaşı 1.500 kuruşa yükseltilmiştir.²⁶²

²⁵⁵ Taş İli, 30 Eylül 1925, S.128, s.2.

²⁵⁶ Taş İli, 7 Teşrinievvel 1925, S.129, s.1.

²⁵⁷ Taş İli, 21 Teşrinievvel 1925, S.131, s.2.

²⁵⁸ Taş İli, 18 Teşrinisani 1925, S.135, s.3.

²⁵⁹ Taş İli, 18 Teşrinisani 1925, S.135, s.4.

²⁶⁰ Taş İli, 25 Teşrinisani 1925, S.136, s.4.

²⁶¹ Taş İli, 9 Kanunuevvel 1925, S.138, s.2.

²⁶² Taş İli, 16 Kanunuevvel 1925, S.139, s.2.

1925 yılına ait son nüshada tayin haberlerinde Jandarma Mektebinde yetişen Zabıt Kâtibi Sabri Efendi Jandarma emrine verilerek İçel'e geldiği bildirilmektedir. Silifke'de emekli Baytar Kaymakam Halil Şevki Bey 1.070 kuruş maaş ile Siverek Vilayeti Sıhhiye Baytarlığı görevine tayin edilmiştir. Gülnar hükümet tabipliğine Cebel-i Bereket Hükümet Tabibi Celaleddin Bey tayin edilmiştir.²⁶³

İçel Ziraat Memuru Mahmut Seyfettin Bey staj için Adana Ziraat Başmüdüriyeti emrine alınmıştır. Stajını tamamlayan Mahmut Seyfettin Bey, İçel'e dönerek görevine başlamıştır.²⁶⁴

İçel vilayeti Sıhhiye Müdüriyeti kadrosu boş bulunmakta iken bu kadroya Maraş Sıhhiye Müdürü Doktor Hilmi Bey tayin edilmiştir.²⁶⁵ Taş İli gazetesi 26 Mayıs 1926 tarihinde vazifesine başlayan Hilmi Efendi'ye hoş geldin dileklerinde bulunarak vazifesinde başarılar dilemektedir.²⁶⁶

Bazı hususlar kapsamında Ankara'ya giden vilayetin önde gelen isimlerinden Hacı Paşazade Sadık Bey'in Silifke'ye geri döndüğü "Gelenler"²⁶⁷ başlığıyla yayınlanan haberle gazetede bildirilmiştir.

800 kuruş maaşı bulunan İçel tahrirat kalemi evrak memurluğu refakati için 5 Mayıs 1926 tarihinde saat 15.00'te bir heyet tarafından sınav yapılacaktır. Bu memurluğa talip olanların nüfus cüzdanı ve gerekli evraklarla Vilayet Tahrirat Müdüriyetine müracaatları gerekmektedir.²⁶⁸

Encümen-i vilayetten iki ayrı memurluk için alım haberi yayınlanmıştır. 1200 kuruş maaşı ve 3.200 kuruş tahsisat-ı fevkaladesi olan Gazipaşa kazası Muhasebe Memurluğu ve 1.000 kuruş maaş ve 3.000 kuruş tahsisat-ı fevkaladeli Muhasebe İkinci Kitabeti münhal bulunmaktadır. Bu memurluklar için yapılacak olan sınav 11 Mayıs 1926 tarihine kadar uzatıldığı ve sınava girecek adayların sınava evraklarıyla katılmaları gerektiği bildirilmektedir.²⁶⁹

Münhal durumda bulunan İçel Vilayeti Tahrirat İkinci Kitabetliği kadrosuna hizmetlerine uygun olarak Evrak Kâtibi Hasan Efendi tayin edilmiştir. Hasan Efendi'den inhilal eden

²⁶³ Taş İli, 16 Kanunuevvel 1925, S.139, s.2.

²⁶⁴ Taş İli, 10 Mart 1926, S.150, s.1.

²⁶⁵ Taş İli, 7 Nisan 1926, S.154, s.1.

²⁶⁶ Taş İli, 26 Nisan 1926, S.161, s.1.

²⁶⁷ Taş İli, 21 Nisan 1926, S.156, s.1.

²⁶⁸ Taş İli, 28 Nisan 1926, S.157, s.2.

²⁶⁹ Taş İli, 5 Mayıs 1926, S.158, s.4.

Evrak Kitabetliğine ise sınavla Silifke'nin Atık Mahallesi'nden Durmuş Alizade Mevlüt Efendi tayin edilmiştir.²⁷⁰

Silifke orman muamelat memurluğuna Mehmet Can Efendi, muhasebe-i hususiye ikinci kitabetliğine Cevdet, Nafia ambar memurluğuna ise Hacı Melekzade Hilmi Efendilerin tayin edildiği bildirilmiştir.²⁷¹

Silifke barut bayii memurluğuna Buharalı Mehmet Ali Efendi tayin edilmiştir. Mehmet Ali Efendinin bu konudaki vesikası Maliye Vekâletinden İçel vilayetine gönderilmiştir.²⁷²

İçel'de bir memur ve öğretmen evlendiği haberi gazetede yayınlanmıştır. Evlilik Gülnar'da ikamet eden ve öncesinde İçel vilayetinin bazı kazalarında orman fen memurluğu ve vilayet orman başkitabeti görevinde bulunan ve sonrasında ticarete atılan ve halkın sevgisini kazanmış Hacı Emin Efendi ile Silifke'nin eski Rüştîye Mektebi öğretmenlerinden Hasan Efendi'nin kızı Muhasebe-i Hususiye-i Vilayet Kâtibi Cevdet Efendi'nin kızkardeşi İsmet Hanım arasında gerçekleşmiştir. Haberin sonunda Taş İli gazetesi çifte mutluluklar dilemektedir.²⁷³

Mağara Nahiyesi Müdürü Yusuf Bey'in nakden ödüllendirildiği haberi “Şayan-ı Takdir Bir Taltif Bir Sa'y ve Gayret”²⁷⁴ başlığıyla yayınlanmıştır. Çalışma ve gayretlerinden dolayı taltifi daire-i aidesine bildirilmiş ve Encümen-i Mahsusaca derdest-i tetkik edilmekte olduğu haber alınmıştır. Gazete diğer nahiye müdürlerinin de Yusuf Bey gibi hizmetlerini görmek istediğini belirtmektedir.

“Tayin”²⁷⁵ başlıklı haberde İçel vilayetinde gerçekleşen tayinler bir arada yayınlanmıştır. Habere göre; Adana Mıntıkası Orman Müfettişi olup İçel Orman Müdüriyet Vekâletinde bulunan Abdurrahman Bey Isparta Orman Müdüriyetine; Vilayet Orman İdaresi üçüncü kitabetine Anamur Orman Birinci Sınıf Muhafaza Memuru Osman Efendi tayin edilmiştir.

Münhal bulunan merkez zabıt kitabetliği görevine Mağara Sulh Hakimliği Zabıt Kâtibi Naci, Naci Bey'in yerine ise Tütün İnhisar Müdürü Muhiddin Bey'in oğlu Şevket Efendi tayin edilmiştir.²⁷⁶

²⁷⁰ Taş İli, 12 Mayıs 1926, S.159, s.2.

²⁷¹ Taş İli, 19 Mayıs 1926, S.160, s.2.

²⁷² Taş İli, 26 Mayıs 1926, S.161, s.1.

²⁷³ Taş İli, 14 Temmuz 1926, S.164, s.3.

²⁷⁴ Taş İli, 14 Temmuz 1926, S.164, s.3.

²⁷⁵ Taş İli, 4 Ağustos 1926, S.166, s.1.

²⁷⁶ Taş İli, 4 Ağustos 1926, S.166, s.1.

1.200 kuruş maaşı ve 3.200 kuruş tahsisatı bulunan Mut kazası mahkeme başkâtipliği inhilal etmiştir. Bu kitabetliğe talip olanların evraklarıyla on gün içinde İçel Encümen-i Adliye Riyasetine müracaat etmeleri gerektiği ilan edilmiştir.²⁷⁷

Silifke-Mağara-Çömelek yolunu ve köprü inşaatını teftiş etmek için merkezden ayrılmış olan Vali Fahri Bey'in 17 Ağustos 1926 Salı sabahı vilayet merkezine döndüğü bildirilmektedir.²⁷⁸

Gülner kazasında bir evlenme daha gerçekleştiği gazetede haber olarak yayınlanmıştır. Anaypazarı İlk Erkek Mektebi İkinci Muallimi Yusuf İzzettin Efendi ile eski Belediye Reisi Mehmet Sabit Efendi'nin kızı evlenmiştir. Taş İli gazetesi genç ve çalışkan öğretmenlerden olan Yusuf İzzettin Bey'i ve asil bir aileye mensup olan eşini tebrik etmektedir.²⁷⁹

7. Fırka Kumandanı Miralay Cavit Bey Silifke-Mut yolu inşaatında çalışan amele taburunu teftiş etmek için Silifke'ye gelmiş ve teftişini tamamlayarak 18 Ağustos'ta geri dönmüştür. Gülner Fen Memuru Fahri Bey askerliğini tamamlayarak vazifesine başlamıştır.²⁸⁰

Boş durumda bulunan İçel Vilayet Orman Müdüriyeti görevine İstanbul Vilayeti Orman Müfettişliğinden Cafer Sadık Bey tayin edilmiştir.²⁸¹

“Tayinler”²⁸² başlıklı haberde İçel vilayetinde üç farklı görevdeki tayin haberi yayınlanmıştır. İlk haber, Vilayet Ziraat Memuru Mahmut Bey Mardin ziraat memurluğuna tayin edilmesinin ardından görevine başlamasıdır. Vilayet Orman Fen Memurlarından Ekrem Bey ise Maraş Orman Fen Memurluğuna tayin edilmiş ve görevine başlamıştır. Taş İli gazetesi haberin sonunda üç zata da tebrik ve başarı dileklerini belirtmiştir. Son tayin haberi ise İçel Muhasebe-i Hususiye İkinci Kâtibi Cevdet Efendi Mut kazası mahkeme-i asliye başkitaletine tayin edilerek görevine başlamasıdır. Cevdet Efendi'nin yerine İçel Vilayeti Muhasebe-i Hususiye ikinci kitabetliği görevine tayin edilen Orta Mektep eski kâtiplerinden İsmail Hakkı Bey görevine başlamıştır.²⁸³

Gülner kazasından gazeteye gelen “Vazifeşinas Memurlarımız”²⁸⁴ başlıklı haber kaza Nüfus Memuru Ali Rıza ve Kâtip Talat Efendilerin taltifi ile ilgilidir. Bu zatların nüfus işlerinde

²⁷⁷ Taş İli, 4 Ağustos 1926, S.166, s.4.

²⁷⁸ Taş İli, 18 Ağustos 1926, S.168, s.1.

²⁷⁹ Taş İli, 18 Ağustos 1926, S.168, s.1.

²⁸⁰ Taş İli, 18 Ağustos 1926, S.168, s.2.

²⁸¹ Taş İli, 18 Ağustos 1926, S.168, s.2.

²⁸² Taş İli, 25 Ağustos 1926, S.169, s.1.

²⁸³ Taş İli, 29 Eylül 1926, S.174, s.2.

²⁸⁴ Taş İli, 25 Ağustos 1926, S.169, s.1.

gösterdikleri özen ve özellikle son kısım seferberlik ve 321 doğumlu askerlerin muayenesin de büyük mesai harcamaları Kaymakam Şefik ve Şube Reisi Şevket Beyler tarafından desteklenerek bu iki memurun heves ve azimlerini artırmak için takdirname ile ödüllendirilmelerine kaymakamlıkça karar verilmiş ve makam-ı vilayete arz edilmiştir.

Ali Rıza ve Talat Efendilerin taltifinin kabulüne dair haber “Sa’yunin Semeresi”²⁸⁵ başlığıyla 172 sayılı nüshada yayınlanmıştır. Bu zatlar nüfus işlerinde gösterdikleri nizam ve intizamdan dolayı taltifi inzibat-ı komisyonca takdirname ile ödüllendirilmiştir.

İçel Vilayeti Umur-ı Maarif Dairesi Başkâtibi Ali Rıza Bey sağlık sorunlarından dolayı bir buçuk ay hava değişikliği yapmasına karar verilmiş olduğundan 23.08.1926 tarihinde dostları ve yakınlarıyla vedalaşarak ailesiyle Silifke’nin Kavak yaylasına gitmiştir.²⁸⁶

İlga edilen Kozan Polis kadrosundan Komiser muavini İsmail Hakkı, Polis memurları Ali Suat ve Hafız Süleyman Efendiler, Dâhiliye Vekâletince İçel vilayetine tayin edilmiş ve görevlerine başlamıştır.²⁸⁷

Gülner kazası Müstantikliğine İstanbul Meslek Mektebi mezunlarından Ragıp, Mağara Sulh Hakimliğine İçel Aza Mülazımı Ahmet Rüştü, Ovacık Sulh Hakimliğine İçel Hakim Muavini Ahmet Nesimi Beyler tayin edilmiştir.²⁸⁸

1 Teşrinievvel 1926 tarihinde Silifke’de Saray Mahallesinde bir nikâh gerçekleşmiş ve Taş İli gazetesinden yayınlanmıştır. Nikâh, Taşucu Acente Memuru Adil Bey’in kardeşi Kunduracı Rasim Bey ve Tüccarandan Ademzade Hacı Mustafa Efendi’nin kızı arasında akdedilmiştir. Merasim Saray Mahallesi’nde Hacı Mustafa Efendi’nin evinde gerçekleşmiştir.²⁸⁹

Görevini Taşucu nahiyesinde yapmak üzere İçel Vilayeti İkinci Hükümet Tabipliğine Taşucu Belediye Doktoru Hayri Bey 30 lira maaşla Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaiye Vekâletince tayin edilmiştir.²⁹⁰

Bin kuruş maaşı olan İçel Vilayeti Muhasebe-i Hususiye İkinci Kâtipliğine Anamur Kazası Tahrirat Kâtibi Hasan Efendi tayin edilmiştir.²⁹¹

²⁸⁵ Taş İli, 15 Eylül 1926, S.172, s.1.

²⁸⁶ Taş İli, 25 Ağustos 1926, S.169, s.3.

²⁸⁷ Taş İli, 15 Eylül 1926, S.172, s.1.

²⁸⁸ Taş İli, 6 Teşrinievvel 1926, S.175, s.2.

²⁸⁹ Taş İli, 6 Teşrinievvel 1926, S.175, s.2.

²⁹⁰ Taş İli, 24 Teşrinisani, S.182, s.1.

²⁹¹ Taş İli, 15 Kanunuevvel 1926, S.185, s.2.

Bir yıla yakındır İçel’de görev yapmakta olan ve görev süresince hırsızların yakalanması başta olmak üzere birçok faaliyeti bulunan Polis Serkomiseri Sabri Bey Dâhiliye Vekâletince Adana Serkomiserliğine tayin edilmiştir.²⁹² Sabri Bey’in yerine Serkomiserlik vazifesine Osman Neşet Efendi tayin edilmiş ve Nisan ayında vilayete gelerek görevine başlamıştır.²⁹³ İçel vilayet defterdarlığı görevine tayin edilen Defterdar Sabri Bey 14 Kanunusani 1927 Cuma günü şehre gelerek görevine başlamıştır.²⁹⁴

“Gelenler”²⁹⁵ başlıklı haberde iki zatın vilayete teşrif ettiği haberi yayınlanmıştır. Gülnar Kaymakamı Şefik Bey bazı hususları görüşmek üzere Gülnar’dan merkez vilayete gelmiştir. 1927 yılında İçel Vilayet Müftülüğüne Güzeloluk köyünden Yazar Hoca Mehmet Emin Efendi tayin edilmiş ve kanunusaninin ikinci haftası merkez vilayete gelmiştir.

Anamur Müftüsü Mehmet Emin Efendi’nin Taşucu-Ovacık arasında kaybetmiş olduğu paranın bulunması hususunda vilayette adliye işlerinin hızlı bir şekilde görülmesi için faaliyet gösteren Taşucu Nahiyesi Müdürü Ziya Bey inzibat heyetince takdir edilmiştir.²⁹⁶

Bir süredir rahatsız olan Vilayet Nüfus Müdürü Hacı Osman Efendi 14 Kanunusani Cuma günü vefat etmiş olduğu gazetede yayınlanmış ve taziye dilekleri belirtilmiştir.²⁹⁷

1927 yılında Gülnar kazası hakimliği görevinde değişiklik olmuştur. Göreve İsmail Hakkı Bey’in tayin edildiği Adliye Vekâletinden vilayete bildirilmiştir.²⁹⁸

İçel Vilayet Nüfus Müdüriyeti’ne Mersin Vilayeti Nüfus Müdürü Hulusi Efendi’nin naklen tayin edildiği Dâhiliye Vekâletinden bildirilmiştir.²⁹⁹

Merkezde ve Anamur kazasında adliyede birtakım atamalar gerçekleşmiştir. Bu kapsamda Anamur Müdde-i Umumiliğine Edirne Asliye Mahkemesi azasından Hüseyin Hikmet Bey tayin edilmiştir. İçel Aza Mülazımlarından Tevfik Bey ise Feke Müdde-i Umumiliğine tayin edilmiştir.³⁰⁰

11 Şubat 1926’dan 1 Haziran 1927 kadar önce Mahkeme-i Asliye Müdde-i Umumiliği ve derecesi saklı kalmak şartıyla Müdde-i Umumi Muavinliği görevlerinde bulunan ve görevini

²⁹² Taş İli, 5 Kanunusani 1927, S.188, s.2.

²⁹³ Taş İli, 20 Nisan 1927, S.202, s.2.

²⁹⁴ Taş İli, 19 Kanunusani 1927, S.190, s.1.

²⁹⁵ Taş İli, 19 Kanunusani 1927, S.190, s.1.

²⁹⁶ Taş İli, 19 Kanunusani 1927, S.190, s.1.

²⁹⁷ Taş İli, 19 Kanunusani 1927, S.190, s.2.

²⁹⁸ Taş İli, 16 Şubat 1927, S.194, s.2.

²⁹⁹ Taş İli, 11 Mayıs 1927, S.205, s.2.

³⁰⁰ Taş İli, 1 Haziran 1927, S.208, s.1.

layığıyla ifa ederek ahaliyi ve memurları kendinden memnun bırakan Hasan Bey terfi alarak Dersim Müdde-i Umumiliğine tayin edilerek görevine başlamıştır. Taş İli gazetesi Hasan Bey'in gidişinden duyulan üzüntüyü ifade ederek yeni görevinde başarılar dilemektedir.³⁰¹

Mut kazası Orman Fen Memurluğu görevinde bulunan Halit Bey, Ziraat Vekâletince Ankara Merkez Orman Fen Memurluğuna tayin edilmiştir. Taş İli gazetesi görevini hakkıyla ifa eden Halit Bey'e yeni görevinde başarılar dilemektedir.³⁰²

İçel vilayet Nüfus Müdürü Hulusi Bey, Çankırı vilayeti nüfus müdüriyetine tayin edilmesiyle yerine nüfus memurluklarında hizmette bulunmuş Sıtkı Efendi tayin edilmiştir. Vilayet Nüfus Başkâtibi Aziz Efendi'nin emekliye sevk edilmesiyle yerine Nüfus İkinci Kâtib-i sabıkı Halil ve bir süredir boş bulunan Gülnar nüfus memurluğuna vekâlette bulunan Gülnar kazası Nüfus Kâtibi Talat Efendi tayin edilmiştir.³⁰³

Gazetede yayınlanan bir diğer evlilik haberi Anamur kazasından gelmiştir. Habere göre, Anamur Bozyazı başmuallimi ve Anamur Muallimler Birliği Reisi Ali Necati Bey, Halil Hilmi Bey'in kızıyla Kozağacı yaylasında evlenmiştir.³⁰⁴

2.3. İçel Vilayet Meclisi Zabıt Tutanakları ve Çalışmaları

Meclis-i Umumi-i Vilayet yani Vilayet Umumi Meclisi günümüzdeki İl Özel İdarelerinin ilk örneğini teşkil etmektedir ve Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyete miras olarak kalan kurumlardan birisidir.³⁰⁵ Meclis Başkanı Vilayetin en üst mülki amiri olan validir. Toplantılarda her kazadan birer üye bulunmaktadır. Meclis, vilayetin idari, ekonomik, eğitim ve nafia gibi konularda karar alma organıdır.

İçel vilayetinin resmi yayın organı olan Taş İli gazetesi sayfalarında zaman zaman Vilayet Umumi Meclisinin toplantı tutanaklarına ve çalışmalarına yer vermiştir. İçel Umumi Meclisinin toplantı tutanakları ve meclisin çalışmalarına dair gazetede yer alan haberler İçel yerel tarihi açısından önemli bir kaynaktır.

Gazetenin elimizde bulunana nüshalarında yer alan toplantı tutanakları ve haberler bölümün konusudur. İçel Vilayet Meclisi 1925 yılının ilk toplantısını 1 Kanunusani Perşembe günü

³⁰¹ Taş İli, 8 Haziran 1927, S.209, s.1.

³⁰² Taş İli, 20 Temmuz 1927, S.214, s.1.

³⁰³ Taş İli, 3 Ağustos 1927, S.216, s.1.

³⁰⁴ Taş İli, 3 Ağustos 1927, S.216, s.1.

³⁰⁵ Gönül Türkan Demir. "Tarihsel Süreçte Vilayet Meclis-i Umumileri ve Çankırı Örneği Üzerine Bir Değerlendirme". Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi (KAREFAD) C.4, sy. 4 (2014), 61.

Vali Vekili Mehmet Fahri Bey'in başkanlığında gerçekleştirmiştir. Taş İli gazetesi memleketin eksiklerini bilen Vilayet Meclisi Heyetinden maarife ve yollara önem vermelerini istemektedir.³⁰⁶

Meclis-i Umuminin toplandığını haber veren gazete adı geçen toplantıyı 96 numaralı nüshasında yayınlamıştır. Tutanak üçüncü seçim devresinin açılış toplantısıdır ve vali vekili Fahri Bey başkanlığında azalardan Emin (Mut) ve Sait (Silifke) Beyler hazır oldukları halde öğleden sonra saat üçte toplanmıştır. Meclisin diğer azaları Naim (Gazipaşa), Süleyman (Anamur) ve Yusuf Ziya (Gülнар) Beylerdir. Naim ve Süleyman Beyler Valiliğe çektikleri telgrafla mazeretlerinden dolayı ancak –toplantı günü olan- 1 Kanunusani'de kazadan hareket edebileceklerini bildirmiştir. Yusuf Ziya Bey'de toplantıya katılmamıştır.

Toplantı Vali Bey'in şu konuşmasıyla açılmıştır:

Vilayetimizin, bu güzel yurdumuzun ihtiyacatını, noksanlarını ve düşünmek esbabını ihzar etmek üzere heyet-i muhteremeleriyle burada buluştuk. Elyevm mevcut ve mer'i olan kavanin bizlere takip edeceğimiz yolu göstermiştir. Yekvücut olarak hulus-i niyet ile çalışalım. İttihaz edeceğimiz kanun-ı musib ve adil kararlar ve icraat ile hedefe vasıl olmamız mümkündür. Bu iman ve kanaat ile çalışmayı cümlelizden bilhassa rica eyler ve bu vesile ile de Büyük Millet Meclisi ile Hükümet-i Cumhuriyetimiz Reisi Muhterem Gazi Paşa Hazretlerini hürmetle selamlayarak Meclis-i Umumiye küşad eder ve cümlenize arz-ı hoşamedî eylerim. Sizlerin kıymetli müzaheretinizle inşallah memlekete nafi hizmetler ifasına muvaffak oluruz.³⁰⁷

Vali Bey'in bu sözlerinin ardından Emin Bey çoğunluğun olmadığını belirtmiştir. Vali Bey meclisin açılışının ardından ikinci başkanlık ve encümenlik seçimlerinin kanun gereği olduğunu fakat Naim, Süleyman ve Yusuf Ziya Beylerin katılamamasına mebnî bu seçimler için çoğunluğun sağlanmadığı için meclisin açılışını Vekâlete ve Reis-i Cumhur Hazretlerine telgrafla arz-ı keyfiyyet edilmesini, görüşmelerin ve seçimin diğer azaların da yetişebileceği bir güne ertelenmesini teklif etmiştir. Sait Bey azaların cumartesi gününe yetişmelerinin mümkün olduğunu ve toplantının bugüne alınmasını istemiştir. Bu suretle Vali Bey tarafından cumartesi günü toplanılması kararlaştırılmış ve toplantı son bulmuştur.³⁰⁸

Meclis belirlenen günde Vali Fahri Bey'in başkanlığında azalardan Yusuf Ziya, Emin ve Sait Beylerin katılımıyla öğleden sonra saat 14.30'da toplanmıştır. Geçtiğimiz toplantıda belirtildiği üzere reis-i sani ve encümenlik seçimleri gerçekleşmiştir. Yusuf Ziya Bey üç oy alarak Reis-i Sani seçilmiştir. İki kâtiplik için yapılan seçim neticesinde Sait Bey dört ve Emin Bey üç oyla kâtipliğe seçilmiştir. Kâtipliğe seçilen Emin Bey üç, Sait Bey ise iki oyla

³⁰⁶ Taş İli, 5 Kanunusani 1925, S.94, s.1.

³⁰⁷ Taş İli, 19 Kanunusani 1925, S.96, s.1.

³⁰⁸ Taş İli, 19 Kanunusani 1925, S. 96, s.1.

Muvazene-i Maliye Encümenliğine seçilmiştir. Umur-ı Muhtelif Encümenliğine Anamur azası Süleyman Bey üç ve Gazipaşa Azası Naim Bey dört oy ile seçilmiştir.

Seçimlerin ardından izahname okunmuş ve azalar tarafından içeriği yeterli görülmüştür. Sonrasında encümenin mütalaanamesi okunmuş azalarca uygun görülerek Muvazene-i Maliye Encümenine tevdiine karar verilmiştir. Bu suretle müzakereler neticelenmiş ve meclisin toplanma günleri belirlenmiştir. Emin Bey Pazartesi ve Perşembe günlerini önermiştir. Yusuf Ziya Bey İdare Meclis'nin toplanmadığı günlerde bir araya gelinmesini ifade ederek Pazartesi ve Perşembe günleri İdare Meclisinin olmadığını belirtmiştir. Vali Bey tarafından Pazartesi ve Perşembe günü toplanılması kararı oya sunulmuş ve azalarca kabul edilerek celseye saat 16.30'da son verilmiştir.³⁰⁹

Meclis-i Umumi'nin almış olduğu kararların bir kısmı gazetede yayınlanmıştır. 16 Şubat 1925 tarihli 99 numaralı nüshada "Meclis-i Umumi Kararları" başlıklı bir yazıda Meclis-i Umumi'nin vilayet dahilindeki bazı karye ve mahallelerin ayrılması ya da birleştirilmesi veya yeniden isimlendirilmesi ile ilgili kararı havidir. Bu habere göre:

Anamur'un Firuzlar karyesinden Malaklar ve Kadılar Mahalleleri ayrılarak Firuz Arablar ve Malaklar Kadılar karyesi olarak ikiye tefrik edilmiştir.
Gülner'in Köşelerli karyesinin nüfusu ve birçok mahallere münkasım olmasına mebni Aşağı Köşelerli Yukarı Köşelerli karyeleri namıyla ikiye tefrik edilmiştir.
Mut'un Kışla karyesinden Haydar ve Hocalı Mahalleleri bilatefrik Hocalı Haydar karyesi tevsim edilmiştir.³¹⁰

Vilayet Umumi Meclisi 2. seçim devresinin 2. toplantısını 5 Kanunusani 1925 Pazartesi günü azalardan Yusuf Ziya, Emin ve Sait Beylerle toplanmıştır. Naim ve Süleyman Beyler mazeretlerinden dolayı görüşmeye katılamamıştır.

Görüşmelere zabt-ı sabık ve evrak-ı varide okunarak başlanmıştır. Dâhiliye Vekâletinin Meclis-i Umumi azalığı için muhtelif kanun intihab vukuunda yapılacak muameleye dair tahrirat-ı umumiye sureti okunmuş ve yapılacak seçim konusunda bilgi sahibi olduğundan hıfzına karar verilmiştir. Dâhiliye Vekâletinin bir diğer tahriratı da Kondüktör maaşlarının 1000, namzetlerin 800 kuruş olarak belirlemesine dairdir. Bu tahrirat Muvazene-i Maliye Encümenine tevdi edilmiştir. Maarif Vekâletinin darüleytamlara yardım edilmesine dair tahriratı da görüşülerek Muvazene-i Maliye Encümenine tevdi edilmiştir.

İçel dahilindeki okulları teftiş eden Tedrisat-ı İbtidaiye Müfettişi Abdullah Kamil Bey'in aylık harcırahının artırılması hakkında Orta Tedrisat Müdüriyeti'nin 5 Temmuz 340 tarih ve

³⁰⁹ Taş İli, 16 Şubat 1925, S. 99, s.4.

³¹⁰ Taş İli, 16 Şubat 1925, S. 99, s.2.

160-564 numaralı müzekkeresi Muvazene-i Maliye Encümenine tevdi edilmiştir. Bolacalı, Yağda ve Ayaş nahiyelerinden tesis olunacak okullar hakkındaki makam-ı vilayetin tahrirâtı da yine Muvazene-i Maliye Encümenine tevdi edilmiştir. Makam-ı vilayet turuk-u hususiye için iki mühendis tayini talebinde bulunmuştur. Buna dair tahriratta Muvazene-i Maliye Encümenine tevdi edilmiştir.

Kış mevsiminin gelmesiyle ulaşımın da zorlaşacağı ve insanların yaylak-kışlak adetlerini de devam ettirmesi göz önünde bulundurulmuş olacak ki Mağara Nahiye Müdürlüğünün nahiye merkezini kış dolayısıyla Güvere karyesine nakline dair ikinci tahrirâtı okunmuştur. İlk tahrirâtla birleştirilerek gereği yapılmak üzere Makam-ı Vilayete tevdi edilmiştir.

Avrupa'ya öğrenci gönderilmesi hakkında İktisat Vekâletinin tahrirâtı geçen yıl bütçenin müsaadesizliğinden dolayı bu yıla bırakılmış ve bu yılki görüşme neticesinde Muvazene-i Maliye Encümenine tevdi edilmiştir.³¹¹ Söz konusu meclis tutanaklarına dair yayın 103 sayılı nüshada sürdürülmüştür.

Müzakereye Pazarkaşı Mahallesi'nde Muhasebe-i Hususiyeye ait okul binasının satışına dair Muhasebe-i Hususiye'nin müzekkeresi ve Lise Müdüriyetinin derkenarı okunmuştur. Bu da meclise geçen seneden kalmış bir konudur. Yusuf Ziya Bey binanın sağlam olduğunu, Sait Bey ise nemden etkilenmiş içinde durulamayacak bir halde olduğunu dile getirmiştir. Vali Bey'in teklifi ile tetkik edilmek üzere Umur-u Muhtelif Encümenine tevdi edilmiştir.

Müzakerenin son görüşmesi yıllık program yapılmasına dairdir. Kazalardan istenilen bilgilerin alınmış olmasından Emin Bey'in teklifi Vali Bey'in sunmasıyla bütçenin yeterliği nisbetinde bir program yapılmasına ve Umur-u Muhtelif Encümenine tevdi edilmesine karar verilmiştir.³¹²

Vilayet Umumi Meclisinin 3. Toplantısı 8 Kanunusani 1925 Perşembe günü tüm azalar hazır olduğu halde öğleden sonra saat 14.30'da toplanmıştır.

Toplantıda ilk görüşme Anaypazarı İnas Mektebi mualliminin maaşının yükseltilmesi hakkında Orta Tedrisat Müdüriyetinin müzekkeresi üzerinedir. Müzekkerenin okunmasının ardından Emin Bey maaş artırıldığı takdirde öğretmen bulunup bulunamayacağını sormuş Yusuf Ziya Bey okula öğretmen tayin edildiği bilgisini vermiştir. Vali Bey'in teklifiyle yeni bütçede maaş tahsis edilmek üzere Muvazene-i Maliye Encümenine tevdi edilmiştir.

³¹¹ Taş İli, 23 Şubat 1925, S.100, s.4.

³¹² Taş İli, 18 Mart 1925, S.103, s. 3-4.

Nafia Vekâletinden tamir edilecek yolların belirli bir program çerçevesinde işlerinin yürütülmesine dair gönderilen tahrirat görüşülmüştür. Muvazene-i Maliye ve Umur-u Muhtelif Encümenine gönderilmesi yönünde istekler gelmişse de Yusuf Ziya Bey hıfzını önermiştir. Sait Bey ise vilayetin beş yıllık programının hazır olduğunu belirtmiştir. Vali Bey'in teklifiyle hıfzedilmesi kabul edilmiştir. Nafia Vekâletinden gelen diğer bir tahrirat da yollar üzerinedir. Yeni bir yol bedel-i nakdi kanunu yapılmakta olduğundan Meclis-i Umumi evrakı arasında hıfzına karar verilmiştir.

Gülzar'ın Zeyne ve Koçalış karyelerindeki okulların muhassasatının değiştirilmesine dair Orta Tedrisat Müdüriyetinin 30 Ağustos 340 tarih ve 196 numaralı müzekkeresi okunmuştur. Yusuf Ziya Bey'in her karyenin kendi tahsisatı üzerine tayin olunan muallim muhassasatını verebileceğini ve tebdiline lüzum olmadığını belirtmiştir. Bu konu Muvazene-i Maliye Encümenine tevdi edilmiştir.

Ziraate hasar veren haşerelerin itlafı için tahsisat ayrılmasına dair Ziraat Vekâletinin tahriratı ve Vilayet Matbaa Mürettip Namzedinin maaşının artırılmasına (25 kuruşa) ve bu müretteplik hakkında bir karar alınmasına dair muameleli istida okunarak Umur-u Muhtelif Encümenine havale edilmiştir.

Gazetenin 8 Nisan 1925 tarihli 106 numaralı nüshasında Orhan Fikri Bey tarafından kaleme alınan Silifke'de halk pazarı kurulması isteğini içeren bir makale yayınlanmıştı. Bu haberden de önce Silifke'de bir pazar kurulmasına dair bir hazırlık olduğu Meclis-i Umumi zabıtlarında geçmektedir. Pazarın, pazar gününden cumaya çekilmesine dair belediye başkanlığının müzekkeresi Umur-u Muhtelif Encümenine tevdi edilmiştir.

Mut'ta Kırkpınar Suyu kaynağının tamiriyle arazi sulanmasına yönelik bir çalışma gerçekleştirilmektedir. Mut İdare Meclisi bu çalışmaya tahsisat ayrılması için 6 Kanunuevvel 340 tarih ve 470 numaralı kararıyla ilgili bir mazbata mecliste okunmuştur. Bu konunun bütçeyle ilgisi bulunup bulunmadığı hususunda tartışmalar gerçekleşse de Umur-u Muhtelif Encümeni'nin mütalaası alındıktan sonra muamele yapılması için Umur-u Muhtelif Encümenine tevdi edilmiştir.

Gazipaşa kaza merkezinin değiştirilmesine dair geçen sene kararı verilen fakat muamelesi tamamlanmayan evrak okunarak Umur-u Muhtelif Encümenine tevdi edilmiştir. Gülzar Kaymakamlığı'ndan gelen 12.10.340 tarih ve 1451 numaralı Duhuliye Resmi hakkındaki

tahrirat ve bu konudaki teslimatnamesi de Umur-u Muhtelif Encümenine tevdi edilerek celseye beş dakika ara verilmiştir.³¹³

Aranın ardından toplantının ikinci celsesine geçilmiştir. Celsede ilk görüşülen konu 341 senesi öğretmen maaşlarının asgari biner kuruş olmasına dair Maarif Vekâletinden gelen 4-12-340 tarih ve 8429-14852 numaralı telgrafnamesidir. Muvazene-i Maliye Encümenine tevdi edilmiştir.

Toplantıda görüşülen dikkat çekici konulardan birisi de Silifke’de bulunan fidanlık bahçesiyle ilgilidir. Mezkûr fidanlığa ayrılan tahsisatın fidanlığın duvarının yapılmasına sarf edilmesi için Ziraat Memur Vekili Baytar Müdüriyeti’nin 30 Ağustos 340 tarih ve 87 numaralı müzekkeresi tartışılmıştır. Fidanlığa ayrılan tahsisat 120 liradır. Vali Bey bahçede hiçbir ağacın olmadığını ve kulübe binasından başka bir şey bulunmadığını belirterek para sarf edilmesi kararını azalara bırakmıştır. Naim Bey bahçeden bir fayda görülmediğinden dolayı masraf edilmemesini dile getirmiştir. Azadan Sait Bey bahçenin hastaneye bırakılmasını teklif etmiştir. Yusuf Ziya Bey’de bahçeden bir fayda görülmediğinden hastaneye terk edilmesini teklif etmiştir. Son olarak Emin Bey söz alarak bahçenin hastaneye bırakıldığı takdirde hastanenin bu bahçeyi kullanılabilir hale getirmek için para isteyeceğini ileri sürerek Umur-u Muhtelif Encümenine tevdi edilmesini teklif etmiştir. Bu teklif diğer azalarca da muvafık görülerek Umur-u Muhtelif Encümenine tevdi edilmiştir.

Vilayet Umumi Meclisinin 2. seçim devresinin 2. toplantısında görüşülen konulardan biri olan yurtdışında eğitim gören talebelere dair 3. toplantıda bir görüşme gerçekleşmiştir. Dönemin İçel Mebusu Hafız Emin İnankur’un oğlu Emin Ziya Efendi Almanya’da eğitim görmektedir ve tahsisat talebinde bulunduğu bir mektubu Vilayet Meclisi’ne bırakmıştır. Avrupa’ya gönderilecek öğrenciye ayrılacak tahsisat için şahıs tayin edilemeyeceğini belirten Vali Bey konunun Muvazene-i Maliye Encümenine tevdi edilmesi teklifi kabul edilmiştir.

Ovacık-Taşucu nahiyeleri arasındaki yol yapım çalışmaları devam ederken bu yolun inşası için ayrılan tahsisatın yetersiz gelmesinden dolayı Mersin yoluna ayrılan tahsisatın buraya aktarılmasına dair Nafia Sermühendisliği’nin 18 Kanunuevvel 1340 (1925) tarih ve 700 numaralı müzekkere Vilayet Umumi Meclisi’nde görüşülmüştür. İçinde bulunulan 1341(1926) senesi bütçesinden tahsisat ayrılacağı için 1340 (1925) yılından kalan bu talep kabul

³¹³ Taş İli, 15 Nisan 1925, S.107, s.3-4.

edilmeyerek 1341 (1926) senesi bütçesinden tahsisat ayrılacağı cevabı Nafia Sermühendisliği'ne gönderilmiştir.

Toplantının birinci celsesinde Umur-u Muhtelif Encümenine tevdi edilen istidanın ardından Matbaa mürettip namzetliği maaşının artırılmasına dair ikinci celsede Vilayet Matbaa Müdürlüğünün 16 Kanunuevvel 1340 (1925) tarih ve 4 numaralı müzekkeresi görüşülmüştür. 341 senesi bütçesine dahil edilmek üzere Bütçe Encümenine tevdi edilmiştir. Toplantı bu görüşme ile son bulmuş ve dağılmadan önce Reis-i Cumhur Mustafa Kemal Paşa'ya meclisin açılışı dolayısıyla çekilen telgrafa alınan cevap okunarak toplantı saat 16.30'da son bulmuştur.³¹⁴

Bu meclis tutanağının ardından gazetede 1926 yılı Mart ayına kadar başka tutanak yayınlanmamıştır. 1926 yılında yayınlanan ilk tutanak 1. seçim devresinin 3. toplantının 3. celsesine aittir. Görüşme 2 Kanunusani 1926 Cumartesi günü gerçekleşmiştir. Bu toplantı aslında bir görüşmeden çok dönem boyunca yapılan işlerin muhasebesi niteliğindedir. Bu toplantıda İdare-i Hususiye-i Vilayetin çalışmaları uzun uzadıya zikredilmiştir.

İdare-i Hususiye gerekli gelir ve giderleri belirlemek ve halktan alınacak ödemeleri düzenli bir şekilde toplamak yaptığı çalışmalarda Merkez, Mut ve Gülnar kazalarında başarılı olunmuşsa da Anamur ve Gazipaşa kazalarında ödemelerde sıkıntı yaşanmasa da kaza muhasebe-i hususiye memurluklarının uzun müddet boş kalması ve eski memurların maksada uygun olarak özverili çalışmamasından kaynaklanmıştır. Ayrıca bu vazifelere yeni memurlar tayin edilerek, tahakkuk ve tahsilat işleri takip edilmeye başlanmıştır.

Geçmiş yılın kararlarına nazaran bütçenin varidat yekûnu toplam 128,493 lira olduğu belirtilmektedir. Fakat bütçede bazı sıkıntılardan dolayı eksiklikler yaşanmıştır. Buna örnek olarak; Aşarın kaldırılması, mahsulat-ı arziye ve mektep vergisi kanunlarının uygulamaya konulması ve Maarif Vekâletinden talep edilen 9.890 liralık desteğin de gelmemesi eksikliğe sebep olmuştur.³¹⁵

Bu vergilerden elde edilen gelir miktarı şöyle izah edilmiştir;

Aşar usulünün ilgasıyla yerine vaz' olunan Arazi ve Mahsulat-ı Arziye Kanunu'na nazaran bütçeye mevzuu menafi hissesinde 5.614 ve maarif hissesinde 7.595 Vekâleti Celileden verilmesi için bütçeye mevzu muavenet tertibinden dahil 7.890 lira nakden tahakkuk etmiştir.

Ahiren neşrolunan Mektep Vergisi Kanunu'nun bahşeylediği salahiyyete istinaden bu varidatdan 21.440 lira fazla tahakkuk ettirilmiştir.

³¹⁴ Taş İli, 22 Nisan 1925, S.108, s.3-4.

³¹⁵ Taş İli, 10 Şubat 1926, S.147, s.1-2.

Yol Mükellefiyeti Kanunu'nun daire-i şumulünden hariç kalan sinin sabıka yol bedel-i nakdilerinden 11.850 liranın kabil tahsil olduğu tahakkuk etmekle buna mukabil Kesikköprü ve Mersin yolları için tahsisat ahz ve bütçeye idhal edilmiştir.

İzah olunan mübayalar hasebiyle 341 senesi varidatımız 126.724 lira tahakkuk etmiş ve yollarda istihdam olunan amele-i mükellefe bedelat-ı nakdiyesi hariç olarak Kanunuevvel gayesine kadar 59446 lira tahsil edilmiştir.

3- Varidat kısmında izah olunan sebepler dolayısıyla 128.493 lira alarak tasdik-i aliye iktirân eden masarîf bütçemiz bütçenin tasdikinden sonra mevkii tatbiki vaz' buyurulan kavanine istinaden istihsal kılınan tahsisat malzemelerle 136.724 liraya balığ olmaktadır. Bu surette tayin eden tahsisatın cihet-i tatbikiyesini berveçhi ati arz ve izah ederiz.³¹⁶

Nafia İşleri alt başlığıyla vilayet genelinde yapılan yol çalışmalarındaki işler ve harcanan miktar belirtilmiştir. Silifke-Mersin yolunun İçel vilayetine ait olan 52 kilometrelik bölümün çeşitli kısımlarında toprak hafri, taş serme ve silindiraj işlemlerinin yanı sıra Persenti Köprüsü tamir edilerek harçlı ve kuru duvar inşa edilmiştir. Bu yol için sarf edilen miktar 9.363 lira 70 kuruşu bulmuştur.

Yine Silifke-Mersin yolu çalışmalarında 21 ile 30 kilometreler arasında yapılan yol çalışmaları, yeni bir köprü inşası ve yirmi adet yeni menfez inşaatı gibi işlemler için 72 amele-i mükellefe istihdam edilmiş ve 1.605 lira 40 kuruşluk harcama yapılmıştır.

Gülner kaza merkezi Anaypazarı-Gilindire yolu üzerinde amele-i mükellefe ile 1.476 kilometre uzunluğunda çalışma yapılmıştır ve 1926 yılı başında inşaatı halen devam etmektedir.

Silifke-Mağara yolu inşaatında yol çalışmalarının yanında altı menfez ve 545.40 metromikab kuru duvar inşa edilmiştir. Yol yapımında 632 amele-i mükellefe istihdam edilmiş ve yol için nakdi olarak 2.403 lira 50 kuruş sarf edilmiştir. Çalışmalar neticesinde yol Karaman'a kadar muntazam bir şekilde araç işlemeye müsait vaziyete gelmiştir.

Mut kazasında Kesikköprü inşaatı iki senede bitirilmek şartıyla (1924-1925) mütahite verilmiş köprü için yapı malzemeleri yanında bir buharlı motorlu tulumba alınmıştır. Sarfedilen miktar ise 12.000 liradır. 80 metre açıklığında ve üç gözlü olarak inşa edilen Anamur Köprüsü'ne Nafia Vekâletinden gelen desteklerle beraber 19.000 lira harcanmıştır. Köprü'nün korkulukları haricinde tüm kısımları tamamlanmıştır.

Anamur-Gilindire-Taşucu yolu, yolların genişliği ölçüsünde memur bulunmamasından dolayı 160 kilometrelik bu yolun Bozyazı ve Ovacık-Taşucu kısmında çalışmalar devam etmektedir. Yol çalışmalarında amele-i mükellefe de istihdam edilmiş olup sarfiyat 1.162 liraya ulaşmıştır.

³¹⁶ Taş İli, 10 Şubat 1926, S.147, s.2.

Anamur-Gazipaşa yolu bütçenin 26 Mayıs 1925 tarihinde tasdik-i âliye iktiran etmesi sebebiyle birinci mevsim inşaatı yapılamamıştır. Ayrıca bu yolların evrak-ı keşfiyesi mevcut olmaması, güzergâh tayin edilmemiş olmasından dolayı inşasına başlanamamıştır. Mahallerine verilen nakitten 100 lira sarf edilerek güzergâhı belirlenmiştir.

Mut kazası yolları dahilinde Sarıkavak nahiyesi Dağpazarı ve Sinanlı yönlerine doğru 27 kilometrelik düzeltme yapılmıştır. Fakirce köyüne kadar gelen çalışmalar halen devam etmektedir. Çalışmaların yanında iki yeni köprü ve dokuz menfez inşa edilmiştir. Yol çalışmaları kapsamında amele-i mükellefe de istihdam edilmiştir. Genel olarak yol ihtiyaçları için 152 lira 10 kuruş sarf edilmiştir.³¹⁷

Tutanak burada kesilmiş ve devamının gelecek nüshada yayınlanacağı belirtilmiştir. Fakat gelen iki nüsha eksik olduğundan tutanakların yayınlanıp yayınlanmadığı bilgisine ulaşamıyoruz. Bunun akabinde yayınlanan tutanak 3. seçim devresinin 3. toplantısının 2. celsesine dairdir. Meclis bu toplantıyı 4 Kanunusani 1926 Pazartesi günü gerçekleştirmiştir.

İlk görüşülen konu Dâhiliye Vekâletinden gelen okul kitapları ve her türlü kırtasiyeden giriş vergisi alınmasına dair emirdir. Reis Bey'in teklifiyle hıfzına karar verilmiştir. Ardından günümüzde Erdemli ilçesi sınırları içerisinde yer alan Kocahasanlı'nın Güzeloluk karyesinden ayrılma müracaatı görüşülmüştür. Arazi ve mülklerinin karyelerinden uzak olması hasebiyle bu başvuruyu gerçekleştirmiştir. Yusuf Ziya Bey kendilerine yakın bir karyeye bağlanmasını teklif etmiştir. Reis Bey önceki yılda böyle bir müracaatın olduğunu ve neticesiz kaldığını belirterek bu sefer sınır olarak bir mahzur olup olmadığının tespiti gerektiğini belirtmiştir. Yusuf Ziya Bey, mahalline iade edileceğini ifade ederek, Kocahasanlı ile Güzeloluk arasındaki mesafe ve iki köyünde sınırlarının belirlenmesine ve ayrılmalarında mahzur olup olmadığına dair mahalline yazılmasına karar verilmiştir.

Anamur kazasına bağlı Karakilise ve Vilayet köylerinde ortak bir okul açılması için köylüler bir müracaatta bulunmuştur. Anamur Kaymakamlığından gelen bu tahrirat okunmasının ardından Emin Bey, geçen yıl reddedilen bu müracaatın bu yıl yeniden tetkik edilmesini istemiştir. Maarif Dairesi'nin konu hakkında teklifi olduğunu belirten Reis Bey'in ardından Sait Bey'in teklifi ile Bütçe Encümenine tevdi edilmesine karar verilmiştir.

Dâhiliye Vekâletinden gelen başka bir tahrirat Taksimatı Mülkiye hakkındadır. Gereken bilgiler verilmiş olduğundan bu evrağın hıfzına karar verilmiştir. Sonrasında ilk mektep

³¹⁷ Taş İli, 10 Şubat 1926, S.147, s.2.

müdür, başmuallimleri ve idare vazifesinde bulunan öğretmenlere maaşları haricinde verilecek olan maktu ücrete dair Maarif Dairesinin evrakı görüşülmüştür. Yusuf Ziya Bey bu gibi evraklara Heyet-i Umumiye karar verilmesi önerisinde bulunmuştur. Bu evrağın da hıfzına karar verilmiştir. İlkokulların bina ve levazım yönünden eksikleri ve öğretmenleri hakkında Maarif Dairesinin raporu ise Emin Bey'in teklifiyle Bütçe Encümenine tevdi edilmiştir.

Düğünlerde israf hakkındaki talimatnameden bir suretinin gönderilmesini isteyen Anamur Kaymakamlığının tahrirâtı ve bu konudaki muamele okunmuştur. Üyelerden Emin Bey daha önce bu konuda bir komisyon kurulduğunu belirtmektedir. Reis Bey Meclis-i Umumi tarafından bir talimat tanzim edilmesini istemiş, Emin Bey'in teklifiyle talimat hazırlanmak üzere Umur-u Muhtelif Encümenine tevdi edilmiştir.³¹⁸

Meclis toplantının devamında Köy Kanunu mucibince ayrılması gereken Anamur Firuzlar köyünün ayrılmasında mahzur olduğuna dair kaymakamın tahrirâtı okunmuştur. Bu köylerin meraları ayrı olduğu için kaza kaymakamı ayrılmasında mahzur görmüştür. Kaymakam Bey bu işlemin kazada arazi ve nüfus tahriri yapılanaya kadar ertelenmesini istemektedir. Reis Bey kanun mucibince ayrılmasını gerektiğini, Yusuf Ziya Bey ayrılmanın nüfus itibariyle uygun, tahrir-i arazi itibariyle uygun olmadığını belirtmiştir. Mesele sınırın tahdit ve tespiti için Kaymakamlığa tekrar yazı yazılması için makam-ı vilayete tevdi edilmiştir.

Gülzar Kaymakamlığı, Ovacık nahiyesinde bulunan eski medrese binasının hükümet dairesi haline getirilmesi teklifinde bulunmuştur. Reis Bey, talimat gereği satılması uygun olduğunu belirtmiş ve satış işlemlerinin yapılması amacıyla Muhasebe-i Hususiyeye tevdi edilmiştir.³¹⁹

Meclisin görüştüğü bir diğer konuda Yeniceköy'ün Çukurasma köyünden ayrılmasına dairdir. Bu konuda Yeniceköy halkının mazbatası ve muamele okunmuştur. Yusuf Ziya Bey iki köyün tek olarak yönetilmesinin özellikle kış aylarında güç olduğunu belirterek nüfusça engeli yoksa ayrılmalarını teklif etmiştir. Reis Bey ayrılmak üzer sınır tespitin mahalline yazılmasını istemiştir.³²⁰

³¹⁸ **Taş İli**, 10 Mart 1926, S.150, s.4.

³¹⁹ Medrese binası mektebe elverişli olmadığından satış işlemleri tamamlanmış ve otuz gün müddetle müzayedeye konulmuştur. Uygun fiyat geldiği takdirde 17 Nisan 1926 tarihinde ihalesi yapılacağı ilan edilmiştir. İlanda binanın konumu da belirtilmiştir: **Taş İli**, 24 Mart 1926, S.152, s.4; **Taş İli**, 7 Nisan 1926, S.154, s.2.

³²⁰ **Taş İli**, 17 Mart 1926, S.151, s.3-4.

Taş İli gazetesinin 153 sayılı nüshası elimizde bulunmamaktadır. 152 ve 154 sayılı nüshalarda ise tutanak yayınlanmamıştır. Bir sonraki tutanak 155 sayılı nüshada yayınlanmıştır. Bu tutanakta 4 Kanunusani Pazartesi günkü toplantıya aittir. Fakat tutanağın gerisi muhtemelen 153 sayılı nüshada yayınlanmış olacak ki konu birbirinden kopuk olarak devam etmektedir. Bu yüzden hangi konunun tartışıldığı anlaşılmamaktadır. Yayınlanan kısımda şu konuşmalar geçmektedir;

“Reis Bey: Şimdiki yaptıkları budur.

Sait Bey: Evet yapacakları budur.

Yusuf Ziya Bey: Daha istimlak edilmediği için muamelesi ihmal edilecek. Bütçe Encümenine tevdi edilsin.

Bütçe Encümenine tevdine karar verildi.”³²¹

Bu konudan sonra Sıhhiye Vekâletinden gelen Sıhhi Teehhül Muayenesi muameleleri için talimat düzenlenmesi hakkındaki Vekâletin tahriri okunmuştur. Burada bahsi geçen muayene o dönemlerde oldukça yaygın görülen frengi hastalığıyla ilgilidir. Bu hususta Vilayet Meclisinin almış olduğu kararlar üzerine taşrada frengi hastalığıyla ilgilenilmekteydi. Bu konu Umur-ı Muhtelif Encümenine tevdi edilmiştir.

Toplantıda şu konular Bütçe Encümenine tevdi edilmiştir; Zararlı haşerelerin itlafı için tahsisat ayrılması hakkında Dâhiliye Vekâletinin tahrirâtı; Mekâtib masarîf-ı daima tertibine tahsisat ayrılmasına dair Maarif Dairesinin muameleli müzekkeresi ve İdman Cemiyetlerine kulüp ve meydan verilmesine dair Dâhiliye Vekâletinin tahrirâtı. Son konuda İdman Yurdu için karşıyakada tarla verildiği belirtilmiştir. Görüşmeler yeterli görülerek toplantıya saat 16.00’da son verilmiştir.³²²

İçel Vilayet Umumi Meclisinin 3. seçim devresinin 3. ictimânın 3. celsesi 7 Kanunusani 1926 tarihinde öğlen saat 14.00’te Vali Fahri Bey başkanlığında azalardan Yusuf Ziya-Gülnar, Emin- Mut ve Sait Beyler- Silifke olmak üzere toplanmıştır. Müzakerelere geçmiş zabıt ve evrak-ı varide okunarak başlamıştır. Meclisin açılışı münasebetiyle Mustafa Kemal Paşa’ya çekilen telgraf ve cevabi telgraf okunarak Vali Fahri Bey’in teklifiyle telgraf müsveddeleri zabta geçirilmiştir.

³²¹ Taş İli, 14 Nisan 1926, S.155, s.1.

³²² Taş İli, 14 Nisan 1926, S.155, s.1.

Telgrafların zabta geçirilmesinin ardından meclis gündemine geçilmiştir. Görüşülen ilk konu 616 numaralı Mektep Vergisi Kanunu'na tevfikân öğretmenlere verilecek olan sekine bedeli hakkında Dâhiliye Vekâletinin tahriratından gelen ve Encümen-i Daimiden Vilayet Umumi Meclisine gönderilen 5 Eylül 1341 tarihli tahrirat okunmuştur. Evrakın geçen seneye ait olması hasebiyle encümene gönderilmeye lüzum görülmeyerek hıfzedilmesine karar verilmiştir.

Yurtdışında ziraat eğitimi alan öğrencilerin ehliyetleri vekâletçe tayin edilmeden Ziraat Memurluklarında görevlendirilmemelerine dair Makam-ı Vilayetin 22 Teşrinievvel 1925 tarih ve 120-1563 sayıyla göndermiş olduğu Ziraat Vekâletinin tahrirâtı okunmuş ve hıfzına karar verilmiştir. 1926 senesi için mesai programı düzenlenmesi hakkında Maarif Vekâleti'nin tahrirâtı ise Bütçe Encümenine tevdi edilmiştir.³²³

Meclisin aynı toplantı zabıtlarının devamı gazetenin 30 Haziran 1926 tarihli nüshasında yayınlanmıştır. Bütçe Encümenine tevdi edilen konunun akabinde talibi bulunmayan vilayet fidanlılığına ve civarındaki 11 dönümlük tarlanın futbol sahası olarak terk edilmesine dair Encümen-i Vilayetin 9-11-341 tarih ve 148 sayılı muameleli evrakı okunmuştur. Tartışılan mevzu daha öncesinde İdman Yurduna terk edilmiş sahadır. Mecliste yapılan müzakerelerde bahsi geçen alanda daha öncesinde Silifke Devlet Hastanesine hariciye binası inşa edilmesi konusunda da bir takım resmi işlemler yapıldığı azalar tarafından ifade edilmiştir. Görüşmeler neticesinde mezkûr arsa Muhasebe-i Hususiyeye ait olarak Silifke adına spor sahası olarak kullanılmasına karar verilerek evrak Muhasebe-i Hususiyeye Müdüriyetine tevdi edilmiştir.

Ana Mektebi musiki muallimliği hakkında Yüzbaşı Cemil Bey'in kızının dilekçesi üzerine Encümen-i Vilayetten gelen evrak Bütçe Encümenine tevdi edilmiştir. Eğitim hususunda bir diğer konu da Ana Mektebi için bir armonik ve diğer okulların ihtiyaçları hakkında Encümen-i Vilayetten gelen Maarif Dairesinin müzekkeresi okunarak Bütçe Encümenine tevdi edilmiştir. Görüşülen konuların diğeri ise Gülnar kazasındaki mezbahaneye dairdir. Mezbahanenin şehrin havasını kirletmeyecek bir yerde olduğu Sermühendis tarafından belirtilse de Vali Bey mezbahanenin şehrin haricinde olmadığını belirtmiştir. Gülnar azası Yusuf Ziya Bey mezbahanenin şehrin haricinde daima suyu akan bir mevkide ve havayı kirletmeyecek vaziyette olduğunu belirtmiştir. Vali Bey'in teklifiyle konu tetkik edilmek üzere Umur-ı Muhtelif Encümenine tevdi edilmiştir. Müzakereye vaktin yetersizliğinden

³²³ Taş İli, 26 Mayıs 1926, S.161, s.3-4.

dolayı 12 Kanunusani günü saat 14.00'te toplanmak üzere saat 16.00'da son verilmiştir.³²⁴ Zabıtta gelecek toplantı tarihi belirtilmiş olsa da Taş İli gazetesinin elimizde bulunan nüshalarında herhangi bir meclis zabıta yayınlanmamıştır.

Meclis-i Umumi toplantılarına ait son tutanak gazetesinin 5 Kanunusani 1927 tarihli nüshasında yayınlanmıştır. Haberde Vali Fahri Bey'in fotoğrafı yayınlanmış altına ise "Meclis-i Umumi'nin küşadında kıymetli beyanatta bulunan İçel valisi Mehmet Fahri Bey"³²⁵ ifadesi eklenmiştir. İçel Vilayet Umumi Meclisi 4. İctima senesinin açılışı 1 Kanunusani 1927 tarihinde gerçekleşmiştir. Toplantı Vali Fahri Bey'in başkanlığında azalardan Yusuf Ziya Bey (Gülner), Emin Bey (Mut), Sait Bey (Silifke) ve Süleyman Beyler (Anamur) hazır olduğu halde saat 14.00'te başlamıştır. Vali Fahri Bey'in açılış konuşmasının ardından reis-i sani ve encümenlik seçimi yapılmıştır. Sait Bey'in teklifi ile Meclis adet olduğu üzere döneme Mustafa Kemal Paşa'ya çekilen telgrafla başlamıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın çekilen telgrafa vermiş olduğu cevap haberde olduğu gibi yayınlanmıştır.

İçel Valisi Fahri Bey'e

C- Meclis Umumi-i Vilayetin içtimai vesilesiyle hakkımda izhar buyurulan hissiyata teşekkür ve muvaffakiyetler temenni ederim.

Reis-i Cumhur

Gazi Mustafa Kemal

Türkiye Reis Cumhur Muhteremi Halaskarımız Gazi Paşa Hazretlerine

Bugün açılan Vilayet Meclis-i Umumisi'nin ilk celsesinde zat-ı devletlilerine en derin minnet ve şükranla mütehasis olan heyet-i umumiyenin heyecanlı alkışlarla tevfikân ittihâz ettikleri karara binaen vilayetimiz halkının ebedi merbutiyet ve tazimatını kemal-i hürmetle arz eylerim efendimiz.

Meclis-i Umumi Reisi İçel Valisi Mehmet Fahri³²⁶

Taş İli gazetesi Meclis-i Umumi azalarının üzerlerine almış oldukları görevi başarıyla ifa ettiklerini belirterek halkın Meclis-i Umumi'nin yapmış olduğu çalışmalardan memnun olduğunu ifade ederek Meclis Heyetine başarı dilekleriyle haberi sonlandırmıştır.

Meclis Umumimizin dar bütçe içindeki mesai ve muvaffakiyetini kabil-i inkâr değildir. Pek büyük arızalı mahalleri açmak suretiyle kaza ve nahiyeleri ve hatta köyleri vilayet yoluna birleştirmek ve esaslı bir mesai programı ile hareket ve bu programın bihakkın tatbikine bezl-i mesai etmek ve geçen sene yapılan yollardan gayri vilayet dahilinde birçok mahallere müceddeden mektep açmak ve Muallim tedarik etmek ve Silifke'ye uzaklaşmak üzere bulunan Göksu Nehrinin memleket dahilinden cereyanının temini için teşebbüsât-ı mühimmede bulunmak gibi idare-i hususiye bütçesine verdiği paranın yekûnu nispetinde bir varlık ve bir eser husule geldiğini gören halk pek derin bir hiss-i şükranla yeni seneyi karşılamaktadır.

³²⁴ Taş İli, 30 Haziran 1926, S.162, s.2.

³²⁵ Taş İli, 5 Kanunusani 1927, S.188, s.1.

³²⁶ Taş İli, 5 Kanunusani 1927, S.188, s.1.

Vilayetimizin 927 senesi ümran, iktisat, maarif ve içtimai refah program ve bütçesine Silifke Belediyesince teşebbüs edilen Silifke'nin elektrik ile tenviri ve memlekete su verilmesi hususunda azami muavenetin ifa edileceği cümle-i müstahberatımızdandır.

Memleketimizin noksan ve ihtiyaçlarını nâfiz bir nazar, salim bir zekâ ile ihata edip ona göre gayeye yürümek cidden büyük bir muvaffakiyetin pek yüksek şerefini haizdir.

Meclis-i Umumi heyet-i muhteremesine muvaffakiyetler temenni eyleriz.³²⁷

2.4. Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Ziyaretleri

Taş İli gazetesi, yayınlarında Milli Mücadele'nin lideri, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve Cumhurbaşkanı olan Mustafa Kemal Paşa'ya sıklıkla yer vermiştir. Gazetede Mustafa Kemal Paşa'ya dair birçok haber yer almaktadır. Mustafa Kemal Atatürk bir kurtarıcı ve lider olmasının yanı sıra Silifke için ayrı bir öneme sahiptir. Tarımsal modernleşmede bir okul vazifesi gören çiftliklerden biri Atatürk tarafından Silifke'de kurulmuştur. Ayrıca Mustafa Kemal Atatürk düzenlemiş olduğu yurt gezileri kapsamında dört defa Silifke'ye gelmiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın 27 Ocak 1925³²⁸ ve 12 Mayıs 1926 tarihli Silifke seyahatleri Taş İli gazetesinde ayrıntılı bir şekilde yayınlanmıştır. Seyahat haberleri haricinde Silifke'de kurulmuş olan Numune Çiftliği'ne dair birçok yazı yayınlanmıştır. Ayrıca özel günlerde ve Şeyh Sait İsyanı sırasında İçel halkının devlete bağlılık bildiren telgrafları da gazetede yayınlanmıştır. Gazetede Mustafa Kemal Atatürk ile ilgili haberler kronolojik olarak sırayla verilecektir.

2.4.1. 27 Ocak 1925 Tarihli Ziyaret

Elimizde bulunan nüshalar dahilinde 27 Ocak 1925 tarihli haber Mustafa Kemal Paşa'nın ilk Silifke seyahatine dairdir. Dört sayfa halinde yayınlanan gazete ilk üç sayfasında bu ziyareti tüm detaylarıyla aktarmıştır. “Türklük Âleminin Zîşan ve Zîşeref Müncî-i Azamı Reis-i Cumhuremiz Gazi Paşa Hazretleri” başlıklı haber Matbaa Müdürü ve gazetenin başyazarı olan Rıfat Bey tarafından kaleme alınmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın geleceği gün şehirde bambaşka bir hava hakimdir. Zira sultanların, fatihlerin tenezzül edip uğramadığı İçel'e Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu gelecektir. Halk Silifke'de Taşköprü üzerinde misafirlerini karşılamayı beklemektedir. Mustafa Kemal Paşa Mersin'de iken Silifke'den bir davet heyeti huzuruna çıkmıştır. Heyette Hacı Paşazade Sadık, Bolacalı Nahiyesi Müdürü Yusuf, Taşucu Belediye Başkanı Mustafa Beyler yer almaktadır. Silifke ziyareti esnasında

³²⁷ Taş İli, 5 Kanunusani 1927, S.188, s.1.

³²⁸ Mustafa Kemal Paşa'nın Silifke'ye gerçekleştirdiği ilk ziyaret Silifkeliler tarafından 1965 yılından itibaren Atatürk'ün şehre geliş yıldönümü olarak kutlanmaya başlanmıştır Aslan, İzzet *Atatürk Silifkede*, 175.

Mustafa Kemal Paşa'nın yanında Nafia Vekili ve Diyarbakır Milletvekili Feyzi, Rize Milletvekili Fuat, İkinci Ordu Müfettişi Fahrettin Paşa, Cumhurbaşkanlığı Başkâtibi Tevfik, Başyaver Binbaşı Rusuhi, Yaver Yüzbaşı Muzaffer ve Özel Kalem Birinci Kâtibi Hasan Rıza Beyler bulunmaktadır.

Mustafa Kemal Paşa mahiyetindekilerle birlikte Silifke'nin davet heyetiyle birlikte 27 Ocak 1925 Salı günü Silifke'ye hareket etmiştir. Yol üzerinde bulunan Lamos Suyu³²⁹ kenarında bir saat kadar mola vermiştir. Burada kendisinin gelişini haber alarak öncesinden yollara dökülmüş olan Lamos ve civar köylerden gelen halkla temas etmek üzere beraberindeki heyetten ayrılıp yürüyerek halkla temas etmiştir. Buradan hareket ettikten sonra Mustafa Kemal Paşa'nın şehre girişi Silifke Kalesi'nden atılan toplanlarla ilan edilmiştir. Silifke sınırında Vali Fahri Bey, Jandarma Kumandanı Naci, Muhasebeci Kamil, Mahkeme Azasından Nazif, Türk Ocağı Reisi Sait, Ocağa mensup Hacı Hüseyin ve Nuri Efendi, Belediye Reisi Halil, Ticaret Odası Başkanı Tahir Beyzade Sadık ve Tüccardan Deveci Mustafa Ağa gibi isimlerden oluşan bir heyet kurbanlar keserek karşılama merasimi düzenlemiştir. Mersin yolu üzerine dizilmiş olan halk Mustafa Kemal Paşa'nın otomobilinin görünmesiyle hep birlikte yaşa nidalarıyla karşılamış ve orada bulunan Silifke Ana Mektebi öğrencileri ellerindeki işaret bayraklarıyla onlara eşlik etmiştir. Otomobil halkın beklediği alana gelince durmuş ve Mustafa Kemal Paşa otomobilden inmiştir. Onun inişiyle beraber halk büyük bir alkış tufanı yaratmıştır. Mustafa Kemal Paşa alkışlar arasında yürüyerek şehre doğru ilerlemiştir. Yol boyunca karşılaştığı halk kitlesiyle kısa sohbetlerde bulunan Mustafa Kemal Paşa köprüden karşıya geçmiştir. Onun gelişi şerefine birçok kurban kesilmiştir. Silifke esnafından hayırseverliğiyle tanınmış Kasap Mağaralı Aziz Ağa³³⁰ ciddi ve samimi bir selamla Mustafa Kemal Paşa'nın gelişi şerefine iki kurban kesmiştir.³³¹

Köprüye yakın bir yerde Terzi Rıza Efendi'nin ustalığında bir tak-ı zafer yapılmıştır. Mustafa Kemal Paşa yürüyerek kendisine tahsis edilen ve bugün Silifke Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi olan Hacı Hulusi (Açıkbaş) Efendi'nin konağına gelmiştir. Konakta Mustafa Kemal Paşa'yı Silifke Ana Mektebi öğrencilerinden Mürüvvet şiir okuyarak karşılamıştır. Bu olay Gazi ve beraberindekileri oldukça memnun etmiştir. Öğrencinin ellerinden tutan Mustafa Kemal Paşa kız çocuklarının küçük yaştan eğitime hevesli olmalarının gelecek için hayırlı olduğunu beyanla iltifatlarla bulunmuştur.

³²⁹ Lamos Çayı: Günümüzde Limonlu Çayı, Lamos Köyü de günümüzde Limonlu Mahallesidir.

³³⁰ Cihat Yıldırım, "Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Mersin, Silifke ve Tarsus Ziyaretleri", *İstiklalinin 100. Yılında Mersin*, ed. İbrahim Bozkurt vd. (İstanbul: Eğitim Yayınevi, 2021):306.

³³¹ **Taş İli**, 2 Şubat 1925, S.97, s.1.

Mustafa Kemal Paşa bir müddet istirahatin ardından askeri ve mülki memurlar, Gülnar Kaymakamı Ahmet Talat, eski İçel Milletvekili Şevki (Göklevant), Meclis-i İdare Azasından Hüsamettin, Jandarma Bölük Kumandanı Kemal, Mal Müdürü Ahmet, Mut Kaymakamı Samih, eski İçel Milletvekili Ali, Belediye Başkanı Hamdi, eşraftan Mirza, Ali Haydar Beyler ve Nuri Beyzade Hamdi Efendi ile görüşmüştür. Bir saat sonra akşam yemeği yenmiş ve iki saat sonra Silifke İdman Yurdu tarafından düzenlenen fener alayı konağın önüne gelerek “yaşasın gazimiz, yaşasın ebedi cumhuriyetimiz”³³² sedaları yükselmiştir. Mustafa Kemal Paşa istirahatte olması hasebiyle Başkâtip Tevfik Bey’i halka beyanlarını ulaştırması için konağın önüne göndermiştir. Tevfik Bey, Vali Fahri Bey’i de yanına alarak Mustafa Kemal Paşa’nın beyanını halka bildirmiştir. Ardından fener alayı tekrardan İdman Yurduna dönmüştür.

Ertesi sabah Mustafa Kemal Paşa şehrin ileri gelenleri ile bir görüşme gerçekleştirmiştir. Avukat Lütfi Bey tarafından şehirdeki mevcut lisenin tam devreli bir hale getirilmesi, bir Kız Lisesi açılması ve Silifke’de eğitim alanında bazı eksikliklerin tamamlanmasını içeren bir dilekçeyi Mustafa Kemal Paşa’ya sunmuştur. Mustafa Kemal Paşa dilekçeyi kabul ile gerekenin yapılacağı vaadinde bulunmuştur.

Ardından öğleden önce saat on civarında konaktan ayrılan Mustafa Kemal Paşa Hükümet Konağı’na kadar yolda biriken halk kitlesi arasında yürüyerek ulaşmıştır. Hükümet dairesinde resmi erkan ve memurları kabul eden Mustafa Kemal Paşa ardından Belediye’yi ve Meclis-i Umumi-i Vilayeti ziyaret ederek halkla bir araya gelmiştir. Türk Ocağına girene kadar halkın alkışları arasında ilerlemiştir. Ocak binasında çay ziyafeti verilmiş ve Ocak Reisi Sait Bey bir konuşma yapmıştır.

Sait Bey konuşmasında Mustafa Kemal Paşa’ya İçel’i unutmayarak ziyaret etmek lütfunda bulunarak Silifke Türk Ocağını’da şerefleştirmesinden dolayı teşekkürlerini sunmuştur. İçel halkının Kuva-yı Milliye’nin başlangıcından bu yana olduğu gibi daima onun izinde gideceğini belirterek Türk Ocağının Silifke’deki faaliyetlerine değinerek Ocak bünyesinde bir Muallimler Birliği ve İdman Yurdu kurulduğunu belirtmiştir.

Son olarak İçel’in yıllardır çekmekte olduğu yol sıkıntısına değinmiştir. İçel’in maden, orman, harnup ve zeytin ağaçlarıyla Anadolu’nun bereketli topraklarından olduğunu fakat nüfusun azlığı ve yol bulunmaması hasebiyle gelişemediğini ifade etmiştir. İçel’in gelişmesi hususunda Karaman’dan Silifke’ye ulaşan bir demiryolu yapılarak Akdeniz’in en güvenli ve

³³² **Taş İli**, 2 Şubat 1925, S.97, s.2.

masrafsız limanlarından olan Taşucu’ndaki Ağa Limanı³³³ ile birleştirilmesinin İçel için öneminden bahsederek “Yaşasın Cumhuriyet, yaşasın muhterem Reis-i Cumhurbaşamız”³³⁴ sözleriyle konuşmasını bitirmiştir.

Mustafa Kemal Paşa kendisine gösterilen bu teveccühten dolayı teşekkürlerini sunarak Silifke Türk Ocağı hatıra defterine “Silifke Türk Ocağını bu muhitat için kıymetli bir feyz ocağı olarak gördüm mensuplarını tebrik ederim” satırları yazarak Ocak’tan ayrılmıştır. Ardından Silifke İdman Yurdu ziyaret edilmiştir. Yurt idare heyetinden Avukat Nacizade Lütfi Bey hoşgeldiniz diyerek ardından Yurt Kâtib-i Umumisi Şefik Bey bir konuşma yapmıştır.³³⁵

Şefik Bey konuşmasında, kurulu bir buçuk ay olan kulübün bir varlık gösterememesinden dolayı mahcubiyetlerini ifade ederek Silifke gençliğinin cumhuriyetin varlığının devamını bir hedef edindiğini ve her türlü engel karşısında sağlam kafa ve vücuda sahip olma gereğini hissettiğini fakat bu duyguları misafirine hissettirememenin üzüntüsünü dile getirmiştir. Konuşmasının sonunda da Silifke gençliğinin cumhuriyetin yılmaz savunucusu olacaklarını “gençlik yükselecektir ve ebediyen payidar kılacağımız cumhuriyetimizi en haris bir kıskançlıkla güldeste-i zafer olarak elimizde tutacağız” sözleriyle konuşmasını tamamlamıştır.

İdman Yurdun’daki çay ziyafetinin ardından Yurdun hatıra defterine “Silifke Merkez İdman Yurdunda kıymetli ve gayur gençlerin temelinde geçirdiğim dakikalar benim için unutulmaz bir hatıra teşkil edecektir”, bağış defterine ise “Silifke Merkez İdman Yurduna küçük bir muavenet olmak üzere bin lira takdim ediyorum”³³⁶ satırlarını yazarak yaya olarak Silifke Halk Fırkası’nı ziyaret etmiştir. Halk Fırkası üyeleriyle sohbetin ardından otomobillerle Orta Tedrisat Mektebi’ne gidilmiştir. Okulun musiki takımı flüt ve trampetlerle Mustafa Kemal Paşa’yı karşılamıştır. Orta Mektep Müdür Muavini Hulusi Bey, öğrencilerden emekli Binbaşı Emin Bey oğlu Muhiddin, Ana Mektebi öğrencilerinden yedi sekiz yaşlarındaki İlhan Kamil Hanım ve öğretmen Haşim Efendinin kızı Sariye Hanım, ve eşraftan Nazif Bey oğlu Şevket ve Mahmut Şükrü Bey’in yeğeni Turgut, Müftüzade Muallim Bahri Efendi kızı

³³³ Ağa Limanı ya da Ak Liman: Taşucu ile Boğsak arasında bulunan günümüzde askeri liman olarak kullanılmakta olan limandır. İçerisinde Ak Kale isminde bir kale bulunmaktadır. Söz konusu liman yakın tarihlerde yeniden inşa edilerek askeri liman olarak kullanılmaktadır.

³³⁴ **Taş İli**, 2 Şubat 1925, S.97, s.2.

³³⁵ **Taş İli**, 2 Şubat 1925, S.97, s.2.

³³⁶ **Taş İli**, 2 Şubat 1925, S.97, s.3.

Semiha ve Ermenek Kaymakamı müteveffa Mehmet Ali Bey kızı Kamuran Hanımlar tarafından ayrı ayrı şiir söyleyip konuşmalar yapılmıştır.

Okuldan ayrılarak Taşucu nahiyesine hareket eden Mustafa Kemal Paşa'yı nahiye girişinde Gülümpaşalı köyünden Tüccardan Ahmet Ali Kahya ve civar köylerden gelen halk tarafından tak-ı zafer altında kurbanlar kesilerek karşılamıştır. Bolacalıkoyuncu köyü Muhtarı Hasan Ağa ve köylüler de aynı surette karşılama merasimi düzenlemiştir. Yine nahiye merkezine yarım saat mesafedeki köprüde Çavuşbucağı Muhtarı Yahya Kahya ve köylüler tarafından bir inek kurban edilmiştir.

Kurbanlar kesilerek gerçekleştirilen karşılamadan sonra Taşucu'na ulaşan Mustafa Kemal Paşa'yı burada binlerce vatandaş hazır bir halde karşılamıştır. İlk olarak Taşucu Hükümet Dairesine varılarak memurlarla görüşülmüş ardından belediyeye geçilmiştir. Halkın alkışları arasında belediyeye yürürken herkesle birebir görüşen Mustafa Kemal Paşa belediyenin ardından otomobillere binerek Hacı Paşazade Sadık Bey'in konağına doğru hareket etmiştir. Mustafa Kemal Paşa, Sadık Bey'in evinde, beraberindekilerden bir kısmı ise Belediye Başkanı Mustafa Efendi'nin evinde yemek yiyerek öğleden önce saat iki civarında Silifke'ye dönmüştür.

Taşköprü üzerinde yaşlısıyla genciyle binlerce Silifkeli misafirlerini uğurlamak üzere beklemektedir. Mustafa Kemal Paşa köprüye varınca arabadan inerek halkla vedalaşmıştır. Bu esnada Silifke eşrafından Hakkak Emin Efendi Silifke-Mersin yolunun yapılmasına dair bir dilekçe vererek “Ey muhterem Gazimiz! Memleketimiz ve şu gördüğünüz öksüz gazileri unutmayınız” sözleri üzerine Mustafa Kemal Paşa dilekçeyi inceleyerek gereğinin yapılacağını vaat etmiştir. Müteakiben Silifke İdman Yurdu azasından Avukat Nacizade Lütfi Bey aziz misafiri bahar aylarını Silifke'de geçirmek üzere tekrar gelmeleri davetinde bulunmuştur. Bu davetin üzerine Mustafa Kemal Paşa “Silifke'ye geldiğimden çok memnunum, gösterdiğiniz samimi tezahürata teşekkür ederim, beni unutmayacağınız bilirim, sizi kalbimden çıkarmam, Allaha ısmarladık” sözleriyle Silifke'ye ve Silifkelilere olan memnuniyetini dile getirerek saat iki buçukta Silifke'den ayrılmıştır. Taş İli gazetesi Mustafa Kemal Paşa'nın ziyaret günleri olan 27 ve 28 Kanunusani'nin Silifke tarihinde sonsuz bir saygı mevkiinde bulunacağını ifade etmektedir.³³⁷

³³⁷ Taş İli, 2 Şubat 1925, S.97, s.3.

2.4.2. 12 Mayıs 1926 Tarihli Ziyaret

Mustafa Kemal Paşa'nın Silifke'ye düzenleyeceği ikinci ziyaret gazetesinin 21 Nisan 1926 tarihli nüshasında Mustafa Kemal Paşa ve İçel Valisi Mehmet Fahri Bey'in fotoğrafları yayınlanarak "bu ay nihayetinde memleketimize teşrif buyuracakları meserretle haber alınan âli misafirimiz Reis Cumhuremiz Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri"³³⁸ ifadesiyle duyurulmuştur. Vali Fahri Bey'in fotoğrafının altına ise "Silifke'nin en ücra karyelerine kadar yollar inşasına çalışan ve muvaffak olan memleketimizin gayyur Valisi Mehmed Fahri Bey Efendi"³³⁹ cümlesi eklenmiştir.

Taş İli gazetesinin 159 sayılı nüshası Mustafa Kemal Paşa'nın ikinci ziyaretine tesadüf eden 12 Mayıs 1926 tarihinde yayınlanmıştır. Bu nüshada Paşa'nın ziyareti ile ilgili iki yazı yer almaktadır. Bunlardan ilki Emin imzasıyla yayınlanan "Hoş Geldiniz"³⁴⁰ başlıklı yazıdır. Emin Bey yazısında Mustafa Kemal Paşa'nın vilayete ikinci defa şeref verdiğini ve halkın heyecan içinde misafirlerini beklediğini ifade eder. Mustafa Kemal Paşa'nın ikinci ziyaretinin İçel için taşıdığı manevi değeri dile getiren Emin Bey, âli misafiri Silifke'ye doğan güneş ifadeleriyle karşılamaktadır. Söz konusu yazıda şu ifadelerle yer verilmiştir;

Muhit ve vilayette mütehevvid olan bu masum sevinç ve saadetin evsaf-ı barizesindeki derin ve ziyade samimiyetle beraber- fevkinde ve ka'bında bir ihtisâsın şimdiye kadar vicdan-ı beşerde daraban etmediği muhakkaktır. Fakat muhakkak olan bir şey daha var ki: Vatanı ve halkı muhakkak bir izmihlalden kurtaran büyük Gaziye karşı medyun olduğumuz şükran ve minnet borçlarını irae bunların ve hiçbir şeyin kâfi olmamasıdır. Dehanın doğurduğu i'câz-ı halâsın, böyle beşeri hislerin mikdar olan mahdud kudretiyle tesbit-i şükranı muadil bir kıymet aramak zaten mümkün değildir.

Yalnız büyük halaskarımızın etrafında manzur olan meş'ûr ve meshûr bir alem-i hürmet ve merbutiyet ve onun İçil'deki safha-i timsali şimdiden istikbalimizin muasır terakki ve medeniyette ahz edeceği feyzli sahaları tayin ve irae ediyor.

Filvaki gerçek büyük gazimizin deha-i bülentinden ve halkımızın ona karşı ebedi nimetşinaslık ve merbuyiyet duygularından neticeyan olan meş'ûr bir vahdet-i milliye'nin farz ettiği manzara-i meşkure ve onların ümit teyidi bulunan hayat-ı umumiyemizdeki muasır inkişafat-ı memleketimizin hakiki bir arş-ı medeniyete doğru kati merahlı etmekte olduğunu izhar ve ispat ediyor.

Velhasıl Gazi Paşamızın teşrifleriyle muhit vilayette hasıl olan meserret ve saadet heyecanlarının sevaiki en yüksek asalet ve nezahatlerle mücehhezdirler. İşte bu dakikalarda bu sevaikin ebed şiar ilhamlarıyla vicdan ve lisan-ı muhitte masum ve samimi tekerrürlerle saadet bahş olan arz-ı hoş amedi vazifesine şükran ve imtinan duygularıyla meşbû ve mesut olarak gazetemizde müşareket ve müsareat ediyor:

Hoş geldiniz Büyük Gazi, Büyük Halaskar, hoş geldiniz. Silifke'ye doğan güneş.³⁴¹

³³⁸ Taş İli, 21 Nisan 1926, S.156, s.1.

³³⁹ Taş İli, 21 Nisan 1926, S.156, s.1.

³⁴⁰ Taş İli, 12 Mayıs 1926, S.159, s.1.

³⁴¹ Taş İli, 12 Mayıs 1926, S.159, s.1.

Aynı nüshada yayınlanan bir diğer haber gazete tarafından “Vilayetimizin Mesut Günleri”³⁴² başlığıyla yayınlanmıştır. Haberde Mustafa Kemal Paşa’nın Silifke’ye gelişi okuyuculara aktarılmıştır. Mustafa Kemal Paşa deniz yoluyla 11 Mayıs gecesi saat 21:30’da Taşucu İskeleyi’ne inmiştir.³⁴³ Mustafa Kemal Paşa’yı vilayet adına Vali Fahri Bey, İçel mebusları Emin ve Tefvik Beyler, Silifke Ticaret Odası Reisi Sami Bey karşılamıştır. Mustafa Kemal Paşa’nın gelişi şerefine Taşucu’ndan başlayarak yollara zafer takları kurulmuştur. Yalnız haberde Mustafa Kemal Paşa’nın Vilayet, Belediye ve CHF Şubelerini ziyaretlerinin ardından Mağara yoluyla Karaman’a hareket ettiği ifade edilse de bu yanlış bir bilgidir. Mustafa Kemal Paşa Silifke’yi ikinci ziyaretinin ardından deniz yoluyla Mersin’e dönmüş ve ardından trenle Bursa’ya hareket etmiştir.³⁴⁴

Mustafa Kemal Paşa’nın vilayette gerçekleştirdiği ziyaretler gazetenin 19 Mayıs 1926 tarihli nüshasında detaylı şekilde yayınlanmıştır. Mustafa Kemal Paşa resmi makamlara ziyaretinin ardından Silifke’de bulunduğu vaktin neredeyse tamamına yakını Tekir Çiftliğinde geçirmiştir. 15 Mayıs akşamı saat 18.00’de Vali Fahri Bey, Mebus Emin ve Tefvik, Halk Fırkası Müfettişi Hilmi, Hacı Paşazade Sadık ve Belediye Reisi Halil Beyler ziyafet ve ziyaret için çiftliğe gelmiştir. Buradan filikayla yata geçilmiş, ziyafetin ardından gece saat 12’de Paşa ile vedalaşan misafirler Paşa’ya sağlık ve afiyet dileklerinde bulunarak yattan ayrılmıştır. Mustafa Kemal Paşa ise yatla Mersin’e geçmiştir.³⁴⁵

2.5. Başvekil İsmet Paşa’nın İçel’i Ziyareti

Başvekil İsmet Paşa 28 Şubat 1926 tarihinde Konya’da yaptığı incelemelerden sonra trenle Yenice’ye hareket etmiştir.³⁴⁶ Buradan Mersin’e de bir ziyaret gerçekleştiren İsmet Paşa’nın gelişi haber alınır alınmaz İçel vilayeti adına bir heyet Başvekili Silifke’ye davet etmek üzere Mersin’e hareket etmiştir. Silifke’den gelen heyetin isteğini kabul eden İsmet Paşa 13 Mart 1925 tarihinde Silifke’ye gelmiştir.³⁴⁷ İsmet Paşa’nın Silifke ziyareti Taş İli gazetesinin 17 Mart tarihli nüshasında iki farklı haberle yayınlanmıştır. İsmet Paşa’nın bir fotoğrafının yayınlandığı “Mesut Bir Gün ve Mesut Bir Hatıra” başlıklı haber Emin imzasını

³⁴² Taş İli, 12 Mayıs 1926, S.159, s.1.

³⁴³ İzzet Aslan Atatürk Silifkede isimli eserinde Cumhuriyet gazetesinden ziyaretle ilgili aldığı haberleri olduğu gibi yayınlamıştır. Aslan’ın eserinde Paşa’nın iskeleye çıkışı saat 20.30 olarak verilmiştir; Aslan, İzzet Atatürk Silifkede, (1981),187.

³⁴⁴ Aslan, İzzet Atatürk Silifkede, (1981), 219.

³⁴⁵ Taş İli, 19 Mayıs 1926, S.160, s.1.

³⁴⁶ Pınar, Mehmet Cumhuriyet Döneminde Mersin ve İçel’de Siyasi Hayat (1923-1950), 394.

³⁴⁷ Taş İli, 17 Mart 1926, S.151, s.1.

taşımaktadır. Bu haber İsmet Paşa'nın ziyaretini ana hatlarıyla anlatmaktadır. İsmet Paşa'yı muazzam bir kalabalık "Yaşasın Sevgili Başvekilimiz" tezahüratlarıyla karşılamıştır. Emin Bey İçel halkının İsmet Paşa'ya olan bağlılığını şu sözlerle ifade etmektedir:

Filvaki istiklalimizi kurtaran ve hayat-ı umumiyemizde feyizli bir inkılap ve teceddüde vesile veren esbabın ihzar ve icraatında İsmet Paşa Hazretlerinin çok meşkûr ve kıymetdar ve çok müessir hisse-i mesaisi vardır. Bu mesainin evsaf barizesini; asırlardan beri mevzuatını Türk milletinin inhitat ve felaket serancamlarıyla dolduran tarihin mecra-i şeununa başka bir istikamet ve bilhassa ikbal ve medeniyet gayelerine süratle koşan bir hareket vermekteki fazilet ve menkıbeler temsil eder.

İşte halkımızın bu teşrif vesilesiyle ihzar ettikleri muazzam tezahürat o fazilet ve menkıbelere ait idi hürmetlerinin nişanesini ve aynı zamanda medyun oldukları. Minnet ve şükran vazifelerinin bir safha-i şanını teşkil eder.³⁴⁸

Emin Bey yazısının devamında İsmet Paşa'nın halkın tamamıyla temas ettiğini ve İçel'den memnuniyet içinde ayrıldığından emin olduğunu ifade ederek İsmet Paşa'nın ziyaretinin halk ve İçel tarihi üzerindeki tesirini şöyle dile getirmektedir:

Vilayetimiz halkı ise İsmet Paşa hazretleri gibi sima-i inkılab ve siyasetimizin göz kamaştırıcı bir yıldızını yakından görmek suretiyle temessül eden aziz ve fahir bir hatıra-ya malik olmuşlardır. Binaenaleyh bu hatıra-i hal ve müstakbel hayatımızda bir nur ve sürur menbâi olarak ilelebet payidar ve feyzbar olacaktır.³⁴⁹

İsmet Paşa'nın ziyaretini detaylı bir şekilde aktaran haber matbaa müdürü ve sermuharir Rıfat Bey tarafından "Silifke'nin Âli Misafiri İsmet Paşa Hazretleri"³⁵⁰ başlığı altında aktarılmıştır. Söz konusu habere nazaran Silifke'den gelen heyetin isteğini kabul etmesi üzerine İsmet Paşa'nın geleceği haber alınır alınmaz şehrin farklı yerlerinde zafer takları yapılmış ve her yer bayraklarla donatılmıştır.

İsmet Paşa'yı saat 15.00'te vilayetin Mersin sınırı olan Alata Köprüsü'nde civar köylerden gelen halkla beraber başta Vali Fahri Bey olmak üzere İçel Mebusu Emin, Jandarma Kumandanı Naci, Defterdar Kamil, Belediye Reisi Halil ve Yağda Nahiyesi Müdürü Nuri Beyler karşılamıştır. Burada kurbanlar kesilerek yapılan merasimin ardından köylülerle hasbihal eden İsmet Paşa ve beraberindeki heyet Silifke'ye hareket etmiştir.

İsmet Paşa için bir karşılama da Gazi Çiftliği'nin bulunduğu Tekfur köyünde Tekfur Suyu'nda Türk Ocağı, İdman Yurdu, Muallimler Birliği, Ticaret Odası ve Silifke gençleri tarafından yirmiye yakın otomobil, kamyon ve atlı süvari alayıyla gerçekleşmiştir. Tekfur köyü civarında yüzlerce halkta İsmet Paşa'yı karşılamak üzere toplanmıştır. İsmet Paşa bu

³⁴⁸ Taş İli, 17 Mart 1926, S.151, s.1.

³⁴⁹ Taş İli, 17 Mart 1926, S.151, s.1.

³⁵⁰ Taş İli, 17 Mart 1926, S.151, s.1-2.

kalabalıkla da bir müddet hasbihalden sonra önde atlı süvari alayı olduğu halde Silifke'ye hareket etmiştir.

Misafirler karşıyakada hastane civarında inşa edilen muazzam bir zafer takının altından süvari alayının “yaşa” nidaları eşliğinde Millet Bahçesi civarında hazırlanmış olan Silifke Türk Ocağı bando takımının sesi arasında büyük bir kalabalık tarafından karşılanmıştır. Otomobilden inen İsmet Paşa halkı selamlayarak yola devam ederken Ana Mektebi öğrencilerini başından okşayarak onlara sevgisini hissettirerek Belediye, Ticaret Odası ve Türk Ocağı tarafından inşa edilen tak-ı zaferler altından geçerek Hükümet Konağına varmıştır. Hükümet Konağında vilayet erkanı memurları, Türk Ocağı, İdman Yurdu, Halk Fırkası ve Ticaret Odasını kabul etmiştir. Ayrıca çiftçileri de kabul eden İsmet Paşa onlarla ziraat üzerine sohbet etmiştir.

Hükümet Konağı'ndan Belediyeye geçen İsmet Paşa'ya belediye heyeti Reis Halil Bey tarafından takdim edilmiştir. Belediyedeki çay ziyafeti esnasında Silifke'nin ümranı hakkında sohbet edilmiştir ve İsmet Paşa Silifke'nin güzel bir şehir olduğunu ifade etmiştir.

Hükmet Meydanı'nda halk ve öğrenciler yağmura rağmen İsmet Paşa'yı görmek için toplanmıştır. İsmet Paşa Silifkelilerin bu ilgisinden oldukça memnun kalmıştır. Orta Mektep öğrencilerinin yapmış olduğu resmi geçit münasebetiyle Orta Mektep Müdürü Kamil Bey ve mesai arkadaşlarına teşekkürlerini beyan etmiştir.

Belediyenin ardından kalabalık arasında Türk Ocağına geçen İsmet Paşa Ocak binasının dört bir yanını gezerek İdman Yurduna geçmiştir. İdman Yurdu gençleri yakalarında yurda mahsus rozetler olduğu halde misafirlerini karşılamıştır. İsmet Paşa faaliyetlerinden dolayı yurt heyetini takdir ederek hatıra defterine şu satırları yazar: “Silifke İdman Yurdu 13 Mart 926 Güzel Hatıra Muhafaza Edeceğim”³⁵¹ Yurt salonundan Türk Ocağına geçiş yapan İsmet Paşa burada Ocaklı gençler tarafından karşılanmış ve Ocak çalışmaları hakkında Reis Sait Bey'den bilgi almıştır. Türk Ocağı hatıra defterine ise şu satırları yazmıştır: “Silifke Türk Ocağına Selam ve Muhabbet 13 Mart 926”³⁵²

Saat 19.00'da erkan-ı vilayet, Türk Ocağı Bاندosu ve birçok genç olduğu halde otomobil ve kamyonlarla Taşucu'na hareket edilmiştir. Saatin geç olmasına rağmen halk burada da hazır bir halde misafirlerini beklemektedir. Köprü civarında karşılanan İsmet Paşa doğruca Paşazade Sadık Bey'in evine geçmiştir. Bir müddet istirahatten sonra nahiye memurları ve

³⁵¹ Taş İli, 17 Mart 1926, S.151, s.2.

³⁵² Taş İli, 17 Mart 1926, S.151, s.2.

halkı kabul etmiştir. Yemeğin ardından kalabalık arasından geçilerek Vali Fahri, Mebus Emin ve Paşazade Sadık Bey olduğu halde limanda hazır olan yata geçilmiştir. Geceyi yatta geçiren İsmet Paşa 14 Martta denizin kötü olmasından dolayı bir gece daha iskelede kalmıştır. Bu esnada Taşucu Limanı hakkında tetkikatta bulunmuştur. Aynı gün Vali Fahri Bey Silifke namına verdiği ziyafetin ardından saat 19.00’da yatla Alanya’ya hareket etmiştir. Ziyaretle ilgili haber şu cümlelerle son bulmuştur;

Paşa hazretleri Silifkelilerin gösterdiği tezahürattan pek mütehassis olduğu gibi mevkii coğrafyası itibariyle her türlü terakkiye istidadı olan, her bir taşının altında bir tarih medfün bulunan, saltanat hırslarının anavatanının diğer mahalleri gibi bu güzel şehiri de âsâr-ı ümran ve terakkiden mahrum bıraktıklarını görerek beyan-ı teessür etmişlerdir. Silifke ve Silifkelilerin tezahüratı hakkında İsmet Paşa hazretleri fevkalade takdir buyurarak Silifke’imizden güzel bir intibaatla ayrılmışlardır.³⁵³

2.6. Ticaret Vekili Ali Cenani Bey’in İçel Ziyareti

Osmanlı Mebusan Meclisi’nde Halep ve Antep’i temsil eden Ali Cenani Bey, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Antep mebusu olarak görev yapmıştır. Mecliste Ali Fethi Bey ve sonrasında kurulan İsmet Paşa kabinesinde Ticaret Vekili olarak yer almıştır. 15 Mayıs 1926 tarihinde ise Ticaret Vekilliği görevinden istifa etmiştir.³⁵⁴ Ali Cenani Bey, İsmet Paşa Kabinesinde Ticaret Vekiliyken 16 Ekim 1925 tarihinde İçel vilayetine bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Ali Cenani Bey’in ziyareti Taş İli gazetesinde “Memleketimizi Bu Hafta Tezyîn Eden Sevgili Bir Sima”³⁵⁵ başlığıyla ilk sayfadan yayınlanmıştır.

Ali Cenani Bey beraberinde İçel Mebusu Doktor Tevfik Bey ile birlikte 16 Teşrinievvel’de Mersin’den İçel’e hareket etmiştir. Ali Cenani Bey’i karşılamak üzere Vali Fahri Bey, Defterdar Kamil, Sıhhiye Müdürü Nazım Muhiddin, Hacı Paşazade Sadık, Jandarma Kumandanı Naci, Türk Ocağı Reisi Sait, Çiftlik Müdürü Nazım, Orman Müdürü Rıza, Serkomiser Abdülhamit, Silifke İdman Yurdu Kâtib-i Umumisi Kemal Askeri ve Ticaret Odası Reisi Sadık Beyler vilayetin Mersin sınırı olan Lamos mevkiine hareket etmiştir. Lamos mevkiindeki karşılamının ardından vilayete hareket eden heyeti Tekfur köyü civarında Hastane Sertabibi Cevat, Meclis-i İdare-i Vilayet azasından Muhami Haydar ve bazı zatlar karşılamıştır. Heyete yapılan karşılama merasimi esnasında vilayet merkezinde halk ve memurlardan oluşan bir kalabalık misafirleri beklemektedir. Misafirler saat 13.30’da

³⁵³ Taş İli, 17 Mart 1926, S.151, s.2.

³⁵⁴ Mehmet, Biçici. *Gaziantep’te Siyasal Yaşam*, (Ankara: İksad Yayınevi, 2020): 210-212.

³⁵⁵ Taş İli, 21 Teşrinievvel 1925, S.131, s.1-2.

köprü başında halkın “Sefa geldiniz muhterem misafirlerimiz”³⁵⁶ sesleri ve alkışlarıyla karşılanmıştır.

Ali Cenani Bey otomobilden inerek halkın arasında Cumhuriyet Lokantası önüne kadar yaya olarak yürümüştür. Sonrasında tekrar otomobillere binilerek Taşucu nahiyesine Sadık Bey’in evine hareket edilmiştir. Taşucu’nda da kalabalık tarafından karşılanan misafirler Sadık Bey’in evine varmıştır. Geceyi Sadık Bey’in evinde geçiren Ali Cenani Bey ve eşi ertesi sabah saat sekizde vilayet merkezine hareket etmiştir. İlk olarak Hükümet Konağı’nı ziyaret eden Ali Cenani Bey burada rüesa ve memurini bizzat kabul ederek kısa sohbetler gerçekleştirmiştir. Ardından belediye dairesi ziyaret edilmiştir. Belediyede kısa süre kaldıktan sonra halk kalabalığı arasında Türk Ocağına geçilmiştir. Türk Ocağında çay ziyafeti verilmiş, İdman Yurdu Kâtib-i Umumisi Muallim Kemal Askeri Bey İçel’in ticareti, ekonomisi ve coğrafyası hakkında kısa bir konuşma yapmıştır. Kemal Askeri Bey’e cevaben kürsüye gelen Ali Cenani Bey, Silifke Türk Ocağında hazır bulunanlara hitaben şu konuşmayı yapmıştır;

Akdeniz’in en cazip bir noktasında ahz-ı mevkii eden Silifke’izde bulunmakla çok bahtiyarlık hissediyorum. Bilhassa istikbalde Türklüğün tealisi için Türk Ocağı binasında bulunmuş genç arkadaşlarıma arz-ı teşekkür eylerim.

Efendiler:

Hatib-i muhteremin pek haklı olarak söyledikleri bazı noktadan arz etmeme fırsat verin.

Efendiler:

Asırlarca bu memleketi idare etmiş olan eller, bilhassa saltanat bizi Yemen Çöllerinde cehenneme götürdü.

Bugünkü cumhuriyet idaresi sevgili yurdumuzu, cennet kadar güzel yurdu idare edecektir. Cumhuriyetin tealisi ve memleketin i’markârı sizlersiniz. Bizlerin gayret, himmet, bilhassa istikbalde pişdarı olan yeni nesil bu memleketin imarında büyük vazife görecektir.

Efendiler:

Türk milletin hissine karşı Türk mevcudiyetinin Türk hissinden doğan yeni faaliyetine dalalet edecek olan Türk Ocaklarıdır. Bu Ocağı teşkil eden muhterem arkadaşlarımıza hissiyatımı takdim ederim.³⁵⁷

Konuşmasının ardından salonda bulunan Silifke Ticaret Odasından Reis Sadık, azalar Giritlizada Emin ve Tüccardan Hacı Hüseyin Beylerle Silifke’nin ticareti ve ekonomisi üzerine tetkikatta bulunmuştur. Ziyaret esnasında Mebus Doktor Tefvik Bey Türk Ocağına bin lira bağışta bulunmuştur. Türk Ocağının ardından aynı binada bulunan İdman Yurdu ziyaret edilmiştir. Ali Cenani Bey Silifke İdman Yurdunun hatıra defterine şu satırları yazmıştır; “Türk hayat-ı içtimaiyesinde büyük inkılap yapacak olan İdmancılığı Silifke’de

³⁵⁶ Taş İli, 21 Teşrinievvel 1925, S.131, s.1.

³⁵⁷ Taş İli, 21 Teşrinievvel 1925, S.131, s.1.

yaşatan kıymetli gençlerimizin aziz hatırasını ebediyen kalbimde muhafaza edeceğim var olsunlar.”³⁵⁸

İdman Yurdundan çıkılarak kalabalık arasından Erkek Lisesi’ne hareket edilmiştir. Ali Cenani Bey’i Musiki Muallimlerinden Şadan Bey’in fifre takımı karşılamıştır. Okulun salonunda Vekil Bey şerefine düzenlenen etkinlikte mütekait Binbaşı Emin Bey oğlu Muhiddin “İstiklal”, Rahmetullah Efendi oğlu Hamza “Vatan” ve müteveffa Telgraf Çavuşlarından Halil Ağa oğlu İhsan Efendi “Zafer” manzumelerini okumuştur. Ali Cenani Bey’in okulu ziyaret etmesi münasebetiyle heyet-i talimiye adına Müdür Muavini Hulusi Bey kısa bir konuşma yapmıştır.

Hulusi Bey’in konuşmasının ardından teşekkürde bulunan Ali Cenani Bey okulun hatıra defterini de doldurmuştur. “Bu irfan yurdunda yetişecek Türk yavruları güzel vatanı istikbalde imar edecek, buradan doğacak güneş Akdeniz’i nura gark edecektir. Ne mutlu o günleri idrak edeceklerle.”³⁵⁹ Erkek Lisesinden sonra Mal Hatun Mektebine geçilmiştir. Ali Cenani Bey’in gelişine ithafen öğretmenlerden Kamile Leman Hanım’ın piyano ile çaldığı ve öğrencilerin eşlik ettiği “Hoş Geldiniz” manzumesi söylenmiştir. Bunu müteakiben Kamuran Hanım tarafından “Mustafa Kemal Paşa” manzumesi söylenmiştir. Diğer sınıflardaki öğrenciler de ziyaret edilmiştir. Muallim Haşim Efendi kızı Semiha Hanım “Vatan” manzumesini söylemiştir. Mal Hatun Mektebinin ardından yakınlarında bulunan Kız Numune Mektebi ziyaret edilmiştir. Üçüncü sınıf öğrencilerinden Köşker Bekir Usta kızı Fatma Hanım’ın yapmış olduğu okuma Ali Cenani Bey’i memnun etmiştir. Okul çalışanları Ali Cenani Bey’i asri kıyafetlerle yüzleri açık şekilde karşılamıştır. Okul ziyaretlerini burada sonlandıran Ali Cenani Bey otomobil ile karşıyakada kısa bir gezinti yaptıktan sonra Makam-ı Vilayete gelerek halk ve memurlarla yakın temasta bulunarak memleketin ihtiyaçlarını tespit etmiştir. Öğle yemeği Ticaret Odası Reisi Sadık Bey’in evinde, akşam yemeğini yemek için Taşucu’na Sadık Bey’in evine geçilmiştir. Geceyi Sadık Bey’in evinde geçiren Ali Cenani Bey ertesi sabah Silifke’ye gelmiş jandarma ve polis müfrezeleri başta olmak üzere halk ve memurlar tarafından köprü başından karşıyakaya kadar uğurlanarak otomobillerle Mersin’e hareket etmiştir.

³⁵⁸ Taş İli, 21 Teşrinievvel 1925, S.131, s.1.

³⁵⁹ Taş İli, 21 Teşrinievvel 1925, S.131, s.1.

2.7. İçel Mebuslarının Şehri Ziyaretleri

Taş İli gazetesi vilayete gelen görevlileri ve önemli zatlari gelenler başlığı altında yayınladığı haberlerle okuyucularına aktarmıştır. Bu haberler içerisinde İçel mebuslarının vilayete teşrifleri de yer almaktadır. Gazete kimi zaman mebusların vilayetteki faaliyetleri hakkında bilgi vermiş kimi zaman ise sadece şehre geldiklerini duyurmuştur.

Ele aldığımız dönemde İçel mecliste iki mebusla temsil edilmektedir. Bunlar Hafız Mehmet Emin ve Doktor Tefvik Beylerdir. İlk ziyaret haberi mebus Emin Bey'e dairdir. İçel Mebusu Hafız Emin İnankur 7 Mayıs 1925 Perşembe günü alaturka saat 11.00'de Mersin yoluyla Silifke'ye gelmiştir. Vali Fahri Bey, Muhasebeci Kamil, Cinayet Mahkemesi Reisi Ali Rıza, Türk Ocağı Reisi Sait, Belediye Başkanı Mustafa ve Meclis-i İdare azalarından Nuri ve Emin Beyler otomobil ile Mebus Emin Bey'i karşılamaya gitmişlerdir. Ayrıca çok sayıda memur, ahali, jandarma ve polis müfrezeleri köprü civarında karşılama gerçekleştirmiştir.³⁶⁰

İçel Mebusu Hafız Emin Bey'in ziyaretini takip eden günlerde diğeri İçel Mebusu Doktor Tefvik Bey 17 Mayıs 1925 Pazar günü Mersin'den Silifke'ye gelmiştir. Doktor Tefvik Bey'i Vali Fahri Bey, Mebus Hafız Emin, Hacı Paşazade Sadık, Silifke Türk Ocağı Başkanı Sait, Silifke İdman Yurdu'ndan Hasan Mazhar, Tahir Beyzade Sadık, Tüccardan Hacı Hüseyin, Hasan ve Nuri, Belediye Başkanı Mustafa, Hacı Paşazade Halil ve Hacı Hulusi Efendizade Sami Beyler karşılamıştır. Memurlar, halk, İdman Yurdu azaları, polis ve jandarma tarafından köprü civarında bir karşılama merasimi gerçekleştirilmiştir.

Mebus Tefvik Bey ertesi gün Silifke Türk Ocağı ve İdman Yurdu'nu ziyaret etmiştir. Ziyaretleri esnasında Ocağa 900 ve İdman Yurduna 25 lira bağışta bulunmuştur. Ardından Mersin vapuruyla Anamur'a hareket etmiştir.³⁶¹

Silifke Tayyare Cemiyeti bu ziyareti esnasında Mebus Doktor Tefvik Bey'e Türk Ocağında bir çay ziyafeti vermiştir. Ziyafete Ocak ve İdman Yurdu gençlerinin yanı sıra halk ve memurlar da iştirak etmiştir. Mebus Bey ziyafet esnasında Şeyh Sait İsyani'na dair konuşma yapmış ve memleketin ihtiyaçlarına dair halktan bilgi almıştır. Mebus Bey Tayyare Cemiyetine 200 lira bağışta bulunarak aylık 5 lira bağışta bulunmayı taahhüt etmiştir.³⁶²

³⁶⁰ Taş İli, 13 Mayıs 1925, S.110, s.2.

³⁶¹ Taş İli, 20 Mayıs 1925, S.111, s.2.

³⁶² Taş İli, 3 Haziran 1925, S.113, s.1.

Taş İli gazetesine Gülnar'dan Y.N. (Yahya Naci) imzasıyla gelen haber Mebus Doktor Tevfik Bey'in Gülnar kazası ziyaretine dairdir. Tevfik Bey 29 Mayıs 1925 Cuma akşamı Anaypazarı'na gelerek Müftü Mehmet Efendi'nin evinde misafir olmuştur.

Akşam saatlerinde gelmesi hasebiyle karşılama merasimi ertesi sabah icra edilmiştir. Merasimde Kaymakam Ahmet Talat, Tahrirat Kâtibi Yahya Naci, Orman Muamelat Memuru Mehmet Ali, Muhasebe-i Hususiye Memuru Ali Rıza, Hakim Cevdet, Meclis-i Umumi azası Yusuf Ziya ve Telgraf Müdürü Ali Rıza Efendiler tarafından gerçekleştirilmiştir.

Mebus Tevfik Bey burada da Şeyh Sait İsyanı hakkında konuşma yaparak öğle arasının ardından Hükümet Konağı'nı alaturka saat 9 civarında Kaymakamlığı ziyaret etmiştir. Kaymakamlık ziyareti esnasında Müftü Mehmet Efendi tarafından Tayyare Cemiyetine bağışlanarak müzayedeye koyulan ve 4320 kuruş ile Tahrirat Kâtibi Yahya Naci Efendi üzerinde bulunan bir adet cep saati sohbet konusu olunca Tayyare Cemiyetine 100 lira bağışlamıştır. Mebus Tevfik Bey ziyaretlerinin ardından 31 Mayıs 1925 sabahı merkez vilayete hareket etmiştir.³⁶³

İçel Mebuslarından Hafız Emin Bey Eylül ayı sonlarında Mersin Vapuruyla Taşucu'na gelmiştir. Mebus Emin Bey'i İçel Valisi Mehmet Fahri Bey karşılamıştır.³⁶⁴ Mebus Hafız Emin Bey'in İçel'e bir diğer gelişi 2 Kanunuevvel 1925 tarihli nüshada yayınlanmıştır. Haberde Emin Bey'in izinli olarak Silifke'ye geldiği belirtilmektedir.³⁶⁵

Mebusların vilayete gelişlerinden kısaca bahsedilen iki haber bulunmaktadır. Bu haberler 150 ve 181 sayılı nüshalarda yayınlanmıştır. İki haber de mebus Emin Bey'e dairdir. İçel Mebusu Hafız Emin Bey 5 Mart 1926 Cuma günü Mersin üzerinden Silifke'ye gelmiştir.³⁶⁶ Emin Bey bu teşriflerinden yaklaşık yedi sekiz ay sonra, 14 Teşrinisani 1926 tarihinde vilayete gelmiştir.³⁶⁷

³⁶³ Taş İli, 3 Haziran 1925, S.113, s.1.

³⁶⁴ Taş İli, 30 Eylül 1925, S.128, s.1.

³⁶⁵ Taş İli, 2 Kanunuevvel 1925, S.137, s.1.

³⁶⁶ Taş İli, 10 Mart 1926, S.150, s.1.

³⁶⁷ Taş İli, 17 Teşrinisani 1926, S.181, s.1.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ASKERİ HUSUSLARLA İLGİLİ HABERLER VE YAZILAR

3.1. Askeri Atama, Tayin ve Terfiler

Taş İli gazetesinde resmi kurumlarda yapılan atama, tayin ve terfilere dair birçok haber yer almaktadır. Bu haberlerin içerisinde tasnif ettiğimiz askeri alana dair haberler kronolojik olarak bu bölümde verilmiştir.

1925 yılı Şubat ayı sonunda mart ayı başlarında Silifke Askerlik Şube Başkanı Salih İhsan Bey Adana Kalem Emrine verilmiş yerine İçel'in Gilindire Askerlik Şube Başkanı Binbaşı Keramettin Bey naklolunmuştur.³⁶⁸

Ayrıca vilayetten giden ya da iyi hizmetlerde bulunan askeri görevlilere dair teşekkür ve veda metinleri de gazetede yer bulmuştur. Bu hususta Anamur'dan Taş İli gazetesine çekilen bir teşekkür telgrafı bulunmaktadır. Anamur Birlik Yurdu Reisi Hayrettin ve Belediye Reisi Yusuf İzzettin Beyler Kaza Jandarma Kumandanlığına tayin edilen Yüzbaşı Arif Bey'in görevindeki hüsnüniyetinin halk üzerinde olumlu etki yaratmıştır. Hayrettin ve Yusuf İzzettin Beyler gazete aracılığıyla kumandan beye teşekkürlerini sunmuşlardır. Taş İli gazetesi daha öncesinde vilayette görevde bulunduğu esnada aynı gayret ve faaliyeti gösteren Arif Bey'e Anamur'daki görevinde başarılar dilemektedir.³⁶⁹ Geçici olarak Anamur'da bulunan Jandarma Yüzbaşı Arif Bey Anamur Bölük Kumandanlığına Diyarbakır'dan Yüzbaşı Sıtkı Bey'in tayin edilmesiyle tekrardan Silifke'deki görevine dönmüştür.³⁷⁰

Gülнар Askeri Şube zabiti Seyfettin Bey'in binbaşılığa terfi ettiğine dair bir telgrafname kazaya gelmiştir.³⁷¹

Jandarma Kıtası Mülhakatına tayin edilen Feke Müstakil Takımından Mülazım-ı Evvel Sami Bey Silifke'ye, İstanbul açığından Mülazım Fethi Efendi'nin Silifke Takım Kumandanlığına

³⁶⁸ Taş İli, 9 Mart 1925, S.102. s.3.

³⁶⁹ Taş İli, 8 Nisan 1925, S. 106, s.3.

³⁷⁰ Taş İli, 13 Mayıs 1925, S.110, s.2.

³⁷¹ Taş İli, 15 Nisan 1925, S. 107, s.2.

gelmiştir. Merkez bölük kumandanlığı vekâletinde bulunan Mülazım Rıza Bey Gazipaşa kazası jandarma kumandanlığına tayin olunmuştur.³⁷²

Silifke Şubesi İhtiyat Zabitlerinden Mülazım-ı Evvel Mersinli Süleyman Fikri Bey Silifke'den ayrılması sebebiyle sağlık durumunun ve vaktin müsaadesizliğinden halka ve memurlara ayrı ayrı veda edemediğinden gazeteye 11 Mayıs 341 tarihli kısa bir veda yazısı göndermiş ve bu yazı gazetede Silifke memurlarına ve ahalisine tebliğ edilmiştir.³⁷³

“Müktesebat”³⁷⁴ başlığıyla yayınlanan haber Evamir Mecmuası'ndan alınmıştır. Haberde İçel'in Gazipaşa kazası ahalisinin yardımı ile Jandarma Takım Dairesi binası inşa edilmiştir. İçel Vilayet Jandarma Kumandanlığı'ndan bildirildiğine göre bu hususta kaza kaymakamı Rıfat, Müftü Ömer Avni ve Gazipaşa Müstakil Takım Kumandanı Mülazım-ı Sani Ali Rıza Efendi ve Beyler yardımlarda bulunmuştur.

1925 yılında kısa bir süre Silifke Jandarma Kumandanlığı görevinde bulunan Reşat Bey Silifke'de bulunduğu süre zarfında İçel Vilayet Matbaasının eksiklerini temin etmesinin yanı sıra okullara ait kitapların getirilmesinde de emek göstermiştir. Görevde bulunduğu süre zarfında Silifke halkının sevgisini kazanan Reşat Bey daha sonra İstanbul Jandarma Kumandanlığına tayin edilmiştir. Reşat Bey'in göstermiş olduğu bu yardımlardan dolayı İçel Vilayeti Matbaa Müdüriyeti Reşat Bey'in şehirden ayrılması sebebiyle bir teşekkür metni yayınlamıştır.³⁷⁵

Vilayet Jandarma Kumandanı Binbaşı (163) Naci Bey emekliliğe sevk edilmiş yerine Karesi Vilayet Jandarma K. Binbaşı (405) Hüseyin Bey tayin edilmiştir.

Anamur kazasında Jandarma Birinci Mülazımı olarak görev yapan Ahmet Bey Anamur'da bulunduğu kısa süre boyunca halk üzerinde olumlu etki bırakmış ayrıca inzibat ve asayiş noktasında gayret ve özenle çalışmıştır. Ahmet Bey'in hizmetleri ve bırakmış olduğu bu olumlu tesirler üzerine Anamur Belediye Reisi Ahmet Tahir Bey kaza namına yazmış olduğu teşekkür metni gazetede aynen yayınlanmıştır.³⁷⁶

³⁷² Taş İli, 13 Mayıs 1925, S.110, s.2.

³⁷³ Taş İli, 13 Mayıs 1925, S.110, s.3.

³⁷⁴ Taş İli, 7 Teşrinievvel 1925, S.129, s.2.

³⁷⁵ Taş İli, 2 Kanunuevvel 1925, S.137, s.3.

³⁷⁶ Taş İli, 22 Haziran 1927, S.210, s.1.

3.2. Şeyh Sait İsyanı ile İlgili Haberler

Milli Mücadele'nin sona ermesiyle birlikte 1924 yılında yeni Türk devleti tüm dünyaya ilan edilmişti. Yeni devletin idare şekli cumhuriyetti. Yönetimin şekline dair ilk mesajlar Milli Mücadele'ye başlanırken verilmişti. Yapılan inkılaplarla adım adım cumhuriyete gidildiği aşikardı. Zira daha cumhuriyet ilan edilmeden iki yıl evvel saltanat kaldırılmıştı. Cumhuriyetin ilanına gidilen yolda atılan adımlardan biri de halifeliğin kaldırılması olmuştu. Fakat yıllardır saltanat ve halifenin idaresi altında yönetilen milletin içerisinde yeni rejimin karşısında bulunanlar da mevcuttu. Halifelik makamını ad edip dini kullanarak rejim karşısında ayaklanmalar yaşanmıştır. Bunların en açık örneği ve ilki Şeyh Sait olayıdır.³⁷⁷ Güneydoğu bölgesinde ortaya çıkan bu isyan kısa süre içerisinde bastırılrsa da hükümeti ve ülke gündemini oldukça meşgul etmiştir.

Şeyh Sait İsyanı kapsamında yeniden seferberlik ilan edilerek asker alımı başlamış, örfi idare ilan edilmiş ve İstiklal Mahkemeleri kurulmuştur. Bu isyan boyunca gerek ulusal gerek yerel basın isyanın boyutu ve mahiyeti açısından çeşitli yayınlarda bulunarak halkı bilgilendirmek, cumhuriyet idaresini benimsetmek ve savaş, felaket gibi durumlarda en çok ihtiyaç duyulan milli birliği tesis etme yönünden etkili olmuştur.

Şeyh Sait İsyanı kapsamında İçel vilayetinin resmi gazetesi olan Taş İli ulusal basından derlediği haberleri gazetenin 101 ila 107 numaralı nüshaları arasında kesintisiz yayınlamıştır. İsyan süresince resmi kararlar ve beyanatlar gazetede yer almıştır. Ayrıca ulusal basında isyanla ilgili başmakaleleri özetleyerek sayfalarına taşımıştır. 101-107 nüshalar arasında yayınlanan haberlerle İçel halkı isyanın seyri hakkında bilgilendirilmiştir.

Şeyh Sait İsyanı'na dair ulusal basından alınan haberler "Ajans Hülasaları" bölümünde yayınlanmıştır. İsyanla dair yayınlanan ilk haberde isyanın Diyarbakır, Elaziz ve Genç'e yayılmış olduğu, isyanın genişleme olasılığı bulunduğundan komşu vilayet ve kazalarda örfi idare ilan edilmesini bildirmektedir. Ayrıca örfi idare dolayısıyla bu bölgede divan-ı harpler kurulmuştur.³⁷⁸

Elaziz'in isyancılardan temizlenmesi "Elaziz Tahliye Olundu"³⁷⁹ başlığıyla yayınlanmıştır. Şeyh Şerif, Şeyh Celal ve Şeyh Ahmet kumandasında Elaziz'i işgal eden isyancılar Türk

³⁷⁷ Cihat Yıldırım. "Taş İli Gazetesinde Şeyh Sait İsyanı Hakkında Yayınlanan Haber ve Yorumlar Üzerine Bir Değerlendirme". 2006 Hoca Ahmet Yesevi Yılı Anısına Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi Bildirileri, 1-4 Aralık 2016, (Ankara: Türk Eğitim Sen Genel Merkezi, 2016), 498.

³⁷⁸ Taş İli, 2 Mart 1925, S.101, s.1.

³⁷⁹ Taş İli, 2 Mart 1925, S.101, s.1.

ordusunun harekâtı neticesinde Elaziz'den def edilmiştir. Elaziz tahliye edilse de isyancılar ele geçirilememiştir. Firar eden isyancılardan Şeyh Ahmet'in yakalanışı da aynı haberin devamında verilmiştir.³⁸⁰

İsyan gündemi oldukça meşgul eden bir olay olduğu için basında bilgi kirliliği de yaşanmıştır. Bilgi kirliliği vatandaşları zaman zaman endişeye düşürmüş, isyan hususunda kafa karışıklığına yol açmıştır. Bu durumun önüne geçmek amacıyla Anadolu Ajansı'nın tekzip metni Taş İli gazetesinde yayınlanmıştır. Tekzip metninde 27 Şubat tarihinde İstanbul gazetelerinde Malatya, Ergani ve Diyarbakır'ın asilerin eline geçtiği yönünde çıkan haberlerin gerçek dışı olduğu belirtilerek Anadolu Ajansı'nın anbean gelişmeleri aktardığı ifade edilerek Anadolu Ajansı harici haberlerin dikkate alınmaması istenmiştir.³⁸¹

İsyan karşısında sert bir tutum sergilemeyen Fethi Bey Kabinesi'nin istifa ederek yerine İsmet Paşa'nın kabine kuracağı haberleri iki ayrı haber halinde yayınlanmıştır. İsmet Paşa Kabine heyeti "Yeni Teşekkül Eden Kabine Heyeti"³⁸² başlığıyla yayınlanmıştır. Haberde kabinede yer alan isimler ve vazifeleri hakkında bilgi verilmiştir.

Şeyh Sait İsyanı'na karşı İçel halkının lanet ve hükümete destek telgrafı Silifke Türk Ocağı aracılığıyla çekilmiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın cevabi telgrafı da aynı nüshada yayınlanmıştır. Gazete, Silifke ahalisinin bu telgrafını takdirle karşılayarak hükümetle milletin ayrılmaz bir bütün olduğunu ve hükümetin bir doktor edasıyla bu gibi hadiselerin üstesinden gelerek cezasını vereceğini ifade etmiştir.³⁸³

9 Mart 1925 tarihli nüshada Reis-i Cumhur Mustafa Kemal Paşa'nın isyan hakkındaki beyannamesi yayınlanmıştır. Beyannamede isyana yapılan müdahaleye dair bilgi veren Mustafa Kemal Paşa vatandaşlardan da ricada bulunmakta ve askeri yetkililerin vazifelerini tereddüt etmeden azim ve şiddetle ifa etmeye davet etmektedir.

Binaenaleyh her saadetin ve her bir faaliyetin ve bilhassa iktisadi ve ticari inkişafatın ilk şartı sükûn ile emniyet ve asayişin gayrı kabil-i ihlal bir emniyet dokunun bulunmasıyla kaimdir. Bu sebeple Cumhuriyet Polis ve jandarmasının ve cumhuriyet ordusunun şeref ve itibarı her mülahazanın fevkindedir. Bu şeref ve itibaren riayet için vatandaşlarımın intibahını talep ederim.³⁸⁴

Ordunun asilerle mücadelesi "Usatın Telefâtı"³⁸⁵ başlığıyla yayınlanmıştır. Asiler üzerine Diyarbakır'da harekâtın devam ettiği, elebaşı Şeyh Sait'in maiyetiyle beraber Diyarbakır'ın

³⁸⁰ Taş İli, 2 Mart 1925, S.101, s.1.

³⁸¹ Taş İli, 2 Mart 1925, S.101, s.1.

³⁸² Taş İli, 9 Mart 1925, S.102, s.1.

³⁸³ Taş İli, 2 Mart 1925, S.101, s.3.

³⁸⁴ Taş İli, 9 Mart 1925, S.102, s.2-3.

³⁸⁵ Taş İli, 18 Mart 1925, S.103, s.1.

Somacı köyünde bulunduğu, takip ve tedip harekâtının devam ettiği bildirilmiştir. Aynı nüshadaki bir diğer haberde, Diyarbakır'da asilerin işgal ettiği birçok köyün temizlendiği ve Şeyh Sait'in Hani'de bulunduğu bildirilmiştir.³⁸⁶

Gazetenin 25 Mart 1925 tarihli nüshasıyla isyana dair haberlerin muhteviyatı değişmiştir. Zira isyancılar Türk ordusu karşısında ezilmektedir. Gazete yayınlanan haberlerle asilerin hezimetini okuyuculara aktarmaktadır. Bu hususta “Usat Peyderpey Dağılıyor”³⁸⁷ başlıklı haberde isyan mıntıkasında umumiyetle sükûnetin sağlandığı müjdesi verilmiştir. Ayrıca hükümetin yanında yer alan aşiretlerin isyancılar karşısında gösterdiği silahlı mücadeleye dair bir haber de yayınlanmıştır. “Asiler Her Tarafta Münhezimdirler”³⁸⁸ başlığını taşıyan haberde Çemişkezek'e girmek isteyen isyancıların yerli halk tarafından karşılık verildiği yazılmıştır.

İsyanın son zamanları yaşanmakta iken mecliste müzakereler devam etmektedir. Sivas Mebusu Halis Turgut Bey, Başvekil İsmet Paşa'ya bir soru yöneltmiştir. Soru üzerine İsmet Paşa'nın verdiği nutuk Taş İli gazetesinde yer almıştır. İsmet Paşa nutkunda isyanın genel seyri hakkında bilgi vermekte, isyancıların her yerde hezimete uğradığını belirtmektedir.³⁸⁹ Bu haberin devamında Türk askerlerinin Genç ve Çapakçur'a ilerleyerek Çapakçur'u aldığı haberi yayınlanmıştır. Ayrıca Şeyh Sait'in maiyetinde bulunan önemli isimlerden bazısının yakalandığı aktarılmıştır.³⁹⁰

Bu haberlerden sonra gazetenin farklı nüshalarında İstiklal Mahkemesi tarafından isyancılara verilen cezalar yayınlanmıştır. Taş İli gazetesinde ulusal basından alınan haberler haricinde gazetenin yazarlarının ve gazeteye vilayetten gelen isyanla ilgili yazıları da yayınlamıştır.

Gazetede Şeyh Sait İsyanı ile ilgili ilk makale Rıfat Bey tarafından kaleme alınmıştır. Rıfat Bey yazısında: Genç hadisesine kadar alınan haberlere göre Umumi Harpte Ruslarla işbirliği yapan Şeyh Sait bu sefer halkın cahilliğini de kullanıp hariçteki düşmanlardan maddi destek almak hevesine de kapılarak şeriat perdesi altında irticai bir olay meydana getirmiştir. Şeyh Sait'in yalanlarına kanan cahil halk bu zatın kurbanı olmuştur. İsyanın asıl sebebinin tamamen cehalet olduğunun altını çizen yazar ne kadar uğraşılsa da cehaletin kolayca def

³⁸⁶ Taş İli, 18 Mart 1925, S.103, s.1.

³⁸⁷ Taş İli, 25 Mart 1925, S.104, s.3.

³⁸⁸ Taş İli, 25 Mart 1925, S.104, s.3.

³⁸⁹ Taş İli, 15 Nisan 1925, S.107, s.3.

³⁹⁰ Taş İli, 15 Nisan 1925, S.107, s.3.

edilemeyeceğini ifade etmektedir. Başka milletler yekvücut olarak vatanlarının terakkisi için çalışırken bizde ise bu gibi cahillerin yarattığı sıkıntılar yüzünden halka faydalı işler yapma yolunda milleti ve devleti yavaşlatmaktadırlar. Yazar, halkın refah ve saadetini asıl emel edinen cumhuriyet idaresi karşısında bu gibi faaliyetlerde bulunmayı alçaklık olarak nitelendirmektedir.

İçel halkının bu isyan karşısındaki tutumuna değinerek yazısına son vermektedir.

Vilayetimiz halkının ulvi seciyesi ve müstesna bir hasiyetle daima tebaruz eden rüşd-i idrak ve takdiri bu hadise karşısında varlığını göstermiş ve harekât-ı vakıayı nefret ve lanetle protesto etmiştir.

Bu hiss-i ibkardan mülhem halkımızın tezahür-i vatanperveranesi müteaddit telgraflarla bütün cihana ilan ve ilam edilmiştir.

Muhterem halkımızın vatanperverane hamiyetlerinin şu tezahür-i saidine şahit olmakla kendimizi bahtiyar ad ederiz.³⁹¹

İsyan dolayısıyla ülke genelinde seferberlik ilan edilmiş ve bu seferberliğe Silifke'den de iştirak eden gençler olmuştur. Silifke gençleri gelenek olduğu üzere davul zurna eşliğinde kışlaya gitmektedir.³⁹²

Şeyh Sait İsyanı'na dair ikinci başmakale de Rıfat Bey tarafından kaleme alınmıştır. Bir iki kuruş karşılığında İngilizlere alet olan şeyhin millet tarafından ilelebet lanetle anılacağı ve cumhuriyet idaresinin de bu gibi haller karşısında eski devirlerdeki göz yumma siyasetini izlemeyip gereğini yapacağını yazar. Dinini, karakterini ve mesleğini para karşılığında def eden Şeyh Sait ve avanesinin hareketleri karşısında “ey gençlerinin yurtları, ey Türk Ocakları tarihlerinize kaydediniz” sözleriyle gençlere bu kötü hadiseyi unutmamalarını telkin etmektedir. Milletini ve dinini satarak menfaati peşinde koşanların cezalarını çekeceğini vurgulayarak “milletin yegane istinatgahı olan ey gençler koşunuz, cepheden cepheye dolaşınız, düşmana göğüs geriniz, vatani düşmanlara karşı muhafaza ediniz” sözleriyle gençleri seferberlik emrine riayet etmeye ve irticai tehlike karşısında cepheye gitmeye davet etmektedir. Yazısını Umumi Harpte İngilizlerin Arap topraklarına din perdesi altında girerek şahsi menfaatler peşinde koşanları nasıl kendilerine alet ettiklerini ve sonrasında burayı kan gölüne çevirdiklerine değinerek şahsi çıkarlar peşinde koşan ve cahil halkı bu fikirlerle zehirleyip kan dökülmesine sebep olanların yakın bir zamanda cezalarını çekecekleri yazmaktadır.³⁹³

³⁹¹ Taş İli, 2 Mart 1925, S.101, s.1.

³⁹² Taş İli, 2 Mart 1925, S.101, s.3.

³⁹³ Taş İli, 9 Mart 1925, S.102, s.1.

Seferberliğin İçel’de devam ettiğini gösteren bir haberde askere gidenlerin isimleri zikredilmiştir. Milli Mücadele esnasında bilfiil çalışan Silifke’nin güzide gençlerinden Muallim Hasan Nazmi Efendi oğlu Mülazım-ı Sani Mehmet Sadık ve Mustafa Efendizade Nuri Beylerin kıtalarına katılmak üzere Silifke’den Mersin’e hareket ettikleri bildirilmektedir.³⁹⁴

Aynı nüshadaki bir diğer haber Vilayet Ahz-ı Asker Şubesinde gelen bir ilandır. İlane göre emsali ile silah altına çağırılan 310-316 doğumlu efrattan icabet etmeyenlerin 48 saat içerisinde şubeye müracaat etmeleri aksi takdirde haklarında adem-i icabet muamelesi ifa edilerek en ağır cezayla cezalandırılacakları ilan olunmaktadır.³⁹⁵

Gazetenin 25 Mart 1925 tarih ve 104 sayılı nüshasında Vilayet Nafia Sermühendisi Behram Münir Bey tarafından kaleme alınan “Vatanın Selameti, Hakimiyet-i Milliye’nin Takviyesi; Nur-u İrfanın Memleketin Her Noktasına Bihakkın Tamimini İcab Eylemektedir”³⁹⁶ başlığını taşıyan makaledir.

Henüz yeni kurulmuş olan cumhuriyet idaresinin memleketin madden ve manen kalkınması için mümkün olan faydalı işleri kanun yoluyla memlekette uygulamaya koyduğunu belirtmektedir. Halkın saadet ve terakkisi için Aşar’ı kaldırmış, Köy Kanunu’nu kabul etmiş, amele-i mükellefeyi ihya etmiş ve Anadolu’nun dağlarında fabrikalar vücuda getirmiştir. Bu gibi çalışmalar halkın hayat ve iktisadında etkili sonuçları olacağını ifade etmektedir. Aşarın kalkmasıyla artık çiftçinin hakkını almaya başlayacağı ve kazandığı nisbette memleketine okul, yol yapacak, bulaşıcı hastalıklarla mücadele edebilecektir. Bu suretle cumhuriyet idaresinin feyzleri halk tarafından daha iyi kavranacaktır. Fakat memleket tam bu merhaleye erişmeye başlamışken bu durumu hazmedemeyenler 31 Mart benzeri bir harekete girişmişlerdir. Kurun-u vusta hayatını dirilterek kürt devleti kurma hayali peşinde koşan Şeyh Sait ve avanesinin bu girişimlerinin süngülerle söndürüleceğini ifade etmektedir. Din perdesi altında sürdürülen bu fesatlığın karşısında bütün münevverleri, matbuatı, Türk Ocaklarını ve her nevi kulüpleri vatanın selameti ve milli hakimiyetin kuvvetlendirilmesi için bu isyan karşısında mücadele etmeye ve nur-u irfanın tamimine çalışmaya davet etmektedir.³⁹⁷

³⁹⁴ Taş İli, 18 Mart 1925, S.103, s.3.

³⁹⁵ Taş İli, 18 Mart 1925, S.103, s.4.

³⁹⁶ Taş İli, 25 Mart 1925, S.104, s.1.

³⁹⁷ Taş İli, 25 Mart 1925, S.104, s.1.

109 sayılı nüshada Behram Münir Bey'in çok uzun başlıklı bir yazısı yayınlanmıştır. Aslında yazının başlığı içeriğini özetler niteliktedir.

Vatanın dahlen selamet-i hazıra ve müstakbelesi, tarik-i medeniyette hatve endaz-ı terakki olabilmesi vilayat-ı şarkiye'de irtica ateşinin parladığı mahallerle sair muhtac-ı ıslah yerlerinde yapılacak teşkilatın; asilerin tenkilinde gösterilen sürat bir kıyye derecesinde semeredar olabilmesi; aşairin suver-i muhasebe ile iskânı, derebeğliğin usul ve ananatının kamilen lağvıyla kurun-ı vusta hayatına hatime çekilmesi; halka cumhuriyet idarenin desatir-i esasiyesine göre tenevvüre aid mevadın acilen tatbikiyle kabildir.³⁹⁸

Behram Münir Bey yazısında daha evvelki tarihte topraklarımızın doğu sınırlarında Ermeni devleti kurmak amacıyla Ermenileri kışkırtanların bu sefer Nasturi ve Keldanileri kullanarak yeni bir harekete giriştiklerini fakat başarısızlığa uğradıklarını belirtmektedir. Yazar bu gibi kötü hadiselerin bir daha yaşanmaması için bir takım öneriler sunmaktadır. Bunlardan ilki ülke dahilinde Türk nüfusunun artırılmasıdır. Umumi Harpte şimdiki isyan mıntıkasında görev yaparak bölgeyi iyi bilen ve isyan günlerinde işbaşına geçen yeni hükümet reisi İsmet Paşa'nın kurmuş olduğu kabineye itimat etmek. Memlekette halen devam etmekte olan aşiret hayatının yok edilmesine çalışmak ve bu hususta hükümete sadık olan aşiret reislerini ve şeyhleri Ankara'ya yerleştirmek haricindeki seyyar aşiretlerin rahatça İran ile Türkiye arasında gidip gelmelerinin önünün kesilmesidir. Bunun için ise mübadele ile ülkemize yerleşecek olan muhacirler ile bu aşiretleri anadolunun merkezi kısımlarında iskân etme önerilerini sunan yazar ardından bu vatandaşların cumhuriyete bağlılığını kazanmak için yapılacak olan işleri sıralamaktadır.

İskan edilen bu vatandaşlara toprak verilerek kendi paylarına ekip biçmelerini ve çalışmalarını sağlamak en önemli amildir. Bu suretle bir ağaya hizmet etmeyen kendisi için çalışıp kazanan bu insanlar cumhuriyetin adalet ve şefkati karşısında şükürler ederek derebeylikten ve aşiret hayatından uzaklaşacaktır. Yakın zamanda yurdun her yerine şimendüfer hatlarının ulaşmasıyla terakki ve medeniyetten uzak yerleşim yerlerinin kuvayı inbatiye, doğal servetler ve vaziyet-i coğrafisi açısından medeniyet ve terakkiye kavuşarak Türklüğün yükseleceğini ifade etmektedir.³⁹⁹

Türk Sözü gazetesinden alınan "Muktesebat"⁴⁰⁰ başlıklı haberde isyanın zuhur etmesiyle başlayan seferberlik isyanının bastırılmasının ardından silahaltında olan askerlerin terhisine dairdir. Haberde yetkili makamların görevini hüsn-ü suretle yapan askerlerin hepsini tebrik

³⁹⁸ Taş İli, 6 Mayıs 1925, S.109, s.1.

³⁹⁹ Taş İli, 6 Mayıs 1925, S.109, s.1.

⁴⁰⁰ Taş İli, 27 Mayıs 1925, S.112, s.3.

ettiği ifade edilmekte ve kahraman Türk askerine teşekkür ve hürmet duyguları dile getirilmektedir.

Askerlerin terhisiyle ilgili Taş İli gazetesi sermuharriri Rıfat Bey “Cumhuriyetin Hakiki Müdafii Askerlerimiz Hoş Geldiniz” başlıklı bir yazı yayınlamıştır. Yazıda isyan mıntıkasında silahaltında bulunan Silifkeli askerler başta olmak üzere Türk ordusunun göstermiş olduğu yararlıklar övülmektedir.

Seferberliğin ilanı üzerine silah başına çağırılan asker kardeşlerimiz, siz ki sabanlarınızı, dükkânlarınızı bırakıp çantalarınızı arkanıza alarak geniş hatvelerle ve yekdiğerinize müsabaka edercesine kışlaya koşunuz, arslan yürekli, bolat bilekli Silifkemizin kahraman evlatları akın akın isyan mahalline dalgalanarak gittiniz, ordumuzu idare eden muhterem ellerin çizdiği bir plan ile usatı bir çember içinde sıkıştırdınız, sergerdelerini birer ikişer “şahinin keklik avlaması” gibi pence-i kahharanenize geçirerek “Hükümet-i Cumhuriyetimizin asrı bir hükümet olmak için teceddüt vadisinde gösterdiği fedakârlığa niçin mani olmak istiyorsunuz” deyip pençe-i kanuna teslim etmek suretiyle asalet kavmiyeye malik bir millet olduğunuzu ispat ettiniz.

Vatanımıza, milletimize hidmetinizden dolayı (Şerefli Cumhuriyetimizin şerefli askerleri hoş geldiniz) der, samimi ve hârr teşekkürlerimizi takdim ederiz.⁴⁰¹

Yazının devamında silahaltında vatani müdafaa vazifesini çekinmeden ifa eden askerlere yeni bir görev tevdi edilmektedir. Bu görev cehalet ve taassup karşısında mücadeleye atılan maarifin yükselmesi ve ziraatin tezyidi görevine ilgi göstermektir. Yazının son kısmında ise gençlere düşen bu vazife açıklanmakta ve Gazi Mustafa Kemal Paşa’ya, devlet büyüklerine ve Türk ordusuna duyulan minnettarlık dile getirilmektedir.

Kırılmaz ve bükülmez pazuya malik olan her Türk milletinin sizin gibi nezih vicdanlı evlatlarından beklediği de taassubu yıkmak ve yerine teceddüdü ikame etmektir. Yekvücut olarak bu uğurda sarf-ı mesai eylediğimiz takdirde her mana akim kalır ve bu suretle vatanımız Terakki ve tefeyyüz yollarını bulur.

Var Olsun münci-i muazzamımız Gazi Paşa Hazretleri, var olsun mübeccil cumhuriyetimizi idare eden eller, var olsun kahraman Türk ordusu, iftihar etsin böyle bir orduya malik olan Türk milleti.⁴⁰²

Şeyh Sait İsyanı kapsamında yürütülen tahkikatlar neticesinde isyana iltica ve iltihak ettikleri anlaşılan şahısların yargılamalar neticesinde almış oldukları cezalar gazetede yayınlanmıştır. Listede yer alan suçlar özetle şu şekildedir; askerleri firara teşvik etmek, isyancılara casusluk yapmak, Şeyh Sait’in fikirlerini içeren yayınlarda bulunmak, ahaliyi galeyana getirmek. Suçlulara hapis, değnekle darp edilme, küreğe konma, ve idamdır. İdam cezası arasından biri ise dikkati çekmektedir. Bu ceza vatani görevlerini yapmakta iken isyana katılmak üzere firar eden Jandarma Rıza bin Mehmet, Ömer bin Mehmet Ali, Hüseyin, Mehmet ve Ahmet’e verilmiştir.⁴⁰³

⁴⁰¹ Taş İli, 3 Haziran 1925, S.113, s.1.

⁴⁰² Taş İli, 3 Haziran 1925, S.113, s.1.

⁴⁰³ Taş İli, 3 Haziran 1925, S.113, s.3.

İsyan sebebiyle çıkarılan seferberlik emri isyanın bastırılmasıyla kaldırılmış ve askerler evlerine dönmeye başlamıştır. Reis-i Cumhur Mustafa Kemal Paşa'nın seferber askerlerin terhisi münasebetiyle yayınlanmış olan beyanatı Taş İli gazetesinde de yer bulmuştur. Vatanın dahili ve harici bir tehlikeden en kısa zamanda kurtuluş yolundan birinin seferberliğe iştirak etmek olduğunu ifade eden Mustafa Kemal Paşa, bu düsturu çocuklara ve gençlere de benimsetilmesi telkininde bulunarak seferberlikten dönen askerleri selamlamaktadır. Aynı zamanda kumanda heyetine de teşekkür duygularını dile getiren Paşa, bu esnada orduyu idare eden Mareşal Fevzi Paşa'ya olan şükran duygularını da Türk milletine duyurmaktadır.⁴⁰⁴

Seferberliğin sona ermesi münasebetiyle gazetede Beşinci Kolordu Kumandanlığı'nın telgrafı da Taş İli gazetesinde yer almıştır. Telgraf Kumandanlık tarafından en ufak köylere kadar ulaştırılmak ricasıyla çekildiğinden İçel vilayetine de gelmiştir. Makam-ı Vilayetten Taş İli gazetesine gönderilen telgraf merkezden köylere kadar Vilayet gazetesinin İçel'de ulaştığı her noktaya bildirilmiştir. Telgrafta seferberliğin 31 Mayıs 1925 tarihinden itibaren sona erdiği belirtilerek çok yakında askerlerin terhisinin başlayacağı müjdelenmektedir. Telgraf metninin devamında ise ana hatlarıyla isyandan bahsedilerek birkaç ricada bulunmaktadır.

Mart 23 tarihine kadar hemen mahsur bir halde bulunan Diyarbakır'dan kolordumuzun harekâta başlamasından esas itibariyle iki hafta sonra isyanın esası kırılmış ve az sonra da rüesa-i usat taraf taraf tutularak hainane isyan bitirilmiştir. Mütebaki harekât tathirattan ibaretti. Askerlerimiz azimle ve süratle ifa-i vazife etmiştir. Bugüne kadar bir karar dahi vaki olmamıştır. Memlekete bu gayyur vatanperver evlatları yetiştiren ana ve babaları tebrik ederim. Ve işarımın lütfen köylere kadar sürat-i tamimine ve memleketlere ailesini hayatlarıyla kanlarıyla bertaraf eden bu kahramanların layık oldukları mertebeye karşılanmalarının güzergâhlarda hüsn-ü iskânlarının teminini maaitizar istirham ederim.⁴⁰⁵

İsyan harekâtı boyunca ordu emrinde kullanılan bazı hayvanlar muhtemelen diğer vilayet karakollarına dağıtılmış olacak ki gazetenin 17 Haziran 1925 tarihli nüshasının son sayfasında büyük harflerle şu duyuru yer almıştır; “Terhis olunan Yedinci Fırkadan Silifke'ye altmış üç deve ile bir kısım merkep tefrik olunduğu istihbar olunmuştur.”⁴⁰⁶ Gazetenin 119 sayılı nüshasında makam-ı vilayetten gelen bir ilan seferberlik esnasında değeri verilerek askeriye alinan hayvanlar için ihtisap resmi alınmayacağından işlemlerin bu doğrultuda yapılması gerekliliği Dâhiliye Vekâletinden İçel vilayetine bildirilmiştir.⁴⁰⁷

⁴⁰⁴ Taş İli, 10 Haziran 1925, S.114, s.1.

⁴⁰⁵ Taş İli, 10 Haziran 1925, S.114, s.2.

⁴⁰⁶ Taş İli, 17 Haziran 1925, S.115, s.4.

⁴⁰⁷ Taş İli, 22 Temmuz 1925, S.119, s.4.

Elimizde Şeyh Sait İsyanı dahilinde değerlendireceğimiz son haber Hakimiyet-i Milliye’den almıştır. Haber seferberlik emrine uymayanlarla ilgilidir. Habere göre seferberliğe gelmeyen ihtiyat zabıtları, doktor ve baytarlar Divan-ı Harbe sevk edilmiştir. Bu uygulama takdirle karşılanmıştır.

Halkın büyük bir tehâlûkle şıtab eylediği son seferberliğe herhangi bir sebeple gelmeyen cüzi miktardaki adem icabet efradı da teker teker müddetle takip ve derdestle tecziye olunacaklardır.

Bütün milletin galeyanlı bir arzu ile koştuğu hidmetten her hangi bir sebeble gecikenlerin şiddetle ve süratle tecziyeleri Reis-i Cumhur Hazretlerinin beyannamelerinde de ehemmiyetle işaret edildiği veçhile vatan müdafaasına taalluk eden bir mesele-i hayatiyedir. Binaenaleyh hükümetin ilerideki seferberliklerin selametini ve vatan müdafaasının emniyeti nokta-i nazarından ittihaz eylediği bu tarz hareketi takdirat mahsusa ile kayd eyleriz.⁴⁰⁸

Varlık gazetesinden alınan Ali Rıza imzalı “Cumhuriyet –İcraatındaki İsabet-”⁴⁰⁹ başlıklı yazı gazetede yayınlanmıştır. Yazı cumhuriyet mefhumu ve idaresinin manasını bilmeyen kimsenin kalmaması gerektiği belirtilerek cumhuriyet idaresine kavuşmuş olmak büyük bir şükran ve nimet olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca Türk milletini cumhuriyete kavuşturan Mustafa Kemal Paşa’ya minnet duyguları ifade edilmektedir. Yazı cumhuriyet idaresine yönelik yapılan övücü ifadelerle Şeyh Sait İsyanı’na bağlanmıştır. Cumhuriyet karşısında ortaçağ fikirlerini tatbik etmek isteyenlerin daima cumhuriyetin ezici gücüyle karşılaşacağı ifade edilmektedir. Fakat Diyarbakır Mahkemesinin vermiş olduğu kararları isteyerek vermediği belirtilerek milleti ve memleketi tehdit edenler karşısında mecburen bu cezaları vermek zorunda olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca cumhuriyet idarecilerinin böylesi cezaları kaldırmayı isteyecek fikre sahip insanlar olduğu dile getirilmiştir. Yazı kararlara karşı olan duyguları ifade eden bir cümleyle sona ermektedir; “Binaenaleyh mecbur olduğu bu şiddet-i cezanın tatbikinde yüreği sızladığı ve gözyaşlarının ta kalbine döküldüğü şüphesizdir.”⁴¹⁰

Taş İli gazetesi sermuharriri ve matbaa müdürü Rıfat Bey cumhuriyet karşıtı hareketlerle vatanın yaşamakta olduğu yenilik devrini baltalamak isteyenler üzerine “Teceddüd ve Vatanın Terakkisine Hail Olmak İsteyenlerin Bilatereddüt Boyunları Vurulmalıdır”⁴¹¹ başlıklı bir yazı kaleme almıştır. Yazıda ülkenin bir inkılap devrinde olduğunu fakat yurdun farklı yerlerinde bazı cahillerin kılık kıyafette yapılan yenilik aleyhine isyana kalkıştıklarını belirtmektedir. Rıfat Bey, Avrupalılar gelişmekte iken doğu milletlerinin onların gerisinde kalmasına sebep olan şeyi din perdesi altında yapılan taassup propagandaları olarak nitelemektedir. Cumhuriyet hükümetinin işbaşına geldiği ilk andan itibaren memleketin

⁴⁰⁸ Taş İli, 8 Temmuz 1925, S.117, s.3.

⁴⁰⁹ Taş İli, 12 Ağustos 1925, S.122, s.3.

⁴¹⁰ Taş İli, 12 Ağustos 1925, S.122, s.3.

⁴¹¹ Taş İli, 16 Kanunusani 1925, S.139, s.1.

kalkınması vatandaşların aydınlanması için çalıştığını belirten yazar cumhuriyet karşısında hareket edenlerin ağır surette cezalandırılmasını istemektedir.

Biz teceddüt ile medeniyet ve terakkiye olan aşk ve istidadımızı kainata göstermeye çabalarken elektrik süratiyle terakki eyleyen cihan medeniyetine yetişmek gayesini takip ederken bir taraftan levazımat-ı medeniye ve insaniyeyi vücuda getirecek olan mektep vesaire müessesatı diğer taraftan iktisat ve sanayimizin inkişafına müteallik tatbikatla uğraşır ve harici hükümetlerle siyasetimizin tesisine çalışır ve vatanımızın en mühim bir kısmı olan Musul vilayetindeki kardeşlerimizi düşman boyunduruğundan kurtarmak üzere mühim dakikalar geçirmekteyken ikide bir hükümetimize el atmak isteyen bu gibi hainleri Türk azim ve imanı ve Türk gençliği aralarında katiyen yaşatmayacak ve her an bu gibileri her nerede görürse yaka paça edip haddini bildirecektir. Din perdesi altında bu milletin terakkisine engel olmayı isteyen koynumuzda beslediğimiz yılanların kafaları ezilecektir.⁴¹²

Yazısının son kısmında ise yeni nesile vatani koruma ve memleketi geliştirme fikrinin aşılması ricasında bulunan Rıfat Bey rejim karşıtı harekette bulunanlara seslenmektedir.

İnsanları hayvanlığa yaklaştıran, fikirleri uyuşturan mutaasıb ve sönük kafalar bilsinler ki biz terakki yolunu tuttuk, hiçbir kuvvet bizi bu yoldan çeviremeyecektir.

İktisaden bizi boğmaya çalışan ecanible uğraşan, çalışmanın, kazanmanın yolunu öğrenen ve bezl-i mesai eden bir Türk gençliği vardır.

Teceddüde, Vatan ve millete ihanet Fikri besleyen boş kafalı, kaz beyinli adamlar temizlenmeli ve bilamüraaat boyunları vurulmalıdır vesselam.⁴¹³

3.3. Hoca Askeri Meselesi Hakkında Haber ve Yorumlar

Yeni kurulan Türk devleti muasır medeniyetler seviyesine erişmek gayesiyle toplumda ve ülke siyasetinde radikal kararlar almıştı. Bu radikal kararlara Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması, Tevhid-i Tedrisat Kanunu ve kökleşmiş bir kurum olan Halifelik makamının ilgası örnek olarak verilebilir.⁴¹⁴ Halifeliğin kaldırılması ülkede bulunan gerici grupları harekete geçirmiş ve din perdesi altında farklı ayaklanmalar yaşanmıştır. Bunlardan birisi de Şeyh Sait İsyanı ile aynı vakitlerde İçel’de meydana gelen Hoca Askeri Olayı idi.

Hoca Askeri ismiyle bilinen Mehmet Askeri aslen Sivas’ın Aziziye kasabasıdır. 1924 yılı Ramazan ayı içerisinde Silifke’de yaşayan dayısını ziyaret etmek amacıyla şehre gelmiştir.⁴¹⁵ Aslan’ın ifadesine göre Hoca Askeri’nin şehre geldiği zaman Ramazan ayı olması ve şehirde de adet olduğu vaaz için üzere komşu kentlerden hoca çağırılması hasebiyle Hoca Askeri isimli zattan vaaz vermesi istenmiştir. Hoca Askeri’nin Alaaddin

⁴¹² Taş İli, 16 Kanunusani 1925, S.139, s.1.

⁴¹³ Taş İli, 16 Kanunusani 1925, S.139, s.1.

⁴¹⁴ Erol Akcan. “Türkiye Cumhuriyeti’ni Laikleştiren İnkılapların Taşradaki Yansıması: Hoca Askeri Olayı”. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi Y.5, sy. 59 (Kasım 2017), 161.

⁴¹⁵ Erol Akcan. “Türkiye Cumhuriyeti’ni Laikleştiren İnkılapların Taşradaki Yansıması: Hoca Askeri Olayı”, 162.

Camiisindeki vaazları dinleyenleri etkilemiş ve dikkatleri üzerine çekmiştir.⁴¹⁶ Hoca Askeri'nin vaazlarının içeriğine dair Taş İli gazetesinde bilgi verilmiştir.

Hoca Askeri namındaki şahıs geçen sene ramazanda cerr için Mersin tarikiyle Silifke'ye gelmiş, her nasılsa bu adamın hüviyeti tetkik edilmeksizin camide vaaz etmesine müsaade edilmiş, vaaz esnasında evvela rakı içenlerden başlamış, rakı içenlerin cehennemlik olduğu, evladının evladı da cehennemlik bulunduğu ve rakı içenlerle konuşan ve onlardan kız alıp veren ve komşusunun rakı içtiğini bildiği halde içmaz-ı ayn eden cehennemliktir diye arının yaptığı baldan, böceğin yaptığı ipekten, kadınların yüksek ökçeli ayakkabı ve çoraplarından ve bir dereden bir tepeden söylemiş söylemişti.

Halkın cehaletini hisseden bu kurnaz hoca zemini büsbütün değiştirerek kendisine büyük bir saha açmış, zımnın hükümet-i hazıra hakkında hoşnudiden zımnın de adem-i memnuniyetten bahs eder gibicesine ara sıra medreselerin kapandığından, muallimlerimizin tarz-ı hareketlerinden ve kendisinin dört defa ipten kurtulduğundan bahsetmesi üzerine Silifke gençliği merhum Hoca aleyhinde ihbaratta bulunarak Ankara mahkemesine sevkine kadar gitmiştir.⁴¹⁷

Hoca Askeri abuk sabuk konuşmaları sebebiyle ifadesi alınmak üzere Hükümet Konağı'na getirilmiştir. Hoca Askeri ile yetkililer arasında yaşanan olaylar halkı harekete geçirmiştir. “Hacı Hulusi Bey⁴¹⁸, Kürt Hüseyin Çavuş, Kurilingo İbrahim Ağa, Bulduk Mehmet Çavuş, Dalik Mehmet Ağa⁴¹⁹ öncülüğünde Hükümet Konağı'na akın eden halk kitlesi Hoca Askeri'yi almak için İçel Valisi Kemal Bey ile görüşmek istemiştir. Vali adına bir polis komiseri halkın karşısına çıkmış ve halk tarafından darp edilmiştir. Olayın haber alınmasıyla Adana'dan Silifke'ye müfettişler gönderilmiştir. Neredeyse iki saat süren bu kargaşanın ardından şehirde sükûnet sağlanmış, Hoca Askeri ve beraberinde yedi sekiz kişi tutuklanmıştır. Olay alelade bir vaka olarak görülmeyerek yargılanmalarının Ankara'da devam etmesine karar verilmiştir. Ayrıca Jandarma komutanı görevden alınmış, polis komiserine işinden el çektirilmiştir.⁴²⁰ Süreci iyi yönetemeyen Vali Kemal Bey hakkında Adliye Vekâletince tahkikat başlatılmıştır. Sonrasında ise görevden alınacaktır.⁴²¹

17 Mayıs 1924 tarihinde başlayan yargılamalar aralıklarla 20 Eylül 1924 tarihine kadar devam etmiştir. Hoca Askeri olayı kapsamında Silifke'den Hacı Hulusi, İmam Molla Mehmet, Müezzın Halil, Sucu Kerim, Bakkal Ali, Kürt Hüseyin ve İbrahim oğlu İbrahim yargılanmıştır. Hoca Askeri, Mahkeme Divanı'na rejime karşı övgü dolu ifadelerde bulunmuştur.⁴²² Uzun süren yargılama süreci sonunda Hoca Askeri 3 yıl kalebentliğe, diğer

⁴¹⁶ Aslan, *İzzet Atatürk Silifkede*, (1981), 122.

⁴¹⁷ **Taş İli**, 1 Nisan 1925, S.105, s.1.

⁴¹⁸ Hacı Hulusi Bey, Silifke'de bir süre CHF başkanlığı görevinde bulunan ve Mustafa Kemal Paşa'nın 1925 yılı Silifke ziyaretinde onu evinde misafir etmiştir; Süha Nural, “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Silifke”, (Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi (Ömer Halisdemir), 2007), 7.

⁴¹⁹ Aslan, *İzzet Atatürk Silifkede*, 124; Pınar, Mehmet *Cumhuriyet Döneminde Mersin ve İçel'de Siyasi Hayat (1923-1950)*, 300.

⁴²⁰ **Cumhuriyet**, 10 Mayıs 1924, S.4, s.3.

⁴²¹ Pınar, Mehmet *Cumhuriyet Döneminde Mersin ve İçel'de Siyasi Hayat (1923-1950)*, 300.

⁴²² Gidirşioğlu, “Siyasi, İdari, Kültürel ve Ekonomik Alanda Silifke (1924-1933)”, 34-37.

sanıklar ise üç buçuk ay hapse mahkum edilse de tutuklu bulundukları süre göz önüne alınarak tahliye edilmiştir.⁴²³ Hoca Askeri hapisten çıkar çıkmaz Silifke'ye dönse de halktan gelen tepkiler üzerine burada barınamamış bir tiyatro kumpanyasında geceyi geçirerek şehri terk etmiştir.⁴²⁴

Hülasa bu suretle gerçekleşen Hoca Askeri meselesi hakkında ulusal basına ilaveten Taş İli gazetesinde de sınırlı da olsa yayınlar yapılmıştır. Hoca Askeri vakasının Silifke'de gerçekleşmesinden hareketle ulusal basında Silifkeli Hoca Askeri olarak bahsedilmiştir. Bu isimlendirme üzerine Taş İli gazetesinde Rıfat Bey'in "Cumhuriyet Gazetesi Başta Olduğu Halde Bilumum Matbuatca Malum Olsun ki Hoca Askeri Silifkeli Değildir"⁴²⁵ başlıklı yazısı yayınlanmıştır. Rıfat Bey yazısında Hoca Askeri olayının nasıl zuhur ettiğine değinerek bu zattan Silifkeli olarak söz edilmesini eleştirmiştir. Rıfat Bey'e göre bu gazeteler bu zatın maksadının ne olduğunu ve ne için Silifke'ye geldiğini irdilemeden Silifkeli olarak zikretmektedir.

Ankara hapisanesinden tahliye edilir edilmez, Mersin'e ve Mersin'den güya kendisini dört gözle bekleyen var gibi kanunuevvelin üçüncü günü Silifke'ye geldiği haberi kasabaya şayi olur olmaz (herkes bu memlekete ne yüzle geldiğine taaccüb) etmişti. Silifke, Hoca askeri gibi gayri müdrik adam yetiştirmez ve bu fikirli adamları da kabul etmez.

Hoca Askeri denilen bu mahud Sivas vilayetinin Aziziye kazasının Uzunyayla'da haymenişin Afşar aşiretindendir.

Matbuatdan temenni ve rica ederiz ki artık Silifkeli ibaresi kullanılsın.

Dördüncü ipten kurtulduğuna kemal-i fahr ile söylemekten zevk alan Hoca Askeri yarın öbür gün İstiklal Mahkemesince sebak edecek muhakematında yine Silifkeli Hoca deneceği tabiidir.

Cumhuriyet Gazetesi başta olduğu halde bütün rüfekadan temenni ederiz ki Silifke ile hiçbir gûna alaka ve münasebeti olmayan ve Sivaslı olan Hoca askerinin Silifkeli tabiriyle memleketimiz gençliğinin kalbini müteessir ve müteallim etmesin.

Silifke; Ebna-i cinsine muzır mahlûk yetiştirmez. Vatanına, dinine, milletine, hükûmetine Sadık insanlar yetiştirmiş ve tarihini tam mânâsıyla tezyin etmiştir.⁴²⁶

Hoca Askeri serbest kaldıktan sonra ticarete atılmış Mersin'de Pera Palas Oteli'nde bulunduğu esnada Şeyh Sait'e övgü dolu sözleri hasebiyle Nüfus Başkâtibi Suphi Şadi ile beraber tutuklanmıştır. Yargılama sürecinin 23 Mayıs 1925 tarihli duruşmada Hoca Askeri idama mahkûm edilmiştir.⁴²⁷ Hoca Askeri'nin idam cezası haberi Taş İli'nde "Hoca Askeri"⁴²⁸ başlığı ile yayınlanmıştır. Haberde Hoca Askeri'ye Şark İstiklal Mahkemesince

⁴²³ Pınar, Mehmet *Cumhuriyet Döneminde Mersin ve İçel'de Siyasi Hayat (1923-1950)*, 309.

⁴²⁴ Taş İli, 1 Nisan 1925, S. 105, s.1.

⁴²⁵ Taş İli, 1 Nisan 1925, S. 105, s.1.

⁴²⁶ Taş İli, 1 Nisan 1925, S.105, s.1.

⁴²⁷ Pınar, Mehmet *Cumhuriyet Döneminde Mersin ve İçel'de Siyasi Hayat (1923-1950)*, 312-313.

⁴²⁸ Taş İli, 27 Mayıs 1925, S.112, s.3.

idam kararı verilen idam kararına dair hisler kısaca dile getirilmiştir; “Ebna-i cinsine muzır olan bu gibi mahluklar işte böylece temizlenmelidir.”⁴²⁹

Hoca Askeri ile ilgili yayınlanan son haber 17 Haziran 1925 tarihli nüshada yer almaktadır. “Şeyh Sait’in Rüyası”⁴³⁰ başlıklı bu haberde Şeyh Sait’in bir rüya gördüğünü ve bunu kurtulmaya yorduğu belirtilmektedir. Devamında ise Hoca Askeri’nin af dilediği haberi yer almaktadır. Hoca Askeri idam edilmeden evvel Ali Saip Bey’e bir mektup yazarak af dilemiştir. Hoca Askeri’nin mektuplarının birinde geçen ifade şöyledir: “Cumhuriyet şerefine beni azat ediniz, ey milletvekili Ali Saip Bey idam herhalde icra edilecek ise hükmün Ankara’da infazını ayrıca rica ederim.”⁴³¹

3.4. İstiklal Madalyası Hakkında Haberler

Milli Mücadelenin sona ermesinin ardından cephede ve cephe gerisinde yararlılık gösterenler 4 Nisan 1921 tarihli İstiklal Madalyası Kanunu’na göre kırmızı, beyaz ve yeşil şeritli İstiklal Madalyası ile ödüllendirilmiştir. Kırmızı şeritli madalyalar cephede görev alanlara, yeşil şeritli madalyalar Büyük Millet Meclisi’nde üye olarak bulunanlara, beyaz şeritli olanlar cephe gerisinde savaşın başarıyla sonuçlanması açısından yararlılık gösterenlere verilmiştir. Kırmızı-yeşil şeritli olan madalyalar ise o dönemde milletvekili olup cephede mücadele edenlere verilmiştir. Şehit olanların madalyaları ailelerine teslim edilmiştir.⁴³²

Milli Mücadele döneminde İçel vilayetinden yararlılık göstererek İstiklal Madalyası ile ödüllendirilenler vilayetin resmi yayın organı olan Taş İli gazetesinde yayınlanmıştır. Gazete ayrıca ulusal basından ulaşmış olduğu İstiklal madalyası haberlerini de yayınlamıştır. Bunlardan ilki 25 Mart 1925 tarihli 104 numaralı nüshadadır. 23 Mart tarihli Ankara’dan alınan haberde mecliste düzenlenen İstiklal Madalyası taltif merasimine dairdir. İstiklal Madalyası ile ödüllendirilmesi kararlaştırılan Birinci Meclis üyeleri, askeri ve mülki görevlilerin madalya merasimi mecliste gerçekleştirilmiştir.⁴³³

⁴²⁹ Taş İli, 27 Mayıs 1925, S.112, s.3.

⁴³⁰ Taş İli, 17 Haziran 1925, S.115, s.4.

⁴³¹ Taş İli, 17 Haziran 1925, S.115, s.4.

⁴³² Hüseyin Ağca. “İstiklal Madalyası”. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/istiklal-madalyasi/> Erişim: 10.12.2023.

⁴³³ Taş İli, 25 Mart 1925, S.104, s.3.

İçel vilayetinde İstiklal Madalyası ile taltif edilen Birinci Meclis'in İçel Mebuslarından Şevki (Göklevant), Ali Rıza (Ataışık), Sami (Arkan) ve Naim (Ulusal) Beylere ait İstiklal Madalyaları İçel Mebusu Doktor Tevfik Bey vasıtasıyla TBMM'den vilayete gönderilmiştir. Madalyalar özel bir merasimle takılacaktır.⁴³⁴

Taş İli gazetesi 3 Haziran 1925 tarihli nüshasında İstiklal Madalyası Kanunu'nun altıncı madde-i muaddilesi başlığıyla tadil edilen kanun yayınlanmıştır. Buna göre altıncı madde madalyanın sağ meme üzerine her gün takılabileceğini belirtmektedir.⁴³⁵

17 Haziran 1925 tarihli nüshada yayınlanan "Gülner'da İstiklal Madalyası Ta'liki" başlıklı haberde İçel eski mebusu Şevki (Göklevant) Bey'e Büyük Millet Meclisi tarafından gönderilmiş olan yeşil şeritli istiklal madalyasının 13 Haziran 1925 Cumartesi günü zevali saat üçte Gülner Kaymakamlık makamında özel bir merasimle takılmıştır.⁴³⁶

İçel'de eski mebus Ali Rıza (Ataışık) ve Ayaş Nahiyesi Müdürü Yusuf Bey'in İstiklal Madalyası merasimi 20 Eylül 1925 Pazar günü saat üçte Makam-ı Vilayette gerçekleşmiştir. Polis ve Jandarma müfrezelerinin güvenlik önlemi aldığı merasimde Defterdar Kamil, Cinayet Müdde-i Umumisi Abdulkadir, Reji Müdürü Muhiddin, Şube Reisi Kirami, Jandarma Yüzbaşı Sami, Muhasebe-i Hususiye Müdürü Ahmet, Belediye Reisi Halil, Orman Müdürü Refik, Başkomiser Hamit Beyler katılmıştır. Vali Fahri Bey Milli Mücadele'ye iştirak eden ve TBMM kararıyla eski İçel mebusu Hacı Ali ve Ayaş Nahiyesi Müdürü Yusuf Beylere gönderilmiş olan İstiklal Madalyalarını takma şerefine nail olmaktan dolayı gurur duyduğunu ifade eden bir konuşma yapmıştır. İlk olarak Ali Rıza Bey'in ardından Yusuf Bey'in madalyalarını takmıştır.

Madalya sahipleri kısa birer konuşma gerçekleştirmiştir. Ali Rıza Bey vatan için daima çalışacaklarını beyan etmiş, Yusuf Ziya Bey bu madalyaya sahip olmanın gurur verici olduğunu ifade ederek kendisini madalya ile taltiflendiren hükümete Vali Fahri Bey aracılığıyla sonsuz saygı ve teşekkürlerini sunarak konuşmasını bitirmiştir. Bu konuşmaların akabinde merasim sona ermiştir.⁴³⁷

⁴³⁴ Taş İli, 20 Mayıs 1925, S.111, s.2.

⁴³⁵ Taş İli, 3 Haziran 1925, S.113, s.3.

⁴³⁶ Taş İli, 17 Haziran 1925, S.115, s.3.

⁴³⁷ Taş İli, 23 Eylül 1925, S.127, s.3.

Gazetenin 131 sayılı nüshasında “Taltif”⁴³⁸ başlığıyla yayınlanan haber İçel vilayetinde bir zabitin ödüllendirilmesiyle ilgilidir. Varidat Kâtiplerinden Hocaşade Mehmet Sadık Bey⁴³⁹, Çal Cephesinde İhtiyat Zabiti olan Hocaşade Mehmet Sadık Bey TBMM tarafından bir kıta kırmızı şeritli İstiklal Madalyası ile ödüllendirilmiştir. Haberde, Mehmet Sadık Bey’in madalyasının şehre gelmesi beklenmekte olduğu duyurulmuştur.

6 Şubat 1926 tarihinde Dâhiliye Vekâletince İçel mebusu Hafız Emin Bey’in kırmızı şeritli İstiklal Madalyası ile taltif edilmesi kararlaştırılarak vilayete bildirilmiştir. Taş İli gazetesi Emin Bey’in Milli Mücadele yıllarındaki hizmetlerinden övgüyle bahsederek teşekkürlerini sunmuştur.

İtilaf Devletlerinin mürevviç efkârı olan İstanbul Hükümeti’nin düşmanlarımızla beraber olup Anadolu’ya akın ettiği ve her Türk’ün eli yüzünde düşündüğü bir sırada müşarünileyh her şeyi göze almak suretiyle hükümete bir beyanname vermiş ve Silifke halkını başına toplayıp milleti irşad etmiş, aldığı ilham üzerine cidale atılmış, olvakit Silifke’de pek şımarık olan ve ademi istiklallerini ilan edencesine taşkınlık gösteren Rum ve Ermenilerin ümitleri kırılmış ve Mücadele-i Milliye esnasında teşkilat yaparak Kuvayı Milliye ile teşrik-i mesai ederek yoktan varlık vücuda getirmiş olan müşarünileyhi bu münasebetle Taş İli an-samim-il-kalb tebrik eder.⁴⁴⁰

İçel’de İstiklal Madalyası ile taltif edilen bir diğer isim Cinayet Mahkemesi Reisi Ali Rıza Bey’dir. Ali Rıza Bey’in madalyası Şark İsyanı esnasında yararlılığından dolayıdır. İsyân sırasında Kuruçay Mahkemesi’nde bulunmakta iken Ümraniye İsyanı’na katılan asillerle bizzat çarpışmış ve esir düşmüştür. Kırk gün sonra müfrezelerimiz tarafından kurtarılmış ve tekrardan mücadeleye atılarak başarılı neticeler elde etmiştir. Haberin sonunda Taş İli gazetesi, vatanın muhafazası için fikren, bedenen ve kalemen düşünüp mesai harcayanların milletçe unutulmayacağını ve layığıyla taltif edileceklerini belirterek tebriklerini sunmuştur.⁴⁴¹

Gülнар Kazası Nüfus Kâtibi Bahri Efendi’nin Milli Mücadele’de göstermiş olduğu yararlı hizmetlerden dolayı TBMM tarafından bir kıta beyaz şeritli İstiklal Madalyası ile ödüllendirilmiştir. Bahri Efendi’nin taltif evrakları Makam-ı Vilayetten Gülнар Kaymakamlığı’na gönderilmiştir.⁴⁴²

⁴³⁸ Taş İli, 21 Teşrinievvel 1925, S.131, s.2.

⁴³⁹ Sadık Efendi 1926 yılında geçirmiş olduğu rahatsızlık “Mümtaz Gençlerimizden Sadık Efendi” başlığıyla yayınlanmıştır. Haberde, İçel Vilayet Nafia Kondüktör Namzetlerinden olan Hocaşade Sadık Efendi akıl sağlığı sorunu yaşamış olduğu belirtilmektedir. Milli Mücadele döneminde oldukça fedakârlık gösteren Sadık Efendi’nin Makam-ı Vilayet ve Vilayet Encümen azalarınca durumu dikkate alarak tedavisi için her türlü yardım ve kolaylığı sağlayarak tedavisi için İstanbul’a gönderilmiştir. Taş İli gazetesi Sadık Efendi’ye şifalar dilemekte ve bu konudaki yardımlarından dolayı Vali Fahri, Encümen-i Vilayet azalarından Emin ve Sait Beylere teşekkür etmektedir; Taş İli, 5 Mayıs 1926, S.158, s.1.

⁴⁴⁰ Taş İli, 17 Mart 1926, S. 151, s.2.

⁴⁴¹ Taş İli, 17 Mart 1926, S. 151, s.2.

⁴⁴² Taş İli, 19 Mayıs 1926, S.160, s.2.

İçel Vilayet Defterdarı Kamil ve Anamur Mal Müdürlüğünde görevli Hasan Basri Bey Milli Mücadeledeki hizmetlerinden dolayı bir kıta beyaz şeritli İstiklal Madalyası ile ödüllendirilmiştir. Taş İli gazetesi bu konuda yaptığı araştırmalar neticesinde Kamil ve Hasan Basri Bey'in faaliyetlerini haberin devamına eklemiştir.

Defterdar Kamil Bey Cebel Bereket Sancağı muhasebecisi iken Osmaniye'nin hadise-i zailinde silah başına geçen Kuva-yı Milliye'nin kah neferi kah reisi sıfatıyla Harekât-ı Milliye'ye fiilen iltihak ve iştirak eylediği ve Anamur Mal Müdürü Basri Efendinin ise Bahçe kazası Sandık Eminliğinde bulunduğu müddet zarfında Mücadele-i Milliye'ye iştirak ederek büyük yararlıklar gösterdiği anlaşılmakla beyan-ı tebrikat eyleriz.⁴⁴³

Defterdar Kamil Bey'in madalyası 12 Teşrinisani 1926 cumartesi günü Valilik binasında Vali Mehmet Fahri Bey tarafından memurlar ve askerlerin de hazır bulunduğu bir törenle takılmıştır.⁴⁴⁴

1926 yılı Teşrinisanisinde Mut kazasında İstiklal Madalyası ile ödüllendirilen 13 kişinin madalyaları kaymakamlığa ulaşmıştır. Haber "Mut'ta Onüç Zatın İstiklal Madalyasıyla Taltifi"⁴⁴⁵ başlığıyla yayınlanmıştır. Milli Mücadele'de geçen hizmetlerinden dolayı "Mut'lu Mahmut Beyzade Mirza Bey ve Mut kazasından Kara oğlu Abdullah Beyzade Ahmet ve Müftüzade Hüseyin ve Mazhar Efendizade Haydar ve Ermenekli Hacı Ahmet ve İzmirli Ahmet ve Tütün İnhisar Memuru İsmail ve Sadık Beyzade Rıza ve Ahmet Ağazade Ali ve Hacı İbrahimzade İbrahim ve Arifzade Mehmet Hamdi ve Sarıkavak Müdürü sabıkı İsmail Hakkı Bey ve Efendiler"⁴⁴⁶ birer kıta beyaz şeritli İstiklal Madalyası ile ödüllendirilmiştir.

Silifke'ye bağlı Taşucu nahiyesinde 1927 yılı Mayıs ayında İstiklal Madalyası töreni gerçekleşmiştir. Tören nahiye müdürlüğünde icra edilmiştir. 4 Mayıs Çarşamba günü töreni yapılan madalya, Rüsumat Muhafaza Memurluğunda görevli İhtiyat Zabitlerinden Mersinli Hüseyin Naci Efendiye aittir.

Tören nahiye müdürü Ziya Efendi'nin konuşmasıyla başlamıştır. Ziya Bey salonda hazır olanlara şöyle seslenmiştir:

Efendiler: Size fazla vakit kayıp ettirmek istemem. Malum-u alinizdir ki yedi sene evvel boyunumuza geçirilmiş olan esaret zincirlerini kırmak üzere girişip neticede muvaffak olduğumuz savaşta umum milletimiz efradı çalışmışlardı. Fakat bittabi bu çalışanlar arasında daha ziyade fedakârlıklar gösteren olmuştur. İşte Yüce milletimiz kendi arasında böyle fedakârlık gösterenleri birer nişane ile taltif ederek kadirşinaslık göstermekte ve nitekim Naci Efendi arkadaşımızda kırmızı kurdela İstiklal Madalyası ile taltif edilmiş bulunduğu bugün taliki ile kesb -i mübahat eyliyorum.⁴⁴⁷

⁴⁴³ Taş İli, 26 Mayıs 1926, S.161, s.1.

⁴⁴⁴ Taş İli, 17 Teşrinisani 1926, S.181, s.1-2.

⁴⁴⁵ Taş İli, 3 Teşrinisani 1926, S.179, s.2.

⁴⁴⁶ Taş İli, 3 Teşrinisani 1926, S.179, s.2.

⁴⁴⁷ Taş İli, 11 Mayıs 1927, S.205, s.1.

Ziya Bey konuşmasının ardından madalyayı Naci Efendi'nin sağ göğsüne takmıştır. Naci Efendi'nin teşekkürünün ardından merasim sona ermiştir.

Gazetede İstiklal Madalyasına dair son haber madalya ile ödüllendirilen fakat adresleri bilinmediği için vesikaları gönderilmeyen zatların listesidir. Listede kırmızı ve beyaz şeritli madalya ile ödüllendirilen birçok zatın ismi yer almaktadır. Liste gazetenin 208 ve 209 sayılı nüshalarında yayınlanmıştır.⁴⁴⁸

⁴⁴⁸ **Taş İli**, 1 Haziran 1927, S.208, s.2; **Taş İli**, 8 Haziran 1927, S.209, s.2.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İÇEL'DE İKTİSADİ VE TİCARİ HAYAT

4.1. İçel'de Ticari Teşekküller

Gazetede Silifke'de kurulan işletmelere dair haberler ve reklamlar yer almaktadır. Mağara nahiyesinden olduğunu bildiğimiz Binbaşızade Hüsnü Bey bir ticarethaneye sahiptir. Dükkânında tekstil malzemeleri, anbarlarında satılık zahire bulunmaktadır. Kazalardan sipariş kabul eden Hüsnü Bey aynı zamanda İstanbul, Bursa ve İzmir gibi şehirlerden de sipariş üzerine mal getirmektedir. Tüm bu işlemleri peşin para karşılığı yapan Hüsnü Bey'in dükkânı Silifke'de köprübaşında bulunan 176 numaralı binadır. Hüsnü Bey Ticarethanesi reklamları gazetenin 93 ila 115 numaralı nüshaları arasında yayınlanmıştır.⁴⁴⁹

Hacı Ahmet Efendizade Sami Efendi ile bir şirket kuran Tahir Bey oğlu Sadık bu şirketin 1 Şubat 1925 tarihinde feshedildiğini bildirmektedir. Müstakilen yeni bir şirket kuran Sadık Bey bundan sonra haberleşme ve muameleleri Tahir Bey oğlu Sadık Ticarethanesi ismi altında sürdüreceğini haber vermektedir.⁴⁵⁰

1925 yılında tek nüshada yayınlanan bir diğer ilan Silifke'de Terzi Rıza Tevfik Efendi'nin terzihane reklamıdır. Silifke'de Taş İli Matbaası karşısında 208 numaralı dükkânda bulunan Askeri, Mülki Cumhuriyet Terzihanesi'nde son moda elbiseler dikildiği, kendilerine uygun elbise diktirmek isteyenlerin Terzi Rıza Tevfik Efendi'nin dükkânına gitmeleri ve memnun kalacakları belirtilmektedir.⁴⁵¹

Taş İli gazetesinin basıldığı Taş İli Matbaası'nın da bir reklamı yayınlanmıştır. Matbaa her türlü matbuat siparişini kabul ettiğini ve ucuzluk bakımından Silifke'de tek olduklarını belirterek müşterilere hitap etmektedir. Gazetede yayınlanan reklam metni şöyledir;

⁴⁴⁹ Taş İli, 29 Kanunuevvel 1925, S.93, s.2; Taş İli, 17 Haziran 1925, S.115, s.4.

⁴⁵⁰ Taş İli, 16 Şubat 1925, S.99, s.4.

⁴⁵¹ Taş İli, 4 Teşrinisani 1925, S.133, s.4.

“Matbaa işlerine ait her türlü siparişler kabul edilmektedir. Sürat ve ehveniyyet cihetiyle de Silifke’de yegânedir.”⁴⁵²

İçel’de Hacı Hulusi Efendi Oteli bulunmaktadır. Hacı Hulusi Efendi Oteli’ni kiralayan işletmeci gazetede otelin reklamını şöyle yayınlamıştır;

Bu kere isticar ettiğim Hacı Hulusi Efendi Oteli fevkalade tezyin, oda ve yataklar gayet temiz tutulmak suretiyle misafirlerin esbab-ı istirahatleri temin edilmektedir.

Yatak ücreti elli kuruş, çay ve kahve yüz paradır. Müstahdeminin nezahat ve terbiyesi mükemmeldir. Misafirlerin bir kere teşrifleri ilanımızın hakiki olduğunu gösterecektir.⁴⁵³

Günümüzde Silifke’de ilk fotoğrafçının kim olduğu konusunda farklı isimler öne sürülse de gazeteden ulaştığımız bilgilere göre Silifke’nin ilk fotoğrafçısı Hamdi Aydoğdu Beydir. Hamdi Bey gazetenin ikinci mürettibi ve spor muhabiridir. Hamdi Bey’in fotoğrafhanesinin ismi Gençlik Fotoğrafhanesidir. Gençlik Fotoğrafhanesinin reklamı gazetenin 18 ve 25 Mart 1925 tarihli nüshasında yayınlanmıştır. “Büyük kıtada kartonlu, kartpostal, vesikalık resimler çıkarttırmak isteyenler matbaamız ikinci mürettebi Hamdi Efendi’ye müracaat ettikleri takdirde matlûbe-i muvafık resimler çıkarttırabilirler. Fiyatların gayet mutedil olmasından bilumum müşterilerini memnun bırakmaktadır.”⁴⁵⁴

Silifke’de bir yün boyacısı da bulunmaktadır. “Muhterem Köylülerin Enzar-ı Dikkatine”⁴⁵⁵ başlığıyla yayınlanan reklamda yün ve iplik boyatmak isteyenler Silifke köprübaşında Mahmut Usta’nın dükkânına davet edilmektedir. “Boyanacak bilumum iplik yün bezlerinizi solmaz hakiki çivit ve sabit elvan boyatmak isterseniz öteden beri sanatında yegâne mahir köprübaşında Mahmut Usta’ya müracaat etsin beher okka için 120 guruş olur, memnun eder. Başkalarının işfalatına kapılmayınız.”⁴⁵⁶

Taş İli gazetesinde Silifke’de Hacı Hulusi Efendi yazıhanesinde muayenehane açan Diş Doktoru Bahir Bey’in reklamı “Müjde”⁴⁵⁷ başlığıyla yayınlanmıştır. Reklamda tahsilini ve iş tecrübelerini yazan Bahir Bey diş hastalıklarından mustarip olanları muayenehanesine şöyle davet etmektedir;

Darülfünun Dişçi Fakültesi’nden mezunum muhtelif yerlerde, bilhassa Konya’da İstanbul Gülhane ve Gümüşsuyu hastanelerinde icra-i sanat ettim. Bu kere Silifke’de belediye Eczanesi’nin karşısında Hacı Hulusi Efendi’nin yazıhanesinde bir muayenehane açtım. Dişlerinden ve dişsizlikten muzdarip olan muhterem zevatın ağrısız ve gayet kolay dişleri çekilir, hasta diş etleri ve diş ağrıları fenni surette tedavi edilir. Altından veya platinden mükemmel diş

⁴⁵² Taş İli, 10 Mart 1926, S.150, s.3.

⁴⁵³ Taş İli, 17 Mart 1926, S.151, s.4.

⁴⁵⁴ Taş İli, 18 Mart 1925, S.103, s.4; 25 Mart 1925, S.104, s.4.

⁴⁵⁵ Taş İli, 8 Nisan 1925, S.106, s.4.

⁴⁵⁶ Taş İli, 8 Nisan 1925, S.106, s.4.

⁴⁵⁷ Taş İli, 17 Mart 1926, S.151, s.4.

yapılır. Fennin en son icat ve ihtirâ sayesinde dişleriniz hakiki dişten farksız olur ve badema diş ıstırabından katiyen kurtulursunuz.⁴⁵⁸

4.2. İçel'de Ticari Faaliyetler

İçel bir sahil kenti olması hasebiyle vilayetin ticaretinde limanlar önemli bir rol oynamaktadır. Vilayetin en önemli limanı Taşucu Limanı'dır.⁴⁵⁹ Ardından küçük ölçekli limanlar olan Ovacık, Gilindire, Babadıl, Gözce ve Aksaz limanları gelmektedir. Örneğin gazetenin 17 Haziran 1925 tarihli nüshasında Vilayet Orman Müdüriyeti'nden gelen Gülnar'ın Ovacık ve Gilindire nahiyesinde bulunan ormanlarda katran ağacı ve çam kabuğu ihalesinin şartları arasında mamulün bir sene içerisinde Ovacık, Gözce ve Aksaz limanlarından harice sevk edilmesi yer almaktadır.⁴⁶⁰

1925-1927 yılları arasında İçel'den yapılan ihracat pazarları Suriye, Kıbrıs, Mısır, İtalya, Fransa ve İngiltere'dir. Maden ise Belçika'ya ihraç edilmektedir.⁴⁶¹

Tablo 5 1925-1927 Yılları Arasında İçel Vilayetinin İhracatı

Cins ve Türü	1923		1924		1925		1926		1927	
	Ton	Lira	Ton	Lira	Ton	Lira	Ton	Lira	Ton	Lira
Kereste (Adet)	Adet 40000	1200	Adet 370	1110	Adet 516	904	Adet 110	192	Adet 110	177
Mevaşi ⁴⁶²	160	640	162	567	96	336	105	367	78	273
Buğday (Ton)	940	1169	1050	157	990	198	800	96	818	89
Arpa	1500	105	2000	140	2718	217	3530	282	1850	112
Çavdar	112	5	99	5	153	7	414	20	212	10
Mısır Darı	85	7	66	5	515	25	159	5	914	45
Burçak	90	9	83	8	126	10	147	11	128	10
Böğrölce	46	4	39	3	52	5	76	7	52	4

⁴⁵⁸ **Taş İli**, 17 Mart 1926, S.151, s.4.

⁴⁵⁹ Taşucu İskelesinin demir iskele ile 18 metre kadar denize yakınlaştırılması için masrafının Ziraat Vekâletince karşılanması kararlaştırıldığı haber alınmıştır. **Taş İli**, 20 Mayıs 1925, S.111, s.3.

⁴⁶⁰ **Taş İli**, 14 Temmuz 1925, S.118, s.4.

⁴⁶¹ Zarif, *Cumhuriyetin 10 Yıldönümü* (Mersin: Doğruöz Matbaası, 1933), 18-19. Tablodaki (4 ve 5 numaralı tablolar) miktarlara üçer sıfır ilave edilerek okunmalıdır.

⁴⁶² Mevaşi: Büyükbaş ve küçükbaş hayvanlar.

Balmumu	5	3	6	4	3	2	9	6	3	2
Fasulye	41	7	65	9	127	15	69	8	32	3
Nohut	10	1	12	1	17	2	15	2	20	3
Pirinç	140	27	172	31	198	35	117	25	142	30
Patates	0	0	0	0	19	1	59	2	16	1
Un	0	0	0	0	0	0	15	6	0	0
Kuru üzüm	320	64	335	66	400	40	719	71	325	29
Sade yağ	15	11	13	9	18	12	52	39	27	20
Zeytin yağı	5	2	8	3	8	3	10	5	5	2
Susam	150	32	160	36	169	38	147	32	184	36
Ham deri	10	5	13	6	15	7	10	3	10	4
Av derileri	5	15	6	16	5	15	6	17	4	11
Mercimek	50	5	40	4	50	5	60	7	20	2
Harnup	30	2	60	4	68	5	120	10	75	6
Palamut	600	15	680	17	680	17	211	5	400	10
Hayvani Gübre	600	3	1900	9	600	3	250	2	300	2
Odun	900	4	750	3	354	2	250	1	250	1
Kömür	100	3	120	3	354	2	250	1	250	1
Kırmızı Sumak	0	0	0	0	0	0	25	1	28	2
Fıstık	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Afyon	0	0	0	0	50	2	80	3	45	2
Kepek	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Tuzlu Balık	0	0	0	0	0	0	0	0	5	1
Saman	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Tavuk (Adet)	0	0	0	0	0	0	4000	1	0	0
Peynir	0	0	0	0	0	0	0	0	4	2

Kabuklu Badem	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ceviz içi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pamuk	100	30	80	25	75	25	120	30	90	27
Kırmızı Biber	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Maden (Simli Kurşun)	100	1	150	2	120	1	95	1	100	1

1923-1927 arası dönemde İçel'in ihracatında hububat önemli rol oynamaktadır. Hububatı ise kereste ve mevaşi takip etmektedir. Kerestenin bu denli çok olması vilayetin geniş orman sahasıyla çevrili olmasıdır. Yine kuru üzüm de ihracatta önemli bir yer tutmaktadır. Bu dönemde fıstık ihracatı yapılmamıştır. Vilayetin ihracatı öncelikle Taşucu Limanı üzerinden gerçekleşmektedir. Keza ithalatta da Taşucu Limanı önemli yer tutmaktadır. Tabloyu aldığımız eserde yazar 1925 yılına kadar ithalatın Mersin ve İstanbul Limanı aracılığıyla gerçekleştiğini belirterek 1925 yılı ve sonrasını esas almıştır.⁴⁶³ İçel vilayetinin 1925-1927 yılları arasında ithalat kalemleri şu şekildedir;⁴⁶⁴

Tablo 6 1925-1927 Yılları Arasında İçel Vilayetinin İthalatı

Cins ve Türü	1925		1926		1927	
	Kilo	Lira	Kilo	Lira	Kilo	Lira
Ayakkabı	0	0	300	500	0	0
Anason	250	500	0	0	0	0
Benzin	41550	8810	22200	7050	0	0
Buğday	28230	4200	0	0	0	0
Buturaklı Tel	400	80	0	0	0	0
Baklava	6	6	0	0	0	0
Baharat	300	1100	150	475	370	600

⁴⁶³ Zarif, *Cumhuriyetin 10 Yıldönümü*, 20.

⁴⁶⁴ Zarif, *Cumhuriyetin 10 Yıldönümü*, 20-21.

Cam mamulatı	4815	5678	3500	3000	470	200
Çimento	20000	500	20000	700	6000	460
Çay	903	1800	400	800	350	700
Çelik	0	0	0	0	0	0
Çorap Makinası	0	0	30	160	0	0
Deri ve Kösele	4500	9000	4800	12700	1200	3100
Elbise	2	30	0	0	0	0
Gaz yağı	166930	48590	4000	2500	13000	8600
Hasa	1500	750	1500	300	950	238
Hırdavat Eşyası	750	400	500	360	1200	700
Kiremit	0	0	0	0	0	0
Kahve	5090	4372	3000	2700	2300	2140
Manifatura	78006	46499	77025	43163	76000	93000
Mermer	50	25	0	0	0	0
Makine ve teferruatı	22000	9000	17000	11150	7000	8300
Mürekkep (Adet)	18	885	36	1108	178	5622
Pirinç	1400	200	51	14	1753	1047
Portakal	0	0	20	3	0	0
Pamuk İpliği	3000	10500	5500	9250	2100	7350
Sandal (Adet)	5	500	0	0	2	565
Sabun	8821	4023	6040	3018	8000	3000
Şeker	15000	6400	70000	34000	15256	7102
Şapka	495	1462	1000	3500	500	2000

Teneke ve Çinko	1500	420	3000	790	5500	1150
Toprak Avanı	3153	347	0	0	9152	509
Tuhafiye	1400	2150	2350	2100	1200	2650
Sandalye (Adet)	24	60	0	0	0	0
Demir	27750	2070	0	0	0	0
Su Dolabı	1950	625	565	250	600	210
Zeytinyağı	176	110	0	0	0	0
Tavuk (Adet)	0	0	4	8	2	8

1925-1927 arası dönemde İçel'in ithalatında benzin, akaryakıt, inşaat malzemeleri ve tekstil malzemeleri zirvede yer almaktadır. Keza şeker, sabun, çay, kahve, baharatta da miktar olarak üstünlük vardır. İhracatında buğdayın önemli bir yeri olan İçel, 1925-1927 arasındaki iki yıllık dönemde sadece 1925 yılında buğday ithal etmiştir.

Gazetede, İçel vilayetinin ticari faaliyetleri başta olmak üzere ülkenin ticari faaliyetlerine dair yazı ve haber yayınlanmıştır. Gazetede bazı yazıları bulunan Orhan Fikri Bey'in ticari alanda da bir yazısı yayınlanmıştır. “Haftalık Pazar”⁴⁶⁵ başlığıyla yayınlanan yazıda Silfike halkına ve Silifke Belediyesi'ne ekonomik açıdan faydalı olacak bir proje sunulmaktadır. Orhan Fikri Bey, Avrupa'da olduğu gibi ticaret ve medeniyete kabiliyeti olan Türkiye'de de herhangi bir şehir ve kasabasının herkesçe bilinen belirli bir noktasında bir pazar olduğunu belirtmektedir. Bu pazarlardan halk ve belediye namına inkâr edilemeyecek bir fayda görüleceğini ifade ederek söz konusu faydaları şöyle sıralar;

- 1-Halk haftanın altı gününde işiyle gücüyle meşgul olur ve muayyen günde satmak istediği hayvan veya emtiayı pazara getirir, alıcı da gelir, ki vakit gaib etmezler.
- 2- Haftalık muayyen bir pazarın mevcudiyeti memleketin her tarafında alıcı ve satıcıyı celb eder, büyük bir kalabalık hâsıl olur mal ve emtia değer-i bahasıyla satılır ve alınır.
- 3- Pazar mahallindeki ahz ve ita bir kayd-ı resmiye tâbi olduğu için kısmen mesruk hayvan satılmasına mani olunur.
- 4- Ahz ve ita pazar mahallinde aleni olacağından halk muhtekirlerin elinden kısmen kurtulacak ve fazla para veren mal veya emtiayı alacaktır.
- 5- Pazar mahallindeki ahz ve itadan belediyede kanuni bir rüsum alacağından hayli menafii temin edecektir.
- 6- Halkın bu suretle haftanın muayyen bir gününde kasaba hayat-ı ticareti için azim fevaid temin edeceği vareste-i arz ve izahtır. Binaenaleyh.

⁴⁶⁵ Taş İli, 8 Nisan 1925, S.106, s.2.

Haftalık bir pazarın tesisi herhalde zaruridir ve şimdiye kadar bu gibi mübrem olan bir ihtiyacın Silifke gibi bir mahalde temin edilmemesi ayrıca mucib-i hayrettir.⁴⁶⁶

Pazar kurma işinin çok kolay olduğunu belirten Orhan Fikri Bey bu hususta da bir yol haritası çizerek Vali Bey'in ve belediye heyetinin böyle bir pazar tesisinde ellerinden geleni yaparak pazarı memlekete yadigar olarak bırakmamaları ricasında bulunurken şu ifadeleri kullanır;

Pazarın temini ve tesisi pek kolay. Vilayet bütün nevahi ve kurraya (falan) günü (falan) mahalde haftalık umumi bir pazar küşad edilmiştir. Herkes satacağı hayvan ve emtiasını değeri bahasıyla satmak için oraya getirmesi ve alıcıların da gelmesi menfaatleri icabından olduğu hakkında bir tebligat yapar. Belediye de yevm-i muayyende orada bir memur bulundurur. İlk haftalarda biraz da sağından, solundan teşvikle kalabalık da toplatdırılır. Yavaş yavaş kendiliğinden pazar tesis eder.⁴⁶⁷

Ülkemizde ticaret ve sanayinin gelişmesi açısından çoğunluğu devlet eliyle bazı özel fabrika kurma girişimleri olmuştur. Ülkeyi iktisadi yönden refaha erdirecek ve dış bağımlılığı da azaltacak bu gibi teşebbüsler cumhuriyetin ilk yıllarında oldukça mühim görülmüştür. İşte bu özel teşebbüslerden biri 1925 yılında Sarıkışla'da gerçekleşmiş ve Taş İli gazetesine de yansımıştır. Emin Bey tarafından yayınlanan “Nafi ve Hayırlı Bir Teşebbüs”⁴⁶⁸ başlığını taşıyan haber Cumhuriyet gazetesindeki bir habere atfen yayınlanmıştır. Cumhuriyet gazetesine çekilen bir telgrafta Tüccardan Nafiz Bey'in Sarıkışla civarında bir kumaş fabrikası yaptırma girişiminden bahsedilir. Fabrikanın temel atma töreninde Başvekil İsmet Paşa, Vekillerden Recep, Sabri ve Cenani Beyler katılmıştır. Nafiz Bey fabrikanın üç aya biteceğini ve günde 300 metre kumaş üretileceğini ifade etmiştir. Emin Bey, Cumhuriyet gazetesindeki bu habere atfen yazısını kaleme almıştır. İthalat sebebiyle paranın dışarıya aktığını belirten Emin Bey, Türkiye'nin iktisadi ve sanayi açısından geri kaldığını fakat Cumhuriyet idaresi ile iktisadi hayatın yeni bir aşamada olduğunu ifade etmektedir. Nafiz Bey'in kurmuş olduğu fabrikayı ise “inkılabın canlandığı intibahlardan doğan nafi ve hayırlı teşebbüslerden” olduğunu ve bu fabrikanın diğer devletlerle olan iktisadi yarışta Türkiye açısından önemli bir kuvvet teşkil ettiğini belirtmektedir. Ayrıca bu ve bunun gibi fabrikalarla milli servet yurtiçinde kalacaktır. Nafiz Bey'in fabrikasını ise bu sahada tek olmadığını ve Silifke'de de bir yıldır inşası devam eden büyük bir fabrika olduğunu ileride bunun hakkında da bilgi verileceğini belirtmektedir. Yazısının sonunda ise bu gibi hayırlı teşebbüslerin sayısının artmasını ve başarılı olmalarını dileyerek bu teşebbüsleri; “iktisadi

⁴⁶⁶ Taş İli, 8 Nisan 1925, S.106, s.2.

⁴⁶⁷ Taş İli, 8 Nisan 1925, S.106, s.2.

⁴⁶⁸ Taş İli, 19 Ağustos 1925, S.123, s.1.

hayatımızın terakki sahalarında parlamaya başlayan mesut ve mukaddes ışıklar”⁴⁶⁹ olarak ifade etmektedir.

İçel’de orman ürünlerinin yanı sıra hububat ekimi yapılmakta ve ticarete çoğunlukla bunlar üzerinden yürütülmektedir. İçel vilayetinde irili ufaklı limanlar bulunmaktadır. Bu limanlardan biri vilayetin batısında Anamur sınırında yer alan Gilindire Limanı’dır. Fakat liman ticari amaçla kullanılmamaktadır. Limanın ticarete açılması hususunda 1925 yılında şahsi bir girişim olmuştur. Bu isim Gilindire tüccarlarından Harputizade Süleyman Faik Efendi’dir. Faik Efendi limana belirli vakitlerde düzenli olarak tüccar vapurunun uğratılması için çalışmada bulunmuştur. İçel vilayetinin müteşebbis tüccarlarından olan bu zat İçel’den İstanbul’a palamut mahsulü satmak üzere gitmiş ve mallarını satarak geri dönmüştür. Mumaileyh bu defa Gilindire’ye her onbeş günde bir olmak üzere tüccar vapuru uğratılmasına çalışmaktadır. Kendisi de şirket adına acenta olmayı üstlenmiştir.

Gülнар kazası bol miktarda palamuta sahipse de nakliye imkânı olmamasından ne kaza ahalisi ne de Orman İdaresi bu mahsulden yararlanamamışken Süleyman Faik Efendi’nin limana vapur uğratma noktasındaki üstün çalışma ve gayreti neticesinde Gülнар’ın iktisadi inkişafında büyük bir adım atılmıştır. Taş İli gazetesi ticari hayata yeni atılmış olan Süleyman Faik Efendi’nin ticari alanda daha da yükselmesini ve memlekete faydalı işler ortaya koymasını cenabı haktan temenni etmektedir.⁴⁷⁰

Süleyman Faik Efendi 29 Temmuz 1925 tarihli nüshaya kendisini tebrik ve takdir edenlere teşekkürlerini sunduğu bir yazı göndermiştir. Faik Efendi yazısında girişmiş olduğu bu işin nihayete ermesi için bazı hususları yetkililerin dikkatine sunmuştur. Faik Efendi Gülнар kazasının önemli gelir kaynaklarından olan fakat unutulmakta olduğunu belirttiği palamutun 500.000 kıyyeden fazlasının piyasaya sürüldüğünü belirtmektedir. Faik Efendi 15 günde bir vapur uğramasını sağlamış olduğu 4 muhafız memuruyla idare edilen Gilindire İskeleyi Rüşumat Dairesinin ikinci sınıfa yükseltilmesini ve muamele-i rüşumiyenin yürütülmesine izin verilmesini istemektedir. Bu suretle girişilmiş olan ticari faaliyetlerin başarıyla sonuçlanacağını belirtmektedir.

İkinci olarak daha önce kaza merkezi olan Gilindire’nin sebepsiz yere nahiye haline getirilip kaza merkezliğinin Anaypazarı’na taşınmasını eleştirmektedir. Gilindire’nin bir şoseyle Anaypazarı’na bağlanmayarak metruk ve harap bir halde bırakıldığını ifade etmektedir.

⁴⁶⁹ Taş İli, 19 Ağustos 1925, S.123, s.1.

⁴⁷⁰ Taş İli, 20 Mayıs 1925, S.111, s.3.

Ayrıca Gilindire'nin metruk harap bir hale gelmesini hızlandıran bir diğer olayın iki yıldır rüsumiye muamelesi yapılmayıp uzun zamandır bu limandan ihracat yapan Ermenek tüccarlarının uzaklaşmış olmasını ileri sürmektedir.

Faik Bey Beyrut ve Kıbrıs'a yılda 10.000 kantar odun, kömür ve bir o kadar kereste ihraç edildiğini mukabilinde ticari mallar da alındığını belirterek rüsumiye muamlesinin yapılmasına izin verilerek tüccarlara kolaylık sağlanması ve yapılan çalışmaların başarıya ulaşmasının sağlanmasını istemektedir. Yazısının sonunda ise Vali Bey başta olmak üzere yetkililere seslenerek yazısına şöyle son vermektedir;

Muhterem Vali Bey Efendi'den ve müdiran-ı umûrdan en büyük istirhamım: Maruzat-ı acizanemin is'âfına himmet ve delaletle varidat-ı hükûmetin tezyidi ve iskelemizin harabiyetten kurtarılması ve sa'yimizin semeredar olması için lazım gelen teshilatın bî-dirîğ buyurulmasıdır. Yoksa vapurların uğratılması ve ihracatın tezyidi muvakkat vadede mahkumdur.⁴⁷¹

Süleyman Faik Efendi'nin bu yazısında kaza merkezinin taşınmasına dair mütalaalarına Emin Bey "Küçük Bir Temas"⁴⁷² başlıklı yazısıyla itiraz etmektedir. Emin Bey, Süleyman Faik Efendi'nin bahsi geçen girişimlerini vilayetin iktisadi hayatına ve terakkisine dair ümitlerin gerçekleşeceğini işaret eden bir haber olarak niteler. Devamında ise kaza merkezinin taşınması hususundaki ifadelerinin hiçbir sebep ve görüşe dayanmadığını belirterek itiraz eder.

Her olayın bir sebebe bağlı olduğunu belirten Emin Bey, Süleyman Faik Efendi'nin bu olayı "sebepsiz" olarak nitelemesini haksız bulur ve bu olayın hükümet bünyesinde fayda ve ilmi şartlara dayanan birçok sebepleri olduğunu ifade ederek bu sebepleri sıralamaktadır. Emin Bey'e göre ilk sebep kaza merkezinin halkın yoğun olarak yaşadığı bir mahalle taşınması hükümeti halka yaklaştırma ilkesidir. Gülnar kazasının köyleri Anaypazarı'na yakın olduğundan kaza merkezinin buraya taşınmasında başka bir sebep aramanın lüzumsuz olduğunu ifade eder. Şu sözlerle yazısına son verir;

Mektubun muharriri Süleyman Faik Bey zeka ve kiyasetini yakından tanıdığımız ve takdir ettiğimiz arkadaşlarımızdan olduğu için bu sözü ya hususi bir vaziyetin tesirine veyahut ani bir feveran-ı hissin intibasına hamledilebilir. Yoksa kaza merkezinin Anaypazarı'na kaldırılması sebepsiz ve şuursuz bir hareketin neticesi değildir. Bilhassa Gülnar hayat-ı ictimaiyesinin hükümet idaresiyle alakalarından ve onun mantıkından doğmuş muhterem bir hukukun ifadesidir.⁴⁷³

Cumhuriyetin ilk yıllarında uğraşılan önemli sorunlardan birisi de Tütün kaçakçılığıydı. Tütün Rejisi tarafından satın alınan tütünün çiftçiler tarafından tüccarlara satılması

⁴⁷¹ Taş İli, 29 Temmuz 1925, S.120, s.2.

⁴⁷² Taş İli, 5 Ağustos 1925, S.121, s.1.

⁴⁷³ Taş İli, 5 Ağustos 1925, S.121, s.1.

kaçakçılık sayılıyordu. Tütünün iç ve dış pazarda ticareti Reji eliyle yapılmaktaydı. Reji İdaresi ise tamamen yabancılara aitti. 1924 yılında Reji Şirketi ile sözleşme feshedilmiş, 26 Şubat 1925 tarihinde kabul edilen Tütün İdare-i Muvakkatesi ve Sigara Kâğıdı İnhisarı Hakkında Kanun ile⁴⁷⁴ 1 Mart 1925 tarihinde Reji İdaresi tamamen Türkiye Cumhuriyeti'ne geçmiştir. Kanun metni Taş İli gazetesinde iki parça halinde “Tütün Kanunu” başlığıyla aynen yayınlanmıştır.⁴⁷⁵ Ayrıca bu kanunun kabul edilmesine dair haber Taş İli gazetesinin 2 Mart 1925 tarih ve 101 sayılı nüshasında “Tütüne Ait Kaffe-i Umur Hükümete Aittir” başlığı ile yayınlanmıştır. Haberde 1 Marttan itibaren tütün üzerinde devlet tekelinin başlayacağı, sigara kağıdı, kopya kağıdının ithali ve ticaretinin yasaklandığı, kanuna mugayyir hareket edenlere cezai yaptırım uygulanacağı bildirilmektedir.⁴⁷⁶ Tütün Rejisi kanun mucibince 1 Mart 1925 tarihinde taraflar arasında teslim tesellüm tutanakları imzalanarak resmen hükümet tarafından teslim alınmıştır.⁴⁷⁷

Tütün Rejisinin devlete geçmesi ve 1925 yılında bir yıllık olarak tütün işlerinin tümünün devlet eliyle yürütülmesi sebebiyle tütün temini Reji İdareleri aracılığıyla gerçekleşmiştir. Fakat zamanın nakliye şartlarının zor olmasının da etkisiyle idarelerin elindeki tütün tükenmekte ve halk tütüne ulaşamayınca haliyle bu durumdan şikâyetçi olmaktaydı. Bu durum 1925 yılında İçel'de de yaşanmış ve Taş İli gazetesi aracılığıyla şikâyet resmi mercilere duyurulmaya çalışılmıştır.

Taş İli gazetesine 9 Eylül 1925 tarihinde Naci imzasıyla Gülnar'dan gelen bir haber kaçak tütün kullanımının yasaklandığı halde devlet eliyle Gülnar kazasına tütün temin edilememesine dairdir. Gülnar kazası Reji İdaresinde tütün ve sigara kalmadığından ve tütün temin edilemediğinden tiryaki olanlar çaresiz bir haldedir. Bu sorunun bir an evvel çözülmesi ve ahalinin tütünsüz kalmaması hazine ve halk namına rica edilmektedir. Taş İli gazetesi yazının sonuna eklediği haşiyede tütün yokluğunun zaman zaman Silifke'de de yaşandığını ve Eylül 1925 başlarında dahi 10 kuruştan aşağı sigara bulunmadığını belirterek bu hususu Reji Müdürü Bey'in dikkatlerine sunmaktadır.⁴⁷⁸

Cumhuriyetin ilk yıllarında kibrit de devlet inhisarında bulunmaktaydı. Halk zaman zaman kibrit temin etmekte güçlük yaşamıştır. Bu durum tütün de olduğu gibi kibritte de gazeteye

⁴⁷⁴ Nadir Yurtoğlu. “Türkiye Cumhuriyeti'nde Tütün Tekeli ve Sigara Fabrikalarının Tarihsel Gelişimi (1923-1950)”. Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi C.5, sy. 17 (2018), 90.

⁴⁷⁵ Taş İli, 9 Mart 1925, S.102, s.3-4; Taş İli, 8 Nisan 1925, S.106, s.4.

⁴⁷⁶ Taş İli, 2 Mart 1925, S.101, s.2.

⁴⁷⁷ Taş İli, 9 Mart 1925, S.102, s.1.

⁴⁷⁸ Taş İli, 9 Eylül 1925, S.125, s.3.

yansımıştır. “Vilayet Haberleri”⁴⁷⁹ başlığıyla yayınlanan haberde bir haftadır Silifke çarşısında kibrit bulunamadığı bildirilmektedir. Seri kibrit celbedilerek halkın ihtiyacının karşılanması Makam-ı Vilayetten gerekli yerlere tebliğ edilmiştir.

“Avrupa’ya Paralarımız Nasıl Gidiyor- Makam-ı Aidesinin Nazar-ı Dikkatine” başlığını taşıyan kısa bir yazıda bayram günü Silifke’de her çocuğun düdüğü ve balonlarla oynadığı ve saatte iki üç düdüğü parçalayarak tekrardan dükkânlara koşarak beşer kuruştan düdüğü almakta ve bu olay bayramın üç günü de devam ederek sadece Silifke’de ortalama 500 liralık düdüğü sarfolunduğundan bahisle ülkenin her yerinde bu gibi durumların yaşanarak paraların israf edildiğini belirtmektedir. İpek kumaş vesairenin ülkeye ithalinin yasaklanmasıyla devlet memurlarının kıyafetlerinin askeri fabrikalarda dikilmesinin mecburi kılınmasıyla israfın ve paranın harice çıkmasının önüne geçilmeye çalışıldığını, düdüğü ve benzeri oyuncakların da ülkeye sokulmaması hususunu ilgili mercilerin dikkatine sunmaktadır.⁴⁸⁰

Gazete ülkenin iktisadi geleceği açısından özel teşebbüslerin, şirket ve fabrikaların önemine dikkat çeken yayınlar yapmıştır. Bu kapsamda Sermühendis Behram Münir Bey’in “Silifke’de Numune İttihazına Layık Şayan Bir Meşale-i Terakki” başlığıyla yayınlanan yazısında vatandaşların birlikte memleket faydasına olacak teşebbüslerde bulunmaması eleştirilmekte ve Silifke tüccarlarından Mahmut Şükrü Bey’in bu yolda attığı adımı tebrik edilmektedir. Behram Münir Bey vatandaşların tereddütünü ve Mahmut Şükrü Bey’in girişiminin İçel vilayeti namına faydalarını şu şekilde dile getirir;

Gayet sâri olan ve müstevli olduğu memlekete iyiliğinden ziyade fenalığı dokunan bîsûd dedikodulardan vakit bulabilirsek kahvehanelerde konuştuğumuz ve ehibbâ ile icra eylediğimiz sohbetlerde mütemadiyen terkakki, temeddün sahalârında ilerileyemediğimiz! Memalik-i mütemeddinenin ziraat, ticaret, sanayideki harikaname icadlarından müstefid olarak hazineler meknuz topraklarımızdan hakkıyla istifade etmediğimizden fakirane imrar-ı hayat eylediğimizi kemal-i ciddiyetle yana yakıla söyler ve münevverlerimiz rehberlik vazifesini yaparak her nev’i müessesat-ı sanaiye ve ziraiyeye ve hesab-ı iktisadiye müstenid şirketler tesis edemediğimizden ve beş on vatandaş bir araya gelerek faideli müessesat vücûda getiremeyiz. Bu hasletimizin başlıca sebepleri sermayedarlarımızın yapılacak işden husule gelecek fevaidin sarf-ı şahsilerine inhisarını tahayyül eylemeleri ve birtakım evham-ı batılanın taht-ı tesirinde kalarak hodgamane düşüncelere kapılmalarından ileri gelmektedir.

İş görmek hususundaki beceriksizliğimiz, iyi düşünmeye ve şirketler tesisine başlayacağımız zamana kadar devam eyleyeceğine ve memleketimize de hiçbir faideli teşebbüsatda bulunamayacağımıza şek ve şübhe bırakmadığına binaen vatandaşlarımızın şahsi teşebbüsatlarıyla olsun memleketin iktisadiyatının tealisine hizmet eyleyenleri takdir ve vatan namına tebrik eylemek bir vazife halini kesb ediyor.

Silifke’de şirket teşkili ile behemehal yapılması muktezi müfit müessesat vücûda getirilemediğinden müteessir ve müteessif olan Ermenekli Mahmut Şükrü Bey, Türkiye’de emsali pek çok olan sermayedarlardan fazla servete malik olmadığı halde sırf cesaret-i medeniyenin şahsi teşebbüsler ile bile ne harikalar meydana gelebileceğini efrad-ı memlekete

⁴⁷⁹ Taş İli, 7 Teşrinievvel 1925, S.129, s.1.

⁴⁸⁰ Taş İli, 6 Mayıs 1925, S.109, s.4.

irae ile vatandaşlarına tâziyâne-i teşvik makamına kaim olmak üzere Silifke'de bir meşale-i terakki ihdasını düşünmüş olduğundan tabiatın İçel arazisine bahşeylediği ormanlardan yüzlerce senelerden beri ihraç olunan kerestelerin yakılacak odun kıymetinde sevk olunduğunu! Göksu gibi feyyaz bir ırmağın geçtiği arazinin susuzluk yüzünden bihakkın ziraat olunamadığını! Husule gelen zeytin mahsulünün mahalli tamsir fabrikaları olmadığından yarı yarıya heder olduğunu! Pamuk mahsulünün çekirdeklerinden tefrikiyle balya haline getirmeye mahsus makinelerin bulunmaması yüzünden memleketin ne mühim zarar iktisadiye duçar olduğunu! Mükemmel demirhanelerimiz bulunmadığından kırılan veya bozulan ziraat makinelerimizin muattal kaldığını! Ve Silifke'nin pek sıcak olduğunu nazar-ı itibara alarak buz imali gibi ihtiyacat-ı mübremeye medar olmak ve cümlesini ihtiva eylemek üzere kasaba kurbunda ve Atik Mahallesi civarında Göksu Nehri kenarında cesim bir müessesesi-i sanayiye vücuda getirmeye başlamış ve bunun içinde 60.000 lirayı mütecaviz bir meblağı sarf etmekten çekinmemiştir.

İşte Silifkelilerin gözleri önünde meydana gelen iş bu müessesesi-i sanaiyenin demirhane, hızar kısımları faaliyete girdikleri gibi yakın zamanda tulumba ve sair aksamı da işlemeye başlayacaktır.

Küçük bir hesap tahmini ile mezkûr müessesenin memleket iktisadiyatına icra eyleyeceği hidmetlerden yalnız sende “30.000” metromikab⁴⁸¹ kerestenin beher metromikabının “200” kuruştan biçilmek sayesinde “2.000” kuruşa ihraç olunmaya başlayacağını! Tulumbanın sulayabildiği yerlerde ekilecek pamuklardan husule gelecek temettü! Ve bu yüzden yüzlerce ailenin geçinebileceğini ve yarın memleketin buz ihtiyacını temin edeceğini insan düşünüyor da müteşebbisine memleket namına ne derecelerde teşekkür eyleyeceğinde mütehayyir kalıyor! Memleketimizde bilfiil teşekkül eyleyen işbu müesseseyi gözlerimizle görerek her nevi şüphe ve tereddütlerimizi izale ile müfit ve semeredar işlerin yapılabileceğine kanaat getirdikten sonra olsun irva ve iska-i araziye⁴⁸² müteallik buharlı tulumbalarla Göksu Irmağı'nın her tarafından istifadeye koşmaklılığımız ve bununla beraber bir kişinin muvaffak olduğu işlerde şirketlerin neler meydana getirebileceği düşünülerek tereddüt vaziyetinden faaliyet sahasına atılmaklığımız icap eylemektedir.

Şirketlerin varlığı ve faydası üzerine bir diğer yazı Emin Bey tarafından kaleme alınmıştır. “Şirketler ve İstikbal”⁴⁸³ başlıklı yazıda şirketlerin memleket ekonomisi açısından ne derece önemli olduğuna ve gerekliliğine değinmektedir. İçel vilayeti dahilinde gerekli vasıf ve mahiyette bir şirket olmadığını da ekleyen yazar o zamana kadar kurulanların tam bir şirket sıfatı olmadığını belirtir. Türkiye ekonomisi için yararlı bir şirketin amacının ecnebi mallarını yurtiçinde satmak gibi amacı olmamasını üretim de yapan kuruluşlar olmasını istemektedir. Üretim yapan şirketlerin uluslararası iktisadi mevkimizi güçlendireceğini belirten yazar bu şirketlerin kurulacağı güne dair hislerini paylaşarak yazısına şu şekilde son verir;

Vatanın umumi bir intibah ve basiret hayatı devrini idrak etmekle bahtiyar bulunduğumuz içindir ki bu emellerimizin yakın bir atide mutlaka inkişaf edeceğine iman ve itimat ediyoruz. Evet. Mutlaka bizde de beynelmilel iktisadi zaferlere hadim olacak şirketler teşkil edecektir. Ve bir gün onların işletecek seri makineler, kuracakları fabrikaların tannan ve mazur sedaları dil-nüvaz bir tesir ile afak-ı vatanı yükseltecek, makesler yapacak ve Türk vatanının iktisadi zaferini mütemadiyen ilan edecektir.

Aziz kariler!

Bunlar hülya ve rüya değildir. Tahakkuka doğru yürüyen aziz bir mefkure karşısında bulunuyoruz. İnkılabın icazkar cereyanlı Türk milletinin büyük azmi karşısında bulunuyoruz.

⁴⁸¹ Metromikab: Metreküp.

⁴⁸² İrva ve iska: Sulama. İrva ve iska-i arazi: Arazi/Toprak sulama.

⁴⁸³ Taş İli, 25 Ağustos 1926, S.169, s.1.

Bunlar; ve her şey bu emellerin tahakkukunu tekeffül etmiş kuvvet ve kudretlerdir. İstikbal ise bizim için na-mahdut bir imkân ve muvaffakiyet sahasıdır.⁴⁸⁴

Gazetede sık sık adına rastladığımız Silifke'nin hayırsever işadamı kereste tüccarı, Fabrikatör Mahmut Şükrü Bey 1927 yılı 21 Kanunusani Cuma günü vefat etmiştir. Vefatı esnasında Silifke'de İstiklal Otelinde bulunmakta olan Ziya Beyzade Mehmet Hamdi Bey otelde bu haberi duyar duymaz derhal Mahmut Bey'in evine koşmuştur. Eve vardığında Sıhhiye Müdürü, Mahmut Bey'in vefat ettiğini bildirmiştir. Mehmet Hamdi Bey, Mahmut Bey'in ölümü üzerine kaleme aldığı "Bir Zıya-ı Müessif"⁴⁸⁵ başlıklı yazı Taş İli gazetesinde yayınlanmıştır. Yazıda olay gününü akabinde Mahmut Şükrü Bey ile olan anısını anlatan yazar, merhumun kurmuş olduğu fabrikasının hayatına devam etmesini damadı Ali Rıza Bey'den istirham ederek başsağlığı dilemektedir.

Hiç hatırımdan çıkmaz 339 senesi Kanunları içinde idi. Elyevm mebus muhteremimiz Hafız Emin Bey ile müteveffa sayesinde bir arada bulunduğumuzda ve herhangi bir musahabede ahval-i iktisadiyesini bildiğim Silifke'de Allah müsaade ederse bir dara sanayi açmak ve bu suretle menfaat-i zatiyemden daha fazla arzu ettiğim memleketime bir hizmet etmek emelindeyim, der idi. Ve işte aynı sene zarfında Alman tebaasından bir madamdan Mersin'de almış olduğu demirhane ile fikrinde beslediği işin esasını ve mebdaini elde etti ve hakikaten bütün servetini sarf ederek Silifke'de bir fabrika meydana getirmiştir.

Mahmut Şükrü Bey dört gün mukaddemi üfû-ı ebedisine gitti. Ruhunu daima ta'aziz edecek ve ilelebet her İçelli için unutulmayacak bir darülirfana hizmet ve fedakârlıkla da pek büyük bir yadigâr bırakmıştır.⁴⁸⁶

Mahmut Şükrü Bey'in vefatı üzerine Nafia Baş Mühendisliği'nden yayınlanan bir ilanda zatın ölmeden evvel Silifke-Mersin yolu üzerinde bulunan Persenti Köprüsü'nün ahşap kısmının inşaatını üstlendiğini görmekteyiz. Mahmut Şükrü Bey'in ölümü üzerine mukavelenamesi doğal olarak feshedilmiş olduğundan mezkûr köprü inşaaatı 827 lira 35 kuruş bedelle 10 Nisan 1927 tarihine kadar yirmi gün müddetle münakasaya konulmuştur.⁴⁸⁷

9 Eylül 1927 yılında İzmir'in kurtuluş gününde İzmir'de açılacak olan ticari sergi vesilesiyle Mut kazasından Emin Bey "Milli ve Vatani Borçlarımızdan"⁴⁸⁸ başlıklı yazı kaleme almıştır. Emin Bey yerli yabancı birçok ürünün sergileneceği bu organizasyonu vatan ve millet karşısındaki görevleri iktisadi sahada yerine getirme sahası olarak görmektedir. Bunu İçel için de bir fırsat olarak değerlendiren Emin Bey, İçel ve merkeze bağlı Ticaret ve Sanayi Odalarının bu sergiye katılmalarını şu ifadelerle ister:

Şüphe yoktur ki sergide İçel müstahsilatı için bir işgal ve teşhir sahası bulundurmamak hepimizin kalplerimiz de vatana nafi bir hizmet edebilmekten doğan bir gurur ve iftiharın yakaza-i ihtisasını kazandıracaktır. Şu halde Ticaret ve Sanayi Odalarımız ve sergiye vaziyetleri noktasından

⁴⁸⁴ Taş İli, 25 Ağustos 1926, S.169, s.1.

⁴⁸⁵ Taş İli, 26 Kanunusani 1927, S.191, s.2.

⁴⁸⁶ Taş İli, 26 Kanunusani 1927, S.191, s.2.

⁴⁸⁷ Taş İli, 13 Nisan 1927, S.201, s.2.

⁴⁸⁸ Taş İli, 22 Haziran 1927, S.210, s.1.

alakaları olan halkımızın bu alakalarını maddiyat sahasında da ibrâz ederek ve şimdiden ihzaratta bulunarak bu muazzam teşebbüse iştirak edeceklerini ümit ederiz.

Bu ümit milli ve vatani vazifelerimizin çok mühim bir safhasına taalluk ediyor. Binaenaleyh müteşebbislerin teksirini ve muvaffak olmalarını ve bilhassa bu işte Vilayet Ticaret Odası Reisi Sami Bey'in arkadaşları beylerle faal bir rehberlik sahasına atılmalarını temenni ederiz.⁴⁸⁹

⁴⁸⁹ **Taş İli**, 22 Haziran 1927, S.210, s.1.

BEŞİNCİ BÖLÜM

EĞİTİM VE ÖĞRETİM İLE İLGİLİ HABERLER

5.1. Eğitime Dair Makaleler

Cumhuriyetin ilk yıllarında ilgilenilmesi gereken en önemli sorunlardan biri de eğitimidir. Eğitim seferberliğini yurdun her yanına yaymak isteyen hükümet buna büyük bir özen göstermiştir. Eğitim için hükümet ve halk el ele çalışmış ve halkı eğitime özendirmek için matbuat yoluyla yayınlar da yapılmıştır. Söz konusu durum Silifke’de göze çarpmaktadır. Taş İli gazetesi eğitim konusunda çeşitli yazılar neşretmiş ve İçel dahilinde bulunan birçok okul hakkında bilgi vermiştir.

Eğitime dair ilk yazı Taş İli gazetesinin Sermuharriri ve Matbaa Müdürü Rıfat Bey tarafından 93 sayılı nüshada yayınlanan “Köylü Kardeşlerimizle Hasbihal”⁴⁹⁰ başlıklı yazıdır. Rıfat Bey yazısına memleketin ümran ve terakki sahasında memleketin faaliyet sahasına atıldığı sıralarda köylülerin maarif başta olmak üzere sanayi, ziraat, nafia gibi konularda ihmalkâr davranmasından duyduğu üzüntüyü dile getirmektedir.

Ülkenin eğitim istatistiğinden bahis açan Rıfat Bey dönemin istatistiğine göre ülkenin yüzde doksan beşinin maarif nimetlerinden mahrum olduğunu belirtmektedir. Hükümet mümkün olduğu kadar köylere mektep açmakta, muallim ve kitap tedarik etmekte olduğu halde bazı ebeveynler çocuklarını okula göndermek yerine çobanlık yaptırmakta köylerde okur-yazarlık vaktiyle okumuş birkaç kişiyle sınırlı kalmaktadır.

Rıfat Bey ailelere şu sözlerle seslenerek yazısındaki eğitim bahsini kapatmaktadır:

Çocuklarınızı mektebe koşturunuz karyenizde mekteb yoksa mekteb açılmasına teşebbüs ediniz. Genç fikir ve genç dimağlar yetiştiriniz. Nerede bir servet varsa mutlaka orada bir münevver fikir mevcuttur.

Yavrularınızı kunduracı, kalaycı, demirci, boyacı, marangoz, tüfenkçi, nalband, helvacı, terzi ve sair sanatlara alıştırmak için şehirlere gönderiniz. Işıklı karyesini size bir misal gösteririm. Bu

⁴⁹⁰ Taş İli, 29 Kanunuevvel 1924, S. 93, s.1.

karyede taadad edilen sanayi erbabı kamilen denecek derecede mevcuttur. Saban demiri kırılınca on onbeş saat mesafeye kadar koşup şehre gelmezler.⁴⁹¹

Nahiye ve kaza merkezlerinin yanı sıra köylere okul açılması da Cumhuriyetin ilk yıllarından bu yana önemli bir eğitim sorunu olmuştur. Gazeteye yansıdığı ölçüde yapılan teftişlerde, gezilerde ve yazılan makalelerde köylerde mektep açılmasına dair tesbit ve teşviklerde bulunulmuştur. Silifke'den Orhan Fikri Bey'in 14 Nisan 1925 tarihinde yazdığı ve gazetenin 108 numaralı nüshasında yayınlanan "Köylere de Mektep Lazım"⁴⁹² başlıklı makalesi köy okullarına değinmektedir.

Orhan Fikri Bey'e göre: Hayatın bilgi ile var olduğunu takdir eden bütün dünya bilgiye büyük önem vermiştir. Avrupa'nın, Amerika'nın ve Japonya'nın bize harika gözüken buluşları, inşaatları, hayretle baktığımız hızlı bir şekilde ilerlemeleri bilgi sayesinde olmuştur.

İnsanoğlu geçici dünya hayatında anlayarak çalışmalı ve Allah'ın sunduğu nimetlerinden hayatını zevkli, zengin ve saadetli geçirecek kısımlarından faydalanmalıdır. İnsanoğlu böyle yaptığı takdirde hayattan bir zevk alacak ve Allah'ın istediklerini yerine getirebilecektir. Bunları gerçekleştirmenin tek yolu bilgi ve irfan kaynağı olan mektepler sayesinde.

Kutsî bir makam olan mektep insana benliğini, hayatını, dinini, vatanını ve milletini öğretir, feyz kaynağı mektep insanlığı cehalet, sefalet ve sefahatten kurtarır. Kıymetli bir mahzen-i nur ve rehber olan mektep cehaletin zulmünü yok ederek bilgi ve nur-ı hayat saçarak ve insana terakki ve teali yollarını öğretir.

Orhan Fikri Bey milletlerin yaşama hakkının mekteplere verdiği önem doğrultusunda ölçülebileceğini, mekteplerin sayısı ve iyi öğretmenlerin işbaşına getirilmesinin millete saadet haberinin müjdecisi olacağını ifade etmektedir. Herkesçe dile getirilen bu mühim önerileri dikkate alan devlet erkânı Tevhid-i Tedrisat ile milletin iliklerine yerleşmiş olan ikiliği ve bundan doğan nifakı kökünden söküp atmıştır.

Vilayetlerde mektep işlerinin önemli bir kısmı İdare-i Hususiyelere bırakılmıştır. Bundan dolayı vazifenin en büyüğü bu idarelere düşmektedir. Şimdiye kadar köyler ve köylüler ihmal edilmiştir. Cahil kalan köylü kesimi haklarını müdafaadan aciz bir halde gözü açık mütegalibenin esiri durumuna düşmüşlerdir. Bundan dolayı İdare-i Hususiyenin işbaşında bulunanları köylerde okulları artırarak köylüleri cehaletten kurtarmaya çalışmalıdır. Bu söz

⁴⁹¹ Taş İli, 29 Kanunuevvel 1924, S. 93, s.1.

⁴⁹² Taş İli, 22 Nisan 1925, S. 108, s.2.

karşısında “acele etme zaman zaman olacaktır”⁴⁹³ cevabının gelebileceği karşısında Orhan Fikri Bey, işlerin adaletli bir şekilde yürütülmesini istemekte ve Silifke’nin nüfusu ve okul sayısı hakkında şu bilgileri vermektedir; Silifke’nin merkezinde 7 mahalle, 4368 nüfus karşılığında 7 adet okul ve bağlı olan 92 köyün 33.223 nüfusu karşılığında ise sadece 10 adet okul bulunmaktadır.

Halk eğitimin kıymetini takdir etmiş, irfana ve nura susamış bir vaziyette olduğunu ve temas ettiği köylülerin ifadelerinin bunun bir kanıtı olduğunu söyleyen Orhan Fikri Bey köylülerin bu duygularının köylerde mektepleri artırmak için en büyük fırsat olacağı tespitinde bulunmaktadır. Köy Kanunu’ndan faydalanarak köylülere rehber olunmasını ifade eden yazar bu husustaki yardımı genç cumhuriyetin maarifperver ve çalışkan İçel Valisi ve diğer ilgililerin esirgemeyeceği ümidindedir. Orhan Fikri Bey yazısının sonunda gelecek nüshada mevcut okullarda eğitimin durumuna dair bir yazı yazacağını haberini vermektedir.⁴⁹⁴

Gazetenin 110 numaralı nüshasında “Muallimlerimizden ve Memurin-i Maariften Rica”⁴⁹⁵ başlıklı imzasız bir yazı yayınlanmıştır. Yazıda öteden beri zihinlerde kök salmış bir alışkanlık olarak öğretmene “eti senin, kemiği benim” diyerek çocuğu okula teslim edip daha da çocuğun okulu ve derslerinden bihaber sadece okula gidip geldiğini bilerek çocuğun eğitimiyle ilgilenmemek eleştirilmekte ve cumhuriyetle bu düzenin değiştiğinden şöyle bahsetmektedir:

Çok şükür, mübeccil inkılabımız mekteplerimizdeki bu engizisyon hayatını kaldırarak mini mini yavruların şefkat ve samimiyetle terbiyesine edilecek itinanın daha müesser olacağını anlattı.

Seneler geçtiği halde (okunamadı)nin tasrifini billah yemin ve bugünün yavrularının cediti olan ebeveyn cahil kaldıklarının esbabını pek iyi idrak ettiklerinden, evlatlarının, bilgilerini sık sık kontrol etmek, yavrularının dimağlarına ekilen irfan tohumlarının goncalarını koklamak en birinci arzularıdır.⁴⁹⁶

Bu düşüncede olan velilerin isteklerini tatmin etmek üzere yapılacak olan umumi sınavın sonrasında çocukların bilgilerini halka duyurup göstereceği bir program düzenlenmesi öğretmenlerden ve maarif-i memurinden rica edilmektedir. Böyle bir programla velilerin ve halkın eğitime karşı olan özlem ve muhabbetleri artırılmış olacaktır. Programda yetenekli ve çalışkan öğrencilerin mükâfatlandırılmasıyla onların gelişmesi hususunda güzel etkiler uyandıracaktır. Böyle bir program düzenlendiği takdirde çocuklarının zeka ve bilgisini gören

⁴⁹³ Taş İli, 22 Nisan 1925, S. 108, s.2.

⁴⁹⁴ Taş İli, 22 Nisan 1925, S. 108, s.2.

⁴⁹⁵ Taş İli, 13 Mayıs 1925, S. 110, s.2.

⁴⁹⁶ Taş İli, 13 Mayıs 1925, S. 110, s.2.

baba onların eğitimini tamamlamak hususunda dikkatli olacak programa katılan eğitime hasret kalan halkın eğitime karşı ilgisinin artacağı ifade edilmektedir.⁴⁹⁷

5.2. Okullarla İlgili Haberler

Gazete eğitime teşvik edici yayınların yanı sıra zaman zaman İçel'deki okulların faaliyetleri ve durumu hakkında bilgi veren yazılar da neşretmiştir. Maddi imkânsızlığın olduğu dönemlerde amme yararına yapılacak işlerde hayırseverlere büyük görevler düşmektedir. Halk zengin fakir demeden bir iş için muavenette bulunur. Eğitim alanında yapılacak işler bunlardan birisidir. Silifke Orta Tedrisat Mektebine yapılan yardım Taş İli gazetesinin 9 Şubat 1925 tarihli nüshasında “Hayır Edenlerin İsimleri Müebbeden Milletın Kalbinde Yaşayacaktır”⁴⁹⁸ başlığıyla yer bulmuştur.

Habere göre Mut’lu Mahmut Beyzade Mirza Bey ve İçel Tüccarlarından olan Mahmut Şükrü Bey Silifke Orta Tedrisat Mektebine yardımda bulunmaları dolayısıyla bu hayırsever zatların isimlerinin anılması için İçel Meclis-i Umumi azalarından Emin, Sait ve Naim Efendiler tarafından verilen teklif üzerine mektep salonuna mermer bir levha üzerine isimlerinin yazılması kararlaştırılmıştır. Mermer levha üzerinde yardımseverlerin ismini havi yazı şu şekildedir:

[Ey zair, ey bu mektebde tahsil-i ilim eden vatan yavrusu bu mektebin alt kat binasıyla arsası mektep namına teberru eden Mut’lu Mahmut Beyzade Mirza Bey ile mektebin inşasında azami teberruatta bulunan hamiyetli tüccarımızdan Mahmut Şükrü Beyi hayır ve şükran ile yâd ediniz.]⁴⁹⁹

Bu yardım haberi vesilesiyle Mirza Bey’in babası olan Mahmut Bey’in Silifke Hükümet Konağı’nın inşası sırasında binanın kereste ihtiyacını karşılamış olmasından dolayı yeniden ismini anmayı vazife bildiklerini addederek Mahmut Bey’e rahmet dilemektedir.⁵⁰⁰

Gazetede hakkındaki övgü dolu haberi gören Mirza Bey derhal Mut’tan Meclis-i Umumi-i Vilayet Riyaset-i Âlisine bir teşekkür telgrafı çekmiştir. Mirza Bey’in telgraf metni 99 numaralı nüshanın ikinci sayfasında yayınlanmıştır.

Mut’tan:

Meclis-i Umumi-i Vilayet Riyaset Alisine

Meclis-i alilerince mektep binasında ism-i acizanemin zikir edilmesi hususuna dair verilen kararın Taş İli’nde görülmesi üzerine bu babdaki lütuflarının minnetdarı olduğumu ve mezkûr

⁴⁹⁷ Taş İli, 13 Mayıs 1925, S. 110, s.2.

⁴⁹⁸ Taş İli, 9 Şubat 1925, S. 98, s. 1.

⁴⁹⁹ Taş İli, 9 Şubat 1925, S. 98, s. 1.

⁵⁰⁰ Taş İli, 9 Şubat 1925, S. 98, s. 1.

mektebin arsası üzerine mütenevvi eşçar gars⁵⁰¹ ettirmek hususunu da tasavvur ettiğimden bu hususa da müsaade buyurulmasını temenni ettiğimi gerek Silifke eşraf ve mütehayyızanına ve gerekse Meclis-i Umumi-i Aza-i Muhteremesine tebliği hususuna inayet buyurulması ve zikir edilecek ayda masarısının da bildirildiği halde derhal takdim edeceğimi arz eylerim efendim.

13-2-41 Mirza⁵⁰²

Telgrafnamenin hemen altına kısa bir teşekkür metni yayınlayan gazete Mirza Bey'in memlekete ve eğitime olan hizmetlerinin yanında Milli Mücadele teşkilatının kurulmasındaki gayretine ve kurmuş olduğu kuvvetle Milli Mücadeleye iştirak etmesinden bahisle vatani gaye ve muhabbetlerinden dolayı alenen teşekkür etmektedir.⁵⁰³

Tedrisat-ı İbtidaiye Müfettişlerinden Abdullah Kamil Bey 1925 yılı içerisinde İçel mıntıkasında Silifke ile Gazipaşa kazası arasında sahil güzergâhında bulunan Işıklı, Ovacık, Boynuinceli, Gilindire, Nahiye ve Anamur'un Aksaz, Bozyazı ve Anamur merkezi ve köylerinden Ferhenk, Nasrettin Firuzlar mekteplerini ahiren Gazipaşa kazasının Direvli, İnceağrı ve Şansa Mekteplerini hem gidişinde hem de dönüşünde ziyaret etmiştir.

Abdullah Kamil Bey bu teftiş esnasında mektep binalarını, eksikleri, kitapları teftiş ederek öğrenci ve öğretmenlerin ilmi durumunu yoklamıştır. Okul açılması gereken yerleri tetkik eden Müfettiş Bey halk ile bir araya gelerek terakki-i maarif ve ümran-ı memleket hakkında telkinlerde bulunmuştur.⁵⁰⁴

İçel vilayetinde bir yatılı okul açılacağına duyulmasının ardından gazete bu olayı “Leyli Mektebi” başlığıyla halka duyurarak girişimde bulunanlara karşı şükran duygularını belirtmiştir.⁵⁰⁵

İçel Vilayeti dahilindeki okullarda geniş katılımlı müsamereler de düzenlenmektedir. Bu programlarda öğrenciler şarkılar ve şiirler söyleyip oyunlar sergilemektedir. Bu programlarla öğrenciler hünelerlerini sergilemekte ve katılan velilere eğitimin faydaları bu yolla gösterilmesi amaçlanmaktadır.

İçel'in Gilindire nahiyesinde bulunan Barbaros Hayrettin Paşa Erkek Mektebinde Nahiye Müdürü ve Rüsumat Müdürü Beylerin de vermiş olduğu destekle okul öğretmeni tarafından bir müsamere düzenlenmiştir. Öğrenciler milli ve vatani şiir, manzume ve askerliğe ait şarkılar söylemişlerdir.

⁵⁰¹ Gars: Ağaç ya da fidan dikme.

⁵⁰² **Taş İli**, 16 Şubat 1925, S. 99, s. 2.

⁵⁰³ **Taş İli**, 16 Şubat 1925, S. 99, s. 2.

⁵⁰⁴ **Taş İli**, 9 Mart 1925, S.102, s.3.

⁵⁰⁵ **Taş İli**, 8 Nisan 1925, S. 106, s.3.

Üç saat mesafeden gelen davetliler ve hazırun müsamereden oldukça etkilenmiş ve program sonunda davetlilere şerbet ikram edilmiştir. Bu toplantı münasebetiyle memleketin eğitim ve irfan hayatına karşı alaka ve takdirde bulunmuşlardır. Taş İli gazetesi bu müsameredeki yardımları münasebetiyle Gilindire Mektep Muallimi Yusuf Ziya Efendi, Nahiye Müdürü Ali Hilmi ve Rüşumat Memuru İzzet Beylere teşekkürlerini sunmaktadır.⁵⁰⁶

Gazetenin bu faydalı önerisini takip eden nüshada bir önceki istek yazısından da etkilenilmiş olacak ki Ana Mektebinde müsamere düzenlendiği haberi yayınlanmıştır. Habere göre 22 Mayıs 1925 Cuma günü Silifke Ana Mektebi öğrenci ve mürebbiyeleri tarafından Orta Mektepte bir müsamere düzenlenmiştir. Öğrencilerin bir sene zarfında öğrendikleri milli, vatani, terbiyevi duygu ve malumatlarını sergilediği bu müsamere hazırunu etkilemiş ve memnuniyet hissettirmiştir. Gazete, öğrencilerin pek küçük yaşta milli ve dini fikirler ile teçhizine özen gösteren Ana Mektebi mürebbiyelerine teşekkür etmekte ve müsamere programına dair detayları gelecek nüshada vereceğini bildirmektedir.⁵⁰⁷

Müsamere öğrencilerin bir sene içerisinde mürebiyyelerinden öğrendikleri milli ve vatani terbiyevi duygu ve malumatlarını memleket kadınlarına ve özellikle annelerine göstermek dolayısıyla halkta maarif hakkında bir fikir ve heves uyandırmak maksadıyla düzenlenmiştir.

Orta Mektep Salonu müsamerayı izlemeye gelenler tarafından hınca hınç doldurulmuştur. Program Ana Mekteplerinin faydalarına dair nutukla başlamıştır. “Badehu umum talebe yeknesak elbiseleriyle hazırunun kalbini okşuyor ve mini mini elleri ile bir işaret mahsusa ile (Hoş geldiniz Muhterem Hanımefendiler) marşını terennüm ederek kalplerde amîk bir tesir husule getiriyordu.”

İlk olarak dört öğrenci tarafından Ana Mektebi manzumesi okunmuş müteakiben armonik ile sekiz öğrenci tarafından Cumhuriyet Marşı söylenmiştir. Daha sonra on öğrenci “Gazi-i Namdarımız Mustafa Kemal Paşa Hazretleri”nin marşını söylemiştir. Yirmi öğrenci tarafından askerlik, şehitlik, şehit validesi, Hilal-i Ahmer kızları oyunları temsil edilmiştir. On öğrenci tarafından Mektepten Kaçmak Çareleri, Yalancının Cezası oyunları temsil edilmiştir. Bütün talebece Yüksel Ey Kadınlık, Âli Analık marşı koro halinde sanki notayla söyleniyormuşçasına seslendirilmiş ve izleyenleri mestetmiştir. En son olarak Gül sınıfından İlhan Hanım tarafından Elveda Ey Sevgili Arkadaşlar Elveda hitabesi etkili bir dille okunmuş saat ona doğru ödülleri dağıtılarak program sona ermiştir.

⁵⁰⁶ Taş İli, 8 Nisan 1925, S. 106, s.3.

⁵⁰⁷ Taş İli, 27 Mayıs 1925, S. 112, s.2.

Taş İli gazetesi önceki nüshada yayınlamış olduğu rica yazısı üzerine ilk defa Ana Mektebinin gerçekleştirdiği bu müsamereyi takdire şayan bulmuştur. “Çocukların fikr-i milli ve dini ile teşhizine” özen gösteren mürebbiyelerin vatani ve milli gaye uğrunda gösterdikleri yardımlara memleket ve halk adına teşekkürlerini sunan gazete bu gibi programları vilayet dahilindeki diğer okullardan da görmek istemektedir.⁵⁰⁸

Yeni Mektep Vergisi ve talimatı gereğince 1341 (1925) yılı Mektep Vergisi’nin toplanması için Muhasebe-i Hususiyeyece tevziatın temmuz ayı sonuna kadar tamamlanmasına çalışılmakta olduğu bildirilmektedir.⁵⁰⁹ 12 Ağustos 1925 tarihli nüshada yayınlanan haberde Meclis-i Umumi-i Vilayetin, İçel halkına düşecek olan Mektep Vergisi hususunda bir haftadır toplantı yapmakta olduğu bildirilmektedir.⁵¹⁰ “Tevziat İşleri”⁵¹¹ başlıklı haber Mektep Vergisi’nin sonuçlandırılmasına dairedir. Her mahalle ve köy kendisine ait olan beyannameleri almış ve eylül ayının ilk haftasında 25 köy ve yedi mahalle onaylı tevzi defterlerini Maarif İdaresine teslim edilmiştir.

Maarif Vekâletince 1925 yılı Mayıs ayında Anaypazarı⁵¹² Mektebinin inşasının ikmalinde kullanılmak üzere 3bin lira tahsisat ayırmıştır.⁵¹³

Taş İli gazetesi 5 Ağustos 1925 tarihli 121 numaralı nüshasıyla birlikte belirli aralıklarla “Maarif ve Mektep Şuûni”⁵¹⁴ başlığını taşıyan haberler yayınlamıştır. Bu haberlerde İçel vilayetinde eğitim alanında yaşanan gelişmeler toplu bir şekilde yayınlanmıştır. Toplu şekilde yayınlanan ilk haber toplam yedi farklı haberden oluşmaktadır. Bu haber dizisinde okullarla ilgili haberler şu şekildedir.

1924 yılında ilk ve orta okullarda kullanılacak ders kitaplarının önceki şartlara uygun olmak şartıyla 1925 yılında da kullanılması Maarif Vekâletinden İçel Vilayeti Maarif İdaresine bildirilmiştir. İçel Maarif İdaresi bu bağlamda mülhakat Maarif Encümenlerine alınacak kitaplara dair kısa süre içerisinde merkeze bir liste göndermeleri ve bu listeye fakir ve zengin öğrencilerin yazılmasını bildirmiştir.

⁵⁰⁸ Taş İli, 3 Haziran 1925, S. 113, s.2-3.

⁵⁰⁹ Taş İli, 17 Haziran 1925, S.115, s.3.

⁵¹⁰ Taş İli, 12 Ağustos 1925, S.122, s.2.

⁵¹¹ Taş İli, 9 Eylül 1925, S.125, s.4.

⁵¹² Gülnar kaza merkezi Gilindire’den Gülnar’a taşınınca kaza merkezi Anaypazarı olmuştur. Anaypazarı, günümüzde Gülnar’ın merkezidir.

⁵¹³ Taş İli, 27 Mayıs 1925, S. 112, s.2.

⁵¹⁴ Taş İli, 5 Ağustos 1925, S.121, s.2.

Yağda nahiyesi Keloluk köyü okulunun tamire ihtiyacı olduğu teftiş raporlarına geçmiştir. Okulun ders dönemi başlamadan önce tamir edilmesi için Vilayet Muhasebe-i Hususiye bütçesinden ayrılan tamirat bedelini teslim almak üzere bir mutemet gönderilmesi gerekliliği Makam-ı Vilayetten Yağda Nahiyesi Müdürlüğüne bildirilmiştir.

İçel Vilayeti Tedrisat-ı İbtidaiye Meclisi, Vali Vekili Tahrirat Müdürü Kamil Bey başkanlığında 28 Temmuz 1925 tarihinde toplanmıştır. Toplantıda meclise gelen evrak ve istidalar müzakere edilerek karara bağlanmıştır.

Tedrisat-ı İbtidaiye Kanunu'nun madde-i mahsusası gereği belirli vakitlerde toplanması ve her üç ayda bir alınmış kararların hülasesinin merkeze gönderilmesi ve Kaza Maarif Encümenini oluşturan üyelerin isim ve kimliklerinin merkeze bildirilmesi Vilayetten Kaza Maarif Encümenlerine bildirilmiştir. Bu hususta Gülnar Kaymakamlığı heyet kararlarını ve üyelerin bilgilerini, Yağda nahiyesi ise Yağda Maarif Encümeni Heyetinin isimlerini merkeze bildirmiştir.

Tedrisat-ı İbtidaiye Meclisine evvelce devam eden öğretmenlerin süresi sona erdiğinden yeni bir seçim yapılmıştır. Seçim neticesinde Orta Mektep Kısım-ı İbtidai öğretmenlerinden Bahri Şakir ve Erkek Numune Mektebi öğretmenlerinden Vehbi Efendiler seçilmiştir. Bu isimler 28 Temmuz 1925 tarihindeki toplantıya katılmıştır.

Taş İli gazetesi bu haberlerin sonuna bir teşekkür yazısı eklemiştir. Gazete yayınlanan bu haberlerle İçel vilayetinin eğitim hayatında açık bir faaliyetin görüldüğünü ve bunun başlıca sebebinin eğitim birimlerinde görev alanların çalışmalarından kaynaklandığını ifade eder. Özellikle Orta Tedrisat Mektebi Müdürü Abdullah Kamil Bey'in çalışmalarının takdire şayan olduğunu belirterek teşekkürlerini sunar.⁵¹⁵

Mut'un Hacıahmetli köyünde yapılan okula kireç alınması için 294, Gülnar'ın Tırnak köyü okulunun tamiri için 150 yine Gülnar'ın merkez okullarının tamirinin tamamlanması için 253 liralık ödeme Muhasebe-i Hususiyece yapılmıştır.

Anamur merkezindeki Turan ve Kutluğ okullarının öğretim gereçleri için 300, Nasreddin ve Ferhenk'teki okullar için ise 135 liralık havalenamerler gönderilmiştir.

Gazipaşa kazasının İnceağrı köyü okulunda da öğretim gereçlerinin tedarik edilmesi için 119 liralık havalenamer gönderilmiştir. Bunlarla birlikte ders yılı başlangıcından önce okulların

⁵¹⁵ Taş İli, 5 Ağustos 1925, S.121, s.2.

ihtiyaç ve eksiklerinin Maarif İdaresi'nden mülhakat Maarif Encümenleri Riyasetlerine tahriratla bildirilmiştir.⁵¹⁶

“Maarif ve Mektep Şuûni”⁵¹⁷ başlığını taşıyan bir diğer haber 19 Ağustos 1925 tarihli 123 numaralı nüshada yayınlanmıştır. Üç haberden oluşan bu başlığın ilk haberi ülkedeki öğretmen okullarının eğitim sürelerine dair gelen bir tebligatı içermektedir. İkinci haber eğitim vazifesini üstlenen kadınların giyimlerinin gösterişten uzak olması ve makyaj yapmalarının yasak olduğuna ve bunun aksine hareket edenlerin görevden uzaklaştırılacağına dair Maarif Vekâletinin tamiminin Kız Mekteplerine tebliğ edilmesidir. Son haber ise vilayetlerde yapılacak okulların planına dairdir. İdare-i Hususiyelere ait İlkokul binalarının 1339-1340 (1923-1924) ders yılı boyunca yapılan plana göre inşa edilmelerine dairdir.

1925 yılı ders döneminin başlaması tarihi 19 Eylül'e ertelendiğine dair “Mekteplerin Küşadı” başlıklı bir haberle duyurulmuştur. İlk Tedrisat Meclisi yaptığı toplantıda havaların sıcak olması sebebiyle ilkokulların 15 Eylül'de açılması ve birkaç gün kayıt vesaire işlerin yapılması, 19 Eylül tarihinde ise tamamen eğitim öğretime başlanılması kararını almıştır.⁵¹⁸ İlan edilmiş olduğu üzere merkez ve mülhakatta okullar 15 Eylül'de açılarak 19 Eylül'de muntazaman eğitime başlamıştır.⁵¹⁹ Yaz mevsiminin gelmesiyle birlikte yüksek sıcaklıklar görülen İçel'de gölgede dahi sıcaklığın 29 dereceye ulaşması hasebiyle Haziran ayında vilayet merkezindeki okulların öğleden sonra tatil edilmesi kararlaştırılmıştır.⁵²⁰

“Mektep İşleri”⁵²¹ başlığıyla yayınlanan haber açılma tarihi yaklaşan vilayet mektebine 341-342 ders dönemi için gerekli kitaplar İstanbul'dan alınacaktır. Alınan kitaplar okullardaki fakir öğrencilere ücretsiz dağıtılacaktır. İstanbul'dan alınması kararlaştırılan bu kitaplara dair bir diğer haber 23 Eylül 1925 tarih ve 127 numaralı nüshada “Kitap Celbi”⁵²² başlığıyla yayınlanmıştır. Habere göre tali ve ibtidai kitaplar 20 gün evvel İstanbul'dan yola çıktığı ve kitapların gelmesi beklenmekte olduğu duyurulmuştur. 1924 yılında kitaplar ders yılı ortasında İçel'e gelmiş ve dönem sonuna doğru mülhakata ulaştırılmıştır. Taş İli gazetesi bu konudaki çalışmalarından dolayı Orta Mektep Müdürü Kamil Bey'e teşekkür etmektedir. Bu nüshada bahsedilmekte olan okul kitapları ekim ayında vilayete ulaşmış ve mülhakata da

⁵¹⁶ Taş İli, 12 Ağustos 1925, S.122, s.2.

⁵¹⁷ Taş İli, 19 Ağustos 1925, S.123, s.3.

⁵¹⁸ Taş İli, 2 Eylül 1925, S.124, s.3.

⁵¹⁹ Taş İli, 23 Eylül 1925, S.127, s.4.

⁵²⁰ Taş İli, 1 Haziran 1927, S.208, s.1.

⁵²¹ Taş İli, 2 Eylül 1925, S.124,s.4.

⁵²² Taş İli, 23 Eylül 1925, S. 127, s.4.

dağıtımı yapılmıştır.⁵²³ 1925 yılı içerisinde ilkokullar için ikinci defa olarak kitap siparişinde bulunulmuş ve bu kitaplar teşrinisani içerisinde vilayete ulaşarak dağıtımı yapılmıştır.⁵²⁴

1925 yılı Teşrinievvel’inde İcel Mekâtib-i İbtidaiye Müfettişliği’ne İstanbul Eyüp’te 36. Mektep muallimlerinden Hasan Hüsnü Efendi tayin edilmiştir. Gazete, vilayete gelerek görevine başlamış olan Hasan Hüsnü Efendi’ye hoşgeldiniz dileklerinde bulunarak eski Müfettiş Kamil Bey gibi Taş İli gazetesi seyyar muharrirliğini üzerine alarak halk ile bir araya gelerek memleketin ümrani hususunda desteklerini beklediğini ifade etmektedir.⁵²⁵ Hasan Bey’in göreve gelmesinden iki ay sonra gazetenin başmuharriri ve Matbaa Müdürü Rıfat Bey ile Silifke merkezdeki okullarda bir teftiş gerçekleştirmiştir. Rıfat Bey’in bu teftiş esnasındaki gözlemlerini “Silifke Mekteplerine Bir Nazar”⁵²⁶ başlığıyla gazetede yayınlanmıştır.

İlk olarak Silifke Orta Mektebine dair gözlemler sunulmuştur. Orta Mektep, beş kısım-ı iptidai ve üç kısım-ı sani sınıflarından oluşmaktadır. Sınıfların talebe sayıları şu şekildedir; “Birinci sınıf 36, ikinci sınıf 33, üçüncü sınıf 34, dördüncü sınıf 38, beşinci sınıf 14tür.”⁵²⁷ Muhasebe-i Hususiyeye ait olan binaya 20 bin lira kadar para sarf edilmiştir. Fakat bina içerisindeki malzemeler sağlık açısından uygun değildir. Öyle ki bu okulda öğrenciler şu ortamda ders görmektedir; “Ayakları kırık köhne birer sandalyede Muallim Beyler 93 tarihinde imal edilmiş kırık dökük rahle üzerlerine talebeler küme küme sıkışmış icra-i tedrisat ediyorlar.”⁵²⁸ Okul yaşları genç olmasına rağmen tecrübeli öğretmenlere sahiptir.

İkinci olarak bilgi verilen okul iki sınıftan ibaret olan Mahmut Şükrü Bey Mektebidir. Okulun birinci sınıfında elli, ikinci sınıfında otuz öğrenci bulunmaktadır. Seksen öğrencili iki sınıflı okulun iki de öğretmeni bulunmaktadır. Bu okulunda Orta Mektepten geri kalır yanı yoktur. Burada da rahleler kırık dökük ve mevcut öğrenci sayısı karşısında yetersizdir. Bu sebeple öğrenciler yanyana sıkışık vaziyette oturarak ders görmektedir. Öğretmenlerin de masası bulunmamaktadır. Bina badana edilmediğinden çirkin bir görüntüye bürünmüştür ve birçok yer tamire muhtaç vaziyettedir. Okulda yazı tahtası yerine kırık bir arduvaz taşı bulunmaktadır.

⁵²³ Taş İli, 7 Teşrinievvel 1925, S.129, s.2.

⁵²⁴ Taş İli, 18 Teşrinisani 1925, S.135, s.2.

⁵²⁵ Taş İli, 7 Teşrinievvel 1925, S.129, s.2.

⁵²⁶ Taş İli, 2 Kanunuevvel 1925, S.137, s.2.

⁵²⁷ Taş İli, 2 Kanunuevvel 1925, S.137, s.2.

⁵²⁸ Taş İli, 2 Kanunuevvel 1925, S.137, s.2.

Son okul ise Gazi Mustafa Kemal Paşa Numune Mektebidir. Beş sınıftan oluşan bu okulun birinci sınıfında 44, ikinci ve üçüncü sınıfında otuz altışar, dördüncü sınıfında 28 ve beşinci sınıfında 6 öğrenci kayıtlı ve devam etmektedir.⁵²⁹ Bu mektep de tamire muhtaç bir vaziyettedir. Öyle ki pencere çerçevelerinin bakımsızlığından öğretmen odası ve dördüncü sınıf kısmının üzerindeki menfezlerden su akarak sınıflardan istifade etmeye mani olmaktadır. Öğretmen odasının bir köşesi de çatlamıştır. Rahleler kırık dökük, duvarlar sıvasızdır. Rıfat Bey okulun fiziki yapısından öğrenci ve öğretmenlerin acınacak bir halde olduğunu ifade etmektedir.

Rıfat Bey, milli mefkurenin ne demek olduğunu öğrenen gelecek nesillerin yetiştiği bu okullara her vatandaşın yardımda bulunmasının farz olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca okulların bu acınası halini bir başka açıdan eleştirmektedir; “Silifke'nin meşhur olan kerestesi Suriye'yi tezyin eylediği halde üç beş mektebin rahle, sandalye, masa gibi ufak tefek noksanının şimdiye kadar temin edilmemesi şayan-ı hayrettir.”⁵³⁰ Okulların başlıca ihtiyacı yeni rahle, harita, yazı tahtası ve öğretmenler için koltuk ve masadır. Rıfat Bey okulların birçok ihtiyacının giderilmesi hususunda Vali Fahri Bey, Meclis-i Umumi azalarıyla okul müdürlerinin yardımlarının beklendiğini dile getirmektedir.⁵³¹

İçel Maarif-i İptidai Müfettişi Hasan Bey Taş İli gazetesinin seyyar muharrirlik çağrısına da kulak vermiş olacak ki Gülnar kazasına düzenlemiş olduğu teftişle ilgili mektubunu gazeteye göndermiştir. Bu teftiş Silifke merkezindeki teftişin ardından gerçekleşmiştir. İlk olarak çarşı merkezinde bulunan Merkez Erkek Mektebini ziyaret etmiştir. Beş sınıftan oluşan okulun 79 öğrencisi mevcuttur. Rahleler ve haritalar eksik durumdadır. Okul binası kısmen ahşap kısmen taştan inşa edilmiştir. Bina sağlık açısından kullanıma uygun değildir. Hasan Bey okulun bu eksiklerine rağmen tek öğretmen olan Yusuf İzzet Efendi'nin görevini aşıkla yapmakta ve halkın da sevgisini kazanmış olduğunu belirtmektedir. Hasan Bey okuldaki öğrencileri de yoklamış ve bilgilerinin iyi olduğunu belirtmiştir.

Gülnar'da ayrıca kargir ve ikiye ayrılması mümkün tahtani bir binaya sahip Kız Mektebi bulunmaktadır. Hasan Bey binanın okul olmaktan çok uzak halini şu sözlerle belirtmektedir; “Yek nazarda pencere camlarının olmadığı, binanın tamire muhtaç bulunduğu hela olmamasından talebeganın şuraya buraya def-i hacet için gitmeğe mecbur olduğu görülmektedir. Bahçesi olmamasından talebeler teneffüs zamanını mektebin civarında

⁵²⁹ Taş İli, 2 Kanunuevvel 1925, S.137, s.2.

⁵³⁰ Taş İli, 2 Kanunuevvel 1925, S.137, s.2.

⁵³¹ Taş İli, 2 Kanunuevvel 1925, S.137, s.2.3

bulunan kabristan ve arsalarda geçirmektedir.”⁵³² Eksikliklerine rağmen okul binası temiz vaziyettedir. Öğrenciler de temiz ve güzel bir vaziyette okula gelmektedir. Hasan Bey, Öğretmen İsmet Hanım’ın bu hususta oldukça gayret göstermekte olduğunu ifade etmektedir. Bu okul öğrencileri de yoklamaları başarıyla geçmiştir.

Hasan Bey merkezin yanısıra köylerdeki okulları da ziyaret etmiştir. Bu okullar; Uluhtu, Kuskan, Gezende, Zeyne, Bozağaç ve Tırnak okullarıdır. Uluhtu köyü okulu camiye bitişik halde iki küçük pencereye sahip güneş ve hava almayan ve eğitime elverişsiz durumdadır. Okulun üç sınıfı 24 öğrencisi bulunmaktadır. Öğretmen İhtiyat Zabitanından Emin Efendi’dir. Emin Efendi sorumluluğunun farkında, başarılı bir öğretmen olmakla birlikte halkın sevgisini kazanmıştır. Öğrencilerin temizliklerine dikkat edilmektedir. Hasan Bey ayrıca Uluhtu köyü eşrafından Abdülmuttalip ve Muhtar İsmail Ağa’nın maarif hakkında takdire şayan fedakârlık gösterdiklerini ifade etmektedir.

Kuskan Mektebi köyün ortasında bulunan taştan mamul, tahtani olması dolayısıyla rutubete maruz kalan bir binadır. Okul iki sınıf, 21 öğrenciden müteşekkil olmakla birlikte rahle sayısı yeterli miktardadır. Okul temiz olmakla birlikte öğrenciler de sağlıklarını koruma konusunda titiz davranmaktadır. Öğretmen İhtiyat Zabitinden Mehmet Ali Efendi’dir. Aydın ve görevine aşık bir öğretmen olan zat az miktarda maaş almaktadır. Mehmet Ali Efendi geceleri köy halkına gece dersleri vermektedir ve halka kendisini sevdirmiş bir zattır. Köy muhtarı Hüseyin Efendi’nin halk üzerinde nüfuzu bulunmakla beraber maarifperver bir zattır. Hasan Bey köyün su sorununa da değinmektedir. Halkın yaz günleri su sıkıntısı çektiğini, köye yarım saat mesafede bir su kaynağı bulmuşlarsa da maddi yetersizlikten köye ulaştırmaya muvaffak olamadıklarını belirtmektedir. Köy halkı eğitime karşı oldukça isteklidir.

Kuskan’ın ardından Gezende, Zeyne, Bozağaç ve Tırnak Mekteplerini teftişi hakkında bilgi veren Hasan Bey bu okullarda kazadaki diğer okullardan farklı bir manzarayla karşılaşmıştır. Gezende Mektebi halk tarafından okul binası olarak cami bitişğine inşa edilmiştir. Hasan Bey teftişe vardığı vakit okul kilitlidir. Öğretmeni yayladan getirten Hasan Bey, okulu açtırarak teftişini yapmıştır. Öğretmen modern tarzda giyimden çok uzak bir surette köyün adetlerinden olan üç etekli entari giymekte ve kuşak bağlamaktadır. Okul binasının hiçbir suretle eğitime uygun olmadığını yeni bir bina yapılmasının zaruri olduğunu belirtmektedir. Öğrenciler minderler üzerinde oturarak ders görmektedir. Müftü Efendi oğlu Hüsnü Efendi

⁵³² **Taş İli**, 9 Kanunuevvel 1925, S.1928, s.1.

isminde bir zat okula yeni rahle üreterek rahle ihtiyacını karşılamayı vaat etmiştir. Okul üç sınıf ve 42 talebeye sahiptir. Öğrencileri derslerden yoklayan Hasan Bey acı bir durumla karşılaşmıştır. Gazetede defalarca haberi yapılan ve tabiri caizse vilayete ulaşması dört gözle beklenen ve gelir gelmez mülhakatlarla da dağıtılan ders kitaplarının sayfaları bile açılmamış vaziyettedir.

Zeyne Mektebinin binası ikisi birbirine bağlanmış iki medrese odasıdır. Sağlık açısından eğitime elverişsiz bir binadır. Bu okul da o kadar köhne bir haldedir ki okulda iki rahle ve bir yazı tahtasından başka bir malzeme bulunmamaktadır. Kunduracı ve Marangoz olan Ali Usta yeterli miktarda rahle imal ederek okula bağışlayacağı vaadinde bulunmuştur. Okulun üç sınıfı ve toplam 35 öğrencisi vardır. Hasan Bey velilerin çocukları okuldan alıkoyarak tarlada çalıştırmakta olduklarına şahit olmuş ve bu hususta gerekeni yaptığını belirtmiştir. Öğrencilerin sağlığı iyi olsa da temizliğe o derece önem verilmemiştir.

Bozağaç ve Tırnak Mekteplerinin ise sadece adı mektep olarak kalmıştır. İki okulda da öğretmen olmaması hasebiyle okul kapalı kalmıştır. Hasan Bey teftişi esnasında her öğretmenle birebir görüşerek eğitim-öğretim hakkında nasihatlerde bulunduğunu ve gerekli programları verdiğini belirtmektedir.⁵³³ Hasan Bey, Gülnar'dan Mut kazasına hareket edeceğini yazmıştır. Gazetede Hasan Efendi'nin bu mektubundan başka hiçbir mektubu yayınlanmamıştır.

Mektubun sonunda Taş İli gazetesi okulların eksiklerini belirten ve bunların temin edilmesini Gülnar Kaymakamından ve öğretmenlerinden ricasını ifade eden bir haşiyesi yayınlanmıştır. Gazete vatanın öz evlatlarının böylesi köhne binalarda değil asri binalarda eğitim almasının en has arzu ve temennisi olduğunu ifade etmektedir. Son paragrafta ise öğretmenlere ve hayırsever vatandaşlara şu satırlarla teşekkür edilmektedir;

Anaypazarı Erkek Mektebi muallimi Yusuf Bey ve Kız Mektebi muallimi İsmet Hanım ve Uluhtu muallimi Emin, Kuskan muallimi Mehmet Ali Efendiler ile maarifperverliğinden dolayı Uluhtu eşrafından Abdülmuttalip ve Muhtar İsmail, Kuskan Muhtarı Hüseyin ve mekteb levazımının noksanının ikmaline cehd-ü gayret ve maarif kıymetini müdrik Zeyne karyesinden marangoz ustası Ali Efendilere beyan-ı teşekkür ederken Cumhuriyet-i mukkaddesede teali-i vatan ve vazife uğrunda bezl-i mesai eden her şahsın daima mazhar takdir olacağı şüphesizdir.⁵³⁴

1925 yılında Maarif Vekâletinden gelen planlara göre asri bir surette inşa edilmek üzere vilayet merkezinde bir Kız Numune Mektebi yaptırılması kararlaştırılmıştır. Bu yeni binaya şehrin ortasında bir yer tesbiti için yetkili memurlarla birlikte Vilayet Nafia Sermühendisi

⁵³³ Taş İli, 9 Kanunuevvel 1925, S.138, s.1.

⁵³⁴ Taş İli, 9 Kanunuevvel 1925, S.138, s.1-2.

Behram Münir, Meclis-i Umumi Azaları ile Muhasebe-i Hususiye Müdürü Silifke merkezinde tetkikatta bulunmaktadırlar. Gazete bu okul için bir yer önerisinde bulunur; memleketin ortası olan Hükümet Konağı civarında bir yer seçilmesi önerisinde bulunmaktadır.⁵³⁵

Okullardan kız ve erkek öğrencilerin giyecek oldukları üniforma ve şapkalar hakkında örnek fotoğraflarla vilayete gelen talimatname Maarif İdaresince derhal okullara tebliğ edilmiştir.⁵³⁶

“Gülner Mektubu”⁵³⁷ başlığıyla imzasız yayınlanan yazıda, Gülner kaza merkezinde inşa edilmekte olan yeni okul binasının çatı ve çinko kaplamasının yapılmasına Silifkeli Recep Usta söz vermiştir. Recep Usta ayrıca Merkez Kız Mektebi binasının tamire muhtaç olan kısımlarının tamirini karşılamış ve ayrıca örneğine uygun bir surette iki adet sıra imal ederek okula bağışlamıştır. Mektubun sonunda yardımlarından dolayı kaza halkı adına Silifkeli Recep Usta’ya teşekkürler sunulmaktadır.

Silifke Kız ve Erkek Mektebi öğretmenleri 1926 yılı Şubat ayında Silifke Türk Ocağı binasında toplanarak bazı kararlar almıştır. Taş İli gazetesi vilayette ilk defa gerçekleşmiş olan bu toplantıdan dolayı öğretmenleri takdir etmekte ve bu gibi toplantıları sürdürerek yenileşme ve eğitim yolunda isabetli kararlar almaları temennisinde bulunmaktadır.⁵³⁸

1926 yılında Taş İli gazetesinin İçel’e bağlı olmayan fakat komşu olan Ermenek kazasında da bir muhabiri bulunmaktadır. Muhabir Şefik Kamil Bey’dir. Şefik Kamil Bey’in farklı alanlarda haber ve yazıları gazetede yayınlanmıştır. Eğitim alanında yayınlamış olduğu yazıda Ermenek kazasında başmuallim olarak bulunan Reşat Bey’in faydalı çalışmalarından övgüyle bahsetmiştir. Yazısının başında okulla ilgili bir şiir yayınlayan Şefik Kamil Bey’in şiiri şöyledir;

Mekteb ki mehd-i nâzıdır efkar-ı hakimin
Her lahza milletcasidir ikbal ve izzetin
Mektebdir en güzedisiz ezvak-ı nezahatin
Mektebdir afitab-ı cihan saadetin
Mekteb melaz rıfkıdır ademiyyetin
Mekteb kemal-i ziynetidir akıl ve fikrinin
Mekteb hemişe-i masdarıdır her meziyyetin

⁵³⁵ Taş İli, 7 Teşrinievvel 1925, S.129, s.2.

⁵³⁶ Taş İli, 18 Teşrinisani 1925, S.135, s.2

⁵³⁷ Taş İli, 2 Kanunuevvel 1925, S.137, s.3.

⁵³⁸ Taş İli, 10 Şubat 1926, S.147, s.1.

Hami-i zî-şukuhi değil mi selametin
Mazisidi mezellet ve edyar ve nekbetin
Mekteb hülâsa mutalli'ıdır feyz ve himmetin
Mektebden intişar eder envâr intibah⁵³⁹

Kazanın çalışkan öğretmenlerinden Reşat Bey 25 senelik eğitimcidir. Görev süresi boyunca öğrencilerinin birçoğunu memlekete faydalı işler yolunda yetiştirmiş ve bu öğrenciler memur, doktor, dişi ve el sanatı alanlarında iş sahibi olarak memlekete hizmet etmeye başlamıştır. Reşat Bey ayrıca kazadaki diğer öğretmenleri bir araya toplayarak halka gece dersleri verilmesini sağlamıştır. Şefik Kamil Bey memlekete bu faydaları sağlayan başta Başmuallim Reşat Bey olmak üzere tüm öğretmenlere şu satırlarla teşekkür etmektedir;

Millet ve memlekete hadim vazifesi uğrunda vakf-ı vücud eden kıymetdar muallimlerimize ve bilhassa üstad-ı muhteremimiz Reşad Bey'e ne kadar hürmet ve riayette bulunsak azdır. İlim ve irfan ordusunu memleketimiz şimşek kuvvetiyle sa'ylerini gördükçe ilan-ı şad-mânî ediyor ve bahtıyarlığının son safhasını görerek temadisini ulu tanrıdan niyaz, kendilerinden temenni eder.⁵⁴⁰

İçel vilayetinde 1926 yılında toplanacak olan Mektep Vergisi bedeli 1926 yılı Mayıs ayında Tevzi Komisyonunca belirlenmiş ve beyannameler köylerdeki mümessillere gönderilmiştir. Vilayet merkezine ait payın Mayıs ayı sonuna kadar, mülhakatlarda ise belirlenen süre zarfında toplanmasına özen gösterileceği gazete aracılığıyla bildirilmiştir.⁵⁴¹ Mülhakatlarda vergi payının belirlenmesine dair işlemler ağustos ayında son bulmuştur. Halka 1926 yılı için 42.263 lira Mektep Vergisi tarh edilmiş ve 1925 yılına nazaran bu yılki verginin 7.479 lira fazla olduğu anlaşılmıştır.⁵⁴²

1926 yılı Mayıs ayında Silifke Orta Mektebinde öğrencilerin imtihanı programı olmuştur. Bu programa Taş İli gazetesinden bir temsilcide iştirak etmiştir. Programa gazetenin temsilcisiyle beraber Silifke Belediye Başkanı Halil Bey de katılmıştır. Lise müdürü Abdullah Kamil Bey tarafından karşılanan misafirler bir müddet istirahatten sonra tahrir derslerinden sınavı olan sınıfları ziyaret etmiştir. Sonrasında heyet-i imtihaniye odasına girilmiş ve teker teker sınava alınan öğrencilerin sınavı izlenmiştir. Öğrencilerin sorulara tereddüt etmeden cevap vermesi ziyaretçileri oldukça etkilemiştir. Ayrıca okulda kullanılan kitaplar çocuklarda vatan aşkı uyandırmıştır. Bununla birlikte öğrencilerin eğitimine özen gösteren öğretmenlere duyulan memnuniyet ifade edilmiştir. Müdür Abdullah Kamil Bey okulun müsait olan bahçesinde ağaç yetiştirmeye dair söylemiş olduğu sözler meyanında –

⁵³⁹ Taş İli, 17 Mart 1926, S.151, s.2.

⁵⁴⁰ Taş İli, 17 Mart 1926, S.151, s.3.

⁵⁴¹ Taş İli, 5 Mayıs 1926, S.158, s.1.

⁵⁴² Taş İli, 4 Ağustos 1926, S.166, s.2.

daha önce belirtmiş olduğumuz üzere- okulun bahçesini ve alt kat binasını bağışlamış olan Mahmut Beyzade Mirza Bey'i teşekkürle yad etmiştir. Bu hususta Taş İli gazetesi de aynı hisleri paylaştığını belirterek Mahmut Bey'in ismi anıldıkça ruhuna fatiha okumayı borç bildiklerini ifade etmiştir. Haberin sonunda Abdullah Kamil Bey başta olmak üzere tüm öğretmenlere teşekkür edilirken, daha önce müsamere haberlerinde olduğu gibi bir telkinde bulunulmuştur;

...Hitam-ı imtihanda talebelerin valide ve pederleriyle bilumum memleket halkı davet edilerek evladlarımızın talim ve terbiyesinde yegâne istinadgahımız olan Muallim Beyler ile talebelerin bir sene zarfındaki sa'yleri aynen halka gösterildiği takdirde halkımızın maarife olan sevgisi bir kat daha tezyid ve talebelerin de her sene imtihana hazırlanması için pek büyük tesiri olacağı ve bu münasebetle inkılab-ı mesudumuzun bir an evvel tekemmülüne hizmet kanaatindedir.⁵⁴³

“11 Ağustos 926 tarihinde inikad eyleyen Encümen-i Vilayette fusûl ve mevadd-ı muhtelifine tertibinden 20350 liranın [İlk Muallim Mekteblerine Yardım Kanunu'na tevfikân] tesbit ve karara rabt ile mazbatasının Dâhiliye Vekâleti Celilesine takdim kılındığı işitilmiştir.”⁵⁴⁴

1926 yılı Teşrinievvelinde Orta Mektep Müdüriyetinin bir kararı gazetede yayınlanmıştır. Kararda belirtildiğine göre 1926 yılına kadar orta mektebe devam eden öğrencilerden üç taksit halinde alınan 18 liralık tedrisat ücreti 1926 yılı Teşrinievvelinde kaldırılmış olduğu veli ve öğrencileri bilgilendirmek üzere gazetede yayınlanmıştır.⁵⁴⁵

1925 yılında Orta Mektebin iptidai kısmı lağvedilerek bu kısmın öğrencileri tam teşkilatlı Merkez İlk Erkek Mektebiyle birleştirilmiştir. Birleştirilme sebebiyle mevcutları elliyi bulan sınıflar için yeni şubeler açılarak geçen yıl Orta Mektebin bulunduğu büyük binaya nakledilmiştir. Orta Mektep kısm-ı iptidai öğretmenlerinin maaşları da İdare-i Umumiyyeden temin edilerek İlk Erkek Mektebinde istihdam edilmiştir. İlk Erkek Mektebinin mevcudu 350 olmuştur. Bu okulun tam teşkilatlı olması, bahçesinin ve suyunun bulunması hasebiyle Maarif Vekâletinin tam teşkilatlı mekteplerde tatbik edilmek üzere göndermiş olduğu program tatbik edilmeye başlanmıştır. Aynı program Vilayet Kız Mektebi arasında bulunan Silifke İlk Kız Mektebinde tatbik çalışılmaktadır.

Orta Mektep 1925 yılında İlk Erkek Mektebinin bulunduğu binaya nakledilmiştir. Geçen sene 34 olan mektep mevcudu böylelikle 55'e ulaşmıştır. 4 öğrenci ise mezun olmuştur. 1925 yılı Eylül ayında okulun lağvıyla 8 öğrenci ise başka mekteplerle birleşmiş ve böylece

⁵⁴³ Taş İli, 26 Mayıs 1926, S.161, s.1.

⁵⁴⁴ Taş İli, 18 Ağustos 1926, S.168, s.

⁵⁴⁵ Taş İli, 13 Teşrinievvel 1926, S.176, s.2.

asıl mevcut 22'ye düşmüştür.⁵⁴⁶ Ayrıca okula Gülnar, Anamur ve Mut kazalarından ve köylerden öğrenciler de eğitim görmeye gelmesiyle okulun mevcudu oldukça artmıştır. Bu sebeple vilayetin eğitim ihtiyacının karşılanması ve eğitim oranının artırılması amacıyla okulun yatılı okul haline getirilmesini, Silifke Orta Mektebi üzerine de çalışan Maarif Vekilinden rica edilmektedir.⁵⁴⁷

Silifke'nin Tekfur köyünde 1926 yılında yeni bir okul açılmıştır. Okulun başlıca eksikleri köy halkınca giderilmiştir. İçel Maarif Memuru Vekili ve Orta Mektep Müdürü Abdullah Kamil Bey köy halkının göstermiş olduğu maarifperverane gayret ve yardımlara teşekkürlerini sunduğu kısa bir teşekkür metni Taş İli gazetesinde yayınlanmıştır. Haberin devamına Taş İli gazetesi Tekfur köyünde halkın eğitime karşı olan ilgi ve isteğine teşekkür ederek bunun bir kanıtı olacak olayı okuyucularıyla paylaşmıştır. Tekfur köyünde 50 yaşlarında Hacı Ali Rıza ve 25 yaşlarında olan oğlu birer kitap edinerek köy öğretmenine müracaat ederek okuma yazma öğrenmeye ve çocuklarla birlikte derse girmeye başlamıştır. Köy öğretmeni yaklaşık köye geleli bir ayı yeni doldurmuş olan Hamdi Bey'dir. Hacı Ali Rıza ve oğlu iki ay içinde okuma yazmayı sökmüştür. Taş İli köy öğretmeni Hamdi Bey'e gayret ve faaliyetlerinden ötürü teşekkür etmektedir.⁵⁴⁸ Bu haberler Tekfur köyü ahalisinin eğitime karşı göstermiş olduğu ilgi ve alakanın yanı sıra göreve yeni gelmiş olan öğretmenlerden olan Hamdi Bey'in görevini layığıyla yapmaya çalıştığını gözler önüne sermektedir.

1927 yılı Mart ayında Silifke'de eğitim seferberliğinin bir başka örneğine şahit olmaktayız. Mart ayı içinde Silifke'de okuma yazmayı az bilenler veya hiç bilmeyenler için haftada üç gün olmak üzere gece dersleri açılmıştır. Gece derslerine dair bu haber "Silifke'de Halka Gece Dersleri Küşad Edilmiştir"⁵⁴⁹ başlığıyla yayınlanmıştır. Gece dersleri için Mahmut Mesut, Orta Mektep Muavini Hulusi ve Muallim Bahri, Behçet, Emin ve Mustafa Beylerden oluşan öğretmen kadrosu okulda hiç okuma yazma bilmeyenlere alfabeden başlayarak diğerlerine ise kıraat, imla ve iş yerlerindeki alışveriş defterlerini tutabilecek surette hesap öğretilcektir. Bu derslerin yanında katılımcılara milli, insani ve ahlaki bilgiler de öğretilmesi kararlaştırılmıştır.

⁵⁴⁶ Taş İli, 1 Kanunuevvel 1926, S.183, s.1.

⁵⁴⁷ Taş İli, 1 Kanunuevvel 1926, S.183, s.2.

⁵⁴⁸ Taş İli, 19 Kanunusani 1927, S.190, s.1.

⁵⁴⁹ Taş İli, 16 Mart 1927, S.198, s.1.

Gece Okulu'nun ihtiyaçlarını şehrin ileri gelenlerinden Gazi Paşa'nın çiftlik müdürü Nazım ve Belediye Reisi Halil Bey temin etmiştir. Okul öğretmenlerinden Mahmut Mesut Bey ise derse katılacaklardan durumu olmayanlara kitap, defter gibi gerekli kırtasiye malzemelerini almayı taahhüt etmiştir. Taş İli gazetesi bu işe girişen öğretmenleri ve yardımseverlere teşekkürlerini sunarak halkın ve esnafın artık cehaletten şikâyet etmeyi bırakarak bu fırsatı değerlendirmesini istemektedir.

Taşucu İlk Erkek Mektebi öğretmenleri hem okulun durumunu ortaya koyan hem de yaşanan bu zorlukları aşmak için elinden geleni gösteren Nahiye Müdürü ve Maarif Encümeni Reisi Ziya Bey'e teşekkürlerini dile getirdikleri ortak bir teşekkür metni kaleme almıştır. Öğretmenlerden gelen bu yazı aynı zamanda İçel muhitinde maarifin gelişmesi için sarfedilen çabanın bir örneğidir. Öğretmenlerin ortak yayınladığı teşekkür metni şöyledir;

Akdeniz'in asude limanını çerçeveleyen yalçın kayalarıyla zümrüdün çam ve zeytin ormanlarının kenarına kurulmuş sevimli Taşucu'nun iktisadi hayatını bir tarafa bırakarak uyusukluğunu giderecek ati evlatlarını yetiştiren terbiye yuvası ve bunun etrafına toplanan müşfik gözler, şirin dağdağasız kasabanın yeni günler için faal hayatın ne suretle ve ne çırpınmalarla hazırladığını telhisen takdirlerle hatırlamak ve takdirlerini alkışlamak bir vecibe-i vicdaniyedir.

Bu seneyi geçen söngün senelere nisbet edecek olursak büyük farkın meydana çıkacağı ve bize, atılan adımların sağlamlığını ve bunun saikini meydana çıkaracağı bedihidir.

Susuz, sırasız, dışarıda hırsını teskin edemeyen poyrazın kırık ve camsız pencerelerden girmesi ve buna benzer daha birçok yoksuzlukları hatırladıkça mektep hakkındaki sevgilerini, didinmelerini esirgemeyen Nahiye Müdürü ve Maarif Encümeni Reisi Ziya Bey'e teşekkür etmeyi; yalnız elden gelen kuru fakat kıymetli bir teşekkürü ithaf etmeyi unutmak nankörlüktür.

Vesaitsiz mektep, camsız mektep, sırasız mektep içinde; talebenin ruhi inkişafını hedef edilen asri programları tatbik etmek imkânsızlığı karşısında satırlar üzerinde basit görünen ihtiyaçları temin etmek kolay bir şey değildir. Bunların istihsalı için azmini, vicdanını yoran kadirşinas insanlar; elbette mektep muhitine sevimlidir.⁵⁵⁰

Taşucu İlk Erkek Mektebi öğretmenlerinin teşekkür metninin ardından benzer bir teşekkür metni Gilindire nahiyesinden gelmiştir. Metin Gilindire halkı adına Belediye Reisi Hüseyin Cemal Bey tarafından kaleme alınmıştır. Gilindire'de Başmuallim olarak görev yapan Ali Faik Bey göreve geldiği günden beri “yıllardır eski bir mahalle mektebi”⁵⁵¹ görünümüne sahip olan okulda yorulmak bilmez bir gayretle çalışarak okulun eksiklerini tamamlamış, teneffüs alanını hazır bir hale getirmekle beraber duvarları yaptırmış ve çiçekler dikmiştir. Ali Faik Bey bir öğretmenin tek başına altından kalkması güç olan bu işlerde başarılı olarak Gilindire'ye maarif güneşini yaymıştır. Ali Faik Bey'in bu çalışmalarından ötürü Belediye Reisi Hüseyin Cemal Bey Gilindire halkı adına Ali Faik Bey'e teşekkürlerini sunmaktadır.

⁵⁵⁰ Taş İli, 25 Mayıs 1927, S.207, s.1-2.

⁵⁵¹ Taş İli, 25 Mayıs 1927, S.207, s.2.

Haberin sonunda Taş İli gazetesi de mesleğini aşk ile ifa eden Ali Faik Bey'e teşekkürlerini ifade etmiştir.⁵⁵²

Milli Mücadele'nin ardından Cumhuriyetin ilk yıllarında maddi yetersizlikler dolayısıyla İdare-i Hususiyeler tarafından ödenmekte olan öğretmen maaşlarında zaman zaman ödeme sıkıntıları yaşanmıştır. Öyle ki kimi yerlerde öğretmenlerin maaşları uzun aralıklarla yatmakta ve kimi öğretmenler meslekten ayrılarak amelelik yapmıştır. Öyle ki daha cumhuriyet ilan edilmeden aylar önce Kastamonu Ömerli karyesinde görevli bir öğretmenin maaşını muntazaman alamaması ve maddi zorluklar içinde boğuşurken vefat eden çocuğu ve eşinin cenazesini borç alarak defnettiği gibi acıklı bilgileri içeren bir istifa metni Kastamonu Maarif Memurluğuna sunulmuştur.⁵⁵³ Ayrıca ülkemize davet edilen yabancı gözlemciler John Dewey ve Kuhne raporlarında öğretmenlerin düşük ücretle çalışıp düzensiz maaş aldıklarını ve bu durum düzeltilmediği takdirde birçok öğretmenin meslekten ayrılacağını kaydetmiştir.⁵⁵⁴ Cumhuriyetin ilanından sonra da aynı sıkıntılar zaman zaman yaşanmış olacak ki 1926 yılında Taş İli gazetesinde yayınlanan bir teşekkür metni maaşlarını muntazaman alan öğretmenlerin memnuniyetini gözler önüne sermektedir. Taşucu Erkek ve Kız Mektebi Heyet-i Talimiyesi komşu vilayetlerde öğretmenlerin maaşlarının geciktiği gibi üzücü olayları öğrenerek etkilendiklerini ve İçel vilayetinde öğretmen maaşlarının muntazaman yatmasına gösterdikleri özen ve dikkatten dolayı İçel Valisi Fahri Bey'e ve Muhasebe-i Hususiye Müdürü Ahmet Bey'e teşekkürlerini ifade etmektedir. Öğretmenlerin bu husustaki ifadeleri şöyledir;

Terbiye ve tedris aşkıyla yılmak bilmeyen bir azim, yorulmak bilmeyen bir sa'y ile bilinen Heyet-i Talimiyemizin bu fevkaltasavvur sa'yini bir kat daha teşdid eden, külfetinin semeresini hemen iktifat eden bizler, ruhumuzun samimi teşekkürlerini Muhterem Valimizle Muhasebe-i Hususiye Müdürümüz Ahmet Bey'e takdim etmeyi bir vecibe-i vicdaniye ad ederiz.

Komşu vilayetlerimizdeki aile-i muallimin "istihbarata nazaran" zamanın maişet derdi ile çarpışıldığı anda maaşlarının gecikmesi, bizleri vicdani ve mesleki azaplara sokarken gayyur ve maarifperver Valimizle Muhasebe-i Hususiye Müdürümüzün mah be mah maaşlarımızın muntazaman tediyesi hususunda göstermiş oldukları kadirşinaslıklarına maarifperverliklerine arz-ı minnettari etmemek elden gelmez.

Silifke maarifinin küçük bir aile-i mualliminin bu naçiz teşekkürlerini ceride-i muhteremenize derci ricasıyla hürmetlerimizi takdim eyleriz efendim.⁵⁵⁵

⁵⁵² Taş İli, 25 Mayıs 1927, S.207, s.2.

⁵⁵³ Işıl Çakan. "Cumhuriyet Döneminde İlköğretimin Finansman Sorunu ve Mektep Vergisi Uygulaması". Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları sy. 2 (Ocak 2013), 96.

⁵⁵⁴ Barış Alp Özden. "Erken Cumhuriyet Döneminde Öğretmenlik Mesleği ve Öğretmen Kimliği". Kebikeç: İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi sy. 40 (2015), 11.

⁵⁵⁵ Taş İli, 3 Teşrinisani 926, S.179, s.2.

Taşucu öğretmenlerinin bu teşekküründen yaklaşık altı ay sonra benzer bir metin Anamur Muallimler Birliği Reisi Ali Necati Bey tarafından gazeteye gönderilmiştir. Ali Necati Bey 1926 bütçesini tamamen harcayarak Şubat ayı sonuna kadar maaş ve tahsisatların ödemesinin yapılmasını sağlayarak öğretmenlerin maddi durumunu kolaylaştıran Anamur kazası Muhasebe-i Hususiye Memuru Abdullah Sabri Bey’e teşekkürlerini sunmaktadır; “1926 bütçesini kamilen sarfederek şubat gayesine kadar bütün maaşat ve tahsisat-ı sairemizi vermek suretiyle maddi vaziyetlerimizin tehvinine çalışan kaza Muhasebe-i Hususiye Memuru Abdullah Sabri Bey'e alenen izhar teşekkürü bir vecibe ad eder ve bu hususta ceride-i muhteremelerinin tavassutunu rica ederim.”⁵⁵⁶

Gazeteye gönderilen bu teşekkür metinlerinden anlaşılmaktadır ki diğer vilayetlerde öğretmen maaşlarının düzensiz ödenmesi neticesinde öğretmenlerin zorluk çekmesinin yanısıra İçel vilayetinde aynı durum söz konusu olmamıştır. Görevlilerin öğretmen maaşlarını muntazaman ödemeye özen göstermesi öğretmenleri memnun etmiştir. Bu durum aynı zamanda vilayetteki yetkililerin maarife karşı olan muhabbetlerinin de açık bir örneğidir.

27 Mayıs 1927 Cuma günü Silifke Ana Mektebinde karne töreni ve müsamere gerçekleşmiştir. Törene veliler ve erkan-ı memurin olmak üzere Taş İli gazetesinin muhabirlerinden Hamdi Aydoğdu Bey de iştirak etmiştir. Öğretmen ve öğrenciler program alanını büyük bir özveriyle bayram yeri haline getirmiştir. Program saat dokuzda öğretmen Leman Tahir Hanım’ın armoniyumla çalmış olduğu İstiklal Marşı ile başlamıştır. Marşın ardından Turgut Bey bayrak manzumesini söylemiştir. Başmuallim Güldane Hanım’ın armoniyumla katıldığı “Hoşgeldiniz” şarkısı çalınmıştır. Şükrü Bey ve Türkan Hanım manzumeler söylemiş, Nazire ve Ayşe hanımlar ise drama yapmıştır. Drama da beşik içinde yatan çocuğun başında ninni söyleyen Şefika Hanım’ın performansı da takdire şayan görülmüştür. Gül sınıfı öğrencilerinden Nefise Hanım da bir oyun sergilemiştir. Ardından Filiz sınıfı öğrencilerinden Akif Bey “Gazi Paşa” manzumesini söylemiş, çocukların farklı oyunlarının ardından Ayşe Hanım ve Rahmi Bey bir gösteri yapmıştır. Şükrü ve Rahmi Beyler tarafından yapılan şeker kapma monoloğu herkesçe beğenilerek yoğun alkış almıştır. Program Gül sınıfından Nazire Hanım’ın seslendirdiği elveda manzumesinin ardından karne dağıtma merasimi ile sona ermiştir. Gül sınıfını bitiren öğrencilerin karnesini İlk Tedrisat

⁵⁵⁶ Taş İli, 11 Mayıs 1926, S.205, s.1.

Müfettişi Hasan Hüsnü Bey vermiştir. Misafirlerin pek memnun olarak ayrıldıkları bu program saat 11’de sona ermiştir.⁵⁵⁷

22 Mart 1927 tarih ve 739 sayılı Maarif Teşkilatı Kanunu ile ülke dokuz eğitim mıntıkasına ayrılmıştır.⁵⁵⁸ Her mıntıkada başında Maarif Emininin bulunduğu Mıntika Maarif Meclisi toplanmaktadır. Maarif Mıntıkası, her üç ayda bir toplanan Maarif Meclisi ve öğretim yılı sonunda toplanan Maarif Mıntika Meclisi ile bir araya gelmektedir. Maarif Meclisinde bağlı olan yerlerden lise, öğretmen okulu, ortaokul müdürleri ve Maarif Eminince belirlenen birer ilköğretim müfettişi ile ortaöğretim öğretmenleri arasından seçilen birer öğretmen yer almaktadır. İçel vilayeti bu kapsamda kurulmuş olan Adana Mıntıkası dahilindedir.⁵⁵⁹ Adana Mıntika Maarif Meclisi Kongresi 12 Temmuz 1927 tarihinde toplanmayı kararlaştırmıştır. Kongreye İçel vilayetini Orta Mektep Müdürü Abdullah Kamil, Türkçe öğretmeni Süleyman Sırrı ve İlk Tedrisat Müfettişi Hüsnü Bey temsil edecektir. Temsilciler kongreye katılmak üzere 11 Temmuz Pazartesi günü Silifke’den Adana’ya hareket etmiştir.⁵⁶⁰

5.3. Öğretmen İstihdamı Haberleri

Taş İli gazetesi, İçel vilayetindeki okullara yapılan bazı öğretmen tayinlerini sayfalarından okuyuculara aktarmıştır. Bu hususta karşımıza çıkan ilk haber, Vilayet Maarif Müfettişliği görevinde bulunan Abdullah Kamil Bey boş kalan Vilayet Orta Mektep Müdürlüğüne terfi etmesidir.⁵⁶¹ Abdullah Kamil Bey’den boşalan İlk Tedrisat Müfettişliği görevine 1925 yılı Temmuz ayında memur alım ilanı yayınlanmıştır. Bu müfettişlik için Vilayet 341 yılı Muhasebe-i Hususiye Bütçesinden 21 lira maaş ve teftiş masraflarına da 12 lira ayrılmıştır. Bu vazifeye talip olanların Tedrisat-ı İbtidaiye Kanunu’nun 23. Maddesindeki şartları karşılaması ve meslekte bulundukları hizmetleri fiş ile tanzim ederek 20 Ağustos 1925 tarihine kadar dilekçe ile Silifke Orta Mektep Müdürlüğüne müracaat etmeleri gerektiği ilan edilmektedir.⁵⁶²

⁵⁵⁷ Taş İli, 1 Haziran 1927, S.208, s.2.

⁵⁵⁸ Ahmet Kuşci, *Türk Eğitim Tarihi (1923-1950)* (Ankara: İksad Yayınevi, 2021), 81.

⁵⁵⁹ Muzaffer Deniz. “Türk Milli Eğitiminde Bir Yerinden Yönetim Örneği: Maarif Eminlikleri”. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi Yıl 4, sy. 22 (Mart 2016), 111-112.

⁵⁶⁰ Taş İli, 13 Temmuz 1927, S.213, s.2.

⁵⁶¹ Taş İli, 14 Temmuz 1925, S.118, s.2.

⁵⁶² Taş İli, 22 Temmuz 1925, S.119, s.3.

“Maarif ve Mektep Şuûni”⁵⁶³ başlıklı haber dizisinde yer alan bir başka haberde, Silifke Orta Mektep Fransızca öğretmenliğine 1700 kuruş maaşla Maraş Orta Mektebinden naklen tayin edilen Abdülkerim Bey Silifke’ye geldiği belirtilmektedir. Taş İli gazetesi Abdülkerim Bey’e görevinde başarılar dilemektedir.⁵⁶⁴

600 kuruş maaşı bulunan Silifke’nin Kavak, Anamur’un Göker, Kılınç, Aksaz, Gazipaşa’nın Şansa Okulundaki öğretmen kadroları boştur. Bu kadrolara talip olanların 15 Eylül’e kadar gerekli evraklar ve derece-i tahsilleriyle Silifke Maarif Dairesine müracaat etmeleri gerekmektedir.⁵⁶⁵

“Tayin” başlığı altında yayınlanan bir dizi tayin haberleri arasında eğitim alanında da iki tayin yer almaktadır. İlk olarak İçel İlk Tedrisat Müfettişliği görevine 18 lira maaşla İstanbul Eyüp’te 36. Mektep Öğretmenlerinden Hasan Hüsnü Efendi tayin edilmiştir. İkinci olarak ise Silifke Erkek Numune Mektebi Müdürlüğüne, Anaypazarı Fevzi Paşa Mektebi Başöğretmeni Hasan Şükrü Efendi tayin edilmiştir. Hasan Şükrü Efendi’nin yerine ise 1200 kuruş maaşla Gülnar’ın Bozağaç köyü okulu öğretmeni olan Ali Arif Efendi tayin edilmiştir.⁵⁶⁶

“Münhal Muallimlikler”⁵⁶⁷ başlığıyla yayınlanan ilanda altı yüzer kuruş maaşı bulunan bazı kaza ve köylerde boş bulunan öğretmenlik kadroları yayınlanmıştır. Göreve talip olanların dilekçe ile Silifke Maarif İdaresine başvurmaları gerekmektedir. İlanda yayınlanan kadrolar şu şekildedir; “Gilindire Kız Mektebi Muallim muavinliği, Gülnar’ın Bozağaç karyesi muallimliği, Anamur’un Aksaz karyesi muallimliği, Gazipaşa’nın Şansa karyesi muallimliği.”⁵⁶⁸

Bin kuruş maaşı bulunan İçel Orta Mektep Kâtipliği kadrosunun boş kalmasından dolayı 21 Teşrinievvel 1925 tarihli nüshada başvuru ilanı yayınlanmıştır. Mezkûr kadroya talip olanların bulundukları görevleri vesikaya istinaden dilekçe ile Maarif Dairesine müracaat etmeleri gerekmektedir. Ayrıca taliplerin en son bulunmuş oldukları görevden beraat-ı zimmet mazbatasını alması da şart koşulmuştur.⁵⁶⁹

⁵⁶³ Taş İli, 5 Ağustos 1925, S.121, s.2.

⁵⁶⁴ “Tecennün” başlığıyla yayınlanan haber Silifke’de Fransızca öğretmeni olan Abdülkerim Efendi ile ilgilidir. Abdülkerim Efendi görevine devam etmekte iken akıl sağlığını kaybetmesinden dolayı tedavi için Cumhuriyet vapuruyla İstanbul’a gönderilmiştir.

⁵⁶⁵ Taş İli, 2 Eylül 1925, S.124, s.3

⁵⁶⁶ Taş İli, 23 Eylül 1925, S.127, s.4.

⁵⁶⁷ Taş İli, 30 Eylül 1925, S.128, s.2.

⁵⁶⁸ Taş İli, 30 Eylül 1925, S.128, s.2.

⁵⁶⁹ Taş İli, 21 Teşrinievvel 1925, S.131, s.4.

Silifke Orta Mektepte münhal olan matematik derslerini vekâleten Vilayet Baytar Memuru Abdurrahman Fikret Bey'in vereceği gazetede haber olarak yayınlanmıştır.⁵⁷⁰

Haziran 1925'te Silifke Orta Mektep Baş Muallimliğine Numune Müdürü Süleyman Sırrı Bey tayin edilmiştir. Taş İli gazetesi Süleyman Sırrı Bey'e yeni vazifesinde başarılar dilemektedir.⁵⁷¹

Gazetenin 28 Temmuz 1926 tarihli nüshasında Maarif Müdüriyetinden gelen bir ilan yayınlanmıştır. Bu ilanda İçel'de ikamet eden bazı Muallim Mektebi mezunlarının Maarif Teşkilatı Kanunu'nun 8. Maddesi gereğince sekiz yıllık talim hizmetini ifa etmediklerinden mecburi olan bu görevi ifa etmenin kanun gereği olduğu belirtilmiştir.⁵⁷² İlanda yayınlanan öğretmenlerin isim listesi şöyledir;⁵⁷³

Tablo 7 8 Yıllık Zorunlu Vazifelerini İfa Etmesi Gereken Muallimler

Memleketi	İsmi	Neşet Ettiği Mektep	Elyevm Bulunduğu Vazife
Silifke	Hilmi Efendi	Konya Darülmuallimininden	Silifke Nafia Dairesi Anbar Memuru
Mut	Neşri Efendi	Mülga Silifke Darülmuallimininden	Mut Mahkemesi Başkâtibi
Mut	Hasan Efendi	Mülga Silifke Darülmuallimininden	Mut'ta Ticaretle Meşgul
Mut	Şükrü Efendi	Adana Darülmuallimininden	Mut'ta açıktı
Mut	Şükrü Efendi	Adana Darülmuallimininden	Silinmiş Okunamadı!
Anamur	Ali Rıza Efendi	Mülga Silifke Darülmuallimininden	İstanbul'da Ticaret Mektebinde
Silifke	Said Efendi	Adana Darülmuallimininden	Cebel Bereket Banka Memuru
Güzeloluk	Refik Efendi	Adana Darülmuallimininden	Ticaretle Meşgul
Kepez	Bayram Efendi	Adana Darülmuallimininden	Silifke'de Ticaretle Meşgul

“Maarif Haberleri”⁵⁷⁴ başlığıyla yayınlanan bir başka haberde vilayet genelinde öğretmen kadrosundaki değişiklik, eksikler yayınlanmış ayrıca bazı okulların durumuna dair bilgiler verilmiştir. Merkez İlk Kız Mektebi öğretmenliğine Muallim Mektebinin son dönem mezunlarından Faika Hanım tayin edilmiştir. Keben köyünde öğretmenlik yapmakta olan Hamdi Efendi Sökün köyü mektebine verilmiş, Keben köyüne ise Muallim Mektebinin eski mezunlarından ve görevini bırakarak sonrasında tazminat vermeyerek göreve dönme

⁵⁷⁰ Taş İli, 18 Teşrinisani 1925, S.135, s.2.

⁵⁷¹ Taş İli, 10 Haziran 1925, S.144, s.2.

⁵⁷² Taş İli, 28 Temmuz 1926, S.165, s.4.

⁵⁷³ Taş İli, 28 Temmuz 1926, S.165, s.4.

⁵⁷⁴ Taş İli, 1 Kanunuevvel 1926, S.183, s.1-2.

talebinde bulunan Bayram Efendi öğretmen olarak verilmiştir. Bayram Efendi'nin sebebiyle aynı olarak Güzeloluk öğretmenliğine Refik Efendi, Mut'un Eleksi⁵⁷⁵ ve Kışla öğretmenliklerine Muallim Mektebinin eski mezunlarından mecburi hizmetini tamamlamak üzere Neşri ve Ahmet Şükrü Efendiler tayin edilmiştir. Silifke'nin Tekfur köyü muallim muavinliği görevine Silifke Orta Mektep Kâtib-i sabıkı ve Orta Mektep mezunlarından olan Hamdi Efendi, Taşucu nahiyesinin İmamuşağı ve Çadırılı köyleri muallim muavinliklerine ise Orta Mektep mezunlarından Ali Bektaş ve Mustafa Efendiler tayin edilmiştir. Ayrıca okullarda kullanılacak kitaplar öğrencilere dağıtılmak üzere öğretmenlere teslim edilmiştir.

“Maarif Haberleri”⁵⁷⁶ başlığı altında yayınlanan habere göre vilayet dahilinde münhal bulunan muallimlikler şöyledir; Merkezde Boynuinceli; Gülnar'da Bozağaç, Ovacık nahiyesi Merkezi Hacıışaklı köyü ikinci muallimliği, İshaklar muallim muavinliği; Anamur'da Ortaköy⁵⁷⁷ Başmuallimliği münhal vaziyettedir.

Öğretmenler göreve 1.500, muavinler ise 800 kuruş maaşla başlamakta ve maaşlara göre ise tahsisat-ı fevkalade ayrılmaktadır. Tüm öğretmen ve muavinlere köy veya kasaba farketmeksizin 5 lira sekina bedeli verilmektedir. Ayrıca başmuallimlere idari vazifelerinden ötürü şehirde 1.500 köylerde ise 1000 kuruş verilmektedir. Öğretmenlik kadrosuna talip olan adayların Muallim Mektebinden, muavin olacakların ise Orta Mektepten mezun olmaları şarttır. Şartları taşıyanlar için başvuru makamı Vilayet Maarif İdaresidir.⁵⁷⁸

İlkokullara müfettiş hazırlamak üzere Ankara'da açılacak olan İlk Mektep Müfettişliği kursuna İçel vilayetinden bir öğretmenin de katılacağı gazetede duyurulmuştur. Bu kursa Silifke Merkez İlk Erkek Mektebi Müdürü Hasan Şükrü Bey gidecektir. Hasan Şükrü Bey kursa katılmak için 12 Temmuz 1927 tarihinde Silifke'den ayrılmıştır.⁵⁷⁹

5.4. Okullara Ait Öğrenci Alım İlanları

Taş İli gazetesi eğitime dair haberlerin yanı sıra bazı okulların kayıt ve kabul şartlarını aynen yayınlamıştır. Bu ilanlar genellikle şehir dışındaki okulların öğrenci alım ilanıdır. İlanlar İçel'deki şartları sağlayan öğrencilerin başvurmalarını sağlamak için yayınlanmıştır. Bu ilanların kimisi tek seferlik yayınlansa da kimi ilanlar birkaç nüshada tekrar yayınlanmıştır.

⁵⁷⁵ Günümüzdeki adı Ballı'dır.

⁵⁷⁶ **Taş İli**, 1 Kanunuevvel 1926, S.183, s.1.

⁵⁷⁷ Günümüzde Ören Mahallesi.

⁵⁷⁸ **Taş İli**, 1 Kanunuevvel 1926, S.183, s.1.

⁵⁷⁹ **Taş İli**, 13 Temmuz 1927, S.213, s.2.

Gazetede karşımıza çıkan ilk okul ilanı Osmanlı Devleti’nden Cumhuriyete miras olan yakın zamana kadar ziraat okulu olarak faaliyette bulunan Halkalı Ziraat Mektebinin ücretsiz yatılı öğrenci kayıt ve kabul şartları ilanıdır. İlan gazetenin 118 ve 119 numaralı nüshalarında yayınlanmıştır.⁵⁸⁰

Halkalı Ziraat Mektebi ilanının ardından aynı nüshalarda peş peşe yayınlanan bir diğer ilan İstanbul Darülfünun Tıp Medresesi’ne bağlı Kadırga Viladethanesindeki Kâbile Mektebinin⁵⁸¹ kayıt şartları ile ilgilidir. İlan Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaiye Vekâleti tarafından yayınlanmıştır.⁵⁸²

“Muallimler ve Talebeler Okusun” başlığıyla araştırma ve inceleme seyahatine çıkacak öğretmen ve öğrencilerin dikkatine sunulan bir ilan yayınlanmıştır. İlanın içeriğinde araştırma ve inceleme amacıyla seyahat edecek öğretmen ve öğrencilerin okul idaresinden almış oldukları belgeyi göstermek şartıyla Mudanya-Bursa Demiryolu İdaresi %50, Aydın ve İzmir Kasaba Demiryolları İdaresinin de onar kişilik grup olarak seyahat edilmesi halinde %50 indirim uygulayacağı ilan edilmektedir.⁵⁸³

Gazeteye Orta Mektep Müdürlüğünden gelen ve 22 Temmuz 1925 tarihinde yayınlanan ilan Orta Tedrisat Mektebine müzik öğretmeni yetiştirmek için Ankara’da açılmış olan Musiki Mektebinin kabul şartlarına dairdir. Elli öğrenci alacak olan okulun kayıt ve kabul şartları Silifke merkezinde uygun yerlere asılmıştır. Ayrıca bu şartname mülhakat Maarif Encümenlerine de gönderilmiştir. Ayrıntılı bilgi almak isteyenlerin Orta Mektep Müdürlüğüne başvurmaları gerekmektedir.⁵⁸⁴

Vilayet Cinayet Müdde-i Umumiliğinden gelen bir ilanda 1925-1926 eğitim-öğretim döneminde açılacak olan Leyli Hukuk Mektebine ücretsiz yatılı ve gündüzlü öğrenci alımı yapılacağı bildirilmektedir. Sınav tarihi yaklaşmış olmasından dolayı okula girmek isteyen öğrencilerin Vekâlete müracaatla isimlerin kaydettirerek evraklarını göndermeleri istenmektedir.⁵⁸⁵

Bu ilanın akabinde “Bu dahi” ekiyle iki ayrı ilan daha yayınlanmıştır. Bunlardan ilki 1925 yılı içinde Avrupa’ya öğrenci gönderilmesine dairdir. Gönderilecek olan öğrencilerin

⁵⁸⁰ **Taş İli**, 14 Temmuz 1925, S.118, s.1-2; **Taş İli**, 22 Temmuz 1925, S.119, s.3.

⁵⁸¹ Ebe Okulu

⁵⁸² **Taş İli**, 14 Temmuz 1925, S.118, s.2; **Taş İli**, 22 Temmuz 1925, S.119, s.2.

⁵⁸³ **Taş İli**, 22 Temmuz 1925, S.119, s.3.

⁵⁸⁴ **Taş İli**, 22 Temmuz 1925, S.119, s.3.

⁵⁸⁵ **Taş İli**, 22 Temmuz 1925, S.119, s.4.

seçileceği sınavın tarihi yaklaşmış olmasından dolayı talip olan öğrencilerin Vekâlete müracaatla isimlerini kaydettirip evraklarını göndermeleri ilan edilmiştir.

Devamında 1925 senesinde Ankara Adliye Meslek Mektebinde İcra ve Müstantik, İstanbul ve Erzurum'daki okullarda ise İcra ve Zabıt Kâtipliği şubeleri açılarak eğitime devam edilmesi kararlaştırılmıştır. Üç okul da 1 Eylül'de öğrenci kabul sınavı yapacak ve 15 Eylül 1925 tarihinde ders dönemi başlayacaktır. Evvelce ilan edilmiş olan şartları sağlayan ve askerlikle ilişkisi bulunmayan öğrencilerin Mektep Müdüriyetine müracaat etmeleri gerekmektedir.⁵⁸⁶

Gazetenin 5 Ağustos 1925 tarihli nüshasında Orman Mektebi Âlisinin kayıt ve kabul şartları yayınlanmıştır. Okul ücretsiz ve yatılı olarak üç yıl eğitim vermektedir. Okula kaydolmak için 20, 22 ve 24 Ağustos tarihlerinde farklı derslerden sınav yapılacaktır. Sınava katılmak isteyen öğrencilerin Makam-ı Vilayete ya da İstanbul'da Orman Mektebi Âlisi Rektörlüğüne müracaat etmeleri gerekmekte olduğu ilan edilmiştir.⁵⁸⁷

Adana Erkek ve Kız Öğretmen Okuluna İçel'den gönderilecek olan öğrenci kadrolarının nelerden oluştuğunun bildirilmesi İçel'den Maarif Vekâletine yazılmıştır.⁵⁸⁸

Ülkede öğretmen ihtiyacını karşılamak üzere farklı bölgelerde açılmış olan Muallim Mekteplerine öğrenci alımı için gazetede ilanlar yayınlanmıştır. İçel vilayetine en yakın yerlerden olan Adana Erkek Muallim Mektebinin kayıt ve kabul şartları yayınlanmıştır. Okula kabul için sıhhi ve adli şartların yanında eğitim şartı olarak “tam teşkilatlı İlk Mektep tahsilini bitirmiş olmak”⁵⁸⁹ şartı koyulmuştur. İşlemler 1-10 Eylül 1925 tarihleri arasında gerçekleşeceği ve sınavların adayların bulunduğu yerde Orta Mekteplerde gerçekleşeceği bildirilmektedir.

İlanın bulunduğu nüshanın son sayfasında “Adana Darülmualiminine Talebe Gönderilecek”⁵⁹⁰ başlıklı kısa bir haber bulunmaktadır. Adana'ya 15 Eylül 1925 tarihine kadar öğrenci gönderilmesi şart olduğundan Maarif İdaresi 5 Eylül 1925 tarihinde öğrenci gönderilmesine dair kazalara bir telgraf çekmiştir. Kayıt ve kabul şartlarında da belirtilmiş olduğu üzere İçel vilayetinden okula girmek isteyen öğrencilerin sınavı Silifke Orta Mektebinde gerçekleşecektir.

⁵⁸⁶ Taş İli, 22 Temmuz 1925, S.119, s.4.

⁵⁸⁷ Taş İli, 5 Ağustos 1925, S.121, s.3.

⁵⁸⁸ Taş İli, 2 Eylül 1925, S.124, s.4.

⁵⁸⁹ Taş İli, 9 Eylül 1925, S.125, s.3.

⁵⁹⁰ Taş İli, 9 Eylül 1925, S.125, s.4.

Adli kurumlarda görev almak üzere öğrenci yetiştiren Ankara Adliye Meslek Mektebinin bir yıllık eğitim süresi bulunan müstantik ve icra memuru şubelerine alınacak öğrencilerin kayıt ve kabul şartları yayınlanmıştır. Taliplerin ilanda belirtilmiş olan gerekli evraklarla beraber 30 Eylül 1925 tarihine kadar okul idaresine veya mahalli müdde-i umumiye'lere müracaat etmeleri gerekmektedir.⁵⁹¹

Nafia Başmühendisliğinden gelen bir ilan ise Elazığ Nafia Mekteb-i Âlisi'nin öğrenci kayıt ve kabul şartlarıyla ilgilidir. Okula kaydolmak isteyen öğrencilere yapılacak olan sınavda bir kolaylık olmak üzere sınav olunacak derslerden şimdiden hazırlıkta bulunmak için Nafia Dairesine başvurmaları ilan edilmiştir.⁵⁹²

Okullardaki öğretmen ihtiyacını karşılamak üzere öğretmen yetiştiren öğretmen okullarından biri olan Adana Erkek Muallim Mektebinin öğrenci kabul sınavı soru evraklarının İçel'e gelmiş olduğu bildirilmektedir. İçel'den okula kaydolmak için sınava girecek adaylar için sınav 12 Eylül 1926 tarihinde İçel vilayet merkezinde yapılacaktır.⁵⁹³

Konya Gedikli Küçük Zabit İhzarı Mektebinin 1927 yılı öğrenci kayıt ve kabul şartları gazetede yayınlanmıştır. Okul yatılı ve ücretsiz eğitim vermektedir. Yaş şartı olarak alt sınır 15 yaş üst sınırın 18 yaşı bitirmiş olmağıdır.⁵⁹⁴ Bir sonraki nüshada "Tavzih" başlığıyla yayınlanan haberde bu ilana atfen belirtilen yaş şartının 18 değil 22 yaşına kadar olan öğrencilerin kabul edileceği kararı İkinci Ordu Müfettişliğince bildirilmiş ve ilanın düzeltilmesi yapılmıştır.⁵⁹⁵ Ahz-ı Asker Şube Riyasetinden gelen bir ilan da yine Konya Gedikli Küçük Zabit İhzarı Mektebiyle ilgilidir. Bu ilanda gerekli olan evrakların listesi verilerek daha fazla bilgi almak isteyenlerin şubeye müracaat etmeleri gerektiği ilan edilmiştir.⁵⁹⁶

Türk havacılığına gerekli personelin yetiştirilmesi amacıyla Türk Tayyare Cemiyeti bünyesinde Tayyare Makinist Mektebi 23 Nisan 1926 tarihinde açılmıştır.⁵⁹⁷ Okul açılmasının ardından yurdun her yerindeki öğrencilere ulaşmak amacıyla öğrenci kayıt ve kabul şartlarını yayınlamıştır. Bu minvalde İçel'deki öğrencilere de ulaşmak maksadıyla Taş İli gazetesinde de ilan yayınlanmıştır. Okul İstanbul Yeşilköy'de bulunmaktadır. Gerekli

⁵⁹¹ Taş İli, 23 Eylül 1925, S.127, s.4.

⁵⁹² Taş İli, 26 Nisan 1926, S.157, s.2.

⁵⁹³ Taş İli, 8 Eylül 1926, S.171, s.4.

⁵⁹⁴ Taş İli, 13 Nisan 1927, S.201, s.2.

⁵⁹⁵ Taş İli, 20 Nisan 1927, S.202, s.2.

⁵⁹⁶ Taş İli, 27 Nisan 1927, S.203, s.2.

⁵⁹⁷ https://www.thk.org.tr/turk_tayyare_cemiyeti (Erişim Tarihi: 08.02.2024)

şartları sağlayan öğrencilerin evraklarıyla okul müdüriyetine başvurması, İstanbul dışında bulunanların ise posta yoluyla evrakları okula göndererek haber beklemeleri ve gelecek habere göre hareket etmeleri bildirilmiştir.⁵⁹⁸

Belirtmiş olduğumuz üzere İçel vilayeti Adana Mıntıkası Maarif Eminliğine bağlıdır. Silifke Orta Mektebinde laborant olmaması sebebiyle 1927 yılında Maarif Eminliğinin emriyle Orta Mektep müdür muavini ve aynı zamanda ulum-ı tabiiye öğretmeni Hulusi Bey'in idaresinde ikinci ve üçüncü sınıftan toplam 23 öğrenci eğitim almak üzere Adana'ya gitmiş ve mayısın son günü iki kamyonla vilayete dönmüşlerdir.⁵⁹⁹

5.5. Halk Eğitime Dair Yazılar ve Haberler

Taş İli gazetesi okullarla ilgili haberlerin yanı sıra halk eğitimi hususunda da yazılar yayınlamıştır. Halk eğitimi üzerine yazılar el sanatları, hayvancılık ve sağlık üzerinedir. Bu yazıların bazıları İçel'de görevli memurlar tarafından kaleme alınmakta kimi yazılar ise "Köy Hocası" başta olmak üzere ulusal basında yer alan gazete ve dergilerden aynen alınmış yazılardır.

Halk eğitimi kapsamında ilkyazı "Köy Hocası" mecmuasında Kimyager Nuri Refet imzasıyla yayınlanmış "Yün Nasıl Boyanır"⁶⁰⁰ başlıklı yazıdır. Nuri Bey yazısında vaktiyle Türklerin her milletten daha iyi yün boyadığını fakat zamanla bu işin unutulurak Avrupa boyalarına muhtaç hale geldiğimizi ifade eder. Hal böyle olsa da Avrupalıların Türkler kadar iyi boya yapamamaktadır. Kendisinin de boyacılığa meraklı olduğunu ve bu iş için Avrupa'da ders aldığını belirten yazar iki parça halinde yayınlanan yazısının ilkinde kökboyaların nasıl üretilceğine dair tariflerini okuyucuya sunmaktadır.

Nuri Refet Bey'in "Yün Nasıl Boyanır-2" başlıklı yazısı gazetenin 19 Ağustos 1925 tarih ve 123 numaralı nüshasında yayınlanmıştır. Yazar ikinci yazısında Avrupa boyalarının üretilmesi tarifini vermektedir. Tarifi bitirmesinin ardından yazar yakın zamanda ülkede boya fabrikalarının açılmasını ve yerli boyalar üretildiği günleri görme duasıyla yazısına son verir.⁶⁰¹

⁵⁹⁸ Taş İli, 25 Mayıs 1927, S.207, s.2.

⁵⁹⁹ Taş İli, 1 Haziran 1927, S.208, s.1.

⁶⁰⁰ Taş İli, 22 Temmuz 1925, S.119, s.1.

⁶⁰¹ Taş İli, 19 Ağustos 1925, S.123, s.3.

Halk eğitimi kapsamında pamuk tarımı üzerine “Pamukçuluk” başlığıyla yayınlanan yazıda çiftçilere pamuk ekiminde gerekli bilgiler verilmektedir. Yazının içeriğinde pamuk ekilecek toprağın seçimi, tohumların hazırlanması, atılacak tohumlar arasındaki mesafe gibi birçok yöntem yer almaktadır.⁶⁰²

Kimyager Mehmet Ali imzasıyla yayınlanan “Kireç”⁶⁰³ başlıklı yazıda okuyuculara kirecin nasıl yakılacağı ve ne tür taşlar kullanılacağı anlatılmaktadır. Yazıda ne tür fırında kireç yapılacağı ve hangi adımların izleneceği kısa ve öz biçimde okuyuculara aktarılmıştır.

Bilindiği üzere cumhuriyetin ilanıyla birlikte cumhuriyet lafzı başta olmak üzere bu idari sisteme dair birçok ifadeler çok sık zikredilmeye başlanmıştır. Özellikle cumhuriyet idaresini halka doğru aktarmak yıllardan beri en önemli emellerden biri olmuştur. Taş İli gazetesinde de bu bağlamda yayınlar yapılmıştır. Bunlar haricinde yeni idare ile birlikte halkın sıkça duyacağı ve yeni anayasal düzenle halkın faydasına olacak bazı bilgiler gazetede “Halka Faideli Bazı Söz ve Bilgiler”⁶⁰⁴ başlığıyla üç ayrı nüshada yayınlanmıştır. Bu yazılarda “Türkiye, Türk, Cemiyet, Devlet, Millet, Türkiye Devleti, Hükümet, Hakimiyet, Türkiye Büyük Millet Meclisi, İstiklal, Uhuvvet; Vatan Kardeşliği, Hak; Devletlerin, Milletlerin, Tek bir devlet ve milletlerin hakları, Medeni Hak, Tabi Hak, Yazılı Hak, Örf ve Adet, Kanun” ve kanunun yapılmasına dair bilgiler halkın anlayabileceği bir dille kısa ve sarıh olarak yayınlanmıştır. Bu suretle Cumhuriyet idaresinde halkın karşısına çıkabilecek kelime ve ifadeler halka öğretilmek istenmiştir. Ayrıca haklar ve medeni haklar gibi ifadelerle temelde bir yurttaşın bilmesi gereken hakları aktarılmıştır.

Antalya’da yayınlanmakta olan Yeni Türkiye gazetesinden alınan “Öğütler”⁶⁰⁵ başlıklı yazıda “Aziz Vatandaşlar” hitabesiyle vatandaşlara seslenerek bir takım milli ve ahlaki öğütlerde bulunmaktadır. Vatandaşlara önce istiklalden vazgeçmemeyi, vatan ve millet sevgisini en üstte tutmayı öğüt eder. Ardından mağrur olmama, dedikodu yapmama, içkiden, kumardan, israf ve sefahatten kaçınarak zamanı iyi kullanıp vatan ve millet için çalışmalarını telkininde bulunmaktadır.

“Köy Hocası”ndan alınan “Pek Lazımlı Şeyler”⁶⁰⁶ başlıklı yazıda böylesine güzel ve temiz bir ülkeye sahip olunmasına rağmen vatandaşların temiz olmayıp cılız olduğu konusu

⁶⁰² Taş İli, 2 Eylül 1925, S.124, s.2.

⁶⁰³ Taş İli, 14 Teşrinievvel 1925, S.130, s.3.

⁶⁰⁴ Taş İli, 12 Mayıs 1926, S.159, s.2; Taş İli, 19 Mayıs 1926, S.160, s.2; Taş İli, 30 Haziran 1926, S.162, s.2

⁶⁰⁵ Taş İli, 29 Eylül 1926, S.174, s.2.

⁶⁰⁶ Taş İli, 29 Kanunuevvel 1926, S.187, s.1-2.

eleştirilerek vatandaşlara temizlik hususunda mühim önerilerde bulunur. Halkın böylesine cılız ve bakımsız olması ve temizliğe önem vermemesinin başlıca sebebinin Müslümanca yaşamamak olduğunu ifade eder. O yıllarda köylerde en çok görülen sorunlardan olan sağlığa uygun abdesthane ve bulaşikhaneler yapılmaması ve bunların doğurmuş olduğu kirlilik başta olmak üzere umumi ve şahsi birçok temizlik sorununa değinilmektedir. Öncelikle her eve bir abdesthane ve bulaşikhane yapılmasını ardından el birliğiyle köye ana lağım yapılmasının gerekliliğı vurgulanır. Bu yolda bahane bulacakların çok olduğu belirtilerek bu işin çocuk oyuncağı misali kolay olduğu vurgulanarak halk bu hususta teşvik edilmektedir.

ALTINCI BÖLÜM

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE İÇEL'DE ULAŞIM VE HABERLEŞME

6.1. Yol Çalışmaları

Taş İli gazetesinde bayındırlık alanında haberlerin çoğunluğunu yol yapım çalışmaları teşkil etmektedir. Coğrafi vaziyeti itibariyle engebeli bir yapıya sahip olan Taş İli yöresi ulaşım açısından yıllarca sorun yaşamıştır. Bu coğrafi yapıdan kaynaklı olmak üzere birçok mevkide halen 1920'li yıllarda yapılan yollar kullanılmakta yol yapım ve genişletme çabaları da yine bu yollar üzerinde gerçekleşmektedir. Yollar eski olması hasebiyle halen virajlı bir haldedir. Yol hususundan başka posta-telefon ve telgraf hatlarına yönelik çalışmalar da gerçekleşmiştir. Tüm bu saymış olduğumuz alanlardaki haberler nafia haberlerine alınarak değerlendirilmiştir.

Yol sorununa ve çalışmalarına dair ilk haber gazetenin elimizde bulunan 93 numaralı ilk nüshasındadır. Rıfat Bey tarafından kaleme alınan yazı da İçel'in eğitim, tarım, iktisat ve nafia açısından sorunlarına değinilerek köylüler bu konuda uyandırılmaya ve çalışmaya teşvik edilmektedir.

Yol hususunda köylülerin halen sıkıntı çektiği bir dönemde Rıfat Bey köylülere el birliğiyle her köyün tarik-i umumi ve hususiyeden olan mahalleri, araba işleyecek vaziyete getirmek açısından tamir ve inşasına teşebbüs etmelerini telkin etmekte ve bu konuda halka Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'un fethi sırasında karadan gemi yürütmesini hatırlatarak köylülere bir azim aşlamak istemektedir. Yolun iktisadi açıdan faydalarına da değinen yazar yolun yanı sıra beş altı sene içerisinde Silifke-Karaman arasında bir tren yolu kurularak o zaman şehre indirilemeyen istihsalatın tren sayesinde Avrupa'ya kadar ulaşabileceğini ve bu çalışmaların sonucu olarak yakın zamanda İçel köylerinde zeytinyağı, sabun, şeker ve dokuma fabrikalarının seslerinin yankılanacağını yazmaktadır. Bu yıllarda Mersin-Silifke, Gilindire- Anamur, Silifke- Mut-Karaman ve Silifke'den Ermenek'e kadar umumi ve hususi

yolların açıldığını belirten yazar vilayet dahilindeki bu yolların köyler civarındaki arızalı mahalleri köyün ileri gelenlerinin yardımıyla el birliğiyle yapıldığı takdirde vilayetin çoğu bölgesine arabanın işleyebileceğini ifade eder. Hükümetin de bu noktada kazma kürek vesaire levazımların yanında nakden destekte bulunacağını belirtir. Yol çalışmaları hususunda Mağara nahiyesinin yaptıklarını da halka örnek olarak göstermektedir. Mağara halkı Karakütüklü Mezarlığı'ndan Güvere'ye ve Güvere'den Lamos'a kadar dokuz saatlik yolun tamirini tamamlamış ve şoşeye kavuşmak için arada iki buçuk saatlik mesafe kalmıştır.⁶⁰⁷

TBMM, 19 Ocak 1925 tarihinde 542 sayılı Yol Mükellefiyeti Kanunu'nu kabul etmiştir. Kanun maddeleri gazetede olduğu gibi yayınlanmıştır. Bu kanun mucibince 18 ila 60 yaş arasındaki erkekler bu kanuna tabi tutulmuştur. Altı çocuklu aileler vergiden muaf tutulmuşlardır. Yol Vergisi çalışarak ya da nakden ödenebilmektedir. Çalışarak ödendiği takdirde bu süre 6-12 gün arası ve ikamet edilen il sınırı içerisinde en fazla sekiz saatlik mesafedeki yolda çalışılabilecektir. Yine bu kanuna göre her vilayette bir silindir makinası bulundurmak zorunlu tutulmuştur. Kanun metninin akabinde Taş İli gazetesi İçel vilayetinin böyle bir kanuna muhtaç olduğunu ve memleketin ümrani hususunda Vilayet Umumi Meclisinin yardımlarını beklediklerini ifade etmektedir.⁶⁰⁸

Emin Bey tarafından kaleme alınan “Yolumuz ve Ricamız” başlıklı yazıda Silifke-Mut yolunun yapımında geç kalınmış olmasına değinilmektedir. Yazar bu yolu İçel vilayetinin imar tarihçesine giriş olarak ifade etmekte ve kamuoyunun ilgi ile takip ettiğini belirtmektedir. Silifke ile Mut arasından geçildiği takdirde halkın fikrinde ve dilinde olan tek soru “oralarda yolumuz nasıl oldu?” şeklindedir. Halkın bu güzergâha bu kadar önem vermesinin sebebi İçel'in çekmiş olduğu bu ulaşım sıkıntısının iktisadi gerilikle beraberinde birçok olumsuz durumlar getirmesidir. Emin Bey bu yol yapıldığı takdirde iktisadi ihtiyaçlarla birlikte birçok sıkıntının giderileceğini fakat bunun çok geç ve güç olacağını belirtmektedir. Tahsisatın muntazaman verilmesi, amele bölüğü çalışanlarının sayısının artırılmasına rağmen yol inşasında bir nebze ilerleme ve gelişme görülmemektedir. Emin Bey yine de iş başında bulunanların iyi niyetlerinden asla şüphe duymadığını ifade ederek onlardan yol inşaatının hızlandırılıp bitirilmesini istemektedir.⁶⁰⁹

⁶⁰⁷ Taş İli, 29 Kanunuevvel 1924, S.93, s.1.

⁶⁰⁸ Taş İli, 9 Şubat 1925, S.98, s.1-2.

⁶⁰⁹ Taş İli, 8 Nisan 1925, S.106, s.1.

Keloluk'tan Keloluklu Ahmet Tevfik tarafından Meclis-i Umumiye yazılan açık mektup Silifke'nin Yağda nahiyesindeki yol çalışmalarına dairdir. Silifke-Mersin yolunun ortasında bulunmakta olan Yağda nahiyesi merkezi Erdemli'den Keloluk arası 30 kilometre mesafedir. Bu 30 kilometre mesafe arasında 15 köy halkı yol inşa ve tamiri için uğraşsa da başarılı olamamıştır. Bu 30 kilometrelik yolun iktisadi açıdan önemli olduğunu ifade eden yazar yol yapıldığı takdirde Kocahasanlı, Koyuncu, Gücüş, Arslanlı, Koramşalı, Avgadı, Kayacı, Hüsametli ve Sarıkaya gibi köylerin içinden ya da 15 dakika uzağından geçeceğini ve her türlü vasıtanın işleyebileceğini belirtmektedir. Ahmet Tevfik Bey Erdemli-Hüsametli ve Sarıkaya'dan da bir kilometrelik şose açıldığını belirtmektedir. Keloluk ve Erdemli arasının yaklaşık 2.000 liraya mal olacağını belirten yazar bu yolun Yağda nahiyesi halkının terakkisine amil olacağını ifade eder. Yolun yapılması hususunda da köylülerin her türlü fedakârlıkta bulunacaklarını, hükümetin de her türlü desteği sağlayacağını ve bu suretle bu köylerde üretilen malların ihraç edilerek bölgenin iktisadi açıdan kalkınacağını belirterek bu konuda yetkililerin teşebbüste bulunmalarını ister.⁶¹⁰

Yazının sonunda Taş İli gazetesi, halkın bu müracaatını tebrik ederek diğer köylere örnek olacağını belirtmektedir. Köylerin gelişmesi açısından önemli olan yol konusunda yetkililerin özen göstermesini rica ederek, başta nahiye müdürleri olmak üzere Vilayet Meclis-i Umumisine şu suretle seslenir;

Biz isteriz ki evvel emirde nahiye müdürleri çizimleri ayaklarına çekip, çadırlarını yollar üzerine kurup, mıntakası ahalisini başına toplayıp senenin münasip mevsimlerinde evvela merkez vilayete saniyen her karyeye otomobiller işleyebilecek surette yolların tamir ve inşasına hasr-ı mesai etsin, bu bir güç iş değildir. Güçlüğü yalnız teşebbüs ve işe başlamaktır. Bir kere başlandı mı yollar yapılır, otomobiller işler, her karyeye mektepler açılır, sanayi erbabı peyderpey yetiştirilir, her karye cennet mesabesine döner, muazzez vatanın saadetine ve milletimizin huzur ve refahına hizmet etmek mevkiinde ve mesleğinde bulunan Meclis-i Umumi azalarından dahi temenni ederiz ki kurra halkının şu muhik müracaatlarının is'âfiyla bir miktar tahsisat itasını rica eyleriz.⁶¹¹

Ahmet Tevfik Bey'in açık mektubuna Keloluk'tan bir cevap gelmiştir. Cevap Keloluklu Refik imzasını taşımaktadır. "Aşş Erken Pişenin Karnı Tok Olur" başlıklı cevapta Refik Bey, Ahmet Tevfik Bey'in mütalaalarını vakıfâne bulmayarak yolun onun bahsettiği surette meydana getirilemeyeceğini belirtir ve bunun sebeplerini sıralar. Refik Bey bunun için başlıca engel olarak halkı göstermektedir. Ona göre halk yeni yetişen çocuklar misali bir devrededir ve bir mecburiyette kalmadıkça ya da bir şeyin zararını görmedikçe gerçek yararları göremeyeceğini ifade eder. Halk yol yapıldığı takdirde eşeğinin ya da devesinin

⁶¹⁰ Taş İli, 13 Mayıs 1925, S.110, s.1.

⁶¹¹ Taş İli, 13 Mayıs 1925, S.110, s.2.

yoldan geçecek araçtan ürkeceği fikrindedir. Bu yol Ahmet Tevfik Bey'in söylemiş olduğu meblağa yapılacak olsa memleketteki yardımseverlerin bu iş için daha önce malzeme yardımında bulundukları gibi bu sefer de para yardımı yapabileceklerini ifade eder. Ama işin asla Ahmet Tevfik Bey'in bahsettiği gibi olması gerektiğini belirtir. Ayrıca Refik Bey, Göksu Nehri'nin taşkını konusunda Savaşçı'nın karşısından Bucaklı Mahallesi önüne kadar bir yarma çalışması yapılmasını ister. Son olarak yol hususuna geri dönen yazar bu hususta yol mükellefiyetinin bir yıllığının Yağda nahiyesi için ayrılmasını, bunun yanında halktan da yardım alınmasıyla işin başarıya ulaşacağını ifade eder.⁶¹² Ayrıca sivrisinek sorununa da değinen Refik Bey, Persenti ve Erdemli Karakollarındaki askerlerin sivrisineklerden mağdur olduğunu belirtir ve her askere baş cibinliği temin edilerek sağlıklarının muhafazasını bölük kumandanı Arif Bey'den rica eder. Son olarak yolun faydalarından bahseden yazar bu bahisle halkta yol yapımı karşısında bulunan olumsuz düşünceleri değiştirmek ister. Bu faydaları beş madde halinde yazının sonuna şöyle iliş­tirir;

1- Bu yol yapılırsa muhitimizdeki bol ağaçlardan hiç olmazsa birer kağıt edinerek evimizi, eşyamızı, arpa ve samanımızı onun ile taşıyarak bugün beslemek mecburiyetinde olduğunu develerin paralarını kesemize koyacak ve faydalı işlerde kullanacağız ve bir devemiz maraz olduğunda 200-250 lira zarardan kurtulmuş, aynı zamanda bir taşla beş altı kuş vurmuş olacağız.

2- Ağır bir hastamız olduğu zaman bir otomobile beş altı lira feda ederek birkaç saat zarfında doktora veyahut doktoru buraya yetiştireceğiz, ölümden, tehlikeden kurtaracağız.

3- Yolumuzun geçeceği civardaki bol ormanımızdan odun, kömür, kereste meydana getirerek kolayca sahile nakledeceğiz ve birçok işsizleri avaralıktan kurtarmış ve yoksulluğa mani olmuş olacağız. Hep bilirsiniz ki işsizlik ahlaksızlık doğurur. İşte o ahlaksızlığa meydan vermemiş ve bu sayede memleketimize birçok para girdirmiş olacağız.

4- Yukarıda bir taşla birçok kuş demiştik. Bir bargir veya öküz arabasıyla nakledeceğimiz herhangi eşya ve hububatı bugün sekiz on deve ile nakletmek müşkülât ve masrafından hatta ziyanından kurtulacağız, az kuvvet sarfıyla çok iş görmüş olacağız.

Bu saydığımız şeylerin emmilerin kafasında bir yer yapacağını zan ederek fazla tafsilata lüzum görmüyor ve şimdilik bu kadarla iktifa ediyorum.⁶¹³

“Mersin-Silifke yolu yıllardır halk için bir çile olmuştur. Günümüzde hele ki yaz ayları sahil güzergâhındaki yoğunluk dolayısıyla Mersin-Silifke arasındaki ulaşım süresi normalden iki katına kadar çıkmaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında yolların yoğunluğundan değilse de bakımsızlığından dolayı Mersin-Silifke arası ulaşımında sıkıntılar yaşanmıştır. “Mersin Valisi Hilmi Bey”⁶¹⁴ başlığı ile yayınlanan haber Mersin-Silifke yoluna dairdir. Haberde mezkûr yolun Mersin'e ait olan kısmının yıllardır yapılmadığı belirtilmektedir. Yolcuların sıkıntı çekmesinin yanı sıra Silifke ekonomisini de olumsuz etkilemektedir. Mersin Valisi Hilmi

⁶¹² Taş İli, 8 Temmuz 1925, S.117, s.1-2.

⁶¹³ Taş İli, 8 Temmuz 1925, S.117, s.2.

⁶¹⁴ Bu güzergâhta yapılan çalışmalar neticesinde İçel vilayetine 2 kilometre uzaklıkta bulunan Çökmedam Köprüsünün inşaatı 1926 yılı Mayıs ayında tamamlanmıştır. Taş İli, 12 Mayıs 1926, S.159, s.2.

Bey yolun bakımsızlığının yarattığı sıkıntıları görerek derhal yol çalışmalarını başlatmış ve yol çalışmalarına nezaret etmek üzere Silifke'ye kadar gelmiş ve sonrasında geri Mersin'e dönmüştür. Taş İli vatanın ümrani için çalışan Vali Hilmi Bey'e teşekkür etmektedir.⁶¹⁵

Mersin-Silifke yolunun Mersin vilayetine ait bölümün bir kısmı müteahhite verilmiştir. Müteahhite verilen bu kısım haricinde Mersin vilayeti yolu kullanıma hazır hale getirmek için girişimde bulunması "Tarsus" gazetesinde "Silifke Yolu"⁶¹⁶ başlığıyla yayınlanmıştır. Haberin İçel vilayetinde de okunması üzerine gazetede bu güzergâhta yaşanan sıkıntılara değinen bir yazı yayınlanmıştır. Yazıda bu yolun 1306 (1890-1891) tarihinden beri Mersin vilayetine ait 40 kilometrelik kısmın 1925 yılına kadar bakım görmediği sadece Silifke'ye ait kısmın düzgün olduğu ifade edilmekte ve girişimde bulunan Mersin Valisi'ne şu ifadelerle teşekkür edilmektedir;

Bu cihetten Mersin ve bilhassa Silifke ve Silifkeliler iktisaden pek mutazarrır olmaktadırlar.

Silifke-Mersin seyahatini yapan herhangi bir zat Mersin'in çamurlu ve bataklık yolundan birdenbire Silifke kısmındaki güzel bir şoseye yetişince geniş bir nefes almaması kabil değildir.

Kırk kilometrelik bir yolun tamirat-ı esasiyesinin birdenbire icra olunamayacağını bittabi biliyoruz. Kışın bu hal karşısında mürur ve ubûr müşkülâtını nazar-ı dikkate alarak bu babda teşebbüsât-ı mühimmede bulunan Mersin Valisi Abdullah Sabri Bey'e şimdiden teşekkürlerimizi takdim eyleriz. Zira her sene bir kilometrelik yol yaptırılrsa idi bu yol bu hale gelmezdi.⁶¹⁷

Yol Mükellefiyeti Kanunu'nun 21. Maddesi'ndeki her vilayette bir silindir makinası bulunması şartı mucubince İçel Vilayeti 1925 yılı Mayıs ayında silindir makinasına sahip olmuştur. "Buhar ile Müteharrik Silindir Geldi" başlığını taşıyan haberde yapılmakta olan yolları gerçekten yol vaziyetine getirmek için Nafia Vekâletinden İçel vilayetine ayrılmış olan sekiz tonluk kuru buhar ile çalışan bir adet silindir teslim alınarak vilayetin Mersin sınırı olan Alata'dan itibaren çalışmalara başlatılmıştır.⁶¹⁸ İçel vilayeti namına dağ yollarında kullanılmak üzere 4.5 tonluk buharlı bir silindir Nafia Vekâletince İçel vilayetine ayrılmıştır. Mezkûr makine 1926 yılı Eylül ayında Mersin yoluyla Silifke'ye gelmiştir. Ayrıca haberde daha önceden vilayette iki silindir bulunduğu belirtilse de bunlardan birinin gelişi haber olarak yayınlanmıştır. 1926 yılında alınan bu silindirle vilayetin silindir makinesi sayısı üçe varmıştır.⁶¹⁹

⁶¹⁵ Taş İli, 13 Mayıs 1925, S.110, s.2.

⁶¹⁶ Tarsus, 17 Teşrinisani 1926, S.344-533,s.1.

⁶¹⁷ Taş İli, 24 Teşrinisani 1926, S.182, s.1.

⁶¹⁸ Taş İli, 27 Mayıs 1925, S.112, s.2.

⁶¹⁹ Taş İli, 29 Eylül 1926, S.174, s.2.

Taş İli gazetesinin 17 Haziran 1925 tarihli 115 numaralı nüshasında “Teftiş” başlıklı bir haber yayınlanmıştır. Haberde İçel Valisi Fahri Bey ve Sermühendis Behram Münir Bey’in Silifke- Mut yolu ve Göksu Nehri üzerinde inşa edilmekte olan Kesik Köprü’nün teftişi için Mut’a hareket ettiği bildirilmektedir.⁶²⁰ Vali Fahri ve Sermühendis Behram Münir Bey’in ziyaretlerine dair gazetede iki yazı bulunmaktadır. Bunlardan ilki Mut’lu Uluğ mahlasıyla 17 Haziran 1925 tarihinde yazılan ve 24 Haziran 1925 tarih ve 116 numaralı nüshada yayınlanan “Mut Mektubu” başlıklı mektuptur. Mut’lu Uluğ mektubunda bu ziyaretin Mut’ta uyandırdığı heyecan ve ziyaret esnasında neler yaşandığından bahsetmektedir. Mektupta dikkat çeken bir nokta var ki Vali Fahri Bey ve Behram Münir Bey bu ziyareti otomobil ile değil at ile gerçekleştirmiştir.

Yazar bu ziyaretin Mut halkında uyandırdığı heyecan ve harareten şu sözlerle bahsetmektedir: “İki gündür çok arzu edilen bir şeye kavuşmak his ve tehalüküyle bekleniliyor; onun yapacağı esas, vereceği emir memleketin ümran ve hayat-ı iktisadisi üzerine ehemmiyetle taalluk eylediğinden büyük ve küçük hürmet ile alaka gösteriyordu.”⁶²¹ Mut halkı misafirlerini alaturka saat 11’de Mut kazasının dışında karşılamıştır. Vali Bey bu kalabalığı görünce atından inerek halkla bir araya gelmiştir. Vali Bey etrafını saran halk kitlesiyle resmi daireler tatilde olması hasebiyle Mut Türk Ocağına geçmiştir. Vali Bey ertesi gün Mut Belediye Dairesini ve Hükümet Dairelerini teftiş etmiştir. Teftişi esnasında “her memura onları halk hükümetinin görevine aşık bir memuru olarak görmek istediği”⁶²² telkininde bulunmuştur. Vali Bey memurlarla Ziraat Bankası’nın muamelelerine ve tapu muamelatına dair sohbetlerde bulunmuştur. Adliye işlerine dair halka sorular soran Vali Bey henüz dört beş aylık Mut hakiminin adaleti tatbik hususunda seri bir şekilde çalıştığını halktan işiterek memnuniyetlerini belirtmiştir. Ayrıca Vali Bey her konuşmada köylünün refahının temin edilmesi üzerinde durmuştur.

Vali Bey Mut’taki bu teftişlerinin yanı sıra çarşamba günü Sermühendis Behram Münir ve Amele Taburu Kumandanı ile birlikte muvazene-i hususiyeye dahil Zeyker yolunun ilk kazmasını bizzat vurarak çalışmaları başlatmıştır. Vali Bey’in iki üç gün burada kalacağını ve haftaya ikinci bir mektup yazacağını belirten Mut’lu Uluğ Bey’in bundan başka mektubu yayınlanmamıştır.⁶²³

⁶²⁰ Taş İli, 17 Haziran 1925, S.115, s.3.

⁶²¹ Taş İli, 24 Haziran 1925, S.116, s.2.

⁶²² Taş İli, 24 Haziran 1925, S.116, s.2.

⁶²³ Taş İli, 24 Haziran 1925, S.116, s.2.

Vali Bey'in Mut kazası ziyaretine dair Mut'lu Uluğ'un başka bir mektubu bulunmasa da olayın bizzat şahitlerinden olan ve Vali Bey ile teftişe katılan Vilayet Nafia Sermühendisi Behram Münir Bey'in "Silifke- Mut Yoluyla Mut Kazasının Devr-ü Teftişi"⁶²⁴ başlıklı yazısı yayınlanmıştır. Bu yazıda ziyaret detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Behram Münir Bey Vali Fahri Bey'in bu ziyaretini "gerek (Silifke- Mut) devlet yolunun ve gerek köy kanunları tatbikatıyla amele-i mükellefenin vilayet yollarındaki tarz-ı mesaisi ve sair idari hususatin tahkik ve teftişi zımında"⁶²⁵ gerçekleştirdiğini belirtmektedir. Vali Bey teftişin ilk gününde Amele Bölüğü tarafından yapılmakta olan yolun bütün teferruatıyla ve efradın her türlü eksiklerinin karşılanması hususunda özen gösteren ve davranışlarından dolayı efradın kalbini kazanan Kuman Yüzbaşı Rüştü Bey'e çalışmalarından dolayı teşekkür ederek efradın kıyafetleri konusunda görmüş olduğu eksiklerin derhal giderileceği sözünü vermiştir. Ayrıca bölük efradını da vatani hizmetlerinde göstermiş oldukları dikkat ve gayretten dolayı tebrik etmiştir. Yakında amele sayısının bine çıkarılacağı ve bölükten tabur halini alacaklarını bildiren Vali Fahri Bey bölüğe görevlerinin önemi ve kutsiyetleri hakkında izahatta bulunmuştur.

Daha sonra Keben köyüne hareket eden Vali Bey burada Muhtar Molla Mehmet, Molla Mustafa, Abdi Efendi, Mehmet Çavuş ve diğer köy ahalisiyle bir araya gelerek köylülerden Köy Kanunu'nun tatbiki hususunda zorluk yaşayıp yaşamadıklarını sormuş ve şikâyetleri olanların söylemelerini istemiştir. Bu istek karşısında çevresinde bulunan köy halkının çoğunluğu herhangi bir şikâyetlerinin olmadığını, Aşar'ın kaldırılmasıyla mahsullerinin yağmaya uğramadığını, hayvan adetlerinin suhuletini, tütün ziraatinin uygun bir hale koyulmasından bahsederek özetle şimdiki hallerinin eskiye nazaran kıyas edilemeyecek derecede farklı olduğunu ve hürriyetine sahip insan olduklarının farkına vardıklarını ifade etmiştir.

İkinci gün Çiftlik köyünde Muhtar Mağaralı Hakkı Efendi, Molla Mehmet, Sufi Abdullah, Durmuş Ali, Kerim Mehmet ve diğer ahaliyle, Hisar köyünde Mirza Beyzade Emin Bey ve erkek kardeşleriyle görüşmüştür. Buralarda görüşmüş olduğu zatlarda Keben ahalisinin benzeri sözlerle memnuniyetlerini beyan etmiştir.

Üçüncü gün Karadiken, Köselerli, Kesik köylerine uğrayarak ezani saat 10'da Mut'a varılmıştır. Eski mebuslardan Ali, Mut Belediye Başkanı Mehmet Hamdi, Vilayet Umumi

⁶²⁴ Taş İli, 8 Temmuz 1925, S.117, s.1.

⁶²⁵ Taş İli, 8 Temmuz 1925, S.117, s.1.

Meclisi azasından Emin, Tapu Memuru Kamil, Meclis-i İdare azasından Haydar, ahaliden Yakup, Abdurrahman ve Hüseyin beylerle beraber birçok zat ve Mut ahalisi Vali Bey'i karşılamıştır. Vali Bey herkesle tek tek tokalaşmıştır. Vali Fahri Bey kendisini karşılamaya gelenlere sebebi ziyaretini açıklamış ve karşılamada bulunanlar tek ses halinde memleketin selamet ve saadeti uğrunda seve seve çalışacaklarını beyan etmiştir. Behram Bey, Mut ahalisinin terakki aşkıyla yanıp tutuştuklarını ifade ederek Mutluların nafia işlerine önem verecek fitratta yaratıldıklarını gösterdiklerini ifade ederek diğer kaza ve köy halkının da elbirliğiyle memleketin yükselmesine çalışmalarını arzu etmektedir.

Behram Münir Bey resmi dairelere gerçekleştirilen ziyaretlere dair detay vermemiştir. Dördüncü gün Mut kaza merkezinin umur ve muamelatının teftiş edildiğini yazar. Vali Bey'in resmi daireleri ziyaretinin ardından beşinci günle birlikte hummalı şekilde yol işleriyle meşgul olmuştur. Beşinci gün Mut-Dağpazarı, altıncı gün Mut-Sinanlı hususi yollarının inşaatı çalışmalarının başlatılması merasimini gerçekleştirmiştir. Bundan başka Kadıköy Köprüsü'nün inşaatındaki eksik kısımları tetkik etmiştir. Ziyaretin son günü olan yedinci gün Göksu Nehri üzerinde yeni inşa edilecek olan Kesik Köprü'nün çalışmasının açılışını yaparak Silifke'ye dönmüştür.⁶²⁶

İçel Valisi Fahri Bey 1925 yılında iki aylık bir bir devr-ü teftişe çıkmış ve ağustos ayında bu ziyaretler iki aya ulaşmıştır. Emin Bey, "Terakki Arifesi" başlıklı yazısında Vali Fahri Bey'in bu ziyaretlerinden bahsetmektedir. Vali Fahri Bey'in ziyaretleri sadece idari amaçlı değil bayındırlık işlerini takip amacı vardır.⁶²⁷ Öyle ki aynı nüshada "Azimet" başlıklı haber Fahri Bey'in Sermühendis Behram Münir ve Sıhhiye Müdürü Nazım Muhiddin Beylerle teftiş ziyaretleri kapsamında inşası devam eden yolları teftiş için Mağara'ya geldikleri bildirilmiştir.⁶²⁸ Emin Bey, vilayetin 1925 yılı çalışma programında farklı hususi yollar, asri okul binaları, köprü inşaatları, Silifke-Mut-Karaman yolu, Taşucu İskeleyi ve telefon hattı tesisi gibi işler bulunduğunu belirtmektedir. Vali Bey'in teftişleri ile başlanılan bu işlerin çabuk ve kolay bir şekilde bitirilmesi arzusundadır. Cumhuriyet idaresinin memleketi harap bir halde teslim aldığını ve o halde idarecilere teslim ettiğini belirten yazar girilen inkılap devriyle memleketin terakki devrine girdiğini, bu işlerin bir an evvel bitmesine teşebbüs etmeyi vatani görev olarak nitelemektedir. Vali Fahri Bey'de İçel'e geldiği ilk günden itibaren bu düsturla çalıştığını ifade etmektedir. Onun sona erecek olan ziyaretinin milleti

⁶²⁶ Taş İli, 8 Temmuz 1925, S.117, s.1.

⁶²⁷ Taş İli, 12 Ağustos 1925, S.122, s.1.

⁶²⁸ Taş İli, 12 Ağustos 1925, S.122, s.1.

memleketi hedef-i asliyeye daha da yakınlaştıracığını belirterek artık İçel terakkiyatının gerçekleşme arefesinde olduğunu dile getirmiştir.⁶²⁹

Yukarıdaki haber ve yazıların devamında aynı nüshada “Nafiamızın Faaliyeti” başlıklı bir haber yayınlanmış ve İçel vilayetinde yol çalışmalarının seyrine dair detaylı bilgiler verilmiştir. Silifke-Anaypazarı yolunun açılmasından bu yana bakım yapılmayan Silifke-Gökbelen arasındaki 21 kilometrede ve Çaltı mevkindeki kısımların tamiri ve kullanmaya uygun hale gelmesi için yeterli miktarda alet ve edevatla birlikte bir fen memuru gönderilerek çalışmalara başlanmıştır. Yine aynı yol üzerinde seyahati zorlaştıran Balandız yokuşunun güzergâhı değiştirilmek suretiyle yakında çalışmaların başlaması planlanmıştır. Silifke-Mağara yolunun Mağara’dan amele-i mükellefe tarafında yapımına başlanması için gerekli malzemeler gönderilmiştir.

Silifke-Mersin yolunun Silifke’den itibaren 5. kilometresinde tamiri devam eden şosenin havanın kurak olmasına rağmen bir kilometrelik kısmının taşları serilerek vilayet bünyesindeki silindirle sıkıştırma ve düzleştirme işlemine başlanmıştır. Bu güzergâhta çalışmalar halen devam etmektedir.

Son olarak Anamur-Gilindire yolu üzerinde Anamur Çayı üzerine yapılmakta olunan betonarme köprü bitirmek üzeredir. 55 kilometrelik Anamur-Gilindire yolunun 1923 yılında açılmaya başlanan yolun toprak düzeltme çalışmasında 20 kilometrelik mesafe kat edilmiştir.⁶³⁰ Haberlerin sonuna Taş İli çalışmalardan dolayı memnuniyet hislerini dile getiren şöyle bir metin eklemiştir;

Vatan bir kabe, bir mihrap, bir mabettir. Bütün mesai-i idare, her şey onun tealisine, saadetine, tekemmül ve i’tilâsına hadim ve müsteniddir. Yollarımızın inşa ve tamirine memur olan ve iş başında bulunan nafia memurlarımızın gayesini böyle cumhuriyet-i idareye layık bir surette vatanımızın imar ve ihyasına çalıştıklarını gördükçe bahtiyarız vesselam.⁶³¹

İçel’de yol çalışmaların süratle devam ettiğinin ve önemsendiğinin delili olabilecek bir haber aynı nüshada nafia haberlerinin peşine “Alet ve Edevat-ı Turukkiye Celbi” başlığıyla yayınlanmıştır. Haberde İçel Nafia Sermühendisi Behram Münir ve Muhasebe-i Hususiye Müdürü Ahmet Bey İstanbul’dan yüklü miktarda ve 2.000 liralık yol malzemesi alarak vilayete dönmüştür. Malzemelerin kazalara ait olanlarının sevkine başlanmıştır.⁶³²

⁶²⁹ Taş İli, 12 Ağustos 1925, S.122, s.1.

⁶³⁰ Taş İli, 12 Ağustos 1925, S.122, s.1.

⁶³¹ Taş İli, 12 Ağustos 1925, S.122, s.1-2.

⁶³² Taş İli, 12 Ağustos 1925, S.122, s.2.

Gazetede gözümüze çarpan bir diğer haber Silifke’de bir ılıca bulunmasına dairdir.⁶³³ 41 derece sıcaklığa sahip Ilica, Silifke’nin Keben köyünün güneyinde ve Göksu Nehri’nin kenarında bulunmaktadır. Haberde ılıcanın sınırları içerisinde bir kükürt madeni olduğu belirtilmektedir. Fakat nehre yakın olması sebebiyle faydalanılamayan ılıca o civarda çalışmakta olan Amele Bölüğü tarafından ıslah edilerek kullanıma uygun bir hale getirilmiştir. Öyle ki rahatsız olan Vilayet Defterdarı Kamil Bey ailece tedavi için bu ılıcaya gelmiştir. Taş İli gazetesi bu doğal kaynağı Muhasebe-i Hususiye için gelir niteliğinde görmüştür. Ilıcaya bir miktar para sarfıyla etrafına birkaç kulübe inşa edilerek kullanışlı hale getirilmesini ve imtiyazının alınmasını Encümen-i Vilayet azalarının dikkatine sunmaktadır.⁶³⁴

“Mağara Havadisi” başlığıyla yayınlanmış olan haberde Mağara nahiyesinde nafia faaliyetlerine de yer verilmiştir. Mağara’dan başlanarak temizlik ve düzeltme çalışmaları başlamış olan yolun 35 kilometrelik kısmı tamamlanarak Yangılı mevkiine kadar getirilmiştir. Mağara nahiye merkezine bir telefon santrali şebekesi kurulması ve her köye telefon yerleştirerek iletişimi sağlamak için gerekli siparişler verilmiştir. Mağara nahiyesine su getirmek için nahiye 1200 metre uzaklıkta bulunan Değirmensuyu’ndan demir borularla su iletilmesi için girişimlerde bulunulmuştur.

Taş İli gazetesi Mağara nahiyesindeki bu çalışmalara ithafen kısa bir eklemede bulunmuştur. Kaymakam ve müdürlerin bu suretle çalıştıkları takdirde yakın zamanda vilayetin her yerinde köylere kadar yolların yapılmış olacağının şüphesiz olduğunu ifade ederek yetkililerin aynı çalışmayı eğitim alanında da göstermeleri ricasında bulunur.⁶³⁵

Uzun süredir bozuk durumda olduğu belirtilen Silifke-Mağara yolu nahiye müdürü Yusuf Bey yardımı ve Yol Mükellefiyeti Kanunu’nun tatbik-i mesaisiyle Amele-i Mükellefe tarafından tamir edilerek kamyon geçebilecek bir hale getirilmiştir. Yolun yapılmasıyla İçel tüccarlarından Binbaşızade Hüsnü Bey’in kamyonunun günlük olarak bu yol üzerinde gidip gelmeye başlamış olduğu belirtilmektedir.⁶³⁶

⁶³³ Maden Tetkik Arama Genel Müdürlüğü’nce ılıcanın bulunduğu bölgeye yapılan sondaj çalışması neticesinde 45 derece sıcaklığında ve saniyede 25 ila 30 litre arası su veren bir kaynak çıkarılmıştır. Değerlendirildiği takdirde Silifke için önemli bir gelir kaynağı olabilecek bu kaynakla sondaj haricinde hiçbir çalışma olmamıştır. Mersin Ticaret ve Sanayi Odası, *Mersin İli Turizm Master Planı*, 2010, s.137. http://www.mersin.gov.tr/kurumlar/mersin.gov.tr/Genel/depo/ARASTIRMA_RAPORU%281%29.pdf (Erişim Tarihi: 08.02.2024)

⁶³⁴ **Taş İli**, 12 Ağustos 1925, S.122, s.2.

⁶³⁵ **Taş İli**, 9 Eylül 1925, S.125, s.2.

⁶³⁶ **Taş İli**, 7 Teşrinievvel 1925, S.129, s.4.

Silifke-Mağara yolunun açılış törenine dair haber gazetenin bir sonraki nüshasında yayınlanmıştır. Haberde yolun 35 yıl önce açıldığı zamandan beri tamir görmediği ve bu sebeple kullanılamaz hale geldiği belirtilmektedir. Mağara Nahiye Müdürlüğüne yeni gelmiş olan Yusuf Bey'in mesaileri sayesinde yol yeniden kullanılabilir hale getirilmiştir. Yolun açılışını yapmak için Vali Fahri Bey başta olmak üzere Defterdar Kamil, Çiftlik Müdürü Nazım, Sermühendis Behram Münir, Jandarma Kumandanı Naci, Muhasebe-i Hususiye Müdürü Ahmet, Nafia Başkâtibi Ahmet, Sıhhiye Müdürü Nazım Muhiddin, Belediye Reisi Halil, Başkomiser Abdülhamit ve matbaa müdürü aynı zamanda Taş İli gazetesi başmuharriri Rıfat Beyler otomobil ve arabalarla 7 Teşrinievvel Çarşamba günü Mağara'ya hareket etmiştir. Akyokuş mevkiinde kesilen kurbanlarla merasim-i evveliyeye icra edilmiştir. Silifke'den Mağara'ya kadar yol düzgünce yapılmışsa da bazı yerlerde hendekler ve menfezler yapılmamıştır. Yeniçıktı mevkiinden itibaren yol eksiksiz olarak yapılmıştır. Heyet gece saat bire yakın Mağara nahiyesine ulaşmıştır.

Mağara nahiyesinde açılış için zafer takları inşa edilmiş ve halk incesaz takımıyla hazır vaziyette misafirlerini karşılamıştır. Heyet ilk olarak Mağara Hükümet Konağı'nı ziyaret etmiştir. Hükümet Konağı'nda heyeti nahiye'nin ileri gelenlerinden Binbaşızade Hüsnü, Ahmet Ağazade Mehmet, Tüccardan Deveci Mustafa ve Veysel Efendizadeler ve Bozbeyzade Ali Efendi ile bazı zatlar karşılamıştır. Hükümet Konağı'nda bir müddet dinlendikten sonra Binbaşızade Hüsnü ve Ahmet Ağazade Mehmet Efendi'nin hanesinde büyük bir ziyafet verilmiştir. Haberin yazarı Mağara'nın o günkü durumunu şöyle tasvir etmiştir;

Mağara bilmem mevsim icabatı mıdır pek soğuktur. Etraf köylerden gelen sebze ile idare ediliyor. Dükkânlarda her nev'i eşya ve levazımat bulunduğundan birçok köyün vasatında olan Mağara bu köylerin ihtiyaçlarını temin ediyor, Mağara ve civarında şapka süratle taammüm eylemiş, köy muhtar ve heyet-i ihtiyariyelerinden birçok zevat şapka iksa etmiş ve halk pek sürurlu idi.⁶³⁷

Aynı zamanda yazar halkla bir araya gelerek onların cumhuriyet idaresine karşı hislerini öğrenmek istemiştir. Halkın içerisinde iki tane zat etkili bir konuşma yapmıştır. Gerçekten iki köylünün konuşması köylünün yıllarca yaşamış olduklarının kısa bir özeti niteliğindedir. Aynı zamanda bayındırlık çalışmaları kapsamında nahiye müdürünün hummalı çalışmasının halk üzerindeki tesirini de gösteren konuşma şu şekildedir;

Efendi biz şimdiye kadar Silifke'ye gidip gelmek için adeta Azrail ile kavga edercesine zahmet çeker ve üzerine de iki lira hayvanımızı nallatmak için keser parası verirdik. Senelerce bizden yol parası alınır, ne yolumuz yapılır ne de bir şey görür idik, çok şükür şimdi memleketimizin gittikçe terakkisini görüyoruz. Biz bu otomobil ve kamyonların gidişini değil hayalini bile

⁶³⁷ Taş İli, 14 Teşrinievvel 1925, S.130, s.1.

hatırımıza getiremezdik. Şimdiye kadar buraların servet-i sâ mânâ İstanbul'a, Karataş'ın meşhur yağı da obruklarımızdan birer olukla Bâbîâlî'nin kilerlerine akardı. Bin şükür Aşar üzerimizden kaldırıldı, bir hevayi, beş hevayi ne olursa Aşarcı gelecek diye beş on gün beklemeksizin kaldırıp rahat rahat evlerimize götürüyoruz. Ağnama gelince: Şubat veya Mart içerlerinde tahsildar yanına beş on kolcu alır tepemize binerdi. Bizim hazır paramız olmadığından ya köyün mütegalibeleri veyahut tahsildarın etrafında uçuşan davar tacirleri ucuz fiyatla mallarımızı alır ve biz de bi'z-zar'ûr verirdik. Şimdi ise kendi davarımızın hesabını kendimiz biliriz, taksiti geldiği zaman tedarik eder ve hükümete teslim ederiz.

Diğeri söze karışarak, “Efendi biz şimdiye kadar bir nahiye müdürünün koltuktan kalkıp yollara çadır kurdurmak suretiyle aylarca yollarda bir amele gibi çalıştığını görmemiştik. Hep köylerimizin menfaati için genç Cumhuriyetimizin faal memurları öyle çalıştıkça biz köylülerin refah ve saadeti temin edilmiş demektir. Var olsun o göz bebeğimiz Gazi Paşa'mız” sözlüyle mukabelede bulundu.⁶³⁸

Nafia Müdürü'nün halkın takdirini kazanan çalışmaları yetkili makamlarca da dikkate alınmış olacak ki aynı nüshada yayınlanan “Taltif” başlıklı haberde Yusuf Bey'in yol çalışmalarında göstermiş olduğu faaliyete binaen 196 lira ile ödüllendirildiği belirtilmektedir.⁶³⁹

Cumhuriyet gazetesi 15 Teşrinievvel 1925 tarihli nüshasında Menderes Nehri üzerine inşa edilmiş olan 85 metre uzunluğundaki köprünün ülke genelinde yapılmış betonarme köprüler arasında ilk sırada olduğunu yazmıştır. Gazetede bu haberi okuyan Rıfat Bey, Cumhuriyet gazetesine bir açık mektup yazarak Taş İli gazetesinde yayınlamıştır. Rıfat Bey, İçel vilayetinin Anamur kazasında Anamur Nehri üzerine dört ay önce yapımı bitmiş olan 70 metre uzunluğundaki köprünün birinci olduğunu ileri sürmüştür.⁶⁴⁰ Bu sebeple memleketin terakki ve ümrani noktasında çalışmak için birincilik verilecek olan vilayet varsa bunun gelecek ilk nüshada belirtilmesini istemektedir.⁶⁴¹

Gazeteye 3 Teşrinisani 1925 tarihli Ziya Beyzade Mehmet Hamdi imzasıyla “Mut'ta Terakki ve Ümran”⁶⁴² başlıklı bir yazı yayınlanmıştır. Mehmet Hamdi Bey uzun süredir Mut'un ümran ve terakki açısından kaydettiği gelişmeleri hakkında bilgi verme fikrinde olduğunu fakat işlerinin yoğunluğundan dolayı buna fırsat bulamadığını ifade etmektedir. Neticede Mut'ta üç gün süren istirahati neticesinde yazısını kaleme almıştır. Yazı içerik açısından aynı nüshada Orhan Fikri Bey tarafından kaleme alınan yazıyla benzerlik taşımaktadır.

Yıllardır Mut'un zirai durumu için bir can damarı olan ve tamiriyle yaklaşık 30 bin dönüm araziye sulayan Kırkpınar Suyu kaza idarecilerinin önderliğinde yaptırılmıştır. Belediye

⁶³⁸ Taş İli, 14 Teşrinievvel 1925, S.130, s.1.

⁶³⁹ Taş İli, 14 Teşrinievvel 1925, S.130, s.1.

⁶⁴⁰ Bu köprünün suyun içinde kalan orta ayağının sudan zarar görmemesi amacıyla orta ayağa inşa edilecek olan mahmuz inşaatı Nafia Başmühendisliğince 7 Mart 1927 tarihinden 27 Mart 1927 tarihine kadar 2.303 lira 14 kuruş bedel ve yirmi gün müddetle açık eksiltmeye konulmuştur. Taş İli, 23 Mart 1927, S.199, s.2.

⁶⁴¹ Taş İli, 21 Teşrinievvel 1925, S.131, s.2.

⁶⁴² Taş İli, 11 Teşrinisani 1925, S.134, s.3.

Başkanı Hamdi Bey'in gayreti, Kaymakam Bey'in ve kaza halkının yardımlarıyla Kırkpınar Suyu çalışmasına ek olarak kazada yeni bir belediye dairesi inşa edilmiştir.

Mut'a geldiğinden beri halk sağlığı üzerine pek büyük çalışmalar gerçekleştiren Uzman Doktor Hasan Zihni Bey'in çalışmaları neticesinde bir hastane meydana getirilmiştir. Doktor Hasan Zihni Bey hastaneyi hizmet ve donanım açısından mümkün olabilecek en iyi seviyeye getirmiştir. Yazar, Doktor Bey'in bu çalışmalarını "yokluk içinde iş görmek"⁶⁴³ olarak nitelendirmektedir.

Yazar, memleketin ticari, zirai ve sanayi açısından gelişmesi amacıyla yük hayvanları yerine otomobil ve kamyonun kullanılmasını görerek en işlek yerlere yol yapımına karar veren İçel Valisi Fahri Bey ve Meclis-i Umumi ve Encümen-i Vilayet azalarının gayretleri sayesinde Mut-Kavaközü ve Mut-Mağara yollarının yapımına başlanıldığını belirtmektedir. Bu yollarda Kaymakam Samih ve Meclis-i Umumi azasından Emin Bey'in takiplerinde bu işe memur edilen Yusuf ve Kamil Efendi'nin durmaksızın çalışmalarıyla bir ay zarfında 15 kilometrelik kısmın tamamlandığını belirtmektedir.⁶⁴⁴

Mehmet Hamdi Bey Mut-Karaman yolunun durumunu ise kendi yaşadığı bir olayla göstermektedir. Mehmet Hamdi Bey her türlü işlerinde kullanmak üzere İstanbul'dan bir adet lokomobil, iki çift camız, bir çift öküz ve bir çift at satın almıştır. Mehmet Hamdi Bey satın aldığı makine ve hayvanları Mut'a getirmek için beş gün boyunca amele çalıştırmış ve ancak on günde Karaman'dan Mut'a getirebilmiştir. Mehmet Hamdi Bey'in bu olaydan bahsetme sebebi ise yapılan yolların toprak yol olmasından dolayı daha çabuk bozulacağı ve harcanan paranın heba olacağından dolayıdır. Bu sebeple köyden kasabaya kasabadan kazaya ve kazalardan vilayet merkezine kadar her yerin şose ile birbirine bağlanması konusunu şu ifadelerle yetkililerin dikkatine sunmaktadır;⁶⁴⁵

Lüzumu halinde her türlü hususata istimal etmek üzere İstanbul'dan mubayaa eylediğim bir adet lokomobil; iki çift cāmûs, bir çift öküz, bir çift at ve beş gün mütemadi yirmi amele istihdamı suretiyle on günde Karaman'dan Mut'a kadar getirebildiğimi arz etmeksizin geçemeyeceğim.

Esbabı ise; şube ve kısım sermühendisi ve mühendislerinin güzergâh tayini hususunda masa başından ayrılmayarak harekâtla tarikin engin ve yüksek mahallelerden geçirilmesi ve milyonlarca lira sarfiyle tesviye-i turabiyesini icra kılınan altmış beş kilometre mahallin bozulan mahallerinin tamirâtı yapıldığından mütevellit olup bu halin idamesinde sarfiyat-ı maruzanın kâmil heder ve bir iki sene sonra aynı sarfiyatın ihtiyarı lazım geleceği cihetle her kazanın merkez vilayete ve civar merkeze ve her köyünde yekdiğerine ve kaza merkezlerine kadar şose ile rabtı hususunda müttehiden çalışan reis-i idare-i vilayet ve sermühendis beyefendiler

⁶⁴³ Taş İli, 11 Teşrinisani 1925, S.134, s.3.

⁶⁴⁴ Taş İli, 11 Teşrinisani 1925, S.134, s.1-2.

⁶⁴⁵ Taş İli, 11 Teşrinisani 1925, S.134, s.3.

hazretinin ve makam-ı saire-i aidesinin nazar-ı dikkatini celb etmeyi bir vazife-i vataniye ve vicdaniye bilirim.⁶⁴⁶

Çalışmaları devam eden yollardan olan Silifke-Karaman yolunun yapımı tamamlanmış ve 21 Teşrinisani 1925 tarihinde açılışı yapılmıştır. Açılışa dair haber Rıfat Bey tarafından “Silifke-Karaman Tarikinin Resm-i Küşadı Karaman Halkının Silifkelilere Olan Misafirperverliği”⁶⁴⁷ başlığıyla yayınlanmıştır. Yolun açılışını yapmak üzere İçel Valisi Fahri Bey başkanlığında İçel Vilayet “Defterî Kamil, Sermühendis Behram Münir, Jandarma Kumandanı Naci, Sıhhiye Müdürü Nazım, Meclis-i Umumi azalarından Sait, Muhasebe-i Hususiye Müdürü Ahmet, Belediye Reisi Halil, Kondüktör Bahri, Serkomiser Abdülhamit, Tahrirat Başkâtibi Rıfat ve Mağara nahiyesi eşraf ve tüccarından Mehmet Bey’den”⁶⁴⁸ oluşan bir heyet kamyon ve otomobillerle yola koyulmuştur.

Öğlen 12.00’de Mağara’ya ulaşan heyet Belediye Reisi Hüsnü ve Nahiye Müdürü Yusuf Bey’in hazır ettiği yerlerde geceyi Mağara’da geçirmiştir. Haberde Mağara’ya dair yer alan gözlem şöyledir;

Mağara: İlk nazarda ümrana olan kabiliyeti meşhud ve mahsus halkı ise her türlü teceddüt ve inkılaba menus, müteaddit binalar yapılmış vaktiyle mezarlık ittihaz edilen arsanın nahiyeenin en şerefli bir mevkiî olmak dolayısıyla güzel bir belediye daire ve bahçesinin inşasına Belediye Reisi Hüsnü Bey tarafından teşebbüs olunduğu memnuniyetle haber alındı.

(Yenisu) menbanın dahi Mağara’ya isalesinde bu nahiyeeye ayrıca ber-şeref ve ber-hayat bahşedecek yeknazarda anlaşılmakta ve bu nahiye vaziyet-i coğrafyası itibariyle her türlü terakkiye müsaittir.⁶⁴⁹

Ayrıca haberde Silifke-Mağara yoluna ek olarak Erdemli-Keloluk ve Keloluk-Mağara yolunun yapımının da bittiği takdirde Mağara’nın aşiretlerin geçiş noktası olarak büyük öneme sahip olacağı belirtilmektedir. 20 Teşrinisani Cuma günü Mağara’dan yola çıkan heyete Mağara Belediye Reisi Hüsnü ve Nahiye Müdürü Yusuf Bey’de dahil olmuştur. Mağara’dan Karaman sınırına kadar olan kısım muntazam bir surette yapılmış ise de Karaman’a ait kısımlar için aynı durum söz konusu değildir. Haberin yazarı bu konuda Konya vilayetinin dikkatini çekmektedir.

Heyet saat 7’de Karaman’a ulaşarak belediye binasına geçmiştir. Kaymakam Sabri ve Belediye Başkanvekili Hacı Mehmet Bey heyeti karşılama konuşması yapmıştır. Akşam saatlerinde incesaz takımı eşliğinde Silifkeli misafirlere belediye binasında bir ziyafet verilmiştir. Yemekte Kaymakam Sabri, Türk Ocağı idare heyetinden Abdullah, Ocak Kâtib-

⁶⁴⁶ Taş İli, 11 Teşrinisani 1925, S.134, s.3.

⁶⁴⁷ Taş İli, 25 Teşrinisani 1925, S.136, s.1.

⁶⁴⁸ Taş İli, 25 Teşrinisani 1925, S.136, s.1.

⁶⁴⁹ Taş İli, 25 Teşrinisani 1925, S.136, s.1.

i Umumisi Agâh, Tüccar Molla Mustafa, Meclis-i İdare Azası Ferit, Belediye Tabibi Azmi, Şube Reisi Naci, Belediye Azası Ziya ve Tahrirat Kâtiplerinden Hamdi Bey bulunmuştur. İstirahatleri için temin edilen yerlerde geceyi geçiren heyete sabah saat üçte Türk Ocağı misafirler şerefine bir çay ziyafeti verilmiştir. Misafirlerle birlikte Hükümet Konağı civarında fotoğraf çekilmiş ve şehir dolaşılmıştır.

Haberde o dönem Konya vilayetine bağlı olan Karaman kazasının bir panoraması yer almaktadır. Gelişmeye açık bir şehir olan Karaman inkılaplara da ayak uydurmuş bir vaziyettedir. Söz konusu haberde Karaman'a ait tespitler şöyle aktarılmıştır;

Karaman: Bu sevgili yurt; eski hükümetler zamanında terakki değil varlığını bile muhafaza edemediğini kerpiçten yapılan ve birçokları mail-i inhidam bulunan ebniyelerden anlaşıyor. Karaman güzel ve ümrana müsait bir kasabadır.

Karaman halkı sıtmadan ve bir takım hastalıktan başkaldıramaz iken Kaymakam-ı Sabık Bekir Sami Bey'in teşebbüs ve asar-ı himmetiyle Karaman'a getirilen su bir dereceye kadar bu hastalığın memlekettten def'ine medâr olmuştur.

Karaman'ın münevver memurin kitlesi başında müteşebbis ve fedakâr Kaymakam Sabri Bey ve Belediye heyeti daim oldukça kısa bir zaman zarfında memleket içerisinde geniş caddeler açılarak badema yapılacak ebniyeler nizamnamesine tevfiқан yapılması temin edilerek bilhassa çarşı içerisinde ve mahalatta göze çarpmakta olan bataklıklar kurutularak memleketin terakki ve halkın sıhhati temin olunacağı muhakkaktır.

Karaman'da göze çarpan inkılap ve teceddüd izlerinin başlıcası muallim hanımlar asri bir şekilde başta şapka olduğu halde kemal-i vakarla dolaşmakta oldukları iftiharane görülmüştür. Karaman halkı fes ve kavukları köylere varıncaya kadar tamamen atmış ve kâmil şapka iktisa etmiştir.⁶⁵⁰

Şapka takılmasına rağmen çoğunlukla Karaman'ın gençlerinde görülen sakal bırakma âdetinin medeni kıyafetler altında hoş olmadığından eleştirilmektedir. Gençliğin medeni bir hüviyet kazanması için gerekli çalışmaları Türk Ocağı Kâtibi Agâh Bey'den ve yakın zamanda yayınlanmaya başlayacak olduğunu belirttiği Karaman gazetesinden rica etmektedir.

Haberin sonunda göstermiş oldukları misafirperverlik ve nezaketten ötürü Karaman Kaymakamı Sabri Bey başta olmak üzere Belediye, Türk Ocağı, Muallimler Birliği yöneticilerine ve Karaman halkına olan şükran duyguları ifade edilmiştir. Karaman ve Silifke'nin ortak noktası olan geri kalmışlığa ulaşım ve demiryolu hattının gerekliliği üzerinden değinilmiştir.⁶⁵¹ Ki bu konuya demiryolu projesi bölümümüzde değineceğiz.

Silifke-Karaman yolunun resmi açılışı münasebetiyle İçel vilayeti Nafia Sermühendisi Behram Münir Bey'de bir yazı yayınlamıştır. Behram Münir Bey yazısında 160 kilometre uzunluğunda olan bu yolun yıllardır bakımsız olması yüzünden İç Anadolu'dan özellikle

⁶⁵⁰ Taş İli, 25 Teşrinisani 1925, S.136, s.1.

⁶⁵¹ Taş İli, 25 Teşrinisani 1925, S.136, s.2.

Konya ve Karaman'dan Taşucu Limanı'na ulaşmak isteyen tüccarları olumsuz etkilediğini ve İçel'de ticareti zayıflattığını ifade eder;

Otuz beş seneden beri bakımsızlık yüzünden at ve develerin bile müşkülâtla mürur eylemelerinden dolayı (Silifke- Karaman) tarikini de muamelat-ı ticariye vesaire muattal kalmış ve bu yüzden Konya vilayetinin cenup kısmı ile İçel vilayetinin ekser aksamı akser-i turuk itibarıyla Akdeniz sahilinde ithalat ve ihracat iskelesi olan Taşucu'na nakliyatla bulunulmadığından iktisaden pek çok zararlara giriftar olmuştur.⁶⁵²

Bu durumun Cumhuriyet idaresiyle uygun olmadığına farkına varan İçel Valisi Fahri Bey'in öncülüğünde bu yolun yapılarak 20 Teşrinisani'de Karaman'da İçel'den iştirak eden heyetin katılımıyla resmi olarak açıldığını belirtmektedir. Yolun muntazam bir hale getirilmesiyle ahalinin cumhuriyet idaresine karşı olan şükran duygularını Taş İli vasıtasıyla okuyuculara duyurmaktadır.

Vali Fahri Bey'in Haziran ayında Mut ziyareti esnasında çalışmalarını başlattığı Zeyker yolu⁶⁵³ inşaatı yaklaşık beş ay sonra bitmiştir. 1925 yılı Teşrinisani'de İçel'in hususi yollarından biri olan Mut-Mağara yolunun Zeyker'e kadar inşası tamamlanmış olan 16 kilometrelik kısmının açılışı gerçekleştirilmiştir. Bu açılışa dair haber Emin Bey tarafından "Bir Resm-i Küşad"⁶⁵⁴ başlığıyla yayınlanmıştır.⁶⁵⁵ Açılışı gerçekleştirmek üzere 6 Teşrinisani Cuma sabahı Mut Kaymakamı Samih, misafir olarak Mut'ta bulunan Vilayet Jandarma Kumandanı Naci ve Amele Taburu Kumandanı Binbaşı Hulusi, Mersin'den Fikri Bey, kazanın memurları ve ileri gelenleri Zeyker'e hareket etmiştir. Heyeti Zeyker'de Mut'un Sarıkavak Nahiyesi Müdürü Ahmet Efendi, eşraftan Mirza Bey, Ulemadan Mazharzade Mehmet Efendi ve nahiye halkı karşılamıştır. Kalabalık Zeyker Pınarı başında oturarak yol inşaatının başarıyla tamamlanmasına dair sohbet etmiştir. Konuşmalarda daima yapılan yollar cumhuriyetin bir feyzi ve hediyesi olarak nitelendirilmiştir.

İlk önce Mut Kaymakamı Samih Bey kısa bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında 16 kilometrelik yolun kısıtlı araç gereçlere 43 gün gibi bir sürede yapıldığını belirtmiş ve Sarıkavak nahiyesi halkına teşekkürlerini sunmuştur. Kaymakam Bey'in ardından Mersinli Fikri Bey söz almış ve bu toplulukta bulunmaktan dolayı duyduğu memnuniyeti ifade ederek milleti bugünlere ulaştıran Gazi'ye şükranlarını sunarak Mut Kaymakamı Samih Bey'in yolun inşası hususundaki çalışmalarının takdire şayan olduğunu ifade etmiştir.

⁶⁵² Taş İli, 25 Teşrinisani 1925, S.136, s.3.

⁶⁵³ Çalışmalar Haziran 1925'te başlamıştı.

⁶⁵⁴ Taş İli, 25 Teşrinisani 1925, S.136, s.2.

⁶⁵⁵ Emin Bey bu yazıyı gazetenin 18 Teşrinisani 1925 tarihli nüshasına göndermişse de Taş İli gazetesi "İtizar" başlığıyla yayınladığı özür yazısında gazetenin nüshasının dolu olması sebebiyle yazının bir sonraki nüshada yayınlanacağını belirtmiştir. Taş İli, 18 Teşrinisani 1925, S.135, s.3.

Mut eşrafından Mirza Bey katılımcılara hitaben şu konuşmayı yapmıştır;

Bakınız evlatlar şu inşa edilen yol sevgili Cumhuriyetimizin bize kıymetli bir hediyesidir. Vilayet Jandarma Komutanı Naci ve Binbaşı Hulusi Beylerin ta vilayetten gelip şu resm-i küşadda hazır bulunmaları Cumhuriyet hükümetimizin halkın menfaatlerine ne derin alakası bulunduğunu ispat eder. Bu yol nahiyemizi zenginletecek, mesut edecektir. Artık bahtiyarız. Binaenaleyh lütufkâr Cumhuriyetimizi tes'îd edelim.⁶⁵⁶

Son olarak söz alan kişi ise Müftü Mazharzade Mehmet Efendi'dir. Müftü Efendi'nin yolun inşasına sebep olan Cumhuriyet idaresinin varlığını ve cumhuriyetin kurucusu Mustafa Kemal Paşa'ya ve Türk nilletine saadet temennisinde bulunan Türkçe bir duasının ardından merasim sona ermiş ve heyet Mut'a geri dönmüştür.

Haberin sonunda Emin Bey yolun 16 kilometrelik bu kısmının yapımında Kaymakam Bey'in gayret ve yardımlarını belirtmiş. Ayrıca yolun başarıyla tamamlanması için görevlilerden Yakup ve Kamil Bey'in kimi zaman geceleri dahi çalıştığını belirtmiştir. Son olarak Belediye Reisi Hamdi Bey'in de emeklerinin olduğunu belirten yazar, en büyük payın ise Mut halkının isteği olduğunu belirterek emeği geçen herkese teşekkürlerini sunmuştur.⁶⁵⁷

“Su Büklümü Tehlikesi” başlığıyla yayınlanan haber nafia çalışmaları kapsamında bir istekle ilgilidir. Silifke'nin Demircili köyünde yaşamakta olan Müftü Ali Kahya, Subüklümü isimli mevkide hayvanını sulamakta iken uçurumdan aşağıya düşmüşse de kurtulmuştur. Haberde Subüklümü mevkiinde bu gibi kazaların sıkça yaşanmakta olduğu belirtilerek buranın yapılması için 1342 (1926) yılı bütçesinden ödenek ayrılması talebinde bulunmaktadır.⁶⁵⁸

Yol sorunlarının yanı sıra elektrik ve aydınlatmada nafia alanında yaşanan eksiklerden biridir. O dönemde aydınlatma için elektrik enerjisi yerine fenerlerden istifade edilmektedir. “Belediyemizden Rica”⁶⁵⁹ başlıklı haberde belediyenin mahalle yollarının tamirine ve iyileştirilmesine önem gösterdiği fakat fenerlerin yetersiz olmasından dolayı sokaklar karanlık içinde olduğu belirtilmektedir. Bu hususta belediyenin fenerlerin sayısını artırması rica edilmektedir.

1925 yılı sonlarında belediye heyeti şehre elektrik getirme teşebbüsünde bulunmuştur. Silifke fabrikatörlerinden Mahmut Şükrü Bey'in Silifke'de bulunan fabrikasından⁶⁶⁰ çekilecek ana hat ile sokaklar, resmi daireler ve evler elektrikle aydınlatılacaktır. Belediye

⁶⁵⁶ Taş İli, 25 Teşrinisani 1925, S.136, s.2.

⁶⁵⁷ Taş İli, 25 Teşrinisani 1925, S.136, s.2.

⁶⁵⁸ Taş İli, 25 Teşrinisani 1925, S.136, s.4.

⁶⁵⁹ Taş İli, 11 Teşrinisani 1925, S.134, s.2.

⁶⁶⁰ Ayrıca Silifke Türk Ocağının kuracak olduğu sinemada Mahmut Şükrü Bey'in fabrikasından alınacak elektrikle çalışacaktır.

heyeti bunun için gerekli siparişleri vermiştir. Gazete bu girişim dolayısıyla belediye heyetine ve her türlü hayır işlerinde elinden geleni yapan Mahmut Şükrü Bey'e memleket adına teşekkür etmektedir.⁶⁶¹

“Turuk-u Hususiye Yolları”⁶⁶² başlığıyla yayınlanmış olan haber Ovacık-Taşucu yolunun inşaatına başlandığını bildirmektedir. Mezkûr yolun karşılıklı olarak tamiri çalışmaları 1925 yılı sonlarında başlamıştır. Yolun tamiri için Ovacık Nahiye Müdürü Hüseyin Rıza Bey Kargı mevkiinden, Taşucu Nahiye Müdürü de Taşucu'ndan çalışmalara başlamıştır. Çalışmalar gerekli yerlere hendekler açılıp menfezler yerleştirilerek fenni surette devam etmektedir. Taş İli gazetesi yol inşaatında çalışmakta olan müdür beylere ve nahiye halkına başarı ve gayret temennisinde bulunmaktadır. “Taşucu-Ovacık Yolu”⁶⁶³ başlıklı haber bu yol çalışmasının bittiğine dairdir. Ovacık-Taşucu arasında işlemeye elverişsiz durumda bulunan 31.5 kilometrelik bu yoldaki tüm engeller kaldırılıp tamir edilerek araçların işlemesine müsait bir hale getirilerek resmi açılışı icra edilmiştir.

Köy yollarının inşası kapsamında Ayaş nahiyesinde yaşanan gelişmeler gazetede yayınlanmıştır. Ayaş nahiye müdürü Yusuf Bey'in Güvere köyünden Lamos'a ve yine Güvere'den Mağara'ya, Kızılgeçit'ten Viran, Şahmurlu, Canbazlı'dan Uzuncaburç köyüne kadar olan yolun inşasını başlatmıştır. Taş İli gazetesi Köy Kanunu'ndan istifade ederek mevsiminde köy yollarını birbirine bağlamak için mesai sarfeden Nahiye Müdürü Yusuf Bey'e başarı dileklerinde bulunur.⁶⁶⁴

Vilayet dahilinde yol çalışmaları devam ederken tamamlanan yolların açılış merasimi kimi zaman Vali Fahri Bey'in öncülüğünde vilayet merkezinden gelen heyetlerle gerçekleştirilmiş kimi zaman kazanın mülki amirlerince gerçekleştirilmiştir. Gülnar kazasından gazeteye gelen mektupta Anaypazarı-Zeyne-Mut yolunun resmi açılışına dair bilgi verilmektedir. 1926 yılı Mayıs ayında Gülnar Kaymakamı Şefik, Şube Reisi Şevket, Jandarma Kumandanı Kemal Beyler bulunduğu halde ahali ve memurların katılımıyla mezkûr yolun açılış merasimi icra edilmiştir. Haberde kaza kaymakamı Şefik Bey'in bu zamana kadar yapılmış ve yapılmakta olan Ovacık-Gilindire, Anaypazarı-Gilindire, Gilindire-Anamur yolunda ve Anaypazarı-Zeyne-Mut güzergâhında yapılmakta olan yolların inşasında takdire şayan faaliyetlerde bulunduğu ifade edilmektedir.⁶⁶⁵

⁶⁶¹ Taş İli, 2 Kanunuevvel 1925, S.137, s.2.

⁶⁶² Taş İli, 2 Kanunuevvel 1925, S.137, s.2.

⁶⁶³ Taş İli, 18 Ağustos 1926, S.168, s.1.

⁶⁶⁴ Taş İli, 2 Teşrinisani 1925, S.137, s.2.

⁶⁶⁵ Taş İli, 26 Mayıs 1926, S.161, s.2.

İçel Valisi Mehmet Fahri Bey'in vilayetin ümran ve terakkisi hususunda göstermiş olduğu ilgi ve yaptığı çalışmalar daima ilgiyle karşılanmış ve gazetede yayınlanan yazılarda vali beyin bu hassasiyetinden ötürü daima teşekkür ve şükran dilekleri ifade edilmiştir. Taş İli gazetesi 1926 yılı Haziran ayında yayınladığı nüshasının manşetini İçel Valisi Fahri Bey'e ayırmıştır. Gazetenin elimizde bulunan nüshalarında çok az fotoğraflı nüshaya rastlamaktayız. Ki bunlarda Mustafa Kemal Paşa ve İsmet Paşa'nın vilayete teşrifleri münasebetiyle yayınlanmış fotoğraflardır. Fakat gazete Vali Bey'e olan şükranlarını ifade etmek amacıyla onun bir fotoğrafını "Faaliyet Sahasında" ⁶⁶⁶ başlığıyla yayınlamıştır. Fotoğrafın akabinde Vali Bey öncülüğünde vilayetteki nafia çalışmalarına değinilmiştir. Vilayet namına alınan araba⁶⁶⁷ ve arazöz hakkında da bilgi verilmiştir. Yapılan bu çalışmalarla halkın hükümete bağlılığının bir kat daha artmış olduğu ve halk ile hükümet arasında daha sık irtibat kurulduğu şu sözlerle ifade edilmektedir;

Uzun senelerdenberi tamir görmemiş ve en adi vesait nakliye ile bile icra-i seyahat ve nakliyatı pek müşkil bir vaziyette bırakmış olan vilayetimiz yolları;

Vali-i Vilayet Mehmet Fahri Bey ve rüfeka-i mesaisinin azami sa'yi gayretleri sayesinde Silifke-Mersin, Silifke-Gülnar ve Silifke-Karaman yollarındaki maniye ref ve izale ettirerek asri vesait ile ve bilamüşkilat ifa-i seyahat ve nakliyat temin edilmiştir.

Vilayetin bu diğer derdest ikmal yollarındaki fiiliyat ve mesaiyi her an ve zaman devr ve teftiş eylemek üzere vilayet namına ve varidat hususiye hesabına mükemmel bir fiyata mubayaa olunmuş ve vali-i müşarünileyh yorulmaz bir azim ve gayret ile teftiş buyurmaktadırlar.

Ameliye-i ferşiyeyi daha mükemmel bir surette ifa ettirmek emel ve gayeleriyle yine Vilayet İdare-i Hususiyesi namına ve bu marka ile altıbin lira değerinde bir de arazöz makinesinin Mersin'deki şirketi vasıtasıyla İtalya'dan sipariş edildiği müstahberdir.

Vali-i müşarünileyh hazretlerinin maarif hakkındaki teşebbüs ve gayretleri de şayan-ı kayd ve şükrandır.

Halkın pek asude bir hayat geçirmesi ve herhangi gayr-i inzibati bir işin bile baş göstermemesi umur-ı inzibatiyede de muhterem Vali Beyefendinin faaliyet ve gayretlerine bir (...okunamadı) ve delil olduğuna asla şüphe edilemez.⁶⁶⁸

İçel vilayet merkezini Mut ve oradan Karaman'a bağlayan yol güzergâhında bulunan Mağara-Mut yolunun açılışı için İçel Valisi Fahri Bey ve Sermühendis Behram Münir Bey otomobil ile Kıca köyüne hareket etmiştir.⁶⁶⁹ Fakat gazetede yolun açılış merasimine dair bunun haricinde bir haber bulunmamaktadır. Mağara-Mut yolunun açılışının yapılmasına dair bir başka haber 1926 yılı Eylül ayında yayınlanmıştır. Açılışa İçel vilayetinden iştirak eden heyet başta Mehmet Fahri Bey olmak üzere şu isimlerden ibarettir;

⁶⁶⁶ Taş İli, 30 Haziran 1926, S.162, s.1.

⁶⁶⁷ İçel vilayeti namına otomobil alınması için İçel Vilayet Umumi Meclisi tarafından 1926 yılı bütçesinden ödenek ayrılmıştır. Mersin acentasına sipariş edilen otomobilin acenteye gelmesinin ardından Haziran ayı sonlarında vilayete getirilmiştir. Taş İli, 30 Haziran 1926, S.162, s.1.

⁶⁶⁸ Taş İli, 30 Haziran 1926, S.162, s.1.

⁶⁶⁹ Taş İli, 26 Mayıs 1926, S.161, s.1.

Jandarma Alay Kumandanı Binbaşı Hüseyin, Alay Yaveri Sami, Sermühendis Behram Münir, Sıhhiye Müdürü Hilmi, Gazi Paşa hazretlerinin çiftliği müdürü Nazım, ve Çiftlik Ziraat Fen Memuru Sırrı, Vilayet Halk Fırkası Mutemedi Hacı Paşazade Sadık ve Şube Reisi Vekili Yüzbaşı Tevfik ve Mahkeme azasından Nazif ve Muhasebe-i Hususiye Müdürü Ahmet Orman Müdür vekili Abdurrahman, Serkomiser Sabri, Ovacık'tan Mustafa Efendizade Ahmet, Fotoğrafçı Hamdi Aydoğdu, ve Maarif Kâtiblerinden Fuat Bey.⁶⁷⁰

3 Eylül günü Mağara'ya hareket eden heyet iki saatte buraya ulaşmıştır. Mağara'da kısa bir mola verilmiş ve heyete Mağara Nahiye Müdürü Yusuf, Müftü Mehmet Emin, Mağara Belediye Reisi Hüsnü, Tüccarlardan Veysel, Mustafa ve Mehmet Efendi katılmıştır. Heyet yedi otomobille Mut kazasına hareket etmiştir. Mut kazasına giderken Mağara'dan itibaren sırasıyla Kıca, Çömelek, Çukurbağ köyü köprüsü ve Hatipoluğu'na varıldıktan sonra Mut kazasına kavuşulur. Çömelek köyünde halk geçecek olan heyeti karşılamak üzere zafer takları hazırlamış beklemektedir. Köyde bir müddet mola verildikten sonra Çömelek Köprüsü geçilmiş ve Çukurbağ köyü civarındaki köprüden geçilmiştir. Halk burada da hazır vaziyette takı zaferlerle heyeti karşılamıştır. Mavga Dağı'nı geçen heyet Kelceköyü takiben Mut'a girmiştir. Mut kaza merkezinin girişinde Abdurrahman Efendi'nin bahçesi civarında aralarında milli saz takımının da bulunduğu kalabalık kurbanlar keserek heyeti karşılamıştır. Mut Belediye Reisi Hamdi Bey kaza halkı adına Vali Bey'e teşekkürlerini ifade etmiştir. Ardından Telgraf Müdürü Sezai Bey'in kızı Meliha Hanım tarafından Vali Bey'e tepside sunulan makasla açılış gerçekleşmiştir. İçel Valisi Fahri Bey açılıшта şu konuşmayı yapmıştır;

Türkiye Cumhuriyeti'nin ümran ve inşaatı hususundaki mukarrerata tevfikeyen Mut kazası muhterem ahalisinin göstermekte oldukları heves ve faaliyet şayan-ı şükrandır. Mut-Mağara-Silifke yolu inşaatında alakadar memurlara bütün mevcudiyetinizle muavenetle üç ay zarfında yeniden elli kilometrelik yolun küşad ve tesviye-i turabiyesinin ikmal ve arkadaşlarımızla otomobillerle buraya kadar gelerek yolunuzun resmi küşad merasimini ifa eylediğimizden kendimizi bahtiyar addeder ve sizleri tebrikle, otomobillerin geçmesine mani olan kurdelanızı kemal-i şerefle keserim var olunuz Mutlular.⁶⁷¹

Açılışın ardından kalabalık arasında belediye dairesine varılmıştır. Belediyeden sonra Mut Türk Ocağı ziyaret edilmiş ve aynı gece belediye tarafından misafirlerin konaklayacakları yerde ziyafet verilmiştir. Ziyafet esnasındaki sohbetlerde yol yapımında emeği geçen; Mut Kaymakamı Samih, Sarıkavak Nahiyesi Müdürü Ahmet, Mağara Nahiyesi Müdürü Yusuf, Mahmut Beyzade Mirza, eski Tapu Memuru Kamil, Belediye Reisi Hamdi, Kıravgalı Yakup, eski İçel Mebusu Ali Rıza (Ataışık), Abdurrahman Bey, Çömelek'ten Muhtar Ömer ve Çömelek köyü öğretmenini Mehmet Efendilere şükran duyguları dile getirilmiştir.

⁶⁷⁰ Taş İli, 8 Eylül 1926, S.171, s.1.

⁶⁷¹ Taş İli, 8 Eylül 1926, S.171, s.1.

Ertesi sabah Kalepınarı'ndaki çay ziyafetinde fotoğraf çekilmiş ve burada halkın katılımıyla uğurlama merasimi gerçekleşmiştir. Vali Fahri Bey uğurlamaya gelen kalabalığa kısa bir veda konuşması yapmış; “Yolunuzun resmi küşadı için arkadaşlarımla buraya geldik. Gösterdiğiniz hüsn-ü kabule teşekkürle beraber yol hususundaki faaliyetinizin diğer hususatin dahi devamını temenni eder ve arkadaşlarım namına veda ve arz-ı hürmet eylerim.”⁶⁷² Ardından Silifke'ye hareket edilmiştir.

Açılış haberinin hemen devamında Başmühendis Behram Münir Bey'in mezkûr güzergâhın açılışı münasebetiyle kaleme aldığı “İçel Vilayeti Umur-ı Nafiasında Az Zamanda Vücuda Getirilen Terakkiyat Halkın Memnuniyet ve Şükranlarını İstilizâm Eylemekte Olunduğundan Mübeccil Hükümet-i Cumhuriyemize Ne Suretle Arz-ı Minnettarı Eyleyeceklerini Bilememektedirler”⁶⁷³ başlıklı yazısı yayınlanmıştır. Behram Münir Bey yazısında yolun yapılmasında emeği geçenlere teşekkür etmekte ve İçel vilayeti dahilinde açılmış olan yollar hakkında bilgi vermektedir. Vali Mehmet Fahri Bey başta olmak üzere resmi yetkililerin rehberliğinde 1926 yılı ilk inşaat mevsiminde İçel vilayetinde 21.000 kilometre Mağara-Kıca, 7.500 kilometre Kıca-Çömelek, 10.000 kilometre Çömelek-Çukurbağ, 12.000 kilometre Çukurbağ-Yol ayrımı ve 15.000 kilometre uzunluğunda Yol ayrımı-Kozlu yayla mahalleri yapılmıştır. Ayrıca Vali Fahri Bey Mağara-Mut yolunun açılışında gerçekleştirdiği konuşmada sonbahar mevsimine kadar mezkûr yolun Ermenek'e bağlanacağını dolayısıyla Ermenek ve Mut kazası Mut-Mağara-Güzeloluk-Erdemli güzergâhıyla Mersin vilayetine bağlanmış olacağını bu vesileyle İçel vilayetinin ekonomik açıdan gelişeceğini müjdelemiştir. Behram Münir Bey'in ifadesine göre 1926 yılı Ağustos ayında açılmış olan 30 kilometre uzunluğunda Taşucu-Ovacık hattının Anamur'a ve çalışması devam eden Gülnar'ın Ermenek'e ve Gilindire'ye ulaşımının sağlanması hahlinde İçel vilayetinin yol bakımından ülke genelinde zengin vilayetler arasında olacağını ifade etmektedir.⁶⁷⁴ Ermenek kazasını Mersin'e ve Gilindire'ye bağlamaktaki bir diğer amaç ise Vali Bey'in de beyan ettiği ve gazetede sıkça değinilmiş olan İç Anadolu özellikle Konya-Karaman tüccarlarını İçel vilayetine çekerek şehre ekonomik canlılık kazandırmaktır.

Gazetede yayınlanan son yol açılış haberi 1 Haziran 1927 tarihli nüshada yer almaktadır. Haber Rıfat Bey tarafından hazırlanmıştır. Yeniden inşa edilen Pazar-Gilindire yolunun açılış merasimi için Vali Fahri Bey ve memurlardan oluşan heyet 27 Mayıs 1927 Cuma günü

⁶⁷² Taş İli, 8 Eylül 1926, S.171, s.1.

⁶⁷³ Taş İli, 8 Eylül 1926, S.171, s.2.

⁶⁷⁴ Taş İli, 8 Eylül 1926, S.171, s.2.

sabah 07.30'da Silifke'den Gülnar'a hareket etmiştir. Heyet saat 11 civarında Gülnar kaza merkezine ulaşmıştır. Heyet çarşı girişinde inşa edilmiş olan zafer takı altında toplanmış halk tarafından karşılanmıştır. Ayrıca haberde Gülnar'a varıncaya kadar yolların durumu hakkında yapılan gözlemlere şu suretle yer verilmiştir.

Acice nam mahalden başlayan devlet yolunun taş ferşiyatı Ayaşların yokuşuna kadar imtidat ve Keban yolundan itibar eden vilayet yolunun tathirat ve Sahrınc nam mahalden başlayan tathirat ve tamirat Gelin Suyunu aşarak Hangediği'ne varmış ve vilayet kondüktör namzedi Naci Efendi'nin gerek küski ve gerek barut lağım ameliyatıyla Melengiç Boğazı'nda sert kaya hafriyatı yapılmış, bilhassa Melengiç Boğazının İn civarındaki mahalde hayvanatla geçirmekte şimdiye kadar pek çok müşkilat çekilmekte iken tamir olunan yol mürur ve ubûrun istirahatini temin etmiş, Balandız yokuşuna kadar bazı tathirat-ı ameliyesi icra ve yeniden açılan 1200 metre tulunda Balandız yokuşundan serbest bir suretle geçilerek iki sene evvel Kondüktör Bahri Bey tarafından Mecidiye Alanı'ndan Gökbelen yaylasına kadar olan kısmın intizamını muhafaza ettiği görülmüş, Gökbelen yokuşunu takiben Çaltı nam mahaldeki dar virajdan geçilerek Kayrağın çeşmesine kadar ve oradan kaza merkezi olan Anaypazarı'na kadar ufak bir tathirat-ı ameliyesi lüzum olduğu görülmüş...⁶⁷⁵

Rıfat Bey 1927 yılı Gülnar'ını geliştirmeye müsait bir kaza olarak görmektedir. Kazada İdman Yurdu kurulmuş ve gençler çalışmalarına başlamıştır. Keza Hilal-i Ahmer ve Tayyare Cemiyetleri de kurulmuştur. Türk Ocağı ise kuruluş aşamasındadır. Halk Fırkası faaliyettedir. Eski Belediye Reisi Şevki Bey çarşı merkezindeki cami civarına bir çeşme inşa etmiştir. Kazanın bazı mahallerinde çekirge istilasası söz konusu olmuşsa da Vilayet Ziraat Memuru Halit Bey'in çalışmalarıyla imha edilmiştir. Kazada asayiş berkemal vaziyettedir.

Kaza merkezinde iki saat istirahat ettikten sonra heyete kaza memurlarından ve halkından kimseler katılmış ve açılışı yapılacak olan Pazar-Gilindire yolunun girişine inşa edilmiş Mustafa Kemal Paşa fotoğraflı zafer takı altında kaza halkıyla buluşulmuştur. Açılış öncesinde Gülnar'ın gençlerinden Mustafa Rahmi Bey merasime katılan heyete teşekkür ederek cuhmuriyet idaresinin feyzinden bahsederek yolun yapılmasında emeği geçen kaymakam, fen memurları ve kazma sallayan halka teşekkür etmiştir.⁶⁷⁶ Rahmi Bey'in teşekkürüne teşekkürle karşılık veren Vali Fahri Bey kurdelayı keserek açılışı gerçekleştirmiştir. Açılışın ardından otomobillerle Gülnar'dan hareketle Bozağaç köyüne varılmıştır. Heyet, köyde hazırlanmış zafer takı altında köylüler tarafından karşılanmıştır. Öğrencilerden Mehmet Ali, Fahri, Mehmet Efendiler, Öğretmen Reşat Bey'in kızı Bedriye

⁶⁷⁵ **Taş İli**, 1 Haziran 1927, S.208, s.1.

⁶⁷⁶ Açılış merasiminde konuşma yapan Gülnarlı Mustafa Rahmi Bey açılış haberinde hakkında yazılanlardan dolayı Taş İli gazetesine bir teşekkür teşekkür metni yollamıştır: Sevimli Taş İli'nin 208 numro ve 1 Haziran 1927 tarihli nüshasında Pazar-Gilindire yolunun resm-i küşadı münasebetiyle hak-ı acizanemde yazılan teveccühkar cümlelere arz-ı teşekkür ederken a'mâkî kalbimden doğan ihtiramatımın kabulünü temenni eyler ve temadi-i teveccühünüzü dilerim efendim. Gülnar'lı Mustafa Rahmi; **Taş İli**, 22 Haziran 1927, S.210, s.1.

Hanım konuşma yapmıştır. Karşılamadan memnun kalan Fahri Bey teşekkürde bulunarak Gilindire yönünde yola devam edilmiştir.

Yol çalışmaları kapsamında, Sele yokuşu olarak bilinen mevkiye 17 viraj yapılarak yolun eğimi hafifletilerek otomobillerin geçişi kolaylaştırılmıştır. Sele'den Gilindire'ye kadar kısmın tesviye-i turabiyesi de muntazam bir surette yapılmıştır.

Gilindire'de farklı mahallerde inşa edilen zafer takları altında halkın mutluluk ve memnuniyet duyguları içinde kurbanlar kesilerek Hükümet Konağı'na varılmıştır. Bir müddet istirahatten sonra okul bahçesine geçilmiş, öğrencilerden Osman Efendi'nin nutku ve kız öğrencilerin monologları dinlenmiştir. Vali Fahri Bey halka göstermiş oldukları ilgiden dolayı teşekkürde bulunmuştur. Ardından Soğuksu mevkiye gidilerek bir müddet istirahat edilmiş ve tekrar nahiye merkezine dönmüştür. Geceyi Gilindire'de geçiren heyet ertesi gün Anaypazarı üzerinden Silifke'ye dönmüştür.

Haberin sonunda Gülnar'ın geleceğinde yolun etkisine değinilmiştir. Aynı zamanda Mut ve Gülnar halkının yol inşasında göstermiş olduğu gayretlere teşekkür edilerek Anamur-Gilindire yolunun tamamlanmasının beklendiği belirtilmiştir.

Pazar istikbalde bir transit merkezi olacağı vaziyet-i arazisinden ve bilhassa bu kere açılan Gilindire ve garbına tesadüf eden tesviye-i turabiye ve taş ferşiyatı ikmal edilerek Ermenek'in Konya'ya rabtı hasebiyle muattal kalan ve bakımsızlık yüzünden mahzun bir çehre ile uzanıp giden Ermenek yolu ile bu kere inşasına başlanılan Mut yolu ve esasen mevcut olan Silifke şosesine kaza merkezinin dört tarafına iltisakını temin eden bu yolların istikbalde kazanın iktisaden terakki ve tealisine çok hizmeti sebk edecektir.⁶⁷⁷

6.2. Tarihe Karışmış Bir Proje: Karaman-Silifke Demiryolu Hattı

İçel ili sahip olduğu limanlar sayesinde yıllarca İç Anadolu'nun pazara açılma noktalarından biri olmuştur. Bu bağlamda İçel'e komşu olan Karaman ve Konya başlıca şehirlerdir.⁶⁷⁸ Bu şehirler üzerinden İçel'in sahillerine inen birçok farklı yol güzergâhı bulunmaktadır. Fakat Pozantı-Adana yolunun açılması İç Anadolu için Akdeniz limanlarına ulaşan alternatif bir güzergâh olmuştur. 1900'lü yıllarda Silifke'de gece gündüz duyulan Konya ve Karaman tüccar katarlarının sesi ve görüntüsü bu yolun açılmasıyla kesilmeye başlamış ve İçel limanları eskisi kadar rağbet görmemeye başlamıştır. Yazarın ifadesiyle artık "İçel" ismine münhasır olarak içte kalmıştır. Ayrıca İçel'in ticari açıdan rağbet görmemesiyle Mersin ve

⁶⁷⁷ Taş İli, 1 Haziran 1927, S.208, s.1.

⁶⁷⁸ Hüseyin Muşmal. "Konya Vilayetinin Islahı ve İmarı Hakkında 9 Eylül 1880 Tarihli Bir Layiha". Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi sy. 17 (2007), 125.

komşu şehirler bizim değil Silifke'nin dolayısıyla İçel'in bize ihtiyacı var düşüncesine kapılarak vilayete sınır olan yolları yaptırma zahmetine dahi girmemiştir. Haliyle İçel yavaş yavaş çevre vilayetlere nazaran geride kalmıştır.⁶⁷⁹ Özetle bahsettiğimiz bu ifadeler “H.B” mahlasıyla ve “Silifke'nin Refah Yolu”⁶⁸⁰ başlığıyla yayınlanan yazı Silifke-Karaman demiryoluna dair haber ve yazıların ilkinde geçmektedir. Yazıda bahsettiğimiz ifadelerin ardından yazar İçel'in geri kalmışlığını durdurmak için bir çözüm önerisi sunar. Taşucu Limanı'na yapılacak küçük bir yatırımla limandan memleketin mahsulü ihraç edilecektir. En önemlisi Karaman'dan Taşucu'na uzatılacak bir tren hattıdır. Bu tren hattıyla Konya ve Karaman'ın mahsulü İçel limanlarına ulaşacak bu suretle İçel yeni bir gelişme devrine girecektir.⁶⁸¹ Yazının sonuna Taş İli gazetesi bir haşiye eklemiştir. Bu haşiye Silifke'nin önemli ihtiyacı olarak görülen demiryolu ve buna bağlı olarak ticaretle alakalıdır. Gazetenin İçel vekillerinden istirhamı şudur;

Bir sükûn-ı amîk içinde uyuyan dağlar, namütenahi münbit ve mahsuldar tarlalar, mütenevvi madenler asırlardan beri Akdeniz'in emin bir mevkiinde bulunup yalnız haftada bir (oda gece yarıları) uğrayan vapurların limanı ve mevken haiz-i ehemmiyet olan Taşucu Limanı Karaman'dan gelecek şimendüfere muntazırdır...

Silifke'nin mevken ve iktisaden ehemmiyetini inşa olunacak hattın güzergâhındaki köylerimizin terakkisiyle şimdiye kadar Toros dağlarından bu tarafa aşamayan âsâr-ı terakki ve ümrânın bu vasıta ile memleketimize kavuşturulmasını umum vilayet halkı namına hükümet-i cumhuriyetimizden istirham eyleriz.⁶⁸²

Taş İli gazetesi 11 Teşrinievvel 1925 tarihli nüshasının ilk sayfasında “Yeni Bir Demiryolu”⁶⁸³ başlığıyla yayınlamış olduğu haberde Ali Cenani Bey'in Silifke'yi ziyareti esnasında Konya-Aksaray ve Konya-Antalya demiryolu hattına dair Taş İli'nde yayınlanan habere atfen Konya'da bulunan “Babalık” gazetesi Konya-Aksaray hattının kararlaştırıldığını ve Konya-Antalya hattının Antalya'ya değil Taşucu'na bağlanılarak inşa edilmesinin uygun olduğunu ifade ederek bu hususun Başvekil İsmet Paşa'ya iletileceğini bildirmiştir.

1925 yılında Silifke-Karaman yolunun açılışı sebebiyle Rıfat Bey tarafından yayınlanan haberin son kısmını demiryolu projesine ayırmıştır. Gazetede Mustafa Kemal Paşa'nın ziyaretine dair haberlerde de ifade edildiği üzere Silifke'ye yıllardır hakanların ve sultanların ilgi göstermemiş, ayak basmamış oluşuna değinilmiştir. Bu haberde Silifke ve Karaman'a

⁶⁷⁹ Taş İli, 27 Mayıs 1925, S.112, s.1.

⁶⁸⁰ Taş İli, 27 Mayıs 1925, S.112, s.1.

⁶⁸¹ Mustafa Kemal Paşa 1925 yılında Silifke'yi ziyaretinde Türk Ocağında Ocak Reisi Said Bey konuşmasında Karaman'dan İçel'e gelecek demiryolunun İçel'i iktisadi manada kalkındıracağını dile getirmiştir; Taş İli, 3 Şubat 1925, S.97, s. 2.

⁶⁸² Taş İli, 27 Mayıs 1925, S.112, s.1.

⁶⁸³ Taş İli, 11 Teşrinisani 1925, S.134, s.1.

yıllardır hakanların, sultanların ayak basmamış olması ve terakkiden mahrum kalmasının başlıca sebebi ulaşım araçlarından mahrum kalmak olduğu belirtilmiştir. Devamında demiryolunun önemine değinilmiş ve Karaman'ın beş saat yakınında bulunan Silifke'nin taş, orman başta olmak üzere birçok doğal kaynaktan istifade edemediği belirtilmiştir. Yazar, Silifke-Karaman karayolunun önemli olmasıyla beraber demiryolu hattı da kurulduğu takdirde bine yakın köyden geçecek bu hattın bu köylere medeniyet eserleri saçacağını ifade etmektedir. Rıfat Bey yazısını bu hatta dair yazılanlara ve hattın elbet bir gün yapılacağını ve kendilerinin de bu yönde yayınlarda bulunacağını ifade eden şu sözlerle noktalar;

Bir taraftan Mersin, diğer taraftan Alaiye, Antalya, ve hatta Konya Vilayetlerinde neşriyatta bulunan rüfekaımız Silifke- Karaman hattının ehemmiyetten ari olduğunu ikide bir yazmakla Silifke halkının teessürünü badi oluyor. Memleketin muhtaç olduğu terakkiyat ve ümrani takdir buyuran muhterem ve yüksek dimağlar meseleyi hal edeceği şübhesiz bulunduğundan bugün olmazsa yarın, yarın olmazsa öbür gün Silifke-Karaman hattı behemehal yapılacağını ve bunun diğer bahr-i sefid sahilindeki limanlara nazaran en ziyade iktisadi ve siyasi bir liman olduğunu atiyen birkaç makale ve delail-i kat'iyeye ve fenniye ile ispata çalışacağımızı ilave eyleriz.⁶⁸⁴

6.3. Haberleşmeye Yönelik Çalışmalar

İçel vilayetinde telefon hattı çalışmaları tamamlanmaya başlamış ve Yağda nahiyesinin merkezi Erdemli köyüne kadar tamamlanmış olan telefon hattı Alata Köprüsü'nde Mersin vilayeti telefon hattı ile birleştirilerek komşu vilayet olan Mersin ile iletişim sağlanmıştır. Böylelikle birkaç gündür Mersin vilayetiyle muhabereye başlanmıştır. Silifke-Mut telefon hattı ise Mut'un Çortak köyüne kadar ilerlemiştir. Bu hattın tamamlanmasıyla vilayet merkezi ile Mut kazası arasında haberleşme başlayacaktır. Ayrıca yapılmakta olan bu hat vilayet dahilinde telefon hattı kurulumunun son aşamasıdır. Bu hatta yapıldığı takdirde İçel vilayeti genelinde kaza nahiye ve köyler tamamen birbirine bağlanmış hale gelecektir.⁶⁸⁵

Posta ve haberleşme günümüzde çok hızlı bir surette yapılsa da geçmiş yıllarda merkezden ziyade taşraya ulaşmak müşkül olmuştur. Bu nedenler arasında ulaşım araçlarının yokluğu başta olmak üzere maddi yetersizlik ve gelişmişlik düzeyini sıralamak mümkündür. Fakat her ne kadar gelişmişlik ve okuma yazma düzeyi az olsa da bu insanların haberleşme ihtiyacının olmamasına sebep gösterilemez. Uzaktaki insanlardan haberdar olmak üzere mektup, olayları ve gündemi takip etmek içinse matbuat önemli bir araçtır. Fakat bunlar şehir merkezinden köylere giderken bir takım aksaklıklar yaşanmaktadır. Taş İli gazetesinde

⁶⁸⁴ Taş İli, 25 Teşrinisani 1925, S.136, s.2.

⁶⁸⁵ Taş İli, 12 Mayıs 1926, S.159, s.3.

bu gecikmelere dair bir haber de Silifke gazete bayisi Tahsin Efendi vilayet matbaasına müracaatla “12 Teşrinisani'de 50 “Papağan”, 21 Teşrinisani'de yüz “Papağan”, 12 Kanunuevvel'de yine 100 “Resimli Hafta” ve 23 Kanunusani'de 50 “Papağan” ve 26 Kanunusani'de de 100 “Resimli Hafta” ve 2 Şubat'ta 30 “Resimli Gazete”lerin Silifke postanesine gelerek eline geçmediği şikâyetinde bulunmuştur. Aynı şekilde Vilayet Matbaasına gelen bir kısım gazeteler de gelmemiştir. Bayinin ve matbaanın gazetelerinin hangi posta merkezlerinde kaldı ise bulunması rica edilmektedir.⁶⁸⁶

Taş İli gazetesi kendilerine gelen şikâyetlerden dolayı yayınladığı bir haberde kaza ve nahiyeleere ait postaların ulaştırılması için karakollara verildiğini fakat bunların sahiplerine ulaşmadığının anlaşıldığını belirtmekte ve bu durum için bir çözüm önerisi sunmaktadır. Merkez vilayette olduğu gibi her nahiye adına kaza merkezlerine bir posta kutusu alınmasını bu kutuda toplanan postaların nahiye tarafından belirlenen kırbekçisi yahut bir görevli tarafından teslim alınarak sahiplerine ulaştırılmasını önermektedir. Bu hususta kaymakam ve nahiye müdürleri başta olmak üzere jandarma kumandanlarından girişimde bulunmalarını rica etmektedir.⁶⁸⁷

Bu durumun farkında olan yetkililer posta kutusu gibi bir çözüm üretmişlerdir. Dâhiliye Vekâletinden gelen tebligat gazetede yayınlanarak halka posta konusunda önemli bilgi sunulmuştur. Vekâlet tebligatının özeti şöyledir: Her postanede alakadar köyler için birer posta kutusu bulundurularak bu kutuların anahtarlarının köy ihtiyar heyetinde bulunması ve bu iş için birinin görevlendirilmesi gerektiği bildirilmektedir. Bu görevli belirli vakitlerde postaneye gelerek posta kutusundaki postaları alarak köyde ihtiyar heyeti huzurunda sahiplerine teslim etmesi gibi bir usul belirlenmiştir. Posta kutuları köy halkınca aynı tarzda ihtiyacı karşılayacak kadar posta kutusu yaptırılarak postanenin uygun bir yerine koyulacaktır. Bu konunun uygulanması hususunda posta müdüriyetlerine mahalli hükûmetlere müracaat etmesi tebliğ kılınmıştır.⁶⁸⁸ Bu tebligatın akabinde Taş İli gazetesi posta kutusuna dair şöyle bir yazı yayınlamıştır;

Köylülerimize Müjde:

Benim oğlumdan mektup gelmedi benim namıma gelen gazeteler tehire uğrardı diye matbaamıza vaki olan müracaatı işte Dâhiliye Vekâleti Celilesi halletti. Merkez vilayet postanesinde bir

⁶⁸⁶ Taş İli, 9 Şubat 1925, S.98, s.2.

⁶⁸⁷ Taş İli, 27 Mayıs 1925, S.112, s.2.

⁶⁸⁸ Taş İli, 16 Şubat 1925, S.99, s.4.

abone kutusu ikiyüz kuruştan ibarettir bilumum köylümüze tavsiye eder her köyün birer kutu elde ederek muhaberelelerinin bu suretle teminini tavsiye eyleriz.⁶⁸⁹

Posta kutusu alınmasına yönelik girişimler meyvesini vermeye başlamıştır. Posta Kutusu başlığıyla yayınlanan haberde gazetede posta kutusu üzerine yapılan yayın üzerine Bolacalı Nahiyesi Müdürü Yusuf Bey, nahiyeğe bağı dokuz köyün tümüne ayrı posta kutusu olarak her köy adına gelen postalar köy korucuları vasıtasıyla sahiplerine ulaştırmıştır. Gazete Yusuf Bey'in bu gayretine teşekkür ederek Yağda, Ayaş nahiyeleriyle birlikte merkeze bağı köylerin de merkez postanesinden posta kutusu edinerek gelen postaların kolcular veya itimat edilen bir zat aracılığıyla almalarını tavsiye etmektedir.⁶⁹⁰

Matbaa müdürü ve gazetenin başyazarı Rıfat Bey 110 numaralı nüshada yayınlanan yazısında tekrardan posta sorununa değinmiştir. Köylerden postaların ulaşmadığı yönünde gelen şikâyetlerin haklı olduğunu ifade eden yazar birçok mektubun vasıtalı olarak gönderilmesinden dolayı dükkânlarda kalarak sahiplerine ulaşmadığını belirtmekte ve posta kutusu hususunda yaşanan gelişmelere değinerek köylere seyyar posta müvezzinin lazım olduğunu ve lazım olan yerleri zikretmektedir.

Bolacalı Nahiye Müdürü Yusuf Bey, Yağda Nahiyesinin Keloluk köyünden Mavi Alizade Tevfik ve Ayaş nahiyesinin Çatak köyünden Ahmet Usta oğlu İshak Efendiler birer posta kutusu almıştır. Haftanın belirli günlerinde kır bekçisi isbat-ı vücut ederek Silifke Postanesine gelen postaları teslim alarak sahiplerine ulaştırmaktadır. Köylere her ne kadar posta ulaşmış olsa da köylüler gazete ve dergiye abone olmak istedikleri takdirde vesaitsizlikten dolayı bu isteklerini gerçekleştirememektedirler. Bu sebeple Silifke'nin büyük köylerine gişe açılarak haftada bir gün dahi olsa posta müvezzi ile köylülerin mektup ve gazetelerini ulaştırma vaktinin geldiğini belirten yazar bu hususun köylülerin aydınlanması açısından önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Silifke'ye uzaklığı on saat olan Mağara'da ve Mağara'ya uzaklığı dört saat olan Keloluk nahiyeleri için birer gişe açtırılmıştır. Bununla birlikte köylü ve aşiretlerin cvelangahı ve ikametgahı olan Mağara ve Keloluk nahiyeleri için bir ve Silifke halkının yaylağı olan ve birçok köyün ortasında yer alan merkeze uzaklığı sekiz saat olan Gökbelen'de altı ay kalmak suretiyle bir ve merkez vilayette iki seyyar posta müvezzinin tayinin elzem olduğunu ifade

⁶⁸⁹ Taş İli, 16 Şubat 1925, S.99, s.4.

⁶⁹⁰ Taş İli, 18 Mart 1925, S.103, s.3.

ederek Silifke ve Adana Posta ve Telgraf Müdüriyetlerinin bu konuda birazcık fedakârlık gösterdikleri takdirde sorunun çözüleceğini ifade etmektedir.⁶⁹¹

Posta kutusu hususunda yapılan çalışmaların başarıya ulaştığını gösteren bir teşekkür metni gazetenin 20 Mayıs 1925 tarihli nüshasında yayınlanmıştır. Teşekkür metni Keloluk karyesinden Ahmet Tevfik Bey tarafından yazılmıştır. Ahmet Tevfik Bey önceleri köylerine posta gelmediğini, Taş İli gazetesinin teşvikleriyle alınan posta kutusuyla üç haftadır düzenli olarak birçok gazete ve mektupların vakti vaktine köye ulaştığını belirtmektedir. Ahmet Tevfik Bey gazetenin bu husustaki çalışmalara köy halkı namına teşekkür etmektedir.⁶⁹²

6.3.1. İçel’de Telefon ve Telgraf Hattı Çalışmalarına Dair Haberler

1925 yılı içerisinde İçel vilayeti genelinde telefon hattı çekme çalışması başlamış ve neticesinde hemen hemen her köy, nahiye kaza karakollarına kazalar da vilayet merkezi olan Silifke’ye telefon hattı ile bağlanmıştır. İçel vilayetinde yapılan telefon hattı çalışmaları zaman zaman gazetede yer almıştır. Yayınlanan bu haberler nerelerde çalışıldığı ve çalışmaların seyrine dair bilgi vermektedir. Bu konuda yayınlanan ilk haber Gülnar muhabirinden alınan ve gazetenin 15 Nisan 1925 tarihli nüshasında yayınlanan haberdır. Haberde Gülnar kazası dahilinde yapılacak olan telefon hattı için merkez kazadan itibaren direklerin dikilmeye başlandığı ve Ovacık nahiyesine ait kısım için Bölük Kumandanı Yüzbaşı Kemal Bey Ovacık’a hareket ettiği bildirilmektedir. Haberde ayrıca Ovacık’la haberleşmede zorluk yaşandığı ve telefon hattının çekilmesiyle bu sorunun çözüleceği ifade edilmektedir.⁶⁹³

Gazetenin 17 Haziran 1925 tarihli nüshasında “Telefon Şebekesi” başlığıyla yayınlanan haber 1925 yılı Haziran ayına kadar çekilmiş olan telefon hatlarının tamamına dair bilgi vermektedir. Çalışmalar neticesinde Silifke-Persendi, Persendi-Kızıkalesi, ve Kızıkalesi’nden Erdemli’ye kadar olan 55 kilometrelik telefon hattı çekilmiştir.

Silifke-Taşucu, Taşucu-Ovacık, Ovacık-Gilindire ve Gilindire Yanık Mağara’dan Bozyazı’ya ve buradan Anamur kaza merkezine kadar olan kısım tamamen telefon hattıyla birbirine bağlanmıştır. Gilindire-Yanık Mağara arası ise tamamlanmaya çalışılmaktadır.⁶⁹⁴

⁶⁹¹ Taş İli, 13 Mayıs 1925, S.110, s.1.

⁶⁹² Taş İli, 20 Mayıs 1925, S.111, s.3.

⁶⁹³ Taş İli, 15 Nisan 1925, S.107, s.2.

⁶⁹⁴ Taş İli, 17 Haziran 1925, S.115, s.3.

Anamur ile Gazipaşa arasındaki telefon hattı ise Kaledran mevkiine kadar yaklaşmıştır. Kısa süre içerisinde İçel vilayetinde 185 kilometrelik telefon hattı çekildiği belirtilmektedir. Yakın bir zamanda vilayetin sahil kısmı tamamlanarak proje gereği Silifke-Çiftlik, Anaypazarı-Gilindire hattına bağlanması planlanmaktadır. Ayaş ve Yağda nahiyelerine çekilecek hat için ödenek bulunmaması sebebiyle iki nahiyenin sakinleri ikişer yüz lira vermeyi tahüt etmiştir. Taahüt edilmiş olan 400 liralık bu meblağın gelmesiyle Keloluk-Ayaş arası telefon hattı çekilmiş olacağı belirtilmektedir. Yine Çiftlik-Mut arası hattı için de bir yardım söz konusudur. Bu hat için gerekli malzemeler bulunsada da çekilmesi için gerek 550 lira Mut hamiyetmendanı tarafından karşılanmasıyla bu hatta da başlanacağı bildirilmektedir. Haberin sonunda ise sahil kısmının merkeze bağlanması hususunda çalışmada bulunan Silifke Jandarma Heyetine başarılar dilenmektedir. İhtisası dolayısıyla yorgunluk tanımaz bir gayretle hattın çekilmesi, santralin kurulmasıyla telefon şebekesinin tesisinde çalışan Kemal Efendi'ye de ayrıca teşekkür edilmektedir.⁶⁹⁵

Vilayet Jandarma Kumandanlığından, Vilayet dahilindeki jandarma karakollarına ve kaza merkezine yapılacak olan telefon hatları için gerekli malzemelere dair bir münakasa ilanı 5 Ağustos 1925 tarihli nüshada yayınlanmıştır. İlanda 17 Temmuz 1925 tarihinden itibaren münakasanın başlayacağı ve 27 gün münakasada, üç gün askıda kaldıktan sonra 30. gün ihalesi yapılacağı belirtilen malzemelerin ilanı sadece bu nüshada yayınlanmıştır. İhaleyi alan müteahhitin malzemeleri 20 gün içerisinde Silifke'de teslim etmesinin mecburi olduğu belirtilmiştir.⁶⁹⁶ Telefon hattı için gerekli olduğu belirtilen malzemeler şu şekildedir;⁶⁹⁷

Tablo 8 Telefon Hattı İçin Gereken Malzemeler

Sıra	Malzeme
1	Dört buçuk milimetre katarında çıplak altıbin kilo telefon teli.
2	Numunesi Jandarma dairesinde mevcut izolator (fincan mâ-demir) ikibin ikiyüz adet.
3	Siman marka masa telefon makinesi beş adet.
4	Üç adet aynı marka duvar telefon makinesi.
5	Üç adet aynı marka beşli santral.
6	On adet manganez levha.
7	Otuz adet pil kömürü.
8	İki adet tel bukecek.
9	İki adet pens.
10	Bir planka takımı.
11	Beş adet burgu.
12	Yirmi adet pil kavanozu.
13	Beş adet micred.
14	On kilo nişadır.

⁶⁹⁵ Taş İli, 17 Haziran 1925, S.115, s.4.

⁶⁹⁶ Taş İli, 5 Ağustos 1925, S.121, s.4.

⁶⁹⁷ Taş İli, 5 Ağustos 1925, S.121, s.4.

15	İki kangal incebağ tel.
16	Beş adet kominatör.

Ayrıca vilayetteki telgraf hatlarında yapılan çalışmaya dair bir ilan gazetede yer almıştır. Habere göre İçel vilayeti dahilinde telgraf hatları için gereken 200 adet direk Vilayet Posta ve Telgraf Müdüriyeti tarafından münakasaya koyulduğu gazetenin 95 numaralı nüshasında yayınlanmıştır.⁶⁹⁸

Gazeteye Gülnar'dan gelen Naci imzalı mektup 2 Eylül 1925 tarihli nüshada yayınlanmıştır. Mektupta kazaya bağlı olan Ovacık nahiyesi ile haberleşmede vesaitsizlik yüzünden sıkıntı çekildiği fakat telefon hattının bağlanmasıyla sorunun çözüldüğü belirtilmektedir. Ayrıca Gilindire-Anaypazarı hattının da iletişimi bir nebze saha kolaylaştıracağı ifade edilmektedir. Naci Bey hem Ovacık hem de Gilindire telefon hatlarında çalışmalara bizzat iştirak eden Jandarma Kumandanı Yüzbaşı Kemal Bey'e halk adına teşekkür eder ve köylülerden de telefon hattına zarar vermemelerini istemektedir.⁶⁹⁹

Naci Bey'in teşekkür yazısının ardından telefon hattı çalışmalarına dair yayınlanan haber yaklaşık üç ay sonra "Silifke Telefon Şebekesi"⁷⁰⁰ başlığıyla yayınlanmıştır. Telefon hattı çalışmaları kapsamında vilayetin sahil kısmında Erdemli'den Gazipaşa'ya kadar kaza merkezlerine telefon hattı çekilerek Antalya'ya kadar olan hat tamamen birbirine bağlanmıştır. Giliindire nahiyesi ile Gülnar kaza merkezi arasına da telefon hattı çekilmiştir. Vilayet genelinde çekilen hatların toplam uzunluğu 344 kilometreye ulaşmıştır.

1925 yılı içerisinde yapılması kararlaştırılmış olan Silifke-Mağara, Silifke-Mut telefon hatlarına lazım olan malzemelerin siparişi verilmiştir. Malzemelerin kanunuevvelin ilk haftalarında vilayete gelmesi beklenmektedir. Malzemelerin gelmesiyle hattın yapımına başlanacaktır. Bu suretle 175 kilometrelik bir hat daha çekilmiş olacaktır. Bu hattın da çekilmesiyle İçel vilayeti genelinde telefon hattı mesafesi 519 kilometreye ulaşacaktır.

Yapılan çalışmalar neticesinde 1925 yılının son aylarında İçel vilayetine bağlı kaza ve nahiyeler ve jandarma karakolları birbirine bağlanarak merkez vilayetle iletişim sağlanmıştır. Telefon hattının yapımında Jandarma Bölük Kumandanı Binbaşı Naci ve mülhakat Yüzbaşı Sami Bey ve Bölük Kumandanı Yüzbaşı Arif Bey ve diğer kaza kumandanlarının çalışmaları takdire şayan bir surettedir.⁷⁰¹

⁶⁹⁸ Taş İli, 12 Kanunusani 1925 S.95, s.2.

⁶⁹⁹ Taş İli, 2 Eylül 1925, S.123, s.3.

⁷⁰⁰ Taş İli, 9 Kanunuevvel 1925, S.138, s.4.

⁷⁰¹ Taş İli, 9 Kanunuevvel 1925, S.138, s.4.

Silifke-Mağara ve Silifke-Mut telefon hattı için verilmiş olan siparişler İstanbul'dan Çanakkale vapuruyla gönderilmiştir. Birkaç güne vilayete ulaşması beklenen malzemeler 20 sandık izolatör ve 193 kangal telden ibarettir. Bu malzemelerin gelmesiyle hat çalışmalarına derhal başlanacak olduğu bildirilmektedir.⁷⁰²

İçel vilayetinde telefon hattının genişlemesiyle yağışlı mevsimlerde şimşek ve yıldırım akımlarının yeryüzüne zarar verecek şekilde yeryüzüne inmesinin sonucu olarak İçel vilayet merkezinde bundan kaynaklı zararlar meydana gelmiştir. Yıldırım ve şimşek gibi afetlerin etkisini azaltmak amacıyla paratoner ihtiyacı hâsıl olmuştur. Esasında memleket için zaruri bir ihtiyaç olan paratoner, telefon hattının genişlemesiyle daha çok gündeme gelmiştir. Taş İli gazetesi yıldırımdan kaynaklı vakaları ve paratoner ihtiyacını gündeme taşıyan yayınlar yapmıştır.

“Saika” başlığıyla yayınlanan haber gazetede karşımıza çıkan ilk paratoner ihtiyacına yönelik haberdır. Haberde 6 Teşrinievvel 1925 tarihinde Orta Mektep ve Göksu Nehri arasına yıldırım düşmüş fakat düştüğü nokta tespit edilememiştir. Gazete 1925 yılında ne okulda ne de Hükümet Konağı'nda paratoner olmadığını belirtmekte ve yetkililere bir önceki yıl Yeni Camii minaresine düşen yıldırım hatırlatılarak bu ihtiyaç yetkililerin dikkatine sunulmuştur.⁷⁰³

“Alakadarandan Bir Rica”⁷⁰⁴ başlıklı haber İçel vilayetinde telefon hattının genişlemesiyle ortaya çıkan paratoner eksikliğine dikkati çekmektedir. İçel vilayetinde hem telefon hatlarının genişlemiş olması hem de coğrafi durumu sebebiyle 1924-1925 yılları arasında Silifke içine üç defa yıldırım düşmüştür. Kaleye yakınlığından dolayı Pazarkaşı, Bucaklı ve Cami-i Kebir Mahalleleri yıldırımın etkisinden bir nebze olsa kurtulmaktaysa da Saray, Mukaddem Mahalleleri ve hastane civarı tehlikeye açık bir vaziyettedir. Yıldırımın olası zararlarını önlemek amacıyla fazla maliyeti olmayan paratonerlerin Hükümet Konağı, lise binası ve hastane civarına yerleştirilerek yıldırım tehlikesinin %90 oranında önlenmiş olacağı belirtilerek bu hususta yetkililerin dikkati çekilmeye çalışılmıştır.

Paratoner alımı için ilk girişim yaklaşık dokuz ay sonra gerçekleşmiştir. Vilayet Müessesat-ı Hususiye adına 1926 yılı bütçesine konulmuş olan tahsisattan numune olmak üzere

⁷⁰² Taş İli, 16 Kanunusani, S.139, s.2.

⁷⁰³ Taş İli, 7 Teşrinievvel 1925, S.129, s.2.

⁷⁰⁴ Taş İli, 11 Teşrinisani 1925, S.134, s.2.

İstanbul'dan bir adet paratoner sipariş edilmiştir. Kurulacak bu ilk paratoner tecrübesi neticesinde uygun görüldüğü takdirde diğerlerinin de alınacağı bildirilmiştir.⁷⁰⁵

Paratoner için tecrübe çalışmaları daha yeni başlamışken Silifke'de acı bir olay yaşanmıştır. 4 Kanunuevvel Cumartesi günü saat 14.15'te yağmur yağmaktayken haberleşmekte olan Silifke ve Ermenek telgrafhaneleri havada yıldırımın izlerini hissederek haberleşmeyi bitireceği esnada Silifke'ye yakın bir yere düşen yıldırım hatlardan geçerek telgrafhane içinde düşmüştür. Bomba gibi patlayan yıldırımın etkisiyle o sırada makine başında bulunan muhabere memuru Osman Efendi yere düşmüştür. Odanın alev aldığını farkedenden posta memuru İlyas Efendi yangını söndürerek Osman Efendi'yi eczahaneye sevk ettirmiştir. İlyas Efendi'nin çabaları büyük bir facianın önüne geçmiştir. Taş İli gazetesi ufak masrafla tedarik edilecek olan paratonerin İçel'de bulunmadığını üzümlere belirttiği bu haberi "Memlekete Siper-i Saika Lazımdır" başlığıyla yayınlamıştır.⁷⁰⁶

⁷⁰⁵ **Taş İli**, 25 Ağustos 1926, S.169, s.1.

⁷⁰⁶ **Taş İli**, 8 Kanunuevvel 1926, S.184, s.1.

YEDİNCİ BÖLÜM

SAĞLIK ÜZERİNE YAYINLAR VE İÇEL’DE SAĞLIK FAALİYETLERİ

7.1. Taş İli Gazetesinde İçel’de Sağlık Haberleri

Silifke’de 1925-1927 yılları arasında Gureba Hastanesinin varlığından gazetenin bazı nüshalarında söz edilmektedir. Gülnar kazasında da sağlık ocağı gibi küçük bir dispanser bulunmaktadır. Mut kazasında da 1925 yılında yeni bir hastane inşa edildiği ve Doktor Zihni Bey tarafından ücretsiz hizmet verildiği de kayıtlara geçmiştir. Anamur kazasında da kaza doktorunun bölgede oldukça yaygın olan sıtma hastalığına karşı faaliyetleri olduğuna Fazıl Turgut Bey’in mektuplarında görmekteyiz. Vilayetin resmi gazetesi olması hasebiyle Taş İli gazetesi siyasi, sosyal konuların yanında sağlık alanında gerek resmi haberler olsun gerek sağlıkla ilgili halkı bilgilendirecek yayınlar yapmıştır.

Gazetede sağlık alanında yayınlanan ilk haber “Vilayet Haberleri”⁷⁰⁷ başlığı altında yayınlanmıştır. Haber Silifke Devlet Hastanesiyle ilgilidir. “Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye Vekâletinin taşra sıhhiye müesseselerine yardım faslından olmak üzere”⁷⁰⁸ İçel vilayetine de 5000 liralık destek sağlanmıştır.

İçel Valisi Fahri Bey ve İçel Mebusu Doktor Tevfik Bey aracılığıyla Gureba Hastanesine alınan 40 adet somyalı karyola, 80 metre mantarlı muşamba ile üç paket mukavva satın alınmıştır. İçel’e ulaşan bu malzemeler derhal hastaneye nakledilmiştir. Taş İli gazetesi hastaneye bu malzemelerin alınması hususunda maddi destekte bulunan Sıhhiye Vekâletine ve malzemelerin alınmasına aracılık eden İçel Valisi Fahri, İçel Mebusu Doktor Tevfik ve Vilayet Sıhhiye Müdürü Nazım Muhiddin Beylere teşekkürlerini sunmaktadır.

Bu malzemelerin temin edildiği sırada yine Sıhhiye Vekâletinden gelen ödenekle olacak ki hastanenin bazı mahallerinde tadilat yapılmıştır. Tadilat esnasında hastanenin mutfağına iki

⁷⁰⁷ Taş İli, 19 Kanunusani 1925, S.96, s.1.

⁷⁰⁸ Taş İli, 19 Kanunusani 1925, S.96, s.1.

tarafından bacalı ocak açtırılmış, hastane hamamı mükemmel bir hale getirilmiş, pencere ve camlar tamamen takılmış, hastane helasının üzeri kapatılmıştır. Ayrıca hastanenin badana ve mefruşatının temizliğinde hastane çalışanları çok özenli davranmaktadır. Bu çalışmalarından dolayı hastane çalışanlarında da teşekkürlerini ifade eden gazete o sırada hastanede mevcut olan tahtakurusunun tamamen temizlenmesini ve hastaların istirahat ortamının sağlanması ricasında bulunmaktadır.⁷⁰⁹

Cumhuriyetin ilk yıllarında sıtma yaygın sağlık sorunlarından biridir. Silifke’de Göksu Nehri’nin ve civar köylerde denize akmayan su yataklarının teşkil ettiği bazı bataklıklardan husule gelen sıtma hastalığı genelde kininle tedavi edilmiştir. Gerek ulaşım imkânları gerekse maddi yetersizlikler sağlık hizmetlerinin sunulmasını geciktirmiştir. İmkânlar kısıtlı olmasına rağmen taşrada görevliler faal bir şekilde çalışmaktadır. Buna örnek olarak Yağda nahiyesinden Güzeloluklu Ahmet Refik tarafından gazeteye gelen “Bu Mahrumiyet Ebedi mi?”⁷¹⁰ başlığını taşıyan yazıda Mersin’in Elvanlı nahiyesinde sıhhiye memurunun bütün köylerde ev ev dolaşarak kinin dağıttığını, çiçek aşısı yaptığını ve merhem tavsiyesinde bulunduğunu belirtmektedir. Böyle çalışan memurları gördükçe kendi nahiyesinde bunlardan mahrum kalındığını ve bu gibi usullerin kendi nahiyesinde de tatbik edilmesini ilgili dairelerden rica etmektedir.

Geçmişten beri bulaşıcı bir hastalık olan çiçek hastalığına karşı aşı tedavisi Osmanlı Devleti’nden beri uygulanagelen bir yöntemdir. Cumhuriyet döneminde de çiçek aşısı uygulaması devam etmiştir. Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaiye Müdüriyeti’nden gelen bir ilan İçel vilayetinde çiçek aşısı uygulamasına dair bilgi vermektedir. İlanda İstanbul Telkikhanesinden yeniden celp edilen taze çiçek aşılarının vilayete ulaştığı bildirilmekte ve çiçek aşısı olmayan çocukların vasilerince Sıhhiye Dairesine getirilerek aşılatılması istenmektedir.⁷¹¹

Sıhhiye Vekâletinden 1925 yılı Kanunusani ayında gelen 5.000 liralık ödeneğin ardından ikinci bir ödenek haberi 1925 yılı Mayıs ayında yayınlanmıştır. Haberde Vilayet Hastanesinin eksiklerine harcanmak üzere vekâletçe taşra müessesatı sıhhiyesine muavenet tahsisatından İçel vilayetine 3.000 lira ayırdığı bildirilmektedir.

Sıhhiye Müdüriyetinden gelen bir ilan İçel vilayetinde sıtma ile mücadele edildiği ve bu mücadelede durumu olmayan vatandaşların göz önüne alındığı dikkati çekmektedir. İlanda

⁷⁰⁹ Taş İli, 19 Kanunusani 1925, S.96, s.1.

⁷¹⁰ Taş İli, 9 Şubat 1925, S.98, s.2.

⁷¹¹ Taş İli, 15 Nisan 1925, S.107, s.4.

vilayete ücretsiz kinin geldiği bildirilmekte; “bikes, fukara ve muhtaç” olanların ihtiyar heyetlerinden aldıkları sıtmalılı veya fakir olduklarına dair belge ile Sıhhiye Müdüriyetine müracaat etmeleri gerektiği bildirilmiştir.⁷¹²

Sıhhiye Müdüriyeti vilayette gerçekleşen ölümler hususunda da resmi bir işlem başlatmış olması gazetede yer almıştır. Bu habere göre gerçekleşen ölümlerde Sıhhiye Dairesinden tezkere alınarak defin işleminin gerçekleşmemesi zorunlu kılınmıştır. Bu hususa uymayanlar hakkında cezai işlem başlatılması da kararlaştırılmıştır.⁷¹³ Böylelikle vilayette gerçekleşecek ölümler de resmîyete göre hareket edilmesi ve bir vatandaş öldüğü takdirde devlet kayıtlarına girerek ilerde yaşanabilecek aksiliklerin önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Gazetenin 2 Eylül 1925 tarihli nüshasında Sıhhiye Müdüriyetinden gelen bir ilan yayınlanmıştır. Silifke’de o dönemlerde eczahane ve hastane bulunmasına rağmen tıbbi bir kuruluş olmayan attarların tıbbi ilaçlar satmasının önüne geçmeye yöneliktir. İlanda Silifke merkezde bulunan attarlarda tıbbi ilaçlar satıldığı belirtilerek bu durumun derhal yasaklanarak ilaçlara el konulacağı, herhangi bir dükkânda insanların muayenelerine dair bir müsvedde görülürse müsadere edilerek yasal işlem yapılacağı attarlara ilan duyurulmuştur.⁷¹⁴

30 Eylül 1925 tarihli nüshada Sıhhiye Müdüriyetinin halka kinin dağıtımıyla ilgili bir ilanı yayınlanmıştır. İlanda sıtma hastalığında halkın faydalanması için İstanbul Sıhhiye Müdüriyetinden İçel Sıhhiye Müdüriyetine yeterli miktarda kinin getirilmiş olduğu ilan edilmekte. Kinin almak isteyen sıtmaya yakalanmış olanların merkezde yaşayanların Sıhhiye Müdüriyetine kazalarda yaşayanların ise Kaza Hükümet Tabipliklerine başvurmaları gerekmektedir.⁷¹⁵

1926 yılında Silifke’de çocuklarda kızamık hastalığı zuhur etmiştir. Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaiye Müdüriyetinden gelen ilanda belirtilen kızamık salgınından dolayı Silifke’de okullar bir süreliğine tatil edilmiştir. İlanda mahallelerde bu hastalığa yakalanmış çocukların ebeveynelerinin Sıhhiye Dairesine müracaat etmesi ve kendilerine sıhhi tedbirler için söylenilenlere uymaları gerektiği ilan edilmektedir.⁷¹⁶ Şubat ayında eğitime ara verilen

⁷¹² Taş İli, 17 Haziran 1925, S.115, s.4.

⁷¹³ Taş İli, 24 Haziran 1925, S.116, s.4.

⁷¹⁴ Taş İli, 2 Eylül 1925, S.124, s.3.

⁷¹⁵ Taş İli, 30 Eylül 1925, S.128, s.1.

⁷¹⁶ Taş İli, 10 Şubat 1926, S.147, s.4.

okullarda yaklaşık bir ay sonra hastalığın etkisinin geçmesiyle beraber yeniden eğitime başlanmıştır.⁷¹⁷

Taş İli'nin 171 sayılı nüshasında Silifke öğretmenlerinden Emine Hüseyin Hanım'ın "İlk İhtiyaç"⁷¹⁸ başlıklı yazısı yayınlanmıştır. Memleketin önemli dertlerini yazmaktan kendini alıkoyamadığını belirten Emine Hanım bu yazısında İçel vilayeti genelinde işitmiş olduğu sağlık sorunlarına değinmiştir. Emine Hanım'ın verdiği bilgilere göre İçel'de sıtma, göz ağrısı ve frengi gibi hastalıklar yaygındır. Emine Hanım salgın halindeki bu hastalıklar hususunda doktorlardan halk ile yakından ilgilenmelerini şöyle istemektedir;

Bu hastalıkların korkunç mikropları altında inleyen binlerce evlad-ı vatan ve nesil-i müstakbelin sinesinde pek bariz ve acıklı bir şekil aldığı ve halk arasına fazla dağılmış olan <<bu>> bulaşık salgın hastalıkların tedavi ve izale-i fenniyesine vakit şıtab etmek vazifesini alan mükellef genç, faal doktorlarımızın nazar-ı teemmül ve rikkat kabiliyelerinden bir an bile devr tutmamalarını şu yirminci asır medeniyetin terakkiyat-ı fenniyesi icap ettirmekte olduğunu izaha lüzum göremem. Yalnız temenni ederiz ki: halk ile daimi, sıkı ve görücü bir temasla aynı sıhhat, aynı ihtiyaç aynı mahrumiyet feciayı kendilerine anlatmak suretiyle memleketin en hicra köşelerine varıncaya kadar uzak ve yakın köylülerimizi birer, birer muayene ve sıkı murakabeden geçirmek ve taraf taraf hiç olmazsa küçük sıhhiye memurları seyyar ve daimi bir halde bulundurmak mecburiyetiyle bu mühim hastalıklar hakkında tecessüs ve tahariyat neticesi ile elde edilecek malumata müsteniden esaslı bir istatistik tanzim ve ona göre tedabir fenniyesine tevessül ve mesleklerindeki ihtisas ve müktesebat ilmiye ile ibraz âsâr fiiliye eylemeleri cümlemizin ehass-ı âmâlidir.⁷¹⁹

Yazar, köylerin mahrumiyet içinde bulunduğunu, cumhuriyet hükümetinin gayelerinden birinin de umumi sağlık ve milli ekonominin temini olduğunu belirtmektedir. Bu gayelerin gerçekleşmesinin sağlam bedenlere bağlı olduğunu ifade eder. Terakki yolunda vatandaşların sağlığına dikkat etmesi gerektiğini belirtir ve halk sağlığı hususunda İçel'in ihtiyaçlarını ve halkın yapması gerekenleri şöyle aktarır;

Artık bu tükenmez mevzularım üzerinde sözlerime nihayet verirken memleketin saf ve temiz havasını tebdil ve takyid eden etrafta ve bilhassa ırmağın sağ sahilindeki süpürüntü yığınlarından taaffün eden iğrenç, pis kokular ve bu kokulardan hâsıl olan mikropların neşvünema bulmasına ve memleket dahilinde müstekrih bir manzara arz eden bu gibi çok çirkin ve sıhhat-i umumiyei ihlal ve mazarrat iras eden hallerin temadisine daha fazla meydan verilmeyerek hiç olmazsa süpürüntülerin memlekettten hariç ve muayyen bir mahalde bulundurulmasını hususuyla bazı kendilerini bilmez kimselerin de adab-ı umumiye mugayyir bir vaziyette sokak ve duvar diplerine "bevl" etmek gibi muaşerete münafi bu münasebetsizliklere nihayet verdirilmesini de belediye dairesinden memleketin refah ve sıhhat-i umumiyesini namına rica ederiz.⁷²⁰

⁷¹⁷ Taş İli, 10 Mart 1926, S.150, s.2.

⁷¹⁸ Taş İli, 8 Eylül 1926, S.171, s.2-3.

⁷¹⁹ Taş İli, 8 Eylül 1926, S.171, s.2.

⁷²⁰ Taş İli, 8 Eylül 1926, S.171, s.3.

7.2. Silifke'nin İlk Eczacısı Adnan Bey'in Silifke Belediyesi ile Anlaşmazlığı

1925 yılında Silifke'de Taş İli gazetesi üzerinden bir eczacıyla belediye arasında yaşanan tartışma hayli ilginçtir. Tartışmadaki kişi Silifke ve Mersin'in ilk Eczacısı sayılan Hacı Adnan (Bayer) Bey'dir.⁷²¹ Hacı Hulusi Efendi yazıhanesi karşısında eczahanesi bulunan Adnan Bey'in dükkânının ismi Belediye Eczanesidir. Tabelada da “Belediye Eczanesi sahibi Hacı Adnan” ibaresi yer almaktadır. Belediye idaresi eczanenin isminin -muhtemelen belediyeye bağlılık hissettireceği ihtimaliyle- değiştirilmesini bildirmiştir. Uyarı üzerine Belediye ismini Belde yapan Adnan Bey yine belediyenin dikkatinden kaçmamıştır. Belediye Riyaseti Taş İli gazetesine gönderdiği bir ilanda eczanesinin ismini Belediye'den Belde'ye dönüştürmesinin altında bir maksat olduğunu hissettirdiğini belirterek Silifke Belediyesi'nin de bu eczane ile uzaktan yakından alakası olmadığını ilan etmiştir.⁷²²

Silifke Belediyesi'nin yayınlamış olduğu ilan 116 sayılı nüshada yayınlanmıştı. Silifke Belediyesi'nin bu ilanını gören Adnan Bey bir sonraki nüshaya olayla ilgili kısa bir yazı göndermiştir. Adnan Bey'in yazdıklarından anlıyoruz ki belediye bu isim benzerliği hususunda sadece Taş İli gazetesinde ilan yayınlamamış şehrin sokaklarına da buna benzer bir ilan asmıştır. Adnan Bey ilanda üzerine atılmış olan gizli maksat suçunun neyden ibaret olduğunun açıklanmasını talep etmektedir. Belediyeden açıklama gelmediği takdirde mesleğine ve ticaret hayatında kötü izlenimlere sebep olan bu tabirden dolayı Silifke Belediyesi aleyhine dava açacağını ilan etmektedir. Yazının sonunda ise yine aynı ismini kullanmıştır; “Belde Eczahanesi Sahibi İlhan Adnan.”⁷²³ Olayla ilgili başka bir ilan ya da haber yayınlanmadığı için Taş İli gazetesi üzerinden yaşanan bu tartışmanın nereye vardığını maalesef bilemiyoruz.

7.3. Gülnar'da Şahit Olunan Sağlık Sorunları

1926 yılında Gülnar kazasının Yeniceköy köyünde Hacı Yörük ismiyle bilinen Ahmet Ağa'nın Havva isminde 33 yaşındaki kızının 15 yıldır yiyip içmediği halde sağlıklı olduğu

⁷²¹ Hacı Adnan Bayer, 1888 yılında Selanik'te doğmuştur. Babası Gümrük Memuru olması sebebiyle çocukluğu Arap yarımadasında geçmiştir. İstanbul'da Eczacılık okumuş mezun olunca Mekke'de ailesinin yanında eczane açmıştır. Şerif Hüseyin İsyanı'nda tutuklanan Adnan Bey hapisten kaçarak Anadolu'ya gelir ve İçel'e yerleşir. İçel'e döndüğünde işine burada devam etmek isteyen Adnan Bey Silifke ve Mersin'in ilk eczanesini 1923 yılında kurar. <https://www.mersineczaciodasi.org.tr/odamiz-tarihcesi> (Erişim Tarihi: 20.02.2024)

⁷²² Taş İli, 24 Haziran 1925, S.116, s.4.

⁷²³ Taş İli, 8 Temmuz 1925, S.117, s.4.

söylentileri üzerine Silifke'den Gülnar'a bisikletle seyahat eden İdman Yurdu gençlerinden Fotoğrafçı Hamdi Aydoğdu bu olayı araştırmış ve detaylarını Taş İli'ne göndereceğini bildirmiştir.⁷²⁴ Gülnar'a gelen Hamdi Bey öncelikle Çukurasma köyünden Şahin Ağa'nın yanına giderek mezkûr şahsa ulaşmak istediğini belirtir. Ahmet Ağa'nın akrabası olan Şahin Ağa Hamdi Bey'e yardımcı olur ve onları Ahmet Ağa ve kızıyla görüştürür. Hamdi Bey buluşma esnasında mezkûr Havva'nın bir fotoğrafını da çekmiştir. Orta boylarda olan Havva gayet sağlıklı bir durumdadır ve iki çift öküzün bir çiftini idare etmektedir. Hiç yorulmadan çalışan Havva, işçilerin öğle molası verdiği vakitte dahi çalışmaktadır. Hamdi Bey, Havva'nın yemek yeme teklifinde bulunanlara da canı sıkıldığını belirtmektedir.

Ahmet Ağa kızının bu durumundan şüphelenerek derhal Gülnar Müftüsü Mehmet Efendi'nin babası Hacı Efendi'ye kızını okutmaya götürmüş ve kızı iyileştiği takdirde on altın vermeyi de söz vermiştir. Hamdi Bey, Havva'nın hiçbir şey yemediğini müteveffa Hacı Efendi'nin de farkına varmış olduğunu oğlu Müftü Mehmet Efendi'den öğrenmiştir. Havva'nın bu halde olmasının sebebi olarak ise 18 yaşına girdiği sırada ansızın göğüslerini kaybetmesi olduğu ileri sürülmüştür.⁷²⁵

Havva ile ilgili haberin devamında Hamdi Aydoğdu imzalı "Kemiksiz Çocuk" başlıklı bir haber yayınlanmıştır. Haberde Gülnar'ın Pembecik köyünde ikamet eden Cemalzade Mehmet Ağa'nın oğlu Mehmet Ali Efendi'nin üç dört yaşlarındaki kız çocuğunun vücudunda hiç kemik bulunmayıp sadece kastan ibaret olduğu ve sürekli yatmakta olduğu şeklinde haber alınmış olduğu belirtilir. Fakat köyün çok uzak olmasından dolayı çocuğun fotoğraf alınamamış ve tahkikat yapılamamıştır. Taş İli gazetesi bu ilginç haberin peşini bırakmamıştır. Gazetede çocuk hakkında ayrıca bir tahkikat yaptırmıştır. Gazetenin yaptırdığı tahkikata göre çocuk bahsedildiği gibi tamamen kemiksiz değildir. Sadece boyun kemiği olmayan çocuğun vücut gelişimini tamamlayamamasından dolayı baş ve vücudunun tutmadığı anlaşılmıştır.⁷²⁶

7.4. Sağlık Üzerine Halk Eğitimi Yazıları

Taş İli gazetesi birçok alanda olduğu gibi sağlık alanında da halkı bilgilendirmek üzere ulusal basından aldığı yazıların yanı sıra vilayette görevli sağlık memurlarının gazeteye

⁷²⁴ Taş İli, 18 Ağustos 1926, S.168, s.1.

⁷²⁵ Taş İli, 25 Ağustos 1926, S.169, s.2.

⁷²⁶ Taş İli, 25 Ağustos 1926, S.169, s.2-3.

gönderdiği yazıları yayınlamıştır. Yayımlanan bu yazılarla bir nebze de olsa halka bazı yaygın hastalıklar konusunda temel bilgiler verilmiştir. Bu alanda ilk yazı Köy Hocası mecmuasından alınan Doktor Mehmet Rıfat imzalı “Frengi” başlıklı yazıdır. Frengi, Cumhuriyet’in ilk yıllarında yaygın olmamakla beraber bulaşıcı bir hastalık olarak varlık göstermekteydi. Yazıda bir deride yaralar oluşturan Frengi hastalığından köylülerin hiç çekinip korkmadığı eleştirilmektedir. Halk frenginin hurafelerle ve bazı ilaçlarla kendiliğinden geçip gideceği düşüncesindedir. Köylüler frengiden korkmayarak frengi olan insana yaklaşmak bir yana bu insanlara kızlarını vermektedir. Köylülerin yapmış olduğu bu hareket hastalığın yayılmasının sebeplerinden biridir. Doktor Mehmet Rıfat yazısını şu ifadelerle bitirmiştir;

Ağalar! Bana inanmazsanız “Köy Hocası”na sorun; böyle hastalıklara din ne diyor; gözle bakıyor, onu ondan öğrenin. Evvelki hafta Köy Hocası’nın böyle bulaşık hastalıklar için ne dediğini, neler söylediğini haber aldım. İşte onları düşünün, Peygamber Efendimizin böyle hastalıklardan nasıl sakındığını göz önüne getirinde ona göre davranın. Sonra neuzubillah bin kere pişman olursunuz ama faide vermez.⁷²⁷

Müdafaa gazetesinden alınan “Sarımsağın Hidmeti” başlıklı kısa yazıda ise herkesin ulaşabileceği sarımsağın solunum yolları, verem, bağırsak iltihabına olan faydalarından bahsedilmektedir. Günde kaç öğün sarımsak tüketilmesi gerektiğine dair bilgi verilmekle beraber bronşiti olanların ise tentürdiyot ile karıştırarak göğse pansuman yapmaları tavsiye edilmektedir.⁷²⁸

Sağlık üzerine halkı bilgilendirmek amacıyla yayınlanmış yazılardan birisi İçel’deki resmi bir görevli tarafından kaleme alınmıştır. Silifke Hastane Sertabibi Cevat Bey’in yazısı iki parça halinde yayınlanmıştır. Yazının konusu o yıllarda İçel halkının oldukça mustarip olduğu sıtma hastalığıyla ilgilidir. Yazının ilk kısmında sıtma hastalığının nerelerde görüldüğü, nasıl bulaştığı ve sıtmalılı kişide görülen belirtilerden bahsedilmiştir.⁷²⁹ Yazının ikinci kısmında sıtmanın başka bir türü olan karasu hummasından bahsedilmiş ve “Sıtma A’razından Karasu Humması”⁷³⁰ başlığıyla yayınlanmıştır. Yazıda sıtma nöbetleri tedavi edilmediği takdirde kansızlık ve dalak büyümesine yol açacağı belirtilmekte ve bunların neden ileri geldiğinden bahsedilmektedir. Yazının son kısmında ise karasu humması isimli sıtmanın daha fazla ihmal edilmesiyle oluşan başka bir seviyeden bahsedilmekteyse de Cevat Bey tedavi ettiği hastalarda bu zamana kadar ileri seviyelerde yaşanan etkileri görmediğini ifade eder.

⁷²⁷ Taş İli, 25 Mart 1925, S.104, s.2.

⁷²⁸ Taş İli, 15 Nisan 1925, S.107, s.2.

⁷²⁹ Taş İli, 9 Eylül 1925, S.125, s.2.

⁷³⁰ Taş İli, 23 Eylül 1925, S.127, s.1.

Cevat Bey'in yazısı sadece bununla sınırlı kalmamıştır. Cevat Bey Taş İli'nin 7 Teşrinievvel 1925 tarihli nüshasında “Doktorumuz Ne Diyor?”⁷³¹ başlığıyla yayınlanan yazısında sıtmanın önüne geçebilmek için alınması gereken önlemlerden bahsetmektedir. Vatandaşlara ilk olarak sivrisinek dolayısıyla sıtma tevliid eden mahallerde sivrisinek yumurtalarını ve sirkelerini öldürmek ve büyük sivrisinekleri itlaf etmeye dair bazı yöntemler verilmiştir. Yazının son kısmında ise sıtmaya karşı şahsi önlemlere yer verilmiştir. Bunlar başlıca; kapı ve pencereleri sineklikle kapatma, cibinlik kullanma ve kinin kullanmaktır. Kinin kullanmada farklı doktorların vermiş olduğu dozlardan bahsedilmekte ve bunların farklı sonuçlarından bahsetmektedir. Cevat Bey vatandaşlara kinin ile sıtmadan korunmak için beş günde bir olmak üzere günlük bir gram kinini ikiye bölerek sabah ve akşam içmeyi tavsiye etmektedir.

Köy Hocasından sağlık üzerine alınan bir başka yazı Doktor Hafız Eyüp Sırrı imzasıyla yayınlanmıştır. Yazıda çocuklarda görülen ve bulaşıcı olan kızamık hakkında bilgi verilmektedir. Yazıda özetle kızamığın nasıl bulaştığı, belirtileri, ne suretle iyileşip ne suretle ölüme kadar götürdüğü, hastaya uygulanacak tedavi yöntemleri ve hastalık boyunca hastanın nasıl bir ortamda yaşaması gerektiğine dair bilgiler verilmiştir.⁷³²

Gazete kişisel bakım diyeceğimiz alanda da bir yazı neşretmiştir. Bu yazı “Bilecik” gazetesinden alınan “Aile Hekimi”⁷³³ başlığıyla yayınlanan Bozüyük'ten Doktor Tefvik Bey tarafından yazılmıştır. Yazıda o dönem için kimi yerlerde malzemelere ulaşması imkânsız olsa da bazı malzemelerle erkek ve kadınlarda saç dökülmesine karşı, saç çıkarmak ve saçlardaki kepeklerden kurtulmak için yapılacak karışımın tarifi verilmiştir. Aynı yazı içerisinde kadınların saç boyamak için kınadan nasıl faydalanacaklarına ve kına haricinde kullanılacak saç boyaları hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca kaşlarını boyamak isteyenler için de kısa bir karışım bilgisi verilmiştir.

Mehmet Hayri imzasıyla yayınlanan “İçtimai Bir Yara”⁷³⁴ başlıklı yazı Taş İli'nin daha önceki nüshalarında sağlığı muhafaza etmeye dair yazılan makaleden dolayı kaleme alınmıştır. Bahsi geçen yazı hastalıkların tedavisinde batıl inançlara başvurmaktır. Mehmet Hayri Bey hastalanmadan önce hastalıktan korunmanın bir çaresine bakılmasını, bunun ise sihhi şartlara ve kurallara uymakla mümkün olacağını belirtmektedir. Yazar bu hususta

⁷³¹ Taş İli, 7 Teşrinievvel, S.129, s.1.

⁷³² Taş İli, 14 Teşrinievvel, S.130, s.2-3.r

⁷³³ Taş İli, 16 Kanunuevvel 1925, S.139, s.2-3.

⁷³⁴ Taş İli, 10 Şubat 1926, S.147, s.1.

söylenecek verilecek daha fazla malumatı doktorlara bırakmakla sözü insan sağlığına zarar vererek ölüme kadar götüren içki bağımlılığına getirmektedir. Yazıda alkol ürünlerinin insan sağlığına zararlarının yanı sıra toplum için de doğuracağı felaketlere değinilmiş ve içki kullanımının toplumsal bir yara haline geldiği ifade edilmiştir. Yazar bu içtimai yaraya merhem olmanın bir yolu olarak insanları aydınlatmayı görür. Bu konuda Türk Ocağı, Muallimler Birliği gibi sivil toplum kuruluşların yanında doktorlara da mühim vazifeler düştüğünü belirterek bu hususta onlardan aydınlatıcı konferanslar tertip etmeleri temennisinde bulunur.

1926 yılında Taş İli gazetesinin Ermenek muhabiri olarak karşımıza çıkan Şefik Kamil Bey'in "Ahenk-i Sıhhat"⁷³⁵ başlığıyla yayınlanan yazısında müziğin insan sağlığına faydalarına değinmiştir. I. Dünya Savaşı'nda İngilizlere esir düştüğünü belirten Şefik Kamil Bey esaret günlerinde İngilizceye merak sarmıştır. Bu sebeple bir İngilizce kitap edinen yazar savaş anılarını karıştırırken bu kitabı tekrar görür ve içini tekrar incelediğinde içinden bir fıkra gözüne çarpar. Yazarın aktardığı fıkra şöyledir:

İngiltere'nin bir eyaletinde süvari kışlasında tifo sıtması zuhur eder. Bundan bittabi hastalarla beraber sıhhati yerinde olanlarında keyfi kaçır. Alayın kumandanı askerin şu haline bakarak hastalığın vücuttan ziyade zihin ve fikre olan tesirini men ve def edecek bir tedbir düşünür, askeri eğlendirmek avutmaktan başka çare olmadığını derk ile her bölüğe birer (gayda) gönderir. Filhakika asker eğlenceye koyularak hastalığı düşünmez ve tifo sıtmasının arkası kesilir.⁷³⁶

Kitapta okuduğu bu hikâyeden hayli etkilenen yazar bu konuda kafasının meşgul olduğunu ve hayale daldığını ifade eder. Tifo hastalığına ilaç olan bu enstrümandan yola çıkarak müzik aletlerinin niçin hastalıklara çare olmayacağı sorusunu sorar. Enstrümanların yanında müzik makamlarının da sağlığa faydalı olabileceğini ifade ederek müzikle tedavi olduğu takdirde eczanelere gerek kalmayacağını ve doktorların reçete yerine müzik notası yazacağını ileri sürer. Örneğin gençlerin müzikli eğlence mekânlarına gitmek için ailesinden izin alamadığı takdirde yalan yere hasta olacaklarını iddiasıyla yazısına son verir.

Silifke'de halk sağlığını tehdit eden bir konu üzerine gazetede Naci imzasıyla "Çirkin ve Müstekreh Haller"⁷³⁷ başlıklı yazı yayınlanmıştır. Metnin asıl yazılma sebebi geçmişte evlere kadar gelen su şebekeleri olmaması ve halkın henüz çamaşır makinesi denen icatla tanışmamış olmasından dolayı çamaşır yıkamanın akarsu yataklarında yapılması üzerinedir. Zira insanlar bu suyu hem içmek hem de temizlik amacıyla kullanmaktadır. Çamaşır yıkanan mahallerin temiz tutulmaması içme suyu noktasından bir tehdit doğurmaktadır. Silifke'de

⁷³⁵ Taş İli, 10 Mart 1926, S.150, s.2-3.

⁷³⁶ Taş İli, 10 Mart 1926, S.150, s.3.

⁷³⁷ Taş İli, 25 Ağustos 1926, S.169, s.1.

şehrin içinden geçen Göksu Nehri'nin suyu geçmişte insanlar tarafından içme suyu ve temizlik amacıyla kullanılmıştır. Yazıda belirtildiği üzere o dönemde Bucaklı Mahallesi'ne giden ve Sait Efendi Sokağı'na bakan mahal önceden beri çamaşırhane olarak kullanılmaktadır. Ayrıca bu mahalde insanlar su almak için iri taşlar yığmıştır. Bu yığılı taşlar üzerinde bazı vatandaşlar çamaşır yıkamakta daha da kötüsü bu taşların olduğu mahalle pislemektedir. Naci Bey bu durumu çirkin ve müstekreh bir hal olarak nitelerken yazısına şu sözlerle son verir:

Bu ne kadar fena ve çirkin bir haldir bu halleri men etmek her adım başında bir sıhhiye bir zabıta ve bir belediye memuru bulundurulursa bile yine temin edilemez. Ancak insan insanlığını bilmekle kabil olabilir.

Karımıza, kızımıza, çocuklarımıza, hizmetçilerimize tembih ederim. Sıhhat-i umumiye ile kabil-i telif olmayan gayri insani bu hallerin temâdîsinden ictinap edelim.⁷³⁸

Gazetede alkol bağımlılığı hususunda halkın dikkatini çekmek ve farkındalık yaratmak amacıyla bu konuda bir yazı daha yayınlamıştır. “İçki Belası”⁷³⁹ başlığıyla yayınlanan bu yazıda alkolün insan vücudunda yaptığı tahribattan ve zararlarından bahsedilmektedir. Alkolün böbrek, yalancı kiloluk, kalp, karaciğeri etkilediği ve insanı ölüme sürüklediği belirtilir. Ayrıca alkol bağımlısı insanların bu davranışının gelecek nesillerinde de önemli tesirler bıraktığı ifade edilmektedir. Yazının sonuna ise büyük harflerle şu cümle eklenmiştir; “İçki kullanmaktan kendinizi olanca kuvvetiniz ile muhafaza ediniz.”⁷⁴⁰

Taş İli gazetesini yakından takip eden bir vatandaş gazetenin memleketin ihtiyaç ve sıkıntılara dair faydalı yayınlarda bulunmasını terakki noktasından takdire şayan bir durum olarak niteler. Bundan dolayı kendisi de toplumsal bir sorun olan alkol bağımlılığı hakkında yazı yazarak gazeteye göndermiştir. Yazı A(ayın). M(mim). harflerini taşıyan imza ile “Memleketimizde İçki Beliyyesi”⁷⁴¹ başlığıyla yayınlanmıştır. Yazıda İçel vilayetinin nüfusunun yüzölçümüne nazaran az olduğunu bunun sebebinin yıllarca süren savaş, eğitim seviyesinin eksikliği ve bulaşıcı hastalıklar olduğunu ileri sürer. Yazar, İçel muallimlerinden Emine Hüseyin Hanım'ın “İlk İhtiyaç”⁷⁴² başlıklı yazısında bu hususlardan bahsettiği için nüfus azlığının sebebine değinir. Yazar, nüfus azlığının ikinci büyük sebebi olarak içki kullanımını göstererek içkinin insan sağlığına olan zararlarından bahseder. İçkinin ayrıca yuvaların yıkılmasına sebep olduğunu belirtir. İslam dininde içkinin yasaklanmış olmasına rağmen insanlar içki kullanımına devam etmekte ve bu hususta yabancı milletleri geride

⁷³⁸ Taş İli, 25 Ağustos 1926, S.169, s.1.

⁷³⁹ Taş İli, 25 Ağustos 1926, S.169, s.3.

⁷⁴⁰ Taş İli, 25 Ağustos 1926, S.169, s.3.

⁷⁴¹ Taş İli, 6 Teşrinievvel 1926, S.175, s.1-2.

⁷⁴² Taş İli, 28 Temmuz 1926, S.165, s.2-3.

bırakmış durumdadır. Yazar içki kullanmanın yanı sıra bir diğer toplumsal sorun olarak değerlendirdiği mevzu ise insanların kahvehane köşelerinde işsiz güçsüz vakit geçirmeleridir. Silifke'nin nüfusuna oranla şehirdeki kahvehanelerin sayısı oldukça fazladır. Yazar 1926 yılında Silifke'de kahvehane sayısının otuz olduğunu belirtir. Kahvehanelerin vakit öldürmekten başka bir işe yaramadığını ifade eden yazar, vatandaşları işe yaramayan bu gibi hallerden uzaklaşıp, uyanmaya davet etmektedir.

Gazetenin 24 Teşrinisani 1926 tarihli nüshasında yazarı bulunmayan fakat İzmir Verem Mücadele Cemiyet-i Hayriyesi tarafından yayınlanmakta olan Sıhhi Cidal dergisinden⁷⁴³ alınan “Müteverrim Hastalara Sağlık Öğütleri”⁷⁴⁴ başlıklı yazı yayınlanmıştır. Başlığından da anlaşılacağı üzere yazı verem hastalığı olanların sağlıkları için dikkat etmesi gereken bazı hususlarda bilgi vermektedir. Yazının banyo: cildin temizliği, oda, yatak ve uyku şeklinde üç alt başlığı bulunmaktadır. İlk başlıkta banyo yapan hastaların dikkat etmesi gereken hususlar açıklanır. Oda, başlığında hastanın yaz ve kış mevsiminde odanın cephe seçimi, oda sıcaklığına; Yatak ve Uyku başlığında ise hastaların uyku saatleri, yatağın odadaki konumu, yatma ve örtünme şekline dair bilgi verilmektedir.

İçki kullanımı konusunda farkındalık yaratmak amacıyla yayınlanan bir diğer yazı Türk Sözü gazetesinden alınan Doktor Nuri Abdi imzalı “Meşrubat-ı Küulliyeye Dair Yanlış Fikirler”⁷⁴⁵ başlıklı yazıdır. Yazıda içkinin zararları açısından az veya çok içmenin mühimi olmadığı, bağımlılık yapan içkinin her türlüşünün insan sağlığı için zararlı olduğu ifade edilir. Alkolün sağlığa olan zararları anlatılarak alkolün insanın hem canını hem de malını aldığına dikkat çekilerek insanları alkolden uzak durmaya davet edilir.

Grip hastalığı hususunda yayınlanan ilk yazı Bilecik gazetesinden alınan “Grip (İnfluenza, İspanyol Nezlesi)”⁷⁴⁶ başlığını taşıyan Bozüyük Belediye Tabibi Doktor Tevfik imzalı yazıdır. Yazı grip hastalığının kısa bir tarihçesiyle başlar. Ardından hastalığın bulaşma şekillerinden bahsedilmiştir. Bu bilgilerin ardından gribe tutulmuşların iyileşmeleri için nelere dikkat edip hangi yolu izlemeleri gerektiği aktarılmıştır.

Bilecik gazetesinden alınan Doktor Tevfik imzalı bir yazı daha yayınlanmıştır. “Sıhhi Makale”⁷⁴⁷ başlıklı yazı “Yürümekle Tedavi” ve “Nezle” alt başlıklarına sahiptir.

⁷⁴³ Mehmet Gürkan. “Cumhuriyetin İlk Yıllarında, İzmir Veremle Mücadele Cemiyeti'nin Propaganda Faaliyetleri”. İzmir Göğüs Hastanesi Dergisi C.27, sy. 2 (2013), 142.

⁷⁴⁴ Taş İli, 24 Teşrinisani 1926, S.182, s.1.

⁷⁴⁵ Taş İli, 9 Şubat 1927, S.193, s.2.

⁷⁴⁶ Taş İli, 2 Mart 1927, S.196, s.1-2.

⁷⁴⁷ Taş İli, 20 Nisan 1927, S.202, s.1-2.

Yürümekle tedavi başlığı altında yürümekle bazı hastalıkların şifa bulduğu belirtilir ve bunun doğru bir şekilde yapılması hakkında okuyuculara bilgi verilir. Nezle başlığında ise nezleye tutulmuş birinde nasıl belirtiler görüldüğü ve vücuttaki etkisi anlatılır. Devamında ise nezle için evde uygulanacak tedavi usullerinden bahsedilmektedir.

Yine Bozüyük Belediye Tabibi Tevfik Bey tarafından yazılan ve Bilecik gazetesinden iktibas edilen yazı “Sarılık”⁷⁴⁸ hastalığını konu edinmektedir. Yazıda ilk olarak hastalığın ne tür belirtilere sahip olduğu anlatılmaktadır. Ardından hastalık baş gösterdiği takdirde uygulanacak tedavi yöntemleri ve tedavi esnasında dikkat edilmesi gerekenler aktarılmaktadır.

Gazetenin elimizde bulunan nüshalarına göre sağlık alanında halkı bilgilendirmek üzere yapılan son yayın Ziraat ve Ticaret Gazetesi’nden alınan “Küçük ve Faideli Malumat” başlıklı haberin içerisinde yayınlanan “Kanlı Basura Karşı İlaç”⁷⁴⁹ yazısıdır. Çok kısa olan bu yazıda insanları bezdiren, nadiren de olsa ölüme götüren kanlı basurun tedavisinin kolay olduğu belirtilmektedir. Tedavi yöntemi ise böğürtlen ağacı köklerinin suda kaynatılarak bir iki hafta boyunca içilmesidir.

7.5. Gülnar Kazası Doktoru Celaleddin Bey’in Sağlık Üzerine Yazıları

Taş İli gazetesinin 8 Eylül 1926 tarihli nüshasından itibaren Gülnar kazası doktoru Celaleddin Bey’in farklı konularda sağlık üzerine yazı dizisi yayınlanmıştır. Yazı dizisi “Sıhhi Sütunumuz” adlı bölümde Gülnar gençliğine armağan olarak yayınlanmıştır. Bu kapsamda yayınlanan ilk yazı “Güneşle Tedavi” başlığıyla yayınlanmıştır.⁷⁵⁰ Celaleddin Bey güneşin etkili bir dezenfektan olduğunu, mikroplara karşı zehirli, insan ve bitkilere karşı faydalı olduğunu, eski Yunanlarda güneş banyosu tedavisinin hastalara tavsiye edilip uygulandığını belirtir. Devamında 1920’li yıllarda uygulanan güncel güneş tedavisinin uygulanma şeklini kolayca uygulanabilecek usulde anlatmaktadır. Bu yazının devamı mahiyetinde olan ikinci yazı “Tedavi-i Bil’ziya”⁷⁵¹ başlığıyla yayınlanmıştır. Bu yazı bir önceki yazının devamı mahiyetindedir. Celaleddin Bey bu yazısında güneşle tedavinin faydalarını saymaktadır. Cilt hastalıklarına ek olarak güneş tedavisinin kırık çıkıklara ve iç

⁷⁴⁸ Taş İli, 25 Mayıs 1927, S.207, s.1.

⁷⁴⁹ Taş İli, 25 Mayıs 1927, S.207, s.2.

⁷⁵⁰ Taş İli, 8 Eylül 1926, S.171, s.3.

⁷⁵¹ Taş İli, 15 Eylül 1926, S.172, s.1.

organlara da faydası vardır. Celaleddin Bey “güneş girmeyen eve doktor girer” vecizesinden yola çıkarak okuyuculara hasta olunmasa dahi güneşle tedaviyi önermektedir.

Celaleddin Bey’in bir sonraki nüshada yayınlanan yazısı üzüm meyvesiyle tedavi üzerinedir. Yazar bu konuya değinmeden evvel uzmanların ileri sürdüğü dört farklı beslenme tipini (1- Mutedil akıl-ul-nebat, 2- Akıl-ul-nebat, 3- Akıl-ul-haşayış, 4- Meyve tüketme) irdeleyerek kendi tasvip ettiği beslenme şeklinin akıl-ul-muhtelit olduğunu belirtir. Celaleddin Bey’in ortaya koyduğu beslenme tipinde sebze ve meyveyle birlikte hayvansal gıdalar da tüketilmektedir. Yazar meyve tüketerek beslenmeyi irdeledikten sonra bahsi faydalı bir besin olan üzüme getirir. Sağlıklı ve hayat uzatan birçok bitki hakkında birçok şeyler yazıldığını bu meyanda üzümün faydalı olduğunu ileri sürülmüştür. Üzümlle tedavinin yarım asırdır fenni tedavide önemli bir yer tuttuğunu belirterek üzümün içinde bulunan maddeleri sıralar. Ardından üzümle tedavi usulüne dair beslenme takvimi veren yazar bu rejime uyulduğu takdirde iştahın artacağı, yüzün kanlanacağı ve hasta olan uzuvların iyileşeceğini belirterek yazısına son verir.⁷⁵²

Doktor Celaleddin Bey’in bir sonraki yazısı “Halat-ı Tesemmümiyede İttihazı İcab Eden Tedabir ve İhtimamat”⁷⁵³ başlığıyla yayınlanmıştır. Celaleddin Bey bu yazıyı kaleme alma sebebi olarak son zamanlarda oldukça artış gösteren intihar ve zehirlenme vakalarına bağlar. Yazıda çeşitli zehirlenmelerin isimleri verilerek bu zehirlenmelerin belirtileri açıklanarak tedavi yöntemleri aktarılmıştır. Celaleddin Bey bu makaleye devam mahiyetinde yeni bir makale yayınlamıştır. “Tesemmümat”⁷⁵⁴ başlıklı bu yazıda tütün ve alkollü içeceklere olan eğilimden bahsedilmiştir. Tütünün vücutta bıraktığı hasarlara, tütün ve alkol kaynaklı zehirlenmelerin daha üst seviyelerine değinilmiştir. Celaleddin Bey birçok yerde Hilal-i Ahdar şubeleri bulunmasına rağmen içki ve sigaraya rağbetin artmakta olduğunu ifade etmektedir. Sefahate olan heves, zenginlik ve züğürtlüğün bu rağbetin artmasında bir amil olduğunu belirtir. Yazının kalan kısımlarında ise ülkemizde en çok tüketilen içki türleri sırlanarak içki ve tütünün insan sağlığına ve hayatına karşı olan olumsuz etkilerinden bahsedilmektedir.

1927 yılına geldiğimizde Gülnar kaza merkezinde kızamık hastalığı vakasında bir artış yaşanmıştır. Bu artış dolayısıyla kaza doktoru Celaleddin Bey “Kızamık”⁷⁵⁵ başlığını taşıyan

⁷⁵² Taş İli, 22 Eylül 1926, S.173, s.1.

⁷⁵³ Taş İli, 13 Teşrinievvel 1926, S.176, s.1-2.

⁷⁵⁴ Taş İli, 9 Şubat 1927, S.193, s.1-2.

⁷⁵⁵ Taş İli, 19 Kanunusani 1927, S.190, s.1-2.

bir yazı kaleme almıştır. Kızamığın; 1-Kuluçka, 2-Savlet zamanı, 3-Doğum, 4-Kabuk dökülme olmak üzere dört devrede seyrettiğini belirten yazar bu devrelere dair kısa ve öz bilgiler vermektedir. Yine kısa ve öz şekilde de tedavisini anlatmaktadır. Yazısını ise kızamık hastalığının okullarda öğrenciler arasında yayılmasının önüne geçmek amacıyla öğretmenlere bir nasihatle bitirmektedir: “Mektep muallim beylerine nasihatim: kızamıklı çocuğu hastalığın müteakip asgari müddette doktor raporu olmadan on beş gün müddetle mektebe kabul etmeyiniz.”⁷⁵⁶

Doktor Celaleddin Bey “Odun ve Kömürle Otalanma”⁷⁵⁷ başlığıyla soru cevap şeklinde bir yazı kaleme almıştır. Soru cevaplarda ısınma amacıyla evde odun ve kömür kullanırken zehirlenmemek için dikkat edilmesi gereken noktalara değinilmiştir.

S – Odamda mangal içinde kömür yaktığım vakit neye dikkat etmeliyim?

C – Kömürün iyice kor haline gelinceye kadar yanmasına dikkat ederim.

S – Neden?

C – Çünkü iyi yanmamış bir kömürden zehirli bir duman çıkar ki buna kömür gazı derler. Bu gaz insanı zehirler ve öldürür.

S – Odanda soba varsa neye dikkat edeceksin?

C – Soba borusunun kapalı bulunmasına.

S – Neden?

C – Çünkü soba borusu kapalı olursa soba aralıklarından ve kapısından odanın içine zehirli duman yayılır. Bu da adamı zehirler ve öldürür.

S – Odanda ocak varsa neye dikkat etmeli?

C – Ocağın iyice çekmesine.

S – Neden?

C – Ocak iyice çekmezse çıkan zehirli duman odada yayılır ve adamı zehirler öldürür.

S – Mangal, soba ve ocak insanı aynı surette mi zehirler?

C – Evet. Güvenmeye gelmez. Her ucunda da saydığım zehirli gaz odanın için yayılır. İçeride yatanları, oturanları bayıltır ve hiç farkına varmadan tatlı tatlı derin bir uykuya daldırarak zehirler, öldürür. Böyle adamların kanına öldükten sonra bakılsa simsiyahtır.

S – Böyle bir adamı gördüğün bir vakit ne yaparsın?

⁷⁵⁶ Taş İli, 19 Kanunusani 1927, S.190, s.2.

⁷⁵⁷ Taş İli, 2 Mart 1927, S.196, s.1.

C – Odanın kapı ve pencerelerini açarım. Otaıanı temiz, serin hava ile nefeslendiririm göğsünü çözerim, hasta kendisine gelince bir de soğuk limonata verir ve derhal hekime haber salarım.⁷⁵⁸

Kış mevsiminde soğuk algınlığı ve grip gibi kış hastalıklarının yeniden ortaya çıkmasıyla Celaleddin Bey'in "Hâdd Burun Nezlesi"⁷⁵⁹ başlıklı kısa bir yazısı gazetede yayınlanmıştır. Yazı nezlenin belirtileri ve vücuda olan etkileri hakkında verilen bilgilerle başlamaktadır. Çocuk ve yetişkinlerde görülebilen bu hastalığın evde yapılacak basit tedavi usulleri aktarılmaktadır.

Gülınar kazası coğrafi konumu ve iklimi itibariyle özellikle kış mevsiminde çok sert ve kuru poyrazlara maruz kalmaktadır. Gülınar Doktoru Celaleddin Bey bahsetmiş olduğumuz soğuk ve poyrazlı havaların başlaması sebebiyle kazada görülen grip hastalığına binaen "İnfluenza-Grip-Paçavra Hastalığı"⁷⁶⁰ başlığını taşıyan yazıyı kaleme almıştır. Yazıda bulaşıcı olan bu hastalığın kısa bir tarihçesini veren yazar hastalığın nasıl bulaştığını ve vücuttaki belirtilerini verir. Ardından ise hastalığın Gülınar kazasındaki durumunu aktarır: "Kazamızda hastalık salgın bir halde değildir. Bahara girdiğimiz için münferid vakayı şeklinde görüleceğine ve vefat vermeyeceğine ümidvarım. Bugüne dek rast geldiğim onbeş kadar griplinin öldüğünü görmedim."⁷⁶¹

Celaleddin Bey'in yazısının devamı bir sonraki nüshada aynı başlıkla yayınlanmıştır. Bu yazı Celaleddin Bey'in gazetenin elimizde bulunan nüshaları dahilinde yayınlanmış son yazısıdır. Yazı "Paçavra Hastalığının Ağır Şekilleri ve İhtilalatı"⁷⁶² alt başlığını taşımaktadır. Yazıda hastalığın akciğere ve sinirlere verdiği zararlardan bahsedilmektedir. Ayrıca hastalığın umumi belirtisinin burun nezlesi olduğu, önlem alınmadığı takdirde verem hastalığına kadar götürebileceği belirtilerek hastalığa karşı gerekli tedbirler ve tedavi usulleri aktarılmıştır.

⁷⁵⁸ Taş İli, 2 Mart 1927, S.196, s.1.

⁷⁵⁹ Taş İli, 16 Mart 1927, S.198, s.1.

⁷⁶⁰ Taş İli, 23 Mart 1927, S.199, s.1.

⁷⁶¹ Taş İli, 23 Mart 1927, S.199, s.1.

⁷⁶² Taş İli, 30 Mart 1927, S.200, s.1.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

TARIM, ORMAN VE HAYVANCILIĞA DAİR YAYINLAR

8.1. Taş İli Gazetesi ve İçel’de Tarım

Devlet Salnamesine göre 1925 yılında İçel’de iki milyon dönümü bulan tarıma elverişli arazinin bir buçuk milyon dönümü nadas usulü ekilmektedir. Ekilen alandan alınan mahsul bire sekiz nisbetinde olduğu belirtilmektedir. Eski usulde yapılan tarımdan modern usule geçildiği takdirde oranın bire yirmi, yirmi beş olabileceği ileri sürülmektedir. Ayrıca vilayette tarıma elverişli arazi ile aynı oranda aşısız zeytin ağaçları bulunmaktadır. Fakat bu ağaçlardan istifade edilememektedir.⁷⁶³

Silifke Ticaret Odası Kâtib-i Umumisi Zarif Nuri Bey’in hazırladığı 1933 yılında yayınlanan “Cumhuriyetin 10. Yıldönümü” isimli eserde İçel’in üretim, ithalat ve ihracatına dair önemli bilgiler yer almaktadır. Zarif Nuri Bey’in verilerinden yararlanarak hazırladığımız tabloya göre 1923-1927 arası dönemde İçel’in üretim tablosu aşağıdaki gibidir;⁷⁶⁴

Tablo 9 1923-1927 Yılları Arasında İçel Vilayetinin Üretimi

Ürünün Cinsi	1923 (Kg)	1924 (Kg)	1925 (Kg)	1926 (Kg)	1927 (Kg)
Buğday	2512600	3415000	3417000	7320000	4120000
Arpa	5500000	7000000	8000000	12415000	3651000
Çavdar	2180000	1972000	3221000	1597000	2394000
Burçak	900500	830000	671000	704000	1066000
Susam	500000	580000	617000	638000	613000
Fasulye	102600	119000	95500	160200	84800
Böğrülce	146000	133000	224200	177500	214000
Maş	35000	42000	46000	52500	47500
Mercimek	58000	63000	75600	69300	78500
Mısır darı	850000	600000	1833000	1214500	1815700
Kum darı	135000	181000	180000	235000	252000
Nohut	52000	39000	47200	45500	71550
Pirinç	190000	210000	305000	160000	192000
Bakla	34000	27000	62000	60000	64000
Fıstık	-	-	-	-	-
Kereste (Adet)	410000	375000	599688	200150	190310
Mevaşi (Adet)	180000	192500	251000	279000	246000

⁷⁶³ 1925-1926 Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi, s.506.

⁷⁶⁴ Zarif, Cumhuriyetin 10 Yıldönümü,16-17.

Pamuk	150000	158000	125000	145000	131000
Kuru üzüm	450000	490000	495000	687700	1131000
Pekmez	110000	104000	181500	159600	231000
Bal	27000	22000	26300	32400	28000
Zeytin	52000	43000	45000	77000	48000
Zeytinyağı	8000	11000	8000	14000	85000
Sade yağ	145000	138000	161200	130000	120000
Harnup(Yaban)	92000	130000	150000	200000	300000
Kömür (Meşe)	145000	155290	250000	255600	165000
Odun	7157700	5043000	3963900	1425500	300000
Patates	95000	82000	113000	10000	93750
Tütün	-	-	-	-	3200
Soğan	240000	317000	503000	460000	515000
Sarımsak	192000	203000	325000	300000	375000
Sığır	57000	52000	63948	52250	17900
Yumurta	3600000	3150000	3000000	4240000	4601000
Tavuk	92000	81000	109500	82000	82000
Afyon	-	-	50	80	75
Hayvani Gübre	645995	1947000	620000	278000	350000
Ham Deri	13500	16000	20000	14000	13700
Maden (Simli kurşun)	100000	150000	120000	95000	1000000

Tarım yüzyıllar boyunca insanlık için önemli bir besin ve geçim kaynağı olmuştur. Tarım denilince sadece tahıl ziraatını değil, hayvancılık, bağcılık ve meyveciliği de aklımıza getirmeliyiz. Ülkemizde tarımsal üretim bölgelere göre farklılık göstermektedir. Akdeniz ve benzeri iklimlerde tahıl üretiminin yanında sebze-meyve, bağcılık, narenciye gibi ürünlerin üretimi yapılmaktadır.

Akdeniz bölgesinde bulunan İçel’de narenciye başta olmak üzere bahçe tarımından elde edilen ürünlerin yoğun olduğu bir bölgedir. Narenciye’nin yanında ılıman Akdeniz iklimine has olarak görülen zeytin ve harnup ağaçları bölgede yoğunluktadır. Bu ağaçlardan elde edilen harnup ve zeytinler yüzyıllardır bölge için önemli bir gelir kaynağı olmuştur. İki meyve de günümüzde yüksek fiyatlarla piyasada alıcı bulmaktadır.

Fakat bu ürünlerden istenilen verimin elde edilebilmesi için bir takım işlemler gereklidir. Harap ve aşı olarak iki tür olan zeytin ve harnup ağaçlarında harap ağaçlardan alınan ürün aşıya göre daha zayıftır. Aşılanmış ağaçtan elde edilen ürünler daha verimli ve daha kalitelidir. İki ağaçta Akdeniz bölgesi topraklarında kendi haline yetişmektedir. Günümüzde bu ağaçlar ormanlarda halen harap olarak yetişmekte bahçelerde ise çiftçi tarafından aşılanarak ıslah edilmektedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında tarım alanında modernleşme, tohum ve hayvan ıslahı gibi çözülmesi gereken birçok sorun mevcuttu. Modern tarım usullerinin halka aktarılması konusunda önemli adımlar 1925 yılında atılmaya başlanacaktır. Fakat bu tarihten önce de

tarım alanında kanunların yanında matbuat aracılığıyla köylüye/halka ulaşılmaya çalışılmıştır. Ulusal basından ziyade yerel basın taşrada önemli bir yayın organıdır. Resmi haberlerin yanı sıra halka faydalı yazılar da neşretmektedirler.

İçel vilayetinin resmi gazetesi de bu yönde yayınlarda bulunmuştur. Gazetenin elimizde bulunan ilk nüshası 29 Kanunuevvel 1924 tarihinde yayınlanan 93 numaralı nüshadır. Söz konusu nüshada gazetenin sermuharri ve matbaa müdürü Rıfat Bey tarafından kaleme alınan “Köylü Kardeşlerimizle Hasbihal” başlıklı yazıda zahire anbarı bir memlekete sahip olduğumuz halde zirratte bu surette geri kalmamızın sebebini tohumların hakkıyla temizlenememesine ve çiftçiliğe iki el ile sarılmamaktan ileri geldiği tespitinde bulunmuştur. İçel muhitinde bolca mevcut olan zeytin ve harnupların ihyası hakkında gazetede malumatlar verileceğini okuyucularına bildirmiştir.⁷⁶⁵

93. sayıda zeytin ve harnup ağaçlarının ihyası hakkında malumat vereceğini bildiren Rıfat Bey takip eden 94 numaralı sayıda “Vilayetimizde Keşf Edilmemiş Bir Define-i Servet”⁷⁶⁶ serlevhasıyla yayınladığı yazıda bu konuya daha uzun yer vermiştir.

Rıfat Bey, Zeytin ve harnup ağaçlarının İçel vilayetindeki tarihi önemine değinen ve saltanat devrindeki durumuna ve İçel vilayetinin geri kalmasından bahisle İçel’de zeytin ağaçlarının her bir dönümde sayısının ondan aşağı olmadığı bilgisini veren Rıfat Bey bazı yerlerde de bol olarak zeytin ağaçları etrafına inşa edilerek zeytinyağlarını muhafaza amacıyla da kullanılan sarnıçlardan hayretle bahsetmektedir. Coğrafi özellikleri başta olmak üzere ikliminde etkisiyle İçel vilayeti zeytin ağaçları bakımından zengindir. Bazı meraklılar tarafından ayrı ayrı yerlerde ağaç aşılama girişimleri olsa da bakımsızlık yüzünden mahvolmuş ve önemli bir servet olan zeytinin ihya ve ıslahı için hiçbir girişimde bulunulmamıştır.

Rıfat Bey mühim bir servet olarak nitelediği zeytin ve harnup ağaçlarının önemi ve ihyası hakkında şu bilgileri vermektedir;

Vilayetimiz mıntıkasında mevcut zeytin ve harnupların mevki ve hudutlarıyla tahrir ve tespit edilerek şirketler vasıtasıyla ihyası ve bu cihet mümkün değilse esasen köyü civarında bulunan bu ağaçları her köye taksim etmek suretiyle ihya ve hâsıl olacak serveti köy sandıklarına terk edildiği takdirde az zamanda büyük yekünler teşkil edeceği şüphesizdir.

Bu ağaçlar köy namına verilebilmek üzere hudud ve mevkiileriyle ıslah edileceğinden bahisle hükümete müracaat edilmeli memur aidine keşif ettirilerek tapuya rabtıyla tasarruflarını tespit ettikten sonra işe başlamalı. Evvela etrafını çit ve duvar ile muhafaza edilmeli, senenin münasip mevsimlerinde bilumum karye ahalisi ağaç bayramı misillü imar ve ihyasına girişmeli, bu zeytinlerin etrafı tathir edildikten sonra dipleri taş ile çevrilmek ve toprak koymak, cesametine

⁷⁶⁵ Taş İli, 29 Kanunuevvel 1924, S. 93, s. 1.

⁷⁶⁶ Taş İli, 5 Kanunusani 1924, S. 94, s. 1.

göre genç fidanlara yaprak ve eski ağaçlara da çelik aynası örmek bu suretle ihya edilen bu ağaçlardan üç dört sene sonra meyve alınmaya başlanır ve bir müddet sonra da hayal gözüken mühim servetleri kavuşulur ki asıl zevki orada görülecektir. Henüz gayri mütekessif bulunan bu mühim servetin ihya ve iflahını ve istifadelerinin teminini köylü kardeşlerime arz ederken Ziraat Bank sandığından muavenet ve müzaherette bulunulması emrinde Ticaret Vekâleti Celilesi'nin nazar-ı dikkatine arz eylerim.”⁷⁶⁷

Vilayetin önemli geçim kaynaklarından olan tarım, hayvancılık ve benzeri işlerin yapılabilmesi için üretim yapılan alanın bakımına da dikkat etmek gerekmektedir. Bu bakım sadece gübreleme işlemi ile sınırlı değildir. Yabani hayvanlara karşı önlem almak gerekmektedir. Buğday, arpa, meyve veren ağaçlara zarar veren domuz, hayvan sürülerine zarar veren kurt gibi hayvanlar bunlara örnek olabilir. Bu hayvanlara karşı korunmak amacıyla alınan önlemlerden biri av suretiyle öldürülmesidir. Bu amaçla kurulan Mücadele Heyeti 1925 yılı Kanunuevvel ayı içerisinde kazalarla birlikte toplam 120 domuz, 26 kurt, 28 çakal ve bir ayı itlaf etmiştir.⁷⁶⁸

Vilayette yapılan tarımsal üretimin miktarına dair haberler gazetede yer bulmuştur. İçel vilayeti dahilinde teşrinisani başlangıcından kanunusani sonuna kadar 200 çavdarlı buğday, 22.915 çavdar, 23.398 arpa, 136.467 buğday, 40. 363 mahlut, 183 dönüm burçak olmak üzere 200 bin dönümden fazla alan ekilmiştir.⁷⁶⁹

Çiftçiler için hava durumu da önemli bir unsurdur. Havaaların yağışlı ya da kurak olması tarımsal üretimde düşüş yaratabilmesi olasıdır. Gazete zaman zaman çiftçiler için hava durumu hakkında bilgilendirmeler de yapmıştır. “Devamlı Yağmur”⁷⁷⁰ başlıklı haber bunlardan biridir. Silifke çiftçisi 1925 yılı Ocak ve Şubat aylarının kurak geçmesinden telaşa düştüğü fakat Şubat ayı sonuyla devamlı yağın yağmurla yüzleri gülmeye başlamıştır. Bu durumun ürünleri de olumlu etkilediği bildirilmektedir.

1925 yılında İçel’de Vali Fahri Bey öncülüğünde ağaç bayramı başlatılmıştır. Ağaç Bayramını ihdas etmedeki maksat ve gayeyi Behram Münir Bey kaleme aldığı bir yazıyla açıklamıştır. Çiftçilerin hububat ekip biçmekten başka mahsulata önem vermediklerini belirten yazar hububat ekiminde verimsiz mevsimlerin gerçekleşeceği ve çiftçileri bunun husule getirdiği zarardan kurtarmak için bahçe tarımına da başlamanın önemli olduğunu belirtir.⁷⁷¹ Vali Bey’in bütün vilayet dahilinde ağaç bayramının adet haline getirilmesine

⁷⁶⁷ Taş İli, 5 Kanunusani 1924, S. 94, s. 1.

⁷⁶⁸ Taş İli, 16 Şubat 1925, S.99, s.2.

⁷⁶⁹ Taş İli, 16 Şubat 1925, S.99, s.2.

⁷⁷⁰ Taş İli, 2 Mart 1925, S.101, s.3-4.

⁷⁷¹ Bahçe tarımından kasıt, üzüm, zeytin, harnup ve badem gibi meyve vererek gelir sağlayan ağaçların yetiştirilmesidir.

halkın uymalarının önemli olduğunu ifade ederek bu işin toplumsal etkilerini açıklayarak yazısına son verir.

Bir de umumi, menafi-i kesir, zahmet-i kalil, işlerin yapılmasında başka bir zevk-i insani de mündemcidir.

İnşallah bundan sonra olsun halkımız İzmir, Manisa ve civarlarını numune ittihaz eyleyerek çekirdeksiz üzüm yetiştirmeye, yabani zeytinleri aşılama veya yeniden garsa; sair fevaidi kesir bataklıkların mazarratını dâfi ağaç garsiyatına lüzumu derecesinde heves ederler de vilayetimizin servet ve sâmanın ve bilnetice refah-ı umuminin tezayüdüne sebep olurlar.

Her yerde istihsal-i servetin avamil-i tabiiyede sa'y ve gayret; sermaye gibi üç müessir ile meydana geldiği hakikati daima göz önünde bulundurmalı ve sermayemizin kâfi derecede olmadığını düşünerek avamil-i tabiiye ile sa'y ve gayrete dört el ile sarılmaya gayret eylemeliyiz ki az zamanda felahımız müyesser olabilsin...⁷⁷²

Tarımda makineleşmeyi arttırmak ve modern tarım usullerini tatbik etmek cumhuriyetin ilk yıllarında önemli bir konuydu. Silifke içinde gazetede ki haberler dahilinde modern tarım makinelerinin sayısı bir elin parmağını geçmeyecek kadardır. Makinelerin satışı ve dağıtımı konusunda Ziraat Bankası'nın aracı olduğu dönemde bu makinelerin parçaları da banka aracılığıyla çiftçilere ulaştırılmaya çalışılmıştır. Nitekim gazetede "Traktör Yedekleri Geldi"⁷⁷³ başlığıyla yayınlanan haber buna ışık tutmaktadır. Bu haberle traktörlerin yedek alet ve tamirhanelerinin Silifke Ziraat Bankası'na geldiği duyurulmuştur.

Ağaçların aşılanarak verimli hale getirilmesi hususu gazetede sık sık yer bulmuştur. Keloluklu Refik imzasını taşıyan "Yurdumuzun Kadim Halkı ve Biz" başlıklı yazı İçel'de ziraatın gelişmesi için yapılması gerekenleri çiftçilere aktarmaktadır. Refik Bey İçel vilayetinin eski dönemlerde farklı kavimlere ev sahipliği yaptığını ve onlardan kalan bağcılık ve zeytinciliğe dair birçok kalıntının geçmişte İçel'in nasıl mesut bir dönem yaşadığının kanıtı olarak göstermektedir. Alata ile Taşucu arasındaki mesafede dahi sayılamayacak kadar çok zeytin ve harnup ağacı bulunmasının yanında arazinin tarım ve hayvancılığa uygun olduğunu fakat halkın bundan faydalanmamasının sonucu olarak İçel vilayetinin 50.000'e yakın nüfusu ile diğer birçok vilayetlerden geri kalmasını eleştirmektedir. İzmir civarında zeytin ve harnup ağaçlarının önemli bir gelir kaynağı olduğunu fakat İçel'de bakımsızlık yüzünden kendi kendine yetişip öldüğünü belirtmektedir.⁷⁷⁴ Refik Bey bu ağaçların vaktinde budanıp gübrelenmesini ve durumu olanların halka örnek olmalarını istemektedir.

⁷⁷² Taş İli, 16 Şubat 1925, S.99, s.1.

⁷⁷³ Taş İli, 13 Mayıs 1925, S.110, s.2.

⁷⁷⁴ Taş İli, 27 Mayıs 1925, S.112, s.1.

Yazar İçel’de hayvan gübrelerinin kıymetinin bilinmeyerek Beyrut’a satıldığını belirtmektedir. Bu gübreleri tarımda kullanarak mahsulü artırmanın halka öğretilmesini, daha geniş toprağı sahip olanların pamuk ve susam yetiştirmesini, susuz köylere eskiden kalma sarnıçların tamir edilerek su getirilmesini, yol ve eğıtimi de asra uygun bir hale getirmek suretiyle tayyare bağışında diğerk vilayetlerin gerisinde kalmasına sebep olan yoksulluğun İçel vilayetinden def edileceğini ifade eder. Refik Bey’in yoksulluktan kurtulmak için halka bir çağrısı daha vardır. Bu çağrısında halkı eski usulde davranmaktan kaçınmaya, hayvan cinslerini ıslah etmeye, farklı ülkelerden farklı cinslerde hayvan getirmeyi önerir. Sayılan bu işleri tek başına başaramayacağını düşünenlere ortaklık kurup birlikte hareket edip bu uğurda çalışıp yorulma çağrısında bulunur. Bu yolda tüccarları da halkı dolandırıp Avrupa fabrikalarına simsarlık yapmaktan vazgeçip memleketin menfaati uğrunda para ve mesai sarf etmeye davet ederek yazısına son verir.⁷⁷⁵

Gazetenin 17 Haziran 1925 tarih 115 sayılı nüshasında “Silifke’de Bu Sene Feyz ve Bereket” başlıklı haberde İçel vilayetinin sahil kısmında bulunan tarlalardan çiftçilerin yılda 25-30 kile arasında mahsul kaldırmakta olduğu bunun bir kısmını ise Aşar Vergisi olarak elinden çıkardığı belirtilmektedir. 1925 yılında aynı bölgedeki tarlalardan 100 kileden daha fazla mahsul alındığı, Aşar’ın kalkmasıyla mahsullerini depolara çekmekle bitiremedikleri ifade edilmektedir. Ayrıca haberin sonunda yayla kısmında yağmurların muntazaman yağmasıyla sahilden daha fazla mahsul olacağı tahmini paylaşılmıştır.⁷⁷⁶

İçel’de arazi tartışmaları halk arasında yaygın bir olaydır. Böylesi durumlardan dolayı halkın mahkemeye düştüğü ifade edilmiştir. Bu gibi hallere de bir çözüm olacak olan, arazilerin mülklerin sınırlarının belirlenmesine dair bir nevi tapu kadastro komisyonu gibi olan bir komisyon İçel’de tahrirre görevlendirilmiştir. İçel’de görevli Tahrir-i Arazi ve Müsakkafat Komisyonunun Reisi Hilmi ve azalarından Adil ve Süleyman Sırrı Bey’in İçel’e geldiğı haberi gazetenin 12 Ağustos 1925 tarihli 122 sayılı nüshasında yayınlanmıştır. Gazete halk arasında aynı arazi üzerindeki farklı tapulardan çıkan ve halkı mahkemelere düşüren bu sorunun komisyon aracılığıyla çözüleceğini ifade ederek vilayete gelmiş olan komisyona görevinde başarılar diler.⁷⁷⁷ Yaklaşık bir ay sonra Makam-ı Vilayetten gelen bir ilan bu komisyonun çalışmaları hakkında bilgi vermektedir. İlane göre 1 Numaralı Tahrir-i Arazi

⁷⁷⁵ Taş İli, 27 Mayıs 1925, S.112, s.1-2.

⁷⁷⁶ Taş İli, 17 Haziran 1925, S.115, s.3.

⁷⁷⁷ Taş İli, 12 Ağustos 1925, S.122, s.3.

Komisyonu 29 Ağustosta, 1 Numaralı Müsakakat Komisyonu ise 2 Eylülde Silifke merkezinde tahrir çalışmalarına başlamıştır.⁷⁷⁸

Bilindiği üzere ülkemizde turunçgillerin anavatanı Akdeniz bölgesi özellikle Mersin ilidir. Turunçgillerden olan limon meyvesi yıllardır Erdemli'de bol miktarda yetişmektedir. Narenciye ağaçları da çeşitli hastalıklara tutulmakta ve bu durum meyveleri de etkilemektedir. 1925 yılında da Erdemli'nin Lamos mevkiinde limon ağaçlarına bir hastalık bulaşması üzerine "Lamos'ta Limonlar da Hasta" başlığıyla yazarı belli olmayan fakat devamının geleceğine dair ibare bulunan bir yazı yayınlanmıştır. Yazı gazetenin 23 Eylül 1925 tarih ve 127 sayılı nüshasında yayınlanmıştır. Yazı Lamos köyünde limonlara bulaşan hastalıklara dair bilgi verilmektedir. Lamos'tan gelen hastalık ihbarı üzerine bölgede tetkikât yapılmış ve Lamos limon bahçelerinde çoğalmamış bir halde daktilopiyus isimli mantarlı bir hastalık baş göstermiştir. Ayrıca rüzgâr yoluyla bulaşan meliolapatejezi isminde bir hastalığın da portakalları kuruttuğundan bahseden yazar bu hastalıkların nasıl olduğu hakkında bilgi verirken ayrıca bu hastalıklara karşı çözüm önerisi sunmaktadır.⁷⁷⁹

1925 yılı Teşrinievvelin altıncı günü Silifke'ye bol miktarda yağmur yağmıştır. Yağmurun yağmasıyla çiftçiler saban başına geçerek işe koyulmuştur. Gazete ayrıca tarımın yıldan yıla ilerlemesinden dolayı İçel'de çiftçilerin daha çok ekip biçmeye çalışmakta olduğunu belirtmektedir.⁷⁸⁰

17 Teşrinisani 1926 tarihli nüshada yayınlanan bir haberde 1926 yılı ekim mevsimi geldiği halde havanın yağmamasından İçel'de çiftçilerin telaşa düştükleri fakat son birkaç günde yağın yağmurlarla işe başladıkları belirtilmektedir. Gazete işe koyulan çiftçilere kolaylık dilerken şöyle bir istekte de bulunmaktadır:

Ziraatin derecesini günden güne takdir eden çiftçilere gayret tavsiye eylerken mesailerini yalnız arpa ve buğdaya hasr etmeyerek pamuk, susam, yer fıstığı ve buna mümasil ve ihtiyaç umumiye temin ve para getirecek mezruatın teksir ve tevessüne çalışmak suretiyle zer'i iktisadiyatın salim bir mecraya sevkini nazar-ı dikkatden devr tutmamalarını tavsiye eyleriz.⁷⁸¹

1 Haziran 1927 tarihli nüshada yayınlanan haberde ise 1927 yılının üretim durumuna dair bilgi verilmektedir. Yağmurların zamanında yağmasıyla vilayetin sahil kısmında mahsul bol olmuştur. Çiftçiler memnuniyetini şu sözlerle dile getirmektedir: "Çiftçiler [Bunca zamandır

⁷⁷⁸ Taş İli, 9 Eylül 1925, S.125, s.3.

⁷⁷⁹ Taş İli, 23 Eylül 1925, S.127, s.2.

⁷⁸⁰ Taş İli, 7 Teşrinievvel 1925, S.129, s.1.

⁷⁸¹ Taş İli, 17 Teşrinisani 1926, S.181, s.2.

çiftçilik ediyoruz bu seneki mahsulatı görmedik Allah afetten saklasın] diyorlar. Çiftçilerimiz pek sevinçlidir.”⁷⁸²

Gazetenin 130 sayılı nüshasında yazarı belirtilmeyen “Çiftçilerle Hasbihal Başlıklı”⁷⁸³ bir yazı yer almaktadır. Yazıda ekim zamanının yaklaşmasıyla çiftçilerin hazırlığa başlamış olmasından dolayı onlarla hasbihal etmenin uygun bulunduğu ifade edilmektedir. Yazar görevli bulunduğu esnada ekinlere bazı hastalıkların bulaştığını görmüştür. Ekinlere bulaşan hastalıklar kör diye tabir edilen sürme, rastık ve kömür gibi hastalıklardır. Bu hastalıkların bulaştığı ekinlerden elde edilen mahsulün %30 oranında olduğunu belirten yazar bu hastalığın beklenenden daha çok oranda mahsulü etkileyip fiyatı düşürebileceğini belirtir. Çiftçileri bu tür hastalıklar karşısında ekinlerini muhafaza etmeye davet eden yazar hastalık için yazacağı ilaçları hazırlayıp özenle kullanmalarını ister. Yazıyı ilaç tarifi vererek bitirir. Yazının sonunda devamının geleceği belirtilse de elimizde bulunan nüshalarda bu yazının devamı niteliğinde bir yazı bulunmamaktadır.⁷⁸⁴

Silifke’de başlıca tarım ürünleri buğday, arpa, susam, kömür, kereste ve palamuttur. Yine ihracatta da bu mallar başı çekmektedir.⁷⁸⁵ Taş İli gazetesi, Silifke’nin dolayısıyla İçel vilayetinin verimli topraklarından kârlı bir şekilde istifade etmek için çeşitli ürünlerin ekilip yetiştirilmesi için İçel halkını teşvik edici yazılar yayınlamıştır.

1925 yılı Kasım aylarında Antalya gazetesinde yayınlanan bir haberde Sırp Rejisi’nin tütün almak üzere İzmir’e bir heyet gönderdiği ve bu heyeti takip eden çok sayıda heyetin geleceği yazılmıştır. Matbaa müdürü ve sermuharir Rıfat Bey bu haber doğrultusunda İçel çiftçilerine tütün ekimini teşvik eden bir yazı kaleme almıştır. Yazı “Çalışan Bir Çiftçi Daima Refah-ı Hal İle Yaşar” başlığıyla Taş İli gazetesinin 18 Teşrinisani 1925 tarih ve 135 sayılı nüshasında yayınlanmıştır.

Rıfat Bey tütün üretiminin önemini ve kârını gören İçel’in Gazipaşa kazasının bazı köyleri, Anamur kazasında birkaç köy ve Gülnar kazasının Zeyne köyünün yüksek miktarda tütün yetiştirmeye başladığını belirtmektedir. Ayrıca hayvancılıkla uğraşan köylülerin hayvan gübrelerini ev önlerine dökmek yerine topraklarına dökerek tütün yetiştirmede istifade edebileceklerini belirtmektedir. Verimli topraklara sahip Silifke çiftçisinin hakkıyla çalışmamaktan düştüğü vaziyetten şu sözlerle bahsetmektedir;

⁷⁸² Taş İli, 1 Haziran 1927, S.208, s.1.

⁷⁸³ Taş İli, 14 Teşrinievvel 1925, S.130, s.2.

⁷⁸⁴ Taş İli, 14 Teşrinievvel 1925, S.130, s.2.

⁷⁸⁵ Taş İli, 18 Teşrinisani 1925, S.135, s.2.

Bu köyler ahalisinin bihakkın çalışmadığından ve çiftçiliğe bigâne baktığından bugün hep borçludurlar. Nur tanesi gibi sarı buğday kaldırır, arpa ununu bulamaz, davar besler, derilerle sadeyağ meydana getirir, yiyecek zeytinyağına hasret kalır. Velhasıl çalışmamak yüzünden bazı köyler pek fakir kalmış, beylerinde nifak mevcut. Çift zamanı mahkemelere düşerler, bu davacı idi, bu şahit idi, bu maznun idi derken bir köy halkı günlerce Silifke'ye inip çıkmadan baş alamıyorlar ki gerek hasılatlarının tezyidine ve gerek ağnam ve mevaşilerinin ıslahına vakit bulsunlar.⁷⁸⁶

Rıfat Bey Silifke'ye de İzmir gibi tüccarların girmesini ve hariçten fazla para gelmesi için çalışmalarını telkin etmekte ve bunun için önemli önemli bir örnek vermektedir. Bu örnek İçel topraklarında bolca yetişen ve günümüzde de oldukça yüksek fiyatlarla tüccarlar tarafından satın alınan önemli bir gelir kaynağı olan harnupla ilgilidir. Bu örnek geçmişte de İçel topraklarında harnubun önemli bir gelir kaynağı olduğunu ve ticaretinin yapıldığını gözler önüne sermektedir.

Harb-i Umumiden beri satılmayıp ağaçların başında beyhude yere çürümekte olan harnupları genç fikirli bir arkadaşımız düşünerek ahaliyi başına toplayıp bu sene meydana gelen harnupları onbeş günde toplattırdı. Sibiryaya, Rusya ve daha bazı memleketler ile muhabere etti, müşteri buldu ve sattı. (Onbeş günün içinde memlekete onsekiz bin lira girdi).

Bu harnuplar haraptı. Aşı olmuş olsa idi bittabi bu onsekiz bin, elli bin olacaktı. Bu ticareti gören halk harnupları aşlamaya tevessül ve fazla miktarda harnup yetiştirmeye heves ettiler.⁷⁸⁷

Rıfat Bey tütün yetiştirmenin harnup gibi yıllar almayacağını, tütün ekimi ile birçok tüccarın Silifke'ye geleceğini ve Silifke halkının önemli kazanç elde edeceğini belirtmektedir. Bu sözlerinin hakkıyla çiftçilik yapanlara söyleyen Rıfat Bey çiftçilere modern tarım usullerini tatbik etmeyi ve vakitlerini boş yere geçirmemeyi, tavsiye eder. Çalışan bir çiftçi daima refah-ı hal ile yaşar sözünü tekrar ederek çiftçileri kuvvetle çalışmaya güzel yiyip içerek refah içerisinde bir hayat geçirmeye davet eder. Böyle yapmayıp sefalet içinde yaşayanların kendilerine ve millete bir faydası olmayacağını ifade ederek sözlerine son verir.⁷⁸⁸

8.2. Tarımda Halk Eğitimi Yazıları

Gazetede bazı ürünlerin nasıl yetiştirilmesi gerektiğine dair çiftçilere yol gösterecek eğitici yazılar neşredilmiştir. Bu yazılar kimi zaman ulusal basından iktibasen yayınlanmış kimi zaman İçel vilayetinde görevli bir uzman memur tarafından kaleme alınmıştır. Tarıma dair ilk yazı “Taş İli’ndeki Çiftçi Köşem: Çiftçi Musahabesi” başlığıyla yayınlanmıştır. Yazı tütün ekimiyle alakalıdır. Türkiye’nin tarım ürünleri arasında önemli yer tutan ve oldukça karlı bir iş olan tütüncülük ülkemizin birçok yerinde yapılmaktadır. Avrupa ve yabancı

⁷⁸⁶ Taş İli, 18 Teşrinisani 1925, S.135, s.2.

⁷⁸⁷ Taş İli, 18 Teşrinisani 1925, S.135, s.2.

⁷⁸⁸ Taş İli, 18 Teşrinisani 1925, S.135, s.3.

pazarlarda da önemli bir yeri olan Türk tütünleri, pazardaki konumunu kaybetmeye başlamıştır. Yazar bunun sebebini tütünlerin ıslah edilerek nefis tütün ihraç edilmesi alışkanlığının terk edilerek az masrafla çok mahsul alma amacında olmasına bağlamaktadır. Çiftçiler böyle bir düşünceye kapılmakla ülkemize girecek milyonlarca liranın başka ülkelere kaçıp gideceğini ifade ederek çiftçilerin nefis tütün yetiştirmeyi emel edinmesi gerektiğini vurgular. Bu doğrultuda yazısına başlayan yazar çiftçilere tütün ekiminde toprak ve tohum seçimi, tohumların çiftleştirilmesi gibi birçok husustan bahsederek çiftçilere rehber olmuştur.⁷⁸⁹

Taş İli gazetesi çiftçiler için önemli yayınlarda bulunan bazı yayınları “Köy ve Köylüler İçin İstifade Edilecek Gazete”⁷⁹⁰ başlığıyla önermiştir. Ankara’da yayınlanan “Köy Hocası” ile İzmir’de yayınlanan “Ziraat ve Ticaret Gazetesi”nin köylülerin istifadesine şayan birer eser olduğu ifade edilerek senelik aboneliği 150 lira olan Köy Hocası ve senelik aboneliği 500 kuruş olan Ziraat ve Ticaret Gazetesine abone olunması tavsiyesinde bulunulmuştur. “Bu gazeteler mündericatu zirai, ticari, iktisadi ve fen ziraate aid yazılarını tetkikat-ı fenniyyeye istinaden yazmaktadır. Nebatat, hayvanat hastalıklarıyla daha birçok fevaidi muhtevi olan mezkûr gazetelere abone olmalarını tavsiye eyleriz.”⁷⁹¹

Gazetede tarımla ilgili yayınlanan bir başka yazı Köy Hocası’nda çıkan “Büyük Gazimiz Çiftliği Nasıl İdare Ediyorlar” başlıklı makalenin aynen iktibasıdır. Yazarı bulunmayan ve ilk sayfada yayınlanan bu yazıda çiftçilerin tarımda halen ilkel yöntemleri kullanması eleştirilmekte ve bu duruma Gazi’nin iki çare bulduğu belirtilmektedir. Bunlar bildiğimiz üzere başta Aşar Vergisi’nin kaldırılması, yurtdışından modern tarım aletleri getirilmesi ve Ziraat Bankası aracılığıyla çiftçilere kredi sağlanmasıdır. Yazıda çiftçilerin devletten ziraat için almış oldukları parayı başka işlerde kullanmaları eleştirilmekte ve Mustafa Kemal Paşa’nın Ankara’da bulunan çiftliği hakkında şu kısa bilgi verilmektedir;

Tohumluk diye alınan paralarla lüzumsuz ve fazla miktarda masraflara katlanarak düğün yapmak ve askere gitmemek için bedel-i nakdi vermek gibi işlere sülûk etmek çiftçiliğin ilerlemesini temin değil büsbütün mahvına sebep olur. Bu hallerden sakınmalıdır.

Gelelim Gazi Paşa’mızın Ankara civarında aldıkları bir çiftliğe: havası suyu pek fena uçan kuşları bile sıtma tutar, toprağı kısır atılan tohum bile elde edilmez derecede zayıf fakat Paşa hazretleri çiftçiliği göstermek için devlet işlerinden fırsat buldukça soğuk-sıcak demeyip çiftçiliğe sarılırlar. Uzun lafın kısısı. Şimdi bu çiftlik dünyada bir cennet olmuştur.⁷⁹²

⁷⁸⁹ Taş İli, 20 Mayıs 1925, S.111, s.2-3; Taş İli, 27 Mayıs 1925, S.112, s.3.

⁷⁹⁰ Taş İli, 10 Mart 1926, S.150, s.2.

⁷⁹¹ Taş İli, 10 Mart 1926, S.150, s.2.

⁷⁹² Taş İli, 18 Ağustos 1926, S.168, s.1.

Köy gazetesinden alınan “Türkiye’nin Efendisi Köylüdür” başlıklı yazıda köylünün milletin efendisi olduğu yıllarca varını yoğunu verip tek kelime etmediği ve bu suretle efendiliğini muhafaza ettiği ifade edilmektedir. Altı asırdır milleti ayakta tutan asli unsurun köylü olduğuna dikkat çekilerek köylü olmasa milletin kurda kuşa yem olacağı çıkarımında bulunmaktadır. Köylünün efendi olması düsturunun Gazi tarafından ortaya koyulduğu ifade edilerek onun işaret ettiği düsturda ilerlemenin esasları dile getirilmektedir.

Köy ve köylü ile alakadar olmak hepimizin vazifesi ve borcu olmalıdır. Köylüye aman verelim, köylüye bilgi verelim, köylüye kredi verelim, köylüye efendiliğini his ve ifade edebilecek muhit ve madde verelim.

Bu asırda milletlerin hayatı ve devlet binaları müstahsil kolların kudret ve kuvvetine istinad ediyor. Ve Türkiye’de müstahsil yalnız köylüdür der.

Çocuğu çalışır, istihsal eder, kadını didişir istihsal eder, erkeği ihtiyarı uğraşır istihsal eder.

Türk köylüsünün yıl on iki ay sarf ettiği sa’y ve kuvveti asrın maddeye istinad eden intizamına ve icabatına soktuğumuz gün, yalnız köylü değil bütün Türkiye efendidir.

“Türkiye’nin efendisi köylüdür” düsturunun tatbikat zeyli şu olmalıdır:

1-Köylüye köy;

2-Köylüye mektep;

3- Köylüye kredi;

4-Köylüye hürmet ve muhabbet.

Çünkü Gazi’nin memleketi artık masal ile yaşamak devrini aşmıştır.⁷⁹³

“Zerra Toprak Üstünde Olan Muharreratına Her Yerde Kâri Bulur”⁷⁹⁴ başlığıyla yayınlanan bir yazıda ise çiftçilerin ellerindeki eski aletlere, güçsüz hayvanlara rağmen var güçleriyle tarlalarını ektikleri ve hükümetin zamanı gelince çiftçilerin durumunu iyileştireceğine kani oldukları ifade edilmektedir. Yazıda son idare şeklini kendine uygun gören çiftçinin ilim fen ve sanat yoluyla güçlendirilmesi istenmektedir.

Hükümetin muavenet-i nakdiyesiyle; Çiftçi sabanını, hayvanını ve tohumunu değiştirmiş olsa bile birdenbire yükselmiş olacağını aklına sığdıramamaktadır. Her şeyden evvel köylüyü ve onunu dimağını, görgüsünü esaslı malumat-ı ziraiye ve içtimaiye ile doldurmalıdır. Alat ve edevatın teceddüdü bu esasat yanında derece-i taliyede kalır.

İctimai hayatımızın her safhasında yapmağa çalıştığımız inkılabın zirai kısmını alat ve edevat üzerinde değil çiftçinin beyinde, akıl ve fikrinde ve hatta maneviyatında yapmağımız lazımdır. İşte her sınıfa mensub mütefennin gençlerimizin ideal olarak kabul etmeleri iktiza eden prensib bu olmamalıdır.⁷⁹⁵

Ayrıca köylülerin Aşarın kaldırılmasını alkışladığı gibi zirai birlikler kurma hususunda hükümetin atmış olduğu adımları memnuniyetle karşıladıkları ve bulundukları yerde zirai birlikler tesis etmeye başladıkları belirtilmektedir. Yazının son kısmında başka vilayetlerde görünen bu durumun İçel vilayetinde de görüldüğü belirtilmekte ve köylünün bu yolda hakiki bir rehber ihtiyacı duyduğu ifade edilmektedir.

Bu cümleden olmak üzere vilayetimiz çiftçileri arasında dahi zirai istihsal ve istihlak kooperatiflerinin teşkili hakkında görüşmeler olduğunu görünce sevinmemek kabil olmuyor.

⁷⁹³ Taş İli, 12 Mayıs 1926, S.159, s.2.

⁷⁹⁴ Taş İli, 1 Kanunuevvel 1926, S.183, s.1.

⁷⁹⁵ Taş İli, 1 Kanunuevvel 1926, S.183, s.1.

Memleketini sevenlerce şiddetle arzu edilmelidir ki memlekette şirket ve ortaklık hayatı bir an evvel tesis etsin. Zira bu velûd hayat ne kadar süratle ilerlerse o kadar seri bir surette zirai iktisadiyatımız salâha yüz tutar. Binaenaleyh bu ciheti hakkıyla takdir eden köylümüz hakiki münevver rehberlere intizar ediyor.⁷⁹⁶

İçel vilayeti için mühim bir doğal servet olan zeytinler hakkında imzasız bir makale neşredilmiştir. Yazıda Türkiye’de Akdeniz ve batı sahillerinde zeytinin bolca yetiştiği fakat İçel vilayetinde bunun önemsiz bir miktarda olduğu belirtilir. İçel mıntıkasında geçmişte yaşayan kavimlerin zeytininden hakkıyla istifade ettiği zeytin ağaçları sonrasında odun ve kömür yüzünden mahvedilmiştir. Ziraat Vekâletinin bu ağaçlardan hakkıyla faydalanmak için çareler aradığı belirtilmektedir. Gazete bu hususta hükümetten birkaç ricada bulunmaktadır.

Fikrimizce bu mebni servetden istifade temin etmek için hükümetin pek fazla fedakârlık ihtiyar etmesine lüzum yoktur. Ancak:

1- Zeytinleri aşılıp imar etmek isteyenlere yalnız ağaçların değil ağaçların magrûs bulundukları saha-i araziyede tasarruf hakkı verilmesi.

2-Sevahil ormanlarındaki delice zeytinlerin bulunduğu mahaller karyelerin hududu dahilinde dahi olsa kariyerler tarafından imar edilmedikleri tebeyyün edince köylülerin bu gibi arazideki müşterek hak tasarruflarının ref'i.

3- Ciddi surette işe girişenlere Ziraat Bankalarının müsait şeraitle ve uzun vadeye ikrazatda bulunması, aşılacak ağaçların budanmasından elde edilecek dallarından kömür yapıp satanlardan orman resmi istifa edilmemesi gibi teshilat ve teşvikat kısa bir zamanda zeytinliklerin imar ve ihyasını intac edeceği tabiidir.

İşte bundan dolayı Anadolu'nun cenup sevhili vilayetlerinin muhterem mebuslarından elbirliğiyle bu devre-i ictimasında Büyük Millet Meclisi'nden zeytinliklerin imarını tamamen temin edecek bir kanunun ısdarına muvaffak olmalarını tehalükle bekleriz.⁷⁹⁷

Tarımda verim alınması, hava durumu yanında ekilen ürünün bakımının yapılmasına da bağlıdır. Bu hususta gübreleme önemli bir faktördür. Günümüzde bunlar her ne kadar kimyevi gübrelerle sağlansa da henüz tarım aletlerinde bile modernleşmenin tam teşekküllü olmadığı bir dönem için gübre önemli bir nimettir. Gazete bu konunun ehemmiyetinin farkında olacak ki çiftçileri bilgilendirmek amacıyla gübrelemenin nasıl yapılması gerektiğine dair bir yazı yayınlamıştır. Yazıda beş maddede gübreleme tarif edilmekte ve hangi tip toprağa ne kadar gübre atılacağı hakkında bilgi verilmektedir.⁷⁹⁸

Gübrelemeye dair yazı ile aynı nüshada bir diğer haber ise İçel vilayetinde bol miktarda bulunan badem ağaçları üzerinedir. Ziraat ve Ticaret Gazetesi'nden alınan bu yazıda yetiştirilmesi kolay, mahsulü bol ve kazancı giderek artmakta olan badem ağacının özetle hangi iklimlerde yetiştiği, nasıl üretildiği ve toplama işlemi hakkında bilgi verilmektedir.⁷⁹⁹

⁷⁹⁶ Taş İli, 1 Kanunuevvel 1926, S.183, s.1.

⁷⁹⁷ Taş İli, 15 Kanunuevvel 1926, S.185, s.1.

⁷⁹⁸ Taş İli, 26 Kanunusani 1927, S.191, s.1-2.

⁷⁹⁹ Taş İli, 26 Kanunusani 1927, S.191, s.2.

“Çarşamba” gazetesinde Afyonkarahisar Ziraat Müdürü Ahmet tarafından kaleme alınan “Köstebek Yer Sıçanı”⁸⁰⁰ başlıklı yazı gazetede aynen derç edilmiştir. Yazı hemen her bölgede görülen ve bitkilere oldukça zarar veren köstebek hayvanıyla ilgilidir. Yazıda köstebeğin fizyolojik yapısı, nasıl beslendiği, yer altında nasıl dolaştığı hakkında bilgi verildikten sonra köstebeğe mücadelede etkili olan birkaç yöntem hakkında bilgi verilmiştir.

Ziraat ve Ticaret Gazetesi’nden alınan bir başka yazı patates ekimiyle ilgilidir. Her türlü mevsim ve toprakta yetişen bu bitkinin türü, tohumlukları, ekilme zamanı, ekim usulü ve mahsul alma zamanı hakkında bilgiler verilmiştir.⁸⁰¹

Çiftçileri bilgilendirici son yazı ise pamuk üretimi ile ilgilidir. “Pamukçuluk”⁸⁰² başlıklı bu yazı iki parça halinde yayınlanmıştır. Yazıda marifetin çok ekip çok mahsul almak değil ekilen yerden azami verimi almanın olduğu, az mahsul alınmasının sebebi olarak ülkemizde halen eski usulde tarım yapılmasına bağlanmıştır. Bir sonraki nüshada yazının devamında ise iyi ve bol mahsul almak için dikkat edilmesi gereken noktalardan bahsedilir. İyi ve bol mahsul almak hem zaman hem de güç kaybının önüne geçmek için Türk çiftçisinin de dünyaya ayak uydurup modern tarım usullerine uyması gerektiğine dikkat edilmiştir.⁸⁰³

Güzeloluklu Ahmet Refik tarafından kaleme alınan yazıda İçel bölgesinin tarım ve hayvancılık muhiti olduğu fakat bunun hakkıyla yapılmadığı ifade edilmektedir. Çiftçilerin ve hayvancıların akla ve fenne uygun hareket etmeyip “her şey Allaktan gelir” düşüncesiyle hareket etmeleri eleştirilmektedir. Ahmet Refik Bey’in bu yazısı günümüzde bile birçok olayda tedbirsizlikleri kaza ve kadere yükleme noktasından geçerliliğini korumaktadır. Tabiri caizse insanımız geçmişte de bugün de “köpek oğlu köpek Frenk” diyerek hareket etmektedir. Ahmet Refik Bey’in ilgili yazısı şu şekildedir;

Evet muhitimiz çiftçi ve mevaşici bir muhit. Burada sözüm yabana dersem darılmaca yok... Çünkü bunu hiçbirimiz inkâr edemeyiz ki çiftçiliğimiz pek iptidai, mevaşiciliğimiz de hüda-i nabitdir. Eğer öyle olmasaydı geçen senenin kuraklığı sebep oldu diyerek kışın birkaç günlük fırtınasına yüzde otuz nispetinde hayvan kurban vermez ve oniki aylık emeğin karın doyuracak bir semeratını elde ederek zahire diye yer yer koşmazdık!...

Yazın ılı sularına ve sıcak havasına alışmış olan hayvanatımızın kışı nasıl geçireceğini, ağıllar ihdası, yiyecek tedariki, vuku bulacak hastalıklara karşı tedbir ve çareler ittihazını düşünür, araştırırdık.

Sen bunları yapma ve hatalarını hiç hatıra getirme ve çeşçevre bağlı olduğun o vahi düşünceden ayrılmada nasibden çıkmış, eğer nasip olsaydı Cenabı Hak bir sebep halk eder bu malı kırmaz mahsulü bereketlendirirdi diyerek ağzını havaya aç. Zarar ateşten gömlektir. Fakat ne yapalım Allah’tandır diyerek yutkun dur!..

⁸⁰⁰ Taş İli, 9 Şubat 1927, S.193, s.2-3.

⁸⁰¹ Taş İli, 2 Mart 1927, S.196, s.2.

⁸⁰² Taş İli, 16 Mart 1927, S.198, s.2.

⁸⁰³ Taş İli, 23 Mart 1927, S. 199, s.2.

Cenabı Hak sana- bana mütevekkilen otur, muttasıl benden dilek dile seni mesut ederim mi vaad buyurmuştur. Yoksa, lidlelatsan alama say'i, ve faalu elhayır lealleküm tūflihun. Yani insanlar dünya ve ahirette ne ararlarsa çalışmakla, umur ve hususunu bir intizama rabt etmekle bulur, hayırlı işlerle ancak felaha erer ve mesut olursunuz mu demiştir.

İşte mühmil olarak tesadüfen tabii yapılan işlerin akıbeti böyle hüsrarla neticelenmekte olduğunu pek yakından görmekte güçlük çekmiyoruz. Bu böyle ve karşımızdaki milletler geceyi gündüze katarak yerlerin, denizlerin altında bulutların üstünde dolaşır, uğraşır, tabiatın her türlü nimetlerinden bilamüşkülât ve zahmet hissemend olurken biz de onların işine- Vay anasını.. Köpek oğlu köpek Frenk- diye hayretler içerisinde o kıymetini bilemediğimiz ve günlerimizi boş boşuna geçinip gidiyoruz. Cenabı Hakkın emirleri hilafına olarak göre göre ne sel gelirse sele, yel gelirse yele süre gelinerek almaktır, layıgız diye boyun büküp gidiyor, tedbirsizlik yüzünden karşımıza zararlara karşı sen bir ateş gömleksin ama ne yapayım kader diye zavalılıca teslim oluyoruz. Ey emmi kazın ayağı öyle değil!

İnsanlığın en büyük ve en amansız düşmanı cehalettir. Sen bu zararların yüzünü görmemek ve en karlı yerinden dönmek çaresini ancak cehaletten kurtulmak, mekteplere koşmak ve bilmediklerini bilenlerden, kitap ve gazetelerden öğrenmekle bulabilirsin. Yoksa boşuna yüzde otuz nispetinde verdiği mevaşi telefâtı gelecek sene yüzde elliye olacağına şüphe etme ve istersen çadırının direğine kert ve ateşten gömleğin ne olduğunu o vakit olsun anla!⁸⁰⁴

Mut'tan Vahit Fahri imzasıyla yayınlanan “Benim Sevgili Aziz Köylü Dayılarım” başlıklı yazıda köylülerin kendilerini geliştirmesi için telkinde bulunmaktadır. Yazar, devrin düşünmek, çalışmak devri olduğunu ve çalışmayana ekmek olmadığı bu devirde köylülerin kendilerini geliştirmelerini ister. Bu yolda hem kendilerini hem çocuklarını eğitmelerini, modern tarım usullerini benimsemeleri ricasında bulunur. Köylülerin cahil, cühela “ölümlü dünyada çalışmaktan ne çıkar” fikrini yayan hocalardan uzak durarak tahsilini tamamlamış evlatlarının sözünü dinlemeleri telkininde bulunur. Çalışarak, dünyadan insan gibi ayrılmak gerektiğini ifade eden yazar bu hususun nasıl olacağı konusuna açıklık getirerek yazısına şöyle son verir.

Dünyadan insan gitmek içinde herhalde cehalet denilen şu sarı verem illetinden halâs olmamız lazım.

Bugün bu kadar konuşabildim sanırım ki benim yazdığım sözleri siz daha evvel düşünmüş yalnız çarelerini bulmak derdiniz kalmıştır. Bu derdlerinizde köyleriniz de sizin mevcudiyetiniz için çalışan memur beylere söyleyiniz de onlar sizin derdlerinizi gidermek için gönderilmiş herhalde vicdanlı kimselerdir. Artık derdlerinizi derin derin acı acı düşünmenize hacet kalmadı değil mi aziz dayılarım.

Yakında inşallah biz köylerde bu yeni hayatın sevinçli sevimli sahnelerine anlayarak çıkar öbür dünyaya tanrının yanına gittiğimiz zaman anlayarak çıkar öbür dünyaya tanrının yanına gittiğimiz zaman bu dünyada dünün yaratmış olduğu nimetlerin lezzetini bilerek gideriz. Ey! Aziz dayılar.⁸⁰⁵

⁸⁰⁴ Taş İli, 11 Mayıs 1927, S.205, s.1.

⁸⁰⁵ Taş İli, 20 Temmuz 1927, S.214, s.1.

8.4. Ormancılık ve Ormanlara Dair Haberler

İçel vilayetinde geniş orman sahalarıyla çevrilidir. Bu sebeple tarımın ve hayvancılığın yanında ormancılık ve orman ürünleri de İçel için mühim bir geçim kaynağıdır. Geniş ormanlık alanlardan elde edilen kereste ve kömür başlıca metadır. İçel vilayeti genelinde kereste ticaretiyle uğraşıldığı da bilinmektedir. Zira gazetede yayınlanmış olan haberler ve kesim ihaleleri bunun bir delilidir. Silifke merkezde üretilmekte olan keresteler Göksu Nehri vasıtasıyla sahile ulaştırılmakta, başta Arap yarımadası ülkeleri olmak üzere birçok ülkeye ihraç edilmektedir. Mesele 27 Mayıs 1925 tarihli nüshada yayınlanan bir makalenin sonundaki haşiyede şöyle dile getirilir;

Vesaitsizlik yüzünden Suriye tüccarları senenin sekiz ayını Silifke'de geçirerek Silifke tüccarlarının bin meşakkatle meydana getirdiği keresteleri Boğazağzı İskelesinde az bir ücret vererek ellerinden kapıyorlar, buna mukabil Silifke'de bu kadar tüccar bulunduğu halde tevhid-i mesai ile Suriye'ye bir şube açamayarak bütün mesailerini Suriye tüccarlarına feda ediyorlar.⁸⁰⁶

İçel vilayeti dahilinde kereste ve kömür üretimi başta olmak üzere farklı mevkilerdeki devlet ormanları ihaleyle kesime açılmış ve İçel'den ya da dışarıdan gelen farklı tüccarlar tarafından kesim ihalesi alınmıştır. Örneğin Gülnar eşrafından Cemalzade Hüseyin Efendi 7 Temmuz 1926 tarihinde 500 metromikab çam ağacı ve 100 kantar kömüre ruhsatname müracaatında bulunmak için Gilindire-Ovacık üzerinden vilayet merkezine gelmiştir. Ormanların keşfi için vilayetten fen memuru görevlendirilmiştir.⁸⁰⁷

Ayrıca gazetede zaman zaman farklı orman mevkilerinin kesim ihalesi gazetede yayınlanmıştır. Buraya iki örneğini aldığımız şu ilanlar, Gülnar ve Mut kazalarındaki ormanların kesim ihalesi ilanıdır;

Gülnar kazasının Gilindire nahiyesi civarında vaki Söğüt nam miri orman kıtasından ikinci mesafeden beher metromikabı beşyüz guruştan devn olmamak ve bir sene zarfında kat' ve imal ile Gülnar kazasının Gözce ve Aksaz İskelesi'nden harice imrar edilmek üzere (964) metromikab gayri mamul katran eşcarı fi 25 Haziran 341 tarihinden itibaren otuziki gün müddetle mevki ilana vaz edilmiş olduğundan talip olanların İçel Vilayeti Orman Müdüriyetine müracaat eylemeleri ilan olunur.⁸⁰⁸

İçel Vilayetinin Mut kazasının Çivi karyesi civarında merkez kazaya altı saat mesafede muharrer-el-hudud Söğütözü orman kıtasından senevi 243 ve on senede 2430 metromikab gayri mamul akçam kat' ne imal ve ihraç olunmak üzere 20 Kanunuevvel 926 tarihinden itibaren otuz gün müddetle ve kapalı zarf usulüyle müzayedeye vaz olunmuştur.⁸⁰⁹

Mut kazasına ait ilan şartnamesiyle beraber yayınlanmıştır. 12 maddelik şartnamede ihalenin bazı şartları, ödeme planı gibi bilgiler verilmiştir. Ayrıca dikkati çeken nokta ihaleyi alan

⁸⁰⁶ Taş İli, 27 Mayıs 1925, S.112, s.1.

⁸⁰⁷ Taş İli, 14 Temmuz 1926, S.164, s.3.

⁸⁰⁸ Taş İli, 8 Temmuz 1925, S.117, s.4.

⁸⁰⁹ Taş İli, 5 Kanunusani 1927, S.188, s.2.

müteahhittin maaşı kendine ait olmak üzere orman sahası için aylık 24 lira maaşlı bir muhafız istihdam etmesi de şartlar arasındadır.⁸¹⁰

Fakat devletin, tüccarların ve ahalinin faydalanmakta olduğu bu ormanlara yıllardır gereken önem verilmemektedir. Yemyeşil ormanlar bilinçsizce yakacak odun kesimi ya da yakılan ateşler sebebiyle yok olup gitmektedir. Günümüzde de halen yaşamakta olduğumuz bu durum 1925 yılında toplumsal bir sorun olarak görülmüş ve Taş İli gazetesi yaklaşık yüz yıl evvel bu soruna dair bir makale yayınlamıştır.

“Ormanlarımızı Muhafaza Edelim”⁸¹¹ başlıklı yazı Gülnar kazasından Naci tarafından 14 Mayıs 1925 tarihinde kaleme alınmıştır. Yazar ormanların inkâr edilemez faydaları olduğunu hükümetin de ormanları korumak için memurlar istihdam ettiğini fakat buna rağmen gidilen her yerde ormanların tahrip edildiğini belirtmektedir. Buna ise Gülnar kaza merkezi ile Gilindire nahiyesi arasındaki ormanlardan örnek vermektedir;

Merkez kaza ile Gilindire arasında vaki ve merkezden bir iki saat mesafedeki ormanlara atf-ı nazar edilse: güzelim ve mahsuldar palamut ağaçlarının bir yük odun menfaatine mukabil yere serilmiş; ve Gilindire merkezinden herhangi bir cihetteki ormanlar gezilse: memleketin hazinesini temsil eden insanlara hayat bağışlayan çam ağaçlarının ya çobanlar tarafından ağacın haşeb ve kısr arasındaki madde-i mâyi'ayı bel' etmek üzere kabuklarını soymak, pek sefil ve çıplak denecek derecede yaşayan küçük çoban çocukları soğuktan tehaffüz için yakıp bıraktıkları ateşin sirayetiyle kabuk ve dalları utelemek, yahut oğlaklarını muhafaza maksadıyla çevirecekleri ağılı meydana getirmek üzere taze taze fidanları kat ve makisin geçitlerini sed maksadına mebni germeç yapmak için kemale gelen çam ağaçlarını birkaç baltada yıkmak gibi birçok tahribatı görmemek mümkün müdür?

Hele aşâyirin yazlıkları etrafındaki ladin ve emsali ormanların ahvali tavsif edilemez.

Yağmurların yağmadığı bir mevsimde de; herhangi bir tarafa bakılsa ormanları yanardağı halinde görürüz ki bu da köylülerimizin bir iki kutu tohumluk bir mahalli zer' etmek maksadına binaen orman eteklerini yakmak (ki bu amelîyat daima poyrazlı bir havaya muhtaçtır) ve muhafaza edememek suretiyle ateşin sirayetini ve binlerce çam ağaçlarının mevcudiyet-i hayatiyelerine hatime vermekle beraber kökünün kesmek cürmünü irtikabtan geri kalınıyor.⁸¹²

Ormanları tahrip etmenin dünyada ve ahirette affedilmeyecek günahlardan olduğunu, bu gibilerin gerek suçüstü gerek şikâyetle yakalanarak ceza aldığını fakat yine de kanunu çiğnemeye devam ettiklerini ifade etmektedir. Ahalinin ormanların kıymetinden ve faydasından habersiz olduğunu bu yüzden de ormanlara zarar verdiğini belirten yazar bu hususta köy hocaları başta olmak üzere muhtarlar ve kır bekçilerini halkı aydınlatmaya davet etmektedir. Naci Bey yazının sonunda ise istihdam edilen orman muhafızlarının ormanların tahrip edilmesini nasıl görmediklerini sormaktadır. Bu halde memurların ya ormanları

⁸¹⁰ Taş İli, 5 Kanunusani 1927, S.188, s.2.

⁸¹¹ Taş İli, 20 Mayıs 1925, S.111, s.1.

⁸¹² Taş İli, 20 Mayıs 1925, S.111, s.1.

gezmediğini ya da işinin ehli olmadığını belirterek görev süresince memurların ne işle meşgul olduğunun araştırılmasını istemekte ve “ormanlarımızı kendi bahçemiz gibi muhafaza etmeliğimiz lazımdır”⁸¹³ diyerek yazısını bitirmektedir.

Naci Bey orman yangınlarına dair bir yazı daha kaleme almıştır. Naci Bey’in ikinci yazısı “Memleketin Dahili Düşmanlarından Biri de Orman Yangınlarıdır”⁸¹⁴ başlığıyla yayınlanmıştır. Naci Bey yazısını Gülnar kazasının Mollaömerli köyü yakınlarında 14 Ağustos 1925 Cuma günü zuhur eden bir orman yangını üzerine halkı aydınlatmak üzere kaleme aldığını belirtmektedir. Yangın haberinin alınması üzerine Merkez Karakol Kumandanı Vehbi Onbaşı yangını söndürmek üzere derhal harekete geçmiş yardımcı olmaları için kahvehanede ve çarşıdaki boş ahaliyi de yangına götürmek girişiminde bulunmuştur. Tozkovan köyünden bir zat bu duruma itiraz ederek Kasap Molla İsa’ya sığınmıştır. Molla İsa’nın bu zatı himaye etmesi üzerine jandarma ile aralarında ağız kavgası çıkmıştır. Bu olayın da etkisi olacak ki Naci Bey tüm vatandaşlara ormanın faydalarını sıralamakta ve ormanları muhafaza etmeye davet etmektedir. Naci Bey köylülere şöyle hitap etmektedir;

İşte Ey köylü kardeşlerimiz! Bilirsiniz ki bu memleketin muhafazası bütün Türklere ait bir vazifedir. Bu memleketi süsleyen, bizim muhtaç olduğumuz saf havaya ve yakacağımız odun ve kömürü, oturacağımız evleri, bir yerden diğer bir yere bizi ve bizim eşyamızı götürecek arabaları, vapurları şimendiferleri meydana getirecek ormanlardır Bu saydığım eşyanın yalnız ağaç ve tahta kısmı değil demir ve çelik vesair kısımlarını da yine ormanlardır.

Bunu bilmeyecek ne var ki: ormanlarımız zengin olursa tüccarlara satacağımız kerestelik, odunluk ve kömürlükten meydana gelecek faide muhtaç olduğumuz tayyareleri bile yaptıracaktır.

Ormanlarımızı biz bütün Türkler muhafazaya çalışmaz ve herkes istediği gibi yakar, yıkarsa ne odun, ne kömür, ne kereste ve ne de başka vesait-i nakliye bulamayacağımız gibi hayatımızı da gaib edeceğimize hiç şüphe etmeyelim. Bunun için pek kıymetli olan bu ormanlarımızı elbirliğiyle muhafazaya çalışalım.⁸¹⁵

Yazının sonunda orman yangınlarıyla alakalı bir ekleme yapan Taş İli gazetesi yaz gelince sadece İçel vilayetinde mi orman yangınlarının çıktığını sormakta ve yangınlara sebep olanların kati surette cezalandırılmadıkça ormanların ya sigara izmariti yüzünden ya da tarla açma amacıyla yok olup gideceğini belirtmektedir. Yangın mıntıkasında orman memurlarının uzun bir tetkikatta bulunarak yangının failini meydan çıkarmasını ve faillerin cezalandırıldığı takdirde yangınların önünün kesileceğini ifade eder.⁸¹⁶

⁸¹³ Taş İli, 20 Mayıs 1925, S.111, s.1.

⁸¹⁴ Taş İli, 19 Ağustos 1925, S.123, s.1.

⁸¹⁵ Taş İli, 19 Ağustos 1925, S.123, s.2.

⁸¹⁶ Taş İli, 19 Ağustos 1925, S.123, s.2.

Halka ormanların önemini kavratmak amacıyla “İktisat” gazetesinden alınan “Ormancılığa Ne Derece Ehemmiyet Veriyorlar”⁸¹⁷ başlıklı yazı yayınlanmıştır. Yazıda ormanların milletler ve devletler için ne derece mühim olduğu. Ormanlar yok olduğu takdirde oluşan çeşitli sorunlarla milletlerin ve devletlerin yok olabileceği anlatılmaktadır. Taş İli gazetesi bu yazıyı neden yayınladığını şu satılarla ifade eder: “İktisat rekifikimizin pek ziyade vakıfane bahs eylediği ormancılık keyfiyeti vilayetimizce de nazar-ı imana alınması icap eylediğinden aynen sütunlarımıza derç eyledik.”⁸¹⁸

Gazete yazının sonuna eklediği haşiyede Silifke ormanlarının zengin olduğunu fakat tarla açmak başta olmak üzere birçok sebeple köylülerin ormanları yok ettiğini ifade eder. Bu yangınlardan ilk olarak köy ihtiyar heyetini ve aynı mıntıkanın karakol komutanları ve orman bekçilerini sorumlu tutmaktadır. Bu hususta köy ihtiyar heyetlerinin yangın sırasında derhal halkı toplayarak yangına müdahale etmesini ve müsebbiplerini hükümete teslim ederek bu gibi zararlı kimseleri bir daha köy dahiline sokmaması isteğinde bulunur. Akabinde Silifke ormanlarının altın kaynağı olduğunu ve kışın her yağmurda Göksu Nehri’ne akarak kıpkırmızı yaptığını belirterek Silifke köylülerine ormanlara sahip çıkmaya, askeri yetkililer ve öğretmenlerden ise ormanların önemini halka anlatmalarını istemektedir;

Ey Silifke'nin muhterem köylüleri: ormanlarımızın artık kadir ve kıymetini bilelim, tahribattan vazgeçelim, bir de size şunu hatırlatayım ki: Cumhuriyet-i idare nasıl ki vatan uğrunda son derece çalışkan ise köylünün menfaati icabatından olan gerek orman ve gerek suver-i sairenin himayesinde dahi son derece basiretkardır.

Bu idare-i mukaddese de orman yakmak, tahrip etmek devri çoktan geçmiştir. Bu gibiler bilsinler ki ormana ateş vermek için eline kibriti aldığı zaman vicdanıyla biraz uğraşsın, düşünsün, Cumhuriyet-i idarenin hakimleri ve icabında İstiklal Mahkemeleri huzurlarında alacağı vaziyeti tahattur etsin.

Ormanlarımızın muhafazası uğrunda her Türk gayet kıskançtır. Köy muallimlerimizden, jandarma karakol kumandanlarımızdan velhasıl vatani seven her ferde rica ederek deriz ki elinizden geldiği, dilimizin döndüğü kadar ormanların muhafazasını halka söyleyin,

Orman yangını ve tahribatına ictisar eden bir şahıs emin olsun ki katiyen milletin elinden yakayı kurtaramayacaktır. Ona göre her gün kendi mıntıkası dahilindeki ormanın muhafazasına dikkat etsin ve servet-i umumiyeimizin yok yere mahvına sebep olmasın.⁸¹⁹

8.5. Taş İli Gazetesinde Hayvancılığa Dair Yayınlar

İçel’de büyükbaşa nazaran küçükbaş hayvancılık daha çok yapılmaktadır. Hayvancılık açısından gazetede halkı bilgilendirici birçok yazılar yayınlanmıştır. Bu yazıların yanında hayvan hastalıklarına ilişkin halkı uyarıcı haberlere de yer verilmiştir. “Veba-i Bakari”

⁸¹⁷ Taş İli, 9 Kanunuevvel 1925, S.138, s.2.

⁸¹⁸ Taş İli, 9 Kanunuevvel 1925, S.138, s.2-3.

⁸¹⁹ Taş İli, 9 Kanunuevvel 1925, S.138, s.3.

başlığıyla yayınlanan haberde Gülnar kazasının Uluhtu karyesindeki ineklerde inek vebası zuhur ettiği ve beş hayvanın öldüğü kaymakamlıkça makam-ı vilayete bildirilmiştir. Fenni tedbir ve tedavinin yapılması amacıyla Anamur Sıhhiye Baytarı Gülnar'a hareket etmiştir.

Aynı başlık altındaki ikinci haber de bu hastalığa dairdir. Beş aydır Mersin ve Tarsus'ta inek vebası görülmektedir. Hastalığın İçel vilayetine sirayet etmemesi için İçel'in Mersin sınırı olan Alata'da ve hayvanların geçiş noktası olan diğer mıntikalarda gerekli tedbirler alınmaya devam etmektedir. Mersin'den gelecek hastalık riski olan hayvanların menşe şahadetnamesi olmayanların vilayet dahiline alınmaması hususunda jandarma ve köy muhtarları uyarılmakla birlikte hastalığın çok tehlikeli olduğu ifade edilmektedir.⁸²⁰

İneklerdeki bu hastalıkla ilgili 1925 yılı Nisan ayı içerisinde gelen bir bildiri gazetede yayınlanmıştır. Bildiride Adana ve Mersin'de inek vebası hastalığı devam etmekte olduğundan bu mıntikalardan İçel'e gelecek olan yörük aşiretlerinden baytar raporu bulunmayanların kesinlikle vilayet sınırları içerisine alınmaması bildirilerek hastalığın İçel'deki hayvanlara sirayet etmemesi için bir önlem alınmıştır. Taş İli gazetesi de bir kere bulaşınca önünün alınmasının zor olduğunu belirttiği bu hastalık hususunda halkı dikkatli davranmaya davet etmektedir. Ufak bir dikkatsizliğin büyük zararlara yol açabileceğinden Mersin ve Tarsus gibi hastalık bulunan yerlerden alınacak hayvanların ilk evvel baytar raporuna bakılmasını istemektedir.⁸²¹

Vilayette sığır vebasının yayılmaması için alınan önlemlerin ve yapılan uyarılardan üç dört ay sonra Gülnar Kaymakamlığından Makam-ı Vilayete gelen bilgi gazetede yayınlanmıştır. Kaymakamlık tarafından verilen bilgide Ovacık nahiyesinin Çavuşlar, Hırmanlı, Hacıışaklı, Dedeler ve Katırcılı⁸²² köylerinde sığır vebası hastalığının hızla yayıldığı bildirilmektedir. Kaymakamlıktan gelen bu haberin ardından Taşucu Muayene Memuru Abdurrahman Fikret Bey hastalığın yayıldığı mıntıkaya hareket etmiştir. Taş İli gazetesi hastalığın beş köye yayılmasının ardından haber verilmesini Gülnar Kaymakamlığının ve ilgili dairelerin dikkatlerine sunmaktadır.⁸²³

Bu haberin hemen devamında yayınlanan bir diğer haber “Develerde Çiçek Hastalığı” başlığıyla yayınlanmıştır. Haberin içeriğinde İçel'in Yağda nahiyesinin Keloluk köyü civarında yörük aşiretlerinin develerinde çiçek hastalığı zuhur etmiştir. Haberin alınmasıyla

⁸²⁰ Taş İli, 16 Şubat 1925, S.99, s.2.

⁸²¹ Taş İli, 22 Nisan 1925, S.108, s.3.

⁸²² Günümüzdeki adı Ulupınar'dır.

⁸²³ Taş İli, 19 Ağustos 1925, S.123, s.1.

birlikte Baytar Müdürü Ziya Bey gerekli incelemeleri yapmak üzere olay mahalline hareket etmiştir.⁸²⁴

Abdurrahman Fikret Bey'in Ovacık, Ziya Bey'in Yağda nahiyesindeki tetkikatları neticesinde hastalık şikâyeti olan bölgelerde hastalıklar incelenmiş ve gerekli tedbirler alınmıştır. Yapılan çalışmalara dair haber gazetede "Tashih" başlığıyla yayınlanmıştır. Bu haber aslında Gülnar kazasındaki hastalığın yanlış anlaşıldığını düzeltmek üzere yayınlanmışsa da Yağda nahiyesinde görülen hastalığa karşı alınan tedbirden de bahsedilmiştir. Yağda nahiyesinin Keloluk köyünde Ayaş ve Koyunculu aşiret develeri ve köy ahalisi develerinde görülen bu hastalık Mersin deveçileri yoluyla bulaşmıştır. Ziya Bey tarafından hasta hayvanlar için gerekli tedbirler alınmış ayrıca hastalık bulaşmamış fakat hastalık bölgesinde bulunan hayvanlara bağışıklık kazandırmak amacıyla aşılama yapılmıştır.⁸²⁵ Gülnar'daki hastalık ise ahali gözüyle görülmüştür, ahali hastalığı sığır vebası sanarak nahiye müdürlüğüne bildirmiştir. Nahiye Müdürlüğü, Gülnar Kaymakamlığına durumu sığır vebası olarak bildirmiştir. Haliyle hastalık Kaymakamlık tarafından vilayete sığır vebası olarak bildirilmiştir. Neticede bölgeye gelen Abdurrahman Bey'in tetkikleri neticesinde hastalığı teşhis etmiş ve hastalığın hücre-i arziye olduğunu bildirmiştir. Olayın yanlış anlaşılmasından dolayı tashih yazısı yayınlanmıştır.⁸²⁶

Ovacık ve Yağda nahiyelerindeki hastalıkların tedbirinin alınmasının ardından bu sefer vilayetin Anamur ve Gazipaşa kazasındaki hayvanlarda hastalık zuhur ettiği haberi yayınlanmıştır. Haberde Anamur ve Gazipaşa kazası sınırları dahilinde Kaledran, Karaağa, Çiftçiler, İnal ve Eminhacı köyünün Adanda mahallesinde sığır cinci hayvanlarda bulaşıcı hastalık ve develerde çiçek hastalığının görülmesi kaymakamlıkça vilayete bildirilmiştir. Hastalığı tetkik etmek ve gerekli önlemleri almak için Anamur baytarının olay yerine sevk edildiği Vilayet Baytar Müdüriyetinden bildirilmiştir.⁸²⁷

1925 yılı Eylül ayında hayvan hastalığının zuhur ettiği bir diğer bölge ise Ayaş nahiyesidir. Nahiyenin Kızılgeçit, Seydili, Şahmurlu köylerindeki develerde çiçek hastalığının zuhur ettiği Ayaş nahiyesi müdürlüğünden Makam-ı Vilayete bildirilmiştir. Bu babda gerekli tedbirlerin alınması için Vilayet Baytar Müdürü Ziya Bey Ayaş nahiyesine gönderilmiştir.⁸²⁸

⁸²⁴ Taş İli, 19 Ağustos 1925, S.123, s.1.

⁸²⁵ Taş İli, 2 Eylül 1925, S.124, s.3.

⁸²⁶ Taş İli, 2 Eylül 1925, S.124, s.3.

⁸²⁷ Taş İli, 9 Eylül 1925, S.125, s.3.

⁸²⁸ Taş İli, 23 Eylül 1925, S.127, s.3.

Gazetenin 30 Aralık 1925 tarihli nüshasında “Hayvanat Hastalıkları” başlığıyla yayınlanan haberde hayvanlarda görülen hastalığa karşı alınan tedbirler ve hastalığın seyrine dair bilgiler verilmektedir. Yağda nahiyesinin Keloluk köyünde Koyunculu, Ayaş aşiretinin ve halkın develerinde zuhur eden çiçek hastalığı için alınan tedbirler doğrultusunda hastalığın bulunduğu bölge kordon altına alınmıştır. Yani bölge karantina altına alınmıştır. Bir aylık süre 10 Eylül 1925 tarihinde sona ermiş ve bu süre zarfında hastalığa rastlanmamasından dolayı kordon kararı 20 Eylül 1925 tarihinde kaldırılarak bölgeye giriş çıkışlar başlamıştır. Fakat Ayaş nahiyesinin Kızılgeçit köy muhtarı ve köy ihtiyar heyeti mezkûr hastalığı kendi köylerinden başka Şahmurlu ve Seydili köylerine sirayet ettirmelerine ve hastalığı saklamalarından dolayı Zabıta-i Sıhhiye-i Hayvaniye Kanunu’nun 39. Maddesi mucibince ve hastalığın bulaştığı Şahmurlu ve Seydili köyü muhtar ve ihtiyar heyetinin hastalığı saklamalarından dolayı aynı kanunun 38. maddesi mucibince haklarında yasal işlem başlatılmıştır. Ayrıca hastalığın sirayet ettiği Şahmurlu ve Seydili köyleri de kordon altına alınmıştır.

Yine Gazipaşa-Anamur sınırındaki köylerde zuhur eden hayvan hastalıklarının bildirilmesi üzerine bölgeye giden Anamur Sıhhiye Baytarı Ziya Bey’in muayene ve tahkikatları neticesinde 16 Eylül 1925 tarihinde gönderdiği mufassal raporda Eminhacı ve diğer köylerde sığır cinsi hayvanlarda hastalık görülmediğini bildirmektedir. Ancak Kaş yaylasının Dikincek mevkiinde bir buçuk ay önce birer hafta ara ile yaşlı bir inek ve bir dana hastalığa tutulmuşsa da başka hasta hayvana rastlanılmadığını ayrıca develerde hastalık olduğu ihbarı gelen bölgedeki incelemelerde de develerin çiçek hastalığı geçirmiş olduğunu kaydetmiştir.⁸²⁹

Hayvan hastalıklarına dair son haber Makam-ı Vilayete Ziraat Vekâletinden gelen işara daırdır. Bu ilanda hayvan hastalıklarının yayıldığı bölgeler belirtilerek İçel vilayetine sirayet etmemesi için vilayet sınırında hayvan geçişlerine itina gösterilmesi istenmektedir. İlan metni şu şekildedir; “Veba-i bakari Cebelibereket’in Islahiye ve Hassa kazalarında ve Adana'ya kadar sirayet etmiştir. Vilayetinize buralardan hayvanat-ı bakariye ve mevaddın imrarına katiyen meydan bırakılmamak üzere hudutlarda tekayyüdatda olunulması ve iş'arı Ziraat Vekâleti Celilesinden bildirilmiştir.”⁸³⁰

⁸²⁹ Taş İli, 30 Eylül 1925, S.128, s.2.

⁸³⁰ Taş İli, 11 Teşrinisani, S.134, s.4.

Ziraat Vekâletinin göndermiş olduğu işar dikkate alınmış olacak ki bir sonraki nüshada Baytar Müdüriyetinin İçel vilayetinin Mersin sınırı olan Alata'da almış olduğu önlem gazetede yayınlanmıştır. Komşu illere kadar hastalık hakkında araştırma yapılmasına ve yeni alınan önlemlere dair Baytar Müdüriyetinden gelen ve gazetede yayınlanan ilanda hayvanlarda görülen bu hastalığın Cebel-i Bereketten Adana'ya kadar sirayet etmesinden dolayı araştırma yapılması lüzumu hissedilerek İçel'in Mersin sınırı olan Alata ve buraya komşu olan hayvan geçiş güzergâhlarından sığır cinsi hayvanların geçmesi yasaklanmış olduğu bildirilmektedir. Mersin'den İçel'e gelecek ya da İçel'den dışarıya çıkacak hayvanlara Zabıta-i Sıhhiye-i Hayvaniye Kanunu'na göre işlem yapılacaktır. Ayrıca buna ek olarak gerekli tedbirlerin sürdürülmesi için Alata'da görevlendirilmiş olan gardiyanın yanına jandarmada görevlendirilmiştir.⁸³¹

Taş İli gazetesinde hayvancılığa dair haberler bunlarla sınırlı olmakla birlikte gazetede hayvancılıkla uğraşanları bilgilendirmek amacıyla halk eğitime dair yazılar yayınlanmıştır.

8.6. Hayvancılık Üzerine Halk Eğitimi Yazıları

Sağlık, tarım gibi konularda olduğu gibi hayvancılık alanında da halkı eğitmek, fenni bilgiler vermek üzere farklı yazılar neşredilmiştir. Gazetenin elimizde bulunan nüshalarında kronolojik olarak karşımıza çıkan hayvancılık üzerine halk eğitimi yazılarının ilki Taşucu Muayene Baytarlığı görevinde bulunan Abdurrahman Fikret Bey tarafından kaleme alınan ve gazetede iki parça halinde yayınlanan “Hayvan Sahiplerine Fenni Takvim” başlıklı yazıdır.

Abdurrahman Fikret Bey yazısında hayvancılıkla uğraşanlara ve uğraşacak olanlara 12 aylık bir takvim hazırlamıştır. 12 ay boyunca at, inek, koyun ve kümes hayvanlarının fenni suretle nasıl yetiştirileceği, nasıl çiftleştirme yapılacağı gibi bilgiler verilmektedir. Takvimde hangi hayvana hangi ayda nasıl bakılacağı kısa ve öz bir şekilde yazılmıştır. İki parça halinde yayınlanan takvimin ilk parçasında mart ve eylül⁸³², ikinci parçasında ise teşrinievvel ve şubat ayları arası yer almaktadır.⁸³³

⁸³¹ Taş İli, 25 Teşrinisani 1925, S.136, s.4.

⁸³² Taş İli, 23 Eylül 1925, S.127, s.1-2.

⁸³³ Taş İli, 30 Eylül 1925, S.128, s.3.

7 Teşrinievvel 1925 tarih 129 sayılı nüshada Taşucu Muayene Baytarı Abdurrahman Fikret Bey tarafından inek alacaklara süt ineklerinin vasıflarını anlatan “Süt İneklerinin İntihabı” başlıklı bir yazı yayınlamıştır. Yazıda süt ineği alınacakken hayvanda aranacak vasıflardan etraflıca bahsedilmektedir.⁸³⁴

Gazetede Arıcı Celal Davut⁸³⁵ imzasıyla “Arılar- Arıcılar” başlıklı makalede arıcılık yapanlara ve yapacak olanlara fenni arıcılığın usulleri aktarılmaktadır. Taş İli gazetesi bu yazıları aynen sütunlarına taşıyarak vilayette gazetenin ulaştığı her köşedeki köylüye fenni arıcılığı öğretmeyi amaçlamıştır. Celal Davut Bey’in arıcılığa dair dört makalesi yayınlanmıştır. İlk makalesinde fenni arıcılığın tarihçesini vererek kovan tiplerine değinerek Türk köylüsüne uygun kovan tipi hakkında bilgi vermiştir. Yazının sonunda ise dünya balcılığında Türklerin yerinden bahsetmiştir.⁸³⁶ İkinci makale 28 Teşrinievvel 1925 tarihli nüshada yayınlanmıştır. Bu yazısında Türk’ün fenni usuller karşısında kayıtsız kalamayacağını sadece kendisine bir mürşit beklediğini belirterek arıcıları eski usulden vazgeçmeye davet eder. Yazıda değindiği konular Avrupa’nın fenni usulünde Türk arıcılarının birinci sıraya yükselebileceğini, Türklerin kovanlarından ve arıcıların nerelerde fenni arıcılık yapabileceklerinden bahsetmektedir.⁸³⁷ Üçüncü yazıda fenni arıcılığın en kolay yönteminden, işe nasıl başlanması gerektiğinden bahseden yazar arıcılığın aslında erkeklerden çok kadınların yapacağı bir iş olduğunu ifade ederek buna dair detayların gelecek yazıda yer aldığını yazmaktadır.⁸³⁸ Celal Davut Bey’in son yazısı 18 Teşrinisani 1925 tarih 135 sayılı nüshada yayınlanmıştır. Yazıda arıcılığın kadın işi olduğu konusuna açıklık getirmekte ve suni petek kullanmadan arılara bal yaptıрма yöntemini aktarmaktadır.⁸³⁹

İçel vilayetinde halkın en önemli geçim kaynağı ve uğraşı tarımla birlikte hayvancılıktır. Hayvancılık ise halkın neredeyse tamamına yakınının yörük olmasından mütevellit ayrı bir yeri vardır. Yörüklerin çoğu yerleşik hayata geçmişse de cumhuriyetin ilk yıllarında gazetede ki seyahat mektuplarından ve çeşitli yazılardan gördüğümüz üzere halen konargöçer yaşam tarzını sürdürmekte olanlar vardır. Hayvancılığın çoğunluğu teşkil etmesi ve gazetenin amaçlarından biri de halka ulaşmak ve onları bilgilendirmek olmasından dolayı

⁸³⁴ Taş İli, 7 Teşrinievvel 1925, S.129, s.3.

⁸³⁵ Bu kişi soyadı kanunu ile Arıbal soyadını alacak olan Celal Davut Arıbal’dır.

⁸³⁶ Taş İli, 21 Teşrinievvel 1925, S.131, s.3-4.

⁸³⁷ Taş İli, 28 Teşrinievvel 1925, S.132, s.3-4.

⁸³⁸ Taş İli, 4 Teşrinisani 1925, S.133, s.4.

⁸³⁹ Taş İli, 18 Teşrinisani, S.135, s.3-4.

bu çerçevede Taşucu Muayene Baytarı Abdurrahman Fikret Bey'in "Keçiye Dair"⁸⁴⁰ başlıklı yazısı yayınlanmıştır. Abdurrahman Fikret Bey bu yazıyı yazmasına İçel'e geldiği günden beri iklimi ve coğrafyasının güzelliğinin vesile olduğunu ifade etmektedir. Bu sebeple halkın hali hazırda yetiştirmekte olduğu keçiyi daha iyi yetiştirebilecekleri kanaatine ulaşmıştır. Bu sebeple keçiyi uğraşan köylü ve tüccara fayda sağlamak ve bir rehber olmak amacıyla makalesini kaleme almıştır. Abdurrahman Fikret Bey makaleyi yazarken İstanbul Belediye Azasından Tabip Baytar Cafer Fahri Bey'in eserlerinden faydalandığını belirtir. Yazının içeriğinde ise keçilerin faydalarından, süt ve etinin özelliklerinden ve faydalarından bahsederek kısaca keçi yetiştirenlerin dikkat etmesi gereken noktalara da değinmektedir.

Abdurrahman Fikret Bey keçiler üzerine yazdığı bu makalenin ardından ülkemiz için önemli bir cins olan tiftik keçisine özel iki makale yazmıştır. İlk makale "Keçiler ve Ankara Tiftik Keçileri"⁸⁴¹ başlığıyla yayınlanmıştır. Makalede keçilerin cinslerini ve ırklarını anlatmakta ardından ise Ankara tiftik keçisinden bahsetmektedir. Yurdun her yerinde tiftik keçisi yetiştirebileceğini belirten yazar bu hayvana gereken önemin verilmesini ifade ederek baytarlara düşen vazifeden şöyle bahseder;

Cumhuriyet idareimizin ve onun tebaalarının ilelebet payidar olabilmesi için mütemadiyen hummalı gayretlerle çalıştığı şu sırada şimdilik kendi hissesine düşen vazifeyi pek mütevaziyane ifa eden etibba-i baytariye menabii varidatımızın kapanmış bu mühim yolunu da temizleyerek açacak, servet-i milliyeye bir cüz'ü daha ilave etmeye muvaffak olacaktır.⁸⁴²

Tiftik keçilerinin önemine değinen Abdurrahman Fikret Bey'in bir sonraki yazısı "Tiftik Keçileri"⁸⁴³ başlığını taşıyan bir yazı yazmıştır. Bu yazının konusu tiftik keçisi yetiştirecek olan halka fenni bilgiler vermektedir. Tiftik keçilerini çoğaltma noktasından damızlık tiftik tekesi seçiminin nasıl yapılacağını, bu keçilerin tiftiklerine, çiftleşme zamanına ve dişilerin doğum yapmasına dair bilgileri okuyucularına aktarmaktadır.

Gazetenin 10 Mart 1926 tarihli nüshasında Ziraat ve Ticaret Gazetesinden alınan Çiftlik Baytarı imzalı "Hayvanlarda Göğüs Nezlesi"⁸⁴⁴ başlıklı bir makale aynen yayınlanmıştır. Makalede hayvanlarda görülen bu hastalığın sebepleri ve belirtilerine değinilerek nasıl tedavi edilmesi gerektiğine dair bilgi verilmiştir. Göğüs nezlesi hastalığına dair bölümün akabinde "Koyun ve Kuzularda Kan İşeme Hastalığı"⁸⁴⁵ isimli alt başlıkta hastalığın nasıl

⁸⁴⁰ Taş İli, 28 Teşrinievvel 1925, S.132, s.2.

⁸⁴¹ Taş İli, 2 Kanunuevvel 1925, S.137, s.4.

⁸⁴² Taş İli, 2 Kanunuevvel 1925, S.137, s.4.

⁸⁴³ Taş İli, 9 Kanunuevvel 1925, S.138, s.3-4.

⁸⁴⁴ Taş İli, 10 Mart 1926, S.150, s.3.

⁸⁴⁵ Taş İli, 10 Mart 1926, S.150, s.4.

zuhur ettiğinden ve belirtilerinden bahsedilmekte son paragrafta ise hastalığın tedavi yöntemi aktarılmaktadır.

Tabip Baytar Abdurrahman Fikret Bey'in kaleme aldığı "Köylü ile Fenni Hasbihal"⁸⁴⁶ başlıklı yazının giriş kısmında köylü ile sohbet etmekten keyif duyduğunu ve bu sohbetlerinde onlara bir şeyler öğretmek istediğini şöyle ifade eder;

Köylü ile konuşmak, dertleşmek kadar dünyada tatlı bir şey bulamadım. Eski devirlerin yetiştirdiği cahil köylünün bugün ümidin fevkinde her şeyini anlamak, dinlemek öğrenmek kabiliyetlerine Anadolu'ya çıktığımdan beri hayran kaldım. Büyük, başlanmış fakat küçücük masum bir çocuk safiyet-i kalbini taşıyan, daha doğrusu şimdi artık efendiliklerini idrak ile istirdat etmiş köylüye mesleğimin bana öğrettiği ve onlardan benim de saklayabildiğim şeyleri öğretmek aşkı var.⁸⁴⁷

Yazının devamında bir köylünün evine misafir olduğunda köylüyle arasında geçen diyalogu aktararak bahsi geçen hastalığın nasıl zuhur ettiğini ve ne yapılması gerektiğini şöyle aktarır;

-Hangi memuriyetle geldin Bey?

-Ben hayvan hekimiyim. Hayvanlarınızda hastalık varmış.

-Ah Efendi bu ciğeri yanık ile dalak yok mu sürülerimizi hani maf (mahv) edip bitiriyor. Acep bunun bir çaresi yok mu ki?

-Ağam hazır sen bu hastalığı sormuşken benim anlatabileceğim ve senin de anlayabileceğin kadar sana malumat vereyim.

-Buyur.

-Herhangi bir hastalık neden olur, nereden gelir?

-Zahir bilgidен. Ona siz mikrop diyorsunuz ondan olacak.

-Her şeyden evvel davarı böyle bulaşık bir hastalığa uğratmamak lazımdır. Mesela komşunun iki üç hayvanı birdenbire hastalandı öldü değil mi? Sürünü onlara yaklaştıрма. Derhal kemiyyeye haber ver. Eğer hastalık senin hayvanlardan çıkarsa hastaları kes, etini yeme. Olduğu gibi bir çukura göm. Üzerine de kireciniz varsa bol bol dökünüz. Kanlarını oraya buraya bulaştırma. Ondan sonra hükümete haber ver. Korkma hükümet senin sürünü elinden almaz. Bilakis o senin için bir baytar gönderecektir, hayvanlarını güzelce muayene ettirecek ki sen zarar görmeyeceğin gibi hükümet de görmesin. Sonra eski kafayı silip atmalı. Hocalara, üfürükçülere inanmayınız. Her şeyin bir anlayan memuruna itimat ediniz. Hükümet memurunun dediklerinden dışarı çıkmayınız. Onlarla dertleşiniz. Velhasıl onlardan malumat kapın.

İşte köylü dayı medeniyetin kıymetli nasihatleri. Sana unutulmaz birer ders olsun...⁸⁴⁸

8.7. Tarımda Modernleşmenin Bir Örneği Olarak Numune Çiftliğinin Kuruluşu ve Faaliyetleri

Silifke'nin Tekir köyünde 12.000 dönümden fazla toprağa sahip metruk bir çiftlik bulunmaktaydı. Çiftlik, Osmanlı devlet adamlarından Adana Valisi Abidin Paşa tarafından

⁸⁴⁶ Taş İli, 4 Ağustos 1926, S.166, s.2.

⁸⁴⁷ Taş İli, 4 Ağustos 1926, S.166, s.2.

⁸⁴⁸ Taş İli, 4 Ağustos 1926, S.166, s.2.

kurulmuştu. Mustafa Kemal Paşa tarafından satın alınan bu çiftliğin hikâyesi ilginçtir. Osmanlı Devleti'nin Adana Valisi olan Abidin Paşa, Adana ve Silifke'de çiftlik sahibidir. Silifke'nin Tekir köyünde bulunan 12.600 dönümü havi çiftlik uzun müddet Adana Valisi Abidin Paşa tarafından işletilmiştir. Bölge tarımında ilk modernleşme örneği olarak gösterebileceğimiz bir çiftliktir. Zira lokomobillerle çekilen ilk buharlı pulluk 1885 yılında Abidin Paşa tarafından kendi çiftliklerinde kullanılmak üzere getirilmiştir.⁸⁴⁹ Abidin Paşa borç karşılığı Mavromati isimli Rum'a çiftliği rehin bırakmıştır.⁸⁵⁰ Çiftlik yıllar sonra Abidin Paşa'nın vereseleri ile yeni talibi olan Bedosaki Atnasyadis arasında satışı gerçekleşecektir.⁸⁵¹ Çiftliğin yeni sahibi olan Bodosaki isimli Rum ise Milli Mücadele yıllarında Mersin'de kurulmuş olan Gizli Rum Yardım Cemiyetinin kurucuları arasındadır. Bodosaki mütareke yıllarında birçok defa toplanan yardım paralarını İzmir'e Yunanlara ulaştırmıştır.⁸⁵² 1922 yılında ise mübadele ile birlikte ülkeden ayrılmıştır.⁸⁵³

Mustafa Kemal Paşa Silifke'ye yaptığı ilk ziyaretlerinde çiftlik kurma fikrini çevresindekilere açmış ve Silifke'de Abidin Paşa'dan kalma sonraki yıllarda Rum Bodosaki Atnasyadis⁸⁵⁴ tarafından da bir müddet işletilmiş olan Tekir köyündeki Bodosaki Çiftliği önerilmiştir. Bu çiftliğe talip olan Mustafa Kemal Paşa usulü dairesinde resmi işlemlerin yapılarak ihaleye çıkartılmasını ve diğer vatandaşların da girmesini talep etmiştir. Ardından Sadık Taşucu'na verdiği vekâletname ile ihaleye katılmış ve çiftliğe sahip olmuştur. Bodosaki Çiftliği başlığında ihale metni gazetede üç defa yayınlanmıştır. Bunlardan ilki 20 Mayıs 1925 tarihli nüshadır.

Bodosaki Çiftliği

Onbin doksan dönümü kabil-i zer' ve ikibinbeşyüz yirmi dört dönümü kayalık sazlık, kumluk olmak üzere onikibin altiyüz ondört dönüm arazi ve bu meyanda mevcut ebniyeyi havi hazineye aid Bodosaki Çiftliği Fİ 13 Mayıs 341 tarihinden itibaren iki mah müddetle zirde şerait mucibince müzayedeye vaz olunmuştur.

1- Müddet-i müzayedenin hitamında ihale-i evveliyesinin Meclis-i İdarenin had-ı layık kararı üzerine üç gün müddetle askıya alınacaktır. Askı müddeti içinde yüzde üçten noksan olmamak üzere askıdan indirilecek ve ihale-i katiyesi Maliye Vekâletinden istizan edilecektir.

⁸⁴⁹ İlhan Tekeli & Selim İlkin "Tarımsal Teknolojide İlk Gelişmeler: İlk Makineleşme", *75 Yılda Köylerden Şehirlere*, Ed. Oya Baydar. (İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 1999), 6.

⁸⁵⁰ Çiftliği Rum'a rehin bırakmasıyla Abidin Paşa'nın konumu itibariyle önemli bir noktada bulunan çiftliği ecnebilere sattığı yönünde söylentiler çoğalmaya başlamıştır. Durumdan rahatsız olan Abidin Paşa bu tür şayialara mahal kalmaması için adı geçen çiftliğin emlak-ı hümayuna ilave edilmesi talebinde bulunmuştur. BOA, Yıldız Mütenevvi Maruzat Evrakı (Y.MTV) 38/35.

⁸⁵¹ Mehmet Faik Bey'in tahkik işlemi için harcırah talebi hakkında belgeler: BOA, Şurâ-yı Devlet Evrakı (ŞD) 3167/23.

⁸⁵² Cihat Yıldırım. "Gazi Mustafa Kemal Paşa ile İlgili "Taş İli" Gazetesinde Çıkan Haberler Üzerine Bir Değerlendirme", 50; Şeref Genç. "İstiklal Savaşında Mersin'i Kurtarma Çabası -6-". Kuva-yı Milliye: Yıl 5, sy 60, (1965), 10-11; Aslan, *İzzet Atatürk Silifkede*, 212.

⁸⁵³ Eyce, Aslan *Atatürk Taşucu'nda Gazi Çiftliği ve Atatürk Evi (1925-1926-1934-1935)*, 72.

⁸⁵⁴ BOA, Y. MTV. 38/35; BOA, ŞD. 3167/23.

- 2- Vaz edilen peyler had-ı layık görülmediği takdirde Maliye Vekâletinden badelistizan müzayede müddetinin bir mah temdid edileceği ve bu müddetin hitamında dahi bedel-i layık olmadığı takdirde vekâlet-i müşarunileyha müzayedeyi fesh veyahud temdid eylemek salahiyetini haiz bulunduğundan bu takdirde talipleri pey akçelerini istirdad edebileceklerdir.
- 3- Talipler peylerinin yüzde onu nispetinde teminat akçesi itaya mecburdurlar.
- 4- Takarrür edecek ihale tarihinden itibaren bir hafta zarfında Osmanlı Lirası yüz guruş hesabıyla nakden ve defaten tesviye edilecek ve edilmediği takdirde peyden nükûl etmiş adıyla depozito akçesi mevkuf tutulacak ve yeniden müzayede neticesinde noksan-ı vaki olursa farkı talib olandan tazmin edilecektir. İkinci müzayede de fazlasına ihale olunur ise peyden nükûl etmiş olan talib evvela bir şey verilmeyecektir. Ve depozitosu irad-ı kayd olunacaktır.
- 5- Dellaliye vesair bilumum masarır müşteriye aittir.
- 6- Taliblerin müzayede şeraiti hilafında halan ve atiyen vukubulacak iddia ve salahiyetleri mesmû olamayacaktır.
- 7- Halan müsteciri idaresinde bulunan mezkûr çiftliğin talibine ihalesi tarihinden bir mah sonra müstecir çiftliği tahliye ve teslime mecburdur.⁸⁵⁵

Makam-ı Vilayetten gelen bir duyuruda müzayedede bulunan mezkûr çiftliğin 15 Temmuz'da ihalesinin yapılması için Maliye Vekâletinin izni alınmış ve 37 bin lira bedelle üç gün askıya alınmıştır. Çiftliğe talip olanlar için %3'ten aşağı olmaması şartıyla peylerinin kabul edileceği ilan edilmektedir.⁸⁵⁶

Mustafa Kemal Paşa, Silifke ziyareti sırasında Silifke'den davet için gelen heyetin arasında bulunan Sadık Taşucu'na çiftlik için beraber çalışmayı teklif etmiştir. Sadık Bey bu teklifi kabul ederek kısa süre sonra Ankara'ya Mustafa Kemal Paşa'nın huzuruna gitmiş ve Mustafa Kemal Paşa'dan imzalı vekâletname almıştır.⁸⁵⁷ Sadık Bey, Mustafa Kemal Paşa adına müzayedeye katılarak 37.000 Türk Lirası bedelle çiftliği satın almıştır.⁸⁵⁸

Bodosaki Çiftliği'nin Mustafa Kemal Paşa tarafından satın alınmasıyla İçel Vilayet Umumi Meclisi Azalarından Emin Bey'in kaleme aldığı "Gazi Paşa Çiftliği"⁸⁵⁹ isimli yazı ile satış umum Silifke halkına duyurulmuştur. Emin Bey bu satışın sıradan bir satış işlemi olmadığını ve bunun İçel vilayeti için şerefli bir hadise olduğunu ifade etmektedir. Bu satışın sıradan bir satış olmadığını ise şu ifadelerle destekler; öncelikle çiftliğin Bodosaki ismi kalkarak halaskar Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın adı gelecektir. İkinci olarak Mustafa Kemal Paşa tarafından çiftliğe ve Silifke tarım hayatına modern tarım aletleri kazandırılacaktır. Çiftlik İçel vilayetinin tarım hayatında bir rehber vazifesi görecektir. Bu sebeplerle Emin Bey çiftliğin satışını memleket adına hayırlı bir gelişme ve zirai ilerleme açısından da "inkılab-ı mes'ud"⁸⁶⁰ olarak nitelemektedir. Bununla birlikte bu çiftliğin satışının Mustafa Kemal

⁸⁵⁵ **Taş İli**, 20 Mayıs 1925, S.111, s.3-4; **Taş İli**, 24 Haziran 1925, S.116, s.4; **Taş İli**, 8 Temmuz 1925, S.117, s.4.

⁸⁵⁶ **Taş İli**, 14 Temmuz 1925, S.118, s.2.

⁸⁵⁷ İzzet Aslan, *Atatürk Silifkede*, (Adana: Kemal Matbaası, 1981), 180.

⁸⁵⁸ **Taş İli**, 5 Ağustos 1925, S.121, s.1.

⁸⁵⁹ **Taş İli**, 29 Temmuz 1925, S.120, s.2.

⁸⁶⁰ **Taş İli**, 29 Temmuz 1925, S.120, s.2.

Paşa'ya hayırlı olmasını dileyerek çiftliğin tarım hayatında sağlayacağı faydalardan dolayı Mustafa Kemal Paşa'ya olan minnet ve şükranlarını ifade etmektedir.

Silifke Gazi Çiftliği'nin önemine dair bir diğer yazı Behram Münir Bey tarafından kaleme alınan “An-ı Mes’ud”⁸⁶¹ başlıklı yazıdır. Behram Bey yazısının girişinde Silifke'nin coğrafi konumu hasebiyle zirai, iktisadi ve ticari öneminden bahsederek 700 yıldır Türklerden layık olduğu ilgiyi Mustafa Kemal Paşa'nın teşrif buyurmasıyla görmüş olduğunu belirtmektedir.

Mustafa Kemal Paşa ileri görüşüyle Silifke arazisinin önemini görmüş ve terkedilmiş olan hazine çiftliğini satın alarak Anadolu'nun güneybatı bölgesi tarımına numune olmak üzere bu çiftliğe 8 adet traktörün yanı sıra modern tarım aletleri ve bunları işletecek makinistler göndermiştir. Modern tarım aletlerinden başka çiftliğin idari kısmında da görevlendirmeler yapılmıştır. Çiftliğin nezaret-i umumiyesi Sadık Taşucu'na, müdürlük ülkenin başarılı ziraatçilerinden Nazım Bey'e, fen memurluğu ise Sırrı Bey'e bırakılmıştır. Çiftlik her açıdan hummalı bir çalışma içerisinde. Tohum ve hayvan ırkı ıslahı gibi birçok denemeler bizzat yetkililer tarafından yapılmakta, çiftliğe giden yollar tamir edilmekte ve bir iskele inşa edilmektedir. Mustafa Kemal Paşa'nın teşrifleriyle ortaya çıkan bu gelişmeler mesut bir gün olarak nitelendirilmiştir.⁸⁶²

Mustafa Kemal Paşa 1926 yılında Silifke ziyaretinin neredeyse tüm günlerini çiftlikte geçirmiş ve gerçek bir çiftçi gibi çalışmıştır. Aynı zamanda bu ziyaretle çiftlikte yapılan hummalı çalışmaları yakından gözlemlemiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın çiftlikteki çalışmaları Taş İli gazetesinde “Büyük Gazi'nin Silifke-Numune Çiftlik Seyahati”⁸⁶³ başlığıyla yayınlanmıştır.

Mustafa Kemal Paşa 13 Mayıs Çarşamba günü Taşucu'ndan deniz yoluyla çiftliğe geçmiştir. Mustafa Kemal Paşa ziyareti hasebiyle çiftliğin sahiline kurulan iskeleye inmiştir. Mustafa Kemal Paşa ziyareti esnasında modern tarım aletleriyle hasata katılmış ve o gün akşama kadar çiftlikte tam bir çiftçi gibi çalışmıştır.

Çiftliğin üretimine dair incelemelerde bulunarak at sırtında çiftliğin etrafını dolaşmıştır. Düzensiz yağmurlardan dolayı oluşan haşerelere rağmen genel olarak mahsullerden memnun kalmıştır. Paşa, çiftlikten ve toprağın verimliliğinden övgü ve hoşnutlukla bahsetmiştir. Ayrıca bölge için önemli gelir kaynağı olan zeytin ve harnup ağaçlarının ıslahı

⁸⁶¹ Taş İli, 5 Ağustos 1925, S.121, s.1.

⁸⁶² Taş İli, 5 Ağustos 1925, S.121, s.1.

⁸⁶³ Taş İli, 19 Mayıs 1926, S.160, s.1.

ve faydalanma usullerinin halka öğretilmesini buyurmuştur. Böylece çiftlikte derhal ağaçların ıslahına başlanmıştır. Gazete bunun faydasını “memleketin istifade edemediği ve istifade etmesini bilmediği bu azim servete inkişaf yolu açmış ve bunda da örnek olmuştur”⁸⁶⁴ sözleriyle dile getirmektedir.

Gazi Paşa ayrıca çiftlikteki suların kullanıma uygun bir hale getirilmesini ve çiftlikte kanalizasyon hattı kurulması için bir uzman istihdamı düşündüğünü beyan etmiştir. Bunların yanında evvelce emrettiği bazı işlere de bu ziyaretle başladığı belirtilmektedir.

Evvelce Çiftlik Müdürü Nazım ve Fen Memuru Sırrı Beyler tarafından yapılması mütasavver çiftlikte hayvanat ehliye-i müstefideden tavuk, koyun, keçi yetiştirmek için fenni ve muntazam ağıllar inşası, bağ ve meyve bahçesi mahalli, çiftlik binasının mahalli ve iki kilometre mesafede Mersin- Silifke şosesine iltisak peyda etmek üzere çiftlikten bir şosenin inşasına emir verilmiş ve inşasına başlanmıştır.

Çiftlik dahilinde ve etrafında bulunan bataklıkların imhası için ayrıca teşebbüsatta bulunulmuştur.⁸⁶⁵

Mustafa Kemal Paşa’nın durmak bilmez bir azimle tam bir numune haline getirmek istediği çiftliğin bu sıradaki durumu hakkında şöyle bir bilgi verilmiştir;

Gazinin yokluk içinde harikalar ibda eylediği anlar geçtikten sonra Gazi sıra sıra hayati ikâ bâre ve ihtiyaçlara tevcih-i nazar etmiş ve memleketin her köşesinde terakki ve ümran müesseseleri vücuda getirirken bizzat bunlarda da kendini ameliyetden men edememişlerdir. Şu sebeple de bir seneye yaklaşan muhitimizdeki çiftliği ismiyle mütevessim memleketin ziraat ve zerrana numune-i emsal olmuş ve birkaç sene evvel traktör ne olduğunu ve ne yaptığını bilmeyen zeraa bugün orada gördüğü örnekleri yavaş yavaş tatbik; kudretinin yettiği kadar başarmaya başlamıştır.⁸⁶⁶

Gazi Paşa’nın ilgilendiği bir diğer iş çiftliğe yapılacak binaların tarz ve inşası hakkında mühendislerin planlarıyla ilgili olmuştur. Bu binalar arasında Silifke’ye inşa etmeyi düşündüğü Cumhurbaşkanlığı yazlığı da bulunmaktadır. Vilayet Nafia Sermühendisi Behram Münir Bey’in çizmiş olduğu projeyi beğenmeyen Mustafa Kemal Paşa bu projenin o sırada İçel’de bulunan Macar Mimar Radomesko’ya⁸⁶⁷ ait olduğunu öğrenmişti. Neyse ki Behram Münir Bey Radomesko’yu da yanında getirmişti. Mustafa Kemal Paşa kendinin de dahil olduğunu Radomesko’nun çizimini beğenmiş ve bu projeye önem verilmesini istemiştir.⁸⁶⁸ Planı çizilen bu yazlığın yeri olarak günümüzde Taşucu Mahallesi’nde deniz kenarında öğrenci yurdunun bulunduğu alan olarak belirlenmiştir. Maalesef bu proje

⁸⁶⁴ **Taş İli**, 19 Mayıs 1926, S.160, s.1.

⁸⁶⁵ **Taş İli**, 19 Mayıs 1926, S.160, s.1.

⁸⁶⁶ **Taş İli**, 19 Mayıs 1926, S.160, s.1.

⁸⁶⁷ Mühendis ve mimar Radomesko’nun Erken Cumhuriyet Dönemi’nde İçel vilayetinde nafia dairesi bünyesinde görev aldığını **Taş İli** gazetesinin 4 Ağustos 1926 tarihli nüshasından öğrenmekteyiz. “Mühendis Mösyö Radomeski” başlıklı haberde Radomesko’nun Mut Çömelek Köprüsü ve Mut-Mağara yolunun inşaatına nezaret etmek üzere Mut’a hareket ettiği bildirilmektedir. **Taş İli**, 4 Ağustos 1926, S.166, s.3.

⁸⁶⁸ Aslan, *İzzet Atatürk Silifkede*, (1981), 207-208.

Silifke’de uygulanmamış, sonraki yıllarda İstanbul Florya’da inşa edilmiştir.⁸⁶⁹ Mezkûr yazlığın Silifke’de inşa edilmemesi Silifke açısından büyük bir kayıp olmuştur.

Her ne kadar yazlık Silifke’ye yapılmasa da Mustafa Kemal Paşa’nın rehberliğinde kurulan Numune Çiftliği Erken Cumhuriyet Dönemi’nde Silifke’de tarım alanında ismiyle mütenasip numune olmuştur. Mustafa Kemal Paşa’nın isteği doğrultusunda Çiftlik bünyesinde bir Bölge Tarım Okulu kurulmuştur. Çiftliğin işlerinde İçel’e bağlı kazalardan köylüler çalışmıştır. Çiftlik köylülere sadece iş imkânı sağlamakla kalmamış modern tarım usullerini öğrenmelerine vesile olmuştur.⁸⁷⁰

Çiftlikte yer fıstığı, pirinç, pamuk, jüt, ram ve keten gibi farklı ürünler yetiştirilmiştir. Kıbrıstan buğday, yine Kıbrıs ve Sakız Adası’ndan bakla tohumları getirilmiştir.⁸⁷¹ Çiftlikte üretilen bakla ve pamuk başta olmak üzere birçok tohum yurdun her yerine dağıtılmıştır.⁸⁷² Ayrıca köylülerin faydalanması amacıyla Silifke’nin Düden yaylasına mandıra kurulmuştur. Celp edilen inek ve sığırlarla 1929 yılında çiftlik bünyesinde sığırcılık şubesi açılmıştır. 1930 yılında ise koyunculuk şubesi kurulmuştur.⁸⁷³ Çiftlikte inşa edilen su kanallarıyla Göksu Deltası Sulama Projesi’nin temeli Mustafa Kemal Paşa tarafından atılmıştır.⁸⁷⁴

İçel vilayetinin en önemli limanı olan Taşucu Limanı da çiftlikten fayda görmüştür. Çiftlikte kullanılmak üzere yurtdışından getirilen tarım makinalarının karaya çıkarılması için iskele elden geçer ve vinçli sistem kurulur.⁸⁷⁵ Çiftlikte üretilen mahsuller Taşucu Limanı vasıtasıyla ihraç edilmiştir.⁸⁷⁶

Mustafa Kemal Paşa’nın çiftlik ziyareti haberinin akabinde Başmühendis Behram Münir Bey’in çiftliğin faaliyetlerine dair “Türkiye Çiftliğinde Yapılacak İnkılab-ı Ulvinin Temel

⁸⁶⁹ Eyce, Arslan *Atatürk Taşucu’nda Gazi Çiftliği ve Atatürk Evi (1925-1926-1934-1935)*, 77; Aslan, İzzet *Atatürk Silifkede*, 205-206.

⁸⁷⁰ Eyce, Arslan *Atatürk Taşucu’nda Gazi Çiftliği ve Atatürk Evi (1925-1926-1934-1935)*, 77; Aslan, İzzet *Atatürk Silifkede*, 78; Aslan, İzzet *Atatürk Silifkede*, (1981), 182.

⁸⁷¹ Yaşar Semiz. “Atatürk Çiftlikleri ve Bunların Hazineye Devri”. Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi sy. 26 (2009), 162-163.

⁸⁷² Mehmet Nuri Şanda. “Tarsus ve Silifke’deki Atatürk Çiftliklerinin Denetlenmesi”. Pearson Journal of Social Sciences & Humanities C.7, sy. 11 (2021), 209.

⁸⁷³ Aslan, İzzet *Atatürk Silifkede*, (1981), 185; Eyce, Arslan *Atatürk Taşucu’nda Gazi Çiftliği ve Atatürk Evi (1925-1926-1934-1935)*, 79; *Atatürk Çiftlikleri*, (Ankara: Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu Yayınları, 1939), 46,49.

⁸⁷⁴ Salih Yıldırım, “Atatürk Dönemi Tarım Politikasına Bir Örnek: “Silifke Atatürk Çiftliği”, (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2000), 27.

⁸⁷⁵ Aslan, İzzet *Atatürk Silifkede*, (1981), 182-183; Eyce, Arslan *Atatürk Taşucu’nda Gazi Çiftliği ve Atatürk Evi (1925-1926-1934-1935)*, 80.

⁸⁷⁶ Yaşar Faruk İnal. “Atatürk’ün Kurduğu Silifke Tekir Çiftliği Tarım Kredi Kooperatifi’nin İlk Müdürü İsmail Deliormanlı ile Sohbet”. Karınca C.31, sy. 533, (1964), 97.

Taşlarını Gazi Paşa Hazretleri Numune İtlakına Seza Çiftlikleri Teşkil Eyleyecektir”⁸⁷⁷ başlıklı yazısı yayınlanmıştır.

Behram Bey yazısında Mustafa Kemal Paşa’nın Türk inkılabını neticeye kavuşturur kavuşturamaz milletin büyük kısmını teşkil eden köylülerin ilkel tarım usulleriyle kendilerini heder etmelerini kabul etmeyerek modern tarım usullerinde millete rehber olmak üzere çiftlikler vücuda getirdiğini ifade etmektedir. Mustafa Kemal Paşa’nın modern usulleri tatbik etmek üzere kurduğu çiftliklerden vatandaşların istifade etmesinin çiftçiliğin terakkisi hususunda önemli olduğunu vurgular.

Mecmu sahası (12200) dönümden ibaret olan çiftlik arazisinin 3000 dönümlük mahalli kabil-i ziraat iken müceddeden açılan kanallarla mevcutlarının tathiratından elde edilmiş arazinin bir kısmına arpa ve bir kısmına buğday ekilmiş ise de bu sene begayet mebzûle olarak yağan yağmurlardan Adana havalisiyle Göksu Vadisi'nin ziraatte ne derecelerde müteessir olduğu mezkûr mahaller ahalisinin malumudur.

Böyle olduğu halde bile alet ve edevat cedide-i ziraiyenin tatbiki ve kanalların küşadı semeresi olarak bugünkü idrak olunmakta bulunan mahsulün dört bin dönümlük yerinin bir yirmi: ve mütebaki aksamında bire on derecesinde olduğu anlaşılmaktadır. Bundan başka Çiftliğin onaltı dönümlük mahalde yenidoğuş, elma, erik gibi fidanlar gars olunduğu ve gelecek sene de eşcar-ı müşemmire garsiyatına iki yüz dönümlük yer ihzar edildiği; enva sebze yetiştirilmesi için kırk dönümlük yer hazırlandığı; bağcılık, mevaş, tavukçuluk, dalyan gibi hususatın ihyası da düşünülmekte olduğu icra kılınan tetkikattan anlaşılmıştır.

Muktedir memurlarından Nazım Bey’in taht-ı nezaretine tevdi olunan Silifke Çiftliğinde vazifeşinas, mesleğinin hakikaten ferîdi olan Ziraat Fen Memuru Sırrı Bey tarafından ziraatin her nevi tatbikatı yaptırılmak ta ve şimdiki halde mevcut sekiz traktör, bir hanomak, bir harman, bir biçer harman, dört biçerbağlar ve muhtelif miktarda alet-i hazıriyenin idaresi bir sermakinist, sekiz makinist ve bir o kadar da muavinleri ile tedvîr edilmekte ve miktar-ı kifayede amele de istihdam olmakta ise de daha bir takım lüzumlu alet-i ziraiyenin vusûletinde amele miktarının asgari dereceye ineceği ve masarifatın da o nispette tenezzül eyleyeceği malum bir keyfiyettir.⁸⁷⁸

⁸⁷⁷ Taş İli, 19 Mayıs 1926, S.160, s.1-2.

⁸⁷⁸ Taş İli, 19 Mayıs 1926, S.160, s.1-2.

DOKUZUNCU BÖLÜM

SOSYAL VE KÜLTÜREL HAYAT

9.1. Silifke’de Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş yıldönümü her yıl tüm yurttta Cumhuriyet Bayramı olarak kutlanmaktadır. Bu bayram yıllardır öğrencilerin çeşitli gösterileri, ileri gelenlerin konuşmalarıyla coşkulu bir şekilde kutlanmaktadır. TBMM, 19 Nisan 1925 tarihinde 29 Ekim’in Milli Bayram olarak kutlanması kararını almıştır. 23 Nisan 1925 tarihinde ise mezkûr kanunun kararnamesi ve talimatnamesi yayınlanmıştır.⁸⁷⁹ Cumhuriyet Bayramı resmi bir milli bayram olarak ilk defa 1925 yılında kutlanmıştır. İçel’de 1925 yılında Cumhuriyet Bayramı büyük bir coşkuyla kutlanmıştır. İçel’de gerçekleşen kutlamalar Taş İli gazetesinin 4 Teşrinisani 1925 tarih ve 133 sayılı nüshasında yayınlanmıştır. Kutlamaların seyrini içeren bu yazı Matbaa Müdürü ve gazetenin sermuharri Rıfat Bey tarafından kaleme alınmıştır. İlk sayfada kutlamalar hakkında bir yazı ve sayfanın ortasında Mustafa Kemal Paşa’nın takım elbiseli bir fotoğrafı yayınlanmıştır.

29 Ekim sabahı Silifke’de bütün resmi daireler ve çarşı bayraklarla donatılmış ve saat 10’da askeri zabitan hazır olduğu halde hazırlanan program gereğince bütün resmi daire yetkililer ve müdürleri maiyetleriyle birlikte Hükümet Konağı’na gelmiştir. Kışladan atılan toprakla bayram kutlaması bütün halka ilan edilmiştir. Atılan toplardan sonra Hükümet Konağı önünde binlerce halk ve öğrenciler toplanmıştır.

Program evvela öğrencilerin konuşma yapımları ve şiirler okumalarıyla başlamıştır. Mal Hatun Mektebi öğrencilerinden Mehmet Rauf Bey’in kızları Kamuran ve Hatice ve Müstantik⁸⁸⁰ Yakup Bey kızı Bidar Hanımlar tarafından Mustafa Kemal Paşa’ya ait manzumeler okunmuştur. Bunları müteakiben Silifke öğretmenlerinden Şadan Bey’in

⁸⁷⁹ Cafer Ulu. “Atatürk Döneminde Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları: İstanbul ve Ankara Örneği (1925-1938)”. Türk Dünyası Araştırmaları: C.106, sy 208 (2014), 252.

⁸⁸⁰ Günümüzde sorgu hakimi göreviyle aynı sayılan bir memuriyet.

fifre⁸⁸¹ takımı Cumhuriyet Marşı'nı çalmıştır. Marşın bitmesiyle müteveffa Şükrü Ağa oğlu Mehmet Efendi tarihi ve dokunaklı bir manzume okunmuştur.

Selçuk Hatun ve Numune Kız Mektebi talebelerinden İlhan Kamil Hanım tarafından “Türklerin Azim ve Celadeti” ve Cinayet Mahkemesi Reisi Rıza Bey'in kerimesi Ulviye Hanım “Kahraman Ordumuza Selam” manzumesini okunmuştur. Ardından Haşim Efendi kızı Zehra Hanım saltanatın vatana ve millete yapmış olduğu kötülükleri sayan ve cumhuriyetle milletin esaretten kurtulup yönetimi eline aldığını anlatan bir konuşma yapmıştır. Zehra Hanım'ın konuşmasından etkilenen tüccardan Hacı Ömer Onbaşı hüngür hüngür ağlamıştır.

Zehra Hanım'ın konuşmasının ardından Şadan Bey'in fifre takımı “Türk Azmini Kıldı Ayan” isimli marşı çalmıştır. Mektep Müdür Muavini Hulusi Bey cumhuriyet idaresinin kıymetinden bahseden ve uzunca alkışlanan bir konuşma yapmıştır. Hulusi Bey'in ardından Silifke'nin çalışkan memurlarından olan ve gazetede halk eğitimi konusunda yazılar yayınlayan Taşucu Muayene Memuru Tabip Baytar Abdurrahman Fikret Bey sade bir nutuk irad etmiştir. Abdurrahman Fikret Beyi takiben Silifke öğretmenlerinden ve Silifke İdman Yurdu futbol takımı kaptanı ve idarecilerinden Kemal Askeri Bey tarafından saltanatın zulmüne dair konuşma yaparak Cumhuriyet Bayramı için İnönü'den Dumlupınar'a can veren bütün şehitlere selam ve fatiha ithaf ederek alkışlanmıştır.

Kemal Askeri Bey'in konuşmasını takiben Cumhuriyet Bayramı'nı geçirmek üzere Silifke'de bulunan Halk Fırkası Müfettişi ve Halk Fırkası Adana Reisi Fazıl Berk Bey uzun bir konuşma yapmıştır;

Muhterem hanımlar, muhterem efendiler:

Bugün Türk'ün en yüksek günü, bugün Cumhuriyet Bayramıdır.

Akşam olmuş, karanlık basmış, sabahı gelmeyecek bir gecenin içindeyiz zan ediyorduk.

Kimisi İngiliz mandasını, kimisi bilmem Amerika himayesini düşünürken o karanlık gece içinde, onun büyük kafasında bir fikir belirdi ve dedi ki: Asırlardan beri yaşamış olan Türk esir olamaz, işte bu büyük kafa Mustafa Kemal Paşa idi.

Yıldız oldu, ay oldu, gözler kamaştıran güneş oldu, Anadolu'nun içlerine kadar nüfuz ederek Türk'ün ismetine kadar tecavüz eden Yunan Palikaryalarının siperlerini bir örümcek ağı gibi parçalıyordu.

Ta'zîm sana büyük ordu meleklerin kanadına mı bindin ki onbeş günde İzmir'e girdin.

Efendiler:

Cumhuriyet demek hain padişahın başından tacı alarak bütün milletin başına koymak demektir.

Saltanat musallattan geliyor. Musallatdır insanı cehle, zulme, zillete sürükleyen.⁸⁸²

⁸⁸¹ 6 delikli yandan çalmalı bir flüt türüdür.

⁸⁸² Taş İli, 4 Teşrinisani 1925, S.133, s.1.

Konuşmasının ardından Mustafa Kemal Paşa'ya telgraf çekilmesini teklif etmiştir. Kabul edilen bu teklif üzerine Mustafa Kemal Paşa'ya çekilen ve Mustafa Kemal Paşa'dan gelen cevabi telgraf şu şekildedir;

Ankara'da Reis-i Cumhur Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Millete hakimiyet ve saadet bahşeden Cumhuriyet Bayramını coşkun ve meserretli heyecanlarla tes'îd eden yüzlerce İçel halkı vatanının halaskarı ve Cumhuriyet müessesesinin banî-i namdarı olan zatı samî-i riyasetpenahilerine arz-ı ta'zîmat ve teşekkürata müttefikan karar vermiş olduğunu tekrimat-ı mahsusamıza terdifen arz ile şerefyalız.

Gazi Paşa Hazretlerinden cevaben şerefvarid olan telgraf:

Silifke Valisi Fahri Bey'e

Belediye, Türk Ocağı, Hilal-i Ahmer, İdman Yurdu, Muallimler Birliği, Ticaret Odası, Tayyare Cemiyeti, Ziraat Odası Reisler, Encümen Vilayet Azası, Halk Fırkası Reisi Beylere

C: İzhar buyurulan hissiyat ve tebrikata takdim-i teşekkürat eyler, bilmukabele tebrikatımın muhterem halka ibleğini rica eylerim.

Reis-i Cumhur Gazi Mustafa Kemal⁸⁸³

Müteakiben Şadan Bey'in fîfre takımı "Ötmeyin Ey Kuşlar" isimli manzumeyi çalarak akabinde İçel Valisi Fahri Bey Meclis tarafından İstiklal Madalyası ile taltif edilen İhtiyat Zabiti Sadık Bey'in madalyasını takmak üzere yerini Silifke Ahz-ı Asker Şube Reisi Binbaşı Kirami Bey'e bırakmıştır. Kirami Bey Sadık Bey'in madalyasını takmanın büyük bir şeref olduğunu belirterek madalyayı takmıştır.

Son olarak Sadık Bey kısa bir konuşma gerçekleştirmiştir. Üniformasını giymiş vaziyette törende bulunan Sadık Bey sağ elini havaya kaldırarak; "bendeniz vatan ve milletime karşı olan vazifemi bihakkın ifaya çalıştım, bunu takdir ile taltif buyuran hükümet-i mübeccile-i cumhuriyetimizin tealisi için ilelebet çalışacağım ve çalışmakla iftihar edeceğim. Var olsun Cumhuriyet."⁸⁸⁴ Sadık Bey asker selamı ile konuşmasına son vermiştir.

Şadan Bey'in fîfre takımı tarafından "Cumhuriyet Marşı" çalınmasının ardından program sona ermiştir. Merasim-i kabuliye tamamlanmasının ardından halk ve memurlar Hükümet Konağı'na gelmiştir. Burada sigara ve lokum ikram edilmiştir. Bayramlaşmanın ardından Vali Fahri Bey öncülüğünde Silifke Türk Ocağı ve Silifke İdman Yurdu ziyaret edilmiş ardından Halk Fırkası Şubesi'ne geçilmiştir.

Bayram günü akşam Silifke İdman Yurdu gençleri özel günlerde ekseriyetle yaptıkları üzere bir fener alayı tertip etmiştir. Fener alayına halk ve jandarma müfrezesi de katılmıştır. Şehrin farklı noktalarından geçilerek Vali Bey'in konağı önüne gelinmiştir. Vali Fahri Bey

⁸⁸³ Taş İli, 4 Teşrinisani 1925, S.133, s.1-2.

⁸⁸⁴ Taş İli, 4 Teşrinisani 1925, S.133, s.2.

hanesinden çıkarak teşekkür etmiş ardından kısa bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında Mustafa Kemal Paşa'nın işaret ettiği asri medeniyet yolunda şapka takılmasını beyan ederek bu hususta gençlere de iş düştüğünü ifade etmiştir. Aralarında Şadan Bey'in fîfre takımı ve Orta Mektep öğrencilerinin de bulunduğu kalabalık vali konağından ayrılan kalabalık bir müddet Türk Ocağında vakit geçirmiş ve ardından hastaneyi ziyaret etmiştir. Bu ziyaretler boyunca hatipler coşkulu nutuklar vermiştir.⁸⁸⁵

Taş İli gazetesinde 1926 yılı Cumhuriyet Bayramı kutlamaları hakkında da bilgiler mevcuttur. İçel'de her bayramda ve özel günlerde karşımıza çıkan İdman Yurdunun düzenlemiş olduğu fener alayı bu bayramda da düzenlenmiştir. Gazetenin 27 Teşrinievvel 1926 tarihli nüshasının ilk sayfasında "Cumhuriyet Bayramında İdman Yurdu Tarafından Tertip Olunan Fener Alayı Programı"⁸⁸⁶ başlığıyla yayınlanmıştır. Silifke İdman Yurdu fener alayıyla birlikte bir futbol müsabakası düzenlemiş ve maç berabere neticelenmiştir.⁸⁸⁷

1- Saat ondokuzda İdman Yurdunun önündeki meydanlıkta yurt gençleri mektep talebesi toplanacaklardır.

2- Bando milli çalgılarla ondokuz buçukta Türk Ocağını ziyaret ile Ocak mensubini alınarak çarşı içinden hükümete gidilerek, jandarma efradı alınacak ve Taşucu Caddesi takiben Yeni Cami'e kadar gidilerek diğer caddeden avdetle kahveler önünde tevakkufla milli oyunlar oynadıktan sonra kışlaya çıkılacak sevgili askerlerimizin ocağını ziyaret ve orada yarım saat kadar muzika ve milli çalgı zeybek oyunları oynadıktan sonra Memleket Gureba Hastanesi ziyaret edilerek Yurda avdet edilecektir.

3- İşbu programın tatbikine tüccardan Talat, Muallim Hamdi, Maarif Sicil Kâtibi Mehmet Fuat Beyler Yurt Heyet-i Umumiyesi tarafından intihab edilmişlerdir.

İçel'de gerçekleşen bayram kutlamalarının seyri "H. B" imzasıyla 3 Teşrinisani 1926 tarihli nüshada yer almıştır. Cumhuriyetin dördüncü yıldönümü kutlamalarının bahsettiği heyecan gazeteye şu satırlarla yansımıştır:

Bugün Türk milletini saadete isal edecek Cumhuriyet güneşinin ufkumuzda dördüncü sene doğuşudur.

Bu doğum tarihinin yıl dönümünü tesid ve tebci için Silifke halkı bir hafta evvel hazırlanmaya başlamıştı.

Nihayet 29 Teşrinievvel 926 sabahı güneş dünyayı aydınlatırken Anadolu'nun ortasından gelen bir rüzgârda bütün Türklerin kalbine bugünün ulviyetini üflüyor, her tarafta asılan bayrakları dalgalandırıyor, onları uçurmak istiyordu.

Bugün Ankara'dan çıkmak bütün Türkiye'ye yayılmak bu rüzgâr-ı mukaddes cumhuriyetimizin dört yaşını idrak ettiğini tebşir ediyordu. Memleketi bir tufan sürur istila etmiş herkes şen, herkes mütebessimdi.

Saat on olmuştu bu tufan sürurun en neşeli akıntısı mini mini mektepliler hükümet binası yanına doğru yürümeye başladı. Bu bina memleketin her bucağından akıp gelen insan kitlelerini etrafında topluyor, bina önünde büyük bir birikinti husule geliyordu.⁸⁸⁸

⁸⁸⁵ Taş İli, 4 Teşrinisani 1925, S.133, s.2.

⁸⁸⁶ Taş İli, 27 Teşrinievvel 1926, S.178, s.1.

⁸⁸⁷ Taş İli, 3 Teşrinisani 1926, S.179, s.1.

⁸⁸⁸ Taş İli, 3 Teşrinisani 1926, S.179, s.1.

Şehir bayram için bayraklarla donatılmıştır. Bayram kutlamaları saat onda atılan toplanla başlamıştır. Merasim İçel Hükümet Konağı'nda gerçekleşmiştir. Vali Fahri Bey, günün anlam ve önemine dair konuşmasında Cumhuriyet'in mimarı Mustafa Kemal Paşa'dan övgü dolu sözlerle bahsetmiştir. Fahri Bey'in ardından İçel öğretmenlerinden İdman Yurdu yöneticilerinden Kemal Askeri Bey geçmişle o günü kıyasladığı uzun bir konuşma yapmıştır. Program bu suretle sona ermiştir. Vali Bey'in makam odasında tebrik için gelen zatlari tek tek kabul etmesinin ardından bando eşliğindeki halk kalabalığına Vali Fahri Bey ve memurlar katılmış, Türk Ocağı ve İdman Yurdu'nu ziyaret etmişlerdir.

Haberin sonunda İdman Yurdunun düzenlemiş olduğu fener alayı edebi bir lisanla okuyuculara şu şekilde aktarılmıştır:

Şehre akşamın sükûneti basmıştı, rüzgârla dalgalanan bayrakların hışıltısı onların da bu ilan-ı şadmaniye iştirak ettiklerini teyit ediyordu. Güneşin çehresinden mahrum kalan şehre bu yoksulluğu hissettirmemek veyahut da bu şerefli günün gündüzünü uzatmak için şehrin her tarafı aydınlıkla fenerler ve meşalelerle donatılmıştı. Her taraf gündüzden farklı değildi. Uzaktan şehre bakan bir kimse semadaki yıldızların yere düştüğünü zan ederdi. Bu aydınlık kâfi değilmiş gibi herkes elinde bir fenerle İdman Yurdu binası önünde içtima ediyordu. Türk Ocağı Musika Takımı bu gecenin hislerini bize musiki ile ifhama çalışıyor, mektepliler şarkılarla bu gecenin sükûnetini çınlatarak muhteşem dalgalı bir neşe gürültüsü âsmânın derinliklerine doğru yükseliyordu.

Şimdi bu kayıtları, fenerli, musikalı, neşeli alay hep birden büyük bir dalga halinde yürümeye başlamıştı.

Eli fenerli bu alayın hareketine kuşbakışı bir nazar fırlatılsa Silifke'nin Hükümet Caddesi'nde kehkeşan tim muzlim bulut altında hareketini andırır bir manzaraya şahit olurdu. Bu kehkeşan akıntısı yoruluncaya kadar Silifke'nin her tarafını dolaştı, bağırdı, alkışladı, alkışladı. Kimi ve neyi?

Yalnız bir şeyi. O da ne?

Dört sene evvel doğan sevgili Cumhuriyet ve onun büyük hamisi Ulu Gaziyi.⁸⁸⁹

9.2. 23 Nisan Milli Bayramı Kutlamaları

23 Nisan'ın 1927 yılında ilk defa Çocuk Bayramı olarak kutlanmasının örneğine Silifke'de de şahit olmaktadır. Kutlamalar, Hamdi Aydoğdu tarafından yayınlanan "Silifke'de 23 Nisan Milli Bayramının Tes'idi"⁸⁹⁰ başlıklı haberle okuyuculara aktarılmıştır. Diğer bayramlarda olduğu gibi bu bayramda da şehir baştanbaşa bayraklarla donatılmıştır. Bayram vesilesiyle İdman Yurdu takımı futbol maçı başta olmak üzere birçok etkinlik düzenlemiş ve bunlardan elde edilecek hasılatın yarısını Himaye-i Etfal Cemiyeti Hanımlar Şubesi'ne bağışlamaya karar vermişlerdir. 23 Nisan kutlaması günümüzde Silifke Stadyumu'nun

⁸⁸⁹ Taş İli, 3 Teşrinisani 1926, S.179, s.1.

⁸⁹⁰ Taş İli, 27 Nisan 1927, S.203, s.1.

bulunduğu alanda spor oyunları ile gerçekleştirilmiştir. İdman Yurdu gençlerinin hummalı çalışmalarıyla saha hazır hale getirilmiştir.

Etkinlikler saat 14.30'da başlamıştır. Bayram vesilesiyle düzenlenen etkinlikler kapsamında ilk defa çocuklara mahsus yüz metre koşusu düzenlenmiştir. Sekiz çocuğun katıldığı koşunun galibi İlk Erkek Mektebi öğrencilerinden Hakkı Bey oğlu Mustafa Efendi olmuştur.

Büyükler mahsus koşu yarışmasında İdman Yurdu'ndan Halil Bey birinci, Mehmet Bey ikinci olmuştur. Son olarak tahammül koşusu yapılmıştır. Bunda da İdman Yurdu'dan Halil Bey birinci olmuştur. Ortak Mektep öğrencilerinden Kemal Bey ikinci gelmiştir.

Koşu müsabakalarının ardından İdman Yurdu'dan ve öğrencilerden oluşan iki takım halat çekme yarışması yapılmıştır. Halat çekme yarışını İdman Yurdu takımı kazanmıştır. Yine aynı takımlar arasında yapılan bayrak yarışmasında İdman Yurdu galip gelmiştir. İki takımın futbol müsabakasında İdman Yurdu 5-4 galip gelmiştir. İdman Yurdu takımı halat çekme ve futbol müsabakası galibiyeti neticesinde sarı kırmızı kurdela kupası kazanmıştır. Ayrıca Mümin Pehlivan ve Mehmet Emin Pehlivan yağlı güreş yapmıştır. Mümin Pehlivan güreşin galibi olmuştur.

Tören sonunda İçel Himaye-i Etfal Hanımlar Şubesi İdare Heyeti tarafından düzenlenen piyango çekilişi yapılmıştır. Muallim Faika Hanım ve Hamdi Bey'in nezaretinde gerçekleşen çekilişte Çiftlik Müdürü Nazım Bey kolonya, Çiftlik Ziraat Müdürü Sırrı Bey ipek çorap, Belediye Tabibi Salih Bey kravat kazanmıştır. Nazım ve Sırrı Beyler kazandıkları ikramiyeyi cemiyete bağışlamıştır. Hemen müzayedeleri yapılan bu hediyelere Tapu Müfettişi İbrahim Hakkı Bey 50 lira vererek sahip olmuştur.

Tören Vali Fahri Bey'in yarışma galiplerine ödülleri dağıtmasıyla sona ermiştir. Küçüklere mahsus koşu yarışmasında birinci gelen Mustafa Efendi muhtıra defteri, büyükler mahsus yarışta birinci gelen Halil Bey ise kravat kazanmıştır. Ayrıca Halil Bey tahammül koşusundaki galibiyeti için bir cep saati kazanmıştır.

Bu haberin sonunda Himaye-i Etfal Cemiyeti Reisi namına Vali Fahri Bey'in teşekkür metni yayınlanmıştır. Fahri Bey piyangoya katılımı dolayısıyla İçel halkına ve Tapu Müfettişi İbrahim Hakkı Bey'e ve tören gelirlerinin yarısını Himaye-i Etfal ile paylaşan İdman Yurdu'na teşekkürlerini sunar.

Büyük Millet Meclisinin yedinci yıldönümünü tes'iden 3 Nisan 1927 Cumartesi günü İdman Yurdu tarafından verilen maçta, Himaye-i Etfal Cemiyetinin fakir çocuklar menfaatine tertip ettiği piyangoyu halkımızın büyük bir memnuniyetle aldıklarına ve Tapu Müfettişi Bey'in

cemiyetimize karşı gösterdiği fedakârlıklara nihayetsiz teşekkürler ederken hasılatlarının nısfını cemiyetimize terk eden İdman Yurduna dahi teşekkürler ederiz.⁸⁹¹

9.3. Taş İli Gazetesine Yansımalarıyla İçel Vilayetinde Adetler

Vilayetin yerel gazetesi olması hasebiyle gazetede İçel'deki sosyal ve kültürel yaşama dair haber ve yazılar yayınlanmıştır. Fakat bu yazılar çoğunlukla yıllardır süregelen ve o dönemler için tuhaf görülmeye başlayan adetlerin ortadan kaldırılmasıyla ilgili olmuştur. “Düğünlerde”⁸⁹² başlığıyla yayınlanan bir yazı bu duruma bir örnektir. Düğünlerde görülen damadın başında lavanta şişesi kırma âdeti bir tür israf olarak görülmektedir. Avrupa’ya paraların gitmesinden yakınılarak Avrupa fabrikalarına körü körüne hizmet gibi olan bu âdetin kaldırılmasını gençlerden rica ederek bu âdetin bir şeref olarak adlandırılmayacağı ifade edilmektedir.

Çankırı’da yayınlanan Necat gazetesinde Çankırı köylerinde düğünlerde zirzop ve bayrak eğme adıyla para alınmakta ve bu sebeple tartışmalar yaşanmaktadır. Silifke köylerinin çoğunda bu gibi tuhaf adetler bulunmaktadır. Gazete bu âdetin nasıl uygulandığını birebir satırlarına taşımıştır.

Bir köyden diğer köye gelin almak için mücavir köylerden delikanlılar davette düğün alayının ilerisine delikanlılar askervari, ellerinde tüfenk dizilerek hareket edilir. Bunların en ilerisinde bir şahsın elinde mevcut bayrak yol üzerinde tesadüfen taş ve ağacın köküne işaretleyerek her delikanlı tüfenkini tevcih ile gümlerip geçer, bir yandan barut tevzi edilir, bir yandan tüfenk atılır, tüfenk sadalarıyla koyaklar inil inil iniler.

Kızın bulunduğu köye doğru yaklaşıncı etraf delikanlıları da aynı suretle mukabelede bulunarak merasim-i istikbaliye ifa edilir.

Akşama yakın kız tarafı (uykuluk) için para veyahut bir davar mubayaasını teklif eder, şayet oğlan tarafı bu teklifi kabul etmezlerse hayvanlarının eğer, palan, gemleri alırsa, bu nedenle birçok gürültü çıkarır. Nihayet (uykuluk) için bir davar veyahut birkaç kıyye helva alınıp te'lifbîn olunur.

Aynı alay ile, tüfenkler atılmak sureti ile gelin alınır, güveyi dam üzerine çıkar, gelin güveyinin bulunduğu mahalle kadar kapatılır. Güveyi evvelce bıraktığı leblebi, üzüm, metali cebinden sonra gelinin üzerine serper, çoluk çocuk kapışır.

İşin tuhafı şu ki: aynı zamanda içinde su dolu, topraktan mamul testi de aşağıda insan mı var demeyerek güm diye damdan aşağı atar. Bu destiler insan başına düşerek çok defa kafa yarıldığı vaki olmuştur.

Bu tuhaf adetler sayılmakla tükenmez ki: güveyi yatsı namazına gider, behemehâl ayakkabısı arkadaşlar tarafından saklanıp bir ziyafet borçlanmadıkça saatler geçtikçe cami kapısında beklemek mecburiyetinde kalıyor.

Hele güveyi zıfafa girerken taydaşları tarafından güveyinin üzerine uçuşup yumruk vurulması pek tehlikelidir.⁸⁹³

⁸⁹¹ Taş İli, 27 Nisan 1927, S.203, s.1.

⁸⁹² Taş İli, 3 Haziran 1925, S.113, s.3.

⁸⁹³ Taş İli, 24 Haziran 1925, S.116, s.1.

Gazete, iki köy gençleri arasında tartışmalara ve ayrıca israfa sebep olan bu gibi adetlerin ıslah edilmesiyle yerine asri, sade, güzel ve esaslı adetler koyulmasını köy gençlerinden rica etmektedir. İçel'in köylerinde de buna benzer adetler bulunmaktadır. Gazete ülkenin terakki devresinde bulunduğu sıralarda bu gibi adetlerden halkı vazgeçirmek konusunda vilayet matbuatını kendi muhitindeki tuhaf adetlerden bahisle halkı uyarıp aydınlatması vaktinin geldiğini belirterek diğer vilayet matbuatına seslenmektedir.⁸⁹⁴

Taş İli gazetesi sermuharri ve matbaa müdürü Rıfat Bey rahatsızlığından dolayı hava değişimi için gitmiş olduğu Balandız köyünde karşılaşmış olduğu ilginç bir âdeti “Balandız Mektubu”nda⁸⁹⁵ zikretmektedir. Rıfat Bey Balandız’a gece yarısı kimsenin haberi olmadan varmış ve köy kahvesinde eğlenen köylülerin arasına girmiştir. Köylüler Rıfat Bey’in sessiz sedasız gelişini “yolsuzluk” ile itham etmiştir. Rıfat Bey bu yolsuzluk ithamına mektubunda açıklık getirmektedir.

Balandız yaylasına çıkan her genç Balandız’ın beri tarafındaki yokuşta tabancanın kabzasına sarılarak birinci selam ve geldiğine işaret olmak üzere birkaç el silah atar, Balandız’da bulunanlar bu silahın kimler tarafından atıldığını derhal bilerek silahla mukabelede bulunurlar. Yolcu atar, onlar atar. Derken kahve civarına kadar bu dan dun dan devam eder, ikinci selam verilirmiş) ben bunun müptedisi olduğumdan zifiri karanlık içinde sessizce vardığımdan yolsuzluğumdan bahsettiler.

Şimdiye kadar eli silah tutmayan ve cepheye gidip kurşun atmayan bazı arkadaşların Balandız yokuşunda on, on beş tane şarjör boşalttığını duydukça insan hayrette kalıyor. Silah atmanın ve kullanmanın bir derecesi bir mevki vardır. Pek sık hayme arasında kurşun ile oynamak biraz manasız ise de oranın şerefi de böyle imiş demekten başka bir şey diyemedim.⁸⁹⁶

Geçmişten günümüze İçel başta olmak üzere birçok bölgede görmekte olduğumuz yaz gelince yaylaya çıkma âdeti üzerine Silifke’nin sakinlerinden Mevci Efendi⁸⁹⁷ “Yaylacılık”⁸⁹⁸ başlıklı bir yazı yayınlamıştır. Mevci Efendi yazısında ahalinin yazın bütün işlerini terk edip yaylaya göç etmesini eleştirmektedir. Silifke’de yayla vakti haziran ayında başlamakta eylül sonlarına kadar devam etmektedir. Şehirde sınıf fark etmeksizin herkesin yaylaya göç etmektedir. İçel’in iktisadi bakımdan geri olduğunu ifade eden yazar yaylacılık

⁸⁹⁴ **Taş İli**, 24 Haziran 1925, S.116, s.1.

⁸⁹⁵ **Taş İli**, 12 Ağustos 1925, S.122, s.2

⁸⁹⁶ **Taş İli**, 12 Ağustos 1925, S.122, s.2.

⁸⁹⁷ Erken Cumhuriyet Döneminde Silifke’de Halk Fırkası’nın mutemetliğini ifa eden Hacı Hulusi Bey’in oğludur. Mevci Efendi aynı zamanda Silifke Ticaret Odası’nın yöneticilerindendir; Nurettin Kaynar ve Yıldırım Baydar, “Silifke Ticaret ve Sanayi Odası’nın Stratejik Hedefleri”, *Kent Stratejisi “Silifke”*, ed. Muhammet Saygın. (Konya: Eğitim Yayınevi, 2017), 251. Mevci Efendi’nin ölüm haberi Taş İli gazetesinde “İrtihâl” başlığıyla yayınlanmıştır. Taş İli gazetesine farklı yazılar gönderen Hacı Hulusi Efendi oğlu Silifke Ticaret Odası yöneticiliği de yapmış olan Mevci Efendi 25 Teşrinievvel 1925 tarihinde baba evini ziyaret etmiştir. Önceden beri kalp hastalığı tedavisi gören Mevci Efendi hastalığının etkisiyle bayılmıştır. Doktorlar yetişmiş ise de kurtarılamamıştır. Cenazesi öğle namazı Alaaddin Camiinde kılınmış ve “makber-i mahsusası” olan badem bahçesine defnedilmiştir. Gazete ahlakıyla ünlü Mevci Efendi’nin ölümünü büyük bir kayıp gördüğünü ifade ederek ailesine başsağlığı dilemiştir; **Taş İli**, 28 Teşrinievvel 1925, S.132, s.1.

⁸⁹⁸ **Taş İli**, 2 Eylül 1925, S.124, s.2.

âdetinin bu hali daha da tetiklediğini belirtmektedir. Mevci Efendi yazının devamında yaylada geçen zamanı anlatmakta ve ahaliyi bu âdeti terk etmeye davet etmektedir.

Halk binlerce mihn-ü meşakkatle tedarik ettiği üç beş guruşu Pınarbaşı'nda oturup talvar içerisinde bütün gün büyük bir devre-i atâlet ve meskenet içerisinde mezkûr miktarı tar etmek için tehâlûk gösterirler. Bu suretledir ki kazanılan pek cûzi aşağılı ve yukarılı da olmak üzere iki cihete taksim edildiğinden tarz-ı hayat peki ibtidai, meskenler ise kurun-u vusta-i bir şekil arz etmektedir.

Bunun için yaylalarda ve gerek sahil kasabalarında katiyen ufak bir mâmureye tesadûf edilememektedir. Eskiden vücuda getirilen ne var ise köhneleşmeye yüz tutmakta yeniden bir şey ilave edilememektedir. Halbuki tabiatın bahşayış ihsanatından olan Göksu gibi latif bir suyun havadar bir kısmında pekala güzel, güzel sayfiyeler, bostanlar, banyo mahalleri vücuda getirilebilir, aynı zamanda kasaba dahilinde yevmi meşgale ve kazancından da mahrum kalmamış olur.

Yaylanın soğuk su ve sahil kasabanın sıcaklığı ile daima alakalarını bitamamiha kat edemeyen şahıslar mevcuttur gayri muntazam bir hal ile muhtelif havaya maruz kalıyor. Vücut iki türlü zıt ve muarız kuvvetin hat tesirinde bulunacağından bundan müteessir olmaması kabil değildir.

Bu şekilde vaki yaylacılıktan faide yerine mazarrat tevhit edeceği kanaatindeyim. Esasen sıcak havanın vücut üzerinde tesirat-ı muharribesi hemen yok gibidir. Zira olsa bile vantilatör gibi medeni vesâit-i fenniye ile defizarur edilebilir. Gayri sıhhi ve gayri iktisadi sürüşüz bila-icab göçebemsi hayattan tevakkî edilerek yalnız kasabayı abidât muazzama ile ve Göksu'nun sahil yemni ve yesarını aşiyane-i saadet ve dilferib menazır bînihaye ile herhalde görmek ve yaşamak şart azamdır.⁸⁹⁹

“Musib Bir İlan”⁹⁰⁰ başlığıyla yayınlanan bir haber İçel halkında yıllardır devam eden bir alışkanlığı kaldırmaya dairdir. Bu alışkanlık resmi dairelerde işi olanların işlemlerini halledememe endişesiyle bizzat kendileri başvurmayıp araya adam koymalarıdır. Haberde halkın bu davranışı eleştirilerek resmi dairelerdeki işlerinde bizzat başvurmaları istenmektedir. Bu konuda Mustafa Kemal Paşa'nın Silifke ziyareti sırasında halkı bizzat dinlediğini örnek vererek cumhuriyet idaresinin böyle olduğunu ifade etmekte ve cumhuriyet memurlarının halka her türlü kolaylığı sağlayacağı belirtilmektedir.

Silifke'de ve ülkemizde günümüzde halen birçok yerde görmekte olduğumuz asker uğurlama âdetinin örneğine 1925 yılında rastlamaktayız. Fakat o dönemde yapılan bu uğurlama âdeti günümüzdeki gibi bireysel olmaktan ziyade toplumsal bir organizasyon şeklindedir. Taş İli gazetesine göre yapılan ilk asker uğurlama merasimi Şeyh Sait İsyanı sebebiyle ilan edilen seferberlik esnasında gerçekleşmiştir. Bu tören “Silifke'mizde”⁹⁰¹ başlığıyla haber yapılmıştır. Haberde törenle ilgili ifadeler şöyledir: “Seferberlik emrinin suyu üzerine ananat-ı milliyeden olan davul zurna ile Silifke'den istenilen tevellüdat erbabının kışlaya fevç fevç koşmakta olduğunu gördükçe insanın omuzları yükseliyor.”⁹⁰²

⁸⁹⁹ Taş İli, 2 Eylül 1925, S.124, s.2.

⁹⁰⁰ Taş İli, 19 Ağustos 1925, S.123, s.2.

⁹⁰¹ Taş İli, 2 Mart 1925, S.101, s.3.

⁹⁰² Taş İli, 2 Mart 1925, S.101, s.3.

Taş İli gazetesinin 133 sayılı nüshasında Silifke Ahz-ı Asker Şube Reisi Binbaşı Ali Kirami Bey'in "Beyan-ı Memnuniyet ve Teşekkürat-ı Azime"⁹⁰³ başlıklı teşekkür metninde Silifke'de 319 tevellütlü askere gidecek olan gençler için düzenlenen uğurlama merasimi dolayısıyla bir teşekkür metni yayınlanmıştır. Silifke'den askere gidecek olan gençler kafil halinde çalgılar eşliğinde Hükümet Konağı bahçesine hareket etmiştir. Burada Vali Fahri Bey askerlere kısa bir hitapta bulunmuştur. Vali Bey'in konuşmasını müteakip İçel müftüsü dua etmiştir. Ardından asker alayı orada bulunanlarla birlikte köprüden hastaneye kadar uğurlanmıştır. Ali Kirami Bey, valiliğin her hususta sağlamış olduğu kolaylık ve yardımdan dolayı şükran duygularını ifade etmiştir.

Anamur kazasında da 319 tevellütlü askerlerin uğurlama merasimi gerçekleşmiştir. "Anamur'da Asker Sevki"⁹⁰⁴ başlığıyla yayınlanan haber Anamur Tahrirat Kâtibi Osman Efendi tarafından gazeteye gönderilmiştir. 319 tevellütlü askerler Kaymakam Vekili Ahmet Hilmi Bey ve Ahz-ı Asker Şube Reisi Ahmet Nuri Bey'in katılımıyla davul, zurna ve keman eşliğinde Mamure Kalesine kadar uğurlanmıştır. Osman Hamdi Bey asker uğurlama zamanını göğüs kabartıcı bir an olarak ifade etmekte bu vesileyle Anamur Kaymakam Vekili Ahmet Hilmi ve Şube Reisi Ahmet Nuri Bey'e teşekkürlerini sunmaktadır.

Taş İli gazetesinde halkta yıllardır değişmeyen bir alışkanlık görevli memurlar tarafından gönderilen yazılarla eleştirilmiştir. Bu eleştiri İçel vilayeti örneğinden tüm vatandaşlardır. İçel Mahkeme-i Asliye Müdde-i Umumisi Selahattin Bey gazetesinin 18 Teşrinisani 1925 tarihli nüshasına gönderdiği yazıda Türkiye Cumhuriyeti'nde kimsesiz vatandaşın olmadığı kişi hukukunun kanunların sorumluluğunda olduğunu belirtmekte ve bununla ilgili halkı kendi haklarını aramak konusunda teşvik etmektedir.

En aciz ve en kimsesizlerin muayyen ve müzahiri devlet ve onun hukuk-ı umumiye mümessilleri bulunan müdde-i umumilerdir. Kendilerini kimsesiz görenlerin her an ve zaman yanlarında haklarını aramakla mükellef müdde-i umumiler bulunduğunu asla hatırdan çıkarmamaları ve bundan emin olmaları icap eder. Zayıf haklıların en kavi vaziyette bulunmaları adliyemizin şiar ve mefkuresidir.

Müdde-i Umumilik hüküm değil, dava makamıdır. Muhakeme ve murafaada davanın tarafeyni ad ile de hak sahibinin hakkını bilcümle turuk ve vesait-i kanuniyeye müracaatla muhafaza ve müdafaaya sa'y eyleyecektir.

Bir davanın tahrik ve takibi için bir şikâyet vukuuna veya cihet-i zabıtaca müdde-i umumiliğe tevdiine dahi intizar edilmeyeceğinden ıttılâa müsteniden takibat ifa edilmek üzere hukuk-ı umumiye namına mutazarrır olduğunu iddia ve zan eden her şahıs müracaatta ve şikâyetle bulunabilirler.

⁹⁰³ Taş İli, 4 Teşrinisani 1925, S.133, s.3.

⁹⁰⁴ Taş İli, 11 Teşrinisani 1925, S.134, s.2.

Cumhuriyette fert yok camia vardır. Halk idaresinin ancak bu suretle mazhar-ı muvaffakiyet olacağından ve hukuk-ı nâsın ancak bu yoldan sıyanet edilebileceğinden asla şüphe edilmemelidir.

Bu düsturun asr-ı hazır medeniyetinin muvaffakiyet sırlarından en mühimi olduğunu Vekâlet-i Celile'nin tebliğine atfen yâd ve tezkâr eylerim efendim.⁹⁰⁵

Yine buna benzer başka bir yazı Ahz-ı Asker Şube Reisi Ali Kirami Bey tarafından kaleme alınmıştır. Ali Kirami Bey dairede işleri olanların kendileri ilgilenmeleri gerektiği halde bazılarının araya birilerini koyarak işlerini gördürmekte olduklarını ifade ederek halkın her türlü işlerinde kimseye bel bağlamadan doğruca şubeye gelmeleri çağrısında bulunmaktadır. Ali Kirami Bey'in yazısının akabinde Taş İli kısa bir haşiye ile halka aynı çağrıda bulunmuştur; “Biz öteden beri bağırıp yazıp duruyoruz. Cumhuriyet-i idarede hükümet ile halkın arasına kimse giremez. Onun bunun tavassut ve delaletinden artık vazgeçilsin. Bu mukaddes idarede efendi, ağa, paşa da birdir. Hatır, gönül yoktur. Kanun hakimdir.”⁹⁰⁶

Bu kısımda ele alacağımız son konu İçel vilayetinde halen görmekte olduğumuz alışkanlıklardan biri olan ev önlerine ahşap başta olmak üzere farklı şekillerde inşa edilen talvar adını verdiğimiz gölgeliklerdir. Gazetede ev önündeki talvarların ateş alarak can ve mal kaybına sebep olmasına dair farklı haberler yayınlanmıştır. Örneğin 15 Eylül 1926 tarihli nüshada yayınlanan Silifke'nin Çeltikçi köyünden Hacı Halil çocuklarından Baki Efendi'nin ve Gülnar'da gardiyan Mehmet Efendi'nin evinin önündeki talvarının ateş alarak mallarının yanması buna bir örnektir.⁹⁰⁷ Vermiş olduğumuz örnekler değerlendireceğimiz haberdan ileri bir tarihte olsa da İçel'de böyle bir alışkanlığın varlığını ortaya koymaktadır. 4 Ağustos 1926 tarihli nüshada “Feci Bir Ölüm”⁹⁰⁸ başlıklı haberde Gülnar'ın Bozağaç Köyü'nden Farsaklı Mehmet oğlu İbrahim'in evinin önündeki talvarın ateş alarak içinde uyuyan oğlu Veli'nin ve bir miktar eşyasının yandığı haberi yayınlanmıştır. Taş İli gazetesi ölüme sebep olan bu âdetin kaldırılmasını şu satırlarla rica etmiştir: “Dal yapraktan evler önüne yaptırılan bu talvarların her vakit için tehlike olduğu malumdur. Birçok kazalar meydana gelmiş ve nice haneler sönmüştür. Bu âdetin de kaldırılması pek çok lazımdır.”⁹⁰⁹

⁹⁰⁵ Taş İli, 18 Teşrinisani 1925, S.135, s.3.

⁹⁰⁶ Taş İli, 7 Teşrinievvel 1925, S.129, s.2-3.

⁹⁰⁷ Taş İli, 15 Eylül 1926, S.172, s.1.

⁹⁰⁸ Taş İli, 4 Ağustos 1926, S.166, s.1.

⁹⁰⁹ Taş İli, 4 Ağustos 1926, S.166, s.1.

9.4. Sportif Faaliyetler

Cumhuriyetin ilk yıllarında gençliğin ve halkın beden terbiyesi ve kötü alışkanlıklardan uzaklaşması ve insanlar arasında milli birliği sürdürmek amacıyla bir araya gelinen organizasyonlardan biri de spordur. Bölgedeki sosyal organizasyonlarda da yer alan bu kulüpler başta futbol olmak üzere jimnastik, atletizm, boks gibi dallarda faaliyet göstermektedir. Bu amaç çerçevesinde yurdun farklı yerlerinde çeşitli isimler altında spor kulüpleri kurulmuştur. İçel’de de bir kulüp teşkil edilmiştir. Silifke İdman Yurdu ismindeki bu kulüp İçel’de sporun temsilcisidir. Bu kulübü takiben bağlı kazalarda kazanın ismini taşıyan İdman Yurdu kulüpleri kurulmuştur. Silifke İdman Yurdu, Mersin ve Tarsus kulüpleriyle karşılaşmıştır. Bu karşılaşmalar bir rekabetten çok dostluk havası içinde oynanmıştır.

9.4.1. İçel’de İdman Yurdu Kulüplerinin Faaliyetleri

Taş İli gazetesi zaman zaman Silifke İdman Yurduna dair haberler yayınlamıştır. Gazetede spor haberleri genellikle, gazetenin ikinci mürettibi ve spor muhabiri olan Hamdi Aydoğdu Bey tarafından kaleme alınmıştır. Gazetede ilk haber 29 Kanunuevvel 1924 tarihliidir. “İdman Yurdu Gençlerimizin Faaliyeti”⁹¹⁰ başlıklı haber İdman Yurdunun faaliyetini ve bundan duyulan sevinci dile getirmektedir. Silifke gençlerinin kurduğu Silifke İdman Yurdu yorulmadan azimle çalışmaktadır. Jimnastik aletlerini kuran gençler her gün ikindin futbol sahasında bir araya gelmektedir. Gençlerin bir kısmı jimnastik yapmakta bir kısmı ise futbol oynamaktadır. Gençlerin bu hususta gösterdiği faaliyetleri tarif etmenin mümkün olmadığını ifade eden Taş İli gazetesi bu faaliyetlerini devamını beklemekte ve memnuniyetini dile getirmektedir.

1925 yılı Kanunusani ve Şubat ayının ilk haftası arasında Merkez⁹¹¹ (Silifke) İdman Yurdu İdare Heyetine bir tayin gerçekleşmiştir. Habere göre “Başkanlığa Mustafa Ağazade Hasan, Kâtib-i Umumiliğe Telgraf Memurlarından Şefik, Veznedarlığa Talat azalıklara ise Avukat Lütü ve Haydar Beyler tayin edilmiştir.”⁹¹²

Silifke İdman Yurdunun kuruluş tarihine dair net bir bilgi yoktur. Fakat gazetenin 8 Nisan 1925 tarihli 106 numaralı nüshasında yer alan Silifke İdman Yurdu içerikli haber bu hususta

⁹¹⁰ Taş İli, 29 Kanunuevvel 1924, S. 93, s. 2.

⁹¹¹ İçel ilinin merkezi olan Silifke kazasının takımı olan Silifke İdman Yurdunun örnekleri diğer kazalarda da kurulmuştur. Bu sebeple gazetede çoğu yerde Silifke yerine Merkez İdman Yurdu olarak zikredilmiştir.

⁹¹² Taş İli, 2 Şubat 1925, S. 97, s. 4.

fikir yürütmek için bir kayıttır. “İdman Yurdunun Yorulmak Bilmez Bir Faaliyeti” başlıklı haber Silifke İdman Yurdunun kuruluşunun dört ayı geçtiği ve kulüp heyet-i idaresinin idmana ait eksikleri sipariş verdiği haber alındığını okuyucularına bildirerek Silifke İdman Yurdunun kuruluşuna kadar spor hayatına alışkın olmayan Silifke halkı ve gençleri kulübün kuruluşuyla birlikte belirli günlerde ve cuma günleri kendilerine hastane civarında tahsis edilen alanda⁹¹³ yoğun bir katılımıla egzersiz yapmaktadır.⁹¹⁴

Silifke’de spor alanında faaliyetlerini sürdürmekte olan Silifke İdman Yurdu, kulüp için gerekli olan spor malzemelerini İstanbul’dan sipariş etmiş ve siparişler Çanakkale Vapuru’yla Nisan 1925’te Silifke’ye gelmiştir. Spor malzemelerinin alınmasının ardından kulüp için kaptan-ı umumi, idare ve tahsil memurlukları seçimi yapılarak futbol takımı oluşturulmuştur. Gençler egzersiz ve antrenman için bayramın ikinci günü Taşucu İskeleyi’ne gitmişlerdir.

Taş İli gazetesi İdman Yurdunun terakkisi için çalışan kulüp idare heyetine başarılar dileyerek oluşturulan takımda yer alan isimleri gelecek nüshada yayınlayacağını bildirmektedir. Ayrıca kulüp için çekilecek olan fotoğraf klişelerinin de İstanbul’dan alınacağı yazılmaktadır.

Kulübün İstanbul’dan aldığı spor malzemelerinin gazetede yayınlanan listesi şu şekildedir,⁹¹⁵

Tablo 10 Silifke İdman Yurdunun İstanbul’dan Sipariş Ettiği Malzemeler

Çift	Aded	Cinsi
22		Çorap Sarı Kırmızı
22		İki Tim İçin Kısa Pantolon
22		İki Tim İçin Fotin
2		Boks Topu
2		Boks Eldiveni
2		Atlet Ayakkabısı
2		Koşu Ayakkabısı
	11	Bir Tim İçin Sarı Kırmızı Fanila
	11	Bir Tim İçin Kırmızı Fanila

⁹¹³ Günümüzde Silifke Şehir Stadyumu’nun bulunduğu alan Silifke İdman Yurdu’nun kuruluşu ile birlikte Silifke gençlerinin spor alanı olmuş ve günümüze kadar varlığını sürdürmüştür.

⁹¹⁴ Taş İli, 8 Nisan 1925, S. 106, s.2.

⁹¹⁵ Taş İli, 22 Nisan 1925, S.108, s.4.

	2	Şampiyon Topu
	3	Hakem Düdüğü
	2	Atlet Fanılası
	1	Lastik Sandığı
	1	Tel Sandığı
1 Düzine		Sandalye

Silifke’imizde Spor başlığını taşıyan Hamdi Aydoğdu tarafından yayınlanan haber geçtiğimiz nüshalarda kulüp bünyesinde kurulan takımların isimlerine ve faaliyetlerine değinmektedir. Kulüp bünyesinde sarı kırmızı ve kırmızı olarak iki futbol takımı kurulmuştur. Takımlar 22 Mayıs Cuma günü karşıyakada hastane karşısında bulunan sahada birincilik maçı yapacaktır. İki takım da ikinci vakitleri egzersizler yaparak cuma günkü maça hazırlanmaktadırlar. Oluşturulan takımların dizilişi şu şekildedir.

Sarı kırmızı takım:

“Saim
Kadir Hasan Mazhar
Hasan Emin Mevlüd
Şükrü Hilmi Cevad Şahab Tahsin

Kırmızı takım:

Alaaddin
Rasih Cemal
Ali Rıza Hasan Rahmi
Şefik Ekrem Nafiz Talat Fazıl”⁹¹⁶

Haberin akabinde Taş İli gazetesi kurulalı henüz yedi ayı bulmayan Silifke İdman Yurdunun gençlerine spor alanında göstermiş oldukları faaliyetlerden ve futbol takımının ihtiyaçlarının karşılanması hususunda Silifke İdman Yurdunun idare heyetine teşekkür etmektedir. Memleketin terakkisi yolunda umut vadeden bu gençlerin vaatlerini yerine getirmelerini dileyerek okuyucularına da gençlerin Silifke’nin terakkisine en büyük delil olduğunu ifade ederek gençlere muvaffakiyetler dilemektedir.⁹¹⁷

⁹¹⁶ Taş İli, 20 Mayıs 1925, S.111, s.3.

⁹¹⁷ Taş İli, 20 Mayıs 1925, S.111, s.3.

Silifke İdman Yurdunun sarı kırmızı ve kırmızı takımları arasındaki maç 22 Mayıs Cuma günü alaturka saat 09.30'da hakem Hacı Paşazade Halil Bey'in⁹¹⁸ düdüğü ile başlamıştır. Saha seyirci ve spor meraklıları ile dolmuştur. Maçtaki ilk onbirler geçtiğimiz nüshada yayınlandığı surettedir. Maçın ilk yarısı 0-0 beraberlikle bitse de sarı kırmızı takım oyuna ağırlığını koymuştu.⁹¹⁹

Kendi aralarında yaptıkları maçın ardından Silifke İdman Yurdu 5 Haziran 1925 Cuma günü ilk rakibini Silifke'de kendi sahasında konuk edecektir. "Tarsus Futbolcuları Geliyorlar"⁹²⁰ başlığını taşıyan haber Tarsus futbol takımının Silifke İdman Yurdu ile maç yapmak için Silifke'ye geleceğini okuyucularına bildirmektedir. Silifkeli futbolcular bu maç için büyük hazırlıklar yapmakta, halk ise sabırsızlıkla Tarsuslu misafirlerini beklemektedir. Kadın ve erkek misafirlerin esbab-ı istirahatlerinin temin edildiğini haber veren gazete bu vesileyle halkı maça davet etmekte ve Silifke İdman Yurdu takımına başarılar dilemektedir.

Silifke ve Tarsus futbolcuları arasında yapılacak olan maç günü halk ve gençler heyecan içinde Tarsuslu misafirlerini karşılamak için Mersin yolu üzerinde toplanmıştır. Alaturka saat 10.30'da Tarsuslu misafirler şehre giriş yapmıştır. Hastane önündeki kalabalığın arasında araçlardan inerek Silifkelilerle selamlaşıp kucaklaşarak kalabalıkla birlikte İdman Yurdu binasına geçmişlerdir. Binada bir saat kadar süren sohbetin ardından iki taraf dağılarak istirahat etmiştir. Tarsuslular geceyi Silifke'de geçirmiştir. Müsabaka alaturka saat sekizde başlayacaktır. Müsabaka öncesinde Silifkeli gençler Taşucu'ndaki gençleri Tarsuslu misafirlerine tanıtmak için misafirleriyle beraber Taşucu'na hareket etmişlerdir. Taşucu'nda yaklaşık bir saat geçiren gençler tekrar Silifke'ye dönmüşlerdir. Stadın etrafı merkez, kaza ve köylerden gelen halkla dolmuştur. Tarsuslu gençlerle bir araya gelen Silifkeli gençler sadece futbol maçı yapmamıştır. Maçtan önce koşu, uzun atlama ve boks karşılaşmaları icra edilmiştir.

İlk olarak 100 metre sürat koşusu gerçekleştirilmiştir. Koşuya Silifke İdman Yurdundan Halil, Mersin Spor Şubesi Kaptanı Arif Doğan, Mersin Türk Ocağından Hacı Efendiler katılmıştır. Silifke İdman Yurdu temsilcisi Halil Efendi birinci gelmiştir. İkinci müsabaka ise uzun atlamadır. Uzun atlamaya Adana Gençlerbirliğinden Asaf, Mersin Spor Şubesi

⁹¹⁸ Halil Şükrü Dölek 1894 yılında Taşucu'nda doğmuştur. Sadık Taşucu'nun erkek kardeşidir. Başarılı bir atlet olan Şükrü Bey 1914 yılında katıldığı atletizm yarışlarında 100 metreyi 11 saniyede koşarak uzun yıllar kırılmayan bir rekora imza atmıştır. 1983 yılında Taşucu'nda vefat etmiştir. Arslan Eyce, *Atatürk Taşucu'nda Gazi Çiftliği ve Atatürk Evi (1925-1926-1934-1935)*, (Adana: Taşucu Eğitim ve Doğal Hayatı Koruma Vakfı Yayınları- 1, 2017), 30-31.

⁹¹⁹ **Taş İli**, 27 Mayıs 1925, S.112, s.2.

⁹²⁰ **Taş İli**, 3 Haziran 1925, S.113, s.3.

kaptanı Arif Doğan, Mersin Türk Ocağından Alaaddin ve Silifke İdman Yurdu adına Hilmi Efendi katılmıştır. Uzun atlamada 4,50 metre ile Silifke İdman Yurdu temsilcisi Hilmi Efendi birinci gelmiştir. Uzun atlamanın ardından atlama yarışması yapılmıştır. Silifke İdman Yurdundan Hilmi ve Rasih, Tarsus Türk Ocağından İlhami, Adana Gençlerbirliğinden Asaf Efendi katılmıştır. Asaf Efendi birinci, Rasih Efendi ikinci gelmiştir. Tahammüli koşusu için Silifke İdman Yurdu temsilcisi Halil Efendi'nin karşısına herhangi bir rakip çıkmayınca Halil Efendi 1600 metreyi tek başına 6 dakikada koşmuştur. Futbol karşılaşmasından hemen önce Silifke İdman Yurdundan Rahmi ve Bektaş Efendi boks maçı yapmışlardır. İkişer dakika süren iki oyunda berabere kalmışlardır. Bu karşılaşmaları takiben futbol maçına geçilmiştir.

Saat dokuz buçukta Hamdi Efendi'nin hakemliğinde maç başlamıştır. İki takımın dizilişi şu şekildedir;

Tarsus İdman Yurdu:

“Şemsi				
Süleyman		Edip		
Cemil	Asaf	İlhami		
Alaaddin	Hacı	Arif	Nuri	Cehdi

Silifke İdman Yurdu takımı ise:

Alaaddin				
Adnan		Halil		
Ali Rıza	Nafiz Turgut	Cemal		
Hilmi	Şahap	Cevat	Nafiz	Talat”

Tarsus takımı Adana Türk Ocağı, Adana Gençlerbirliği ve Mersin Türk Ocağında oynamakta olan karışık bir takımla henüz iki aydır futbolla ilgilenen Silifke İdman Yurdu'nun karşısına çıkmıştır. Oyun başlar başlamaz Silifkeli oyuncular Tarsus kalesine etkili hücumlar yapsa da rakip savunması bunları başarıyla savuşturmuştur. Oyunun 22. dakikasında orta sahaa Arif Doğan'ın golüyle Tarsus ekibi öne geçmiştir. Golden sonra Silifke ekibi baskı kurmak istese de Tarsus ekibi başarılı savunma sergilemiştir. İlk yarı bu skorla sona ermiştir. Maçın ikinci yarısına ev sahibi takım hızlı başlasa da 18. dakikada Cehdi Bey'in golüyle Tarsus farkı ikiye çıkarmıştır. Maç bu suretle sona ermiştir. Maç sonunda iki takım da sahanın ortasında birleşerek üç defa olmak üzere yaşa diye bağırılmışlar ve ardından limonata içerek sahadan ayrılmışlardır. Maçın ardından yarışmalarda birinci gelenlerin ödülleri verilmiştir.

Silifke takımının defans oyuncusu Adnan Bey aynı zamanda Mersin İdman Yurdu'nda da forma giymektedir. Maç günü Silifke'de olması hasebiyle Silifke takımında yer almıştır. Maç sırasında çok fazla hata yapan Adnan Bey'in hataları eleştirilmiştir. Eski takımına ve karşı takım kaptanına olan teveccühüne nazaran Adnan Bey birkaç defa pasını bilerek karşı takıma vermiştir. Faul yapılmadığı halde kendini yere atması da ayrıca eleştirilmektedir. Adnan Bey bu tarz hareketleriyle misafirler karşısında Silifkelileri mahcup ettiği ifade edilmektedir.

Maç gecesi de Silifkelilerin misafiri olan Tarsuslulara muhteşem bir eğlence düzenlenmiştir. İncesazla eğlence saat beşe kadar sürmüştür. Gidecekleri vakit eşraftan Belenli İbrahim Ağa tarafından bir çay ziyafeti verilmiştir. Ardından gelen kamyonla binen misafirler Silifkeliler tarafından millet bahçesine kadar yaya olarak yolcu etmişlerdir. Millet bahçesi civarında tekrardan durularak vedalaşmış ve fotoğraflar çekildikten sonra Tarsuslular kamyonla yola çıkmıştır. Hareket eden kamyonda Tarsuslular “yaşasın Silifke gençleri, yaşasın Silifke'nin pek muhterem halkı” nidalarıyla Silifkelilere olan memnuniyetlerini göstermiştir. Yurt adına idare heyetinden üç kişi ve kaptan-ı umumi ile Silifke'ye otuz kilometre uzaklıkta bulunan Kızkalesi'ne kadar misafirleri uğurlamışlar ve Silifkelilere selam alarak geri dönmüşlerdir.⁹²¹

Silifke'nin halihazırda da stadyumunun bulunduğu yer öncesinde Muhasebe-i Hususiyeye aitken sonrasında Silifke İdman Yurdu'na satın alınmıştır. Bu sahanın Silifke'ye kazandırılması konusunda girişimde bulunan Hacı İbrahim Derviş isimli zattır. Silifke İdman Yurdu gençleri 13 Haziran 1925 tarihinde Hacı İbrahim Derviş Efendi'ye çay ziyafeti vermiştir. Gazete Silifke'nin yardımsever isimlerinden olan Hacı Derviş Efendi'nin Tayyare Cemiyeti adına Mersin'de 600, Silifke'de 400 lira bağışta bulunduğunu belirtmekte ve Silifke gençleri için göstermiş olduğu bu gayretten dolayı teşekkür etmektedir.⁹²²

5 Haziran 1925 tarihinde Tarsus Türk Ocağı ile bir futbol maçı yapan ve iki gol yiyerek mağlup olan Silifke İdman Yurdu Tarsus takımına bir rövanş maçı teklif etmiştir. Teklifin kabul edilmesiyle 1925 yılı Kurban Bayramı'nın üçüncü günü 17 Silifke genci sarı kırmızı formalarını giyerek kamyon ile Tarsus'a hareket etmiştir. Doğruca futbol sahasına geçilmiştir. Silifke İdman Yurdu sarı kırmızı Tarsus Türk Ocağı sarı siyah formalarla şu oyuncularla sahaya çıkmıştır;

⁹²¹ Taş İli, 10 Haziran 1925, S.114, s.3-4.

⁹²² Taş İli, 17 Haziran 1925, S.115, s.3.

“Silifke takımı:

Kemal				
Nafiz		Halil Şükrü		
Rıza		Cevad	İbrahim	
Hilmi	Kadri	Fahri	Nuri	Sami

Tarsus takımı ise:

Osman				
Süleyman		Ahmet		
Şemsi		Asaf	Zeki	
Feridun	Cehdi	Turgud	Veysi	Lütfi” ⁹²³

Maç saat altıda Mersin’den hakem Remzi Bey’in düdüğü ile başlamıştır. Maçın ilk hücumu Silifke takımından gelmiştir. Silifkelilerin etkili oyunuyla maç adeta tek kale oynanmıştır. Fakat şansızlık olacak ki 27. dakikada Silifke kalesine gelen Tarsus takımı penaltı atışı kazanmıştır. Faulü yapan Tarsus oyuncusu Turgut Bey olduğu halde penaltı verilmiştir. Silifke oyuncularını itiraz etse de hakem bu itirazları kabul etmeyerek maçtan sonra itiraz etmelerini belirtmiştir. Penaltı atışının gol olmasıyla Tarsus takımı 1-0 öne geçmiştir. Silifke İdman Yurdu gol yese de etkili oyununu sürdürmüştür. O kadar ki top gelmemesinden dolayı kaleci ile birlikte Silifke defansı yere oturmuştur. İlk yarı Tarsus takımının 1-0 skor üstünlüğü ile bitmiştir. On dakika devre arasında gazozlar içilip dinlendikten sonra ikinci yarı başlamıştır.

İkinci yarının 22. dakikasında Silifke orta saha oyuncusu Cevad Bey’in orta sahadan Tarsus kalesine vurduğu aşırma gol olsa da faul gerekçesiyle kabul edilmemiştir. Maç boyunca devam eden Silifke takımının etkili oyunu karşısında Tarsus takımının zora düştüğünü gören hakem daima düdük çalarak maçı duraklatmıştır. Spor muhabiri ve haberin yazarı Hamdi Aydoğdu bunu hakemin taraf tuttuğunun bariz bir delili olarak ifade etmiştir. Maç 1-0 Tarsus üstünlüğüyle sona ermiştir. Maçtan sonra Silifke oyuncularının penaltı itirazları kabul edilmemiştir. Hakem heyeti ertesi gün 45 dakikalık bir maç teklifi Silifke kaptanı tarafından kabul edilse de Tarsus kaptanı Cehdi Emin Bey tarafından reddedilmiştir. Tarsus takımı hakem heyetinin bu kararından ve Silifke takımının itirazından hiç memnun kalmamıştır.

⁹²³ Taş İli, 22 Temmuz 1925, S.119, s.2.

Hamdi Bey oyuncular hakkında bazı eleştirilerde bulunmuştur. İkinci yarıda Halil Şükrü ya da Nafiz Bey'in forvete alınmasıyla maçın kazanılmasının kesin olduğunu belirten Hamdi Bey bu değişiklikleri yapmayan kaptan Cevad Bey'i eleştirmektedir. Santrafor Turgut Bey takıma yeni katılmasına rağmen takımını yardımcı dokunmuştur. Fakat bu oyuncu maç boyunca sürekli kendisini yere bırakarak faul almaya çalışmıştır. Cehdi Bey etkili oynayamamıştır.

Silifke İdman Yurdu geceyi Tarsus'ta geçirmiş ertesi sabah trenle Mersin'e hareket etmiştir. Mersin gençleri misafirlerini Türk Ocağına götürmüştür. Ocakta öğle yemeği yenmiş, Mersinlilerden gelen teklif üzerine ikindin egzersizin ardından oyun oynanmıştır. Tarsus gençleri de Silifkeli misafirlerini uğurlamak üzere Mersin'e gelmiştir. Hamdi Bey dostane bir şekilde gerçekleşen ayrılışı şu satırlarla ifade etmektedir; "İşte bu iki kitle-i samimiyetin yekdiğerinden ayrılışı pek heyecanlı oldu. Yekdiğerine kavuşan eller birbirinden ayrılmıyordu. Fakat biz ayrıliyorduk. Çünkü kamyon harekete başladı her iki taraf müteakabilen yaşa yaşa sedasını semaya kadar yükselttiler. Şimdi uzaklaşıyorduk, fakat kalpler birbirine pek yakındı."⁹²⁴ Silifke-Tarsus maçının en önemli sonucu Mersin gençleri Silifke gençlerinin Akdeniz Mıntıkası İdman İttifakı'nı kurmak konusunda anlaşmış olmasıdır. Hamdi Bey, Silifke gençliğini bundan sonra Mersin gençleriyle el ele verip spor hayatının ilerlemesi için çalışmaya davet etmektedir.⁹²⁵

1926 yılında Mersin sporcularının birleşmesi yönünde bir hareketlilik yaşanmış olsa da bu sadece yazın alanında kalmış fiiliyata dökülememiştir. Bu hareketlilik Tarsus gazetesinde yayınlanan bir makale ve Taş İli'nde yayınlanan bir açık mektup etrafında gerçekleşmiştir. Tarsus gazetesinde Remzi Oğuz Bey Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı Futbol Federasyonunun içinde Mersin ve Silifke'nin de bulunduğu Adana Mıntıkasını birincilik müsabakalarından men etmesine⁹²⁶ dair "Mersinde Spor" başlıklı bir yazı kaleme almıştır. Yazıda Türkiye İdman Cemiyetinin yeni nizamnamesinde mıntika kurulabilmesi için üç idman kulübü olması şartını belirterek Mersin sporcularının birleşeceğini ileri sürmüş ve yazının devamında Mersin sporcularına düşen görevin yeni kurulmuş olan Silifke İdman Yurduna bir rehber bir ağabey olmak olduğunu ifade etmiştir;

Türkiye İdman cemiyetleri ittifakının yeni tab' etmiş olduğu nizamnamesinde mıntika teşekkül edebilmesi için laakal üç idman kulübü mevcut olması kaydı artık Mersin sporcularını pek yakın bir günde Ocak çatısı altında birleştiklerini ve daha esaslı bir program dahilinde Ocağın maddi

⁹²⁴ Taş İli, 22 Temmuz 1925, S.119, s.2.

⁹²⁵ Taş İli, 22 Temmuz 1925, S.119, s.2.

⁹²⁶ Adana Mıntıkasının men edilme sebebi Adana Futbol Mıntıkası içtimainda lisans evraklarının Mersin'e gönderilmemesi olarak belirtilmiştir; Taş İli, 12 Mayıs 1926, S.159, s.1.

ve manevi müzaheretle cenubi Anadolu'nun spor yıldızı olacağı gün uzak değildir. Mıntika müfettişinin Adana mintikasıdan istifası ve aynı zamanda Mersin'de Spor İttihadı Adana mintikasıdan iftirakın kati alameti olmakla beraber Silifke-Tarsus-Mersin mintikasının teşekkülü demektir.

Bu takdirde Mersin sporcularına terettüb eden vezaif henüz taazzuv etmiş olan ve şimdiye kadar oldukça muvaffakiyetler kazanan yalnız bir rehber ihtiyaç hisseden Silifke sporcularının ellerinden tutmaktır.⁹²⁷

Tarsus gazetesindeki bu yazı Silifke İdmancıları tarafından okunması üzerine Silifke İdman Yurdu Birinci Tim Sol İçi -aynı zamanda resmi görevli Tabib Baytar- Abdurrahman Fikret “Mersin’de Spor”⁹²⁸ başlığıyla Taş İli gazetesinde Remzi Oğuz Bey’e açık mektup yayınlamıştır. Mektupta sözlerinin Silifke takımını yükseltmek ve övmek manasının çıkarılmamasını rica eden Abdurrahman Bey, Remzi Bey’in makalesinde çok önemli olan noktayı küçük bir işaretle geçmesini eleştirmektedir. Bu nokta makaleyi mintıkaya ve mintikanın sorunlarına değil atfetmeyip Mersin idmancılarına ve bunların birleşmeleri üzerinde durmasıdır. Remzi Bey’in birleşme sözlerini kendini kandırmak olarak gören Abdurrahman Fikret Bey mintika olarak çok çalışmaya ihtiyaç olduğunu ifade eder. Bunu ise federasyonun tasnifi içinde mintikanın çok geride kalmış olmasına dayandırmaktadır. Abdurrahman Bey yazısının son kısmında geri kalmışlığın sebeplerini açıklar ve mintikanın müsabakalar dışında kalmış olması hususunu üzüntüyle dile getirir;

Bunun sebeplerini ben şurada buluyorum: kulüb değiştirmek, yurd bozmak, dedikodu yapmak>> başarabileceğimiz bir işe dört el ile sarılmamak ve en nihayet birbirimize ilim satmak yani (ibtizale uğramış tabiriyle) ukalalık etmektir. Vaziyet-i coğrafimiz fevkalâde müsait ve İstanbul gibi birinci sınıf oyunculara pek yakın olduğumuz ve her türlü vesait-i nakliyyeye malik bulunduğumuz halde bizlerden daha uzakta kalan bilfarz bir Antalya kadar da olamıyoruz.

Bu acı hakikatleri burada teşrih etmekten maksat kendilerine ağabeylik rütbesi tevcih eden siz Mersin idmancı kardeşlerimize ağabeyliklerini hatırlatmaktır.

Bakınız daha geçenlerde ayağımıza gelen nimeti ayağımızla çiğnediğimiz şampiyonluk maçlarından yukarıdaki esbabla beraber uyusukluğumuz yüzünden mahrum oluyoruz. Büyük mesuliyeti deruhte eden mintika riyaseti ve yaranından hesap ararsak hakkımız yok mu? Gençliğin bir an evvel inkişafına yardım edecek olan bu maçlardan mahrumiyet borcunu mintika beyleri biz nasıl ödeyebilecekler. Bu ilk hatalı unutulmaz hareketle kendilerini spor tarihine pek fena bir tarzda kayd ettirdiler. Sportmenler kararlarında sabit, fiillerinde ateşin olurlar. Bizde böyle ümit ederdik ama ve esefa büyük bir sükût-ı hayale uğradık...

Başınızı ağrıttığımı zannediyorum. Müsaadenizle ellerinizi sıkır, gayretlerinizde muvaffak olmanızı temenni ederim beyim.⁹²⁹

Mersinlilerin birleşmesi gerçekleşmemiş olacak ki 1926 yılında halen Mersin ve İçel’den Adana Futbol Mıntikası toplantısına delegeler katılmıştır. 7 Mayıs Cuma günü saat 11’de Mersin Türk Ocağı binasında gerçekleşen toplantıda sadece Mersin ve İçel delegeleri bulunmuştur. İçel’den katılan delegeler Kulüp heyet-i idaresinden İbrahim ve kaptan-ı

⁹²⁷ Tarsus, 30 Mart 1926, S.305-506, s.2.

⁹²⁸ Taş İli, 7 Nisan 1926, S.154, s.1.

⁹²⁹ Taş İli, 7 Nisan 1926, S.154, s.1.

umumi Abdurrahman Fikret Bey'dir. Toplantıdaki diğer delegeler ise Mersin Futbol Şubesi Müdürü Cemal, Mıntika Futbol Şubesi Reisi Arif Doğan, futbol kaptanı Edip ve Mustafa Beylerdir. Ortak alınan kararlar toplantı yarı resmi bir şekilde şu suretle devam etmiştir;

Şimdiye kadar merkez umumiden mıntikalara gönderilen altıyüz lira tahsisatın tevzii edilmemesi ve lisans varakalarının Mersin'e gönderilmemesi yüzünden şampiyonluk maçlarından ihraç edilen Adana Mıntikasının Mersin ve Silifke kulüplerinin mağdur edildiğinden bahisle merkez umumiye bu hakdan mahrum edilmemesi temenniyatıyla müracaat edilmesine ve Adana'ya da Mersin Futbol Merkezine resmi evrakın gönderilmesi için tahrirat tastirine karar verildiği gibi içtimain hususi kısmında da Mersin ve Silifke muhtelitinin İzmir'e bir seyahat icra ederek maçlar yapılması temennisiyle içtimaa nihayet verilmiştir.⁹³⁰

Haberin devamında Adana Futbol Mıntikası merkezinin ihmalciliğinin gençlerin coşku ve şevkini söndürdüğü ifade edilerek Adana Mıntika Merkezinden bir temennide bulunulmuştur; Biz Adana mıntika merkezinden şunu temenni ederiz ki merkez-i umumiden gönderilen ve futbol şubesiyle alakadar evrak-ı resmiyeyi mahalline bir an evvel göndersin ve cumhuriyet hükümetimizin gençliğin tenemmüv ve inkişafı yolunda tahsis ettiği parayı da müsteviyen kulüplere tevzii etsin.⁹³¹

7 Teşrinievvel 1925 tarihli nüshada "Teşekkürler" başlığıyla iki ayrı teşekkür haberi yayınlanmıştır. Teşekkür metni İçel (Silifke) İdman Yurdu Kâtib-i Umumisi Kemal Askeri Bey'in imzasını taşımaktadır. İlk teşekkür Silifke'ye daha yeni gelmiş olan Mülazım-ı sani Cemil Bey'in Silifke İdman Yurduna bir çift eldiven hediye etmesinden dolayıdır. İkinci metin Silifke'nin tanınmış simalarından Hacı Paşazade Sadık Bey'e atfen yayınlanmıştır. Sadık Bey kulübü temsilen Başvekil İsmet Paşa ile görüşerek onun destek ve yardımlarını sağlamıştır. Bu faaliyeti dolayısıyla kulübün Heyet-i idare azasından olan Sadık Bey'ee gazete vasıtasıyla teşekkür etmektedir.⁹³²

1925 yılı Teşrinievvel'i içerisinde Silifke İdman Yurdu'nda bir takım değişiklikler olmuş ve bunlar "İdman Yurdu Havadisleri" başlığıyla gazetede yayınlanmıştır. Kulübün başkanlığına Tabip Baytar "Abdurrahman Fikret, kâtib-i umumiliğe Mahkeme-i Asliye Müdde-i Umumiliği Kâtibi Şefik Tolunay, veznedarlığa Ziraat Memuru Mahmut, azalığa ihtiyat zabitlerinden Talat, kaptan-ı umumiliğe ihtiyat zabitlerinden Cevat Bey seçilmiştir."⁹³³ Kulübün fahri başkanlığına dönemin ünlü sporcularından Hacı Paşazade Halil Şükrü Bey seçilmiştir. Silifke İdman Yurdu bir voleybol şubesi teşkil etmiş ve

⁹³⁰ Taş İli, 12 Mayıs 1926, S.159, s.1.

⁹³¹ Taş İli, 12 Mayıs 1926, S.159, s.2.

⁹³² Taş İli, 7 Teşrinievvel 1925, S.129, s.2.

⁹³³ Taş İli, 28 Teşrinievvel 1925, S. 132, s.2.

kaptanlığına Tabib Baytar Abdurrahman Fikret Bey seçilmiştir. Futbol takımının kaptanlıklarına ise Nafiz Turgut ve Kemal Askeri Bey seçilmiştir.

Silifke İdman Yurdu 13 Teşrinisani 1925 tarihinde Mersin İdman Yurdu ile Silifke’de karşılaşacaktır. Maçın ardından Musiki Heyeti tarafından Hacı Hulusi Bey’in otelinde alafranga bir konser verileceği duyurulmuştur. Silifke İdman Yurdu kulüp binasında bir kütüphane açmak için de çalışmalarına başlamıştır.⁹³⁴

Silifke’de Muhasebe-i Hususiye namına icra edilecek olan at koşusunda farklı yarışmalar da yapılmıştır. Bunlar bisiklet yarışı, koşu yarışı ve iki takım arasında yapılacak olan bir futbol maçıdır bu meyanda İdman Yurdu gençleri yarışmaya hazırlanmaya başlamıştır.⁹³⁵ Kulüp at koşusu programındaki maç için karşısına bir rakip bulamadığından sarı kırmızı ve kırmızı olmak üzere Kaptan-ı Umumi Cevat Bey tarafından oluşturulan takımlar karşılaşmıştır. Bu maç böylelikle Mersin İdman Yurdu maçı için bir hazırlık olacaktır. Maçı Halil Şükrü Bey yönetmiştir. Takımların ilk onbiri şu şekildedir;

“Sarı kırmızı takım;

	Ali Rıza	
Kadir		Rahmi
Niyazi	Ali Rıza	Hasan
Sami	Abdurrahman	Cevad
	Cemil	Bahri

Kırmızı takım;

Naci	Nedim	Burhan	Fazıl	Ekrem
Talat	Şevket		İbrahim	
	Kemal		Mahmut	
	Saim			

Maç bozuk bir zeminde oynanmıştır. Maçın ilk yarısı kırmızı takımın oyun üstünlüğü ile geçmiştir. Kırmızı takımın hücumları sarı kırmızı takım tarafından başarılı şekilde savuşturulmuştur. İlk yarı golsüz eşitlikle sona ererken on dakikalık devre arası nihayetinde

⁹³⁴ Taş İli, 28 Teşrinievvel 1925, S. 132, s.2-3.

⁹³⁵ Taş İli, 28 Teşrinievvel 1925, S. 132, s.3.

⁹³⁶ Taş İli, 4 Teşrinisani 1925, S.133, s.3.

ikinci yarı başlamıştır. İkinci yarı ise sarı kırmızı takım üstün bir oyun sergilemiştir. Fakat Kemal Bey'in hızlı vurduğu top ağları bulmuş ve kırmızı takım öne geçmiştir. Kemal Bey'in golünün ardından baskıyı artıran sarı kırmızı takım Cevat Bey'in Cemil Bey'e yaptığı asist ile beraberliği yakalamıştır. Hakemin bitiş düdüğü ile maç beraberlikle sona ermiştir.

Maç sonunda Silifke İdman Yurduna bir kupa verilmiştir. Koşu yarışları da eğlenceli bir surette gerçekleşmiştir. Haberin yazarı Rıfat Bey koşunun düzenli bir şekilde yapılması için çalışan Muhasebe-i Hususiye Müdürü Ahmet Bey ve mesai arkadaşlarının görevlerini başarılı bir şekilde ifa etmelerinden dolayı takdir etmektedir.⁹³⁷

Silifke İdman Yurdu, Mersin İdman Yurdu takımından gelen teklif üzerine 20 Teşrinisani 1925 Cuma günü bir maç yapmıştır. Karşılaşma alafranga saat üçü beş geçe başlamıştır. Takımlar seyircilerin önünden sıra halinde ve Vali Fahri Bey'in önünde durmuşlar ve takımlar Vali Bey'e takdim edilmiştir. Vali Fahri Bey takımların berabere gelmesini temenni ettiğini belirtmiştir. Silifke ve Mersin takımı şu oyuncularla sahaya çıkmıştır;

“Silifkeliler

Ali Rıza

Kemal

Halil

Kemal Askeri-

Nafiz-

İbrahim

Cemil - Şevket – Cevat- Abdurrahman Fikret- Sami

Mersinliler

İbrahim

Kemal

Edip

Seyfi-

Asaf-

Ravul

Ömer- Ziya- Zeyri- Muris- Mustafa”⁹³⁸

Mersin İdman Yurdu ilk yarıyı Zeyri'nin golüyle 1-0 önde kapatmıştır. Silifke takımının her atağında seyirciler oyuncuların şevkini artıracak tezahüratları neticesinde ikinci yarının onuncu dakikasında Abdurrahman Fikret Bey'in şutu ağları bularak Silifke İdman Yurdu beraberliği yakalamıştır. Saha kenarındaki seyirciler gerek bağırarak gerek orada bulunan otomobillerin kornalarıyla Silifke'nin golünü kutlamıştır. İlk golün şokunu atlatamayan Mersin takımı Abdurrahman Fikret Bey'in golüyle 2-1 geriye düşmüştür. Silifkelileri öne geçiren bu gol karşısında seyircilerde büyük heyecan uyandırmış, kimi seyirciler bu heyecan

⁹³⁷ Taş İli, 4 Teşrinisani 1925, S.133, s.3.

⁹³⁸ Taş İli, 25 Teşrinisani 1925, S.136, s.3.

ve mutluluklarını “-Hak yerini buldu. -Var olsun Silifkeliler”⁹³⁹ şeklinde tezahüratlarla ifade etmiştir. Bu golün ardından Silifke kalecisinin hatasıyla top ağlara girmiş ve maç Vali Bey’in de dilediği gibi 2-2 beraberlikle neticelenmiştir. Gazete henüz bir yaşını doldurmamış olan Silifke İdman Yurdunun güzel bir oyun sergilediğini belirterek sürekli olarak gayret ve faaliyetlerini Silifke halkına göstermesi temennisinde bulunmaktadır.⁹⁴⁰

Sporcu imzasıyla Hamdi Aydoğdu’nun yayınlamış olduğu haberde Silifke’de Çiftçi Kulübü adıyla yeni bir spor kulübü kurulacağını haber alındığı belirtilmektedir. Sadece çiftçilerden oluşacak olan bu kulübün Silifke’de spor hayatını bir kat daha canlandıracağına ve Silifke İdman Yurduna önemli bir rakip olacağını bariz delili olarak ifade edilmiş ve girişimcilerine başarı dileklerinde bulunulmuştur.⁹⁴¹ Fakat müjdesi verilen bu kulüp hakkında gazetenin elimizde bulunan nüshalarında hiçbir haber bulunmamaktadır. Muhtemeldir ki bu kulüp dönemin maddi yetersizlikleri dolayısıyla kurulamamıştır.

Silifke İdman Yurdu takımı 1926 yılı Ramazan Bayramı’nın üçüncü günü -15 Nisan 1926- Mersin Türk Ocağı takımıyla bir maç yapmıştır. Stad etrafında izlemeye gelen halk kitlesine ek olarak Silifke’de yeni kurulmuş olan Memleket Bandosu da statda hazır bulunmuştur. Mersin’den Semih Bey’in yönettiği maç saat 15.30’da başlamıştır. Silifkeliler sarı kırmızı, Mersinliler sarı lacivert formalar giyerek şu isimlerle sahaya çıkmıştır;

Ali Rıza			
Şevket	Halil	Şükrü	
Ahmed	Nafiz	Kemal	
Cemil -Kemal Askeri- Mükerrerem	Abdurrahman	Sami	

Mersin Türk Ocağı takımı:

Habil				
Kemal		Şerif		
İbrahim	Lütfi	Burhan		
Kadri	Ali	Fethi	Arif	Cehdi

Maçın ilk yarısı Silifkelilerin etkili oyunuyla Mersin takımının kalesi önünde tek kale oynanmıştır. İlk yarı Kemal Askeri Bey’in atmış olduğu golle Silifke üstünlüğüyle bitmiştir. İkinci yarıda Silifke takımı iki penaltı kazanmış ilk penaltı Mükerrerem Bey tarafından değerlendirilemese de ikinci penaltıyı kullanan Abdurrahman Bey takımının ikinci golünü

⁹³⁹ Taş İli, 25 Teşrinisani 1925, S.136, s.3.

⁹⁴⁰ Taş İli, 25 Teşrinisani 1925, S.136, s.3.

⁹⁴¹ Taş İli, 16 Kanunuevvel 1925, S.139, s.2.

atmıştır. Penaltıyı değerlendiremeyen Mükerrerem Bey iki golle bunu telafi etmiş, Abdurrahman Bey bir gol daha atmış ve böylece maç 5-0 Silifke İdman Yurdu üstünlüğüyle sona ermiştir. Her mağlubiyetten ders çıkaran Silifke gençleri Silifke halkına mutlu bir gün yaşatmıştır.⁹⁴²

Silifke İdman Yurdu gençleri sadece futbol, voleybol gibi spor dallarında faaliyet göstermemiş, gençliğin beden ve ruh terbiyesi amacı doğrultusunda farklı etkinliklerde gerçekleştirmiştir. Bunlardan biri de yürüyüştür. Kulübün genç üyelerinden Nafiz, Şefik, Mehmet Fuat ve Kemal Beyler 12 Ağustos 1926 tarihinde alaturka saat 11’de Silifke’den hareket ederek akşam saat 3’te Balandız yaylasına ulaşmışlardır. Gençler Balandız’da iki gün geçirdikten sonra yaya olarak Silifke’ye dönmüştür.⁹⁴³

Silifke İdman Yurdu kulübü 1926 yılı 22 Teşrinisani’de Silifke’de kuruluşunun üçüncü yılını kutlamıştır. Yurt idare heyeti bu münasebetle bir konser vermiştir. Merasime davet edilen halk, memurlar ve kulüp üyeleri saat 19’da başlayan konsere icabet etmiştir. Merasimde ayrıca bir çay ziyafeti de verilmiştir. Ardından Yurt Reisi Haydar Bey (Aslan) kulübün bir yıllık faaliyeti hakkında izahatte bulunmuştur. Merasim saat 24’e kadar gençlerin gramafondan müzik dinleyip eğlenmeleriyle devam etmiştir.⁹⁴⁴

Silifke İdman Yurdu 1927 yılı Şubat ayında Mersin İdman Yurdu ile bir maç gerçekleştirmiştir. Maç Mersinlilerin daha öncesinden vapurla şehre geleceklerini telgrafla haber vermeleri üzerine kararlaştırılmıştır. Silifke gençleri Mersinlileri rakip değil bir kardeş bir misafir gibi karşılamak üzere telaşlı bir hazırlığa girişmiştir;

Yurt erkenden açılmış, sarı kırmızı bayraklarla süslenmiş, gençler dolmuş Mersinli arkadaşlarını bekliyorlar. Acaba daha gelmediler mi? Ne oldu? Telefonla Taşucu’na soruyorlar. Gelmedikleri cevabını alarak bugün maçın olacağında tereddüt ediyorlar. Bu tereddütler çok uzamadı. Şen bir arkadaşımız Mersin futbolcularının Taşucu’na geldiğini söyledi. Yurt salonunu dolduran gençlere baktım. Hepsinde bir sevinç...⁹⁴⁵

Silifke İdman Yurdu adına misafirleri Taşucu Belediye Reisi Sadık (Taşucu) ve Halil Şükrü (Dölek) karşılamıştır. Misafirlerin Taşucu’na geldiğinin haberi alınır alınmaz otomobillerle yola çıkmış ve doğruca Taşucu belediye binasında beklemekte olan misafirlerin yanına varılmıştır. Sadık Bey’in çay ziyafetinin ardından otomobillerle Silifke’ye İdman Yurdu binasına varılmıştır. Burada da çay ziyafeti verilmiş ardından Yurt üyelerinden Kemal Askeri Bey Mersin-Silifke dostluğuna dair kısa bir konuşma yapmıştır. Akabinde misafirlere

⁹⁴² Taş İli, 21 Nisan 1926, S.156, s.1.

⁹⁴³ Taş İli, 18 Ağustos 1926, S.168, s.1.

⁹⁴⁴ Taş İli, 24 Teşrinisani 1926, S.182, s.1.

⁹⁴⁵ Taş İli, 16 Şubat 1927, S.194, s.1.

yemek ikram etmek üzere lokantaya gidilmiş yemekten sonra maç saatine kadar kulüp binasında sohbet edilmiştir.

Havanın rüzgârlı ve soğuk olmasına rağmen umum Silifke halkı stadyuma akın etmiştir. Silifke takımı sarı kırmızı, Mersinliler kırmızı lacivert formalarıyla saat üç buçukta şu suretle sahaya çıkmıştır;

Silifke İdman Yurdu;

Beylerden teşkil etmiştir.⁹⁴⁶

Maç iki tarafın dengeli oyunuyla oynansa da Silifke İdman Yurdu 10. dakikada Cevat Bey'in golüyle 1-0 öne geçmiştir. 17. dakikada Halil Şükrü Bey ile ikinci golü bulan Silifkeliler ilk yarıyı iki farkla önde kapatmıştır. Devre arasında limonatalar içilmiş beş dakika istirahat edilmiş ve ikinci yarıya başlanmıştır. İkinci yarıda tek gol Mersin takımından Sami Bey'in ayağından gelmiştir. Maç 2-1 Silifke İdman Yurdu galibiyetiyle sonuçlanmıştır. Haberin yazarı Hamdi Bey hakem Mehmet Ali Bey'in bazı hataları göz ardı etse de maçı iyi yönettiğini ifade etmiştir. Maçın sonunda limonatalar içilmiş ve topluca kulüp binasına geçilmiştir. Akşam saatlerinde çay ziyafetinin ardından yoğun programlarından dolayı gece kalmayı kabul etmeyen Mersinliler kulüp binası önünde Silifkeli dostlarının alkışları eşliğinde tutulan otomobillerle Silifke'ye veda etmiştir.⁹⁴⁷

⁹⁴⁶ Taş İli, 16 Şubat 1927, S.194, s.1.

⁹⁴⁷ Taş İli, 16 Şubat 1927, S.194, s.1-2.

Silifke İdman Yurdu- Silifke Türk Ocağı ve Silifke Muallimler Birliği gibi kuruluşların faal üyelerinden olan öğretmen Kemal Askeri Bey Silifke'den ayrılışını üzücü bir mektupla gazeteye bildirmiştir. Mektup “Veda”⁹⁴⁸ başlığıyla gazete de aynen yayınlanmıştır;

Aziz Hemşehrilerim:

Bağrında öz yurdumun saf havası, kalbimde sevdiklerimin lekesiz hatırası ve mefkûremde memleketim için yücelikler dileyen temiz kaygularla gidiyorum. Bu ayrılık yası ruhuma kasvet değil benliğime çalışmak için daha taze bir kudret veriyor. Bu kudreti bana veren öz hemşehrilerime derin teessürlerimle veda ederken hayatımda canlanan bu samimi abide-i hatıranın huzurunda bir defa daha and ediyorum.

Memleketime yarın bugünden daha faideli olmağa çalışacağım. Benim için bu; vatan ve vicdan borcu olsun aziz ve necip hemşehrilerim.

Fİ 28 Şubat 927
Levend oğlu Kemal Askeri

1920 yılında Mustafa Kemal Paşa'nın emriyle kurulan ve uzun yıllar futbol başta olmak üzere atletizm gibi farklı dallarda varlık göstermiş olan Muhafız Gücü Kulübü 1927 yılında Adana'ya gelmiştir. Muhafızgücü'nün Adana'ya gelmesi vesilesiyle Silifke İdman Yurduna da davette bulunulmuştur. Davet üzerine Silifke İdman Yurdu atletlerinden Halil Şükrü, Kemal, Cevat ve Mehmet Fuat Bey Adana'ya gitmiştir.⁹⁴⁹

9.4.2. Anamur İdman Yurdu

Anamur'da İdman Yurdu kulübü 1925 yılı Teşrinievvelinde kurulmuştur. Anamur'dan Z. Hasan imzasıyla gelen haberde Anamur İdman Yurdu kulübünün kurulduğu bildirilmektedir. Kulübün yönetim kurulu şu isimlerden teşekkül etmiştir; “kulübün riyasetine eşraftan Mehmet Feyzi, ikinci reisliğe Doktor Hayreddin, kaptanlığa Fen Memuru Ekrem, kâtib-i umumiliğe Muallim Necati, veznedarlığa Sami asil mütebaki azalıklara da Muallim Rıfat ve Fahri, Feyzi ve orman memurlarından Osman Sinan Beyler.”⁹⁵⁰

Anamur İdman Yurdu Kâtib-i Umumisi Ali ve Necati Beyler kulübe yardımda bulunanlara ithafen yazdıkları teşekkür metnini Taş İli gazetesine göndermiştir. Metin gazetede aynen yayınlanmıştır. Kulübe yapılan bağışlar şöyledir;⁹⁵¹

Tablo 11 Anamur İdman Yurduna Yapılan Bağışlar

İsim	Miktar
Tüccar ve Eşraftan Aksazlı Abdülgani Bey	50 lira
Bozyazılı Tüccar ve Eşraftan Mehmet Feyzi Bey	30 lira
Mehmet Feyzi Bey biraderi Vehbi Bey	15 lira
Hükümet Tabibi Doktor Hayrettin Bey	15 lira

⁹⁴⁸ Taş İli, 2 Mart 1927, S.196, s.1.

⁹⁴⁹ Taş İli, 16 Mart 1927, S.198, s.1.

⁹⁵⁰ Taş İli, 4 Teşrinisani 1925, S.133, s.3.

⁹⁵¹ Taş İli, 11 Teşrinisani 1925, S.134, s.2.

9.4.3. Gülnar İdman Yurdu

İçel vilayetinin Gülnar kazasında İdman Yurdu kulüplerinin kurulması Silifke'ye nazaran daha geç tarihte olmuştur. Kulüp 1926 yılı Haziran ayında Gülnar Ahz-ı Asker Şube Reisi Binbaşı Şevket ve Hükümet Tabibi Celaleddin Bey'in girişimleriyle Gülnar'da spor kulübü kurulmuştur. Kulübün yönetim kurulu belirlenmiş ve çalışmalara başlamıştır.⁹⁵² Kulübün asıl adı Gülnar Zafer-i Milli İdman Yurdu'dur. Kazadaki bütün memurlar, özellikle Cevdet Bey kulübe 3 lira nakdi ve aylık yarımşar lira bağış yapmayı taahhüt etmiştir.⁹⁵³

9.4.4. Mut İdman Yurdu

Mut kazasında İdman Yurdunun kuruluşuna dair gazetede haber yer almasa da 1926 yılında yayınlanan bir haberle Mut'ta İdman Yurdunun varlığından haberdar oluyoruz. 27 Teşrinievvel 1926 tarihli nüshada yayınlanan "İdman Yurdu" başlıklı haberde yakın zamanda açılan İdman Yurdunun yönetimi hakkında bilgi verilmektedir. Habere göre 1926 yılı Teşrinievvel ayında Mut İdman Yurdu yönetimi şu isimlerden oluşmaktadır;

"Reis: İzmirli Ahmet

Kâtip ve Vezvedar: Aşiki

Kaptan-ı Umumi: Tefvik

Azalar: Neşri ve Haydar Beyler."⁹⁵⁴

Taş İli gazetesi Mut İdman Yurdu heyetinden şu sözlerle bahsetmekte ve temennide bulunmaktadır: "bu beyler idmanın tatbikat ve netayici safahatındaki faideleri şuurlu bir surette idrak ve takdir eden münevverlerimizden olmalarına nazaran Mut'ta idmancılığa meşkûr bir paye-i teali bahşedeceklerine eminiz. Bu vesile ile muvaffakiyetleri temenniyatına samimi tebriklerimizi terdîf eyleriz."⁹⁵⁵

1927 yılında Mut İdman Yurdu'ndan Sadi Bey'in gönderdiği faaliyet yazısı kulübün bir kısım çalışmaları hakkında bilgi vermektedir. Kulübün reisi Ahmet Bey'dir. Sadi Bey kulübün istikbali hakkında bir değerlendirmede de bulunmuştur; "İdman Yurdunun 1927 senesinde yetiştirmiş olduğu gençler günden güne faaliyet sahasına atılmaktadırlar. Bilhassa

⁹⁵² Taş İli, 30 Haziran 1926, S.162, s.1.

⁹⁵³ Taş İli, 25 Ağustos 1926, S.169, s.1.

⁹⁵⁴ Taş İli, 27 Teşrinievvel 1926, S.178, s.2.

⁹⁵⁵ Taş İli, 27 Teşrinievvel 1926, S.178, s.2.

reisimiz Ahmet Bey'in sa'y ve gayreti ile istikbalde büyük muvaffakiyetle kazanacağımız aşikârdır.”⁹⁵⁶ Kulüp Gülnar İdman Yurduna 19 Temmuz 1927 tarihinde yapılmak üzere maç teklifinde bulunsa da maalesef hiçbir cevap alamamıştır. Gülnar'dan haber gelmemesi üzerin Karaman İdman Yurduna bir maç teklifinde bulunmuştur. Kulüp ağustos ayından sonra yurt yararına bir müsamere düzenleyecektir. Ayrıca kulüp bünyesinde voleybol şubesi kurulduğu bildirilmekte ve yakın zamanda Silifke İdman Yurduna voleybol maçı teklifinde bulunma niyetindedir.

Taş İli gazetesi Mut İdman Yurdunun faaliyetlerini takdirle karşılamakta, Gülnar ve Anamur'dan da faaliyetlere dair gelecek haberlerin yayınlanacağını belirtmekte ve Karaman'a maç teklifi hakkında şöyle seslenmektedir: “Karaman İdman Yurduna maç teklifi kolaydır. Hüner muvaffakiyetdedir. Görelim sizi.”⁹⁵⁷

9.5. Silifke’de Balo ve Sinema

Erken Cumhuriyet Dönemi’nde modern yaşam tarzının öğelerinden biri olarak gördüğümüz balo etkinlikleri Silifke’de de gerçekleşmiştir. Silifke’deki balo etkinliği Vali Fahri Bey’in himayelerinde Cumhuriyet Halk Fırkası üyelerinin girişimiyle düzenlenmiştir. Gazetede baloya dair ilk haber 29 Kanunuevvel 1926 tarihli nüshada “Silifke’de İlk Aile Balosu”⁹⁵⁸ başlığıyla yayınlanmıştır. Haberde balo yapılmasına teşebbüs eden zatların çalışmalarına dairdir.

13 Kanunusani 927 Cuma gecesi İçel Valisi Fahri Beyefendinin himayeleri altında Cumhuriyet Halk Fırkası heyet-i müteşebbisesi tarafından bir aile balosu verileceği mesmuamız olmuştur.

Balo heyet-i tertibesinden Besime Sadık ve Faika Hanımlarla heyet-i müteşebbise Reisi Hacı Paşazade Sadık ve Belediye Reisi Halil ve Türk Ocağından Kemal Askeri ve İdman Yurdundan Diş Tabibi Bahir Beyler balonun hüsnü suretle cereyanı için şimdiden gecesini gündüzlü çalışmaktadırlar.

Balonun ne suretle icra edildiğine dair bilgileri içeren haber “Asri Hayat Yolunda”⁹⁵⁹ başlığıyla yayınlanmıştır. Aile Balosu 13 Kanunusani 1927 tarihinde Vali Bey’in himayesinde CHF namına olarak Silifke’de Hacı Paşa Gazinosu’nda gerçekleşmiştir. Saat 20.00’ye doğru davetliler salonda toplanmaya başlamış ve saat 20.00’de Ticaret Odası Reisi Sami, Muallim Vasfi, Mahkeme Aza-yı Mülazımı Sadettin ve Mersin Ziraat Bankası memuru sabıkı Rıfat Beylerden oluşan saz heyeti tarafından çalınan “Cumhuriyet Marşı” ile

⁹⁵⁶ Taş İli, 3 Ağustos 1927, S.216, s.2.

⁹⁵⁷ Taş İli, 3 Ağustos 1927, S.216, s.2.

⁹⁵⁸ Taş İli, 29 Kanunuevvel 1926, S.187, s.1.

⁹⁵⁹ Taş İli, 19 Kanunusani 1927, S.190, s.1.

başlamıştır. Müteakiben çeşitli makamlarda şarkılar çalınmıştır. Saz aralarında CHF Reisi Paşazade Sadık Bey eşiyile dans etmiştir. Baloda Çiftlik Müdürü Nazım Bey'in kayınbiraderi Mesut Bey, Türk kadınlarının toplumsal statüsüne dair bir konuşma yapmıştır. Saz takımının konserinin sona ermesiyle Silifke gençleri zeybek oynamıştır. Bu oyunda Selim Sırrı Bey'in performansı oldukça beğenilmiştir.

Program gece yarısı saat birde sona ermiştir. Programdan oldukça memnun ayrılan misafirler programın heyeti müteşebbisesinden Paşazade Sadık ve Çiftlik Müdürü Nazım Bey'e teşekkür ederek salondan ayrılmıştır.

1927 yılında Silifke'de yine Vali Fahri Bey'in himayesinde CHF namına bir balo düzenlenmesine girişilmiştir. Bu ikinci baloyla ilgili haber "Balo"⁹⁶⁰ başlığıyla yayınlanmıştır. Balo, 5 Mayıs 1927 Perşembe gecesı Hacı Paşa Gazinosunda gerçekleşecektir. Haberin sonunda Taş İli gazetesi toplumsal hayatın İçel'de gelişmesi için çalışan müteşebbislere başarılar dilemektedir.

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Silifke'nin ünlü simalarından modern bir şahıs olan CHF Silifke Reisi Hacı Paşazade Sadık Bey baloya bir cazband getirmek için Mersin'e hareket etmiştir. Cazbandların Silifke'ye gelmesi için otomobil tahsis edilmiştir. Ayrıca baloya komşu vilayet Mersin'den yerli ve yabancı birçok ailenin geleceğı haberde belirtilmiştir.⁹⁶¹ Elimizdeki nüshalarda baloya dair başka bir haber bulunmadığından balonun ne suretle cereyan ettiğı bilgisine maalesef ulaşamamaktayız.

Taş İli gazetesindeki haberler dahilinde Silifke'de faal bir sinema bilgisi bulunmamaktadır. Fakat 1927 yılında Silifke Türk Ocağı'nın girişimi ile şehirde bulunan Mahmut Şükrü Bey'in fabrikasından alınacak elektrikle Hacı Paşa Gazinosu karşısındaki binada bir sinema kurulması gündeme gelmiştir. Fakat gazetenin elimizde bulunan nüshalarında sinemanın faaliyete geçip geçmediğı bilgisi bulunmamaktadır.⁹⁶²

9.6. İçel'de Muhasebe-i Hususiye Namına Düzenlenen At Koşusu

Silifke'de günümüzde Müzik ve Folklor Festivali adıyla çeşitli yarışmaların yapıldığı ve farklı sanatçıların sahne aldığı etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Bu etkinliklerin ilki 1974 yılında başlamış ve geleneksel bir hale gelmiştir. 1925 yılı Teşrinievvel'in son günlerinde

⁹⁶⁰ Taş İli, 27 Nisan 1927, S.203, s.2.

⁹⁶¹ Taş İli, 4 Mayıs 1927, S.204, s.1.

⁹⁶² Taş İli, 2 Kanunuevvel 1925, S.137, s.2.

Silifke’de günümüzdeki festivalin bir örneği olarak nitelendirebileceğimiz etkinlikler düzenlenmiştir. Program kapsamında at koşusu, bisiklet yarışı, yaya koşusu, yağlı güreş, yağlı direk, yumurta koşusu gibi yarışmalar yapılmıştır. Galip gelenlere ise para ödülü verilmiştir. Yarışmalar için hastane civarında stadyumun bulunduğu bölgede bir alan hazırlanmıştır. Yarışmanın asıl amacı da at neslinin ıslah edilmesi ve çoğaltılması geçmişte olduğu gibi İçel ahalisinde hayvan yetiştirme isteğini uyandırmaktır.⁹⁶³ Silifke halkı düzenlenen bu yarışmalara yoğun ilgi göstermiştir. Öyle ki kılık kıyafete dair düzenlemelerin yapıldığı ve şapka kanunu öncesinde yurdun birçok yerinde şapka takıldığı gibi Silifke’de de bu programa başta belediye ebesi Fatma Hanım olmakla birlikte umum Silifke kadınlarının şapka takarak katılacakları da gazete vasıtasıyla okuyuculara duyurulmuştur.⁹⁶⁴

Programın detaylarını içeren ilk haber gazetenin 30 Eylül 1925 tarih ve 128 sayılı nüshasında “Vali Beyefendinin Taht-ı Himaye ve İdarelerinde” başlığıyla yayınlanmıştır. İçel Vilayeti Muhasebe-i Hususiyesi tarafından düzenlenen bu programın içerisinde çeşitli etkinlikler olsa da at koşusu programı olarak kaydedilmiştir. Müsabakalar 30 Teşrinievvel 1925 Cuma günü gerçekleştirilecektir.

Program dahilinde yapılacak olan yarışlar ve verilecek ödüller liste halinde yayınlanmıştır. Yarışmaların detayları şu şekilde olacaktır;⁹⁶⁵

Tablo 12 Muhasebe-i Hususiye Namına Düzenlenen At Koşusu ve Yarışmaların İçeriği

Envâ’i	Mesafesi	İkramiyesi	İkramiyesi
	Metre	Birinciye Lira	İkinciye Lira
Yerli Hayvanata Mahsus Sürat Koşusu	2000	40	20
Jandarma ve Tahsildaran Hayvanatına Mahsus Sürat Koşusu	2250	20	10
Nısf-ı Eldem Arap ve Yerli Hayvanatına Mahsus Koşu	4000	150	50
Merkeblere Mahsus Sürat Koşusu	1500	-	15
Velospid Sürat Müsabakası	2000	2	5
Velospid Ağır Yürüyüş Müsabakası	500	2	5
Büyükklere Mahsus Yaya Koşusu	1000	5	10
Küçükklere Mahsus Yaya Koşusu	500	-	5
Yumurta Koşusu	400	-	5
Çuval Koşusu	300	2	5

⁹⁶³ Taş İli, 4 Teşrinisani 1925, S.133, s.2.

⁹⁶⁴ Taş İli, 28 Teşrinievvel 1925, S.132, s.1.

⁹⁶⁵ Taş İli, 30 Eylül 1925, S.128, s.4.

Gözü Bağlı İstikamet Koşusu	100	-	5
Yağlı Direk Müsabakası	-	-	10
Pehlivan Güreşi	-	10	15
Futbol	-	-	50

Yarışmaların katılmak için gerekli şartları içeren on maddelik bir liste tablonun hemen arkasına yayınlanmıştır. Şartlarda yarışa katılacak hayvanların yaşı ve cinsleri belirtilmiştir. Büyükler için koşu yarışına katılma yaşı 15 yaş ve üstü olarak belirlenmiştir. Çocuklarda ise 15 yaşın altında olmak şarttır. Yarışmaları izlemek için tribünler hazırlanmıştır. Tribünlerde izleyecek seyirciler için fevkalade mevki olarak belirtilen kısım –büyük ihtimalle günümüz stadyumlarındaki maraton tribünler ya da localar benzeri stada hakim nokta- bileti 500, birinci mevki 200, ikinci mevki 100 kuruş olarak belirlenmiştir. Giriş biletleri ise 50 kuruştur.⁹⁶⁶

Program planlandığı gibi 30 Teşrinievvel 1925 tarihinde icra edilmiş ve takip eden günlerde Taş İli gazetesinin 4 Teşrinisani 1925 tarih ve 133 sayılı nüshasında “Muhasebe-i Hususiye Namına Silifke’de İcra Edilen At Koşusu” başlığı ile yayınlanmıştır.

Yarışların yapılacağı alan günler öncesinden hazırlanmış ve seyirciler için tahtaların üzerine çadırlar örtülmek suretiyle bir tribün oluşturulmuştur. Yarışmalar esen rüzgâra rağmen eğlenceli bir şekilde yapılmıştır. Program ilk olarak at koşularıyla başlamış onu takiben merkeb koşusu, bisiklet yarışı, yaya koşusu, çuval koşusu, güreş gibi yarışmalar icra edilmiştir.

Arap ve yerli at koşusuna beş at katılmış ve Çeltikçi köyünden Feyzullah Ağa’nın atı birinci, yarışın favorisi olan Mut’ta ikamet eden Silifkeli Hüseyin Ağa’nın atı yarış öncesinde sakatlanmasına rağmen ikinci gelmiştir. Tertip heyeti tarafından icra ettirilen ikinci at koşusunda Jandarma Yüzbaşı Arif Bey’in atı birinci, Belenli İbrahim Ağa’nın atı ikinci gelmiştir. Merkeb koşusuna iki merkeb katılmış, Kirişçi İbrahim Ağa oğlu Halil’in hayvanı birinci gelmiştir.

Bisiklet yarışması sürat yarışması ve ağır hızda olmak üzere iki ayrı şekilde düzenlenmiştir. Sürat yarışmasında Mevci Efendi oğlu Nafiz birinci, Zabıt Kâtiblerinden Şefik Efendi ikinci gelmiştir. Ağır bisiklet yarışında Ceza Reisi müteveffa Necip Bey’in oğlu Hasan Tahsin Efendi birinci olmuştur.

⁹⁶⁶ Taş İli, 30 Eylül 1925, S.128, s.4.

Yaya koşusu da büyükler ve küçüklere mahsus olmak üzere iki yarış düzenlenmiştir. Küçükler arasında düzenlenen yarışmada Hüseyin Usta oğlu Mehmet birinci gelmiştir. Büyükler grubunda Kirişçi oğlu Halil birinci ve Hayrettin Mehmet ikinci gelmiştir. Burada dikkati çeken nokta Kirişçi oğlu Hali Bey için “bu koşuda her sene olduğu gibi bu sene de”⁹⁶⁷ birinci olduğu ifadesi kullanılmasıdır. Bu ifadeden anlaşılabacağı üzere Muhasebe-i Hususiye tarafından 1925 yılında düzenlenen bu program ilk değildir. Geçmiş yıllarda da bu tür yarışmalar icra edilmiştir.

Çuvalla yürüme yarışmasında Kunduracı Hüseyin Usta oğlu Mehmet birinciliği, Dervişliden Nebi ise ikinciliği kazanmıştır. Gözü bağlı koşu yarışında Kirişçi oğlu Ali birinci gelmiştir.⁹⁶⁸ Yağlı güreş müsabakalarından galip çıkarak birinci olan isim Çeltikçi köyünden Bayram Kâhya oğlu Hasan’dır. 24 kişinin katıldığı yağlı direk yarışmasında ise Pazarkaşı Mahallesi’nden merhum Rıfat Efendi’nin oğlu Halil galip gelmiştir.⁹⁶⁹

9.7. Taş İli Gazetesinde Edebiyat ve Edebi Eserler

Taş İli gazetesi gerek ulusal basından alınmış şiirleri gerekse İçel vilayetinde yaşamış şairlerin şiirlerini sayfalarına taşımıştır. Gazete sınırlı sayıda da olsa birkaç kısa hikâyeye de yer vermiştir. Gazetede edebiyat alanında üzerinde durulması gereken en önemli husus İçel’de yaşamış şairlerin şiirlerinin adeta bir külliyatı bulunmasıdır. “Hars Tetebbuatımızdan” bölümüyle bazı nüshalarda bu şairlerin özgeçmişlerine ve şiirlerine yer verilmiştir. Bu bölüme katkıda bulunan isimler Erken Cumhuriyet Dönemi Silifke’si için önemli bir isim olan Sait Bey (Uğur) ve Matbaa Müdürü, Taş İli gazetesi başyazarı Rıfat Bey’dir. Sait Bey İçel vilayetinde resmi görevlerde bulunmuş, bir dönem Silifke belediye başkanlığı görevini yürütmüştür. Sait Bey resmi görevi haricinde yapmış olduğu edebi çalışmalarla İçel kültürü için önemli bir isimdir. Bu anlamda üç ciltlik “İçel Folklorü” eseri başta olmak üzere iki ciltlik “İçel Tarihi” ve Fuat Akbaş ile beraber hazırlamış olduğu “İçel Rehberi” isimli eser yerel çalışmalar açısından önde gelen başvuru kaynaklarıdır.

Sait Bey tarafından yayınlanan ilk eser, 1172 tarihinde Silifke’nin Kavacık köyünde doğan Mut, Karaman ve Konya’da aldığı eğitimlerden sonra İçel’e dönerek bir medrese açan ve bir

⁹⁶⁷ Taş İli, 4 Teşrinisani 1925, S.133, s.2.

⁹⁶⁸ Taş İli, 4 Teşrinisani 1925, S.133, s.2.

⁹⁶⁹ Taş İli, 4 Teşrinisani 1925, S.133, s.3.

dönem İçel müftülüğü de yapan Kara Feyzi Efendiye ait şiiirdir.⁹⁷⁰ Bu şiir “Güfte-i Feyzi”⁹⁷¹ başlığıyla yayınlanmıştır. Kara Feyzi Efendi’nin şiirinden aldığımız beyit şöyledir;

Gelmedi sen gibi deli serbaz

Edersen aşka bin dürlü naz

Aşk-ı muhabbetin elinde pervaz

Nice methetmesin diller efendim

(Feyzi) dermandan nam-ı gadrı

Her andıkça ahı titretir narı

Merhamet kıl ömrümün varı

Efendi dîdelerden seller efendim

Sait Bey’in yayınladığı şiir edebiyat bölümü ifadesiyle “Unutulmuş Şairlerimizden” başlığıyla yayınlamıştır. Burada şiirden önce Ermenek’te yaşamış olan şair Üryanî hakkında malumatın sınırlı olduğunu belirterek kısaca bilgi vermiş ve daha fazla bilgisi olanlar yardımcı olduğu takdirde şairin adını yaşatmak üzere Taş İli gazetesinde yayınlacaklarını belirtmiştir. Sait Bey, Üryanî hakkında şu bilgileri verir;

Üryanî, Ermenekli olup (1286) tarihine yakın altmış yaşında vefat etmiş bir saz şairidir. Aruz ve hece vezninde birçok türkû ve koşması vardır. Mumaileyh İçel’in birçok köy ve kasabasına gelmiş ve zamanının saz şairleriyle türkû ve bilmece yarışı yapmıştır.

Bu şairin Ermenek’in hangi mahallesinden olup kimin oğlu olduğuna ve evlad ahfadı bulunup bulunmadığına ve hayat hususiyesine dair malumat elde edilememiştir.⁹⁷²

Sait Bey’in sonraki yıllarda yapmış olduğu çalışmalarda Üryanî hakkında daha detaylı bilgi bulunmaktadır. Bu çalışmalarda Üryanî’nin 1185 yılında doğduğu ve 1275 yılında 90 yaşında öldüğü bilgisi verilmiştir. Şair aslen Ermenekli değildir. Kayseri’den Ermenek’e gelmiş ve buraya yerleşmiştir.⁹⁷³ Sait Bey’in derlemiş olduğu Üryanî’ye ait bir şiirlerden biri gazetenin 23 Şubat 1925 tarihli nüshasında yayınlanmıştır ;⁹⁷⁴

Diledim bir dilek hakdan bir melek

Çarkım kırdı felek perişan oldum

Kalkın benden tuttum payından

İçtim aşkın suyundan Üryan oldum

Ah çektim sarmaya ben bir sunaya

Yüzü benzer aya kaşları yaya

Şan verdi dünyaya arz ve semaya

Gam alıp satmaya bazirgan oldum

Guşe-i vahdette derdim işrette

Kalbim kasavette gözüm gaflette

(Üryanî) hizmetinde bir sanatta

Ah ile gurbette natüvan oldum

⁹⁷⁰ Hicran Ekici, “Sait Uğur’un Türk Halk Bilimine Katkıları”, (Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, 2022), 151.

⁹⁷¹ Taş İli, 5 Kanunusani 1924, S.94, s.2.

⁹⁷² Taş İli, 19 Kanunusani 1925, S.96, s.2.

⁹⁷³ Ekinci, “Sait Uğur’un Türk Halk Bilimine Katkıları”, 116.

⁹⁷⁴ Taş İli, 23 Şubat 1925, S.100, s.3.

Gönül kul olduğum şah-ı hubanım
Kasr-ı dil tahtında yürür hubanım

Nüfus-u âlemde atufetli yar
Rahm eder halime adaletli yar

Hakkın verdiği kanaat eyler
Gelir bendesine şikâyet eyler

Ne bir kula halin şikâyet eyler
Ben böyle görmedim sadakatli yar

Sevdadır aşkı yâre kul eden
Aşkın suzanında beni kül eden

Rakibdir sinemi tozlu yol eden
Küçücükten yosma kıyafetli yar

Sait Bey'in şiirini yayınladığı ikinci şair Ermenek'in Meydan Mahallesi'nde 1268⁹⁷⁵ yılında dünyaya gelen Rıza'dır. Babasının adı Hacı Mehmet Efendi olan yazarın ailesi Cüce Ali oğulları namıyla bilinmektedir. Eğitimi Ermenek'te tamamlayan Ali Rıza Efendi, Silifke muhasebe başkitabeti, banka memurluğu, nahiye müdüriyetinde ve defter-i hakani memurluğunda bulunmuştur. 1310 yılında Silifke'nin Mukaddem Mahallesi'nde vefat etmiştir. Sait Bey, Rıza'nın özgeçmişinde önemli bir bilgi daha vermektedir. Yazar Zeyne'de türbesi bulunan Semerkandi Hazretlerinin menkıbelerini Karaman Kütüphanesi'nden iki nüsha istinsah ettirmiş, birini mezkûr zatın türbesine koymuş diğeri ise kendinde kalmıştır. Yazarın üç erkek çocuğu bulunmaktadır. Bunlar 1925 yılında halen hayatta olan Lütü, Rıfat ve Sami Efendi'dir. Kuvvetle muhtemeldir ki matbaa müdürü ve Taş İli gazetesi Cuce Ali Oğlu Rıfat Efendi şair Rıza'nın oğludur. Rıza şiirlerini yalan dünyaya kanmayıp hayattan zevk almayı konu edinen rindane tarzında yazmıştır. Sait Bey, Şair Rıza'nın özgeçmişinden sonra bir şiirini de vermiştir. Rıza'nın şiirinden aldığımız beyitler şöyledir;⁹⁷⁶

Sırasız güzelsin tebarekde
Şan vermiş nüfuzun yedi düvele

Ruy-i hüsnün zeliha dem çeker
Nergis gözün bu dünyaya dem çeker

Ne çeşm-i afetsin nikagâh-ı mestan
Ebrular eylemiş hakkımda ferman

Rahm eyle halime taze fidan
Ok-ı müjgânın bu <<Rıza'ya>> dem çeker

Gazetede halk edebiyatından şiirler yanında ulusal matbuattan alınan eserler ve İçel'de yaşayan vatandaşların yazmış olduğu eserlerin yayınlandığından bahsetmiştik. İçel'de yaşayan vatandaşların kaleminden dökülen ilk dizeler Şeyh Sait İsyanı sırasında kaleme alınmıştır. Şiirde savaşların sona erdiği yurdun ihya edileceği bir vakitte çıkan Şeyh Sait İsyanı eleştirilmektedir. Şiir İçel halkının Şeyh Sait'e karşı duyduğu öfkenin ve

⁹⁷⁵ Sait Bey'in sonraki yıllarda yayınlamış olduğu bir çalışmada ise doğum tarihi 1256 olarak verilmiştir. İkinci, "Sait Uğur'un Türk Halk Bilimine Katkıları", 113.

⁹⁷⁶ Taş İli, 2 Mart 1925, S.101, s.3.

vatanseverliklerinin de bir örneğidir. Şiir gazetede yazıları da bulunan Keloluklu Refik'e aittir.⁹⁷⁷ Şiir, “310'lular Manisi”⁹⁷⁸ başlığıyla yayınlanmıştır.

Cenk ve cidal bitti diye hep yürekler sevindi
Bahar geldi bütün dağlar yeşillere büründü
Bahtı kara oğluna yine cidal göründü
Kahpe felek yeter artık biraz nefes alalım
Orman olan şu yurdlara biraz refah salalım

Bilmem neden on senedir refah yüzü görmedik
Yurdumuzu imar için bir murada ermedik
Bu yıl yine zer' edilen tohumları dermeden
Kahpe felek yeter artık biraz oğul salalım

Ey Şeyh Said maksadını meramını anladık
Bu yurdu biz on senedir göğsümüzle kolladık
Üçayakta senin gibi çok uyuzlar salladık
Kasdımız var senin dahi gel kafanı alalım
Harac olan şark iline biraz refah salalım

Senin gibi çok riyakar dini şeyhler görmüşüz
Kafa tutan hainlerin boyunların vurmuşuz
Cumhuriyet gayesiyle duzakları kurmuşuz
Dinsiz hain senden de bir intikam alalım
Şu yürekli hançerleri ta kalbine salalım

Bu yıl yine nasip doğdu bu payansız çuvallarda
Kürt isyanı destan oldu hep dolaşkın dillerde
Şarklı kardeş haraç olmuş hain ve haris ellerde
Arkadaşlar mazlumları zalim elden alalım
Sönük ruhlu kürd iline biraz Türklük salalım

Şeyh Sait İsyanı'na karşı bir başka şiir İhtiyat Zabiti H. Bahri imzasını taşımaktadır.
“Ordunun Sesi”⁹⁷⁹ başlıklı bu şiir Şeyh Sait İsyanı'ndan mustarip olan yerlere Türk ordusunun yetişmesini müjdelemektedir.

Dereler tepeler dağları aştım
Ağlayan diyara ben de ulaştım

⁹⁷⁷ Keloluk: Günümüzde Güzeloluk'tur.

⁹⁷⁸ **Taş İli**, 25 Mart 1925, S.104, s.3.

⁹⁷⁹ **Taş İli**, 1 Nisan 1925, S.105, s.3.

Yârimin armağanı beyaz çevremle [1]

Kanayan kalplere şifalar saçtım

Tan yeri ağarmış kuzular meler

Masumun feryadı kalpleri deler

Akın akın yetişen ordusunun sesi

Yükselir; yükselir semaya değer

Ey kızıl hortlak boğul ki artık sen

Yükselen ses gam alır elbet senden;

Ey seda-i hak boğ! Boğma kanı akmasın

Pak topraklara da çirkâb katmasın

Göklere yükselen seda-i hayat

Diyordu ağlayan masum diyara

Korkmayın yetişti Türk'ün süngüsü

Zevale mahkum irtica sürüsü

[1]Mendil

Yukarıda şiirlerini verdiğimiz Keloluklu Refik ve İhtiyat Zabiti H. Bahri'nin gazetenin 15 Nisan 1925 tarihli nüshasında birer şiiri daha yayınlanmıştır. Keloluklu Refik'in "Durmuş Onbaşı'nın Kayabaşı Türküsü"⁹⁸⁰ başlıklı şiirinde Şeyh Sait ve avaneleri eleştirilmekte son dördünlüğünde ise sıla hasreti dile getirilmektedir. İhtiyat Zabiti H. Bahri'nin şiirinde ise bir asker anasının evladına özlemini içeren sözleri yer almaktadır.⁹⁸¹ Aynı nüshada Babalık gazetesinden alınan "Türk'ün Binbir Destanından"⁹⁸² başlıklı şiir yayınlanmıştır. Bu şiirde ise cepheye giderken sevdiğini geride bırakan bir asker konu edilmiştir.

Hınçkırıklar arasında giderken,

Göz ucuyla nişanlımı süzmüştüm.

Kirpğinin uçlarında biriken,

İncularla destanımı düzmüştüm.

Uzakları hatırlatan bu yollar,

Ayrırmıştı beni güzel köyümden.

Vatan için Türk erine savaş var,

Gidecektim kaçamazdım ölümden..

⁹⁸⁰ Taş İli, 15 Nisan 1925, S.107, s.2.

⁹⁸¹ Taş İli, 15 Nisan 1925, S.107, s.2.

⁹⁸² Taş İli, 15 Nisan 1925, S.107, s.2.

Silah elde gece nöbet beklerken,
Gizli gizli nişanlımla görüşdüm.
Sabah oldu hücum ettik erkenden,
İşte o gün ağır yaralı düştüm.

Ey Türklüğün asil kızı sıkılma,
Avuçlarla kurşun attım üç elden.
İsmarladım seni ulu tanrıma,
Şehid olmak benim en son muradım.

Gazetenin 6 Mayıs 1925 tarihli nüshasında Keloluklu Refik'in imzasını taşıyan bir şiir yayınlanmıştır. Fakat şiirde dikkat çeken nokta 25 Nisan 1925 tarihinde Ergani'den geldiğinin belirtilmiş olmasıdır. Ergani o dönemde isyan mıntıkası içindedir. "Duran Onbaşidan Güllüye- Bayram Tebriki"⁹⁸³ başlıklı bu şiir muhtemelen o dönemde askerlik vazifesini ifa etmekte olan bir Onbaşidan gelmiş ve Keloluklu Refik aracılığıyla gazetede yayınlanmıştır.

Her gün seni düşünürken emelli
Kadrim yok vuslatına ermeye

Diyor artık yaran bana veremli
Şeb-i hayatım geçti hicranla gamlı

Sende de bu hicran var mı bilemem
Çevrem zayi göz yaşını silemem

Benim gibi üzölmeyi dilemem
Ala gözün neden öyle çok nemli

Dokuz sene evveldi senden ayrıldım
Figan ile ditem ile karaldım(*)

Siperlerde hayaline sarıldım
Korkarım ki bu tahassür temelli

Hatırimda mazideki bayramlar
Uzaklarda unutilan o günler

Pek neşeli geçiyordu köyümde
Geziniyor gözlerimin önünde

Bu hallere meyus olma meleğim
Öz yurd için sarb kayalar ardında

Bize bu bir cilvesidir feleğin
Çarpan kalbim senin için (okunamadı)

Askerlik ve isyan konulu şiirlerin yanında cumhuriyet rejimini konu edinen şiirlerde yayınlanmıştır. Açıksöz gazetesinden alınan Kondüktör Rıza imzalı şiir cumhuriyet rejimine kavuşmuş olmaktan dolayı Türklerin dünya kamuoyunda ilgiyle karşılandığını konu edinmektedir.⁹⁸⁴

Lanet olsun devr-i istibdada lanet sad-hezar
Tar-u mar etmişti zulmüyle bu mülk ve milleti

⁹⁸³ Taş İli, 6 Mayıs 1925, S.109, s.3.

⁹⁸⁴ Taş İli, 2 Kanunuevvel 1925, S.137, s.3.

Çekti Türkler padişahlık namına bir fatiha
Şaha hem intibahını gösterdi rah-ı hicreti
Etti Cumhuriyet ilan Gazi-i Zîşanımız
Görmeyenler, gördüler rüyada cumhuriyeti
Türk'ü ölmüş zan edenler anladı Türk ölmemiş
Varlığın gösterdi Türk dünyaya arttı rağbeti
Savlet-i şiranesiyle ezdi hep düşmanların
Hamdallah elde etti nimet-i hürriyeti
Her umurun kendi tedvir eyliyor Türkler bugün
Başlarında yok bir engel bundadır kutsiyeti
Şaşı kaldı işbu hale şarklılar hem garplılar
Görmüyorlardı koca Türk'te bu havl-i kudreti
İftihar etsin bu Türkler Türklüğüyle daima
Ta kıyamet artar eksilmez bu Türkün kıyameti
Uzv-ı rıfat, azim ve şiddet, Türk'te bulmuştur hitam
Kainatı mahvetti Türk'ün alev himmeti
Türk vatan uğrunda etmiş hem eder can feda
Dağı taşı, titertir vallahi Türk'ün satveti
Eyyühennas edelim hamd-ü senalar bi-şumar
Bahş ve ihsan eyledi Allah bize bu nimeti

Halk edebiyatından şiir örneklerinde 9 Kanunuevvel 1925 tarihli nüshada günümüzde de herkesçe tanınan İçel yöresinden bir halk ozanı olan Karacaoğlan'ın bir şiirine yer verilmiştir. Şiir sermuharrir Rıfat Bey tarafından yayınlanmıştır.⁹⁸⁵

Gam yiyub gam çekme divane gönül
Seni yaradanı kesme dilinden

Bu dünya başa dar olmaz
Sana andan öz ki asılı yar olmaz

Yiğit attan düşer yine atlanır
Yiğit gölgesinde yiğit saklanır

Yiğit olan her cefaya katlanır
Mehanetin gölgesi olmaz dalı olmaz

Yiğitin tablada bağlı olur atı
Yüzünün yol kaynatsak iyi olmaz günü

Yiğitin her yerde meti olur meti
Aslı ham demirdir gevherdar olmaz

Yiğit düşse yiğit olan kaldırır
Namert ağlatır da yiğit güldürür

Namert olan muktezasın bildirir
Kötülerde namus olmaz ar olmaz

Taş İli gazetesi Fazıl Berki Bey'in (Tümtürk) Açık Söz gazetesinde "Türküm, Büyüğüm"⁹⁸⁶ başlığıyla yayınlanan bir şiirine sayfalarında yer vermiştir. Fazıl Berki Bey haricinde

⁹⁸⁵ Taş İli, 9 Kanunuevvel 1925, S.138, s.3.

⁹⁸⁶ Taş İli, 26 Mayıs 1926, S.161, s.2.

basından alınan diğer şiirler Sinop gazetesinde Kondüktör Rıza imzasını taşıyan Türk milletinin kudretini ve yapılan inkılapları konu edinen şiiri⁹⁸⁷, Kaymakam Rıfat Bey'in Sarıkamış Türk Ocağına ithafen kaleme aldığı “Türk Gençliğine”⁹⁸⁸ şiirlerine yer vermiştir. Bu şiirler haricinde İçel vilayetinde yaşamakta olanların gazeteye göndermiş olduğu şiirlere de yer verilmiştir. Bunların örneklerinden biri de İçel vilayetinde öğretmenlik yapmakta olan Emine Hüseyin Hanım'ın “Türk Kızı Diyor ki”⁹⁸⁹ başlıklı şiiridir.

Ben bir Türk kızımı yüreğim sızlar,

Bağrımda yurdumun yarası kanar,

Her zaman yoksulluk, her yerde enin

Ey yurdum bu mudur nasibin senin?

Biz Türk'üz imanımız, ümidimiz metin,

Ümitsizlik değil Türkçe kelime,

Yarın yetişecek yeni bir nesil;

Ben onun kızımı düşman iyi bil;

Benim de yaraşır elime tüfek, kalem;

Bağırarak istersem kısır sesim;

Maziye baksana Türk'ün kadını;

Kalmamış erkekten bir adım geride;

Kandan kızarmış ak bilekleri,

Tarihe kılıçla yazmış adını,

Damarımdaki onların kanı.

Ruhumda onların büyük imanı;

Ben de büyürüm hazır ol vatan

Sensin değil mi büyüten beni... Annem.

⁹⁸⁷ Taş İli, 18 Mayıs 1927, S.206, s.1.

⁹⁸⁸ Taş İli, 9 Şubat 1927, S.193, s.3.

⁹⁸⁹ Taş İli, 4 Ağustos 1926, S.166, s.2.

Taş İli gazetesi milli ve vatani temalar içeren şiirler haricindeki temalarda yazılmış şiirlere de yer vermiştir. Bunlardan biri Göksu Nehri üzerine yazılmış Mut'tan Vahit Fahri imzasıyla yayınlanan “Göksu’da Gurûb”⁹⁹⁰ başlıklı şiirdir.

Altun saçlarıyla güneşte şimdi,
Yine ufukların ardına sindi.
Gurûbun hicranı ruhuma indi,
Güzel bir eda ile çalışıyor Göksu...

Issızlık bir elem saldı gönlüme,
Acı bir, inleme daldı gönlüme.
Bu, dem öksüzlüğün gelmesi gönlüme,
Sandım ki: Ah! Bana ağlıyor Göksu

Bu, gurûb sızarken: bana berhayat,
Elemi, hicranı yapmadı şitab,
Ömrümün destanı kızıl bir serâb,
Sandım ki: yaramı bağlıyor Göksu...

Taş İli gazetesinde doğa temalı diğer bir şiir Açık Söz gazetesinden alınan “Ağaçların Gölgesi”⁹⁹¹ başlıklı şiirdir. Yayınlanan bu şiirde ağaçların insanlar için önemine vurgu yapılmakta, ağaçlar ve ormanlar konusunda daha dikkatli olmak konusunda farkındalık yaratılmak istenmiştir.

Kızgın güneş her tarafı cayır cayır yakarken
Hep ırgatlar ağaçların gölgesine çekilir;
Dere bile o ılımış sularıyla akarken
Uğradığı gölgelerde sanki bir az irkilir.

*

Yayılmakçün binbir bayır atlayarak yorulan
Sürülerin mekanıdır, ağaçların gölgesi;
Bayıltıcı hararetin tesiriyle kavrulan
Çobanların orda geçer son yorgunluk nefesi.

*

Garplıların o bi misal fakat sefih köşkleri
Ağaçların gölgesinin topuğuna çıkamaz;
Avrupa'nın en mükemmel ve en narin evleri
Bu gölgenin, mümkün değil tepesinden bakamaz.

⁹⁹⁰ Taş İli, 13 Temmuz 1927, S.213, s.2.

⁹⁹¹ Taş İli, 3 Ağustos 1927, S.216, s.1.

*

Çünkü gölge hayat verir, neşe verir can verir
Sabanının arkasında bitap düşen çiftçiye,
Çünkü gölge kızgın şemsin hiddetini devirir
Kanat gerer iş başından yorgun dönen köylüye

Taş İli gazetesi edebiyat alanında şiirden başka kısa hikâyelere de yer vermiştir. Hikâyelerin ana teması aşk ve vatan sevgisidir. Sivil toplum kuruluşlarıyla ilgili hikâye ve metinlere ilgili kuruluşa dair bölümlerde yer verdik. Aşk teması başta olmak üzere diğer temalardan oluşan sınırlı sayıda hikâyeyi bu bölüme dahil ettik.

Bu kapsamda karşımıza çıkan ilk eser Silifke'nin tanınan bir ismi olan Hacı Hulusi Efendi'nin oğlu Ali Mevci Efendi tarafından "Emine'nin Aşkı"⁹⁹² başlığıyla yayınlanmıştır. Metnin ana teması aşk, vatan müdafaası ve askerliktir. Metinde Aziziye'de askerlik yapmakta olan bir kişinin şahit olduğu olay konu edilmiştir. 1338 (1922) senesinde Aziziye'de bulunan askerler mesken sıkıntısından dolayı bir köy muhtarının evinde konaklarlar. Muhtarın Emine isminde güzel bir kızı vardır. Emine köyün en güzel kızıdır. Köydeki tüm erkekler Emine'ye hayran olmasına rağmen o hiçbirine yüz vermez. Emine'nin aşkı evlerine misafir olan askerlerden Onbaşı Mehmet'tir. Muhtar bu aşkı öğrenince aşıkları evlendirmeye karar verir. Birtakım işler için şehir merkezine giden muhtar ertesi gün düğün yapma fikrindedir. Aşıklar da bu durumdan haberdar mutlu anlar yaşamaktayken Mehmet'in bölüğüne cephenin sol cenahına gitme emri gelir. Bu emir üzerine Emine gözyaşları içinde Mehmet'i uğurlar. İlk zamanlar mektuplaşırsalar da sonrasında Emine'nin mektubuna cevap gelmez. Emine derin bir hüzne kapılır. Kötü olaylar yaşandığını anlar. Zira karakol kumandanı, muhtara Mehmet'in hummaya yakalanıp vefat ettiği haberini verir. Mehmet'in öldüğünü Emine'den başka herkes işitir. Emine de aynı günlerde kederden yataklara düşmüş ölümle pençeleşmektedir ve sevdiğinin ismini sayıklayarak hayata veda eder.

Edebi metinlerde yayınlanan bir diğer eser de Ali Mevci Efendi tarafından kaleme alınmıştır. Metin uzun olmasından dolayı gazetede parça parça yayınlanmıştır. İlk kısmı 168 sayılı nüshada, ikinci kısmı 169 sayılı nüshada yayınlanan metnin son kısmına ise maalesef ulaşamamaktayız. Zira arşivden elde ettiğimiz nüshalarda 170 sayılı nüsha bulunmamakta, 169'dan 171'e geçmektedir. Bu sebeple metnin nasıl devam ettiğini bilemiyoruz. Elimizde bulunan iki nüshadan okuduğumuz "Şükufe ve Hayat"⁹⁹³ başlıklı metinde birbirini çocuk

⁹⁹² Taş İli, 16 Şubat 1925, S.99, s.1-2.

⁹⁹³ Taş İli, 18 Ağustos 1926, S.168, s.2; Taş İli, 25 Ağustos 1926, S.169, s.3.

yaştan beri tanıyan, birlikte büyüyen Şükufe ve Mazhar'ın aşkları konu edilmiştir. Herşey sıradan devam ederken Mazhar bir gün sebepsizce ortadan kaybolur ve bir yıl sonra geri döner. Bu süre içerisinde yataklara düşen Şükufe sevdiğine kavuşunca yeniden hayat bulur. Aşıklar evlenirler ve mutlu mesut hayatlarına devam ederler. Metnin devamında aşıkların mutlu mesut durumda iken düştükleri hal anlatılacağı ifade edilse de maalesef eksik nüshalardan dolayı metnin devamına ulaşamamaktayız.

“Edebiyat”⁹⁹⁴ başlığıyla yayınlanan kısa bir hikâye ise Güzeloluklu M. İlhan imzasını taşımaktadır. İçel vilayetinin Yağda nahiyesinin Güzeloluk köyünden olan M. İlhan hikâyesinde soğuk bir kış gününde verem illeti ile pençeleşen bir gencin ve ailesinin yaşadıklarını anlatmaktadır. Olay soğuk ve karlı kış günü kasabada evleri mezarlığa bakan fakir bir ailenin başından geçmektedir. İki erkek çocuğu olan ailenin çocuklarından biri verem hastalığı nöbeti geçirmektedir. Baba oğluna çare olması ümidiyle küçük oğluyla beraber doktor getirmek üzere evden ayrılır. Nöbet geçiren genç son kez yataktan kalkar, mezarlığa bakan pencereye yaklaşır ve ölen nişanlısının üzerindeki servi ağacına gözü takılır. Hasta genç son nefesini nişanlısının mezarına bakarak verir.

Yavaş yavaş doğruldu ayağa kalktı asabının titremesine ehemmiyet vermiyordu. Bir kaç adım ilerledi pencereye dayandı. Geniş ufka göz gezdirdi. Derin derin düşündü. Hafif bir nefes aldı, sonra gözlerini kabristanın ortasında çıplak bir serviye dikti. Dikkatle baktı, baktı gözleri yaşardı. Bir çare çocuk küçükdenberi beraber yaşadığı nişanlısının kabrini hatırlamıştı. Biraz düşündü. İşaret etti. Yine kendini topladı ve hayretle baktı... Servi kabrin üstünde adeta secde ediyor, dallarıyla kucağı açarak birisini çağırıyordu. Biraz gülümsedi çünkü sevgilisi sıcak ağuşunu açmış bekliyordu. Biraz daha düşündü. Gözleri karardı. Bir keklik gibi titriyor çırpınıyordu. Sonra parmaklarıyla işaret ederek söylendi ve yıkıldı. Kim bilir ne söylemek istiyordu. Fakat....

Oğlunun bu halini gören valide bir müddet sükût etti. Sonra gülümsedi. Gözlerini sildi. Birdenbire haykırmaya başladı. Yavrum diye kucağına aldığı yastığı öpüyor, seviyor, sıkıyor, pencereden başını uzatarak ölümlerden İmdat beklercesine bağırıyor, çağırıyordu. Bir çare kadında....

Peder ve oğul artık kulübeye yaklaşmışlardı. Bütün ümitleri beraberlerindeki doktorda idi. Kadın bunları pek mütebessim bir sima ile karşıladı. Hiçbir söz söylemiyor, lakin mütemadi tebessümleri baba ve oğlu memnun ediyordu. Fakat bir saniye sonra peder ve oğul büyük bir inkisar hayal karşısında kim bilir ne yaptılar. Belki onlar da gayriihtiyari kadının vaziyetine döndüler.

Tabiatın tek garip eserleri arasında bazen böyle bir aile üzerine indirdiği acı bir darbe düşünülürse müteessir olmamak kabil midir?⁹⁹⁵

⁹⁹⁴ Taş İli, 17 Teşrinisani 1926, S.181, s.2.

⁹⁹⁵ Taş İli, 17 Teşrinisani 1926, S.181, s.2.

ONUNCU BÖLÜM

İÇEL'DE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

10.1. Tayyare Cemiyeti

İçel vilayetinde yurdun birçok yerinde topluma faydalı olmak amacıyla yardım ve eğitim kuruluşları kurulmuştur. Bunlar başlıca Türk Ocakları, Türk Tayyare Cemiyeti, Muallimler Birliği, Himaye-i Etfal Cemiyetidir. Bu kuruluşların İçel vilayeti merkezinde ve kazalarında teşkilatlanmasına ve faaliyetlerine dair bilgiler Taş İli gazetesinin arşivden ulaşılmış olduğumuz nüshalar doğrultusunda ortaya konulacaktır.

Geçmişten günümüze havacılıkta insanoğlu farklı denemelerde bulunmuş ve her bir girişim birbirini etkileyerek havacılığı geliştirmiştir. Türk-İslam dünyasındaki ve Avrupa'daki bireysel uçuş denemelerinin yanı sıra 1903 yılında Wright Kardeşler'in ilk motorlu uçağı uçurmalarıyla 20. yüzyılda havacılıkta büyük bir gelişme yaşanmıştır. Uçaklar ilk olarak posta, yolcu taşıma gibi alanlarda kullanılırken sonrasında askeri alanda kullanılmaya başlanmıştır. 20. yüzyılın başlarında Amerika, Almanya ve İtalya gibi Avrupa devletleri askeri havacılık teşkilatını kurmuştur.⁹⁹⁶ Güçlü devlet olma ölçüleri kara ve denizlerdeki hakimiyetle ölçülürken havacılıktaki gelişmelerle bu ölçü artk hava hakimiyetine dönüşmüştür. Dünyada yaşanan bu gelişmelerden geri kalmak istemeyen Osmanlı Devleti 1910 yılında havacılığa dair gözlemlerde bulunmak üzere yurtdışına görevliler göndermiştir. Ayrıca 1910 yılında hava unsurlarının ilk defa kullanılmış olduğu Picardie Manevralarına Osmanlı Devleti adına Binbaşı Ali Fehti Bey ve Kurmay Yüzbaşı Mustafa Kemal katılmıştır. Ayrıca yurtdışına havacılık eğitimi alması için öğrenciler gönderilmiştir. Osmanlı Devleti'nin askeri alanda oluşturmuş olduğu Tayyare Komisyonu'nun kuruluş tarihi olan 1 Haziran 1911 Türk Hava Kuvvetlerinin de kuruluşu olarak kabul edilmiştir.⁹⁹⁷ Osmanlı

⁹⁹⁶ Gaye İnan, "Kuruluşundan Ulusal Kurtuluş Savaşı Sonuna Kadar Türk Havacılığı", (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2005), 5-7, 12.

⁹⁹⁷ Cihat Yıldırım, "Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Türk Havacılığının Gelişimi ve İçel'de Türk Tayyare Cemiyeti'ne Yapılan Yardım ve Bağışlar", *İstiklalinin 100. Yılında Mersin*, Ed. İbrahim Bozkurt vd. (Konya: Eğitim Yayınevi, 2021), 130,132-133.

Devleti'nin 16 Mart 1920 tarihinde resmen işgal edilmesiyle havacılık faaliyetleri kısıtlanmıştır. İstanbul'daki birçok pilot Milli Mücadele'ye dahil olmuştur.⁹⁹⁸

Milli Mücadele Dönemi'nde Osmanlı Devleti'nden kalan uçaklarla Cumhuriyet havacılığının da temelleri atılmıştır. Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanmasından sonra havacılık faaliyetleri hız kazanmıştır.⁹⁹⁹ Havacılığın önemini takdir eden Mustafa Kemal Paşa geçmişten çıkarılan dersler doğrultusunda adımlar atarak askeri ve sivil havacılığın gelişmesine önem vermiştir. Milli havacılığın kurulması amacıyla Tayyarecilik Tetkikat Türk Anonim Şirketini kurduran Mustafa Kemal Paşa hemen akabinde halka havacılığın önemini kavratmak, askeri ve sivil havacılık alanında halkın desteğini sağlamak ve merkezi bir yapı oluşturmak amacıyla 16 Şubat 1925 tarihinde Türk Tayyare Cemiyetini kurduştur.¹⁰⁰⁰ 15 Mayıs 1925 tarihinde kurumun açılışında Mustafa Kemal Paşa'nın yaptığı konuşma sırasında söylemiş olduğu "İstikbal Göklerde" sözü Türk Havacılığının misyon ve vizyonunu belirlemiştir.¹⁰⁰¹

Cemiyetin kurulmasıyla beraber ülke genelinde teşkilatlanma çalışmalarını başlatmıştır. Teşkilat çalışmalarının yanı sıra cemiyete kaynak sağlamak üzere tayyare ianesi kampanyaları, tayyarelere isim verme âdeti, tayyare piyangosu gibi etkinlikler düzenlenmiştir. Uçaklara isim verme törenleri o yıllarda Tayyare Bayramı olarak kutlanan 30 Ağustos Zafer Bayramı'na denk getirilmiştir. Ayrıca cemiyet çıkarmış olduğu dergilerle halkı bilgilendirmeye ve bağış yapmaya teşvik edici yayınlar yapmıştır. Fakat okuryazar oranının düşük olması göz önüne alınmış olacak ki halka ulaşma noktasında cuma hutbeleriyle de halka ulaşılmaya çalışılmıştır.¹⁰⁰² Camilerde vaazlarda tayyarenin önemini anlatılması ve halkı cemiyete üye olması, cemiyete kaynak sağlamak için zekât, fitre ve kurban derilerinin cemiyete verilmesi gibi teşvikte bulunulmasına dair Diyanet İşleri Başkanlığı zaman zaman fetvalar yayınlamıştır.¹⁰⁰³ Kurban derilerine bir örnek olarak Taş İli gazetesinin 161 sayılı nüshasındaki haber verilebilir. Haberde Silifke'de bazı zatların

⁹⁹⁸ Zerrin Okumuş, "Türk Tayyare Cemiyeti", (Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi, 2017), 10.

⁹⁹⁹ İnan, "Kuruluşundan Ulusal Kurtuluş Savaşı Sonuna Kadar Türk Havacılığı", 98.

¹⁰⁰⁰ Yücel Öztürk. "Tayyare Cemiyeti'nin Havacılığı Geliştirme Faaliyetleri: Tayyarelere İsim Verme Törenleri", Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi sy. 61 (Aralık 2018), 114.

¹⁰⁰¹ Cihat Yıldırım. "Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Türk Havacılığının Gelişimi ve İçel'de Türk Tayyare Cemiyeti'ne Yapılan Yardım ve Bağışlar" 141-142,

¹⁰⁰² Cihat Yıldırım. "Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Türk Havacılığının Gelişimi ve İçel'de Türk Tayyare Cemiyeti'ne Yapılan Yardım ve Bağışlar", 143-145.

¹⁰⁰³ BCA., 51-0-0-0, 5/44/23, M. 21.12.1926; BCA., 51-0-0-0, 3/17/3, M. 21.02.1928.

1926 yılı kurban bayramında kurban derilerini Tayyare Cemiyetine bağışlamaya hazırlandıkları bildirilmiştir.¹⁰⁰⁴

10.2. Cemiyetin Merkez ve Kaza Teşkilatları

Cemiyetin nizamnamesi doğrultusunda İçel vilayetinde de teşkilatlanma gerçekleştirilmiş ve yardımlar toplanmıştır. İçel halkını tayyare ianesine teşvik etme noktasında Taş İli gazetesi önemli bir araç olmuştur. Gazete daima cemiyete yardımlara teşvik edecek içerikler yayınlamış ayrıca cemiyetin İçel vilayetindeki teşkilatlanma çalışmalarına da yer vermiştir.

Taş İli gazetesinde Tayyare Cemiyetine dair ilk yazı Vilayet Nafia Sermühendisi Behram Münir Bey tarafından kaleme alınan “Vatan-ı Mukaddesimizin Müdafaa ve Muhafazası İhtirâat-ı Beşeriyyenin Enmûzeci İtlakına Sezâ Olan Tayyarenin Teksiri ile Tayyareciliğin Bihakkın İhyasına Vabeste İdüğünden Her Milletin Geçtiği Köprüden Bizim de Geçmekliğimiz İcab Eylemektedir”¹⁰⁰⁵ şeklinde uzun bir başlığa sahip olan yazıdır. Behram Münir Bey yazısında tayyarenin kısa bir tarihçesini vererek bu önemli icadın Türkiye gibi geri kalmış ülkeler için önemli bir nimet olduğunu ve bundan faydalanmak için acele etmek gerektiğini ifade eder. Yazar her devletin tayyare filosu kurmak için gayret ettiğini bu yolda cemiyetler kurduğunu fakat Türklerin bu sahada durağan olmasını tehlikeli görmektedir. Memleketin ileri gelenlerinin kurmuş olduğu Tayyare Cemiyetinin İçel’de de teşekkül etme ve yardımlara başlama zamanının geldiğini ifade ederek halkı bu konuda çalışmaya davet etmektedir;

Zimâmdâran-ı umurumuzda le’elhamd memleketimizin her tarafında Tayyare Cemiyetlerinin teşkiline teşebbüs eylediklerini ve bazı nur ocaklarının istikbal yavrularının bile kemiyetçe küçük ve fakat keyfiyetçe pek büyük olan gündeliklerinden biriktirdikleri paralarla tayyare mübayaasına can-u gönülden hırs eylediklerini kemal-i iftiharla görmekteyiz.

Bunun için vatani fedakârlıklarıyla temeyyüz eyleyen vilayetimiz halkının da yer, yer Tayyare Cemiyetleri teşkili ile aza kaydına başlamalarının çoktan zamanı geldiğinin de şek ve şübhe yoktur.

Bir de tayyare mübayaası (okunamadı) gibi milyonlar liralara mütevakkıf olmadığından her kazanın kendi namına birer tayyare mübayaa eyleyerek göz bebeğimiz olan orduya hediye eyleyebilmeleri daire-i imkânda olduğundan bu hususta da diğer vilayetlerden geri kalmamalarını Vilayetimiz halkının hamiyetlerinden bekleriz.¹⁰⁰⁶

Taş İli gazetesi bu yazının sonuna eklediği haşiyede 1925 yılı Nisan ayında İçel vilayetinde Vali Fahri Bey’in girişimiyle Meclis-i İdareden iki, belediye, matbaa, Türk Ocağı, Muallimler Derneği ve İdman Yurdundan birer üye olmak üzere cemiyeti kurma

¹⁰⁰⁴ Taş İli, 26 Mayıs 1926, S.161, s.1.

¹⁰⁰⁵ Taş İli, 22 Nisan 1925, S.108, s.1.

¹⁰⁰⁶ Taş İli, 22 Nisan 1925, S.108, s.1.

çalışmalarına başladıklarını belirterek kaza ve nahiyelerde kaymakam ve müdürlerin bu işe öncü olmalarını istemektedir. Devamında ise Tayyare Cemiyetine yapılacak yardımlara dair kısa bilgilerde bulunarak Silifke adına tayyarenin ne suretle alınacağı anlatılmaktadır;

Tayyare Cemiyetine teberruatda bulunanların isimlerini derhal gazetemizle neşr ve ilan eyleyeceğimizi arz eyler.

Memurinin mahal-i sairede olduğu gibi maşatından şehri teberru edeceği miktar ile esnaf ve tüccaranın teberruatını ve halkımızın Tayyare Cemiyetine teberru edeceği para ile davar vesaire külliyyetli yekûn teşkil ederek birkaç sene içinde (Silifke) namına bir Tayyare mubayaasını temin edeceği şüphesiz bulunduğundan hamiyetli halkımızın vatani gaye uğrunda bu gibi fedakârlıktan çekinmeyeceğini kemal-i katiyetle ümid ve temenni ederiz.

Vilayetimizde 311 karye mevcut olduğuna nazaran beher karye asgari şehri birer lira teberruda bulunmuş olsa senede 3732 lira eder ki memurin ve tüccaranın teberruatıyla iki sene zarfında bir tayyare mubayaa edilmiş olur.

Yetmiş iki vilayetten her biri azami beş senede bir tayyare almış olsa beş senede büyük filolar vücuda getireceğimiz şüphesizdir.

Bu uğurda komşumuz Mersin'den defaten onüçbin küstür ve Tarsus'tan onyedibin lira cem' edilmiştir.¹⁰⁰⁷

Vali Fahri Bey öncülüğünde 1925 yılı Mayıs ayında kuruluşunu tamamlayan Silifke Tayyare Cemiyeti azaları; Meclis-i İdareden Tüccar Nuri, Matbaa Müdürü Rıfat, Muallim Derneği'nden Bahri Şakir, Türk Ocağından Tüccar Hacı Hüseyin, İdman Yurdu'ndan İstimare Memuru Hilmi Efendiler Vali Fahri Bey başkanlığında toplanarak idare heyeti seçimini gerçekleştirmiştir. Seçim neticesinde Tüccar Nuri Efendi reis, Tüccar Hacı Hüseyin Efendi reis-i sani, Belediye Reisi Mustafa Efendi veznedarlık ve Bahri Şakir Efendi kâtib-i umumiliğe seçilmiştir.¹⁰⁰⁸

Silifke Tayyare Cemiyetinin yeni heyet-i idaresi 1925 yılı Teşrinisani'sinde toplanarak yeni görevlileri belirlemiştir. İdare Heyetinde şu isimler yer almaktadır;

Aza-i Tabiiyeden Vali Mehmet Fahri Bey

Aza-i Tabiiyeden Belediye Reisi Halil Bey

Meclis idareden Muhami Haydar Bey

Meclis-i İdareden Sıhhiye Müdürü Nazım Muhiddin Bey

Türk Ocağından Encümen Azasından Sait Bey

İdman Yurdundan Belediye Muhasib-i Mesulü Hamdi Bey

Matbaadan Matbaa Müdürü Rıfat Bey

Ticaret Odasından Tahir Beyzade Sadık Bey

Ziraat Odasından Mebus-ı Sabık Sami Bey

Muallimler Birliği'nden Orta Mektebi Kısım-ı İbtidai muallimlerinden Kemal Askeri Beyler intihab edilmişlerdir.¹⁰⁰⁹

¹⁰⁰⁷ Taş İli, 22 Nisan 1925, S.108, s.1.

¹⁰⁰⁸ Taş İli, 6 Mayıs 1925, S.109, s.4.

¹⁰⁰⁹ Taş İli, 18 Teşrinisani 1925, S.135, s.2.

Mezkûr heyet 14 Teşrinisani 1925 Cumartesi günü öğleden sonra toplanarak yeni yöneticileri belirlemiştir. Yeni yönetimde yer alanların görev dağılımları şu şekilde olmuştur; Reis Vali Fahri Bey, reis-i sani encümen azasından Sait, Muhasip ve Veznedar Belediye Muhasib-i Mesulü Hamdi, kâtip ise Orta Mektep Kısım-ı İbtidai öğretmenlerinden Kemal Askeri Bey'dir.¹⁰¹⁰

İçel'de Tayyare Cemiyeti çalışmalarını muntazaman devam ettirirken bir süre sonra merkezde ve kazada bağışların azaldığı teyit edilmiş olacak ki Taş İli gazetesi "Tayyare Cemiyeti"¹⁰¹¹ başlığıyla yayınladığı haberde Silifke'de bağış konusunda yaşanan bu durgunluğa dair Tayyare Cemiyetine çağrıda bulunmuştur.

Bugünlerde şehrimiz Tayyare Cemiyetinin faaliyetini göremez olduk. Tayyare İanesi için her memleket külliyetli teberruatta bulunduğu halde Silifke daha bir tayyare bedeli cem edemedi zannındayız.

Henüz teberruata iştirak etmeyen kurraya¹⁰¹² memur-u mahsus gönderilerek teberruat miktarının kabartılmasını ve taahhüt edilen mebalığın bir an evvel tahsil edilerek Merkez-i Umumiye irsalini ve şehri taahhüdât mikdarının muntazaman tahsilini Tayyare Cemiyetinin faaliyetinden bekleriz.¹⁰¹³

Bu haberde her yerde tayyare ianesi için yüklü miktarda yardım toplandığını belirtmektedir. Gazete birçok vilayet ve nahiye kendi adına lazım olan miktarı toplayıp uçaklarını almış olduğu halde İçel'in bu durumdan geri kalmaması için Tayyare Cemiyetinin faaliyetlerini hızlandırmasını temenni etmiştir.¹⁰¹⁴

İçel vilayeti Tayyare Cemiyeti kongresi cemiyete yeni kaynaklar sağlamak amacıyla, merkez ve mülhakat delegelerinin katılımıyla 9 Temmuz 1926 Cuma günü saat 13'te Vali Fahri Bey'in başkanlığında toplanmıştır. Kongre delegeleri ise; Silifke merkez kazası heyeti reisi Mehmet Emin, Azalardan Sait, Sami, Hamdi ve Kemal Askeri, Taşucu- Hacı Paşazade Sadık, Ayaş nahiyesi- Mehmet Efendi, Halil Çavuş ve Hacı Molla Ali Ağa, Yağda nahiyesi- Süleyman Efendi, merkez kazaya bağlı Nuri köyü Tayyare Şubesi- Mehmet Ali ve Hamzaa Kahyalar, merkeze bağlı İmamuşağı- Kerim ve Mehmet Ali Kahyalar, Gülnar- Nazif ve Osman Bey, Anamur- Doktor Hayrettin, Belediye Reisi Ahmet Tahir Beyler.

¹⁰¹⁰ Taş İli, 18 Teşrinisani 1925, S.135, s.2.

¹⁰¹¹ Taş İli, 21 Teşrinievvel 1925, S.131, s.2

¹⁰¹² Kurra: Karye kelimesinin çoğulu karyeler, köyler anlamına gelmektedir.

¹⁰¹³ Taş İli, 21 Teşrinievvel 1925, S.131, s.2.

¹⁰¹⁴ Cihat Yıldırım. "Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Türk Havacılığının Gelişimi ve İçel'de Türk Tayyare Cemiyeti'ne Yapılan Yardım ve Bağışlar",169.

Kongrede Vali Fahri Bey bir konuşma yapmış ardından müzakereye geçilmiştir. Vali Fahri Bey konuşmasına kongreye katılan delegelere teşekkür ederek başlamış, hava kuvvetlerinin önemine vurgu yapmıştır;

Memleketin en mühim ve hayati müdafaalarını teşkil eden hava kuvvetlerimizi vücuda getirmek gayesi ile çalışan ve bu uğurda pek kısa bir zamanda büyük muvaffakiyetler temin etmiş olan Türk Tayyare Cemiyeti necip Türk milletini her an tezayüd eden şevk ve hevesiyle vukubulmakta olan teberruatın memleketin her tarafında olduğu gibi İçil vilayeti dahilinde de daha salim ve muntazam bir şekilde varidat menbalarını temin ve tespit etmek maksad-ı ulvisiyle bir kongre akdi tesyib edilerek vaki olan davate icabetle ihtiyar-ı zahmet buyurularak burayı teşriflerinden dolayı cümlenize arz-ı teşekkürle kongreyi küşad eylerim.

Beyefendiler: Tayyare Cemiyeti büyük müncimiz Muhterem Reis-i Cumhurumuz Gazi Mustafa Kemal Paşa hazretlerinin himaye-i âlileri ve Muhterem Başvekil İsmet Paşa hazretlerinin de riyaset-i fahriyeleriyle müşerref bulunduğu ve Hava Kuvveti bütün muharebe silahlarının en yenisi ve en kuvvetlisi olduğu malumunuz olmakla sizleri fazla tasdi etmeyerek teberruat ve menba varidatın tesbiti hakkında konuşmamızı rica ederim.

Bu zamana kadar devlet ve milletlerin tahkim ettiği hududlara bir cebhe daha ilave olunmuştur ki işte bu hava cephesidir. Bu asırda muharebelerde orduların tehlikeye maruz kalmaması için sağ ve sol cenahı ne kadar haiz ehemmiyet ise üst cenahı da o kadar kuvvetli olması lazım geldiği sabit olmuştur. Üst cenah dediğimiz hava cephesi takviye edilmezse memleketin istiklal ve bekası tehlikeye düşer. Bu itibarla milletin emniyet içerisinde serbestçe çalışması, servete, refaha nail olması hava kuvvetinin temin ve takviyesiyle kabildir. Kuvvetiyle, şerefiyle, yaşamak isteyen millet elindeki silahını daima son sistem olarak bulundurmaya mecburdur. Bu zamanda bütün milletlerin en ziyade ehemmiyet verdiği memleketin muhafazası için kabul ettiği silahtan en kuvvetlisi olan tayyare için vilayetimiz ahalisinin de mümkün olan fedakârlığı şerefiyle ifaya amade olduklarından vilayet dahilindeki şubesine vaki olacak teberruat esaslarını tespit ederek muhterem milletimizin yüksek ve necip faziletlerine güvenerek arz edeyim. Zira her millet müessesatını medeni faziletleriyle tesis ederler. Hiç şüphe yok ki Türk Tayyare Cemiyeti ruh ve kudretini necip Türk milletinin yüksek ve medeni faziletinden alıyor. Burada kabul edilecek mukarrerat medeni faziletin eser-i ilhamı olacaktır.¹⁰¹⁵

Müzakerelerde Sait Bey, kişi veya hane başına bir bedel konulmasını teklif etse de aile ve şahısların mali kuvveti belirlenmeden konmuş olacağı için reddedilmiştir. Ardından mahsul ve hayvan vergisi şeklinde alınması tartışılmış ve bu konu enine boyuna tartışılmıştır. Ayrıca nikâh işlemlerinden ve arazi-emlak alım satımından da pay alınmasına karar verilmiştir. Süleyman Sırrı Efendi bilumum ihracattan da pay alınmasını teklif etse de hükümetin ihracat hususunda tüccarı himaye ettiği bir ortamda böyle bir vergi alınması uygun görülmemiştir. Bunun yerine tüccardan Kazanç Vergisi mucibince bir miktar alınması kararlaştırılmıştır. Müzakereler neticesinde koyun ve keçiden %2, sığırdan %10, katırdan %25, deve ve beygirden %15, merkepten %5, Kazanç Vergisi'nden %10, arpa, üzüm, buğday ve mısır üretiminden %1, emlak ve arazi alışverişinde %5, nikâh işlemlerinden 1 liralık pay alınmasını kabul edilmiştir.¹⁰¹⁶

¹⁰¹⁵ Taş İli, 14 Temmuz 1926, S.164, s.1.

¹⁰¹⁶ Taş İli, 14 Temmuz 1926, S.164, s.1-2.

Tayyare Cemiyeti, Vilayet Umumi Kongresi'nde mahsulat-ı arziyyeden alınması kararlaştırılan payın ne suretle tahsil edileceğine dair İçel Tayyare Cemiyeti heyetinin kararlaştırdığı talimatname aynen yayınlanmıştır. Talimatname mucibince her türlü toprak mahsullerinden alınacak olan %1'lik payı cemiyet nakden almayı uygun görse bunu şart koşmayıp aynı ödemeleri de kabul etmiştir. Mahsulleri toplamak için köy ihtiyar heyetinin köyden verilecek tahmini mahsulat üzerine hazırlanacak bir deftere kayıtlar tutulacaktır. Tahsilat için Silifke merkez şubesi hasat sonuna kadar geçici bir memur istihdam edecektir. Toplanan mahsuller köyün uygun bir mahallinde geçici olarak muhafaza edilerek hasat sonunda Silifke merkezi, Taşucu, Mağara ve Güzeloluk merkezlerindeki anbarlara nakledilerek makbuz karşılığında şubelere teslim edilecektir. Anbarlarda toplanan ürünler en kısa sürede müzayede kanununa uygun bir şekilde satılacaktır.¹⁰¹⁷

Türk Tayyare Cemiyeti Umumi Kongresinde tadil edilerek kabul edilen nizamname gereğince İçel Tayyare Cemiyeti 30 Kanunuevvel 1927 Perşembe günü Vali Fahri Bey başkanlığında toplanmıştır. Toplantıda Belediye Reisi Halil, Jandarma Kumandanı Hüseyin, Türk Ocağı Reisi Sait, Matbaa Müdürü Rıfat, Ziraat Odasından Sami Rıza, Cumhuriyet Halk Fırkası'ndan Giritlizada Emin, Muallimler Birliğinden Muallim Vehbi, belediye heyetinden Tahsin ve Spor Teşkilatından Hamdi Bey bulunmuştur.¹⁰¹⁸ Haberde yeni yönetimin hangi isimlerden oluştuğuna dair satırlar silinmiş olsa da Umumi Tayyare Kongresinde alınan kararların uygulama talimatnamesinde yönetimin bilgilerine ulaşmaktayız. Kongrede Reisliğe Sami Rıza, Reis Vekilliğine Sait, Muhasipliğe Ahmet Hamdi seçilmiştir. Cemiyetin azaları ise Ali Kirami, Halil, Rıfat, Vehbi, Emin, Emin ve Tahsin Beylerdir.¹⁰¹⁹

10.2.1. Gülnar Tayyare Cemiyeti

Gülnar kazasında Tayyare Cemiyeti 1925 yılı Mayıs ayında kurulmuştur. Cemiyetin Reisi Müftü Mehmet (Altın), Reis Vekili Vaiz Mustafa (Kırıt Hoca), Kâtip ve Veznedarı ise Belediye Reisi Şevki (Göklevent) Beydir.¹⁰²⁰ Gülnar namına bir tayyare almayı hedefleyen cemiyete Gülnar çiftçileri harmanından bir kile yani 16 tas buğday ve arpa vermeyi taahhüt

¹⁰¹⁷ **Taş İli**, 18 Mayıs 1927, S.206, s.1.

¹⁰¹⁸ **Taş İli**, 5 Kanunusani 1927, S.188, s.1.

¹⁰¹⁹ **Taş İli**, 18 Mayıs 1927, S.206, s.1.

¹⁰²⁰ Cihat Yıldırım. "Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Türk Havacılığının Gelişimi ve İçel'de Türk Tayyare Cemiyeti'ne Yapılan Yardım ve Bağışlar", 149; **Taş İli**, 20 Mayıs 1925, S.111, s.2.

etmiştir.¹⁰²¹ Ayrıca 1925 yılı Nisan ayından itibaren kazanın tüm memurları maaşlarının yüzde birini Tayyare Cemiyetine bağışlamıştır.¹⁰²²

Gölnar Tayyare Cemiyeti 1927 yılı Haziran ayında Kurban Bayramı'nda cemiyet menfaatine bir müzayede gerçekleştirmiştir. Cumhuriyetin ilk fabrikalarından olan Uşak Alpullu Şeker Fabrikasında "Bizim Şeker" adıyla imal edilen ve Gölnar şubesi adına gönderilen bir kıta şeker müzayedeye konulmuştur. Katılımcılar tarafından şekerin fiyatı 25 lira 5 kuruşa kadar çıkarılmıştır.¹⁰²³

10.2.2. Anamur Tayyare Cemiyeti

Anamur kazasında Tayyare Cemiyeti 1925 yılı Mayıs ayında kurulmuştur. Cemiyetin kurucuları Belediye Reisi Yusuf, Meclis-i İdare azasından Kısa Kahyazade Mustafa ve Sait, Doktor Hayrettin, Naim Efendizade Fahri Beylerdir.¹⁰²⁴

Anamur'da Tayyare Cemiyetinin kuruluşunda Birlik Yurdu reisi ve cemiyetin kurucularından Doktor Hayrettin Bey bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında insanın yıllardır düşmanlara karşı kendini korumak üzere hareket ettiğini ve bu hususta fenni eserlerden faydalanmanın önemine vurgu yapar. Günümüzde en kuvvetli fenni eserlerden biri olarak tayyareye ve onun önemini şu sözlerle ifade etmektedir;

Asrın en son alet-i savleti tayyare olduğu gibi yine en son alet müdafaası zamana göre tayyaredir.

İnsanlar bir zaman fevk-i ser'inde gördüğü lacivert semada, gümüşü bulutlar arasında gezebilmeyi emel edinmiş ve bu hissini bir gaye-i hayal olarak tanıtmış iken bugün asrın en son keşfiyatı evvelce hayal gibi görünen şu hal artık bugün maddileşerek tahrib-i beşerde bir alet olarak kullanılmaya başlanmıştır. Kürenin dört bucağı memleketimize göz dikmiş muhteris düşmanlarımızın dış gıcırıltıları her daim kulaklarımıza kadar gelmektedir.

İstila fikrinde idrak, inkişaf-ı huzur ve sükûn-ı dahili ile uğraşan genç Cumhuriyetimizin kendini hudud-u millisi dahilinde müdafaaya müheyya bulunması iktiza edeceğini tekrar etmeye lüzum görmüyorum.

Cumhuriyet dahilinde yaşamak, yaşayabilmek için en son keşfiyat-ı fenniye ile kendimizi müdafa edebilecek bir halde bulundurmaya ve ona göre hazırlanmaya unutmamak icab eder.

Bir vakitler ağır palalarıyla memleketimizi yükselten ecdâdımızın bugünkü ahfadı narin kanatlı tayyarelerin teksirinde gördüğü zaruretine mebnidir ki: bugünkü içtimai hazırlanmıştır.

Şu dakikada toplanan ihvanın hiss-i hamiyet ve civanmerdisi istikbal ümitlerine revnak verebilecektir. En ufak bir esman olabilir ki düşmanın büyük bir ordusuna tahrip edebileceğini düşünerek kalplerimiz halâs-ı memleket ve irtika-i millet ile mütehassis olarak çarparken ellerimiz boş durmayarak Türk hamiyet ve cömertliğinin nişane-i iftiharını göstermesini mecruh mader vatan inleyerek beklemektedir.¹⁰²⁵

¹⁰²¹ Taş İli, 20 Mayıs 1925, S.111, s.2.

¹⁰²² Taş İli, 13 Mayıs 1925, S.110, s.2.

¹⁰²³ Taş İli, 22 Haziran 1927, S.210, s.1.

¹⁰²⁴ Taş İli, 27 Mayıs 1925, S.112, s.2.

¹⁰²⁵ Taş İli, 27 Mayıs 1925, S.112, s.2.

10.2.3. Mut Tayyare Cemiyeti

Mut Tayyare Cemiyeti 1925 yılı Haziran ayında Kaymakam Samih Bey'in başkanlığında teşekkül etmiştir. Cemiyetin Reis Vekili Belediye Reisi Hamdi, Azaları ise Meclis-i İdareden Abdurrahman Bey, Türk Ocağından Ahmet Ağazade İsmail Efendi, Muallim Derneğinden Muallim Tefvik Bey'dir. Cemiyetin kuruluşuyla beraber Mut kazasındaki memurlar aylık maaşlarının yüzde birlik miktarını Tayyare Cemiyetine bağışlama taahhüdünde bulunmuştur.¹⁰²⁶

10.2.4. Gazipaşa Tayyare Cemiyeti

Gazetede yer alan haberlere göre İçel vilayetinde en geç kaza teşkilatlanması 1925 yılı Teşrinisani ayında Gazipaşa kazasında olmuştur. Tayyare Şube Reisi adına Ahmet Arif Bey'in gazeteye bildirdiğine göre; Cemiyet Gazipaşa kazası adına tayyare almak için köylerde dahi çalışmaktadır. Teşrinisani ortalarına kadar 11 köyün taahhüdatı 3327 liradır. Gazipaşa Tayyare Cemiyeti şu isimlerden oluşmaktadır;

Reis: Kaymakam Mehmet Rifat Bey
Muhasip: mal müdürü Ahmet Arif Efendi
Veznedar: mal sandık Emni Mehmet ziyaeddin Efendi
Kâtip: Abidin Ulvi Efendi
Aza: Belediye Reisi Mehmet Tefvik Efendi
Aza: Sıhhiye Memuru Fazıl Efendi
Heyet-i Muavene:
Reisi Sani: Hakim Yusuf Efendi
Aza: Kölemen Mehmet Kahya
Aza: Ali Çavuşzade Mustafa Efendi
Aza: İhtiyat Zabiti Ali Nazım Efendi
Aza: Muallim A. Avni Efendi
Aza: Kocabaş Mehmet Ağa
Aza: Halil Ağa
Aza: Habip Kahyazade Halil Ağa
Aza: Kurukarı'dan¹⁰²⁷ Ahmet Ağa

¹⁰²⁶ **Taş İli**, 3 Haziran 1925, S.113, s.3.

¹⁰²⁷ Kurukarı köyünün günümüzdeki ismi Sugözü'dür.

10.2.5. Cemiyetin Faaliyetleri ve Yapılan Yardımlar

İçel vilayetinin vilayet namına bir uçak alma serüveni II. Meşrutiyet yıllarına kadar uzanmaktadır. II. Meşrutiyet Dönemi'nde Donanma Cemiyetinin başlatmış olduğu Tayyare İanesi'ne İçel vilayeti de destek vermiştir. Donanma Cemiyetinin yayınlamış olduğu bağış listesinde İçel vilayetinin 2150 kuruş bağışta bulunduğu bilgisi yer almaktadır. O dönemde her vilayette olduğu gibi İçel vilayetinden toplanan yardımlar azalmış ve İçel namına uçak almada başarı sağlanamamıştır.¹⁰²⁸ II. Meşrutiyet dönemindeki bu deneme başarısız olsa da Cumhuriyetin ilk yıllarında başlatılmış olan Tayyare İanesi'ne İçel halkı yoğun ilgi göstermiştir. Gerek memurlar gerek sivil vatandaş olsun tek seferlik yardımların yanında aylık bağış yapacaklarına dair taahhütte bulunmuştur. Para desteği sağlayamayanlar ise arpa, buğday gibi tarım ürünleri bağışlamıştır. İçel vilayetinde Tayyare Cemiyetine yapılan yardımlar Taş İli gazetesinde yayınlanmıştır. Bu listelerden de vilayette herkesin maddi durumuna göre bağış yaptığını görmek mümkündür.

İçel Tayyare Cemiyeti kuruluşunu bitirir bitirmez Silifke adına alınacak tayyare için yardım toplamaya başlamıştır. İşe vilayet merkezi Silifke'den başlayan cemiyet birkaç saat içerisinde aylık taahhütler haricinde 2.000 kûsur lira taahhüt ve 1.107 lirası defaten tesviye edilen meblağ Silifke Ziraat Bankasına yatırılmıştır. Taş İli gazetesi haberin sonunda yardım edenlere teşekkür ederek yardımda bulunanların listesini yayınlayacağını bildirmiştir. Ayrıca Tekfur köyünden İhtiyat Zabiti iki gözleri ama Ömer ve 300 kuruş maaşla hayatını idame ettiren Emin Efendi'ye ayrıca teşekkür etmiştir.¹⁰²⁹

Silifke'de yapılan yardımlara dair yayınlanan ilk liste 13 Mayıs 1925 tarihli nüshada yer almaktadır.¹⁰³⁰

Tablo 13 Silifke Merkezde Tayyare Cemiyetine Yapılan Bağış Listesi -1-

Defaten	Şehri	
Teberruat	Taahhüdat	
Lira	Guruş	
25	50	Hacı Şakir Efendizade Emin Efendi
25	10	Giritlizade Emin Efendi
1	5	Sabak'dan Rum İli muhacirlerinden Ali Usta
3	5	Tekfur Karyesinden Veli Kahyazade Mustafa Efendi

¹⁰²⁸ Cihat Yıldırım. "Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Türk Havacılığının Gelişimi ve İçel'de Türk Tayyare Cemiyeti'ne Yapılan Yardım ve Bağışlar", 147-148.

¹⁰²⁹ Taş İli, 6 Mayıs 1925, S.109, s.4.

¹⁰³⁰ Taş İli, 13 Mayıs 1925, S.110, s.4.

400	100	Hacı İbrahim Derviş Efendi
50	50	Serkomiser Abdülhamid Bey
200		Ovacıklı Vehbi Bey ¹⁰³¹
200		Anamurlu Vehbi Bey ¹⁰³²
100	100	Taşucundan Hacı Paşazadeler
40	50	Taşucundan Gulamzade Sami Bey
100	20	Hacı Süllüzade Hacı Mehmet Kahya
100		Ekmekçi Şeyh Mustafa
150	100	Tüccarandan Şeyh Ali Efendi ¹⁰³³
25	50	Tüccarandan Duran Efendi
1	5	Ormancı Fuad Bey
25	50	Mağaradan Ahmed Ağazade Mehmet Efendi
4	50	Giritli Bakkal Hüseyin Ağa
5	50	Bakkal Necip Ağa
1	25	Kebapçı Hasan Ağa
10	50	Bakkal Alizade Hüseyin Efendi
5	50	Giridli Bakkal Sadık Ağa
70		Polis Dairesi Namına Serkomiser Abdülhamid Bey
2	5	Bulduk Mehmet Çavuş
1		Tekfur Karyesinden İhtiyat Zabiti A'mâ Emin Efendi
5	50	Bakkal Çerkes Osman Efendi
2	10	Arabacı Kadir Ağa
2	20	Kahveci Salih Ağa
2	20	Nalband Cemal Usta
1,50	20	Kunduracı Tahir Usta
2,50	10	Ermenekli Mehmet Ağa
4	25	Tayyareci Ömer Çavuş
2	5	Bakkal Burhan Ağa
7		Serkomiser Abdülhamid Bey mahdumu Muzaffer Efendi
5	50	Kebapçı Mustafa Ağa
6	10	Kayserili Hacı Halim Ağa
5	50	Eczacı Vecihi Bey
50		Mebus-ı Sabık Hacı Ali ve Sami Beyler
5	5	Sipahizade Tüccar Osman Efendi

¹⁰³¹ Ovacıklı Vehbi Efendi tek seferde 200 liralık yardımından dolayı Tayyare Cemiyeti tarafından altın madalya ile ödüllendirilmiştir.

¹⁰³² Anamurlu Vehbi Bey tek seferde 200 liralık yardımından dolayı Tayyare Cemiyeti tarafından altın madalya ile ödüllendirilmiştir.

¹⁰³³ Şeyh Ali Efendi tek seferde yapmış olduğu 150 liralık yardımdan dolayı Tayyare Cemiyeti tarafından gümüş madalya ile ödüllendirilmiştir.

5	5	Ermenekli Tüccar Yusuf Çavuş
200	50	Tüccar Deveci Mustafa Ağa
60	20	Hakkak Emin Efendi
50	60	Tüccar Nazif ve Sami Beyler
50	100	Kasap Aziz Ağa
75	25	Tüccar Hancı Hasan Ağa
25	25	Buharalı Hacı Mehmet Ali Efendi
5		Levendzade Hacı Ali Ağa
100	100	Tüccar Veysel Efendi
5	10	Kayserili Bozbeyzade Ali Efendi
4	5	Tekelerli İsmail Efendi
25	5	Binbaşı Emin Bey
10	5	Tüccar Hacı Ömer Onbaşı
15	20	Binbaşızade Hüsnü Bey
35	50	Tüccar Mehmet Efendizade Nuri Efendi
10	5	Boyacı Mahmud Usta
25	100	Hacı Paşa Otel Müsteciri Halil Ağa
3	10	İcra Memuru Sabık Abdurrahman Efendi

Silifke merkezde yapılan bağış listesinin devamı 27 Mayıs 1925 tarihli nüshada yayınlanmıştır.¹⁰³⁴

Tablo 14 Silifke Merkezde Tayyare Cemiyetine Yapılan Bağış Listesi -2-

Def'aten	Şehri	
Teberruat	Taahüdat	
Lira	Kuruş	
3	15	İcra Memur Sabık Abdülrahman Efendi
10	10	Tahir Beyzade Sadık Bey
20	1	Bakkal Mehmet Efendi
5	1	Hacı Rahmetullah
5	1	Afgan Hacı Halil Efendi
2	5	Bakkal Hilmi Efendi
-	5	Tuhafiyeci Ömer Rıza Efendi
5	2	Tuhafiyeci Mevci Efendi
-	100	Bakkal Mütakaide Mehmet
1	-	Kunduracı Süleyman Usta
2	25	Kunduracı Avni Efendi
1	20	Berber Cafer Usta
1	5	Kunduracı Hasan Efendi
4	50	Eczacı Adnan Bey
2	5	Aşçı Mustafa ve Derviş Efendiler
2	5	Bakkal Saim Efendi
1	5	Saraç Ahmed Efendi
1	5	Yemenici Bekir Ağa

¹⁰³⁴ Taş İli, 27 Mayıs 1925, S.112, s.3.

-	10	Tüccar Nuri Efendi Mahdumu Mevlüd Efendi
-	10	Tuhafiyeci Hacı Rahmetullahzade Mekteb Talebesi Hamza Efendi
-	100	Mebus Hafız Emin Bey
-	50	Tüccardan Hacı Hüseyin Efendi
10	25	Hacı Ali Ağazade Said Efendi
5	5	Mukaddem Mahallesinden Mustafa Çavuş
5	10	Belenli İbrahim Ağa
100	-	Beyrutlu Mehmet Ali Bey Derviş ¹⁰³⁵
50	-	Zühtü Bey havale
5	5	Hacı Akkaşzade Hüsnü Efendi
5	5	Hafız Mehmed Efendi
500	-	Mahmud Şükrü Bey

Silifke merkezde yapılan yardım listesi 17 Haziran 1925 tarihli nüshada yayınlanmıştır.¹⁰³⁶

Tablo 15 Silifke Merkezde Tayyare Cemiyetine Yapılan Bağış Listesi -3-

Defaten	Mahya Taahhüt	
Lira	Guruş	
500	500	Tüccarandan Mahmud Şükrü Bey ¹⁰³⁷
200	500	İçel Mebusu Doktor Tevfik Bey ¹⁰³⁸
15	150	Vali-i Vilayet Mehmet Fahri Bey Efendi
-	100	Mühendis Behram Münir Bey
-	50	Kondüktör Bahri Efendi
-	50	Kondüktör Hidayet Efendi
-	10	Kâtib Ali Efendi
-	100	Muhasebe-i Hususiye Müdürü Ahmet Bey
-	50	Muhasebe-i Hususiye Başkâtibi Mehmet Efendi
-	50	Encümen-i Vilayet Başkâtibi Ömer Efendi
-	50	Muhasebe-i Hususiye Birinci Daire Tahsildarı Haşim Efendi
-	50	İkinci Daire Tahsildarı Emin Efendi
-	100	Tahrirat Başkâtibi Rıfat Efendi

¹⁰³⁵ Mehmet Ali Derviş Efendi tek seferde 100 liralık yardımından dolayı Tayyare Cemiyeti tarafından gümüş madalya ile ödüllendirilmiştir.

¹⁰³⁶ **Taş İli**, 17 Haziran 1925, S.115, s.2-3.

¹⁰³⁷ Mahmut Şükrü Bey tek seferde yapmış olduğu 500 liralık yardımla Tayyare Cemiyeti tarafından altın madalya ile ödüllendirilmiştir.

¹⁰³⁸ Mebus Doktor Tevfik Bey tek seferde yaptığı 200 liralık yardımından dolayı Tayyare Cemiyeti tarafından altın madalya ile ödüllendirilmiştir.

-	50	Evrak Memuru Haydar Efendi
-	50	Tahrirat Kâtibi Hasan Efendi
-	50	Tahrirat Kâtibi Asım Efendi
-	10	Evrak Müvezzi Abdülislam Efendi
-	50	Fotoğrafçı Hamdi Efendi
-	200	İskân Memuru İbrahim Efendi
-	20	Odacı Ahmet Ağa
-	100	Tapu Memuru Tahir Bey
-	100	Tapu Başkâtibi Yunus Efendi
-	30	Merkez Tapu Memuru Mustafa Efendi
-	20	Merkez Tapu Refiki Ömer Lütfi Efendi
-	50	Muhasebe Mümeyyizi Mustafa Efendi
-	100	Muhasebe Merkez Kâtibi Hüseyin Efendi
-	20	Muhasebe Maaş Kâtibi Ahmet Efendi
-	20	Muhasebe Kâtibi Rahmi Efendi
-	25	Muhasebe Kâtibi Ömer Efendi
-	100	Varidat Mümeyyizi İlyas Efendi
-	25	Varidat Kâtibi Mevlüt Efendi
-	40	Varidat Kâtibi Hüseyin Efendi
-	150	Varidat Emval-i Metruke Kâtibi Vekili Abdülkadir Efendi
-	25	Belediye Kâtibi Halil Efendi
-	25	Belediye Muhasib Mes'ulü Hamdi Efendi
-	100	Belediye Tabibi Mustafa Bey
-	50	Maarif Başkâtibi Rıza Efendi
-	50	Hapishane Müdürü Mehmet Nuri Bey
-	40	Nüfus Müdürü Osman Bey
-	20	Nüfus Başkâtibi Aziz Efendi
-	20	Nüfus Başkâtibi Halil Efendi

Silifke’de Cemiyete yapılan yardımlara dair son liste 24 Haziran 1925 tarihli nüshada yayınlanmıştır.¹⁰³⁹

Silifke’de Teberruat ve Taahhüdât

Tablo 16 Silifke Merkezde Tayyare Cemiyetine Yapılan Bağış Listesi -4-

Defaten	Mahiya Taahhüt	
Lira	Kuruş	
	25	Orman Fen Memuru İzzet Efendi
	25	Orman Başkâtibi Zeynelabidin Efendi
	25	Orman Kâtibi Fehmi Efendi
	50	Evkaf Memuru Halil Efendi
	150	Mürettib Cinayet Reisi Ali Rıza Bey
	50	Aza Mülazımı Hilmi Bey
	50	Aza Mülazımı Nazif Bey
25	100	Dava Vekili Haydar Bey
	50	Aza Mehmet Şükrü Bey
	50	Aza Mülazımı İbrahim Efendi
	100	Aza Nazif Bey
	25	Mahkeme-i Asliye Başkâtib Muavini Mevlüt Efendi
	50	Zabıt Kâtiplerinden Cemal Efendi
	25	Zabıt Kâtiplerinden Hasan Basri Efendi
	100	Sandık Emni Mustafa Efendi
	100	Sıhhiye Müdürü Nazım Muhiddin Bey
	50	Tahrirat Müdürü Kamil Bey
	25	Defterdar Kamil Bey
	25	Müftü Mehmet Emin Efendi

Gülner kazasında yapılan bağışlar gazetede aynen yayınlanmıştır. Gülner kazasında Müftüzade Mehmet Efendi (Altın) ve Vaiz Mustafa Efendi (Kırıt Hoca) tek seferde dörder hevayi arpa bağışlamış, aylık ise dört hevayi buğday bağışlamayı taahhüt etmiştir. Kahvehane işleten Hacı Ahmet Ali Efendi ise dükkânının bir günlük kazancını Tayyare Cemiyetine bağışlamıştır.¹⁰⁴⁰

Tablo 17 Gülner’da Tayyare Cemiyetine Yapılan Bağışlar

Defaten	Şehri	
Teberruat	Taahhüdât	
Lira	Kuruş	
10	-	Orman Muamelat Memuru Vekili Ahmet Efendi
5	-	Ekmekçi İsa Efendi
15	100	Tüccardan Tozkovanlı Hüseyin Efendi
20	200	Tüccardan Tozkovanlı Hacı Mehmed Ağa

¹⁰³⁹ Taş İli, 24 Haziran 1925, S.116, s.3-4.

¹⁰⁴⁰ Taş İli, 3 Haziran 1925, S.113, s.4.

10	25	Tüccardan Kurt Mehmet Efendi
25	-	Jandarma Kumandanı Yüzbaşı Kemal Bey
10	-	Tüccardan Kurt Abdi Efendi
5	100	Cami Şerif İmamı Mehmet Efendi
5	-	Saatçi Derviş Efendi
10	-	Tüccardan Yusuf Ziya Efendi
10	100	Zeybekzade Hasan Efendi
10	-	Tüccardan Ermenekli Osman Efendi
12	-	Tüccardan Ermenekli Durmuş Efendi
5	-	Tüccardan Tozkovanlı Molla Mehmet
15	-	Tüccardan Mirza Efendi
15	-	Mirza Efendi Şeriki Ali Efendi
5	-	Tüccardan Halil İbrahim Efendi
5	-	Tüccardan Selahaddin Efendi
5	-	Tozkovanlı Saadettin Oğlu Molla Yusuf
5	-	Bozağaçlı Tüccar Himmet Ağa
1,10	-	Kahveci Hacı Ahmet Ali Ağanın kahvesinin bir günlük hasılatı
4 Hevayi Arpa	4 Hevayi Buğday	Müftüzade Mehmet Efendi
4 Hevayi Arpa	4 Hevayi Buğday	Vaiz Mustafa Efendi

Anamur kazasında yeni kurulan Tayyare Cemiyeti derhal çalışmalarına başlayarak Tayyare İanesi için yardım toplamıştır. Cemiyetin toplamış olduğu yardım listesi gazetede aynen yayınlanmıştır. Aynı nüshada Silifke Muallimler Birliğinin ilk toplantısında yapılan bağışların listesi de yayınlanmıştır.¹⁰⁴¹

Teberruatta Bulunan Hamiyetmendan (Anamur)

Tablo 18 Anamur'da Tayyare Cemiyetine Yapılan Bağışlar

Lira	
500	Kereste Tüccarından Abdülgani Efendi
90	Kereste Tüccarından Hüseyin Niyazi Efendi
200	Hükümet Tabibi Hayrettin Bey
50	Tüccardan Gardiyan Hüseyin Ağa
50	Tüccardan Abdülkadir Efendi
50	Tahtacı Kunduracı İsmail Ağa
25	Mevlüd Efendizade Kamil Bey
30	Aksekili Hacı Hüseyin Efendi
20	Tüccardan Hacı Latifzade Mehmed Efendi

¹⁰⁴¹ Taş İli, 17 Haziran 1925, S.115, s.2-3.

20	Tüccardan Şanbaszade Abdülbaki Efendi
18	Tüccardan Hacı Veli Efendizade Bahri Efendi
10	Tüccardan Sabık Kaymakam İhsan Selim Bey
20	Tüccardan Ömer Ağazade Mehmet Efendi
10	Zerrâ'dan Giridli Ali Ağa
10	İskeleden Hurşid Efendi Mahdumu Tüccardan Mustafa Efendi
25	İbrahim Bey
20	Meclis-i Umumi Azasından Naim Efendi
7	Terzi Ermenekli Süleyman Usta
5	Tahsildar Murad Efendi
5	Kunduracı Mustafa Usta
5	Hafız Ali Efendi
5	Ahmet Tahir Efendi Vekili Umumisi Kanmaz Bey
5	Adliye Başkâtibi Ali Galip Efendi
5	Dikici Mehmet Usta
5	Bozyazı Eşrafından Hasan Paşazade Mehmet Bey
5	Gazipaşa Orman Memuru Ali Efendi
5	Kaymakam Ahmet Bey
10	Kondüktör Ratıp Bey
5	Sabık Mal Müdürüzade Reşid Efendi
4	Bakkal Hamzazade Ali Ağa
4	Bakkal Kıbrıslı Ali Dayı
20	Belediye Reisi Yusuf Efendi
2	Bekir Oğlu Hüseyin Efendi
2	Hüseyin Ağa
2	Aksekili Durmuş Usta
2	Bozyazı'da Kunduracı Ömer Usta
2	Ekmekçi İsmail Usta
2	Ermenekli Dikici Hacı Dede
2	Demirci Hasan Usta
1,50	Arnavut Dikici Süleyman Usta
1	Muhasebe-i Hususiye Memuru Ali Efendi
1	Nüfus Kâtibi Abdülrahman Efendi
1	Bakkal Bahşişli Doğan Oğlu Molla Halil
1	Aşçı Süleyman
2	Ferhenkli Ali Ağa
1	Tüccardan Abdullah Ağâh Efendi nezdinde Hasan Hüseyin
1	Hafız Ahmet Efendi
1	Aksekili Dikici Kerim Usta
1	Aksekili Dikici Hasan Usta
1	Berber Ahmet Usta
1	Nazmi Efendizade Kunduracı Vehbi Efendi
1	Aksekili Bakırcı Mustafa Usta
50 (Kuruş)	Turan Mektebi Baş Muallimi Osman Nuri Efendi

Tablo 19 Silifke Muallimler Birliği Üyelerinin Tayyare Cemiyetine Yaptığı Bağışlar

Defaten	Mahya Taahüdat		
Lira	Kuruş		
200	50		Numune Muallimlerinden Vehbi Bey
-	50		Orta Mekteb Muallimlerinden Mustafa Bey
-	50		Mahmut Şükrü Mektebi Muallimi Bahri Emin Bey
-	50		Bucaklı Mektebi Muallimi Salih Bey
-	50		Orta Mekteb Muallimlerinden Haşim Bey
-	50		Orta Mekteb Muallimlerinden Şadan Bey
-	50		Orta Mekteb Muallimlerinden Süleyman Sırrı Bey
500	-		Orta Mekteb Muallimlerinden Bahri Şakir Bey
-	50		Orta Mekteb Muallimlerinden Mehmet Emin Bey
-	50		Mahmut Şükrü Bey Mektebi Muallimlerinden Behçet Bey
-	60		Tarih Muallimi Fevzi Bey
100	100		Müdür Mazhar Bey
-	60		Müfettiş Abdi Kamil Bey
300	100		Orta Mekteb Muallimlerinden Said Bey
700	-		Riyazi Muallimi Fevzi Bey
-	50		Numune Muallimlerinden Osman Bey
-	100		Taşucu Mektebi Baş Muallimi Hilmi Bey

¹⁰⁴² Taş İli, 17 Haziran 1925, S.115, s.2-3.

Silifke Tayyare Cemiyeti halkın yardımlarına başvurmak amacıyla merkeze bağlı Çavuşbucağı ve Gülümpaşalı köyüne gitmiştir. Mezkûr köyler halkı cemiyet temsilcilerini karşılayarak ayni ve nakdi yardımda bulunmuştur.¹⁰⁴³

Gülümpaşalı Karyesinin Tayyare Cemiyetine Teberruat ve Taahüdatı

Tablo 20 Gülümpaşalı Köyü Ahalisinin Tayyare Cemiyetine Yaptığı Bağışlar

Mahya Taahüdat	Defaten Teberruat	Zehair	
Kuruş	Lira	Hevayi	
20	10		Tüccardan Ahmet Ali Kahya
	5		Tüccardan Ahmet Ali Kahya mahdumu Recep Efendi
	1		Tüccardan Ahmet Ali Kâhya mahdumu Ali Rıza Efendi
	1		Tüccardan Ahmet Ali Kâhya kerimesi Şerife Hanım
	2		Tüccardan Ahmet Ali Kâhya kerimesi Ayşe Hanım
	1		Tüccardan Ahmet Ali Kâhya kerimesi Düriye Hanım
5		8- Arpa	Hacı Çolak Oğlu Hacı Ağa
5		4- Arpa	Dimli Oğlu Mehmed Ali Ağa
		2- Arpa	Dimli Oğlu Mehmet Ali Ağa mahdumu Mehmet
		1-Arpa	Gülümpaşalı Sığır Çobanı Ali
5		6- Arpa	Hacı Alinin Süllü Ağa

¹⁰⁴³ Taş İli, 24 Haziran 1925, S.116, s.3.

	1		Koca Kahyazade Hamdi
5		2- Arpa	Hermenderek Mehmet
		5- Arpa	Hacı Ali Ağanın Tahir
5		5- Buğday	Hacı Ali Ağanın Sadık
		4- Arpa	Hacı Ali Ağanın Ailesi Ayşe Hanım
5		5-Arpa	Koca Kâhya Oğlu Mehmet
		5- Arpa	Koca Kâhya Oğlu Ali Rıza
5		5-Arpa	Mehmet Ali Oğlu Bekçi Mehmet Ali
5		5- Arpa	Muhtar Şükrü Ağa
		2- Arpa	Muhtar Şükrü Ağa mahdumu Mehmet Ali
5		4- Arpa	Halil Koca Oğlu Molla Ahmet
		1-Arpa	Halil Koca Oğlu Mustafa
		2- Arpa	Kıbrıslı Hüseyin Ağa
5		4- Arpa	Dimli Oğlu Hüseyin
		1-Arpa	Dimli Oğlu Hüseyin mahdumu Abdulrahman
5		5- Arpa	Haldan Veli Oğlu Mükremin
		2- Arpa	Haldan Veli Oğlu Mükremin Validesi Ayşe
5		4- Arpa	Topal Mustafa Oğlu Hacı
5		1-Arpa	Mustafa Efendi Oğlu Hacı Mehmet
		2-Arpa	Karaçivi Oğlu Durmuş
	2		Koca Kâhya Zevcesi Durdu Hanım

		2-Arpa	Enište Mehmet
		1-Arpa	Mucan Oğlu Mehmet
		4- Arpa	Haldan Oğlu Emin mahdumu Mehmet Emin
		2-Arpa	Durmuş Oğlu Ali
		1-Arpa	Molla Mahmud Oğlu Veli
		1-Arpa	Durmuş Oğlu Osman
		2-Arpa	Yusuf Kerimesi Şerife, Fatma, Hürü, Ayşe
		4-Arpa	Ahmet Ali Kâhya biraderi müteveffa Süleyman Ağa Mahdumları Mehmet ve Rıfat
		2 Tas- Arpa	Çolak Cennet (Eli ve Ayağı Çolak)

Çavuşbucağı köyünde toplanan yardımın listesi gazetenin 117 sayılı nüshasında yayınlanmıştır.¹⁰⁴⁴

Çavuşbucağı Karyesinin Tayyare Cemiyetine Teberruat ve Taahhüdât

Tablo 21 Çavuşbucağı Köyü Ahalisinin Tayyare Cemiyetine Yaptığı Bağışlar

Mahya Taahhüdât	Defaten Teberruat	Zehair	
Kuruş	Lira	Hevayi	
20		8-Buğday	Yahya Kahya
10	6	-	Akıcı Ağa
-	-	-	Akıcı Ağa ailesi Teslime Hanım
5	-	4-Buğday	Işıkli oğlu Halil Ağa
5	-	1-Arpa	İbrahim oğlu Mustafa
5	-	4-Arpa	Süleyman oğlu Mustafa
5	-	1-Buğday	Yahya Kahya mahdumu İsmail
10	-	8-Arpa	Kapudan Hasan Ağa
10	-	4-Arpa	Mehmet oğlu Hasan
5	-	2-Arpa	Ahmet Çavuş oğlu Durali
10	-	4-Arpa	Abdülbaki oğlu Hasan

¹⁰⁴⁴ Taş İli, 8 Temmuz 1925, S.117, s.3.

10	2	-	Ahmet oğlu Hacı Süleyman
5	-	2-Arpa	Kasap Alinin Şeyh Ali Efendi
-	-	6-Arpa	İsmail Çavuş Oğlu Ali
-	-	4-Arpa	İmam oğlu Mustafa
-	-	8-Arpa	Işıklı Süleyman Oğlu Ali Ağa
-	-	6-Arpa	Ali Dede oğlu Mustafa Ağa
-	-	4-Arpa	Hüseyin oğlu Mehmet
-	-	4-Arpa	Durmuş Ali oğlu Mehmet
-	-	4-Arpa	Abdülvahab oğlu Hamdi
-	25	-	Yahya Kahya ailesi Feride Hanım
-	25	-	Işıklı Halil Ailesi Emine Hanım
-	25	-	Emine Hanım Validesi Meryem
-	50	-	Hacı Süleyman Ağa Ailesi Gülsüm Hanım
-	50	-	Hasan Kapudan Kerimesi Elif Hanım
5	-	4-Arpa	Abdulrahman oğlu Berber Mustafa

Yardım toplanan köylerden bir diğeri Tozara köyüdür. Tozara köyüne ait yardım listesi gazetenin 119 sayılı nüshasında yayınlanmıştır.¹⁰⁴⁵

Tablo 22 Tozara Köyü Ahalisinin Tayyare Cemiyetine Yaptığı Bağışlar

Defaten Teberruat	Mahya Taahhüdât	
Havayi	Guruş	Esami
Arpa 12	5	Muhtar Halil İbrahim Efendi
Arpa 16	5	Hacı Ali Ağa oğlu Hacı Halim
Arpa 10	5	Molla Mehmet
Arpa 4	5	Hüseyin Ağa
Buğday 4	-	Hüseyin Ağa
6	5	Hasan Kâhya
4	5	Tekaüd Mehmed Ağa
5	5	Koca Ömer oğlu İbrahim
2	5	Anamurlu Halil Ağa
20	5	İsa Çocuğun Mustafa
20	5	Hasan oğlu Hamdi
4	5	Kız Nebi
4	5	Topcunun Durali
4	5	Ebe Karı
1	5	Adalı Halil Ağa
Buğday 2	5	Tekaüd oğlu Hacı Ahmmet
2	5	Hurşid oğlu İbrahim
4	5	Molla Hasan
4	5	Fenarcı Süleyman

¹⁰⁴⁵ Taş İli, 22 Temmuz 1925, S.119, s.3

Gazetede yayınlanan son liste Mağara nahiyesinde toplanan yardımlara dairdir. Liste, 121 sayılı nüshada yayınlanmıştır.¹⁰⁴⁶

Tablo 23 Mağara Nahiyesi Ahalisinin Tayyare Cemiyetine Yaptığı Bağışlar

	Guruş
Kayserili Osman Efendi	250
Ovacık Karyesi'nden Işıl Ali	100
Ovacık Karyesi'nden Topdan Çavuş	50
Demircili Bey Musa Oğlu Musa	50
Demircili Onbaşı Oğlu İlyas	50
Mağaralı Mahmud Hoca	100
Mağara Muhtarı Süleyman Çavuş	100
Mağaralı Mustafa Efendi	100
Mağaralı Hasan Çavuş	100
Mağarada Kayserili Mehmet	100
Mersinli Hacı Mehmed	500
Mağaradan Değirmenci Osman Çavuş	340
Karadedeli Emin Efendi	100
Niğdeli Bekir Efendi	200
Dersaadetli Nail Efendi	50
Kürt Osman Ağa	50
Kayserili Recep Efendi	20
Kürt Hasan Ağa	100
Oluklu Tahir Efendi	300
Köşker Mehmet Çavuş	50
Ali Efendizade Musa Efendi	100
Mağaralı Kadir Kahya	100
Boyacı Süleyman Efendi	50
Kayserili Ali Efendi	50
Çöküş Mahmud	100
Zuba Oğlu Abdullah Ağa	100
Mağaralı Hacı Ali	50
Oluklu Osman Kahya Oğlu Mehmet	100
Susuz'lukdan Hacı Kahya Oğlu Yusuf	100
Kürt Nadir Efendi	250
Nahiye Müdürü Hüseyin Rıza Bey	50
Mahdumu Necati Efendi	
Ahmed Ağazade Şahabeddin Efendi	50

Yayınlanan bu son liste ile birlikte İçel'de Tayyare Cemiyeti namına öğretmenlerin faaliyetine dair haberlere kadar uzun süre yardım listesi ve haberi yer almamaktadır. Öğretmenlerin faaliyeti 1927 yılı Mayıs ayındadır. “Bir Muallimin Vatani Hidmeti”¹⁰⁴⁷ başlığıyla yayınlanan haberde Silifke'nin Çatak köyünde ve Mut kazasının Kürkçü karyesi okullarında Tayyare Cemiyetine yapılan yardımlar duyurulmuştur. Çatak köyü muallimi Ali Rıza Efendi köy okulunda Tayyare Cemiyeti adına bir müsamere düzenlemiştir. Müsamerede 950 kuruş nakdi, 23 hevayi buğday ve 13 hevayi çavdar, altı baş keçi aynı olarak bağışlanmıştır. 950 kuruş Silifke Tayyare Cemiyetine teslim edilmiş, aynı yardımların

¹⁰⁴⁶ **Taş İli**, 5 Ağustos 1925, S.121, s.4.

¹⁰⁴⁷ **Taş İli**, 27 Mayıs 1927, S.207, s.2.

ise satış işlemlerine başlanmıştır. Taş İli gazetesi diğer köylere örnek olacak köy halkını alkışlamakta ve İhtiyat Zabitlerinden Muallim Ali Rıza Efendi'ye cemiyet adına teşekkür etmektedir.

Mut kazasının Kürkçü köyünde ise öğrencilerin marifetiyle Tayyare Cemiyeti menfaatine müsamere verilmiştir. Müsamerede beşinci sınıf öğrencilerinden Ali Hoca Oğlu Ali Efendi ve annesi Fatma Hanım'ın fedakârane gayretleri görülmüştür. Müsamerede toplam 3633 kuruş bağışta bulunulmuştur. Bu meblağ makbuz mukabilinde Mut Tayyare Cemiyetine teslim edilmiştir. Gazete müsamerede hizmetleri bulunan Kürkçü köyü öğretmeni Hüseyin Hilmi Bey'e, köy halkına ve bilhassa öğrencilere cemiyet adına teşekkür etmektedir.

Taş İli gazetesinde yayınlanan yardım listeleri dikkate alındığında İçel halkı vilayet namına bir uçak almak amacıyla toplanan yardımlara yediden yetmişe yoğun ilgi göstermiştir. İçel halkı sadece yardımlara katılmakla kalmamış cemiyet namına gerçekleşen Tayyare Piyangosu'na da ilgi göstermiştir.

10.2.6. İçel'de Tayyare Piyangosu

Tayyare Cemiyetinin kaynaklarından birinin de piyango çekilişi olduğunu belirtmiştik. Tayyare Piyangosu biletleri Silifke'de satışa sunulmaya başlanması haber olarak yayınlanmıştır. 15 Eylül 1925 tarihinde düzenlenecek olan çekilişin biletleri Silifke'de köprü civarında Tüccar Nuri Bey'in mağazasında satılmaya başlanmıştır. Taş İli gazetesi vatandaşların birer bilet alarak şanslarını denemeleri bu suretle Tayyare Cemiyetine destek olmalarını rica etmektedir.¹⁰⁴⁸

Gazete 1925 yılı Kanunuevvel'inde ilk çıkan nüshasında "Tayyare Piyangosu Talimatnamesinden Bazı Mevad"¹⁰⁴⁹ başlığıyla piyangoya hususunda halkı bilgilendirmiştir. Üç ayda bir çekilecek olan piyango'nun 1925 yılı üçüncü çekilişi 15 Kanunuevvel 1925 tarihidir. Talimatnameye göre piyango isabet edildiği halde doksan gün içerisinde bankalara sunulmayan biletler Tayyare Cemiyeti adına irad olarak kaydedileceği belirtilmektedir. Maddelerin sonuna ise talimatnameden bağımsız olarak "kazanan 500 Türk Lirası alır ve vatanına hizmet eder"¹⁰⁵⁰ cümlesi yer almıştır.

¹⁰⁴⁸ Taş İli, 12 Ağustos 1925, S.123, s.3.

¹⁰⁴⁹ Taş İli, 9 Kanunuevvel 1925, S.138, s.3.

¹⁰⁵⁰ Taş İli, 9 Kanunuevvel 1925, S.138, s.3.

Tayyare Piyangosunun 1926 yılı birinci çekilişı 19 Nisan'da gerçekleşecektir. "Talîi Yavuz Olanlar"¹⁰⁵¹ başlığıyla yayınlanan haberde İçel'de biletlerin satışına ve piyangoya dair detaylara yer verilmiştir. İlk çekilişe ait biletler mart ayında İçel vilayetine gelmiştir. 1926 yılı ilk çekiliş biletleri bu sefer herhangi bir dükkânda değil Silifke Tayyare Cemiyeti Muhasib-i Mesulü Hamdi Bey tarafından satılmaktadır. Gazete, Tayyare Cemiyetine yardımı vatani bir vazife olarak görmekte ve her vatandaşın birer tane bilet almasının vatani vazifenin gereğinden olduğunu ifade etmektedir. Piyangonun nasıl çekileceğine ve ödülün nasıl pay edileceğine dair bilgi verilerek ödül miktarı tablo halinde verilmiştir.¹⁰⁵²

1926 yılının ilk çekilişinde İçel vilayetine 43001 ila 43300 arası ve 13901 numaradan 13950 numaraya kadar biletler gelmiştir. 19 Nisan 1926 tarihinde yapılan ilk çekilişte İçel vilayetinde bilet alan vatandaşların bazısına piyango isabet ettiği Taş İli gazetesinden duyurulmuştur:

43186 numaraya ikiyüz lira Ayaş nahiyesine ve 43296 numaraya yüz lira merkeze ve 43266 numeroya kırk lira Yağda'ya mütebaki 43105 ve 43118 ve 43120 merkeze 43126 Ayaş'a 43133 nüfus müdürü Hacı Osman Bey'e ve 43117 ve 43238, 43247 ve 4326 numaralara Yağda'ya olmak üzere yirmibeşer lira isabet etmiştir.¹⁰⁵³

Gazetenin 17 Mart 1926 tarihli nüshasında Türk Tayyare Cemiyeti Müdüriyeti'nden gelen birinci çekilişin ne suretle gerçekleşeceğine dair tamimi aynen yayınlanmıştır. Tamimde piyangoya yoğun katılım beklendiği ifade edilmekte son maddede ise şubelere reklam çağrısında bulunmaktadır:

Şu halde en mühim husus piyangonun halka manevi istifadesinden başka maddi istifadesini de anlatmak teşkil etmektedir. Müdüriyet sinemalarla, gazetelerle ve suver-i saire ile reklamlara çok ehemmiyet atfetmekte olduğundan muhterem Tayyare Cemiyeti Şuabatının bu hususta kendi mıntıklarında telkinat-ı lazımede bulunmalarını Tayyare Cemiyetinin menfaati namına arz eylemeyi bir vecibe ad eyler ve hürmetlerinizi arz eyleriz.¹⁰⁵⁴

Taş İli gazetesi bütün gazetelerin Tayyare Piyangosu hakkında yazdığını, kendilerinin de halkı bu konuda aydınlatmak istediklerini ifade ederek "Kapınızı Çalan Serveti Kovmayınız, Para Yolunuzun Üstündedir"¹⁰⁵⁵ başlıklı haberle piyango hakkında tanıtımda bulunmuştur. Haberde son çekilişte ikramiyenin 400.000 lira olduğu, bu ikramiyenin verilen paranın yarısını kazanamamış olan numaralar arasında pay edileceği belirtilmiştir. Vatandaşları teşvik etmek üzere "Bütün hayat müddetince refahınızı ister misiniz? Ailenizle Mesut bir hayat temin etmek ister misiniz? Bizzat bir eve malik olmak ister misiniz? Günde beş kuruş

¹⁰⁵¹ Taş İli, 10 Mart 1926, S.150, s.1-2.

¹⁰⁵² Taş İli, 10 Mart 1926, S.150, s.2.

¹⁰⁵³ Taş İli, 5 Mayıs 1926, S.158, s.2.

¹⁰⁵⁴ Taş İli, 17 Mart 1926, S.151, s.4.

¹⁰⁵⁵ Taş İli, 4 Ağustos 1926, S.166, s.3.

iktisat ederek bir bilet alınız. Para yolunuzun üstündedir (fırsatı kaçırmayınız) kapınızı çalan serveti kovmayınız.” gibi ifadeler kullanılmıştır.¹⁰⁵⁶

10.2.7. Tayyare Cemiyetine Yardım Yapılmasına Yönelik Teşvik Edici Yayınlar

Halkın hava kuvvetinin önemini kavratmak ve Tayyare Cemiyetine desteğini sağlamak amacıyla Taş İli gazetesi hem ulusal matbuattan iktibas ettiği yazıları hem de İçel vilayetindeki görevlilerin yazmış olduğu yazıları sayfalarına taşımıştır. Yazılar haricinde tayyarenin önemine dair şiir ve hikâye gibi edebi metinler de yayınlanmıştır. Ayrıca gazete 17 Haziran 1925 tarihli nüshasının ilk sayfasının en alt kısmına haberlerden bağımsız, büyük ve koyu harflerle Tayyare Cemiyetine yardım çağrısında bulunulan; “Göklere hakim olan bir millet daima hür ve korkusuz yaşar. Tayyare için teberruatta bulunmak küçük, büyük, fakir, erkek, kadın her Türk’ün hayat borcudur”¹⁰⁵⁷ cümlesini yayınlamıştır.

Bu yazılardan biri Köy Hocası’ndan alınan “Türk Tayyare Cemiyeti”¹⁰⁵⁸ başlıklı yazıdır. Yazı çok uzun olduğu için iki parça halinde peş peşe iki nüshada yayınlanmıştır. Vahit Bey yazısında savaş tarzlarının kılıç-mızraktan uçak ve gemilere nasıl evrildiğinden bahsederek tayyarenin dönemine göre insanı hayrete düşüren maharetlerini sayıp döker. Tayyarenin her türlü icadın önüne geçtiğini ve devletlerin artık ordusunu uçaklarla donattığını belirtir.¹⁰⁵⁹ Yazının devamında uçağın savaş esnasında geminin ve ordunun varamadığı noktalara kolaylıkla ulaşarak işini gördüğünü ve tayyare karşısına tayyare ile çıkılmadıkça ona hiçbir kahramanlığın sökmediğini, tayyare olmadıkça herhangi bir saldırıda ne malda ne canda hayır kalacağını ifade ederek ülkenin nasıl tayyare sahibi olması için yapılması gerekeni sıralar. Bu hususta halkı teşvik etmek için yurt genelinde yapılan bağışları örnek gösteren yazar halka felaket başa gelmeden önlem almanın mühim olduğunu belirterek karınca kararınca her vatandaşın taşın altına elini koymasını rica etmekte ve halkın nasıl yardımda bulunabileceğine dair yollar sunmaktadır;

Sakın: biz fakiriz, yoksuluz. Ne yapabiliriz demeyin! Karınca, kararınca Siz de halinize göre çalışın. Az çok bir para verip herkesten geri kalmamaya gayret edin. Birden veremezseniz aydan aya bir şey verin paranız yoksa zahire verin, tütün verin. Sizin oralarda ne varsa ne çıkarsa ondan verin hiç olmazsa bari el birliğiyle bir yer sürüp ekin, biçin. O yerin mahsulünü götürüp verin. İnsan hiçbir şey yapamasa, adam başına iki üç yük odun da mı yapamaz? Parası olmayanlar her ay birkaç yük odun satıp parasını verse dünya kadar para tutar bunu kadınlar çocuklar bile yapar. El verir ki insanın içinden gelsin.

¹⁰⁵⁶ Taş İli, 4 Ağustos 1926, S.166, s.3.

¹⁰⁵⁷ Taş İli, 17 Haziran 1925, S.115,s.1.

¹⁰⁵⁸ Taş İli, 6 Mayıs 1925, S.109, s.2; Taş İli, 13 Mayıs 1925, S.110, s.3-4.

¹⁰⁵⁹ Taş İli, 6 Mayıs 1925, S.109, s.2-3.

...Vakti hali yerinde olanlar keselerine davranıp verebileceklerini versinler eli yufka olanlar da imece ile bir yer ekip biçip boyunlarının borcunu ödesinler. Bunu yapamayanlarda dediğim gibi odun yapıp satsınlar parasını Tayyare Cemiyeti şubesine versinler. Henüz şube açılmayan yerlerde de götürüp hükümete teslim etsinler. Azdır, çoktur diye sıkılmasınlar. Efendiler, ağabeyler! Bizim de elimizden bu kadarlık geldi. Bununla o tayyarelere anca bir vidacağız alırsınız>> diye özür dilesinler. Dişimizden tırnağımızdan her ay böyle getirip vereceğiz desinler.

İşte ağalar! Eğer bizim kadınıımız, erkeğimiz büyüğümüz küçüğümüz hep böyle yaparsa, hep hep birden bu yolu tutarsa Evelallah hiçbir zaman biz bunalmayız. Bu tayyare kavgasında da asla başkalarından geri kalmayız! Bizim de birçok tayyare donanmalarımız olur. Bizim de gökyüzünde çarpışacak kahramanlarımız bulunur. O zaman kimse bize fena gözle bakamaz! O vakit kimse bizim için fena fikirde bulunamaz.¹⁰⁶⁰

Yine “Köy Hocası”ndan Vahit imzasıyla alınan yazı Tayyare Cemiyetine yardım çağrısında bulunmaktadır. Çok uzun olan bu yazı da iki parça halinde yayınlanmıştır. Vahit Bey milletin tayyare için canı gönülden çalıştığını ve Cemiyetin bir ay içinde şube sayısının 140’a ulaştığını belirtmektedir. Vahit Bey’in yazısı ülke genelinde cemiyete yapılan yardımlar hakkında bilgi verirken para yardımı haricinde tayyare almayı söz veren kurumlar ve şehirler olduğunu hatta Ceyhan’ın beş tayyare alma hedefinin olduğunu belirtmektedir.¹⁰⁶¹ Yazının devamında bunlardan başka Maçka’da okul öğrencilerinin gündeliklerinden artırdıkları meblağı az çok demeyip Tayyare Cemiyetine bağışlamış olduğunu belirterek ahaliye yardım çağrısında bulunmaktadır;

İşte ağalar; Bu çocukların işi size bir örnek olsun. Siz de böyle yapın! Benim vereceğim paradan ne olur demeyip hemen bütün köylü birlik olun. Gönünüzden ne koparsa top edip hep bir araya koyun. Az çok ne tutarsa götürüp teslim edin. Eğer verecek paramız yoksa zahire verin, tütün verin; sizin köyünüzden ne çıkarsa ondan verin. O da para demektir.¹⁰⁶²

Yardımların sadece parayla olmayacağını Manisa’nın Nif ahalisinin hasat ettiği üzümün her okkasından yirmi para vermeyi taahhüt ettiğini yardım etmek isteyen köylülerin ister ürettikleri mahsulden dahi bağış yapabileceklerini belirtmektedir. Köylülerin el ele verip Tayyare Cemiyetine yardım işini üstlenmeleri ve edecekleri yardımı herkese örnek olması için âleme ilan etmelerini isteyerek yazısını bitirir.

Hiçbir şey yapamazsanız; her ay bir yük oduncağız olsun kesemez misiniz? Az çok her neyse götürüp parasını vermez misiniz? Kadınlarınız tayyare için üç beş tavuk fazla yatırıp fazla yavru alamazlar mı? Bunların piliçlerini, yumurtalarını olsun para yapıp gönderemezler mi? Hiç olmazsa bir çorap göremezler mi, ya bir peşkir dokuyamazlar mı?

Adam vallahi insan dilenci olsa yine çıkarır her ay azdan az; beş kuruşuk verir. Ben en iyi yufka olanların her ay adam başına kırk paracık vermelerine razıyım. Elverir ki içlerinden, gönüllerinden gelsin ve arkası gelmeksizin her ay verilsin. Bu da büyük bir ianedir. Hem de çocukların bile yapabileceği bir şeydir.

Eğer ben sözlerimde haksızsam söyleyin, bana haksızsın deyin! Lakin eğer haklı isem sizde; insaf edip benim dediğime gelin! Dargın, barışık bütün köylü hep bir olup baş başa verin! Biz

¹⁰⁶⁰ Taş İli, 13 Mayıs 1925, S.110, s.4.

¹⁰⁶¹ Taş İli, 10 Haziran 1925, S.114, s.1-2.

¹⁰⁶² Taş İli, 17 Haziran 1925, S.115, s.1.

bu iş için ne yapabiliriz diye düşünün taşının, konuşun görüşün, bir şeye karar verin! Sonra ne yapmak lazım geliyorsa öylece yapın! Yaptığınızı, yapacağınızı da âleme ilan edin.¹⁰⁶³

Tayyare Cemiyetine yardım ile ilgili bir başka yazı “Tayyare Cemiyetlerimize Çekinmeyelim ve Verelim”¹⁰⁶⁴ başlığıyla Gülnar kazasından İstiklal Harbi Gönüllülerinden Mustafa Rahmi¹⁰⁶⁵ tarafından kaleme alınmıştır. Sulh ve sükûn için kuvvetin gerektiğini, fenni ve iktisadi terakki, refah ve saadetin kuvvete bağlı olduğunu; Türklerin kimsenin toprağında gözü olmadığını fakat yabancıların Türkiye üzerinde gözü olmadığını teminatı bulunmadığını bu sebeple İnönü, Sakarya, Dumlupınar’da tepede dolaşan bir anda Genç Dağlarına çıkarak Türk bayrağını dalgalandıran tayyarelerin önemli olduğunu vurgular. Tayyare donanmasını güçlendirme emeliyle kurulmuş olan Tayyare Cemiyetinin İçel’de de teşekkül ettiğini ve İçel ismiyle bir tayyare almak için vatansever İçel halkından yardım beklediğini belirterek halka yardım çağrısında bulunarak yardıma koşarken vatandaşların birbiriyle yarış içerisinde olması ve çekinmeden yardımda bulunmasını istemektedir.

Komşu vilayetlerimizde tayyare ianesi için kahraman milletimiz müsabakaya girmiştir. Tüccarlarımız, fabrikatörlerimiz, çiftçilerimiz, memurlarımız, genç mekteplilerimiz, kadınlarımız, Mini minilerimiz yardım için koşuyor, bir lahzada binlerce lira teberruat vukuu buluyor.

Sıra bizlerdedir. Vaziyeti tabiiye icabatı vilayetimiz ziraat memleketidir. Bu seneki hasılatımız Cenabı Hakk'ın lütfuyla fazladır. Cumhuriyet-i âdilemiz kan damarlarımızı sömüren Aşar'ı üzerimizden atmıştır. Bu seneki Aşarımızın dörtrte birini Tayyare Cemiyetine teberru edersek iki sene zarfında İçel'imizin tayyare filosunu sevgili vilayetimizin âfâkında görürüz.

Dağlık ve taşlık olan arazimizde kazma ile daha çalışmağa mecbur olduğumuzdan makine seslerinden mahrumuz. Âfâkımızdaki tayyare makinelerimizin seslerini duydukça tarla ve bahçemizde de makine seslerine kavuşmak için büyük bir şevk ve hevesle çalışacağız.

Yekdiğerimize, evlatlarımıza, talebelerimize tayyarelerimizin edeceği hizmetlerden, vatani borçlarımızın kutsiyetinden her an telkinatta bulunalım. Vatani düşünmekte ve onu sevmekte birbirimizle müsabaka edelim. Ona olan aşkımızı ilan edelim. Yurdumuza, halkımıza menfaatli milli eğlenceler, müsamereler tertip edelim.¹⁰⁶⁶

Gazete sadece bu yazılarla yetinmemiş ve yurt genelinde tayyareye isim verme çalışmalarına dair haberleri de paylaşarak İçel halkını yardım çalışmalarında isteğini tezyit etmeyi amaçlamıştır. Bu hususta komşu vilayetlerden olan Adana’nın araba ve otomobilcilerinin kendi adlarına tayyare almak için on bin kûsur, Hızırlı köyü adına tayyare almak isteyen köylülerin yardımlarının 11.000 lirayı bulduğunu, Nefs-i Adana’nın toplam bağış miktarının ise 220.000 lirayı bulmuştur. Ayrıca İzmir’den gelen bir telgrafa göre Adana, İzmir ve İstanbul şehirlerinden hangisinin bağışlarda birinciliği alacağına dair müşterek bahis açıldığı

¹⁰⁶³ Taş İli, 17 Haziran 1925, S.115, s.1-2.

¹⁰⁶⁴ Taş İli, 10 Haziran 1925, S.114, s.2.

¹⁰⁶⁵ Cihat Yıldırım. “Erken Cumhuriyet Dönemi’nde Türk Havacılığının Gelişimi ve İçel’de Türk Tayyare Cemiyeti’ne Yapılan Yardım ve Bağışlar”,160.

¹⁰⁶⁶ Taş İli, 10 Haziran 1925, S.114, s.2.

belirtilmektedir.¹⁰⁶⁷ Anadolu Ajansı'ndan alınan "Tayyare Teberruatı"¹⁰⁶⁸ başlıklı haberde ise; Avanos, Gezende, Susurluk, Suruç kazalarıyla Elivende nahiyesinin birer tayyare alacakları, Viranşehir'in ise ikinci bir tayyare almaya girişmiş olduğu belirtilmektedir. Ayrıca Balıkesir 38.000 lira taahhüt etmesinin yanı sıra tütün ve afyonun okkasından bir kuruş vermeye kara vermiştir.

"Muhterem Halkımıza"¹⁰⁶⁹ başlığıyla yayınlanan haberde ise Ceyhanlıların vilayetlerinin ismini havi ve silahlarla donatılmış 300 beygir gücünde bir tayyare aldıkları haber verilerek İçel namıyla bir tayyare için vatandaşlara seslenilmiştir: "Muhterem İçel halkının teberruatıyla da kanatlarında (İçel) yazılı bir tayyarenin ufkumuzda cevelanını yakında görebilmek için azamiyi fedakârlık ve hamiyetlerini bekleriz."¹⁰⁷⁰

Gazete Tayyare Cemiyetine yardım konusunda yayınlarını aralıksız sürdürmüştür. Ayrıca Tayyare Cemiyetinin yayın organı olan Tayyare Mecmuası'nın 3. nüshasının yayınlanmış olduğu haberinde ahaliyi mecmuaya abone olmaya davet etmiştir.¹⁰⁷¹ Tayyare Mecmuası'nın yayın hayatına başlamasıyla bu dergiden de yardımlara teşvik edici bazı yazılar alınmıştır. Bu yazılardan biri "Kara ve Deniz Tayyarelerinin Vazifeleri Karşısında Türk Tayyare Cemiyeti"¹⁰⁷² başlıklı tayyarelerin harp sahasında ne derece önemli bir güç olduğu vurgulanan yazıdır. Harp sahasında feci sonuçlara uğramak istemeyen milletlerin tayyareye sahip olmasının gerekliliği ifade edilirken her devletin bütçesini aşan bu işin yalnız dışardan tayyare ithal etmekle mümkün olmadığını altı çizilmiştir.

Bundan dolayı mutlaka memlekete tayyare fen ve sanayiinin tesis ve inkişafı [tayyare ve motor fabrikaları vücuda getirilmesi, seyrüsefer havaî postaları tesisi, muhtelif şubât-ı devlette tayyareden istifadeyi ilh...] ve sonra seferde bu fen ve sanayi muntazam seferberliğini bir an evvel temin etmek bugünkü şerait-i fenniye dahilinde müdafaa-i memleket için artık gayri kabil ihmal farîzadır.

Tayyare seferberliği: vakt-i hazırda ancak ilk harekât-ı harbiyeye lüzumu olan malzeme ve eşhas elde bulundurulur. Hâlbuki mustetil tayyarelerin evsaf ve havâssı ancak mütemadi tetkikat-ı fenniyeve tatbikat sînâ'îye ile keşf ve tayin etmek mümkün olacaktır. Şüphesiz ki bu tetkikat ve tatbikat içinde bir kere her şeyden evvel millî tayyare sanayiinin vücuda gelmesi şarttır. [Yoksa yalnız Avrupa'dan tayyare satın almakla ancak bir dereceye kadar vakt-i hazır ihtiyacı temin olunabilir] Bu da kâfi değildir. Seferde müdafaa-i memleketin icap ettireceği tayyare kuvvetlerini, tayyare terakkiyat ve ihtirâatını mütemadiyen ikmal ve takviye edebilmek için daha vakt-i haza millî sanayimizin seferberliğini pek ince derin bir surette ihzâr etmek ve hazırlamak zarureti vardır. Bu işin ne kadar muğlak ve müşkül olduğunu harb-i umumide az çok seferberlik meselelerine temas edenler bilir.¹⁰⁷³

¹⁰⁶⁷ Taş İli, 17 Haziran 1925, S.115, s.3.

¹⁰⁶⁸ Taş İli, 5 Ağustos 1925, S.121, s.2.

¹⁰⁶⁹ Taş İli, 17 Haziran 1925, S.115, s.4.

¹⁰⁷⁰ Taş İli, 17 Haziran 1925, S.115, s.4.

¹⁰⁷¹ Taş İli, 5 Ağustos 1925, S.121, s.2.

¹⁰⁷² Taş İli, 29 Temmuz 1925, S.120, s.1.

¹⁰⁷³ Taş İli, 29 Temmuz 1925, S.120, s.1.

Tayyare Cemiyeti yardım teşviklerinde sadece vatandaşlara yönelmemiş vatandaşlar üzerinde büyük etkisi olan müderris, muallimlere ve Türk gençliğinin temsilcisi mahiyetinde olan Türk sporcularına da Tayyare Cemiyetine destek olma çağrısında bulunmuştur. Türk Tayyare Cemiyeti Reisi ve Rize Mebusu Ahmet Fuat Bey Türk sporcularına çağrısı Taş İli gazetesinde de yayınlanmıştır. Ahmet Bey cemiyetin hava kuvveti için çalışmakta iken Türk milletinin maddi ve manevi gücüne dayanmayı emel edinmiş olduğunu cemiyetin halka dayanmayan hiçbirşeyin varlık gösteremeyeceği fikrinde olduğundan bu cihet üzerine çalıştığını ifade etmektedir. Türk sporcularının milli kudret kaynaklarından olduğunu, sporcuların fikri ve bedeni gelişme için göstermiş oldukları çalışmayla vatan savunması arasında sıkı ilişki olduğunu belirterek bu uğurda Türk sporcularına düşen görevi hatırlatmakta ve onları Türk semalarının yegâne bekçisi olmak için hazırlanmaya davet etmektedir.

Bir taraftan bünyenizi kuvvetli ve ruhunuzu en kati bir iradetle en korkunç kararlara müsait olacak derecede kudretli yapmaya çalışırken, o bir taraftan bünyevi ve ruhi kabiliyetinizi göstermek imkânını size hazırlamak Türk tayyareciliğinin terakki ve inkişafına uğraşmalısınız. Bu itibar ile bugünkü vazifeniz, herkesi Türk tayyareciliğine maddeten yardım etmeye sevk ve Türk tayyareciliğini yüksek bir gaye halinde herkese telkin eylemektir. Nasıl, siz herhangi bir tehlike karşısında; hariçten hiçbir yardım beklemezsiniz sırf kendi bileğinize, vücudunuzun kuvvetine, azim ve idareniz ve seciyenize istinat ederseniz, Türk tayyareciliği bütün aletlerini ve bütün levazımını bizzat hazırlayabilecek bir hale gelmeli, yani Türk tayyareciliği Türk fabrikalarına, Türk sınaına istinat etmelidir. O gün ki hain bir düşman tayyaresi Türk semalarını lekelemeye cüret eder, işte o gün siz, ateşten bir kartal gibi hamle ederek, düşmanı ateşe ve kana boğacaksınız.¹⁰⁷⁴

Ahmet Fuat Bey'in ikinci çağrısı ise Türk milletinin gelecek nesillerinin mimarı olan Türk müderris ve muallimlerinedir. Ahmet Bey halkın fikri ve terbiyevi hayatı üzerinde aydınların önemli bir etkisi olduğundan ve tayyarenin günümüzde yıkıcı bir savaş aleti haline geldiğinden Türk milletinin çağa ayak uydurması gerektiğini ifade eder. Türk milletinin çağdaşlaşma yolunda muallimlerin bu yolda halkı aydınlatma görevi olduğunu belirterek muallimlerin Türk Tayyare sanayinin kurulmasında sadece okullarda değil her yerde telkinlerde bulunmalarını ister. "Türk tayyareciliğinin terakki ettirilmesi fikri sade mektep muhitine inhisar etmemeli, bu temas ettiğiniz halk tabakasında sirayet etmeli ve bütün Türk muhiti için umumi ve müşterek bir gaye haline gelmelidir. Sizin kıymetdar mesainizden beklediğimiz budur."¹⁰⁷⁵

Tayyare Cemiyetine yapılan yardımları artırmak amacıyla gazetede yayınlanan yazılardan biri de H.B imzasıyla yayınlanan "Alt ve Üst Meselesi" başlıklı yazıdır. Yazıda günümüzde

¹⁰⁷⁴ Taş İli, 28 Nisan 1926, S.157, s.1.

¹⁰⁷⁵ Taş İli, 5 Mayıs 1926, S.158, s.2.

de görmekte olduğumuz ölen kişi oruç, namaz gibi dini vecibelerini yerine getirmemişse bundan olan borçların hesab edilerek maddi yardımlar yapılmasıdır. Yazıda imamın bir şahıs ölür ölmez gelip onun dini borcu karşılığında hayır işlemek için maddi talepte bulunması eleştirilmekte ve buna modern bir usul önerilmektedir;

Bu meselenin hali için ben yeni bir usulü buldum ki herkesçe kolaylıkla anlaşılabilir suhuletle hal olunabilir kanaatindeyim. Mesela: Yine yukarıdaki meseleyi bu usul ile halletmek için cenaze vuku bulur bulmaz derhal heyet-i ihtiyariye mezkûr eve gidip hocanın sorduğu suallere verilen malumatı tespit ettikten sonra Tayyare Cemiyeti teberruatına kayd eder etmez mesele suhuletle halledilmiş olur.¹⁰⁷⁶

Yazar, önceden yapılmakta olan eski usulün hususi olduğu hocanın ve onun bunun cebine gittiği belirterek modern usulün ise umumi olduğunu ve umumi neticeler doğurduğunu ileri sürerek bu usul uygulandığı takdirde umumi sonucun nasıl olacağını yazısının sonunda belirtmektedir. “Bu usul-ü hal tatbik edilecek olursa her vilayette yalnız ölümler senede birkaç tayyare alarak onların pervaz edeceği semada kanatları o nezih ruhları okşar evlatları onların ruhuna fatihalar ithaf ederek alt ve üst meselesi müfit neticelerle halledilmiş olur.”¹⁰⁷⁷

Gazetenin tayyare ianesine teşvik hususunda bu sefer makalelerden farklı olarak Malatya gazetesinden aldığı Necip imzalı “Tayyare Mabedi”¹⁰⁷⁸ başlıklı hikâyeyi yayınlamıştır. Hikâyenin ana kahramanı Milli Mücadele esnasında Yunan tayyarelerinin saldırılarında ölen Utarit’tir. Utarit aklına anne ve ablasının ölümü gelip ağladığı bir sırada arkadaşı Nermin onun yanına gelir ve Utarit aklında dolaşmakta olan fikri bu vesileyle arkadaşına söyler. Sonrasında bu fikri sınıf arkadaşlarına açarlar. Utarit’in fikri bir “Tayyare Mabedi” oluşturmaktır. Elişi derslerinde yapmış olduğu bir tayyare maketini okulun bir köşesine koyan çocuklar okuldaki tüm öğrencilerin katılımıyla her gün burayı ziyaret edip para bırakır. Tam bir sene sonra öğrenciler mabette toplamış oldukları parayı Utarit, Tayyare Bayramında okuldaki öğretmen ve öğrencilerin önünde Tayyare Cemiyetine mektebin bir hediyesi olarak sunmuştur.¹⁰⁷⁹ Gazete yayınlamış olduğu bu hikâyeyle başta okul öğrencilerinin ve öğretmenleri etkileyerek okullarda Tayyare Cemiyetine yardım için bilinç oluşturmak istemiştir. Bir diğer amaç ise zaman zaman yardım çağrılarında yardım yapmanın çocukların bile yapabileceği kolay bir şey olarak ifade edilmesi gibi çocukların göstermiş olduğu bu büyük fedakârlık hikâyesiyle yetişkinler teşvik edilmeye çalışılmıştır.

¹⁰⁷⁶ Taş İli, 3 Teşrinisani, S.179, s.1.

¹⁰⁷⁷ Taş İli, 3 Teşrinisani, S.179, s.1.

¹⁰⁷⁸ Taş İli, 15 Kanunuevvel 1926, S.185, s.1-2

¹⁰⁷⁹ Taş İli, 15 Kanunuevvel 1926, S.185, s.1-2.

Taş İli gazetesi 1927 yılında Temmuz ve Ağustos ayındaki nüshalarında aynı içeriğe sahip “Tayyare İanesi”¹⁰⁸⁰ başlıklı halkı cemiyete üye olmaya ve bağış yapmaya teşvik eden bir yazı yayınlamıştır. Bu yazıda savaş zamanı düşman tayyarelerinin saldırılarına maruz kalmamak için vatandaşlar cemiyete üye olmaya ve mali durumuna göre “Ne ekersen onu biçersen” atasözünü hatırlatarak yardımda bulunmaya davet etmektedir.

Gazete, Tayyare Cemiyeti ve tayyarelerle ilgili yazılara yer vermekle kalmamış bu konuda yazılan şiirlere de yer vermiştir. Bu şiirlerden biri Bilecik gazetesinden alınan “Tayyare”¹⁰⁸¹ başlıklı şiirdir. Şairi İnegöl muallimlerinden Hamdi Bey’dir. Şiirde tayyarenin hünerlerinden bahsedilmekte ve hür yaşamak isteyen insanların buna karşı kayıtsız kalmayacağı ifade edilmektedir. Yayımlanan bu şiirle vatandaşlara tayyarenin bağımsızlığın devam etmesindeki önemi vurgulanmış ve yardımlara teşvik etmek amaçlanmıştır. Tayyare ile ilgili bir diğer şiir de “Tayyare”¹⁰⁸² başlığıyla yayımlanmıştır. Türk Hava Mecmuası’nda Halit Nusret imzasıyla yayımlanan bu şiirde tayyarenin göklerde gösterdiği hünerden ve yaydığı korkudan bahsedilmektedir.

Tayyare üzerine yazılmış olarak karşımıza çıkan diğer iki şiirden ilki Türk Hava Mecmuası’nda “Doğan” imzasıyla yayımlanan “Tayyareci Türküleri”¹⁰⁸³

Kartalların adı var,
Türklerin kanadı var
Bildirmeli göklerde
O kanadın yadı var.

Fetihden başlar o yad.
Etmeyiz matem feryad
O kanada bak bugün
Bir gün eder inkıyad.

Elinde altın sorguç,
Sığar mı şu bir avuç
Dünyaya Türk’ün ruhu?
Delikanlı durma uç!

¹⁰⁸⁰ Taş İli, 13 Temmuz 1927, S.213, s.2; Taş İli, 20 Temmuz 1927, S.214, s.2; Taş İli, 3 Ağustos 1927, S.216, s.3.

¹⁰⁸¹ Taş İli, 22 Temmuz 1925, S.119, s.3.

¹⁰⁸² Taş İli, 15 Eylül 1926, S.172, s.1.

¹⁰⁸³ Taş İli, 1 Kanunuevvel 1926, S.183, s.2.

Gökten yere şan getir
Atiden nişan getir
Tayyarenle yüksel, uç
Zaferi kuşan, getir.

Delikanlı Türk'ün oğlu
Göklerde Türk yolu
O yollarda uçarsan
Emindir Anadolu

İkinci şiir ise Açık Söz gazetesinden alınan “İnletti Semaları”¹⁰⁸⁴ başlıklı şiirdir.

İnletti gökleri bir arslan sesi
Göründü sonra şanlı pençesi
Sordular, bu nedir? Neyin nesi?
Diyor ki bu ses Türk tayyaresi.
Kükredi, dolandı ve sanki dedi:
<<Ey büyük milletim sensin ebedi>>.
<<Yaşayacak ve müstakil kalacak>>
<<Şiarın bu! Bu olacaktır ancak!>>
<<Sana hor bakılmaz, çünkü sen Türk'sün>>
<<Herkes biliyor ki çeliktir göğsün>>
<<Havalar benimdir: Ben Türk Arslanı>>
<<Aç kalbini ey Türk! Dostunu tanı>>
<<Dehaya maliksin korkma cesur ol>>
<<Sana açılmıştır bu şerefli yol>>
<<İşte gidiyorum başka [semalara]>>
Dedi ve uzaklaştı bir kartal gibi
Ruhları parlattı bir hilal gibi.

10.3. Türk Ocağı

Siyasetten uzak, sosyal karakterde milli bir cemiyet kurmak amacıyla 1911 yılında tıbbiyeli gençlerin öncülüğünde, 1913 yılı tüzüğüne göre gayesi; “Türklerin milli terbiye ve ilmi, ictimai, iktisadi seviyelerinin terakki ve itilası ile Türk ırk ve dilinin kemâline çalışmak(tır).”¹⁰⁸⁵ Osmanlı Devleti'nin son döneminde çalışmalarını bu minvalde yürüten Türk Ocakları İstanbul'un işgali ve Milli Mücadele yıllarında milli duyguları ayakta tutarak,

¹⁰⁸⁴ Taş İli, 9 Şubat 1927, S.193, s.3.

¹⁰⁸⁵ Kenan Akyüz. “Türk Ocakları”. Belleten: C.50, sy 196 (1986), 202.

halkı bilinçlendirmeye çalışmıştır. Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte Ocağın amaçları arasına inkılaplar doğrultusunda modern toplumu oluşturmak, halkı eğitmek yer almıştır.¹⁰⁸⁶ Ocağın 1925 yılı tüzüğüne göre amacı; “Bütün Türklerin arasında milli şuurun kuvvetlendirilmesine, Türk harsının meydana çıkarılmasına, milli, sıhhi tekamülün teminine ve milli iktisadın inkişafına çalışmaktır.”¹⁰⁸⁷ Ocağın cumhuriyet idaresinin ve inkılapların halka benimsetilmesi açısından önemini takdir eden Mustafa Kemal Paşa yurt gezilerinde çeşitli isimlerle kurulmuş olan milliyetçi oluşumların Türk Ocaklarına dönüşmesi tavsiyesinde bulunmuştur.¹⁰⁸⁸

Bahsetmiş olduğumuz amaçlarla erken cumhuriyet döneminin önemli sivil toplum kuruluşları arasındaki Türk Ocağının Silifke şubesi; “halkın eğitim, seviyesini yükseltmek amacıyla gece dersleri vermek ve Milli Mefkure isimli dergi çıkarma” hedefiyle 12 Ekim 1923 tarihinde kurulmuştur. Türk Ocakları’nın 23 Nisan 1924 tarihli I. Kurultayında Silifke Türk Ocağı temsilcisi İçel Mebusu Mehmet Emin Bey’dir. İçel, komşu vilayet Mersin kadar kozmopolit bir yapıya sahip olmadığından Silifke Türk Ocağının çalışmaları çoğunlukla kültürel alanda olmuştur.¹⁰⁸⁹

Silifke Türk Ocağının ilk başkanı Sait Bey’dir (Uğur). Sait Bey, Ocak Reisi sıfatıyla Şeyh Sait İsyanı karşısında İçel halkının hükümete bağlı olduğunu bildiren telgrafı Mustafa Kemal Paşa’ya çekmiştir.¹⁰⁹⁰ Mustafa Kemal Paşa 1925 yılı Ocak ayında Silifke ziyaretinde Silifke Türk Ocağı’nı da ziyaret etmiştir. Mustafa Kemal Paşa Ocak binasında bir konuşma yapmış ve Ocağın hatıra defterine “Silifke Türk Ocağı’nı bu muhitat için kıymetli bir feyz ocağı olarak gördüm mensuplarını tebrik ederim” satırlarını yazmıştır.¹⁰⁹¹

Silifke Türk Ocağı 1925 yılı Mart ayının son haftası 1925 yılı için idare heyeti seçimlerini gerçekleştirmiştir. Yeni idare heyeti 1924 yılının aynı heyetidir. Seçim neticesinde Meclis-i Umumi Azasından Sait Bey yeniden başkanlığa seçilmiştir. Türk Ocağında diğer görev dağılımları şu şekilde olmuştur; murahhas-ı mesul Tahir Beyzade Sadık, muhasebe ve veznedarlığa Hacı Hulusi Efendizade Sami, kâtipliğe Yahşizade Emin, azalıklara Tüccar Nuri, Hocasade Emin ve Hacı Hüseyin Beyler seçilmiştir. Kurultay delegesi olarak Ankara murahhaslığına İçel Mebusu Doktor Tefvik Bey seçilmiştir.

¹⁰⁸⁶ Pınar, Mehmet *Cumhuriyet Döneminde Mersin ve İçel’de Siyasi Hayat (1923-1950)*, 151.

¹⁰⁸⁷ *Türk Ocakları Yasası*, (Ankara: Türk Ocakları Matbaası, 1925), s.3.

¹⁰⁸⁸ Pınar, Mehmet *Cumhuriyet Döneminde Mersin ve İçel’de Siyasi Hayat (1923-1950)*, 152.

¹⁰⁸⁹ Pınar, Mehmet *Cumhuriyet Döneminde Mersin ve İçel’de Siyasi Hayat (1923-1950)*, 164-165.

¹⁰⁹⁰ Taş İli, 2 Mart 1925, S.101, s.3.

¹⁰⁹¹ Taş İli, 2 Şubat 1925, S.97, s.2.

Yeniden seçilmiş olan heyet farklı zamanlarda okullarda fakir çocuklara kıyafet ve ayakkabı dağıtmış, halkın aydınlanması amacıyla birçok gazete ve dergiye abone olmuş, Erzurum depreminden etkilenenler için yardım toplamış, ve belirtmiş olduğumuz üzere memleketin ictimai tarihi ve harsı üzerine araştırmalarda bulunmuş ve bunu zaman zaman Taş İli gazetesine göndermiştir. Gazete, Ocağın kültürel çalışmalarının yayınlandığını belirtse de elde bulunan nüshalarda Ocak Reisi Sait Bey'in şiir derlemeleri haricinde bir yayına rastlanmamıştır. Zira bu şiir derlemeleri zaman zaman başmuharrir Rıfat Bey tarafından yayınlanmıştır.¹⁰⁹²

Silifke Türk Ocağı, İdman Yurdu ile aynı binayı kullanmaktadır. Kullanılmakta olan bu bina emval-i metrukeden¹⁰⁹³ Ağaboyos'un binası müstemilatıyla birlikte 1925 yılı Mayıs ayında Silifke Türk Ocağına terk edilmiştir.¹⁰⁹⁴ 16 Teşrinievvel 1925 tarihinde Silifke'yi ziyaret eden Ticaret Vekili Ali Cenani Bey'in yanında eşlik eden İçel Mebusu Doktor Tefvik Bey Türk Ocağı ziyaretinde Ocağa bin lira bağışta bulunmuştur. Ocak Reisi Sait Bey'in bu bağış münasebetiyle yazdığı teşekkür metni Taş İli'nde aynen yayınlanmıştır. Sait Bey, Ocak binasının istimlakı için bin lira bağışta bulunmuş olan Mebus Tefvik Bey'e teşekkürlerini dile getirmiştir.¹⁰⁹⁵

Silifke Türk Ocağı, halkı aydınlatma ve eğitime hedefleri doğrultusunda halkın faydalanması için birçok yayınlara abone olmasının yanı sıra kütüphane açma girişiminde bulunmuş ve bunda muvaffak olmuştur. Ocağın bu çalışması Taş İli gazetesinde "Kütüphane Açıldı"¹⁰⁹⁶ başlığıyla yayınlanmıştır. Haberde çok sayıda çeşitli kitaplara sahip bir kütüphanenin kurularak halkın hizmetine sunulduğu aynı zamanda kütüphaneye kitap bağışının kabul edildiği belirtilmektedir.

1925 yılında Halk Fırkası'nın Silifke çalışmalarını kontrol etmek üzere Silifke'ye gelen Halk Fırkası Müfettişi Fazıl Berk Bey'in 4 Teşrinievvel 1925 tarihinde gündüz alafranga saat birde -alaturka yedi buçukta- Belenli İbrahim Ağa'nın gazinosunda vereceği konferansa davet haberi Ocak Reisi Sait Bey tarafından gazetede yayınlanmıştır.¹⁰⁹⁷

¹⁰⁹² Taş İli, 25 Mart 1925, S.104, s.3.

¹⁰⁹³ Silifke'de birçok Rum vatandaşı yaşamakta iken Milli Mücadele zaferi ve Lozan Muahdesiyle ülkeyi terk etmiştir. Gayrimüslimlerden kalan arsa ve evler hazineye aktarılmış ve birçoğu da müzayede ile halka satışa sunulmuştur. Silifke Türk Ocağına terk edilen bina da emval-i metruke mallarındandır.

¹⁰⁹⁴ Taş İli, 27 Mayıs 1925, S.112, s.3.

¹⁰⁹⁵ Taş İli, 21 Teşrinievvel 1925, S.131, s.2.

¹⁰⁹⁶ Taş İli, 23 Eylül 1925, S.127, s.4.

¹⁰⁹⁷ Taş İli, 4 Teşrinisani 1925, S.133, s.2.

Adana Memleket Bandosu 1925 yılı Teşrinievvelinde konser vermek üzere Silifke'ye gelmiştir. Hacı Hulusi Efendi'nin otelinde gerçekleşen konser gündüz kadınlara gece erkeklere mahsus olmuştur.¹⁰⁹⁸ Adana Memleket Bandosu Silifke'de bulunduğu kısa sürede Silifke gençlerine büyük etki etmiş olacak ki modernleşme çabalarının sacayağından biri olan Türk Ocağı, benzeri bir bandoyu Silifke'de kurma girişiminde bulunmuştur. Silifkeli gençler Silifke Türk Ocağında toplanarak bando takımı kurmayı kararlaştırmış ve gerekli levazımatları tedarik etmek için para toplayarak siparişte bulunmuştur. Silifke Türk Ocağında kurulacak olan bu takım Silifke musiki muallimlerinden Şadan Bey'in liderliğinde olacaktır. İki haftaya kadar faaliyete geçmesi beklenen takımda bando tecrübesi olan beş altı kişiye ek olarak sekiz on kişi de hevesle çalışmaktadır.¹⁰⁹⁹

Ocak bünyesinde kurulan Bando Takımı kısa zamanda Silifke'de varlığını göstermiştir. Örnek olarak 1926 yılı Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına iştirak etmiştir. "Türk Ocağı Bandosu"¹¹⁰⁰ başlığıyla yayınlanan haberde bando takımının bayramdaki faaliyetlerine yer verilmiştir. Takımın eski sorumlusu Şadan Bey'in vilayetten ayrılmış olması nedeniyle takımın yeni sorumlusu müzik öğretmeni Vasfi Bey olmuştur. Orta Mektep müzik öğretmeni Vasfi Bey bayramda öğrencilere marşlar söyletmiş, fifre ile yürüyüş yaptırmış ve fener alayında bando takımını idare etmiştir. Taş İli gazetesi, Vasfi Bey'in bandonun gelişmesi için göstereceği ve eski sorumlu Muallim-i Sabık Şadan Bey'i aratmayacağını hissettirdiğini ifade ederek başarı dileklerinde bulunmaktadır.

Silifke Türk Ocağı sosyal ve kültürel faaliyetlerine hız kesmeden devam etmektedir. Ocak heyetinin girişimi ile Ocağın müstemilatından olan Hacı Paşa Gazinosu karşısındaki binada birtakım tadilat yapılarak Mahmut Şükrü Bey'in fabrikasından alınacak elektrikle binaya konulacak bir motorla sinema kurulması planlanmıştır. Taş İli gazetesi memleketin terakkisini hedef edinerek çalışmakta olan Ocağın heyet-i muhteremesini tebrik etmektedir.¹¹⁰¹

1926 yılı Mayıs ayına geldiğimizde Silifke Türk Ocağının bir musiki şubesi kurmasına dair haber gazetede yer almıştır. 7 Mayıs Cuma günü saat 17'de halk ve rüesa-i memurunin katılımıyla Musiki Şubesinin açılışı gerçekleşmiştir. Belirlenen saatte Vali Fahri Bey başta olmak üzere davetliler binada hazır bulunmuştur. Merasimde şube üyelerinden Hacı Hulusi

¹⁰⁹⁸ Taş İli, 25 Teşrinievvel 1925, S.136, s.2.

¹⁰⁹⁹ Taş İli, 2 Kanunuevvel 1925, S.137, s.2.

¹¹⁰⁰ Taş İli, 3 Teşrinisani 1926, S.179, s.2.

¹¹⁰¹ Taş İli, 2 Kanunuevvel 1925, S.137, s.2.

Efendizade Sami ve Mersinli Vasfi Beyler “rast-ı fasıla”dan bazı parçalar çalmıştır. Ayrıca misafirlere şerbet ikramında bulunulmuştur. Henüz yeni kurulmuş olan şubeye yirmiye yakın genç kaydolarak çeşitli enstrümanlar çalmaya başlamıştır.¹¹⁰²

Silifke Türk Ocağı 17 Mayıs 1926 Pazartesi günü Ocağın ilk Ankara murahhası Mebus Emin Bey ve sonraki Ankara murahhası Mebus Doktor Tevfik Bey’in Silifke’de bulunması münasebetiyle bir çay ziyafeti vermiştir. Saat 14’te başlayan çay ziyafetine Vali Fahri Bey, rüesa-i memurin ve halktan davet edilen birçok zat katılmıştır. Çay ziyafetinin ardından Ocak Kâtibi Kemal Askeri Bey, Ocak adına bir konuşma yapmıştır. Kemal Askeri Bey konuşmasında Ocağa hizmetlerinden dolayı mebuslara ve davete icabet eden misafirlere teşekkür ederek Ocağın faaliyetlerinden bahsetmiştir. Ayrıca mebuslar ve halk bu toplantı vesilesiyle memleketin ihtiyaçları hakkında fikir alışverişinde bulunmuştur.¹¹⁰³

Adana Türk Ocağının Adana’da açmış olduğu okulun açılışına iştirak etmek üzere Türk Ocakları kurucularından milli şair Mehmet Emin Bey (Yurdakul) riyaseti altında Ocaklar İkinci Reisi Aydın Mebusu Reşit Galip, murahhas Salih, Kâtib-i Umumi Hasan Ferit ve Ajans Müdür-ü Umumisi Alaaddin Beylerden oluşan heyet Adana’ya gelmiştir. Mezkûr heyetin Silifke Ocağını da ziyaret edecek olması üzerine İçel vilayetinde bir karşılama heyeti oluşturulmuştur. Heyet; Vali Vekili Tahrirat Müdürü Kamil Bey’in riyaseti altında Belediye Reisi Halil, Tapu Müdürü Mahir, Serkomiser Sabri, Ocak Reisi Sait, Ocak heyetinden Sait, İdman Yurdu Reisi Haydar ve Yurt heyetinden Hacı Paşazade Halil Bey’den oluşmaktadır. Heyet 3 Kanunuevvel’de misafirlerinin vilayet sınırı olan Lamos’ta karşılaşmıştır. Ankara heyetine Adana’dan Halk Fırkası Müfettişi Hilmi, Türk Sözü gazetesi imtiyaz sahibi ve sermuharri Ferit Celal, Adana ve havalisi sıtma mücadelesine memur Ekrem Bey ve Ekrem Bey’in eşi ve yeğeni, Adana Maarif Emini Ragıp Nurettin, Adana Maarif Müdürü Nahit Cemal, Adana muallimlerinden Tevfik Coşkun, Fabrikatör Baki ve Diş Tabibi Bedrettin Beyler dahil olmuştur.

Karşılamanın ardından Lamos’tan hareketle Tekfur köyüne kadar gelinmiş ve burada Gazi Paşa’nın çiftliği ziyaret edilmiştir. Çiftlikte onbeş dakika geçirdikten sonra saat 15.30’da Silifke’ye varılmıştır. Köprü civarında jandarma ve polis müfrezeleri ve halktan oluşan kalabalık kitle misafirleri karşılamıştır. Yaya olarak köprüye varan heyet buradan yaya şekilde Ocak binasına geçmiştir.

¹¹⁰² **Taş İli**, 12 Mayıs 1926, S.159, s.2.

¹¹⁰³ **Taş İli**, 19 Mayıs 1926, S.160, s.2.

Ocak binasında verilen çay ziyafetinin ardından Kemal Askeri Bey, Ocak adına misafirlere hoşgeldiniz demiştir. Reşit Galip Bey, Ocağın ilgisinden dolayı memnuniyetlerini beyan etmiştir. Akşam Ocak tarafından misafirlerin konaklaması için hazır edilen mahalde bir ziyafet verilmiştir. Saat 20.00’de Milli Şair Mehmet Emin Bey’in verecek olduğu konferans haberini alan halk, Ocak tarafından hazırlanmış olan Hacı Paşa Gazinosu’nda toplanmıştır. Konferanstaki konuşmalarının yanı sıra “Zafer” ve “İnkılap” manzumelerini de okuyan Milli Şair coşkuyla alkışlanmıştır. Manzumede Mustafa Kemal Paşa’nın ismi geçtikçe ayağa kalkılarak defalarca alkışlanmıştır. Konuşma ve manzume okumaların ardından Milli Şair tarafından gençliğin vatani ve milli vazifeleri telkin edildikten sonra konferans son bulmuştur. Geceyi Silifke’de geçiren misafirler ertesi sabah otomobillerle Mersin’e hareket etmiştir.¹¹⁰⁴

“Silifke Türk Ocağı Senelik Derneği”¹¹⁰⁵ başlığıyla yayınlanmış olan haberde Silifke Türk Ocağının yıllık toplantısına dair bilgi verilmektedir. 11 Mart 1927 Cuma günü saat 14.00’te büyük bir kalabalıkla Ocak salonunda toplanılmıştır. Derneğin geçici riyaşetine Orta Mektep Müdürü Abdullah Kamil, kâtipliklere tüccardan Mevci ve Ziraat Bankası Veznedarı İsmail Beyler geçirilmiştir. Ocak Reisi Sait Bey tarafından okunan idare raporu alkışlarla kabul edilerek İdare Heyeti seçimine geçilmiştir. Heyet-i İdareye Meclis-i Umumi Azasından Sait, Paşazade Sadık, Ziraat Bankası Veznedarı İsmail, Tüccardan Sami, Boz Beyzade Rasim, Tüccar Giritli Emin ve Avukat Emin Beyler seçilmiştir. Ardından Murakabe Heyeti seçimi olmuştur. Seçim neticesinde Orta Mektep Müdürü Abdullah Kamil, Kunduracı Tahir, Sıhhiye Başkâtibi Faik Beyler seçilmiştir. Ocak bütçesi tartışılmış ve kabul edilmiştir. Toplantıda ayrıca Mustafa Kemal Paşa hazretlerine ve Başvekil İsmet Paşa’ya telgraf çekilmesi kararlaştırılmıştır. Heyet-i İdareye seçilen zatlar 11 Mart 1927 akşamı toplanarak Ocak riyaşetine Sait Beyi, murahhas-ı mesullüğe Paşazade Sadık’ı, kâtib-i umumiliğe Ziraat Bankası Veznedarı İsmail’i, muhasipliğe ise Tüccar Sami Bey’i seçmiştir.¹¹⁰⁶

10.3.1. Türk Ocağı Mut Şubesi

Taş İli gazetesi 30 Haziran 1926 tarihli nüshasında Gülnar İdman Yurdunun kuruluşuna dair haberin sonunda kulüp üyelerinin “yakın bir zamanda bir de Türk Ocağının meydana

¹¹⁰⁴ Taş İli, 8 Kanunuevvel 1926, S.184, s.1.

¹¹⁰⁵ Taş İli, 16 Mart 1927, S.198, s.1.

¹¹⁰⁶ Taş İli, 16 Mart 1927, S.198, s.1.

getirileceğini istihbar etmekten şerefyaş olacağız”¹¹⁰⁷ şeklinde bir beklentide bulunsa da gazetenin elde bulunan nüshalarında Gülnar kazasında Türk Ocaklarının varlığına dair bir bilgiye ulaşamamaktayız. Keza Anamur kazasında da İdman Yurdu, Türk Tayyare Cemiyeti ve Muallimler Birliği gibi oluşumları görsek de gazetede Türk Ocağının varlığına dair bir bilgi yer almamaktadır.

Ele almış olduğumuz 1925-1927 yılları arasında İçel vilayetinde merkez kaza Silifke haricinde sadece Mut kazasında Türk Ocağının varlığına şahit olmaktayız. Mut Türk Ocağına dair ilk haber 1926 yılı Teşrinievvel ayındadır. Haberde inhilal etmiş olan Mut Türk Ocağı riyasetine Hacı Abdullah Efendizade Abdurrahman Efendi’nin seçildiği bildirmektedir.¹¹⁰⁸ Haberden anlaşıldığına göre gazetede net bir bilgi bulunmasa da Mut’ta Türk Ocağının kuruluşu 1926 Teşrinievvelinden önceye dayanmaktadır.

“Mut Haberleri” başlığıyla yayınlanan haberde süresi dolmuş olan Mut Türk Ocağı İdare Heyetinin 1927 yılındaki seçimine dairdir. Heyet-i İdareye seçilen zatlar gizli oylamayla Reisliğe Hamdi Ziya Bey’i seçmiştir. Haberin sonunda Mut Türk Ocağına dair; “Bu sevgili Ocak’ta da Mut’umuzun sema-i safını daima ziyadar edecek bir nur-u irfan ve irşadın parlamasını temenni eyleriz”¹¹⁰⁹ ifadesiyle bir temenni bulunmaktadır.

10.4. Muallimler Birliği

7 Mayıs 1921 tarihinde öğretmenler arasında dayanışmayı sağlamak ve öğretmenlerin gelişmesi amacıyla etkinlikte bulunma amacıyla “Türkiye Muallime ve Muallimler Dernekleri Birliği” isimli bir cemiyet kurulmuştur. Ülke genelinde tüm öğretmen derneklerini tek çatı altında toplayan cemiyet sonrasında adını Türkiye Muallimler Birliği olarak değiştirmiştir.¹¹¹⁰ Tam tarihine ulaşamasak da Muallimler Birliğinin İçel’de de şubesi kurulduğunu Taş İli gazetesinden öğrenmekteyiz.

Silifke Muallimler Birliği 14 Haziran 1925 Pazar günü alaturka saat 7’de Birlik Reisi Sait Bey başkanlığında Türk Ocağında toplanarak bir takım kararlar almıştır. Cemiyet halkın irşat ve tenvirine önem vermesinden dolayı Muallimler Birliği kongresinde alınan irşad programına uygun olarak irşat ve tenvir işlerini temin etmek için oluşturulan İrşad Heyeti’ne

¹¹⁰⁷ Taş İli, 30 Haziran 1926, S.162, s.1.

¹¹⁰⁸ Taş İli, 27 Teşrinievvel 1926, S.178, s.2.

¹¹⁰⁹ Taş İli, 16 Mart 1927, S.198, s.1.

¹¹¹⁰ Yunus Pustu. “Teşkilat Yapısı ve Faaliyetleriyle Türkiye Muallimler Birliği (1921-1936)”. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi C.35, sy. 99 (Mayıs 2019), 51,56.

Tedrisat-ı İbtidaiye Müfettişi Kamil, Numune Mektebi öğretmenlerinden Vehbi, Orta Mektep öğretmenlerinden Sait, Mustafa ve Bucaklı Mektebi öğretmenlerinden Salih Bey seçilmiştir. Toplantıda Muallimler Birliği adına alınacak olan tayyareye toplanacak yardımlar için bir heyet oluşturmuştur. Bu heyette Sait, Vehbi, Emin, Mustafa ve Mehmet Emin Beyler seçilmiştir. Öğretmenlerin ilk etapta taahhüt miktarı senelik olarak toplam 300 liraya ulaştığı tahmin edilmektedir.¹¹¹¹

Okulların tatil olması sebebiyle yaklaşık üç dört ay faaliyette bulunmayan Birlik, okulların açılmasıyla bir toplantı gerçekleştirmiştir. 22 Teşrinievvel 1926 tarihinde Türk Ocağında toplanan öğretmenler toplantıda birliğin faaliyetleri hakkında detaylı kararlar almıştır. Verimli çalışmalar yapmak isteyen heyet bu doğrultuda bir program hazırlamıştır. Toplantıda İdare Heyeti seçimi yapılmış ve heyette şu isimler yer almıştır: Muavin Hulusi, Müfettiş Hüseyin Hüsnü, Muallim Faika, Muallim Leman, Muallim Vehbi, Mehmet Emin, Mustafa ve Kemal Askeri Beyler. Heyet, Birlik Reisliğine Muavin Hulusi, Kâtipliğe Muallim Faika Hanım, Muhasip ve Veznedarlığa Vehbi Bey'i seçmiştir.¹¹¹²

Silifke Muallimler Birliği ilk konferansını 30 Aralık 1926 Perşembe günü İlk Erkek Mektebinde vermiştir. Konferansın konusu çocuk terbiyesidir. Davet edilen velilerin bazıları maaile konferansa katılmıştır. Saat 18.00'de İlhan Hanım ve Hamza Efendi başta olmak üzere manzumeler okunmuş akabinde öğrenciler Cumhuriyet Marşı'nı söylemiştir. Marşın ardından öğretmenlerden Faika Şimşek Hanım çocuk terbiyesi hakkında konferansını vermiştir. Konferans sonunda Enver Efendi "Milli Orduya Hitap", kız öğrenciler ise "Muzaffer Türk Oğlu" manzumesini seslendirmiştir. Gazete, Muallimler Birliğinin konferansının halk nazarında iyi etkiler bıraktığını belirterek İrşad Heyetine teşekkür ederek başarılar dilemektedir.¹¹¹³

Gazetede Muallimler Birliği ile ilgili haberler bunlarla sınırlıdır. Haberler sınırlı sayıda olsa da Birlik, Silifke'de teşkilatlanmasını tamamlamış ve en büyük amacı olan halkın irşat ve tenviri hususunda konferans vermeye başlamıştır. Verilen bu konferans halk nazarında olumlu etkiler bırakmıştır.

¹¹¹¹ Taş İli, 17 Haziran 1925, S.115, s.3.

¹¹¹² Taş İli, 27 Teşrinievvel 1926, S.178, s.2.

¹¹¹³ Taş İli, 5 Kanun-ı San, 1927, S.188, s.1.

10.5. Himaye-i Etfal

Erken Cumhuriyet Dönemi'nin önemli bir sivil toplum kuruluşu olan Himaye-i Etfal Cemiyeti, Milli Mücadele Dönemi'nde 30 Haziran 1921'de Ankara'da kurulmuştur. Cemiyetin amacı özetle şehit çocukları başta olmak üzere bakıma muhtaç olan memleketin tüm çocuklarının hayatının idamesini sağlamak ve onların her bakımdan yetiştirerek hayata hazırlamaktır.¹¹¹⁴ Kuruluşuyla birlikte ülke genelinde teşkilatlanan cemiyetin Silifke'de de şubesi bulunmaktadır. Himaye-i Etfal Cemiyeti, Taş İli gazetesinde Türk Ocağı ve Tayyare Cemiyetinden sonra en çok yer bulan kurumdur. Cemiyet özellikle 23 Temmuz, Çocuk Bayramı ve Şeker Bayramı'nda halka dağıttığı madeni ya da kâğıt rozetlerle hem bir gelir oluşturmuş hem de halkın sevgi ve desteğini sağlamaya çalışmıştır.¹¹¹⁵

Gazetede cemiyete dair ilk haber Himayet-i Etfal Cemiyeti Merkez-i Umumisinden gelen yardım çağrısıdır. Cemiyet milli istiklalin başlangıcı olan 23 Nisan'ın Çocuk Bayramı olarak kabul edildiğini belirterek 23 Nisan günü vatandaşların birbirini tebrik ederken göğüslerinde Himaye-i Etfal Cemiyetinin çocuklar rozetini taşımaları temennisinde bulunur. Konu hakkındaki haber şu şekildedir:

(İstiklal günü İstikbal günü) olduğuna milletin sermaye-i istikbalide çocukları bulunduğuna nazaran Himaye-i Etfal Cemiyetinin ulvi maksadının saha-i husule çıkmasına herkesin bütün samim ruhuyla iştirak edeceğine şüphe yoktur. Mini mini yavrular vesâletiyle tevzi edilecek Himaye-i Etfal rozetlerini göğüslerine ta'lik etmek suretiyle bu ulvi maksata iştirak ve vatani ve milli zevkli bir vazifedir. Himaye-i Etfal Cemiyeti bütün halkımızın bu ulvi vazifeyi meserretle ifa edeceğine emin olarak şimdiden arz-ı şükran eyler.¹¹¹⁶

Cemiyetin bayramda düzenlemiş olduğu rozet etkinliği gibi gelir sağlayacak etkinliklere İçel halkı tarafından ilgi göstermiş ve vatanın kimsesiz bakıma muhtaç çocuklarına yardımcı olmak maksadıyla bağışta bulunmuştur. “Himaye-i Etfal”¹¹¹⁷ başlığıyla yayınlanan haberde bayramda vilayet merkezinde 1.900 kûsur, Bolacalı'dan 1.372 kuruş toplanmış olduğu bildirilmektedir. Toplanan yardımlar Darüleytamlar Müdüriyet-i Umumiyesi'ne gönderilmiştir.

Himaye-i Etfal Cemiyeti de Tayyare Cemiyeti gibi bir gelir menba olarak kurban derisi bağışlarını kabul etmektedir. Makam-ı Vilayetten gelen ilanda Himaye-i Etfal Cemiyetinin İstiklal Harbi şehitlerinin millete emaneti olan çocukların bakımını ve eğitimini üstlenen bir

¹¹¹⁴ Makbule Sarıkaya, “Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti 1921-1935”, (Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2005), 50-51.

¹¹¹⁵ Makbule Sarıkaya, “Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti 1921-1935”, 96-97.

¹¹¹⁶ Taş İli, 22 Nisan 1925, S.108, s.1.

¹¹¹⁷ Taş İli, 13 Mayıs 1925, S.110, s.1.

hayır kurumu olduğu belirtilmektedir. Vatandaşların kurban derilerinin önceden olduğu gibi Himaye-i Etfal Cemiyetine vermeleri ricasında bulunmaktadır.¹¹¹⁸

Bahsetmiş olduğumuz 24 Temmuz günü Lozan Muahedesi'nin imzalanma günüdür. Cemiyet 24 Temmuz gününde cemiyet adına yardım toplanmaktadır. İçel Vilayeti Orta Mektebi Müfettişlerinden Abdullah Kamil Bey'in Taş İli gazetesinin 14 Temmuz 1925 tarihli nüshasında yayınlanan yazısında vatandaşlar Himaye-i Etfal Cemiyetine yardıma davet edilmiştir. Yazıda yıllardır süregelen ve İstiklal Harbi ile son bulan savaşlar silsilesinde Türk milleti sayısız evladını şehit verdiğini, harplerde vefat eden şehitlerin yetimlerine yardım etmenin hem dini hem de vatani bir vazife olduğunu ifade eden yazar bu çocuklar için devletin Darüleytam, Öksüz Yurtları ve Şefkat Mektepleri gibi hayır kurumları bulunduğunu ve bu kurumlarda şehit evlatlarına asrın icabına göre eğitim verildiğini belirtmektedir. Vatan için can veren ve canları pahasına sulhün teminini sağlayan şehitlerin emaneti için sulhün imza tarihi olan 24 Temmuz'un şehit evlatlarına yardım günü olduğunu hatırlatmakta ve vatandaşları şu ifadelerle yardıma davet etmektedir:

O gün gösterilecek faaliyet ve hamiyet tek mil millet için bir vazife-i vataniye olarak telakki edilmelidir. Hepimiz, az çok vereceğimiz bir para ve yapacağımız bir yardım ile şüheda-i muhteremenin ruhlarını şad ve evladlarını güldürmüş olacağız.

Din-i mübin-i ahmedi ve bundan başka his insaniyet bizleri yetimlere yardımla mükellef tutuyor. Öksüz Yurtları'nda, Şefkat Mektepleri'nde tahsil ve terbiye görerek âtiyen vatanın bütün vezaifini düş-i hamiyet ve namuslarına alacak olan bu yavrularda millet ve vatan uğrunda hayatlarını feda etmeyecekler mi?

Binaberin şu naçiz ifadeler ve yazılarla tek mil karilerimizi ve bütün ehl-i vatani 24 Temmuz için şimdiden meydan-ı hamiyet ve mürüvvete davet etmekle hisseyâb-ı şeref olmak istiyoruz.¹¹¹⁹

24 Temmuz münasebetiyle Maarif Vekâletinden makam-ı vilayete gelen tamimler ve rozetler mülhakata da gönderilerek öğretmenlerin ve öğrencilerin faaliyette bulunması tebliğ edilmiştir. Abdullah Bey yazısının sonunda yapılan yardımların Taş İli gazetesinde yayınlanacağını bildirerek vatandaşları yardımda bulunmaya davet eder.

Makam-ı vilayetten gönderilen tamimler ve Abdullah Bey'in yazısının da etkisi olacak ki 24 Temmuz günü Gülnar kazasında etkinlikler gerçekleşmiştir. "Gülnar'da 24 Temmuz"¹¹²⁰ başlığıyla yayınlanan haberde 24 Temmuz günü yetimleri sevindirmek için Merkez Mektep Başmuallimi Hasan Şükrü ve Tahrirat Kâtibi Yahya Taci Efendilerin tertibinde etkinliklerin yapıldığı belirtilir. Bu kapsamda çocuklar ellerinde bayraklarla çarşı ve mahallelerde milli şarkılar söylemiş keman ve davullar çalarak dolaşmış ve milletin yardımlarına başvurmuştur.

¹¹¹⁸ Taş İli, 24 Haziran 1925, S.116, s.3.

¹¹¹⁹ Taş İli, 14 Temmuz 1925, S.118, s.1.

¹¹²⁰ Taş İli, 5 Ağustos 1925, S.121, s.4.

Gülнар аһалиси бу еtkinlięi takdirle karşılamış ve yardımda bulunmuştur. Para desteği veremeyen kadınlar sandıklarından çorap, mendil ve keseler çıkararak hediye etmiştir.

Bu haberden sonra uzun süre Himaye-i Etfal Cemiyetine dair haber yayınlanmamıştır. Uzun süre sonra gelen haber 1926 yılı Cumhuriyet Bayramı'nda İçel vilayetinde cemiyet namına rozetler dağıtılmasına dairdir. Rozet dağıtımı neticesinde vilayet merkezinde 1151, Anamur kazasında 3673, Gülнар'da 1625, Taşucu nahiyesinde 900, Ayaş nahiyesinde ise 6500 kuruş toplanmıştır. Toplanan yardımlar Himaye-i Etfal Cemiyeti Merkez-i Umumiliğine takdim edilmiştir. Mut kazasında toplanan meblağ malum olmadığından bu kazaya dair bilginin daha sonra verileceği belirtilmiştir.¹¹²¹

1927 yılına geldiğimizde Silifke'de Himaye-i Etfal Cemiyeti ile ilgili yani bir yazıyla karşılaşmaktayız. "Himaye-i Etfal İçin"¹¹²² başlıklı bu yazı Silifke Kız Mektebi öğretmenlerinden Faika Şimşek Hanım tarafından kaleme alınmıştır. Faika Hanım yazısında Anadolu'nun her yerinde kadınların sosyal hayata dahil olduğu bu dönemde Silifke kadınlarını Himaye-i Etfal Cemiyetine aza yazılan ve yazılmayan kadınların cemiyete karşı lakayt kalmalarını istemediğini ifade eder. Cemiyette kadınlara büyük vazife düştüğünü ve milletten aldıkları güçle memleket evlatları için çalışmaları istenir. Söz konusu yazı şu şekildedir;

Arkadaşlar!...

Çalışalım.. Durmayalım... Çünkü geçirdiğimiz asır çalışmak asrı, geçirdiğimiz devr bir inkılab, bir yenilik devridir. Biliniz ki: Her milletin kadını o milletin ocağını yakan bir ateştir. O yanan ateş ki....

Onu bizler, biz Türk kadınları söndürmemeğe azmedeceğiz. Bu da ancak (El birliğiyle) olur. İşte Himaye-i Etfal ilk içtimainı bir Cuma günü Merkez İlk Erkek Mektebi'nde yapmıştı. O gün.. Kapıda yollarını bekleyen gözlerim hanımlarımızın büyük bir sevinçle salona koşmakta olduklarını gördükçe kalbinin en derin köşelerinden koparttığı sevinç damlalarını dökmeye başladı...

Artık diyebilirim ki: Türk kadını ictimai hayatı çok iyi anlamış ve çok iyi idrak etmeye başlamıştır. Yarının anneleri olacak küçüklerde şübhesiz ki bunları görerek daha faal olmaya çalışacaklardır. Çünkü zaman ilerledikçe ihtiyaçlar çoğalır... İhtiyaçlar çoğalmakla fikirlerde değişir.

Arkadaşlar!...

Üzerimize bir borç bir vazife edindiğimiz bu yüksek vazifede büyük muvaffakiyetler dilerim. Aziz kardeşlerim.¹¹²³

Silifke Himaye-i Etfal Cemiyetinin azalarının yapmış olduğu bağışlar gazetede yayınlanmıştır. Bağış listesinden anladığımız üzere Silifke Himaye-i Etfal Cemiyetinde

¹¹²¹ Taş İli, 24 Teşrinisani 1926, S.182, s.1.

¹¹²² Taş İli, 23 Mart 1927, S.199, s.1.

¹¹²³ Taş İli, 23 Mart 1927, S.199, s.1.

kadın azaların sayısı daha yüksektir. Bunda bir nebze de olsa Faika Hanım'ın yazısının etkisinin olduğunu söylemek mümkündür. Zira azaların birçoğu devlet erkanından isimlerin eşi ve kızıdır. Haberde geçen nüshadan devam ettiği ve haberin sonunda ise devamının geleceği ifade edilse de gazetenin bir önceki nüshası arşiv kayıtlarında bulunmadığı için listenin öncesine ulaşamamaktayız. Elimizde bulunan nüshalarda ise başka bağış listesi bulunmamaktadır.¹¹²⁴

Tablo 24 Himaye-i Etfal Cemiyetine Yapılan Bağışlar

	Lira
Kız Mektebi Müdürü Hayriye Hanım	1
Kız Mektebi Muallimi Faika Şimşek Hanım	1
Kız Mektebi Muallimi Hafize Hanım	1
Kız Mektebi Muallimi Sabriye Hanım	1
Aza Mülazımı Saadettin Bey'in Haremi Hanım	1
Muallim Emine Atıfet Hanım	1
Müfettiş Hüsnü Bey'in Kerimesi Hanım	1
Maarif Memuru Şevket Bey'in Haremi Hanım	1
Jandarma Kumandanı Hüseyin Bey'in Haremi Hanım	1
Jandarma Kumandanı Hüseyin Bey'in Kerimesi Hanım	1
Banka Memuru Zühdü Bey'in Haremi Hanım	1
Muallim Faika Şimşek Hanımın Hemşiresi Hanım	1
Merhum Said Bey'in Haremi Hanım	1
Muallim Süleyman Bey'in Haremi Hanım	1
Hancı Hasan Ağa'nın Haremi Hanım	1
Müdde-i Umumi Hasan Bey	1
Mühendis Behram Münir Bey	1
Muhasebe-i Hususiye Müdürü Ahmed Bey	1
Avukat Haydar Bey	1
Eczacı Adnan Bey	1
Türk Ocağı Reisi Said Bey	1
Jandarma Kumandanı Binbaşı Hüseyin Bey	1
Belediye Reisi Halil Bey	1
Jandarma Takım Kumandanı Hayri Bey	1
Sıhhiye Müdürü Hilmi Bey	1
Doktor Hasan Ali Bey	1
Hacı Paşazade Sadık Bey'in Haremi Hanım	1
Tüccar Rasim Bey'in Haremi Hanım	1
Tüccar Cemil Bey'in Haremi Hanım	1
Tüccar Mehmed Bey'in Haremi Hanım	1
Vali Bey'in Hidmetcisi Hanım	1
Tüccar Deveci Mustafa Ağa'nın Haremi Hanım	1
Fevzi Bey'in Haremi Hanım	1
Tekaüd Hüseyin Bey'in Haremi Hanım	1
Kadir Ağa'nın Haremi Hanım	1
Avukat Emin Bey'in Haremi Hanım	1
Tüccardan Mehmed Ali Bey'in Haremi Hanım	1
Kunduracı Tahir Usta'nın Haremi Hanım	1

¹¹²⁴ Taş İli, 11 Mayıs 1927, S.205, s.2.

Reji Anbar Memuru Hacı Bey'in Haremi Hanım	1
Çaylakzade Mehmed Bey'in Haremi Hanım	1
Kamil Bey'in Haremi Hanım	1
Eytam Müdürü Bey'in Haremi Hanım	1
Kasap Hüseyin Ağa'nın Haremi Hanım	1
Berber Halil Efendi'nin Haremi Hanım	1
Hocazade Emin Bey'in Haremi Hanım	1
Terzi Rıza Efendi'nin Haremi Hanım	1
Polis Hayrı Efendi'nin Haremi Hanım	1
Belediye Kâbilesi Fatma Hanım	1
Ömer Ağa'nın Haremi Hanım	1,5

Taş İli'nde Himaye-i Etfal Cemiyetine dair son yayın 18 Mayıs 1927 tarihli nüshada yayınlanan Hakimiyet-i Milliye gazetesinden alınan bir edebi metindir. “Türk Çocuğuna Dair” başlıklı yazı Mehmet Nurettin imzasıyla yayınlanmıştır. Yazar metinde şahit olduğunu belirttiği üç olayı anlatmıştır. Olaylardan ikisi İstanbul'un işgali sırasında gerçekleşmiştir. İlk olayda çayırılıkta papatya toplayan bir Türk kızını orada bulunan Rum ailesi görür ve ondan etkilenen kadın eğilip kızın yüzünü okşar ve çikolata verir. Bu durumdan memnun olmadığını yüz ifadeleriyle belli eden kız çocuğu Rum ailesi uzaklaşınca verilen çikolatayı yere atar ve çiğner. Yazar çocuğun yanına gider ve aralarında şu konuşma geçer;

- Yavrum onu niye eziyorsun diye sordum. Yavrucağız benim bu pek cahilce bulduğu sualime karşı güzel yumuk gözlerini kaldırdı:

- Onlar Rum! dedi.

Oh! Perişan kıyafetli yırtık patikli, yumuk Türk yavrusu, İstanbul'un binbir tehdit altında inlediği o günlerde senin asil bir istighnayı ifade eden bu iki kelimeyle benim büyük bir teselli bulduğumu fark edebildin mi?

Yanaklarını öptüm, papatyalarını boynuna taktım ve ayrıldım...¹¹²⁵

İkinci olay Bâbîâli yokuşunda çocuğuyla oturan dilenci kadına Fransız askerinin para uzatmasıdır. Kadın çocuğunu parayı alması için göndermek istese de çocuk gitmez ve annesine sarılır. Son olay ise işgal yıllarından sonra Cumhuriyet Dönemi'nde gerçekleşir. Rumeli'den yurda dönen bir mübadil kadın ve çocuğu yolda yürüken, çocuk dükkânların birinin camkanında Mustafa Kemal Paşa'nın fotoğrafını görür ve annesiyle arasında şu diyalog geçer;

- Oh ne iyi, (dedi); burada yasak değil anne!

Annesinin izahından anlıyordum: Yunanlılar, bu aziz resmi o kadar sıkı bir yasakla yasak etmişlerdi ki, evde o resimden olduğunu her yerde söylememesini çocuğa tembih etmişlerdi.

- Burada yasak değil, çocuğum ve hiçbir zaman olmayacak!¹¹²⁶

¹¹²⁵ Taş İli, 18 Mayıs 1927, S.206, s.2.

¹¹²⁶ Taş İli, 18 Mayıs 1927, S.206, s.2.

Yazar olayları aktardıktan sonra böylesi büyük kalp sahibi Türk çocuklarına fakirliğin ve sefaletin yaklaşmadığını ifade ederek çocukları yoksulluktan koruma amacı olan Himaye-i Etfal'e şükran ve yardımın borç olduğunu şu şekilde ifade eder.

Küçük Türk ebeveyninin benzinde her zaman ben, başka milletlerin mikyasına sığmayacak bir kahramanlık rengi görüyordum. En soluk benizlerde o renk az daha mana ve biraz daha meil kazanıyor. Anlattıklarım hakiki hayatta gördüğüm ve unutamayacağım bir iki çocuğa dair bir iki tahassüsdür. Mektep sıralarında onların ne yüksek misallerine örneklerine rast geldim ve nihayet bütün bütün hükmettim ki küçücük göğsünde büyük kalp taşıyan Türk çocuğuna fakr-u sefalet yakışmaz. Onun için Türk çocuğunu fakr-u sefaletten korumaya uğraşan (Himaye-i Etfal)e şükran ve yardımı her Türk'ün boynuna borç biliyorum.¹¹²⁷

10.6. Hilal-i Ahmer ve Hilal-i Ahdar

11 Haziran 1868 tarihinde savaş alanında yaralanan askerlere yardım etme isteğiyle kurulan Hilal-i Ahmer Cemiyeti 1923 yılında Türkiye Hilal-i Ahmer Cemiyeti adını almıştır.¹¹²⁸ Yıllardır savaş, doğal afet, açlık ve kuraklık gibi birçok felakette insanlara yardım elini uzatmaktadır. Cemiyet yardım faaliyetlerinin birini yıllar öncesinde Silifke'de de gerçekleştirmiştir. Lozan Barış Görüşmeleri sırasında Yunanistan ile Türkiye arasında yapılan anlaşma gereği Türkiye'de bulunan Rumlar ile Yunanistan'da bulunan Türkler mübadeleye tabi tutulmuştur. Bu kapsamda İçel vilayetine de mübadiller gelmiştir. Silifke Hilal-i Ahmer Cemiyeti Silifke'ye yerleşen mübadillerden fakir olanlara elbise tedarik ederek nakdi yardımda bulunmuştur.¹¹²⁹

Cemiyet, Erken Cumhuriyet Dönemi'nde kurulan toplum yararına çalışan cemiyetler gibi halktan gelen bağışları da kabul etmiş ve bunu özel günlere denk getirmeye gayret göstermiştir. 1925 yılında Ramazan Bayramı öncesinde yayınlanan bir hatırlatma yazısında Ramazan Bayramı'nın birinci gününün Hilal-i Ahmer günü olduğu hatırlatılmakta ve vatandaşların yardım etmeyi unutmamaları istenmektedir.¹¹³⁰

Cemiyetin Silifke'de bir başka yardımı 1926 yılında gerçekleşmiştir. Koyuncu köyünden olan Bekir oğlu İsmail Efendi boğazından bir ameliyat geçirmiş ve hayatını devam ettirmesi dört numaralı bir boruya bağlıdır. Bu boruyla boğazından nefes alacak olan zat adına Hilal-i Ahmer Cemiyetinden bir boru alınarak hastaya teslim edilmek üzere Makam-ı Vilayete gönderilmiştir.¹¹³¹

¹¹²⁷ Taş İli, 18 Mayıs 1927, S.206, s.2.

¹¹²⁸ <https://kizilaytarih.org/tarihce.html> (Erişim Tarihi, 22.02.2024)

¹¹²⁹ Taş İli, 23 Şubat 1925, S.100, s.2.

¹¹³⁰ Taş İli, 22 Nisan 1925, S.108, s.3.

¹¹³¹ Taş İli, 7 Nisan 1926, S.154, s.2.

Hilal-i Ahmer Mecmuasından alınan “Hilal-i Ahmer’in Cami ve Bayram Günleri” başlıklı yazıda cemiyetin diğer hayır kurumları gibi halkın yardımıyla yaşayıp yükseldiği belirtilmektedir. Bu sebeple cemiyete yeni kaynaklar bulmak gerektiğinden Salib-i Ahmer Cemiyetinin İngiltere ve Amerika’da Kilise Günleri adı altında belirli günlerde kiliseye gelenlerden yardım topladığı Hilal-i Ahmer’in de benzeri bir girişimle “Cami ve Bayram Günleri” belirlediği duyurulmuştur. Hâlihazırda cemiyet İstanbul’da Ramazan Bayramı’nın ilk günü Hilal-i Ahmer’in çiçek günü olarak belirlemiş durumdadır. Yazının devamında yardımların nasıl toplanacağı halka şöyle aktarılmıştır:

Malumdur ki İstanbul’da Ramazan Bayramı’nın ilk günü, Hilal-i Ahmer’in çiçek günüdür. Bu adet baki kalmakla beraber Ramazan ve Kurban Bayramları’nın ilk günleri Cami Günleri ittihaz edebilir. Bu iki mübarek günde bayram namazına giden her Müslüman Camii şerife konacak bir kutu veya tepsiye, gönülden ne koparsa atar. Bu adet Türkiye Cumhuriyeti’nin en küçük köylerindeki camilere kadar teşmil edebilir.

Bu suretle, Ramazan ve Kurban Bayramları’nın ilk günlerinde bayram namazlarının edasından sonra bütün millet Hilal-i Ahmer’i yani bütün eytam evamil ve fukarayı muhacirleri düşünmek fırsatı elde etmiş olur.¹¹³²

Hilal-i Ahmer Cemiyeti ile ilgili son haber 2 Mart 1927 tarihli nüshada ilk sayfada yayınlanmıştır. “Hilal-i Ahmer”¹¹³³ başlıklı bu haberde İçel Merkez Hilal-i Ahmer Cemiyetinin son günlerde çalışmalarını artırdığı ve cemiyete üye yazılanların sayısında artış gözlemlendiği ifade edilir. Devamında cemiyetin savaş ve barış zamanlarındaki çalışmalarından bahsedilerek vatandaşların cemiyete üye yazılması istenir. Son kısımda ise İçel vilayetinde Vali Fahri Bey’in cemiyete yardımlarına teşekkür edilmekte, vatandaşlardan ve memurlardan cemiyete aza yazılmaları şu ifadelerle istenmektedir;

Vatanımızın her yerinde hal-i faaliyetde bulunan Hilal-i Ahmer Cemiyetleri gibi faaliyete geçen Hilal-i Ahmer Cemiyetine müracaatla aza-i müessese kayd olunmalarını Silifke halkını meşhud olan cemiyetlerinden bekleriz.

Merkezde aza kayd olunan zevat esamisini gazetemizle neşr edeceğimiz cihetle kaza ve nevahide aza kayd olunan zevata aid cedvelin beray-ı neşr matbaamıza irsalini kaza Kaımmakamlarıyla nahiye müdürleri beylerden çok rica eyleriz.¹¹³⁴

Hilal-i Ahdar Cemiyeti, Birinci Dünya Savaşı esnasında, İstanbul’un işgalinde işgalci devletlerinin Türk yurdunda bağımlılık yapan maddeleri yaygınlaştırmalarını önlemek amacıyla 5 Mart 1920 tarihinde İstanbul’da kurulmuştur.¹¹³⁵ Sonrasında Yeşilay ismini alan kurum günümüze kadar varlığını korumuş toplum yararına çalışan kurumlar arasındadır. Taş İli gazetesinde Hilal-i Ahdar’a dair bir haber bulunmaktadır. Bu haber haricinde hiçbir haber

¹¹³² Taş İli, 7 Nisan 1926, S.154, s.2.

¹¹³³ Taş İli, 2 Mart 1927, S.196, s.1.

¹¹³⁴ Taş İli, 2 Mart 1927, S.196, s.1.

¹¹³⁵ <https://www.yesilay.org.tr/tr/kurumsal/tarihce> (Erişim Tarihi: 23.02.2024)

bulunmamaktadır. Yapmış olduğumuz araştırmalarda o yıllarda İçel’de Hilal-i Ahdar Cemiyetinin varlık gösterip göstermediğine ulaşamadık.

Gazetede yer alan haber ise cemiyetle ilgili olmaktan ziyade cemiyetin propagandasıyla ilgilidir. Cemiyet 1927 yılı Mayıs ayında gazeteleri alkole karşı yazı yazmaya sevk etmesi hasebiyle tüm gazeteler bu konu hakkında yazı yayınlamıştır. Taş İli gazetesi de ‘‘Zamanımızın Büyük Tehlikesi İşret’’¹¹³⁶ başlığıyla bu konu hakkında yazı yayınlamıştır. Yazıda içkinin insanı feci bir  l me sürüklediği, iktisadi ve toplumsal zararlarına kısaca değinilmiştir. İşretle mücadele hem beynelmilel hem de ulusal bir vazife olarak nitelenmiştir. Yazının sonunda ise Hilal-i Ahdar’ın bu işret aleyhine yazı yazma davetinin hükümet tarafından da gelmesi ve senenin veya ayın belli günlerinde işret aleyhine yazılmasını temenni etmektedir.

¹¹³⁶ Taş İli, 4 Mayıs 1927, S.204.

ON BİRİNCİ BÖLÜM

TAŞ İLİ GAZETESİNDE ERKEN CUMHURİYET DEVRİ'NDE GERÇEKLEŞEN İNKILAPLAR HAKKINDA YAPILAN YAYINLAR

11.1. Türk İnkılabının Lideri Mustafa Kemal Paşa'ya Dair Yayınlar

Taş İli gazetesinde Mustafa Kemal Paşa'ya dair birçok haber ve yazı yayınlanmıştır. Mustafa Kemal Paşa'ya dair olan haberlerin başında 1925 ve 1926 yılında Silifke'yi ziyareti haberleri gelmektedir. Mustafa Kemal Paşa ile ilgili haberlerin çoğuna ilgili olduğu bölümlerde yer verilmiştir. Bu bölümde ele aldığımız haberler herhangi bir konuyla ilişkilendirmediğimiz doğrudan Mustafa Kemal Paşa'nın şahsına yönelik haber ve yazılardır.

Taş İli gazetesinde Mustafa Kemal Paşa ile ilgili haber ve yazıların ilki 12 Kanunusani 1925 tarihli 95 numaralı nüshada yayınlanmış edebi bir metindir. Metin Silifke Tüccarlarından Nazif Beyzade Hasan Mazhar tarafından kaleme alınmıştır. “Medyun-u Şükran”¹¹³⁷ başlığını taşıyan bu yazı Mustafa Kemal Paşa ile Toros Dağlarında karşılaşan bir adamın hikâyesidir. Fakat hikâyenin kahramanı Mustafa Kemal Paşa'yla karşılaştığında onun kim olduğunu bilmez ve kendine sorar ve Mustafa Kemal Paşa ismini söylemeden sadece mazlum Türk milletinin kurtarıcısı olduğunu ifade eder. Bu güzide eser aynen şu şekildedir;

Mütarekeyi müteakip İngilizlerin İstanbul'u, Yunanlıların İzmir'i, İtalyanların Konya ve Antalya'yı, Fransızların Adana, Mersin ve havalisinin işgaliyle Rum ve Ermenilerin şımarık bulundukları ve Yunan askerlerinin Türk köylerini ihrâk ve Türk kızlarının ırzına tecavüz etmeye çalıştıkları bir sıra tüfeğimi alarak ava çıkmıştım. Yalçın Toros dağının sarp kayaları üzerinde uzun boylu, geniş boylu, geniş omuzlu, elinde silahını tutan bir zata rast geldim. Vakit güneşin batacağı bir zamandı. Yanına yanaştım. Vakur bir heykel, erkekliğin korkunç bir timsali şeklinde karşısında bulduğum zata kendisini sordum.

-Kimsiniz dedim.

O, bana kalbimin derinlerinde ürpermeler vücuda getiren bir sertlikle baktı, sonra nazarını bulunduğu yüksek yerin önündeki geniş vadiye çevirdi.

Baktı, baktı, dakikalarca baktı. Sanki benliğinden tecerrüt etmişti, orada bulunduğunu unutmuştu. Ben onu derinden tetkik ediyordum. O; bana: Evvelce o, ülkenin menfur tanıdığı bir canisi ve kaçakçısı hissini vermişti. Hayır, ondaki gördüğüm necabet ve vakar; bir şimşek sürati ile gelip geçen bu hissi mağlup etmişti. Hâlbuki o, öyle olamazdı...

Düşünüyordum: Birdenbire bir sayha bütün mevcudiyetimi sarstı... O; dalgınlığından kurtulmuş, bana dönmüştü. Diyordu ki:

¹¹³⁷ Taş İli, 12 Kanunusani 1925, S.95, s.1.

-Ben; şu gördüğün ovanın uzaklarında ta uçlarında, çiğnenen mazlumların, öldürülen yavruların, evleri, aileleri yakılan zavallıların kanlarından yoğrulmuş intikamın bir timsaliyim... Orada parçalanmış zavallılar Türk... Evet: Hem de bütün salibin haris nazarları üzerlerine çevrilmiş masum bir millet... Ben; onların kurtarıcısıyım. Dedi.

O gür sesinde o kadar şiddet ve heybet vardı ki: adeta titriyordu. Yurdumun çiğnendiği öyle bir zamanda bana ismini söyledikleri kahramanı karşımda söz söylerken görünce bütün müfekkirem alt üst olmuş, yalnız Aziz Halaskarın huzurunda bulunmaktan hâsıl olan meserret benliğimi kaplamıştı. Evet: Bu sima, bugünün Türkiye'sini kurtaran Mustafa Kemal'di... Sonra insanı ağlatan bir şivesiyle söylemeye başladı.

-Buradan iki saat ileride yürüyeceğim yol insan cesetlerinden kapanmış, kenarda çağılayan dere insan kanından kızarmış, o koca vadi insanlığın yüzünü kızartacak bir vahşetin bütün facialarını üstünde toplamıştır.

Ama her taraf kan!... Ölen öldürülen Türk ve Müslüman!...

Durdu, yanaklarına düşen yaş zavallı bir milletin mukadderatına ağlayan bu büyük kahramanın tesiratını gösteriyordu... Sonra birdenbire değişti. Nazarını o kadar korkunç bir hal ve heybet kesb etmişti ki, çehresinde dünyayı kendisine az gören fatihlerin, dedelerimin kahramanlık menkıbelerini okudum. Döndü, uzakta sisli ufukları gösterdi.

-Gidiyorum. Dedi.

Yakın bir zamanda işiteceksiniz. Vechem önüme katacağım katilleri sürükleyecek Akdeniz olacaktır. Dedi ve yavaş yavaş yanımdan ayrıldı. Baktığım zaman çoktan karanlıklara karışmıştı...

Ben onun o günkü huzur-ı şahametinde içtiğim kahramanlık şerbetinin lezzetini bugün his ediyorum... Ve şimdi ey büyük dahi, ey koca kahraman.

Milletim size ilelebet medyun-ı şükrandır.¹¹³⁸

Mustafa Kemal Paşa'nın ziyaretlerini anlatan bu uzun haberin ardından Vilayet Nafia Sermühendisi Behram Münir Bey'in "Yevm-i Meserret"¹¹³⁹ başlıklı yazısı yer almaktadır. Behram Bey'in yazısı Mustafa Kemal Paşa'nın ülkenin kurtuluşu uğrunda göstermiş olduğu kahramanlık ve Mustafa Kemal Paşa'nın ziyaretiyle İçel halkının göstermiş olduğu saygı ve sevgi gösterilerini bir zevk-i milli olarak adlandırarak Mustafa Kemal Paşa'ya İçel halkı ve Taş İli gazetesi adına teşekkür etmektedir.¹¹⁴⁰

1925 yılı Ramazan Bayramı münasebetiyle Reis-i Cumhur Mustafa Kemal tarafından bayram kutlama telgraflarından biri de Silifke Halk Fırkası'na çekilmiş ve cevabi telgraf Merkez İdman Yurdu Reisi Şefik Bey tarafından çekilmiştir. Telgrafname suretleri gazetenin ilk sayfasında yayınlanmıştır. Mustafa Kemal Paşa Silifke Halk Fırkasına çektiği telgrafta: Ramazan Bayramı'nı tebrik etmekte, Şeyh Sait İsyanı'nın bastırılmasını kutlamaktadır. Vatandaşları ve silah elinde düşmana karşı cumhuriyeti koruyan askerleri tekrardan tebrik ederek telgrafına son vermiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın telgrafına Silifke'den verilen cevaplar şu suretledir:

¹¹³⁸ Taş İli, 12 Kanunusani 1925, S.95, s.1.

¹¹³⁹ Taş İli, 2 Şubat 1925, S.97, s.4.

¹¹⁴⁰ Taş İli, 2 Şubat 1925, S.97, s.4.

Ankara: Reis-i Cümhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Afiyetinizle pek samimi alakadar olan yurdumuz geçirildiğine matlâ olduğu tehlikeden dolayı duyduğu teessür ve ızdırabı arz eyler iade-i sıhhatinizi temenni ve teveccühünüzün devamını istirham eyler.

Silifke: Merkez İdman Yurdu Reisi

Şefik

Silifke: Merkez İdman Yurdu Reisi Şefik Bey'e

C- Ehemmiyetsizdi teşekkür ederim efendim.

Reis-i Cümhur

Gazi Mustafa Kemal

Ankara'da: Reis-i Cümhur Muhterem Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

İrşadat-ı azimkâranelerinizle kazandığımız istiklalimizin sene-i devriyesini idrak ile mesrur olduğumuz halde temadi-i ömür ve afiyet ve tevâlî-i muvaffakiyet mün'îmanenizi minnettarane temenni ve kalbi ve pek samimi ihtiramatımızı arz ve takdim ile iktisab-ı şeref ve mübahat eyleriz efendim.

Silifke: Merkez İdman Yurdu Reisi

Şefik

C- Tebrikatınıza teşekkür ederim efendim.

Reis-i Cümhur

Gazi Mustafa Kemal¹¹⁴¹

Başkomutanlık Meydan Muharebesi'nin ve İzmir'in düşman işgalinden kurtuluşunun yıldönümünün geçirildiği günlerde Taş İli gazetesinin 2 Eylül 1925 ve 9 Eylül 1925 tarihli nüshasında bu muzaffer orduların Başkomutanı olan Mustafa Kemal Paşa'ya ithafen Zarif Nuri (Paköz) Bey'in iki farklı yazısı yayınlanmıştır.

2 Eylül 1925 tarihli nüshada yayınlanan ilk yazı "Mübeccel Günler" başlığını taşımaktadır. Zarif Nuri Bey bu yazısında Mondros Mütarekesi sonrasında müttefiklerin teşvikiyle Anadolu'ya saldıran Yunan ordusu karşısında Mustafa Kemal Paşa liderliğinde, elinde ölümden başka silahı olmayarak çıkan ve galip gelen Türk milletinin zaferini şöyle kutlamaktadır;

Mondros Mütarekenamesi ile başlayan Türkiye'nin mukadderatına, istiklaline nihayet vermek maksadıyla cereyan eden hadisat-ı siyasiyenin hülyasına aldanan ve o zaman ve garbın siyasetine hakim olan diplomatlar bütün kudret, kuvvet diplomatlarına istinaden ve bütün varlıklarıyla Türklüğün imhasına yeltenmişlerdi.

Bu düşüncelerini mevki-i fiile koymak için ellerine alet olabilecek Yunan ordusuna müracaat ettiler.

¹¹⁴¹ Taş İli, 6 Mayıs 1925, S.109, s.1.

Bu zavallı ordu ve hükümet, efendilerinin müracaat ve emirlerine tabii bir zaman için asya-i suğranın kayalarına tırmandı.

Karşısında öldürmesinden başka bir silahı olmayan Türklük asrın en son echize-i mütেকâmil ile mücehhez ordusuna onunla mukabele etti, onunla kıyam etti.

Yokluk içerisinde her zaman için mevcudiyet gösteren Türkler bu sefer de harikane besalet ve şehadetleri ile yine yoklukta varlık yarattılar.

Başta muhterem ve mübeccel Gazimiz olduğu halde Türk'ün en aciz tanınan ferdine kadar şirane-i hamasetleriyle hın-i istiklaline inmek isteyen bu zorbayı Afyon önlerinde, Sakarya boylarında tevakkuf ettirdikten sonra yine o muhterem ve pek büyük Gazi (Yunanileri Anadolu'nun harim-i ismetinde boğacağımızı) âlem-i beşeriyet ve medeniyete karşı ilan etti ve Türk'ün istiklal ve hürriyetini tanımayan ve tanımak istemeyenlere karşı tanıtılacak kuvvetin süngü olduğunu gösterdi.

Ve nihayet 337 senesi Ağustosunun 26. sabahı Afyon'dan başlayan istiklal bayramının terakki-i istiklalin 31 günü Dumlupınar sırtlarında tecelli etti. Karşısında benliğini esasen bilmeyen o palıkarya ordusu, hülyaperest millet-i masumlara ve zavallılara yaptıkları şenaat ve denanetin cezasını pek yakında gördüler ve nihayet adalet-i ilahiyenin tecellisi onları Afyon sırtlarında, Dumlupınar bayırlarında, Altıntaş Ovası'nda ve en nihayet Akdeniz'in dalgaları ve köpükleri arasında idama yuvarladı. Elemlili başlayan günlerin sonu meserrettir.

Binaenaleyh bizi istiklalimize kavuşturan bu günlerde ve o günlerin sene-i devriye ve eyyam devriyelerini tes'îd ve tecbîl ederken bu eyyam-ı necat ve istiklal uğruna bayramlaşırken istiklal kurbanı muhterem şehidamıza da Fatihalar ithafını unutmayalım.¹¹⁴²

Zarif Nuri Bey'in 9 Eylül 1925 tarihli nüshada yayınlanan yazısı “İnkılaplar Dahisi” başlığıyla yayınlanmıştır. Zarif Bey yazısında Türk milletinin yıllardır terakki, feyz ve irfan yollarından mahrum kaldığını ifade ederek Türk milletini bu karanlıkların derinliklerinden kurtaranın kim olduğu sorusunu sorarak Türk milletinin geçmişte bulunduğu şartları saymaya devam etmektedir.

Vatan ve millet bu karanlıkların derin mezarlıklarına yuvarlanmış, üzerine çöken cehalet ve taassup kabusları onu ufak bir hareket, cüz'î bir intibaha kıpırdatmamıştı. Fakat için, için kendine bir fûrce-i nur-u irfan arıyor, eline yapışacak bir mürşit ve bir rehber-i feyyaza muhtaç bulunuyordu.¹¹⁴³

Türk milleti böyle bir vaziyette iken onu kurtaracak ve ona önder olacak bir dahi doğmuştu. Zarif Bey'e göre o dahi: “Asır ve zamanların meydana getiremediği ve asırların birçok yüksek dâhilerinden daha pek yüksek Türklüğün ve şarkın dâhisi ve münci-i azamı muhterem mübeccel Gazi!”¹¹⁴⁴ idi.

O vatanın en ücra köşesine kadar giderek en saf ve temiz kalplerle bir araya gelmiş onların her türlü derdini, acısını dinleyerek bu dertlerine çare bulmanın yollarını düşünüp bu uğurda hayatını heba etmiştir. Gazi'nin bu üstün meziyetlerini sayan yazar yeryüzüne böyle bir dehanın daha önce gelip gelmediği sorusunu sorarak hayır cevabını vererek şu satılarla yazısını noktalar; “Bizi her türlü saha-i inkılapta muzafferiyetten muzafferiyete îsâl eden,

¹¹⁴² Taş İli, 2 Eylül 1925, S.124, s.1.

¹¹⁴³ Taş İli, 9 Eylül 1925, S.125, s.1.

¹¹⁴⁴ Taş İli, 9 Eylül 1925, S.125, s.1.

bize yeni yeni terakki ve temeddün ve inkişaf yolları açan büyük dahi yorulma! Ve ilelebet Türk'ün ve Cumhuriyetinin ser-efraz-ı ibtihacında yaşa var ol!"¹¹⁴⁵

"Matbuat Hülasaları"¹¹⁴⁶ başlıklı bir haberde Yeni Gün'den alınan Mustafa Kemal Paşa'ya dair haber de yer almaktadır. Habere göre Öksüz Yurdu'nu ziyaret eden Mustafa Kemal Paşa buradaki çocukların yalın ayak olmalarından oldukça etkilenmiş ve gözyaşları içinde mektebi terk etmiştir.

Mustafa Kemal Paşa'nın heykellerinin dikilmeye başlaması 1925 yılında gündeme gelmiştir.¹¹⁴⁷ Türk milletinin kurtarıcısına ve başkumandanına bir saygı ve minnet nişanesi olarak onun heykellerini yaşadıkları bölgenin orta noktasına, meydanına ya da önemli bir mevkiine dikmiştir. Bu hususta yurdun farklı yerlerinde atılan adımlar Taş İli gazetesine de yansımıştır. "Gazi'nin Heykelleri" başlığını taşıyan haberde Mustafa Kemal Paşa'nın İstanbul, Ankara ve Konya'da heykellerinin dikileceği bildirilmektedir. Heykellerde Mustafa Kemal Paşa İstanbul'da sivil, Konya'da müşir ve Ankara'da ise at üzerinde tasvir edilecektir.¹¹⁴⁸

1925 yılı Aralık ayının başlarında İçel Muhasebe-i Hususiye Müdürü Ahmet Bey tarafından Makam-ı Vilayete önemli bir teklif verilmiştir. Bu teklif Silifke-Mersin şosesinin başlangıcında bir saat kulesi ve üzerine Mustafa Kemal Paşa'nın heykelinin dikilmesidir. Gazete bu teklifi "Tarihi ve Kıymetli Bir Teşebbüs" başlığı ile sayfalarına taşımıştır. Haberde Türk ve Türklüğün ihyası için emek harcayan Mustafa Kemal Paşa'nın gelecek nesillerin de ondan manevi feyz alması için bu heykelin dikilmesine dair düşünceler dile getirilmiştir.¹¹⁴⁹

Ahmet Bey'in teklifi 1926 yılında İçel Vilayet Umumi Meclisince kabul edilmiştir. Gazetenin "Gazi Paşamızın Tunçtan Mamül Heykelinin Rekzi Meclis-i Umumice Kabul Olunmuştur" başlığıyla yayınladığı haberin içeriği şöyledir; "Memleketin halaskarına karşı vazife-i takdirkarisinin ufak bir cüz'ünü gösterebilmesi en büyük borçlarından birisi olduğunu takdir buyuran Meclis-i Umumi-i Vilayet Gazi Paşa Hazretlerinin tunçtan bir

¹¹⁴⁵ Taş İli, 9 Eylül 1925, S.125, s.1.

¹¹⁴⁶ Taş İli, 28 Teşrinievvel 1925, S.132, s.1.

¹¹⁴⁷ Cihat Yıldırım. "Gazi Mustafa Kemal Paşa ile İlgili "Taş İli" Gazetesinde Çıkan Haberler Üzerine Bir Değerlendirme", 43.

¹¹⁴⁸ Taş İli, 5 Ağustos 1925, S.121, s.2.

¹¹⁴⁹ Taş İli, 9 Kanunuevvel 1925, S.138, s.2.

heykelinin celp ve memleketin münasip bir mahalline rekzi kabul edilerek celbine tevessül olunmuştur.”¹¹⁵⁰

Atatürk heykelinin dikilmesi kararı 1926 yılında alınmasına rağmen bilinmeyen bir sebepten dolayı bu anıt 1934 yılına kadar dikilememiştir. Silifkeliler, Mustafa Kemal Atatürk’e olan bağlılıklarını asla kaybetmemiştir ki yıllar sonra bu işe tekrar girişmişlerdir. 1931 yılında İçel Valiliği görevine gelen Tevfik Sırrı (Gür) Bey eliyle heykel meselesi tekrardan gündeme alınmıştır.¹¹⁵¹ Heykel 19 Mayıs 1934 tarihinde¹¹⁵² artık Silifke’nin, Mersin vilayetinin bir kazasına dönüştürüldüğü dönemde dikilmiştir. Atatürk’ün Silifke ziyaretinde Mersin yolundan şehre giriş yaptığı Taşköprü’ye yakın bir mahalle dikilmiştir.

1926 yılında İçel Vilayeti adına Mustafa Kemal Paşa’nın huzuruna gidecek hem görüşüp hem de şehre davet etmek üzere bir arz-ı tazimat heyeti kurulmasına girişilmiştir. Bu heyet İçel Valisi Fahri Bey’in öncülüğünde seçilmiştir. Heyete Cumhuriyet Halk Fırkası Silifke Reisi Hacı Paşazade Sadık, Türk Ocağı Kâtib-i Umumisi Kemal Askeri, Silifke Ticaret Odasından Fabrikatör Mahmut Şükrü, Hacı Hulusi Efendi oğlu Sami ve Belediyeden Halil (Göksu) seçilmiştir. Seçilen heyet 14 Eylül de Ankara’ya hareket etmiştir.¹¹⁵³

İçel Arz-ı Tazimat Heyeti belirlenir belirlenmez derhal Mustafa Kemal Paşa’nın huzuruna çıkmak için Ankara’ya hareket etmiştir. Heyet ile ilgili 18 Eylül tarihli Ankara’dan gelen ve “Türk Sözü” gazetesinde de yayınlanan haber Taş İli gazetesinde yayınlanmıştır. Heyet 17 Eylül sabahı Mustafa Kemal Paşa’nın huzuruna çıkmış ve bir buçuk saat süren bir görüşme gerçekleştirmiştir. Heyet Mustafa Kemal Paşa’yı Silifke’ye davet etmiş ve Mustafa Kemal Paşa Silifke’ye gelme vaadinde bulunmuştur. Heyet Mustafa Kemal Paşa’dan başka Başvekil İsmet Paşa ve Erkan-ı Harp Reisi Fevzi Paşa’yı da ziyaret etmiştir.¹¹⁵⁴

Mustafa Kemal Paşa’nın 1927 yılında CHF kurultayında yapacak olduğu konuşmayı halka dinletmek için Silifke’de bir teşebbüste bulunulmuştur. Bu hususta İçel eski mebuslarından Haydar (Aslan) Bey, İhtiyat Zabitlerinden Fahri Bey bir telsiz telefon siparişi vermiştir. Siparişi verilen telsiz telefonun Karşıyaka’daki Millet Bahçesi’ne yerleştirilmesi

¹¹⁵⁰ **Taş İli**, 10 Mart 1926, S.150, s.1.

¹¹⁵¹ Cihat Yıldırım. “Gazi Mustafa Kemal Paşa ile İlgili “Taş İli” Gazetesinde Çıkan Haberler Üzerine Bir Değerlendirme”, 44.

¹¹⁵² Aslan, *İzzet Atatürk Silifkede*, (1981), 314.

¹¹⁵³ **Taş İli**, 15 Eylül 1926, S.172, s.1.

¹¹⁵⁴ **Taş İli**, 22 Eylül 1926, S.173, s.1.

kararlaştırılmıştır. Fakat gerek gazetenin elimizde bulunan nüshalarında gerek diğerkaynaklarda bu girişimin nasıl sonuçlandığına dair bir bilgi bulunmamaktadır.¹¹⁵⁵

Mustafa Kemal Pařa halk nezdinde herşeyden evvel vatani dűřman işgalinden kurtaran ve yeni Türk devletini kuran halaskar gazidir. Mustafa Kemal Pařa'nın halk nezdinde tanınması Osmanlı Devleti dönemine, Çanakkale Savaşlarına dayanmaktadır. Fakat sonradan yetişen nesiller onu Türk ordularının başkumandanı ve Türk Devleti'nin reis-i cumhuru olarak tanımıştır. Her ne kadar hayatı biliniyorsa da onun askeri ve siyasi hayatını vatandaşlara aktarmak amacıyla yayınlar yapılmıştır. Bunlardan biri ulusal basında gerçekleşmiş ve yerel basın tarafından iktibasen yayınlanmış "Gazi'mizin Hatırat Sahifeleri"dir. Taş İli gazetesi Mustafa Kemal Pařa'nın hatıratını yayınlamaya başlamasını řu cümlelerle duyurmuştur: "Matbuat-ı rüfekamız bir haftadanberi Gazi'mizin hatıratına ait bazı sahifeler neşrediyor, Gazi'mizin hatıratı bütün milleti alakadar edeceği için karilerimizi bu hatıratı okumak zevkinden mahrum bırakmamak üzere biz de bunları matbuat-ı refikamızdan naklen neşrediyoruz."¹¹⁵⁶ Mustafa Kemal Pařa'nın anıları Taş İli gazetesinin 152,154, 155, 157 ve 158 sayılı nüshalarında yayınlanmıştır.¹¹⁵⁷

11.2. şapka ve Kılık Kıyafette Yapılan Yeniliklere Dair Yazı ve Haberler

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte yeni Türk devletinin idare şekli belirlenmiştir. Modern Türk devletinin kurucusu Mustafa Kemal Paşa'nın liderliğinde ülke yeni bir modernleşme sürecine girmiştir. İlk önce saltanatın daha sonrasında halifeliğın kaldırılmasıyla başlamış olan yenileşme süreci Tevhid-i Tedrisat Kanunu, Kılık Kıyafet Kanunu ve Türk Medeni Kanunu başta olmak üzere birçok yenilikler gerçekleşmiştir. İnkılapların halka anlatılıp benimsendirilmesi için matbuat bu doğrultuda önemli bir görev görmüştür. İçel vilayetinin resmi yayın organı olan Taş İli gazetesi de inkılapların halka ulaşması için bu yönde yayınlar yapmış meclisten geçen kimi kanunları da sayfalarında yayınlamıştır.

¹¹⁵⁵ Taş İli, 8 Haziran 1927, S.209, s.1.

¹¹⁵⁶ Taş İli, 24 Mart 1926, S.152, s.1.

¹¹⁵⁷ Taş İli, 24 Mart 1926, S.152; Taş İli, 7 Nisan 1926, S.154; Taş İli, 14 Nisan 1926, S.155; Taş İli, 28 Nisan 1926, S.157; Taş İli, 5 Mayıs 1926, S.158.

Gazetede inkılaplar üzerine ilk yazı 24 Haziran 1925 tarihli 116 numaralı nüshada Zarif Nuri Bey'in¹¹⁵⁸ yazmış olduğu “Siper-i Şemslî Serpuşlar ve İslamiyet”¹¹⁵⁹ başlıklı yazıdır. Zarif Bey yazısını bir hafta on güne yakındır İstanbul gazeteleri başta olma üzere birçok vilayet gazetesinde tartışılan şapka meselesi üzerine lehte ve aleyhte söz söyleyenlere karşı bu makaleyi kaleme almıştır. Gazetelerde sürüp giden yayınların yanında İçel muhitinde gençlerin başlarına şapka takmaları bazı şahısların dikkatini çekmiş ve bu hususta cahilane dedikodu yapmaya başlamıştır.

Bu tartışma ve dedikodular şapka takmakla dinden çıkılacağı gibi dedikodular olacak ki Zarif Nuri Bey bu gibi düşüncede olan şahıslara şu soruyu sormaktadır:

On üç buçuk asra yakın bir zamandan beri tamâdi edip gelen İslamiyet ve İslamiyetden daha evvel milliyet ve kavmiyetlerinin kudsiyetine iman, ananat-ı milliyelerinden zerre kadar inhiraf etmemiş; sadakat-ı milliyelerini muhafaza etmiş olan Türkler acaba şimdiye kadar serpuşlarıyla mı din ve milliyetlerini muhafaza ettiler? Hayır. Pek uzak mazide değil; şu onbeş yirmi senelik bir zaman içinde kaç türlü renk serpuş ve kıyafet değiştirdik. Ve en nihayet zamanımızda serpuş öyle böyle bir şekle; öyle bir hale geldi ki; külah, kavuk, sarık, fes, kalpak ve daha birçok garibane eşkâliyle başımızda tecelli kıldı. Hangisi milli, hangisi gayr-ı milli, hangisi dini, hangisi gayr-ı dini biz de şaşırdık. Ben hiç zan etmiyorum ki şerait ve esasat-ı islamiyede şu veya bu suretle vücudunuzu, başınızı örtünüz veya siper-i şemslî serpuş giyiniz, giymeyiniz diye bir kaide-i diniye ve evâmîr-i nutkiye-i ilahiye gösterilmiş bulunmuş.¹¹⁶⁰

Şapkanın dini yönlerinin yanı sıra maddi yönlerine de değinen yazar memleketin doğal durumu ve iklimi göz önüne getirilirse zaruri ve doğal bir ihtiyaç olarak şapka giymeyi ve daha serbest giyinmenin zaruri bir durum olacağını ifade etmektedir. Bu zaruri hali doğuran şartlardan birinin güneş ışığının yakıcı sıcaklığı ve gözlere verdiği zarar olduğunu belirtmektedir. Yazar bu şartlar altında koyun sürüsü gibi yanıp kavrulmak yerine vücudun sağlığı ve rahatı için her türlü kıyafet ve şapkayı kabul etmek mecburiyetinde bulunduğumuzu ileri sürer. Son olarak din ve milliyetin kafaya geçirilen türlü şekil ve isimlerdeki başlıkta değil o başlıkların altındaki akıl ve fikirlerde olduğunu bildirmektedir.¹¹⁶¹

Taş İli gazetesi 9 Eylül 1925 tarihli nüshasında İcra Vekilleri Heyetinin 2 Eylül 1925 tarihli toplantıda Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması ve İlmiye Sınıfı ve Memurların Kıyafetlerine Dair alınmış olan 2413 numaralı kararı aynen yayınlamıştır. Bu kararnamenin sonuna Taş

¹¹⁵⁸ Zarif Nuri Bey ya da Zarif Paköz: 1926-1928 ve 17.12.1932-15.02.1933 tarihleri arasında iki defa Silifke Ticaret Odası Kâtib-i Umumilik görevinde bulunmuştur. <https://www.sitso.org.tr/tr/oda-tarihcesi-tr> (Erişim Tarihi:30.11.2023)

¹¹⁵⁹ Taş İli, 24 Haziran 1925, S.116, s.1.

¹¹⁶⁰ Taş İli, 24 Haziran 1925, S.116, s.1.

¹¹⁶¹ Taş İli, 24 Haziran 1925, S.116, s.1.

İli gazetesi eklediği kısa bir yazıda bu kararın İçel’de memnuniyetle karşılandığını ve bütün memurların şapka tedarikine başladığını belirtmektedir. Yazının devamında İçel memurlarının bir kısmının ve İçel gençlerinin bir süredir şapka takmakta olduklarını belirterek alınmış olan bu kararı alkışladıklarını beyan etmektedir.¹¹⁶² Aynı nüshanın üçüncü sayfasında Makam-ı Vilayetten gelen “Sarık ve Kisve-i İlmiye”¹¹⁶³ başlığına sahip duyuru metni yayınlanmıştır. Duyuruya göre sarık sarmanın kimlere serbest olduğu şu suretle ilan edilmiştir;

Türkiye Cumhuriyeti dahilinde ilmiye sınıfına mensup olanlar atideki makam ve vazife sahiplerine.

A- Diyanet İşleri Reisi.

B- Diyanet İşleri Riyaset Heyet-i Müşaveresi.

C- Vilayet ve kaza merkezlerinde bulunan müftüler, Diyanet İşleri tarafından mensup imamlar,

H- Diyanet İşleri Riyaseti tarafından mensup hatibler ve Diyanet İşleri Riyaseti tarafından buyurulduğu olan köy hocaları.

Bunlardan gayri sarık sarmak ve kisve-i ilmiye iksa itmek heyet-i müvekkile kararı ile memnu olduğu ilan olunur.¹¹⁶⁴

Kılık kıyafette bir düzenlemeye gidilerek sarık sarma salahiyeti diyanet görevlisi din memurlarına verilmiştir. Artık kafaya sadece şapka takılması insanlarda yeni bir soruya sebep olmuştur. Namaz kılan erkek vatandaşlar baş açık olarak namaz kılmanın dinen uygun olup olmadığına dair sorulara cevap aramaya başlamıştır. Yenigün gazetesinden alınan haber gazetede aynen yayınlanarak vatandaşların sorusu cevaplanmıştır. Habere göre Akşam gazetesi birçok ulemaya baş açık namaz kılmanın caiz olup olmadığını sormuş ve baş açık namaz kılmakta sakınca olmadığı cevabını almıştır. Bu konuda vatandaşları aydınlatmak için haberin içerisinde İstanbul müftüsünün beyanatı da aynen yayınlanmıştır; “Namazda secdeye varmak için cepte takke taşınmalıdır fakat başı açmak bugün hürmet alameti olduğundan açık başla namaz katiyen muvafıktır hürmetten ibaret olan bu harekette mehaz ve bir şer’i aramak muvafık değildir.”¹¹⁶⁵

Sarıkların sadece din adamları taraflarından takılması kararının ardından vatandaşlar sarık sarma âdetini tam olarak bırakamamıştır. Bu durumun bir örneğine Silifke’de rastlamaktayız. Taş İli gazetesi “Sarıklılar”¹¹⁶⁶ başlığıyla yayınladığı haberde Silifke’de sarıktan şapkaya geçişe dair önemli bilgiler vermektedir. Silifke’de gençler ve memurlar

¹¹⁶² Taş İli, 9 Eylül 1925, S.125, s.1-2.

¹¹⁶³ Taş İli, 9 Eylül 1925, S.125, s.3.

¹¹⁶⁴ Taş İli, 9 Eylül 1925, S.125, s.3.

¹¹⁶⁵ Taş İli, 23 Eylül 1925, S.127, s.3.

¹¹⁶⁶ Taş İli, 23 Eylül 1925, S.127, s.3.

daha kararın gündeme gelmesiyle birlikte şapka takmaya başlamış, halkta da şapka takma yönünde olumlu bir hava bulunmaktadır. Gazete Silifke’de şapka takmanın olumlu bir tablosunu çizse ahalinin tamamı için aynı durum söz konusu değildir. Heyet-i Vekile’nin almış olduğu karar neticesinde tüm köylerde sarıklar çıkarılarak şapka takılmaya başlanmışsa da Silifke’nin Keben köyü ahalisi buna ayak uydurmamış durumdadır. Alınan habere göre köy ahalisi Silifke merkeze gelirken Silifke Kalesi civarına kadar sarıkla gelmekte, kalenin civarına gelince sarığı çıkarıp şapka takmaktadır. Köye dönüşte de Silifke Kalesi’ni geçince şapkaları çıkarıp tekrardan sarıklarını takmaktadır. Taş İli gazetesi bu davranışın önünün alınması hususunda Keben köyü heyet-i ihtiyariyesine çağrıda bulunmaktadır.

“Hükkamın Elbise-i Resmiyesi”¹¹⁶⁷ başlığıyla yayınlanan haberlerde İçel vilayet merkezi Silifke’de, Gülnar ve Anamur kazalarında adli yargı çalışanlarının mahkemelere resmi elbiselerle çıkması Adliye Vekâletince 15 Teşrinievvel 1925 tarihinde kararlaştırılmıştır. Karar üzerine İçel’de adli yargı çalışanları derhal yeni elbiselerini tedarik etmeye koyulmuştur.

Şapka artık Türk toplumunda yaygınlaşmaya başlamıştır. Fakat iş şapka takmakla bitmemektedir. Gelişmişlik düzeyi az olan topluma şapkanın modern toplumlarda olduğu gibi kullanımını da öğretmek gerekmektedir. Bu doğrultuda ulusal basında şapka ile selama dair yayınlara başlanmıştı. Taş İli gazetesi de İçel halkını şapka ile selamda dikkat etmeleri gereken noktalar hakkında bilgilendirmek üzere bu yazıları aynen sayfalarına taşımıştır. “Şapka İle Selamda Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar”¹¹⁶⁸ başlığıyla Hakimiyet gazetesinden alınan yazıda şapka takan vatandaşların bağlı olması gereken usullerden bahsedilmiştir.

2 Eylül 1925 tarihli karar doğrultusunda memurların kıyafetlerinin değişmesine dair çalışmalar da gazeteye yansımıştır. Yenigün gazetesinden alınan haberler zabitan, orman ve rüsumat memurlarının kıyafetlerinin nasıl olacağına dair bilgilendirici bir haber yayınlanmıştır.¹¹⁶⁹

Gazete şapkaya geçişin yurt içi örneklerini ulusal ve yerel basından alıntılar yaparak İçel halkına ulaştırmıştır. Bu haberlerle modern kıyafete geçişte İçel halkının ilgisi çekilmeye çalışılmıştır. Bu hususta yayınlanan haberlerden biri komşu vilayetlerden olan Adana’da

¹¹⁶⁷ Taş İli, 23 Eylül 1925, S.127, s.4.

¹¹⁶⁸ Taş İli, 30 Eylül 1925, S.128, s.1.

¹¹⁶⁹ Taş İli, 30 Eylül 1925, S.128, s.12.

yayın yapan Yeni Adana gazetesinden alınmıştır. “Kadınlarımız da Şapka Giyiyorlar”¹¹⁷⁰ başlıklı haberde Adana’da kadınların şapka takarak yapmış oldukları gezintiden duyulan memnuniyet dile getirilmiştir. Eski istasyon civarından yürüyen kadınlar Kuru Köprü’den Eski İstasyon Camisi’ni takiben Kurtuluş Parkı’na kadar yürümüş ve aynı istikametten geri dönmüşlerdir. Kadınların yapmış olduğu bu gezinti herkes tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Haberin sonunda kadınlar arasında çarşafa rağbetin azaldığı belirtilerek şapka takmanın lüzumunu en evvel idrak eden kadınlara olan takdir duygusu dile getirilmiştir.

Tekke ve zaviyelerin kapanması, şapka iksası kanun mucibince İçel vilayetinde uygulanmaya çalışılmıştır. Bu kanunun İçel vilayetinde uygulanması Taş İli gazetesinde yer bulmuştur. “Tekkeler Kapandı” başlığıyla yayınlanan haberde İçel vilayet merkezinde ve bağlı yerlerde memurlar ve gençlerin şapka takmaya başladığı, kaza merkezlerinden köylere kadar sarıkların çıkarılıp şapka takılmaya başlandığı ve türbelerin kapatıldığı belirtilmiştir. Mut, Anamur ve Gazipaşa kazalarında türbe olmadığı anlaşılmakla beraber “Gülнар kazasında; Ahmet Halife, Şeyh Ömer Hamis Seydi, Şeyh Ali Semerkandi, Hacı Bahattin, Hüseyin Yuva, Şeyh Kasım, Şeyh İsa, Ömer Fakı, Erdem Seydi, Tuğrul Seydi türbeleri kapatılmıştır.”¹¹⁷¹

Tekke ve türbeler kapatılmış olsa da Türk insanı yıllardır içine yerleşmiş batıl inanışları söküp atamamıştır. Geçmişten kalma hurafeler kanun yasaklamalarına rağmen sürdürülmeye çalışılmıştır. Bunun bariz bir örneğine Silifke’de rastlamaktayız. Taş İli gazetesinde “Nazar-ı Dikkate”¹¹⁷² başlığıyla yayınlanan haberde Silifke’de Mukaddem Mahallesi’nde bulunan Mukaddem Türbesi pencerelerine cuma ve pazartesi akşamları mum yakılmaya devam edilmekte olduğu bildirilerek serkomiserliğin bu hususta dikkatli davranması istenmektedir.

İçel valilik makamı halkın şapka takması için bir örnek olması amacıyla kaymakamlıklara, nahiye müdürlüklerine, jandarma ve polis başkomiserliğine bir emir vermiştir. Emre göre yetkililere, mahalle ve köylerde muhtar ve köy ihtiyar heyetlerinin şapka takmaları lüzumu bildirilmiştir.¹¹⁷³

Kabul edilen kanun gereği memurların şapka takması kararlaştırılmıştı. Bu hususta memurlara şapka tedarik etmeleri için bir ödeme yapılması kararına dair Cumhuriyet

¹¹⁷⁰ Taş İli, 30 Eylül 1925, S.128, s.3.

¹¹⁷¹ Taş İli, 30 Eylül 1925, S.128, s.3.

¹¹⁷² Taş İli, 26 Mayıs 1926, S.161, s.2.

¹¹⁷³ Taş İli, 7 Teşrinievvel 1925, S.129, s.1.

gazetesinden alınan “Yarımşar Maaş Avans”¹¹⁷⁴ başlıklı haber yayınlanmıştır. Yayınlanan bu haberle elbise ve şapka tedariki için alınan avans kararı İçel vilayetindeki memurlara gazete aracılığıyla duyurulmuştur. Haberde Heyet-i Vekilenin yaptığı toplantı neticesinde merkez ve taşrada memurların elbise ve şapka tedarik etmeleri için yarımşar maaş avans verilmesi kabul edilerek bu hususta Maliye Vekâletine gerekli emir verilmiştir.

Şapka ve elbise tedarikinde memurlara avans verilmesi kararının ardından derhal çalışmalara başlanmıştır. İçel vilayetinde de memurlara avans verilmesi için yapılan çalışma “Memurine Avans”¹¹⁷⁵ başlıklı haberle duyurulmuştur. Heyet-i Vekilenin almış olduğu karar mucibince İçel vilayet merkezinde memurlara elbise ve şapka tedarik etmesi için yarımşar maaş verilmiştir. Bu hususta gerekenin yapılması emredilmiştir.

Memurlara verilen bu yarımşar maaş daha sonra geri alınmak üzere verilmiştir. Taş İli gazetesi “Avans”¹¹⁷⁶ başlığıyla yayınladığı haberde elbise ve şapka tedarik etmeleri için memurlara verilen paranın 1 Mart 1926 tarihinden itibaren asli maaşlarından yüzde 5 oranında kesinti yapılarak alınmaya başlayacak olduğunu duyurmuştur.

Devlet memurları için belirlenen yeni kıyafetlere ve şapka takma zorunluluğuna uymayan memurlar da olmuştur. Bu konuda gazetede iki ayrı haber yayınlanmıştır. İlk haber devlet memurları kıyafetlerine yönelik kanuna uymaktan kaçınan Giresun Tahrirat Müdürü Hacı Husnû Bey’in Dâhiliye Vekâletince azledilmesidir.¹¹⁷⁷ Bir diğer haber İnkılap gazetesinden alınmıştır. Haber Bahriye Vekili İhsan Bey’in, daireden çıktıktan sonra şapkasını çıkarıp fes giyen bir vekâlet memurunu azletmesi ile ilgilidir.¹¹⁷⁸

1925 yılında okullarda da öğrenci ve öğretmenler tarafından şapka takılmaya başlanmıştır. Bu hususta Cumhuriyet gazetesinden alınan “Muallimler ve Şapka”¹¹⁷⁹ başlıklı haberde birtakım bilgiler yer almaktadır. Memurların şapka takması kararının ardından Maarif Vekâleti okullarda öğretmenlerin şapka takmasına yönelik girişimlerde bulunmuştur. Meslek okullarında ve darülfünunda şapka takılmaktadır. Ayrıca ilkokul ve lisede eğitim görmekte olan kız öğrencilerin de erkek öğrenciler gibi tek tip bir şapka giymesi kararı alınmıştır.

¹¹⁷⁴ Taş İli, 7 Teşrinievvel 1925, S.129, s.2.

¹¹⁷⁵ Taş İli, 14 Teşrinievvel 1925, S.130, s.1.

¹¹⁷⁶ Taş İli, 10 Mart 1926, S.150, s.1.

¹¹⁷⁷ Taş İli, 7 Teşrinievvel 1925, S.129, s.2.

¹¹⁷⁸ Taş İli, 4 Teşrinisani 1925, S.133, s.3.

¹¹⁷⁹ Taş İli, 14 Teşrinievvel 1925, S.130, s.1-2.

Fesin çıkarılıp şapka giyilmesi üzerine matbuatta fese karşı duyulan öfkeyi dile getiren yayımlar da yer almaktadır. Taş İli gazetesi Yenigün gazetesinden aldığı “Fese Hitap!”¹¹⁸⁰ yazısını sayfasına taşımıştır. Yazıda fes yıllardır Türk milletinin başına musallat olan bir bela olarak nitelenmiştir. Türk kökenli olmayan bu başlığın Türklerin başına bela olmasının tek amacı Türklüğü söndürmek ve yok etmek olarak görülmüştür. Daha Milli Mücadele günlerinde fesin çıkarılıp kalpakların giyilmesi Türklerin kahramanlığına yeniden kavuşması ve bir sevinç olarak yansıtılmıştır. Söz konusu yazıda şu ifadeler yer verilmiştir;

Günün birinde zihnimde bir şimşek çaktı. Bizans'tan uzaklaştım, ve seni başımdan çıkarıp attım!.. İşte o gün o iki menhus tesirden kurtuldum; selamet yolunu buldum.

İstanbul olmasın, neresi olursa olsun dedim; fes olmasın ne olursa olsun dedim!.

Ankara'ya geldim, kalpak giydim. Beynim kızıl kefenden kurtulunca, kendime de geldim!..

Uykuda imişim. Uyandım. Aklımı başıma topladım. Eski mertliğime, kahramanlığıma kavuştum. Asıl düşmanımı anlamış, ondan kendimi kurtarmıştım. Fesi çıkarınca canlandım. Beni mahvetmek isteyenleri bir tekme ile vatanımdan kovdum. Püsküllü bela artık senden korkmam.

Korkmam. Çünkü seni ebediyen red ve tard ve def ettim. Bir daha yüzümü göremezsin!. Ve başıma çıkamazsın! Ben medeniyim, bütün milletler gibi medeni cihanın serpuşunu kabul ettim.

Beynim(Kızıl kefen)den kurtuldu, onun meşum tazyikinden kurtuldum; dünyayı görmeye, hakikatleri anlamaya başladım. Taze hayat buldum.. Oh! Ne ala!..¹¹⁸¹

Yazının son kısmında ise Türkleri yıllardır muasır medeniyet seviyesinden alıkoyan başlıca amil olarak görülen festen intikam almak konu edilmiştir. Türk milletinin başındaki püsküllü bela olarak nitelendirilen fesin tek bir parçası dahi yeryüzünde bırakılmak istenmemektedir.

Ne yapayım. Ya Rabbi! Beni medeniyet-i umumiye yolunda bir asır geri bırakan bunca felaketlerime sebep olan bu baş belasından hincımı nasıl alayım?

Hah! Aklıma geldi! Elime bir makas alıp, seni lime lime edeyim. Cımbızla her zerre-i vücudunu ayırayım. Evvela bu işkenceleri çek. Ecza-i vücudun tarumar olsun... Sonra, gel buraya! En ufak parçana kadar seni şu alevli ateşte yakayım. Bu olsun.

Oh! ne ala! İşte kül oldun. Külünde yeryüzünde kalmasın. Külünü toprağa yılanların, çıyanların çok olduğu bir yere gömeyim. Haydi, gel, burada büsbütün mahvol. Yok ol hain, alçak fes!¹¹⁸²

Sarık sarma salahiyeti sadece din adamlarına verilmiş olsa da din adamlarının bazıları kararname mucibince bir elbise giymeyip eskiden olduğu gibi giyinmesi Taş İli gazetesince eleştiri konusu olmuştur. Gazetede “Kisve-i İlmiye”¹¹⁸³ başlığıyla yayınlanan haberde din adamlarını kanunda belirtildiği gibi temiz sarık ve siyah cübbe ile görmek istediğini ifade ederek bu hususu yetkililerin dikkatine şöyle sunmaktadır.

Olbabdaki kararname mucibince sarık sarmaya salahiyeti olan zevat kararnamenin tarifi veçhile kisve-i ilmiyeyi labes olması lazım iken maatteessüf bu zevattan bazıları başta sarık anın altında

¹¹⁸⁰ Taş İli, 21 Teşrinievvel 1925, S.131, s.3.

¹¹⁸¹ Taş İli, 21 Teşrinievvel 1925, S.131, s.3.

¹¹⁸² Taş İli, 21 Teşrinievvel 1925, S.131, s.3.

¹¹⁸³ Taş İli, 21 Teşrinievvel 1925, S.131, s.4.

koca bir şalvar ve bazıları dahi uzun bir hırka-yı labes bulunmaktadırlar ki her biri ayrı ayrı kıyafette ve renkte bulunuyorlar.

Acaba bu efendiler bilmiyorlar mı ki bu inkılabın başlıca esbabı ulemaya hürmet olduğunu unutuyorlar mı? Tarifat-ı kanuniye veçhile başta güzel ve temiz bir sarık ve siyah cübbe olarak ulemamızı görmek ve hürmet etmek isteriz.¹¹⁸⁴

Bu haberin hemen sonrasında Taş İli gazetesinin “Belediye Heyetinden Bir Rica”¹¹⁸⁵ yer almıştır. Gazete, bu hafta matbaaya ulaşan vilayet gazetelerinin çoğunluğunda “püsküllü belanın” çıkarılıp şapka takılması hususunda kararlı yayınlar yaptığını belirterek Silifke Belediyesi’nin diğer belediyelere nazaran halkın şapka takmasına önayak olacak çalışmalarında bulunacağından emin olduklarını ifade etmektedir. Gazetenin ricası, şapkanın sadece memurlar arasında kalmayıp halk arasında yayılması için acil bir karar almasıdır.

İçel vilayetinde vatandaşlar her ne kadar modern kıyafetler giymeye başlamışsa da ilmiye sınıfı halen yeni kıyafetlere uyum sağlamamıştır. “Daire-i Fetvadan”¹¹⁸⁶ başlığıyla yayınlanan bir haberde ilmiye sınıfının elbisesinin beyaz sarık ve siyah lata olduğu halde bazı şahısların fes üzerine tülbent sarmakta, sırtlarına ise pardesü veya ceket giyerek kanuna aykırı bir tarz-ı kıyafetle gezmekte oldukları görüldüğünden bu şekilde hareket edenlerin cezalandırılacağı Diyanet İşleri Riyasetince duyurulmuştur. Taş İli gazetesi bu haberin sonuna eklediği haşiyede İçel vilayetinde din adamlarının çoğunun kıyafetlerine dikkat etmediğini ifade ederek bu konuda dikkatli olunmasını istemektedir. Halen dikkat etmeyenlere gereğinin yapılmasını şu suretle nahiye müdürlerinin dikkatine sunmaktadır;

Merkez vilayete gelen bazı imamların başlarında yırtık bir fes üzerinde beyaz velakin gayet kirli bir sarık, arkasında bir aba, bacağına bir şalvar ikse ederek kisve-i ilmiyelerini muhafaza etmedikleri maatteessüf görülmekteydi. Binaenaleyh müftü efendiden ve şapkayı alan her imam gerek köyde bulunduğu ve gerek şehre geldiği vakit her daim kisve-i ilmiye olan siyah lata beyaz sarık ve kıyafetine itina etmesi ve aksi takdirde bu gibilerin bittabii tecziyesi tabii olduğundan bu babda bilhassa müdür beylerin nazar dikkatlerini celb iyeriz.¹¹⁸⁷

Kılık Kıyafet Kanunu’nun yayınlanmasıyla Taş İli gazetesi 28 Teşrinievvel 1925 tarihli nüshasında “Resmi Merasimde Giyilecek Elbise Talimatı”¹¹⁸⁸ nı ilk sayfada yayınlanmıştır. Talimatname teşrifata davet edilen devlet görevlileri için hazırlanmıştır. Talimatnamede gece ve gündüz teşrifatlarında nasıl giyinilmesi gerektiğini “A-Gündüz, B-Gece” olmak üzere iki başlıkta açıklamaktadır.

¹¹⁸⁴ Taş İli, 21 Teşrinievvel 1925, S.131, s.4.

¹¹⁸⁵ Taş İli, 21 Teşrinievvel 1925, S.131, s.4.

¹¹⁸⁶ Taş İli, 26 Mayıs 1926, S.161, s.4.

¹¹⁸⁷ Taş İli, 26 Mayıs 1926, S.161, s.4.

¹¹⁸⁸ Taş İli, 28 Teşrinievvel 1925, S.132, s.1.

Gazetenin 18 Teşrinisani 1925 tarihli nüshasında “Vilayet Haberleri”¹¹⁸⁹ başlığı altında yayınlan bir haberde İçel vilayetinde 17 Teşrinisani 1925 Salı gününden itibaren merkezde ve tüm köylerde tamamen feslerin çıkarılıp şapkaya geçildiği duyurulmuştur.

Silifke’de görev yapmakta olan kadın öğretmenlerden Emine Hüseyin Hanım “Silifke’de Kadınlık” başlığıyla yayınlanan yazısında Türk kadınının hayatına dair isteklerinden bahsetmektedir. Kadınların yüksek mevkiinden bahseden yazar, kadınlara medeni hayata girmelerini teşvik ederken onların önündeki en büyük engelin babalar ve kocalar olduğunu ifade eder. Emine Hüseyin Hanım’ın bu nadide makalesini gazetede yayınlandığı haliyle bizde yayınlamayı uygun gördük.

Silifke’de Kadınlık

Bütün damarlarımda fışkıran, zaman için kaynayan bir kan var. Onlar seyyal bir akışla şimdiden muhit için düşünüyorlar. Henüz yabancı bulduğum bu muhitde kadınlık, kadın kıyafetleri hakkında birkaç söz söylemeden geçemeyeceğim.

Yeni yeni terakki hatvelerini atmış ve oldukça terakki, tealiye kabiliyeti olan bir Silifke’de [her yerde olduğu gibi] bazı yerli hemşirelerim kadına yakışmayan zevksiz bir neş’e, medeniyete uymayan tuhaf bir giyiniş kabul etmişler ki; bu abes kıyafetlerle siyah çarşaf ve avam-ı lisanda (havlu) diye kullandıkları beyaz örtüler altına bürünen müstakbel evlad-ı vatani yaşatacak anneler, hemşireler var.

Şu yirminci asrın icab ettirdiği medeniyet-i hazıra hiç şüphesiz ki: kıyafetlerimizin de asri, düzgün bir surette olmasını isterim. Fakat! Ne yazık ki: bugün bizim ve asrın istediğince, güzel kıyafetler yerine sokaklarda asrın kadınlara yakıştıramayacağı giyinişler, dünyada tasavvur edilmeyecek kadar çirkin ve hayat-ı ictimaiyemize mugayir bu gibi hallerin elan bu muhitte de devam etmesini tahviş ve kadınlık hakkında beslediğim kalbi hissiyatımı tahrir ediyor. En ziyade alakadarı bulunduğum hem cinslerim; sinesinde medeni ve muazzam inkılabın azimkâr varlığını yaşatan Cumhuriyet-i âdilemizin biz kadınlara bahşettiği hak, hürriyet ve serbesti-i hayattan niçin istifade etmiyorlar? Niçin bu ananevi taassubun paslı ve esaretli zincirleri altında yaşıyorlar?

Anneler, hemşireler! 1925’den 1926’ya geçerken bir senelik kadınlık hayatlarını sizlere kısa bir misal ile anlatmak istersem de maatteessüf bu, mühim ve derin mevzu’u üzerinde tevakkuf edemeyeceğim. Ancak bu bir senelik Türk Ocağında içtima eden münevver hanımlarımızın teşkil ettirdikleri. Heyet ve bu heyetin hukuk aile kararnamesine rağmen şimdiye kadar zindanlara mahkûm biz kadınların demokrasi cumhuri idaremize müfid birer uzvu olmağımız için senelerden beri kökleşen kadınlık cehl ve taassubunun küflü zincirlerini kırarak hür ve müstakil bir hayata atılmağımız büyük münakaşalarla hükümetten istenilmişdi. İşte bu son zamanlarda mevkii tatbike vaz’ idilen ve kuvvadan fiile geçen Kanun-ı Medeniyemizle erkeklerimiz gibi hak ve müsavi bir hukuka malikiyetimiz Meclis-i Milliyece’de tasvib ve kabul buyuruldu.

Uzun senelerden beri kan kusan biz kadınlar bu suretle cemiyetdeki hakkımızı kazanmış ve kanunla kabul edilen bu müsavi hürriyete sahib olmuşuzdur. Böyle kadının ictimai, iktisadi, siyasi, mevkii takkim ve müsavata uygun bir şekilde istihdaf edildiği halde biz kadınlar hala kurun-ı eveliyi canlandıran ve tevkîyat-ı hazıra ile hiç de kabil-i telif görülemeyen bu halden hiç de ayrılmıyoruz. Cemiyet-i beşeriyenin en müfid, en lüzumlu birer uzvu olduğumuz halde bu mümtaz ve kıymetdar kendi mevkii ve zümremizi takdirden niçin ve neden aciziz?

Anneler, hemşireler! Sizin mevkiiinizi şu son satırımla hulasaten kaydetmek isterim ki: Biz kadınlar peygamberleri, askerleri ve dâhileri doğuran ve mücadele-i hayatiyeye göğüs geren ve bütün varlıkları sinesinde nesle müstakbel uzuvlar yetiştiren anneler, hemşireler! Biz hayatta

¹¹⁸⁹ Taş İli, 18 Teşrinisani 1925, S.135, s.3.

layık olduğumuz merteye ve ıtılaya vasıl olmazsak bizim için ne elim ve ne korkunç neticeler var. Artık yarın için böyle görünmeyelim. Biraz olsun şekl-i medeniyete girelim. Bundan asırlarca evvel gelen kıyafetlerden daha medeni bir şekle girsün koşunuz, yürüyünüz, biraz hayatı anlayınız. Fakat! Ne yazık ki: sizi o saadetten mahrum eden başınızda bir << Giyotin >> gibi duran mutaassıb babalarınız ve zevceleriniz var.¹¹⁹⁰

Emine Hanım'ın Taş İli'nde yayınlanan “Mersin-Silifke İntibaatı” ve “Silifkede Kadınlık” başlıklı yazılarından etkilenen Hamdi Aydoğdu, kadınlık üzerine olan yazıyı hedef alan bir yazı kaleme almıştır. Hamdi Bey, Emine Hanım'ın kadınlık hususunda fikirlerine katıldığını belirtse de ona başka bir çağrıda bulunmaktadır. Hamdi Bey'in kadınların memleketin sorunlarıyla ilgilenerek faaliyet sahasına atılmaları gerektiğini şu şekilde belirtmektedir;

Evet, Emine Hüseyin Hanımın bu fikirlerine iştirak ederiz. Fakat malumdur ki hanımlarımızı bir kisve-i medeniyeye sokmak için münevver hanımlar aralarında bir irşad cemiyeti veya birliği teşkil ederler, bu cemiyet veya birliklerde konferans vererek fena giyinmişleri iyi giyindirmeye çalışırlar, irşad ederler.

Bu yazıları yazmakla Emine Hüseyin Hanımın memleket için gayet ehemmiyetli bir şeye nazarı dikkatini celb edeceğim.

Her yerde ve bhusus bu hafta gelen İstanbul gazetelerinde kemal-i iftiharla resimlerini gördüğümüz komşumuz Antalya'nın münevver hanımları kadınlar arasında Tayyare Cemiyetine para toplamak için bir şube açmışlar ve konferanslar vererek Türk milletinin pek muhtaç olduğu tayyare için kendi aralarında para toplamışlardır. Bu hanımlar ki: doğrudan doğruya memleketin hakiki derdleriyle alakadar olmuşlardır. Onların vatanperverliklerini iftihar ve şükran ile yad etmek vazifemizdir.

Biz, Emine Hüseyin Hanımın kadın kıyafetleriyle uğraşmadan evvel arz ettiğim bu vatani ihtiyaçların temennisiyle meşgul olmalarını daha çok arzu ediyorduk. Fakat böyle olmadı. Kıyafet meselesi kendi kendine olur. Zira çarşafıların tabii bir meyelan ile asrın kisve-i bediasını kabul etmek zaruretinde olduğunu takdir eylemek müşkül bir mesele değildir. Nitekim hadisat bu hakikati, tekamülün bu tabii cereyanlarını mütezayid bir feyz ve inkişafa mazhar edip durmaktadır.

Memleketimizde Muallimler Birliği müstesna, Türk Ocağı, İdman Yurdu, Hilal-i Ahmer, Tayyare Cemiyeti gibi müesseseler vardır. Bu müesseselerin acaba bir kadın azası var mıdır? Hâlbuki Mersin yanımızda; ora Türk Ocağının pek çok kadın azaları vardır. Buralarda erkekler gibi çalışmaktadırlar.

Asrımız: Erkek ve kadının hayatta bir arada bulunmalarını, çalışmalarını icap ettiren bir asırdır. İşte biz hanımlarımızın da bu gibi cemiyetlere girerek çalışmasını ve vatana hizmet etmesini bekleriz.

Bu nafi hidmet-i vataniyeyi memlekete yeni gelen, memleketin ihtiyacıyla yakından alakadar olmak isteyen Emine Hüseyin Hanımın kıymetli yazılarıyla beraber hassaten konferanslarından bekliyoruz.

Vatanımızı muasır medeniyetin mesut ve faziletkâr şahikalarına yükseltmek gayesini istihdaf eden büyük mefkuremizin daha seri bir surette tahakkuku için böyle hizmetlere çok muhtacdır. Memleket için hafif çalışmak bu suretle başlar.¹¹⁹¹

“Eski İtiyatları Bırakalım” başlığıyla yayınlanan yazıda halkta halen devam etmekte olan bir alışkanlığın önü alınmak istenmiştir. Bu alışkanlık namaz kılarken baş açık olmakta bir sakınca olmamasına rağmen erkeklerin halen camilerde başlarını türlü şekillerde

¹¹⁹⁰ Taş İli, 28 Temmuz 1926, S.165, s.1.

¹¹⁹¹ Taş İli, 4 Ağustos 1926, S.166, s.1.

kapatmalarıdır. Gazete, bu konuda köy imamlarına gerekli emirlerin verilmesini İçel müftüsünden isterken başlarını açmamak için bahane bulan erkeklere şöyle seslenmektedir;

Başımı açarsam nezle oluyorum gözlerime zarar oluyor gibi mazeretler boş sözlerdir. Bir türlü bırakmadığımız bu köhne adetlerin bizim milliyet ve diyanetimizle bir alakası yoktur. Büyüklerden göre göre yarının istikbali olan küçük yavruların kör körüne bu köhne usullere tabiiyet edeceği cihetle camilerde başı açık namaz kılmasına ve devaire-i hükümete varıldıkta derhal şapkaların çıkarılmasına dikkat edilmesi lazımdır.¹¹⁹²

Şapka ve kılık kıyafette yapılan yeniliklere yönelik son haber bu inkılapların artık neredeyse tamamen halk tarafından benimsendiği zamanda yayınlanmıştır. 19 Kanunusani 1927 tarihli nüshada Yeni Bursa gazetesinden alınan “Adab-ı Muaşeret-Şapka Selamının Bazı Teferruatı”¹¹⁹³ başlıklı yazı yayınlanmıştır. Yazı vatandaşlara sokakta herhangi birisiyle selamlaşırken şapkayla nasıl selam verileceğini anlatmaktadır. Ayrıca bir erkeğin tanıdığı bir kadını dışarıda gördüğü zaman selam vermede nasıl bir yol izlemesi gerektiğine değilmiş ve hürmetkarane bir şekilde selam verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Gazete 200 sayılı nüshasında “Samsun” gazetesinden alıntılanmış “Mutaasıbe”¹¹⁹⁴ başlıklı hikâyeyi yayınlamıştır. Hikâye kılık kıyafet düzenlemesiyle birlikte eski fikirlerden arınamamış bir kadınla modernleşmeyi benimsemiş kadınlar arasında yaşanan olayı konu almaktadır. Bu hikâye ile gazeteye ulaşan kadınların modern yaşama geçişlerinde ilgilerini çekmek amacıyla yayınlanmıştır. Olay modern yaşama ayak uydurmuş; manto giyip baloya katılan Afife ve Nermiye Hanımların daha tutucu olan arkadaşları Nafile arasında geçmektedir. Nafile Hanım onlar gibi baloya gitmek istemese de onların balo hakkında anlattıklarını merak ederek seyretmek amaçlı katıldığı balodan etkilenmiştir. Artık Nafile Hanım’ın görüşü değişmiş, eski alışkanlıklarını terk ederek modern bir tarzda giyinmeye başlamıştır. Artık sabırsızlıkla baloya katılmayı bekleyen Nafile Hanım çarşıda Afife ve Nermiye Hanımları gördüğü anda ağzından çıkan ilk cümle bir daha ne zaman balo olacağıdır.

11.3. Türk Medeni Kanunu Üzerine Yazı ve Haberler

Türkiye Cumhuriyeti muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak için her alanda olduğu gibi hukuk alanında da yenilikler gerçekleştirmiştir. Bunlardan biri de 17 Şubat 1926 tarihinde İsviçre’den alınarak Türkiye Cumhuriyeti’ne uyarlanan Türk Medeni Kanunu’dur. Bu

¹¹⁹² Taş İli, 8 Eylül 1926, S.171, s.2.

¹¹⁹³ Taş İli, 19 Kanunusani 1927, S.190, s.2.

¹¹⁹⁴ Taş İli, 30 Mart 1927, S.200, s.2.

kanunla birlikte aile hukuku laik bir hale gelmiştir. Türk aile yapısında hukuki açıdan köklü değişiklikler getiren bu kanunun halka benimsetilmesi önemli işlerden biri olmuştur. Bu hususta Mustafa Kemal Paşa tarafından kaleme alınan “Medeni Bilgiler” kitabı en büyük örnektir. Bunun yanında basında da diğer yeniliklerde olduğu gibi Medeni Kanun hakkında bilgilendirici yayınlar yapılmıştır.

Bu konuda yayınlanan ilk yazı Türk Medeni Kanunu’nun yurtdışı kamuoyunda oluşturduğu izlenime yöneliktir. Türk Sözü’nden alınan “Türkiye Islahatı”¹¹⁹⁵ başlıklı yazıda bir Amerika gazetesinde yeni Türkiye hakkında yayınlanan makale konu edilmiştir. Amerika basınında Türk inkılabından özetle bahsedilmiştir. Lozan’da Türk delegelerinin modern bir Türk devleti kurulacağını ifade etmiş olmalarının ardından gerçekleşen inkılaplar “Ankara sözünü tutuyor. Mustafa Kemal Paşa Türkiye’deki fikir teceddüt erbabının en mümtaz bir simasıdır”¹¹⁹⁶ şeklinde ifade edilmiştir. Osmanlı Devleti’nde azınlıklara verilen hakların büyük bir tehdit olduğu ifade edilerek yeni devletin tam manasıyla bir Türk devleti olduğu dile getirilmiştir. Yapılan inkılaplar neticesinde Türkiye’nin kazanacağı simanın bir örneği şöyle verilmiştir.

Yeni hükümet saltanat ve hilafeti ortadan kaldırmıştır. Türk Cumhuriyeti garplılaşmış müessesatı ile asri milletler zümresine girerek diğer hükümetlerle beynelmilel teminat teati etmeye kabiliyet etmeyi tasmin etmiştir.

Fes ve harem dünkü Türkiye’nin calib-i merak alaimi idi. Şimdi bunlar maziye karışmıştır. Fakat Mustafa Kemal Paşa’nın ıslahatı daha derindir. Gayesi öyle bir Türkiye vücuda getirmektir ki bu memlekette hiçbir ecnebi kendisini başka memalik-i mütemeddinede bahşolunmayan hususi ve harici himayeyi talep etmeye hak kesb etmiş bir yabancı hissetmeyecektir.¹¹⁹⁷

Türk inkılabının yurtdışındaki akislerine dair ikinci haber “Türkiye’de İsviçre Kanun-u Medenisi”¹¹⁹⁸ başlıklı yazıdır. Yazı yurtdışında yayınlanan haberler münasebetiyle kaleme alınmıştır. Yazıda Türk aile hayatında artık batı etkisi görülmeye başlandığı, çok eşliliğin kaldırıldığı belirtilmektedir. Türkiye’nin bu kanunu alması çok inkılapkâr bir adım olarak değerlendirilmiştir.

Gazetenin sermuharriri ve matbaa müdürü Rıfat Bey, Medeni Kanun başta olmak üzere yapılan kanun değişiklikleri üzerine “Cumhuriyet Devrine Elyâk Kanun Değişikliği”¹¹⁹⁹ başlıklı bir makale yayınlamıştır. Rıfat Bey makalesinde Medeni Kanun, Ceza Kanunu ve Usul-ü Muhakeme-i Cezaiye Kanunu’nun batı kamuoyunda övgüyle karşılandığını ve

¹¹⁹⁵ Taş İli, 11 Teşrinisani 1925, S.134, s.2.

¹¹⁹⁶ Taş İli, 11 Teşrinisani 1925, S.134, s.2.

¹¹⁹⁷ Taş İli, 11 Teşrinisani 1925, S.134, s.2.

¹¹⁹⁸ Taş İli, 17 Mart 1926, S.151, s.3.

¹¹⁹⁹ Taş İli, 10 Mart 1926, S.150, s.1.

mezkûr kanunların yürürlüğe girmesine dair Adliye Vekâletinin İçel Cinayet Müdde-i Umumiliğine tebliğ edilen bazı maddelerini muadil kanun gazetede yayınlanacağını belirtmiştir. Ayrıca gazetenin, halkın bu kanunu anlayabileceği surette yayınlarda bulunacağını da belirtmiştir. Rıfat Bey okuma yazma bilenlerin köyde halkı toplayarak bunları halka okumasını vatani bir görev olarak nitelemektedir. Yazının kalan kısmında kanundaki bazı noktalara dair halkın anlayacağı bir dille açıklayıcı bilgiler verilmiştir.

Gazetenin 25 Ağustos 1926 tarihli nüshasında Makam-ı Vilayetten gelen ilan yeni kanun mucibince uygulanacak evlenme talimatnamesi üzerinedir. Kanuna göre evlenme işlemleri belediye ve köy ihtiyar heyetleriyle yapılacaktır. Bu hususta memurların vazifelerini nasıl ifa edeceklerine dair talimatname Tayyare Cemiyeti tarafından basılarak şubelere gönderilmiştir. Ayrıca belediyelerin tutmaları gereken evrakların mahallerine teslim edilmesi hususunda Tayyare Cemiyetinin bu işe görevlendirdiği zatlara gereken yardımın yapılarak evrakların bir an evvel ulaşması gereği ilan edilmiştir.¹²⁰⁰

Makam-ı Vilayetten gelen ilanda söz edilen evlenme işlerinde memurların tatbik edeceği talimatnamenin içeriği Taş İli gazetesinde yayınlanmıştır. Bu talimatname ile yeni tatbik edilecek evlilik işlemlerine dair vatandaşların da bilgi sahibi olması sağlanmıştır. Talimatnamede nişanlanmanın nasıl olacağı, kimlerin evlenebileceği kimlerin evlenemeyeceği, evlenme esnasında memurların ve çiftlerin nasıl giyinmesi gerektiği, ayrılık ve boşanmalara dair bilgi verilmiştir.¹²⁰¹

Gazetenin 176 sayılı nüshasında ise “Evlenmeye İtiraz” başlığıyla yayınlanan yazıda Medeni Kanun’da verilmiş olan itiraz hakkının kimlere verilmiş olduğu ve ne gibi durumlarda itiraz edilebileceği hakkında şu bilgi verilmiştir;

Evlenme kararına ilan müddeti içinde itiraz edilebilir. Müddet bittikten sonra itiraz dinlenmez.

Henüz gelmemiş olduklarına ve yahut evlenecekler arasında evlenmeye mani olacak hal veya haller bulunduğu dair olabilir. Evlenme yaşı kadınlarda on yediyi, erkeklerde on sekizi bitirmiş olmaktır.

Evlenmeye mani haller yakın hısımlık, bekleme memnuiyet müddetlerine riayet etmemek ve müddeti bitirmemek gibi şeylerdir ki bunlar kanun-u medenin 92,95, 97, 142nci maddelerinde muharrerdir.¹²⁰²

Gazetede Medeni Kanun üzerine son yayın A. K. imzasını taşıyan “İçtimai Müesseselerimizden Aile”¹²⁰³ başlıklı yazıdır. Yazı ilk bakışta sosyolojik bir yazı gibi

¹²⁰⁰ Taş İli, 25 Ağustos 1926, S.169, s.3.

¹²⁰¹ Taş İli, 15 Eylül 1926, S.172, s.1-2; Taş İli, 22 Eylül 1926, S.173, s.1-2.

¹²⁰² Taş İli, 13 Teşrinievvel 1926, S.176, s.2.

¹²⁰³ Taş İli, 6 Teşrinievvel 1926, S.175, s.1.

görünse de Medeni Kanun ile ilgilidir. Yazar aile kurumunun öneminden bahsederek Türk milletinin son 200 yıllık sükût ve gerilemesinin başlıca sebeplerinden birini aile kurumunun bozulmuş olması ve bu kurumu çağa göre uyarlamamaya bağlamaktadır. Yazar 1926 yılında kabul edilen Medeni Kanun'un bundan 200 sene evvel kabul edilmiş olsa Türk milletinin bu denli geri kalmamış olacağını ileri sürmektedir. Zararın neresinden dönülürse kar olduğunu ifade eden yazar ülkede eski köhne kurumlar gibi aile kurumunun da yıkılıp yerine modern bir aile kurumu getirildiğini belirterek bu yeni kanunun her vatandaş tarafından öğrenilmesini istemektedir. Yazar yeni kanunla birlikte kadınların önemli bir mevkiye geldiğini belirterek yazısına şöyle son vermektedir;

Artık, kadının hayat ve istikbali erkeğin bilasebeb mütehevvir dudaklarının ucunda değildir. Şimdiye kadar nasıl kadınlarımız bir erkeğe münhasır ise bundan sonra erkeklerimiz de yalnız bir kadına münhasır kalacaktır. Kadın nasıl sahib-i zevce iken diğer bir erkekle evlenemiyorsa bundan sonra müteehhil bir erkek de başka bir kadınla evlenemeyecektir.

Yeni ailelerde mevkii yükselen kadını kadınlığı ne kadar yüksek, ne kadar afif ve ne kadar şayan-ı hürmet tutarsak millet ve memleketimizi o kadar yükseltmiş oluruz.¹²⁰⁴

¹²⁰⁴ Taş İli, 6 Teşrinievvel 1926, S.175, s.1.

ON İKİNCİ BÖLÜM

TAŞ İLİ GAZETESİNDE YAYINLANAN SEYAHAT MEKTUPLARI VE SEYYAHLARIN TESPİTLERİ

12.1. Bakırtepelî Ferhat'ın Mektubu

Taş İli gazetesinin elimizde bulunan nüshalarında İçel vilayeti dahilinde bazı şahısların yaptığı seyahatlere dair yazılar da yayınlanmıştır. Bu seyahat notları incelediğimiz dönem açısından önemli bilgiler içermektedir. Söz konusu seyahat notları ve şahıslardan gazeteye gelen mektuplar ilgili şahıslar bağlamında tasnif edilerek değerlendirilmiştir.

Gazeteye gelen mektuplardan ilki 19 Kanunusani 1925 tarihinde yayınlanmıştır. Bakırtepe'li Latif Bey Ovacık nahiyesine bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Yolculuğu sırasında adını belirtmediği bir mahalde mola veren Latif Bey bu esnada giyim kuşamından köylü olduğunu anladığı bir zat yanına gelir ve onu selamlayarak yanına oturur. Köylü tanımadığı bu yolcuya alışılmış olduğu üzere kim olduğu ve nereye gittiğine dair sorular yöneltir. Latif Bey'den Ovacık cevabını almış olacak ki ondan varır varmaz nahiye müdürü ile görüşmesini ister. Ardından köylü müdür beyin üzerlerinde bıraktığı tesiri bir bir sayıp dökmeye başlar.

-Bu yaz yeni tayin edilen nahiyesinin Müdürü Ziya Efendi geldi; tabii yaylalarımızda dağılmış bulunuyorduk erkek, kadın, küçük, büyük herkesin dertlerini doğruca kendisine söylemelerini ve araya hiçbir adam katılmamasını ve katılacak olursa şikâyetlerini dinlemeyeceğini ilan ettiği kulaktan kulağa söylendi. Hepimizin derdini iyice dinler ve yapılacakları yapar ve yapılamayacak şeyleri nerede görülecekse yol gösterir oraya gönderir ve yalnız göndermekle de kalmaz döndükten sonra işlerini bitirip bitiremediklerini sorar, tahkik eder. Yalnız bizim alıştığımız bir şey vardı ki: müdürlere yahut diğer büyük yerlere bir şikâyetimiz olunca muhakkak araya bir adam katar ve vasıtasıyla yapardık. Yeni müdürümüz âdeti kaldırıncı evvelce biraz hoşumuza gitmedi idi ya! Yavaş yavaş kendimizin zararına çok fena yapmış olduğumuzu anlıyoruz.

Yanında hükümet sülûfosu getirmiş, dağıtmaya başladı ve suret-i istimalini güzel güzel tarif ederek çadırlarımızı gezdiğinde birisini hasta gördü mü eğer çok sıtmal ise havası daha iyi bir yere gönderir orada muhtara teslim ettirir, sülûfata gönderir ve hakikat iyi olur. Köylerimizde hasta olup olmadığımızı her vakit tahkik eder ve hastaları unutmaz da. Hatta bir gün doktor bile getirtti.

Hayvanlarımızı böcüler¹²⁰⁵ yemeye başladığını görünce yüzelli, ikiyüz kişi köylüleri toplar kendisi de başta olduğu halde cuma günleri böcü yataklarına giderek sürekle avları yaptırır, ilk defalar biraz zorumuza gelmişti fakat bu işte de şimdiden dua etmeye başladık.

O vakit kaza merkezinden kendisi gidip hükümetten bize av silahı getiriyordu bunu kim yapar.

Mektep, yol içinde buyurdukları çok. Müdürümüz gencecik bir şey ya köylerimiz için bütün gün çalışıyor.

Efendi! Seninle daha hayli konuşurdum ama işim acele, işittin ya! Böyle hükümetimizin başındaki adam bizim için uğraşır, bizimle çalışır, bizim dertlerimize ortak oldukça biz de çalışırız, Allah'a ısmarladık.¹²⁰⁶

Köylünün Latif Bey'i uğurlarken söylediği son sözler: "Biz de Çalışırız" bu yazının başlığı olur. Konuşmanın ardından Latif Bey yoluna devam ederek Ovacık'a dair malumatlarını da yazacağını ekleyerek yazısına son verir.¹²⁰⁷

Latif Bey malumatlarını yazarak gazeteye göndermiş olacak ki gazete bir sonraki nüshada "İ'tizar" başlıklı yazıyla kesret mündericattan dolayı yazıları yayınlanmayanlardan özür dilemekte ve gelecek nüshada yayınlanacağını dile getirmektedir. Burada dikkati çeken nokta özür metninde Bakırtepe'den Latif değil de Bakırtepe'den Ferhat yazmasıdır.¹²⁰⁸ Nitekim 99 numaralı nüshada Ovacık'a dair "Hazine-i Millete Acımalıyız" başlıklı ve "Bakırtepe- Ferhat" imzalı bir yazı yayınlanmıştır. Yol uğrağı olarak Ovacık'a inen Ferhat Bey hava şartlarından dolayı birkaç gün burada kalmıştır. Ovacık'ta Ferhat Bey'in dikkatini çeken bir olay bu yazının konusu olmuştur.

Ovacık'ta Gümrük İdaresi binası kiralıktır. Aylık kirası üç lira olan binanın yeni zamlı beş liraya çıkacağı böylelikle yıllık olarak 36 ya da 60 lira devletin cebinden çıkacaktır. Aynı günlerde Ovacık'ta hazineye ait bakımsız ve eski bir medrese binası bulunmakta ve halk tarafından işgal edilmektedir. Ferhat Bey söz konusu medrese binasının Gümrük Dairesine tahsis edilmesini istemektedir. Bu yöntemle Ferhat Bey'in ifadesi ile "hiçbir işi olmayan bu idareye bedavadan yıllık 60 lira sarf edilmemiş olacak ve hükümetin elindeki medrese binaları da kayıt altına alınmış olacaktır. Böyle yapılmayıp Gümrük İdaresi'ne kira sarf edilmesiyle hazine-i millete yazık edilecektir.¹²⁰⁹

¹²⁰⁵ Böcü: İçel yöresinde vahşi hayvanların geneli için kullanılan bir tabirdir. Bu tabir günümüzde ağırlıklı olarak domuz için kullanılmaktadır.

¹²⁰⁶ Taş İli, 19 Kanunusani 1925, S.96, s.1.

¹²⁰⁷ Taş İli, 19 Kanunusani 1925, S.96, s.1.

¹²⁰⁸ Taş İli, 2 Şubat 1925, S.97, s.4.

¹²⁰⁹ Taş İli, 16 Şubat 1925, S. 99, s.2.

12.2. Fazıl Turgut Bey'in Mektupları

Taş İli gazetesinde Köy Muhabirimizden veya Seyyar Muhabirimizden başlığıyla Fazıl Turgut Bey'in İçel vilayeti dahilinde gerçekleştirmiş olduğu seyahatlere dair mektupları sırasıyla yayınlanmıştır. Fazıl Turgut Bey ilk seyahatini İçel'in sahil kısmında bulunan kaza, nahiye ve köylere gerçekleştirmiştir. Fazıl Turgut Bey'in seyahatlerine dair mektupları Erken Cumhuriyet Döneminde İçel'in ekonomik, sosyal, kültürel, bayındırlık ve eğitim durumuna dair önemli bilgiler sunmaktadır. Fazıl Turgut Bey 1925 yılı Şubat ayında başladığı bu seyahatlerin tamamını at sırtında gerçekleştirmiştir. Gezdiği yerlerde halkla doğrudan temasa geçen seyyah ziyaret ettiği yerde bulunan okulları ziyaret ederek öğretmen ve öğrencilerle de bir araya gelmiştir. Üçüncü mektubunda 24 yıldır eğitimle ilgilendiğini belirten ve her gittiği yerde okullara oldukça ilgi gösteren seyyah muhtemelen öğretmendir. Yine aynı mektubunda öğrencilerin tahsil derecelerini geçmiş yıllara göre geride bulduğunu ifade eden yazar daha önce de İçel vilayeti dahilinde bir seyahat gerçekleştirmiş olmalıdır.¹²¹⁰ Fazıl Turgut Bey dönemin şartları altında herkesin cesaret edemeyeceği bir işi başarmıştır. Onun bu işi başarmasındaki en büyük neden şüphesiz eğitimidir. Memleket ve millet hayatının eğitimle var olacağını ifade eden Fazıl Turgut Bey bu sebeple seyahatinin hedef ve gayesi başlıca umur-u maarif olduğunu belirtmektedir.¹²¹¹ Zira o, seyahatlerinin başlıca sebebini maarif işleri olarak ifade etmektedir.

Fazıl Turgut Bey'in ilk ziyaret yeri ve kalkış noktası Bolacalı nahiyesinin merkezi olan Taşucu iskelesi olmuştur. Bolacalı nahiyesi ak, kara ve sarı keçili aşiretlerinin yerleşik hayata geçen bir kısmı burada iskân edilmiştir. Yazar 1170 tarihinden sonra Bolacalı nahiyesinin kurulduğunu belirtmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarıyla aşiretin derebeylik tarzındaki hayatları kaybolmaya başlamıştır. Aşirete Bolacalı denmesinin sebebini bol alacalı giyinmelerinden kaynaklanmaktadır. Bu aşiretler arasında maarifin gelişip yayılmamasından dolayı eski alışkanlıklarından olan yaz gelince yüksek kesimlere göç etme âdetini henüz bırakamamışlardır. Yazları Karaman yaylasına göç eden bölge aşireti kışın tekrardan sahile inmektedir.

Bolacalı nahiyesinde eğitim gereği kadar yayılmamış durumdadır. Nahiye merkezi olan Taşucu'ndaki okullardaki öğrencilerin eğitim durumu gayet iyidir. Taşucu Erkek Mektebi'nde öğretmenler tarafından bir İzci Teşkilatı kurulmuş ve öğrenciler için izci

¹²¹⁰ Taş İli, 8 Nisan 1925, S.106, s.1.

¹²¹¹ Taş İli, 3 Haziran 1925, S.113, s.2.

kıyafetleri diktirilmiştir. Taşucu’nda okula devam eden fakir öğrencilere kitaplar devlet tarafından ücretsiz verilmektedir. Nahiye de bulunan mektep binası Taşucu’nda Hacı Halil evlatlarından Hacı Mehmet Paşa’ya¹²¹² aittir.

Vilayetin önemli limanlarından birine sahip olan Taşucu’nun birkaç yıl öncesine kadar bir diğer liman bölgesi olan Ovacık nahiyesine yol bulunmamakta ve ulaşım da çok güçlük çekilmektedir. 1925 yılıyla beraber Taşucu’ndan başlayıp Işıkgediği ismindeki yere kadar yolların tesviye-i turabiyesi yapılmış vaziyettedir. Bu yolun yapılmasında ahali ve nahiye müdürünün gayret ve faaliyetleri bulunmaktadır. Seyyah yolun yapılmasıyla birlikte artık hayvanların düz yolda gider gibi yol aldığını belirtmektedir.¹²¹³ Seyyah ilk mektubunu burada kesmektedir.

İkinci mektup müteakip iki nüshada iki parça halinde yayınlanmıştır. Önceki mektubunda Taşucu’ndan Ovacık sınırına kadar bilgiler veren yazar bu mektubunda Ovacık ve Gilindire arasındaki köylere dair malumat vermektedir. Taşucu’ndan hareket eden Fazıl Turgut Bey Ovacık nahiyesine varmadan evvel Işıklı köyüne uğramıştır.

Işıklı köyünde okul açılmış ve okula devam eden öğrenci sayısı elliye bulmuştur. Seyyahın Işıklı köyündeki ilk durağı yeni açılan okul olmuştur. Öğretmenle mesleğe sair sohbetlerin ardından öğrencileri yazı, imla, hesap, kıraat ve din derslerinden yoklama yapan seyyah zararsız bulunduğunu ifade etmektedir. Okul binası hıfzıssıhaya ve fenni terbiye esaslarına uygun değildir.

Ardından köyün terakkisi ve eğitim üzerine düşüncelerini öğrenmek üzere halkla bir araya gelen yazar köylülere çocukların eğitimi için her açıdan asra uygun modern bir mektep binası yapmalarının gereğini anlatmıştır. Yazarın bu telkinlerine köylüler şu sözlerle karşılık vermiştir; “ilmin, maarifin, terbiyenin ne demek olduğu her zaman biz köylülere bu suretle anlatırsa biz de gözümüzü açmış, yapacağımız işleri başarmış olurduk.”¹²¹⁴ Işıklı köyü halkı yeni bir okul binası yapmak için çalışacaklarını beyan etmiştir.

Işıklı’dan hareketle iki saat sonra Ovacık nahiye merkezi olan Hacıışaklı’ya ulaşan seyyah merkeze yaklaştığında otomobil sesine benzer bir ses işitir. Biraz daha yol gittikten sonra Ovacık Limanı’nı ve nahiye merkezini gören yazar sesin ne olduğunu anlamıştır. İşittiği ses

¹²¹² Hacı Mehmet Paşa 1854 yılında doğmuş 1917 yılında ölmüştür. Silifke’nin tanınan simalarından ve bir dönem Atatürk’ün Silifke’deki yaveri olan Sadık Taşucu ve Osmanlı Devleti ve Cumhuriyetin ilk yıllarında spor alanında önemli başarılar gösteren Halil Şükrü Dölek’in babasıdır; Eyce Arslan, *Atatürk Taşucu’nda Gazi Çiftliği ve Atatürk Evi (1925-1926-1934-1935)*, 30-31.

¹²¹³ **Taş İli**, 18 Mart 1925, S.103, s.2-3.

¹²¹⁴ **Taş İli**, 25 Mart 1925, S.104, s.4.

ne otomobile ne tayyareye aittir. Ovacıklı Vehbi Ağa ismindeki zat arazisini ziraat makinesiyle işlemektedir. Vehbi Ağa bu girişimiyle ahaliye örnek olmuştur. Anadolu'nun en uç köşesinde terakki ve teceddüd esaslarını tatbik etmeye çalışan Vehbi Ağa'yı tebrik eden seyyah halkı modern tarım usullerine davet etmeyi vatani bir vazife olarak görmektedir.

Ovacık'ta bir ilkokul bulunmaktadır. 1925 yılında 105 lira harcanarak okulun bazı kısımları tamir edilmiştir. 105 liranın 25 lirası İçel Mebuslarından Doktor Tevfik Bey tarafından verilmiştir.¹²¹⁵ Okulun tamiratında nahiye müdürünün de yardım ve gayretleri görülmüştür. Nahiye müdürü Ovacık'tan Işıkgediği'ne kadar 15 kilometrelik mahalden bir kısmının tesviye-i turabiyesini yaptırmış ve bu hususta amele toplanması girişimlerinde bulunmuştur. Yeni kabul edilmiş olan Köy Kanunu'nun tatbiki maksadıyla nahiyeye bağlı dokuz köyü tek tek dolaşarak kanun çerçevesinde yeni seçimlerin yapılmasını sağlamıştır. Bu seçimler esnasında halk arasında seçim mücadelesi ve telaşı filizlenmeye başlamış, maddi ve manevi feyzlerden uzak kalan köylülerde idareyi ehline teslim etme hususunda bir istek uyanmaya başlamıştır.

Ovacık'a dair malumatlarına burada son veren seyyah Ovacık'ın ardından üç saat uzaklıktaki Büyükeceli-maa-Koçaşlı köyüne gelmiştir. Büyükeceli'de ahali seçim işleriyle ilgilenmektedir. Seyyah köylülere Köy Kanunu'nun muhassenat ve faydalarını sormuştur. Bu soruya içlerinden biri ayağa kalkarak cevap vermiştir. Bu kişi halkın muhtar olarak seçtiği Molla Nebi¹²¹⁶ isimli zattır. Molla Nebi ayağa kalkarak soruya şöyle cevap vermiştir; "Hükümet ve onun reis-i muhteremi Gazi Mustafa Kemal Paşa'mız ve mebuslarımız var olsun bu kanunu yapmakla ve mevki meriyete koymakla biz zavallı köylülere terakki ve saadet kapılarının anahtarlarını verdiler. Biz de artık hayatı, serveti bu kanun sayesinde kazanmış olacağız."¹²¹⁷ Molla Nebi'nin sözlerinden etkilenen seyyah onu alkışlayarak ahaliye böyle bir zatı işbaşına getirdiklerinden dolayı tebrik etmiştir. Seyyah, Molla Nebi'ye Köy Kanunu'ndan azami derecede istifade etmenin maarife önem vermekle olacağını belirterek muhtarlığı süresince köyün işleri arasına okul yapmayı da eklemesini istemiştir. Molla Nebi beşer kişilik beş tane rahle, iki sandalye, bir öğretmen masası ve okula bayrak asmayı ve yeni okul yapılacağı takdirde hiçbir fedakârlıktan kaçınmayacağını ifade etmiştir.

¹²¹⁵ **Taş İli**, 25 Mart 1925, S.104, s.4.

¹²¹⁶ Büyükeceli köyünün ilk camisi olan Molla Nebi Merkez Camii'nin ismi bu zata atfen verilmiştir. 1945 yılında yapılmış ve halen varlığını sürdürmektedir.

¹²¹⁷ **Taş İli**, 1 Nisan 1925, S.105, s.1.

Daha sonrasında köylülerden köyün ziraai ve iktisadi durumuna dair bilgiler almıştır. Büyükeceli'deki orman mahsulleri kereste, odun, kömür, palamut, salep ve mazıdır. Bu ürünler Suriye'den Ovacık Limanı'na gelen gemilere yüklenerek ihraç edilmektedir. Buna ek olarak ahali küçük ölçekte tarımla meşguldür. Tarımın pek gelişmemiş olma sebebi ahalinin hayvancılıkla uğraşmasındandır. Yörük hayatını sürdüren Büyükeceli halkı ilkbaharda Gülnar–Ermenek sınırında bulunan Bardat yaylasına göç etmektedir. Seyyah, Büyükeceli ahalisinin misafirperver, hükümet ve kanun emirlerine bağlı ve sükût-u kalbe sahip olduğunu ifade etmektedir.

Dağların şekline dikkat eden seyyah köylülere köyde maden bulunup bulunmadığını sormuştur. Köylüler köyün kuzeyindeki tepede maden olduğunu söylemiştir. Bu madenlerden birkaç parça isteyen seyyah bunun demir ve simli kurşun madeni olduğunu belirtmektedir.¹²¹⁸ Bu madenlerden üç parça alan seyyah bu parçaları öğrencilerin arziyat ve ulum-u tabiiye derslerinde örnek olması açısından Silifke Orta Mektep Müzesine koydurmuştur. Seyyah Büyükeceli'ye dair malumatları burada bitirmektedir. Büyükeceli'den hareketle yol üzerindeki Gilindire'ye uğramış ve mektubun devamında buraya dair bilgilere yer vermiştir.

Gilindire, 1333 senesinde Gülnar kazasının merkezi olmuştur. Ancak bir müddet sonra Gülnar kazası bugün Gülnar olarak isimlendirilen Erken Cumhuriyet Dönemi'nde “Pazar”, “Anaypazarı” olarak bilinen yere nakledilmiştir. Kaza merkezinin taşınmasıyla Gilindire eski şirinliğini ve kalabalığını kaybetmiştir. Gilindire'de Anamur, Gülnar ve vilayet merkezine giden yol üzerinde gayet doğal ve gemilerin barınmasına imkân tanıyan bir liman mevcuttur. Liman mevki olarak mutena ve müstesna ise de o yıllardaki hali calib-i nazardır. Seyyah, Gilindire'nin eski canlılığını kazanması için boş olan evlerin doldurulmasını ve muhacirlerin bir kısmının buraya yerleştirilmesini önermektedir.

Gilindire'de ilk olarak maarif işleriyle ilgilenen seyyah burada eğitimin durumunu oldukça geri kalmış vaziyette bulduğunu ifade etmektedir. Gilindire'de bulunan Kız Mektebi öğretmen yokluğundan kapanmış, kızlar Erkek Mektebine devam etmekte ise de bir muallim-i muhallit olan mektebin terbiye ve taliminde zorluk çekmektedir. Okul binası da

¹²¹⁸ “Adana vilayeti dahilinde İçil sancağında Gülnar kazasında vaki Ovacık nahiyesinde Çağlayık karyesinde arazi-i emiriye-i haliyede zuhura çıkarılmış olan bir kıta demir madeni” altmış sene müddetle Fransa tebasından Rodos'ta mukim Şarl Mas uhdesine ihale edilmiştir; BOA, İrade İmtiyazat ve Mukavelat (İ. İMT) 8/14. Mezkûr maden 1927 senesinde “Maden Nizamnamesinin 21inci madde-i muadilesine tevkifan madenin bulunduğu vilayet dahilinde ikametgah resmi irae olunarak müdir mesul tayin edilmemiş olmasına mebni” olarak imtiyazın feshedilmesi kararlaştırılarak imtiyaz sahibinin bu babda üç ay müddetle şura-yı devlet makamında kurulan Heyet-i Vekile'ye müracaat etmeleri ilan edilmiştir; **Taş İli**, 26 Kanunusani 1927, S.191, s.3.

kasaba gibi harap bir haldeyse de 150 lira harcanarak istenilen şekle gelebilecektir. Seyyah bu iş için ilgililerle görüşmüş ve yetkililer tamirat-ı cüziyyede bulunacaklarını beyan etmiştir.

Kasaba içerisinde üç adet çeşme ve çok sayıda su kaynağı bulunmaktadır. Çarşıya yakın olan çeşme suyu lezzet olarak Karakulak Suyu'na denktir. 350 haneye sahip Gilindire'nin ortasında seksen yıl önce İzmirli Hüseyin Efendi tarafından kargir bir cami inşa ettirilmiştir. Seyyah, Gilindire ahalisini metin ve milliyetine bağlı insanlar olarak nitelendirmektedir. Kasabanın doğu kısmında Dörtayak¹²¹⁹ adı verilen eski harabeden de bahseden yazar bu yapının mimari tarzına nazaran İranilere¹²²⁰ ait olabileceğini ileri sürer.

Aydıncık tab'an noksan bir durumdadır. Sahilde çok sayıda harnup ve zeytin ağacı bulunmaktadır. Zirai ve dokuma sanayisi olarak gelişmemiştir. Ahali keten ve kenevir ekip bunlardan dokuma yapmayı bilmemektedir. Gilindire'de az miktarda pamuk ekimi yapılırsa da ahalinin ihtiyacını temin edememektedir.

Seyyah, günümüzde sadece kalıntıları bulunan Soğuksu çayındaki değirmenden de bahsetmektedir. Gilindire'nin batısında Soğuksu isimli yerde kayışla dönen bir değirmen bulunmaktadır. Ahali o yıllarda uzak yerlerden buraya gelerek un ihtiyaçlarını temin etmektedir. Değirmenin bağlı olduğu dereden o yıllarda olduğu gibi günümüzde de devamlı akan birkaç değirmenlik su bulunmaktadır.¹²²¹

Fazıl Turgut Bey, Gilindire'den tekrar yola koyularak Gazipaşa yolu üzerinde bulunan Anamur kazasına uğramıştır. Anamur ile Gazipaşa arasında birçok yeri ziyaret eden seyyah üç, dört ve beşinci mektuplarını Anamur'a dair bilgilere ayırmıştır.

Gazipaşa'ya varmadan evvel Anamur'un Ferhenk köyüne uğrayan seyyah burada bir süre durarak maarife dair bilgi toplamıştır. Ferhenk karyesinde pek nefis tütün ve portakal yetiştirilmektedir. Seyyah Anamur'daki mesai ve faaliyeti eğitim üzerine olmuştur. Ferhenk Mektebi'ndeki cam eksiği giderilmiştir. Yavaş yavaş diğer eksiklerin de tamamlanacağını anlamıştır. Merkez kaza olan Çorak kasabasında iki, civar köylerde altı olmak üzere Anamur 1925 yılında toplamda sekiz okula sahiptir. Kasabada Turan ve Kutluğ Hatun Mektepleri bulunmaktadır. 1311 (1895) yılında açılan Turan Mektebi 275, 1329 (1913) yılında açılan Kutluğ Hatun Mektebinden altı öğrenci yetişmiştir.

¹²¹⁹ Aydıncık'ta Antalya karayoluna 50 metre uzaklıkta bulunan, M.S. 1-3. Yüzyıllara tarihlendirilen dört köşeli piramidal anıt mezardır; Levent Zoroğlu, *Kelenderis I* (Ankara: Dönmez Ofset Basımevi, 2004), 41-45.

¹²²⁰ İraniler: Persler.

¹²²¹ **Taş İli**, 1 Nisan 1925, S.105, s.1-2.

İçel Mebuslarından Doktor Tefvîk Bey Anamur'daki mektepler için de yardımda bulunmuştur. Kasabadaki mektepler için 66 lira evrak-ı nakdiye bağışlayan mebus ayrıca Erkek Turan Mektebinde çocukların kullanımına uygun olmayan okul bahçesinin genişletilmesi için okula bitişik tarlanın istimlak edilmesi halinde masrafını karşılayacağını halka bildirmiştir.

24 yıldır maarifle ilgilendiğini bildiren seyyah kuvvetle muhtemel ki öğretmenlik mesleğindedir. Eğitim işleriyle bu denli ilgilenmesi de buna bir delil olarak sunulabilir. Öğretmenlerle sohbet eden seyyah sohbetin ana konusunun asri bir terbiye ve cumhuriyet fikriyle öğrencilerin yetiştirilmesi olduğunu belirtmektedir. Anamur'un okul bulunan köylerini tek tek gezen seyyah burada da öğretmen ve öğrencilerle bir araya gelmiştir. Öğrencilerin derece-i tahsilini geçmiş yıllara göre farklı bulmuştur. Bunun sebebi ise askerlik için beş öğretmenin görevlerinden geçici olarak ayrılması ve iki öğretmenin istifa etmesidir.

Seyyah, öğretmen sıkıntısını çözmek için Anamur Kız ve Erkek Mektebinden mezun olan öğrencilerin velileriyle görüşerek çocuklarını modern usulde öğretmen yetiştirmekte olan Adana'daki leyli erkek ve kız okullarına göndermelerinin gereğini izah etmiştir. Seyyahın telkinleri doğrultusunda Turan Erkek Mektebinden beş, Kutluğ Hatun Mektebinden iki öğrenci; öğretmen okuluna gitmeye talip olmuştur. Seyyah, Anamur halkının müteşebbis ve yardım işlerine ve özellikle eğitime karşı cömert ve fedakâr olduğunu ifade etmektedir.

Anamur'un Nasrettin köyünde kargir ve büyük bir okul bulunmaktadır. Bu okulu 1326 (1910) yılında Nasrettin köyünden merhum Müftü Hacı Abdullah Sabit Efendi'nin eşi salihat-ı nisvandan Hafız Hanım yaptırmıştır. Bozyazı okul binasını da 60 madeni altına Bozyazı eşrafından Hacı Süleymanzade Vehbi Efendi'nin yardımıyla Bozyazı ahalisi yaptırmıştır. Bu okulları ziyareti esnasında Hafız Hanımla birlikte Bozyazı halkına tebriklerini de dile getiren seyyah hayırlı ve yararlı işlerde diğer kadınların ve halkın Hafız Hanım'la Bozyazı halkını örnek almalarını temenni etmektedir. Bozyazı mektebinin mevcudu 70'tir. Bedeni kabiliyetleri olan öğrenciler bir izci grubu kurarak izci elbisesi tedarik etmişlerdir. Bu bilgilerle Anamur maarifine dair mektubuna son veren seyyah Dördüncü mektubunda Anamur'un iktisadi, idari vesaire durumlarına değineceğini bildirmektedir.¹²²²

¹²²² Taş İli, 8 Nisan 1925, S.106, s.1-2.

Seyyah, Anamur'dan Gazipaşa'ya kadar olan yolu yayla kısmından gitmeye karar vermiştir. Dönüşünü ise sahil yoluyla yapacaktır. Bu sebeple Ferhenk'ten yola çıkan seyyah dokuz saat uzaklıkta bulunan Teniste köyüne gelmiştir. Anamur'a dair diğer malumatları burada kaleme alarak gazeteye göndermiştir.

Eski bir şehir harabesi olan Anamur, Silifke'ye karadan 154 kilometre denizden Kıbrıs'a 80 mil uzaklıktadır. Merkez kasabanın güneydoğusunda 45 dakika mesafede Karamanoğlu İbrahim Bey tarafından inşa ettirilen Mamuriye Kalesi bulunmaktadır. 1925 yılında Anamur kaza merkezi Çorak kasabasıdır. Seyyah, Çorak kasabasından sahile uzaklığın 35 dakika olduğunu belirtmektedir. Topraklarının tuzlu olmasına atfen merkez kasaba çorak ismini almıştır. Anamur'da limon ve portakal ağaçlarına sahip geniş bahçeler bulunmakta ve kaza 500 haneden oluşmaktadır. Şehrin suları kireçli olmakla beraber evleri ikişer kat ve toprak damlıdır. Seyyah, evlerden beş on tanesinin muntazam bir halde olduğunu belirtmektedir. Anamur merzagi bir havaya sahiptir. Sıtma hastalığı hükmünü sürdürmektedir.

Anamur'da ağırlıklı olarak mısır ekilmektedir. Çok su isteyen bir bitki olan mısırlar sulanınca bu sular şehrin havasını bozmakta ve sivrisinekler çoğalmaktadır. Sivrisineklerin çoğalması Anamur'da sıtma hastalığına sebep olmaktadır. Anamur'da mısır üretiminin yanı sıra patatese benzeyen ve çok fazla suya ihtiyaç duyan "Gölevez" adındaki bitki de üretilmektedir. Seyyah bu bitkinin ekiminin yasaklanmasıyla Anamur'un yaşanabilecek bir yer haline geleceğini ifade etmektedir. İki yıl öncesine kadar Nasrettin karyesinde mısır gibi çok fazla suya ihtiyaç duyan pirinç ekimi yapılırsa da bunun çevreye ve insan sağlığına zararından dolayı halk pirinç ekimini bırakmıştır.

Sıtmadan muzdarip olan Anamur halkı bu hastalığa karşı mücadeleye girişmiştir. Bu doğrultuda durgun sulara salim bir mecra vermek üzere merkez kasaba ile Nasrettin köyü arasında kanal açılmaya başlanmıştır. Kaza kaymakam ve mühendisleri bu konudaki çabaları neticesinde kaza doktorundan önemli tebligatlar alınmıştır. Seyyah, Anamur halkını "olmaya cihanda devlet bir nefes sıhhat gibi" sözünü iyice anlayıp bu doğrultuda hareket ettikleri için tebrik etmektedir. Vilayetin birçok yerinde olduğu gibi Anamur'da da yaylaya çıkma âdeti devam etmektedir. Kuzeyinde dağlar, güneyinde Akdeniz'in bulunması sebebiyle kışları poyrazlı olan Anamur yazın deniz yelinden faydalanmaktadır. Seyyah, Anamur'da yapılan bayındırlık çalışmaları başarılı olursa kasabanın yaşanacak bir hal alacağını ve halkın yaylaya çıkmaya gerek kalmayacağını belirtmektedir.

1925 yılı Anamur’unda 180 dükkân, 1 hamam, 7 fırın, 3 kahve, 1 gazino, 1 kiraathane ve 1 tane de dokuma fabrikası bulunmaktadır. Kasabanın sahile kadar 20.000 dönümü tarıma müsait alanı bulunmaktadır. Anamur topraklarında fenni tarzda tarım yapıldığı takdirde senede birden fazla mahsul alınacağını ifade eden yazar iklimi dolayısıyla toprağın bire elli veya azami bire yüz oranında mahsul verebileceğini belirtilir. Seyyah, iklimi tarıma bu derece müsait olan Anamur’un Mısır-ı sani ünvanıyla Türkiye Mısır’ı olabileceğini ifade eder.

Anamur’a gelinceye kadar yakınlarda bir medeniyet eserine rastlanılmadığını ifade eden seyyah buranın da Cumhuriyet idaresiyle beraber medeniyet ve bayındırlık eserlerine kavuşmaya başladığını belirtir. Bu cümleden olmak üzere Anamur’da yolar inşa edilmekte, Anamur Nehri üzerine köprü inşa edilmekle beraber yeni bir Hükümet Konağı yapılmaktadır. Anamur’da bayındırlık çalışmalarının bu denli sürmesi Vali Fahri Bey’in bir yıl önce gerçekleştirdiği teftiş ziyaretinin etkisi büyüktür. Vali Bey’in düzenlediği bu teftiş ziyaretinin İçel vilayetinde faaliyet ve ümran sahası açtığını belirten seyyah postaya yetiştirmek üzere Anamur’a dair üçüncü mektubunu burada kesmiştir.

Mektubun akabinde Taş İli gazetesi bir teşekkür metni eklemiştir. Bu teşekkür Anamur Hükümet Tabibi Hayrettin Bey’in sıtma mücadelesi hususundaki faaliyetlerinedir. Lamos ve Erdemli’deki bataklıkların kurutulması için Yağda nahiyesi müdürünün dikkatlerini çekmektedir.

Yazının devamında gölevez isimli bitkinin Kıbrıs’tan ülkemize girdiğini ve bu bitkinin ekili olduğu bahçeler haliyle bataklığa dönmüştür. Hükümet 1327 (1911) senesinde gölevez ekiminin yasaklanması için girişimde bulunmuştur. Bu konu Anamur Kaymakamı’nın dikkatine sunulmaktadır.¹²²³

Gazipaşa istikametine yayla yoluyla Teniste’den devam etmekte olan seyyah, iki saat uzaklıkta bulunan Anamur’un Karaağa köyüne ulaşır. Ormanlarla kaplı Karaağa köyünün doğal güzelliğinden etkilenen seyyah burayı Kastamonu’nun Elek Dağına benzeter ve bu köyü İçel’in Elek Dağı olarak niteler. Karaağa ve civar ormanlardan tahtacılar kereste imal etmektedir. Seyyah buradan Karaağa’ya sınır olan tahtacıların yaşadığı Sazak Ormanı’na ulaşır. Sazak Ormanı’nda da kesim yapılmaktadır. Buradaki kesim iznini Anamur tüccarlarından Marulyalı merhum Hacı Hasan Efendi’nin oğlu Ahmet Tahir Efendi almıştır. Ahmet Tahir Efendi Sazak Ormanı’ndan başka Tarsus’ta da bir ormanda kesim yapmaktadır.

¹²²³ Taş İli, 15 Nisan 1925, S.107, s.1-2.

Ahmet Tahir Efendi Anamur tüccarlarından. Yaşı elliye yakın olan Ahmet Tahir Efendi bu işinin yanı sıra Anamur'da modern tarım usulüne geçişte numune olan bir isimdir. Modern tarım usullerini öğrenmek amacıyla 1924 yılında İstanbul'a giden Ahmet Tahir Efendi burada ziraat makinesi kullanmayı ve şoförlüğü öğrenmiştir. Anamur'daki arazisinde makineyle ziraat yaparak Anamur çiftçilerine örnek olmuştur. Ahmet Tahir Efendi ayrıca Anamur Köprüsü'nün ve Anamur Hükümet Konağı'nın da müteahhitliğini üstlenmiştir. İstanbul'da şoförlüğü öğrenen bu zat kamyon ve otomobil olarak Bozyazı ile Ortaköy arasında ve Anamur merkez kasabasıyla İskele arasında işletmek fikrindedir.

Sazak'tan hareketle Direvli ve tütün ile ünlü olan Çile köylerini görerek İnceağrı'ya ve Gazipaşa'ya varmıştır. Seyahat mıntıkasının son noktası olan Gazipaşa'dan sahil yoluyla geri dönen Seyyah ilk olarak Şansa'ya buradan da Gazipaşa-Anamur sınırı olan Kaledran'a, Kaledran'dan Melleç'e ulaşır. Seyyah, postanın yaklaşması hasebiyle Anamur'a dair kalan bilgileri burada kaleme almıştır.

1925 sınırlarında Anamur'un sahil uzunluğu 35 deniz mili yani 64.82 kilometredir. Seyyah, Anamur'un batısında deniz kenarındaki tepe üzerinde 1925 yılından 16 sene evvel inşa edilmiş olan dört odalı bir fener idaresi bulunduğunu zikretmektedir.¹²²⁴ Fener kıyından 20 mil öteye kadar aydınlatmakta ve gecede ortalama 2,5 kıyye gaz tüketmektedir. Anamur Sahili'nde deniz nakliyatına ve ulaşımına müsait Anamur İskelesi'yle birlikte Aksaz, Bozyazı, Melleç ve Kaledran İskeleleri bulunmaktadır. Anamur'da başlıca üç nehir bulunmaktadır. İlk nehir Bozyazı'da bulunan Bozyazı Nehri'dir. Pirinç tarlalarını sulamak amacıyla Bozyazı Nehri'nden istifade edilmektedir. İkinci nehir Anamur'un merkezine yirmi dakika mesafede bulunan Anamur Çayı'dır. Bu nehir sulama ve kereste nakliyatında kullanılmaktadır. Üçüncü nehir ise Kaledran Çayı'dır. Kaledran arazilerini sulamak için bu çayın suyundan faydalanılmaktadır.

Anamur kazası dahilinde miri orman dönümünün 245.000 dönüm olduğunu ifade eden seyyah ormanlarda çam ve katran ağaçlarının bolca bulunduğunu belirtmektedir. Bu ağaçlar Mısır ve Suriye'ye sevk edilmektedir.

¹²²⁴ Anamur antik kenti sahilinde bulunan bina 1911 yılında Fransızlar tarafından yapılmıştır. Günümüze kadar ayakta kalan bina Kıyı Emniyeti Genel Müdürlüğü'nce koruma altındadır. https://www.kiyiemniyeti.gov.tr/yer-detay/463/ANAMUR-FENERI#/kiyiemniyeti.gov.tr/Data/1/Files/Place/Images/tc/Ja/OY/Vo/Original/123_3432b683-4775-4052-8165-324870ff99b9.jpg (Erişim Tarihi: 02.12.2023)

Anamur nüfusunun önemli kısmını yörük aşiretleri oluşturmaktadır. Seyyah, eğitimden mahrum olan yörüklerden askere gidenlerin gözlerinin açıldığını, asker ocağının bunlar için bir mektep olduğunu ifade etmektedir. Seyyah, 600 haneden oluşan Tekeli aşiretlerinin saf ve temiz ahlaklı olduklarını ifade eder. Aşiret reisi Abdülgani Ağa'dır. Abdülgani Ağa aşirete daima vatani nasihatlerde bulunmaktadır. Aşiretin çoğunluğu hayvancılıkla, küçük bir kısmı da ziraatle meşguldür ve aralarında zanaat işleri yayılmamıştır.

Seyyah, eğitimle tanışmamış olan bu aşiretin maarife karşı ilgili oldukları kanısına varmıştır ve bu aşiretlerin eğitimleri hususunda birtakım önerilerde bulunmuştur. Aşiretlerin işlerinin az olduğu ve senenin müsait olan mevsimlerinde nerede bulunurlar ise oraya bir seyyar muallim verilmesini ve oralarda çocukların yanında ebeveynlerine de eğitim-öğretim verilmesi önerisini sunar. Bu suretle maarif ışığı bu aşiretten başlayarak bütün aşiretler arasında yayılacağını belirtmektedir.¹²²⁵

İçel vilayetinin sahil kısımlarına dair son mektubunu Aksaz'da yazan Fazıl Turgut Bey bu mektubunda Gazipaşa'ya dair bilgiler vermektedir. Gazipaşa'da eğitim yeterince yayılmamıştır. Kaza genelinde bulunan okullar köylere ve nüfusa karşılık yetersiz kalmaktadır. 32 köyden oluşan Gazipaşa kazası 21.913 nüfusa sahiptir. Okullarda son sınıftaki öğrenci sayısı 2.263'tür. Gazipaşa köylerinin üçünde okul açılmıştır. Merkez kaza olan Pazarcı'da da bir adet okul açılmıştır. Bu okullara devam eden öğrenci sayısı 250'ye yakındır.

Öğrenci ve velilerle bir araya gelen seyyah, halkın maarife karşı istekli olduğunu belirtmektedir. Okul olmayan köylerde aileler çocuklarını okul bulunan köylere yatılı olarak okula göndermektedir. Yatılı olarak gidilen okullardan birisi de Direvli'de bulunan okuldur. Aynı şekilde İnceağrı'da da böyle bir okul bulunmaktadır. Okul haline getirilen köy medresesinin bir odası yemekhane bir odası da yatakhaneye çevrilmiştir. Öğrenciler perşembe günü öğleden sonra evlerine gitmektedir. Yatılı okul hayatı köylerde gelişmeye başlamıştır.

Gazipaşa kazasının ovalık kısımlarında toplu halde birkaç köy bulunmaktadır. Dağlık kısımdaki köyler parça parça küçük haldedir. Hayrados ve Gevenes gibi birkaç köy büyük ve toplu haldedir. Seyyah, kazanın hava ve toprakça verimli ve uygun bir noktasında 100-200 mevcutlu tarım okulu benzeri uygulamalı öğretim yapan bir okul yapılmasını önermektedir.

¹²²⁵ Taş İli, 22 Nisan 1925, S.108, s.2-3.

Direvli köyünde eşraftan Molla Hüseyin'in öncülüğünde okul öğretmenine bir ev inşa edilmeye başlanmıştır. Bir buçuk ay evvel İçel vilayeti dahilindeki okulları teftiş eden Orta Tedrisat Müfettişi Abdullah Kamil Bey, okul olarak kullanılmakta olan medrese binasının eğitime uygun olmadığını köy ihtiyar heyetine bildirmiştir. Yeni bir okul inşası için Şansa'dan taş tedarik edilmiştir.

Gazipaşa kazası diğer konularda da henüz gelişmemiş bir haldedir. Kazada memur teşkilatına göre binalar bulunmamaktadır. Vali Fahri Bey yaz aylarında gerçekleştirdiği ziyaretinde Gazipaşa'da yeni bir Hükümet Konağı yapılması için yer tespitinde bulunmuştur. Vali Bey ziyaretinde halkla da bir araya gelmiştir ve kaza halkı Vali Bey'den memnundur.

Gazipaşa'da yol çalışmaları devam etmektedir. Kaza merkezi ile Kaledran arasında daha evvel bozuk olan yol kısmen şose haline getirilmiştir. Bu hususta Kaymakam Rıfat Bey'in büyük hizmetleri bulunmaktadır. Seyyah, Kaledran ve Ortaköy arasında dokuz saatlik yolun Uçarı ve Melleç yokuşlarının tamiriyle Anamur-Gazipaşa arası bağlanarak ulaşımın temin edileceğini belirtmektedir. Tarımsal üretim 1924 yılına nazaran daha iyi bir vaziyettedir.

Fazıl Turgut Bey, Gazipaşa'ya dair mektubunu burada kesmiştir. Sahil kısmı seyahatini bitiren seyyah bir süre sonra vilayetin diğer kısımlarını ziyaret edeceğini ve bu seyahate dair mektupları da gazeteye göndereceğini bildirmektedir.¹²²⁶

Fazıl Turgut Bey seyahatinin ikinci kısmını mayıs ayı içerisinde tamamlamıştır. Seyahatinin ikinci kısmında vilayette gidememiş olduğu diğer kaza ve nahiyeleri ziyaret etmiştir. Seyyah ilk olarak Yağda ve Ayaş nahiyelerini ziyaret etmiştir. Bu seyahatlerine dair ilk mektubu "Yedinci Mektup" olarak gazetede yayınlanmıştır.

Yağda nahiyesi İçel vilayetinin Mersin hududunda bulunmaktadır. Burada bulunan Alata Çayı, İçel ve Mersin vilayetlerinin sınır noktasıdır. Yağda nahiyesinin kuzeyi Karaman sınırı olmakla güney kısmı Akdeniz'dir. Yağda nahiyesi sahilden başlayarak kuzeydeki en son noktası arasındaki mesafe onsekiz saattir. 19 köyden oluşan Yağda nahiyesinin yazlık ve kışlık olmak üzere iki merkezi bulunmaktadır. Kışlık merkez Erdemli köyü, yazlık merkez ise Keloluk köyüdür.

Erdemli köyü Akdeniz kıyısında yer almaktadır. Köyde kış mevsimi ılıman geçmektedir. Bundan dolayı Erdemli ve civarında bolca limon, portakal, zeytin, harnup ve nar ağaçları bulunmaktadır. Erdemli ve Lamos'ta limon ve dünyaca ünlü olan yafa portakalları

¹²²⁶ Taş İli, 6 Mayıs 1925, S.109, s.1-2.

yetiştirilmektedir. Zeytin ve harnup ağaçları sayılamayacak derecede çoktur. Fakat bu ağaçların bir kısmı aşısızdır. Erdemli arazisi taşlık olmakla birlikte ziraatın gelişmesine müsait değildir. Halkın geçim kaynağı hayvancılıktır. Halkın hayatı da hayvanlarına bağlı bir haldedir. Zira yaz mevsimine yakın bir zamanda buraya gelen seyyah, ahalinin göç hazırlığında olduğunu belirtmektedir. Ahalinin azami kısmı da fakr-u zaruret içindedir. Seyyah halkın hayvancılığa sarf ettiği emeği fenni bir surette harnup ve zeytin ağaçlarına sarf etmiş olsa iktisaden daha iyi bir noktaya yükselebileceğini ifade etmektedir. Keza zeytinyağı üretimini de eski usulde yapan halk bunu terk edip modern usulleri takip ettiği takdirde büyük bir yenilik yaşayacaklarını dile getirmektedir. Erdemli'nin güneyde Akdeniz'e kıyı olması ve Mersin-Silifke yolu üzerinde bulunmasıyla mahsulatın sevk ve ihracı kolaydır. Her açıdan imkânları bulunan Erdemli halkı bilgiye ve irşada muhtaç vaziyette ve kendilerine bir rehber beklemektedirler.

Lamos üzerinde Keloluk eşrafından Bucu Oğlu İbrahim Efendi'nin köyü güzelliği ve bahçesiyle bir örnek teşkil etmektedir. Bozburun isimli mahalde bulunan bu köyde doğal imkânlardan istifade ederek meyve ağaçları meydana getirilmiştir. Ayrıca burada muz yetiştirilmekte ve Arabistan'dan gelen muzlardan daha iyidir. Ağaçlara aş uygulaması yapılarak başarılı sonuçlar elde edilmiştir.

Halkla bir araya gelen seyyah görüşmelerinde tarım, ekonomi gibi konuların aksine eğitimi konuşmuştur. Yağda nahiyesi halkı bilgiye ve aydınlatılmaya muhtaç bir vaziyettedir. Halk eğitime karşı pek isteklidir. Nahiye'nin kışlık merkezi olan Keloluk'ta mükemmel bir cami ve okul inşa etmiştir. Bucu Oğlu İbrahim Efendi bunların kurucusudur. Cami ve okul kesme taşlarla inşa edilmiş camiye bir minare dikilerek üzerleri çinko ile kapatılmıştır. Ormanlar arasında kalan Keloluk bu suretle bir kasaba halini almıştır. Seyyah bu sebeple buraya Kel değil Güloluk denmesinin doğru olacağını ifade etmektedir.

Keloluk'ta karma usulde eğitim veren bir okul mevcuttur. Okula devam eden öğrencileri yoklayan seyyah kız çocuklarının da takdire şayan bilgiler edindiğini belirtmektedir. Zira gösterdikleri terbiye ile necip bir ırk ve milliyete malik olduklarını belli etmektedirler. Seyyah Keloluk'a giderken yolu üstünde bulunan Yağda, Kızılgeçit ve Ören köylerine uğramıştır. Halk ile bir araya gelen seyyah onlardan köyde okul bulunmadığı bilgisini almıştır. Halk hükümetin öğretmen tedarik ettiği takdirde okul hususunda üzerlerine düşen her işi yapmaya hazır olduklarını ifade etmiştir. Seyyah bu isteklerinin yerine gelmesi için

elinden geleni yapacağını ifade ederek yoluna devam etmiş ve Ayaş nahiyesi sınırına ulaşmıştır.¹²²⁷

Ayaş nahiyesi mevki ve coğrafik durum olarak Yağda nahiyesiyle aynı özelliktedir. Ayaş nahiyesi onsekiz köyden müteşekkildir. Nahiye dahilinde Güvere, Sarıaydın, Kavak, Çatak köylerinde birer öğretmeni olan okul açılmıştır. Şeyh Sait İsyanı kapsamında ilan edilen seferberlikle Güvere ve Çatak'taki öğretmenler silahaltına alındığından bu okullar kapalı olmakla birlikte Kavak köyündeki okulda öğretmen olmamasından dolayı kapalı durumdadır.

Doğal serveti açısından pek yüksek mevkide bulunan İçel vilayetinin maarif ve mektep açısından pek geri kaldığını belirten seyyah bunun öğretmen kıtlığına bir çözüm bulunarak aşılabileceğini ifade etmektedir. Seyyah bu sorun için; her yıl vilayetteki ilk kız ve erkek mekteplerinden mezun olan öğrenciler arasından gerekli şartları karşılayanların kız ve erkek öğretmen okullarına gönderilmesi önerisinde bulunmaktadır.

Seyyah yapılmakta olan okulların Maarif Vekâletinin planları dahilinde asri bir şekilde inşa edilmesini, mevcut binaların da asri bir duruma getirmek için tadil edilmesini önermektedir. Ayrıca eğitim hususunda bir program dahilinde hareket edilmesini ve her beş yılda bir mesai programı oluşturularak vilayet dahilinde eğitimin civar vilayetler derecesine ulaşabileceğini ileri sürer.

Seyyah gezmiş olduğu köylerde halkın eğitime karşı istekli olduğunu ifade etmektedir. Diğer köyler ahalisi de eğitime karşı aynı duygu içerisinde. Güvere ve Çatak ahalisi son sınıfta bulunan öğrencileri içine alan gerçek bir okul görünümünde olan geniş bina inşa etmişlerdir. Bu köylerde inşa edilen okullar için dört yüz lira harcanmıştır. Seyyah bu iş için gayret ve maarifperverlik gösteren şahıslara teşekkür etmektedir. Çatak köyüne iki saat uzaklıkta bulunan Mut'un Çömelek köyünde halk bir okul yapmaya başlamış ve bu yolda inşaat malzemelerini ve okul arsasını temin etmişlerdir.¹²²⁸ Bu bilgilerle "Sekizinci Mektubuna" son veren seyyah buradan Mut ve Gülnar yöresine hareket ederek kalan mektuplarında buradaki seyahatlerine dair bilgiler vermiştir.

Çatak'tan Çömelek'e hareket eden seyyah, Mut'un Çorak köyünde dokuzuncu mektubunu yazmıştır. "Sekizinci Mektubuma Layihadır" diyerek söze başlayan seyyah, Mut ve havalisindeki hareketlerini bildirmektedir. Seyyah, Çömelek'ten hareketle Mut'un

¹²²⁷ Taş İli, 27 Mayıs 1925, S.112, s.3-4.

¹²²⁸ Taş İli, 3 Haziran 1925, S.113, s.2.

Hacıahmetli köyüne ulaşmıştır. Devamında sırasıyla Mısra, Yapıntı, Mut merkez, Palantepe, Hisar, Çortak, Sarıkavak nahiyesi merkezi olan Kürkçü (diğer adıyla Kozak) köyünü ve bu köylere civar olan köyleri tamamen gezmiştir. Seyyah ilk olarak uzun süre kaldığı Hacıahmetli köyüne dair bilgiler vermektedir.

Hacıahmetli köyü yüksek rakımlı bir mevkidedir. Köyde kış mevsimi soğuk geçmektedir. Yaz mevsimleri ise köyün yüksekliğine bağlı olarak serin geçmektedir. Hacıahmetli oldukça büyük bir köydür. Halkla görüşen yazar yaşam tarzları, uğraştığı işler, sıhhi durum, umumi hayatları ve maarife karşı alakaları hakkında bilgiler almıştır.

Köy halkı hem ziraatle hem de hayvancılıkla uğraşmaktadırlar. Sürü sahipleri kış mevsimini ılıman iklime sahip ve sahil olarak adlandırılan Göksu Havzası'ndaki yazlık köylerin üst taraflarında bulunan Güme yaylalarında geçirmektedir. Seyyah, köy halkının ürettiği bal, yağ ve peynirin lezzetli ve halkın arıcılıkta ihtimam sahibi olduğunu ifade etmektedir. Halk göç ettiği zamanlar arı kovanlarını daima beraberlerinde götürmektedir. Ahali yazın ürettiği yağ ve peyniri obruk adı verilen soğuk mağaralarda muhafaza etmektedirler. Böylelikle ürünler ilk günkü tazeliğini korumaktadır. Hacıahmetli halkının ürettiği bu ürünler Mut, Karaman, Silifke ve Mersin pazarlarında alıcı bulmaktadır. Ziraatta da iyi olan Hacıahmetli'de yetişen buğdaylar da pazarda isim yapmıştır.

Hacıahmetli'de bir okul bulmaktaysa da bu bina öğrencilerin eğitimi için gerekli şartları sağlayamamaktadır. Seyyah, halka eğitim öğretime uygun modern bir okul inşa etmelerinin gereğini izah etmiştir. Halk köyün ortasında bol suya sahip uygun genişlikte bir arsa göstererek buraya yeni bir okul yapacaklarını ifade etmiştir. Seyyah, halka eğitimin önemine dair bir konuşma yaparak okul inşası hususunda başarılar dilemiştir.

Hacıahmetli'den Mısra'ya hareket eden seyyah buranın da okul konusunda Hacıahmetli ile aynı durumda olduğunu belirtmektedir. Mısra köyü ahalisi kendilerine yapılan telkinatlar neticesinde bin küsür lira harcayarak Kürkçü eşrafından Hoca Mehmet ve Hafız Abdurrahman Efendi'nin yardımlarıyla uygun bir okul inşa etmiştir. Kürkçü'de bir Hükümet Konağı mevcut olmakla beraber belediye de açılmıştır. Belediye dairesi halkın refah ve saadeti için yol yapmakta, sağlık işleri ile ilgilenmekte, üretilen mahsulleri muhafaza etmekte ve ekinlere zarar veren hayvanları yakalayarak sahiplerine ceza kesmektedir. Kürkçü köyünde ayrıca bir Jandarma karakolu bulunmaktadır.

Hisar ve Kışla köyünün de okul açılmaya müsait bir durumda olduğunu belirten seyyah Mut köylerinde açılan ve açılacak olan okullarda Kaymakam Samih Bey'in gayret ve yardımının

bulunduğunu ifade eder. Mut merkezde bulunan Erkek Mektebi ve Yapıntı köyündeki okulun tamir edilmesi gerekmektedir. Seyyah, vilayet genelinde teftiş ziyareti gerçekleştiren Vali Fahri Bey Mut ziyareti esnasında şehrin orta noktasında okul için müsait alanı tetkik ederek Mut'un ve Mut halkının eğitim hayatlarının canlanmasını sağladığını belirtmektedir.

Okul ve eğitim hayatına dair bilgilere burada son veren seyyah "Ahval-i İctimaiye" başlığı altında Mut kazası genelinin toplumsal durumuna dair gözlemlemiş olduğu durumları aktarmaktadır. Mut ahalisi halen yarı aşiret halinde yaşamaktadır. Aşiretlerin ismi kışın yerleştikleri köylerin isimlerine göre anılmaktadır. Buna örnek olarak Hacıahmetliler, Köselerliler, Palantepehiler ve Hacıilyaşlılar isimleri verilmektedir. Bu aşiretlerin reisi bulunmamaktadır. İşleri köy ihtiyar heyetince görülmektedir. Son derece sadık olan bu aşiretler de eğitimden mahrum bir vaziyettir. Anamur'daki Tekeli yörükleri misali askere gidenlerin gözleri açılmaktadır. Hükümet emir ve kanunlarına bağlıdırlar. Aşiretteki kadınlar genellikle üç etekli entari giymekte başlarına abani sarmaktadırlar.

Aşiretlerin geçim kaynağının başlıcası tarımdır. Toprak killi ve kumludur. Başlıca ziraati yapılan ürünler buğday, arpa, pirinç, susam, pamuk, mercimek ve üzumdür. Ayrıca İpek böceği denemesi de yapılmaktadır. İçel vilayetinin genelinde olduğu gibi burada da zeytin ağaçları boldur. Seyyah, Mut'ta bu ürünlerin işlenmesi için fabrika ve tesislerin meydana getirilmesiyle iktisadi hayatın canlanacağını ifade etmektedir. Mut'ta Kıravga, Devebeleni, Söğüt ve Sertavul ormanları bulunmaktadır. Ormanlar karaçam, akçam, ladin, ardıç ve katran ağaçlarına sahiptir. Seyyah, Mut'un ekonomi, yenilik ve eğitim sahasında yetenek ve kabiliyete sahip bir ahaliye malik olmasından geleceğinin pek parlak olduğunu ifade etmektedir.¹²²⁹

Dokuzuncu mektubun hemen altına Taş İli gazetesinin bir teşekkür yazısı yayınlanmıştır. Eğitimin ilerleyip gelişmesi açısından yardım ve desteklerini esirgemeyen Mut Kaymakamı Samih Bey, Kürkçü köyünden Hacı Mehmet ve Belediye Başkanı Hafız Abdurrahman Efendi'ye teşekkür edilmektedir.¹²³⁰

Mut'taki müşahedelerinin ardından Gülnar'a hareket etmeden evvel Mut ile Silifke arasında bulunan Evkafçiftliği köyüne uğramıştır. Bu köye dair bilgilerini "Onuncu Mektubu"nda veren seyyahın onuncu mektubu iki parça halinde yayınlanmıştır. Seyyah, Evkafçiftliği köyünü su ve havasıyla diğer köylerden farklı ve güzel olduğunu ifade etmektedir. Evkaf

¹²²⁹ Taş İli, 10 Haziran 1925, S.114, s.2-3.

¹²³⁰ Taş İli, 10 Haziran 1925, S.114, s.3.

çiftliği köyü 60 haneden müteşekkildir. Köy ahalisi çalışkandır. Köy zeytin, sebze ve bağlarıyla meşhurdur.

Evkafçiftliği'nde seferberlik vakti inşasına başlanan ve yaklaşık sekiz on yıldır o halde duran okul binası 1925 yılında tamamlanmıştır. Okul inşaatının tamamlanmasında eşraftan Hatip Mehmet Efendi ile Durmuş Faki ve Molla Abdullah gayret ve faaliyet göstermiştir. Yine bu okulun tamamlanması için 1924 Eylül'ünden beri 600 liraya yakın para harcanmıştır. Bu köyde de ahali ile sohbet eden seyyah ardından Gülnar'a hareket etmiştir.

Kuzeyden Mut, doğudan Silifke, batıdan Anamur ve Ermenek güneyinde ise Akdeniz'le çevrili olan Gülnar'ın 1925 yılı sınırları çerçevesinde yüzölçümü 4,500 kilometre karedir. Burada da arazi İçel genelinde olduğu veçhile genel olarak ormanlarla kaplı ve dağlıktır. Gülnar'daki dağların yüksekliği 400-750 metredir. Kazanın en yüksek yeri Bardat Alanı olarak isimlendirilen yayladır. Gülnar'ın kuzeyinde bulunan Göksu Nehri kazayı Mut ve Ermenek'ten ayırmaktadır. Gülnar kazası Ovacık ve Gilindire olmak üzere iki nahiye ve elli köyden müteşekkildir. Gülnar kaza merkezi Anaypazarı'dır. Merkezde 112 ev, 50 dükkân, 1 cami ve Hükümet Konağı bulunmaktadır.

1925 yılında Gülnar'ın 50 köyünün sadece yedisinde okul bulunmaktadır. Gülnar'da da seferberlik esnasında yapımına başlanılmış bir okul binası bulunmaktadır ve seyyahın ziyareti esnasında inşaat çalışmalarının tamamlanması için çalışmalar yapılmaktadır. İnşaat halindeki bu okul Maarif Vekâletinin dört dershaneli okul planına uygun bir tarzda inşa edilmiştir. Okul binası merkez kasabanın gelecekteki ihtiyaçlarını karşılayabilecek surettedir. Bu okul için Maarif Vekâleti 1924 senesinde 2.000 lira 1925 senesinde 3.000 lira göndermiştir. Geçen yıl kazayı ziyaret eden Vali Fahri Bey okul inşaatının bir an evvel bitirilmesi talimatını vermiştir. Seyyah, daha evvel Korkuteli Kaymakamlığı yapmış olan hâlihazırda Gülnar kaymakamı olan Talat Bey'in Korkuteli'nde bir erkek bir kız mektebi inşa ettirdiği gibi Gülnar'da da aynı gayret ve faaliyeti sergileyeceğinden emin olduğunu ifade eder.

Seyyah, onuncu mektubunun ilk kısmının sonunda Gülnar kazasının tarihçesinden ve yolların durumundan bahsetmektedir. Fazıl Turgut Bey'in Gülnar'ın kuruluşuna dair vermiş olduğu bilgi Gülnar tarihi açısından ender bilgilerdendir. Zira Gülnar tarihi üzerine yapılan çalışmalarda bölgeye Bedrettin Mahmut Bey tarafından Türkmenlerin yerleştirildiğinden bahsedilse de kuruluşa dair rivayetlerde böyle bir bilgiye rastlanılmamaktadır. Seyyah Gülnar'ın kuruluşu ile ilgili rivayeti şu şekildedir; Ermenek'te hüküm süren Karamanoğlu

Bedrettin Mahmut Bey Silifke'den Ermenek'e giderken buraya tesadüf eder. Mahmut Bey buranın her tarafın ortasında bir noktada bulunmasından buranın bir pazar yeri olmasını düşünerek etraftaki inlere nazaran "İneypazarı" ismini vermiş ve buradaki sulak yerlere kendi eliyle çınar ağacı dikmiştir. Gülnar'ın merkezinde halen yaşamakta olan yer alan yaşlı ve büyük çınar ağacının Bedrettin Mahmut Bey'den kalma çınar ağaçlarından olduğu rivayet edilmektedir. Anaypazarı o vakitten beri civar köylerin pazar yeridir. Zamanla yayla halini almıştır. Seyyah, Gülnar isminin ise Delikkaya, Tırnak, Şeyhomerli ve Zeyne köylerinde yetişen iri ve güzel narlara atfen verildiğini ifade eder.

Gülnar çarşısının içinden Silifke, Ermenek ve Gilindire caddeleri geçmektedir. Gilindire ile arası altı saattir ve burada yeni bir şose yapımına başlanmıştır. Ermenek ile Anaypazarı arasında yaklaşık elli yıl evvel yapılmış ve birçok kısmı bozuk durumda olan bir şose mevcuttur. Seyyah, Gilindire ve Ermenek'in Anaypazarı'na bağlandığı takdirde gerçek bir kaza merkezi halini alacağını belirtmektedir.¹²³¹

Fazıl Turgut Bey'in Gülnar'a dair onuncu mektubunun ikinci kısmı gazetenin 8 Temmuz 1925 tarihli 117 numaralı nüshasında yayınlanmıştır. Mektupta kazanın hava koşulları, sahip olduğu limanlar, iktisadi durum, ahalinin uğraşlarına ve okullara dair bilgiler yer almaktadır.

Kazada kışın az da olsa şark ve meltem rüzgârlarından başka yaylak kısımlarda esen ve sıcaklığı da düşüren etkili ve şiddetli poyrazlardır. Seyyah bu ziyareti esnasında Uluhtu'dan¹²³² Kuskan'a giderken Gülnar poyrazına yakalanmıştır. Poyrazın çok şiddetli ve atın üzerinde gitmekte iken atı bile devirecek raddede olduğunu belirtmektedir. Gülnar kazasında yağmurlar genellikle ekim, kasım aylarında başlayarak mayıs ayına kadar devam etmektedir. Ekim yapılan arazi kıraç ve yamaç olsa da çiftçiler ilkbaharda normal surette yağın yağmurdan memnun vaziyettedir.

Gülnar, Gilindire, Soğuksu ve Babadıl Limanlarına sahiptir. Gemilerin barınmasına en müsait olan Gilindire limanıdır. Seyyah, Gilindire-Anaypazarı ve Gilindire-Anamur arasındaki yollar yapıldığı takdirde bu limanın önemli bir ticaret limanı haline geleceğini belirtmektedir.

Gülnar kazasının genelini ormanlar kaplamaktadır. Seyyah, ormanların 3.000 metrekare olduğunu ve bu ormanlardan yıllık ortalama 3.000 metreküp kereste ihraç edildiğini belirtir.

¹²³¹ **Taş İli**, 24 Haziran 1925, S.116, s.2.

¹²³² Halk arasında Uluhtu olarak isimlendirip söylense de asıl adı Çukurkonak'tır.

Gülnar'da tahmini 78.000 civarında keçi bulunmaktadır. Koyunların bu bölgede pek önemi yoktur. Yıllık 3.000- 4.000 civarı keçi ihracatı vardır.

Kaza dahilindeki evler insan sıhhati için gerekli şartlara uygun değildir. 50 köyden oluşan kazanın genelinde ikibin kadar ev ve 20.000 fazla nüfus vardır. En kalabalık köyler Kuskan ve Tozkovan köyüdür. Kazanın asayişinde herhangi bir sorun bulunmamaktadır.

Gülnar'da sanayi adına herhangi bir şey bulunmamaktadır. İlkel bir şekilde  ıkrık ve basit tezgahlarda iplik, bez, y n ve keçi kılından kilim ve çuval dokunarak ihtiyaçlar karşılanmaktadır. Doğal servet olarak sadece ormanları zikreden seyyah ormandan elde edilen kerestelerin de kaza limanlarından İskenderiye, Beyrut ve Kıbrıs'a ihraç edildiğini belirtir. Kazanın ithalat kalemi başlıca manifatura eşyası, gaz ve temel yaşam maddelerinden olan  eker, kahve, çay, sabun ve pirinçtir. Gülnar'ın kuzey kesimlerinde bağcılık yaygındır. Ayrıca kazada önemli derecede tütün ekimi de yapılmaktadır. Seyyah, pirinç üretimi konusunda halkla görüşerek pirinç ekiminin faydalarından bahsetmiştir. Halk seyyahın telkinleri neticesinde pirinç yeti tirerek pirinç ithalini durdurmaya yönelik adımlar atacaklarını söylemiştir.

Gülnar'ın sosyo-ekonomik durumuna dair verdiği birçok bilginin ardından seyyah seyahatlerinin asıl amacı olan eğitim konusuna girmiştir. İlk olarak Kuskan köyünü ziyaret eden seyyah, kazanın en kalabalık köyü olan Kuskan'da yeni bir okul açıldığını belirtir. Kuskan ahalisi eğitime açık ve h rmetkardır. Kuskan okulundaki  ğretmen Adana Dar lmuallimi'nde eğitim almış ve i inin ehli bir zattır. Okulun sıra, yazı tahtası ve  ğretmen kürsüsü ihtiyaçlarını halk kar ılamı tır. Okul ihtiyaçlarının karşılanması konusunda köy ihtiyar heyetinin, e raftan Molla Mustafa'nın ve diğer e rafin büyük yardımları olmuştur.

Kuskan'dan yola çıkan seyyah be  saat mesafedeki Gezende ve K se obanlı köyüne ulaşmıştır. İki köyün ortak bir okulu bulunmaktadır. Okul kalabalık olan Gezende'dedir. Gezende okulunu gezen seyyah öğrencilerin sağlıklı olduğunu ve devamsızlık yapmadıklarını belirtir. Yaptığı yoklama neticesinde öğrencilerin bilgilerinin orta düzeyde olduğunu belirtir. Öğretmen olan Mustafa Efendi medreseden yeti mi  bir hocadır. Seyyah, öğretmenle talim, terbiye, okul ders kitapları ve Cumhuriyet Dönemi okullarının gayesi üzerine sohbet ger ekle tirmi tir. Seyyah,  ğretmen efendi ile gerçekleştirdiği sohbetin içeriğinden  u şekilde bahsetmektedir;

Bugün idame-i mevcudiyet için herkesin ilk d   neceği mesele milli bir duygu ve mefkurenin çocuklara telkini ve bunun amilleri ise m reb ilerden ibaret olduğu anlaşıldı.

Mekteplerimizde böyle bir hayatın uyandırılması ve onunla mücadeleye kabiliyetli etfal yetiştirilmesi ve binaenaleyh gençliğin salim bir tarike sevk edilmesi milli iktisadiyat ve servetimizi temin emelleri üzerinde yürünmesi ve bu esasların bir düstur olarak telkini lüzumuna dair de Muallim Efendi ile teati-i efkar edildi.¹²³³

Seyyah merkeze gelecek köylülerle birlikte Gezende'den yayla yolu üzerinden Gülnar'a hareket etmiştir. Beş yokuş çıktıktan sonra Gezendelilerin yaylası olan Bardat'a ulaşmıştır. Yokuşu çıkmanın verdiği yorgunlukla beraberindekilerle iki saatlik bir mola vermiştir. Yanındaki yolcular seyyaha mola verdikleri mevkinin Gezendeliler için kıymetli olduğunu söyleyerek bunun sebebini anlatmışlardır. Bu mevkiyi Gezendeliler için kıymetli kılan İçel valisi Mehmet Fahri Beyle olan anıdır. Olay 1924 yılının yaz aylarında şu suretle gerçekleşmiştir;

Geçen sene yaz mevsimi bir gece burada harmanda oturuyorduk, beş atlı geldi. İçlerinden bir tanesi selam vererek hal ve hatır sordu. Bir müddet sonra anladık ki vilayetimizin gayyur Valisi Mehmet Fahrettin Bey bazı erkan-ı vilayetle Ermenek'te bir meseleyi hal ve tetkikten avdet ediyorlarmış. Vaktin gece olmasına rağmen yollarına devamla Anaypazarı'na doğru geçtiklerini ve pek kısa bir zaman içinde ve hayvan üzerinde bizim gibi köylülere ihtiyaçlarımız, tarz-ı mesaimiz, mazhar-ı terakki ve teceddüdümüz hususunda pek kıymetli söz söylediler. Böyle faal ve muhterem bir valimiz vilayetimizde bulundukça teali fikirlerimiz de artmaktadır dediler.¹²³⁴

Akşamüzeri Uluhtu köyüne gelen seyyah ertesi gün öğle vakti merkeze döndüğünü belirtmektedir. Böylelikle seyyahın vilayet dahilindeki seyahatleri son bulmuştur. Birçok doğal servete sahip olan İçel vilayetinin yakın zamanda büyük bir gelişim ve yükseliş göstereceğini, halkın da bu yönde gelişmekte olduğunu ifade ederek mektuplarına yer verdiği için Taş İli gazetesine teşekkür etmektedir.¹²³⁵

12.3. Şahin Avni Bey'in Anamur Mektupları

Taş İli'nde Fazıl Turgut Bey'den başka Şahin Avni, Orhan Fikri ve gazetenin başmuharriri Rıfat Bey tarafından gönderilmiş olan gerek seyahat gerek muhabirlik görevi doğrultusunda yazılmış mektuplar yer almaktadır. Taş İli gazetesinin Anamur muhabirliği görevi verilen Şahin Avni Bey 21 Nisan 1925 tarihinde gazeteye bir mektup göndermiştir. Mektup gazetenin 6 Mayıs 1925 tarihli 109 sayılı nüshasında yayınlanmıştır.

Şahin Avni Bey, mektubunun giriş kısmında Anamur'a gelir gelmez en küçük haber değeri taşıyan olayları dahi topladığını ve ilk mektubunun içeriğini Anamur'un coğrafi konumu, iktisadi ve terakki yolundaki faaliyetleri üzerine belirlemiştir. Fakat gazetenin seyyar muhabiri Fazıl Turgut Bey'in Anamur'a dair yazmış olduğu dördüncü mektubunu

¹²³³ Taş İli, 8 Temmuz 1925, S.117, s.2.

¹²³⁴ Taş İli, 8 Temmuz 1925, S.117, s.3.

¹²³⁵ Taş İli, 8 Temmuz 1925, S.117, s.3.

yazmasıyla bu konuyu değiştirmeye karar vermiştir. Fazıl Turgut Bey'in Anamur'a dair mektuplarının devamı gelinceye kadar kendi mektubunu yazmayı ertelemiş ve ilk mektubunda Anamur kazasının idari durumundan ve halkın hislerinden bahsetmiştir.

Anamur kazasında idari işler saat gibi işlemekte ve eleştiri konusu olacak bir nokta bulunmamaktadır. Fakat devlet daireleri ayrı binalarda hizmet vermektedir. Kazada inşaatı yeni başlamış Hükümet Konağı bitirildiği takdirde dairelerin bir arada toplanarak halkın işlerini daha çabuk yaptırabilecektir. Kaza Kaymakamı Ahmet Bey ashab-ı mesalihle bizzat görüşmektedir. Bu suretle Anamur halkı ufak tefek işlerindeki bir sorunu dahi makama halletirmeye alışmış vaziyettedir. Cumhuriyet idaresinin Anamur'daki temsilcileri olan resmi erkan tarafından halka gösterilen hoşgörü neticesinde halk bu zatlara karşı bir samimiyet hissetmeye başlamıştır. Ayrıca halk bu suretle Cumhuriyet idaresine de yakınlık hissetmeye ve yeni idarenin faydalarını idrak etmeye başlamıştır.

Anamur halkı asrileşme kabiliyetine sahip bir ruhta olmakla birlikte teceddüde karşı isteklidirler. Yazar ayrıca Anamur halkının Cumhuriyet idaresine karşı hislerinin en münevver memleketlerden farklı olmadığını ifade ederek yazacağı ikinci mektupta daha detaylı bilgi vereceğini belirtir.¹²³⁶

Şahin Avni Bey'in ikinci mektubunu 16 Mayıs 1925 tarihinde kaleme almıştır. Mektup 20 Mayıs 1925 tarih ve 111 sayılı nüshada yayınlanmıştır. Mektup, Anamur'un sıhhi ve bayındırlık durumu hakkında bilgiler içermektedir.

1925 yılı Mayıs ayının ortalarında Anamur'da hava durumu değişken bir vaziyette ise de sıcaklar başlamıştır. Sıcakların başlamasıyla tek tük sıtma vakalarına da rastlanmaktadır. Sıtma hastalığı tedavisinde kullanılan sülfatonun tekrardan kullanılma zamanı gelmiştir. Anamur'da halk sülfatoyu bolca kullanmaktadır.

Temmuz ayı gelmeden sıcaklık korkusu halkı sarmıştır. Bu sebeple yaylaya çıkacak olanlar mayıs ayında hazırlıklara başlamıştır. Göçebe yörüklerden ise kimse kalmamış durumdadır. Anamur'da yaz vakti sadece memurlar kalmakta ve onlarda daha mayıs ayından yaz sıcaklığına çare aramaktadır. Anamur'un mülki yetkilileri bu duruma müdriktir. Halkın sağlığını korumayı göz önünde bulundurarak sivrisinek mücadelesine önem vermektedir. Bu hususta şehir içinden geçen ve hastalık doğurma ihtimali bulunan su yataklarını kaldırmakla meşguldür. Ayrıca yıllardır Anamur'un havasını kirleten ve insan sağlığını tehdit eden

¹²³⁶ Taş İli, 6 Mayıs 1925, S.109, s.3.

Sultan Suyu¹²³⁷ yatağının da tamirine başlanmıştır. Anamur halkı sağlığına zarar verecek sıkıntıların kaynağını fark etmiş vaziyettedir. Bu sıkıntıların giderilmesi hususunda ellerinden geleni yapmaktadır.

Anamur'un en önemli sağlık sorunu sıtmadır. Bu hastalık için alınması düşünülen önlemlerden biri de okaliptüs yani sıtma ağaçları dikmektir. Yazar bu ağaçların dikilmesiyle iki sene içinde Anamur'un hastalıkların büyük çoğunluğundan arınacağını ifade etmektedir. Anamur'da sıtma hastalığının bir diğer sebebi -Fazıl Turgut Bey'in mektuplarında da geçen- göleveze isimli bitkinin yetiştirilmesidir. Yazara göre halka düşen başlıca görev sivrisineklerin sevdiği bu bitkiyi yetiştirmemek ve sokak temizliğine de hep birlikte özen göstermektir. Anamur'da ikinci ve önemli sağlık sorunlarından biri de frengidir.

Anamur hükümeti sağlık sorunlarıyla mücadelenin yanısıra Anamur için büyük bir bela olan çekirge ile de mücadele etmektedir. 1924 yılında çekirge mücadelesine özen gösterilmiştir. 1925 yılında ise ikisi yaylada biri sahilde olmak üzere üç bölgede çekirgelerin çoğaldığı haber alınmıştır. Hükümet tekrardan çekirge mücadelesine hazırlanmaktadır.¹²³⁸ Anamur'da bayındırlık alanında da çalışmalar sürmektedir. Şehir içinden geçecek bir yol açmaya ve Anamur-Gilindire yolunun tamamlanmasına çalışılmaktadır. Mektubunu burada kesen Şahin Avni bir diğer mektubunda bu yolun iktisadi açıdan önemini, kıymetini ve coğrafi vaziyeti açısından bilgi vereceğini belirtse de gazetede Şahin Avni'ye ait başka bir mektup yayınlanmamıştır.¹²³⁹

12.4. Matbaa Müdürü ve Taş İli Gazetesi Sermuharriri Rıfat Bey'in Balandız

Seyahati

Tebdil-i hava için Silifke'nin Balandız köyüne giden Rıfat Bey Balandız seyahatine dair mektup göndermiştir. Gazetenin 22 Ağustos 1925 tarihli ve 122 sayılı nüshasında yayınlanan mektupta Rıfat Bey seyahati boyunca olanları anlatmakta akabinde ise Balandız'a dair bilgi vermektedir.

¹²³⁷ Yazar eski dönemden kalan bu Sultan isminin hâlihazırda Cumhuriyet döneminde kaldırılması gerektiğini ifade etmektedir; **Taş İli**, 20 Mayıs 1925, S.111, s.2. Ayrıca Anamur bataklıklarının husule getiren bu suyun akmakta olduğu mahalde yapılması gereken kurutma çalışması 16 Mart 1927 tarihinden 16 Nisan 1927 tarihine kadar 15343 lira 91 kuruş bedel ve kapalı zarf usulüyle bir ay açık eksiltmeye konulmuştur; **Taş İli**, 23 Mart 1927, S.199, s.2.

¹²³⁸ Anamur kazasında çekirge mücadelesi için yapılan çalışmalara örnek olarak; "Gidenler" başlıklı haberde, Çekirge ile mücadele kapsamında çekirge serumları üzerinde tahkikat ve tetkikatta bulunmak üzere Vilayet Ziraat Memurunun Anamur kazasına gittiği bildirilmektedir. **Taş İli**, 5 Mayıs 1926, S.158, s.2.

¹²³⁹ **Taş İli**, 20 Mayıs 1925, S.111, s.2.

Sabah saatlerinde Silifke'den yola çıkan Rıfat Bey Çamdüzü'nü geçerek yanbaşında kahve bulunan Gelin Çeşmesi'nde mola verdiğini yazmaktadır. Ardından Hangediği'ne gelmiştir. Hangediği'ne beş dakika mesafede Hacı Hulusi Efendi tarafından yaptırılan bir çeşme bulunduğunu ve bu çeşmede üç saate yakın mola verdiğini zikretmektedir. Buradan hareketle akşam saatlerinde Melengiç Boğazı'nı geçerek Kandil yoluna girmiştir. Karanlıkta dikkatle yol alan Rıfat Bey yol üzerinde deve kafilelerine ve göçebe çadırına denkgelmiştir. Bu çadırlardan birinde durarak susuzluğunu gidermek isteyen Rıfat Bey'e ayran vermişlerdir. Bu ayran karşılığında para teklif eden Rıfat Bey'e hayme tarafından misafirperverlik dersi misali bir olay yaşanmıştır; “Bir haymeden su istedim, ayran getirdiler. Kana kana içtim, getirene para vermek istedim, (Efendi para şehirde geçer. Köyde değil) demesin mi adeta utandım. Bu temiz yürekli ve saf Türk çehresini doya doya öpmek istedim ve bir teşekkürle yoluma devam ettim.”¹²⁴⁰

Balandız deresine yaklaşan Rıfat Bey yolu bilmediğinden atını rastgele bir patikaya sürmüştür. Rastgele girdiği bu yoldan Balandız'a ulaşmıştır. Balandız'a vardığında köy halkı karanlıkta kahvede ut ve saz eşliğinde eğlence yapmaktadır. Kalabalığın arasına Rıfat Bey'de katılır. Köylüler akşam vakti sessiz sedasız gelen bu misafiri yolsuzlukla itham ederler. Rıfat Bey bu yolsuzluğun ne manaya geldiğinden mektubunda bahsetmekte ve bu yolsuzluk âdetiyle ilgili yorum yapmaktadır.

Balandız yaylasına çıkan her genç Balandız'ın beri tarafındaki yokuşta tabancanın kabzasına sarılarak birinci selam ve geldiğine işaret olmak üzere birkaç el silah atar, Balandız'da bulunanlar bu silahın kimler tarafından atıldığını derhal bilerek silahla mukabelede bulunurlar. Yolcu atar, onlar atar. Derken kahve civarına kadar bu dan dun dan dan devam eder, ikinci selam verilirmiş) ben bunun müptedisi olduğumdan zifiri karanlık içinde sessizce vardığımdan yolsuzluğumdan bahsettiler.

Şimdiye kadar eli silah tutmayan ve cepheye gidip kurşun atmayan bazı arkadaşların Balandız yokuşunda on, on beş tane şarjör boşalttığını duydukça insan hayrette kalıyor. Silah atmanın ve kullanmanın bir derecesi bir mevkiî vardır. Pek sık hayme arasında kurşun ile oynamak biraz manasız ise de oranın şerefi de böyle imiş demekten başka bir şey diyemedim.¹²⁴¹

Ertesi sabah Balandız'ın yüksek bir yerine çıkar ve kuşbakışı köyü seyreden Rıfat Bey köy hakkında bilgiler vermeye başlar. Balandız köyü sınavari dizilmiş insana huzur veren çınar ağaçlarıyla kaplıdır. Köylüler çoğunlukla saçlarını ustura ile kazıttıklarına şahit olmuştur. Balandız'ın içinde Hacı Hulusi Efendi'nin hanımı tarafından yeni bir cami inşa ettirilmektedir. Köyün farklı yerlerine yeni evler inşa edilmektedir. Ayrıca köyü şoseye bağlayacak bir yol açılmaya çalışılmaktadır. Köy haricinden gelen sebze ve meyveler köyde ucuza satılmaktadır. Hayvanlardan at çok nadir bulunmaktadır. Bir keçi kesildiğinde parası

¹²⁴⁰ Taş İli, 12 Ağustos 1925, S.122, s.2.

¹²⁴¹ Taş İli, 12 Ağustos 1925, S.122, s.2.

olan gözü açıklar etleri kapışmaktaysa da eşi olmayan kadınlar sepetleri boş dönmektedir. Balandız yaylasındaki yaşamın zevk verici olduğunu ifade eden Rıfat Bey ömrü hayatında görmediği bu yayla hayatından oldukça etkilendiğini belirtmektedir.¹²⁴²

12.5. Orhan Fikri Bey'in Mut Kazası Gözlemleri

Daha önceki nüshalarda Silifke'de pazar yeri kurulmasıyla ilgili bir yazı kaleme alan Orhan Fikri Bey, Mut kazasını ziyaret etmiş ve ziyareti esnasında kazanın eğitim, iktisadi, idari ve bayındırlık gibi alanlardaki gözlemlerini kaleme aldığı 4 Teşrinisani 1925 tarihli bir yazısını yazıdan ziyade rapor niteliğinde olan gözlemlerini gazeteye göndermiştir. Mektup gazetesinin 11 Teşrinisani 1925 tarih ve 134 sayılı nüshasının ilk sayfasında yayınlanmıştır.

Orhan Fikri Bey 1922 senesinde de Mut'u ziyaret ettiğini belirtmektedir. Milli Mücadele Dönemi'nde uğradığı Mut ve Mut halkı o dönemde sessiz bir vaziyette vatanın kaderini düşünen bir ızdırıp içindedir. Üç yıl sonraki bu ziyaretinde Mut artık yeni bir çehre kazanmıştır. Halk sevinç içinde ve bitmeyen azimle çalışmaktadır. Mut'un geçmiş devirlerde saadet ve zenginliğe sahne olduğu ama aynı zamanda derebeylerinin hakimiyeti altında ezildiği şehirde mevcut eserlerden ve kalıntılardan anlaşıldığını ifade eder. Geçmişte saadet ve zenginliğe sahne olan Mut sonraları tamamen unutulmuş ve terk edilmiştir. Cumhuriyet idaresinin tesisiyle yeni idarenin memurları yurdun her yerinde olduğu gibi Mut'ta da ciddiyetle çalışmaya başlamıştır. Orhan Fikri Bey başta Kaymakam Samih, Belediye Başkanı Hamdi Bey ve ekibinin çalışmalarıyla kısa sürede Mut'ta yapılan çalışmaları ve Mut'un birçok açıdan bulunduğu durumu zikretmektedir.

Mut'ta özellikle köylerde yaşayan halk okuma yazma bilmemekte ve cahildir. Halk başlıca hayvancılıkla uğraşmakta ve küçük ölçekte tarım yapmaktadırlar. Mut'ta yöneticiler halkı cahillikten kurtarmak ve medeniye hayata alıştırmak için eğitime önem verilmiştir. Bu hususta Mut'ta sekiz okul açılmış ve beş adet okulun inşasına başlanılmıştır. Yetkililer öğretmen tedarik edildiği takdirde okul sayısının artırılabilceğini beyan etmektedir.

Mut merkezde İsmet Paşa Mektebi adında bir erkek, Melek Hatun Mektebi adında bir kız mektebi bulunmaktadır. Öğretmenlerin çocukların eğitimi hususunda çalışmalarını takdir eden Orhan Fikri Bey kazadaki tüm öğretmenlerin yanında ayrıca İsmet Paşa Mektebi Başöğretmeni Mahmut Ekrem Bey'i çalışmalarından dolayı tebrik etmektedir.

¹²⁴² Taş İli, 12 Ağustos 1925, S.122, s.2.

Mut kazasının ulaşıma uygun bir yolu bulunmamasından halk fakr-u zaruret içerisinde. Fakat halk yol yapımına ve memleketin imarı hususunda oldukça isteklidir. 1925 yılında Amele-i Mükellefe suretiyle Mut'tan Çömelek yolu üzerinden Mağara'ya, Dağpazarı yolu üzerinden Karaman'a, Kadıköy yolu üzerinden Ermenek'e ve Kesikköprü yoluyla Gülnar'a yol yapılmaya başlanmıştır. Yol inşaatının mühendisliğinden ameleliğine kadar her kademesinde Mut halkı çalışmıştır. Çalışmalar başlayalı henüz bir ay olduğu halde Mağara yolu çalışması 15 kilometreye ulaşarak Zeyker'e ulaşmıştır. Teşrinisani'nin altısında Zeyker'de Kaymakam Samih Bey tarafından yolun açılışı yapılacaktır. Bu merasim için Sarıkavak Nahiyesi Müdürü Ahmet Hilmi Bey görevlendirilmiştir. Bu yol çalışmasında kaymakam ve belediye başkanının yanı sıra özellikle gayret ve faaliyet gösteren zatlar eşraftan Yakup Bey ve eski tapu memurlarından Kamil Efendi'dir.

Güz mevsimi olması hasebiyle halk ziraat yapmakla meşguldür. Bu sebeple çarşı ve kahveler bomboş bir vaziyettedir. Mut'ta tarım çoğunlukla eski usulde yapılmaktadır. Sadece birkaç kişi pullukla tarım yapmaktadır. Mut çiftçisi tarımı yaymak ve geliştirmek azmindeyse de bir rehber ve ameleye ihtiyaç duymaktadır. Amele tedariki ise mümkün değildir. Merkez kasaba civarındaki altı köy halkı su isalesi meselesiyle meşguldür. Kaymakam ve belediye başkanının yardımı ve halkın çalışmalarıyla Kırkpınar Suyu'ndan su temini sağlanmıştır.

Mut'un ticaret hayatı durgun bir vaziyettedir. Yol ve nakliye taşıtı olmaması hasebiyle halkın mahsulü elinde kalmıştır. Mut'ta susam ekimi yapılmaktadır. 1925 yılında susam satışından Mut çiftçisine yaklaşık 8-10 bin lira civarında meblağ geleceği tahmin edilmektedir.

Mut'ta Belediye Başkanı Hamdi Bey'in gayretiyle yeni bir belediye binası inşa edilmiştir. Sokak aydınlatmaları hususunda sokaklara lüks lambaları asılmış ve oluşabilecek yangınlara müdahale etmek amacıyla yangın tulumbası temin edilmiştir. 1925 yılında Mut merkezinde bir adet cami bulunmaktadır. Bu camii uzun bir tamirat geçirmişse de minaresi yarım kalmıştır. Mut'ta yeni tesis edilen hastanede fakir olanlar ücretsiz, durumu olanlar ise ücretli tedavi edilmektedir. Yazar, sağlık alanında Doktor Zihni Bey'in çalışmalarını takdire şayan olarak nitelemektedir. Mut'ta asayiş berkemal vaziyette olmakla birlikte adli işler sakin bir surette işlemektedir.

Mut'ta Türk Ocağı, Hilal-i Ahmer, Tayyare Cemiyeti gibi sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra Halk Fırkası teşkilatı da bulunmaktadır. Mut halkı ziraat ve yol inşaatıyla meşgul olduğundan cemiyetlerde henüz bir faaliyet bulunmamaktadır.

Orhan Fikri Bey son olarak Mut halkının şikâyetlerinden bahsetmektedir. Halk başlıca orman işlerinden ve kibrit temininden şikâyetçidir. Mut kazası geniş ormanlara sahip olması sebebiyle kereste imaline müsaittir. Halk hâlihazırda tatbik edilen orman kanunlarından ve orman fen memurlarının eksikliğinden şikâyetçidir. Kibrit konusunda ise aylardır Mut’a kibrit sevk edilememiş olmasından şikâyetçidir.¹²⁴³

12.6. Matbaa Müdürü ve Taş İli Gazetesi Sermuharriri Rıfat Bey’in Güzeloluk Seyahati

Matbaa müdürü ve Sermuharrir Rıfat Bey 1926 yılı Eylül ayında rahatsızlığından dolayı hava değişikliği için iki ay izne ayrılarak arkadaşlarının tavsiyesi üzerine iznini Güzeloluk’ta geçirmiştir. Rahatsız olmasına rağmen sağlığına kavuşmak ümidiyle at sırtında beş altı saat sürecek yolculuğa çıkar. Büyükoluk’tan Gökler Deresi inişine varmıştır. Bu derede değirmenden başka bir şey olmadığını belirtmektedir. Ardından Güneyli köyüne varmıştır. Güneyli köyünde halk su ihtiyacını kuyulardan gidermektedir. Köyün her tarafına hayvan gübresi dökülmüş ve bundan hâsıl olan koku her tarafı sarmıştır. Rıfat Bey halkın bu koku içinde hayatlarını devam ettirmelerini hayretle karşılamaktadır.

Köy halkı mevsim dolayısıyla çadırlara çekilmiştir. Köy muhtarı ahalinin bu boşluğunu fırsat bilerek köylüleri toplayarak köy sınırına kadar yol inşasıyla ilgilenmektedir. Rıfat Bey halkın toplum menfaatine çalışmalarından gurur ve mutluluk duyduğunu beyan etmektedir.

Güneyli’den hareketle genellikle çavdar, kısmen arpa ve nadiren buğday ekili tarlalardan geçerek Cicalanı mevkiine gelerek Güzeloluk’a ulaşmıştır. Rıfat Bey’in anlatılarına göre Güzeloluk köyden ziyade bir kaza görünümündedir. Köyün etrafı ardıç ve ladin ormanları içindedir. Güzeloluk’ta birer cami, okul ve jandarma karakolu bulunmaktadır. Evler şehir tarzında yüksek inşa edilmiş alt katları ise dükkânlar yer almaktadır. Köy camisinin yanında bir çeşme bulunmaktadır. Güzeloluk’ta Hacı Hasan Beyzade Mehmet Emin Efendi tarafından köye gelen misafirlerin konaklaması için kendi cebinden bir oda işletmektedir.

Köy halkı manifatura, bakkaliye, boyacı ve demirci gibi zanaatkârları kendi içinden yetiştirmiştir. Köy ahalisi çoğunlukla tarımla iştigal etmekteyse de hayvancılıkla uğraşanların sayısı da tarımla eşdeğerdir. Köyde tarım hala eski usulde yapılmaktaysa da Boyacızade Mehmet Efendi’nin şahsi girişimiyle pulluk usulüne geçilmiş ve köyde pulluk

¹²⁴³ Taş İli, 11 Teşrinisani 1925, S.134, s.1-2.

sayısı yedi sekiz civarına ulaşmıştır. Hayvancılıkla uğraşan bazı zatlar hayvan ırkının ıslahı için birkaç tane damızlık boğa satın alarak diğer köylere örnek olacak derecede hayvan yetiştirmiştir. Ayrıca Güzeloluk'ta ve civar köylerde hayvanlarda hastalık bulunmamaktadır. Köylüler evlerinde tuzak bulundurmakta ve avcılıkla uğraşmaktadır. Bundan dolayı hayvanları günlerce dağda kalsa da herhangi bir saldırıya uğramamaktadır.

Köylüler tarım ve hayvancılığa ek olarak karlı kış günlerinde külliyetli miktarda tavşan, tilki, sansar avlayarak postlarından faydalanmaktadır. Yazar 1926 yılında sadece Güzeloluk'tan iki bine yakın av derisi ihraç edildiğini belirtmektedir. Güzeloluk'ta ceviz, elma, erik gibi meyvelere ilaveten ufak tefek sebze yetiştirilmekteyse de havasının sert olmasından dolayı meyve ağaçları yetiştirilememektedir. Köy sebze ihtiyacını civarında bulunan Çerçili, Kurumaşalı ve Gücüş köylerinden temin etmektedir.

Köyün gençleri setre, pantolon ve kravat gibi asri kıyafetler giymektedir. Gençlerin bazısı tahsil için İstanbul'dadır. Daha önceden eğitimini tamamlamış olanlar öğrendiklerini köyde uygulamaya çalışmaktadır. Yazar bu hususta köyde ayrı bir çalışma olduğunu belirtmektedir. Köyde Yazar Hoca namıyla anılan bir âlim olduğunu belirten Rıfat Bey bu zat hakkında bazı bilgiler vermektedir:

Bu köyde zamanın vukuatı vüsık-ı tam ile takip ve bildiği kadar tarihi sever ve bilir, maziye hep istikbal için tettebbu eder (Yazar Hoca) namıyla maaruf bir zat vardır. Etrafını ihata eden her sınıf ziyaretçilere derecelerine göre anlayabilecekleri lisanla vazifelerini anlatırken köylüyü daima asri olmağa teşvik eder, memleketin en mümtaz âlimi, en mütevazı fazılı, en kamil muallimidir.

Yazar Hoca: Herkese ve her şeye karşı ihtisasını serbest ve bi pervâ söyler, büyük küçük cümleyi şadan eyler.

Mücadele-i Milliye bidayetlerinde Yağda nahiyesinde bir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti teşkil ve Mut'tan Mirza Bey ile teşrik-i mesai etmek suretiyle Mersin cephesinde büyük fedakârlıklar göstermiş, Aksakallı olduğu halde kuvvetli bir genç gibi bedenlen, fikren, Mücadele-i Milliye'ye iştirak ettiği tevatüren söylenilmektedir.¹²⁴⁴

Rıfat Bey, Yağda nahiyesinin genişliğine rağmen halkın aşâyışten memnun olduğunu, her yerde olduğu gibi burada da arazi davası, yaz aylarında aşiretler arasında vuku bulan kız kaçırma vakalarından başka vukuat olmadığı bilgisini vermektedir.

Güzeloluk ve civarında keresteliğe uygun ormanların lojistik bakımından yoksun olunması hasebiyle yıllarca beklemiş ve nihayetinde kurumuş, odun halini almıştır. Bazı ağaçlar da kışın karlı havalarda hayvanlara yedirilmek üzere dalları kesilmiş ve kütük haline gelmiş vaziyettedir. Hükümet bölgenin iktisadi durumunu göz önüne alarak Güzeloluk'tan Erdemli'ye bir şose açmaya karar vermiştir. Yolun inşaatına başlanarak on kilometre mesafe

¹²⁴⁴ **Taş İli**, 29 Eylül 1926, S.174, s.1.

kat edilmiş ve Nahiye Müdürü Mehmet Nuri Bey tarafından fenni usulde Erdemli'ye doğru uzatılmaktadır. Rıfat Bey bu yolun bölgeye hayat vererek ihya edeceğini ifade etmektedir. Rıfat Bey ayrıca Güzeloluk-Mağara yolunun yapılmasıyla bölgenin iktisadi açıdan ilerleyeceğini belirterek Mağara ve Yağda nahiyesi müdürlerinden Erdemli güzergâhı tamamlanana kadar bu güzergâhında yapılmasını rica etmektedir.

Rıfat Bey köylülerin yol ihtiyacını ve önemini hissetmiş olmalarından yaptıkları çalışmalardan Güzeloluk'un geleceği hakkında çıkarımda bulunarak mektubuna şu ifadelerle son vermektedir.

Köylü herhangi bir ihtiyacı sezmiş, bunu bertaraf etmek için müteşebbis, azimkar eller ile köylerinin terakkisine çalışmakta olduğuna şahit olan Yağda, Güneyli, ve daha birçok karye ahalisi şimdiden yollarını inşa edilmekte olan bu yola kavuşturmaktadırlar ki bir iki sene zarfında Erdemli'den ve yahut Mağaradan hareket eden bir otomobil bilumum kurraya gidecek bir hale gelecektir Avgadı transit merkezi olmak üzere Güzeloluk vilayetimizin en güzel bir yaylası olacaktır.¹²⁴⁵

¹²⁴⁵ Taş İli, 29 Eylül 1926, S.174, s.1.

SONUÇ

Osmanlı Devleti idaresinde iken uzun yıllar sancak merkezi olan Silifke, 1933 yılına kadar bu hüviyetini korumuştur. İçel vilayetinde 1923-1933 yılları arasında -İçel vilayet hüviyetini kaybedinceye kadar- yayınlandığını düşündüğümüz vilayetin resmi gazetesi olan Taş İli gazetesi bulunmaktadır. Çalışmamızda Taş İli'nin TBMM arşivinde bulunan nüshaları dahilinde İçel vilayetinin panoramasını ortaya koymayı amaçladık. Bu hususta gazetenin elimizde bulunan nüshaları transkribe edilerek tasnif edildi. Tasnifleme neticesinde İçel vilayeti 12 başlık altında idari, adli, iktisadi, ticari, sosyal ve kültürel açıdan ele alındı.

Osmanlı Devleti'nden 1933 yılına kadar sancak merkezi hüviyetini koruyan İçel, Orta Anadolu'nun pazara açıldığı bir liman vaziyetindedir. Bu sebeple İçel; Taşucu, Gilindire ve Ovacık limanlarının da varlığıyla mamur bir kent haline gelmiştir. Sonrasında farklı yolların açılmasıyla tüccarlar İçel'den uzaklaşmıştır. Vilayeti ticari, iktisadi ve sosyal açıdan canlı bir hale getirmek amacıyla Vilayet Nafia Sermühendisliği ve İçel Valiliği yoğun bir mesai harcamıştır. Vilayetin köy, nahiye ve kazalarını birbirine bağlayan yolların yanında Mersin gibi komşu liman kentine ulaşan Mersin-Silifke yolu ve İç Anadolu'yu sahile kavuşturan Silifke-Mağara-Mut-Karaman güzergâhları açılmıştır. Gilindire Limanı'na ulaşan Mut-Zeyne-Gülnar-Gilindire yolları da yapılmıştır. İçel Valisi Fahri Bey ve Nafia Sermühendisi Behram Münir Bey başta olmak üzere vilayetten ileri gelenlerin bulunduğu isimlerden oluşan heyetler mezkûr yolların açılışlarına gitmişlerdir.

İçel vilayetinde günümüzde kullanılan yolların çoğu Erken Cumhuriyet Dönemi'nde inşa edilen yollardır. Hatta çoğu yerde yapılan yeni yol açma çalışmaları yine aynı hat üzerinde gerçekleşmektedir. Örneğin Mersin-Silifke yolunun geçmişi Erken Cumhuriyet Dönem'i öncesine dayansa da o günden bugüne aynı hat üzerinde genişletme çalışmaları yapılmış fakat o yıllardan beri süren ulaşım sıkıntısı halen çözülememiştir. Günümüzde özellikle yaz mevsiminde Mersin-Silifke yolunda trafik yoğunluğu artarak Mersin-Silifke arası ulaşım süresi normal süresinin kat ve kat üzerine çıkmaktadır.

Yol yapım çalışmalarının yanı sıra vilayetin köy, nahiye ve kazalarının iletişimini sağlamak amacıyla telefon şebekesi kurma çalışmaları da gerçekleşmiş ve 1925 yılında vilayet genelinde bağlanan telefon şebekesinin uzunluğu 519 kilometreyi bulmuştur. Telefon

hatlarının da etkisiyle İçel vilayetinde paratonerin yokluğu hissedilmeye başlanmış ve Taş İli gazetesi bu konuda yöneticilere çağrıda bulunan haber ve yazılara sayfalarında yer vermiştir.

Halkın iletişimini sağlamanın önemli bir diğer ayağı olan posta yoluyla haberleşmede yaşanan aksaklıklar nedeniyle her köy için bir posta kutusu alma kampanyası başlatılmıştır. Taş İli gazetesinin de destek verdiği bu kampanyaya bazı köyler iştirak etmiştir. Posta kutusu edinen köyler posta hususunda yaşanan sorunları çözmüştür. Bu kampanyanın başarısı gazete sayfalarında da yer bulmuştur.

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde İçel'de günümüzde bilinmeyen bir projenin varlığına şahit olmaktayız. Bu proje Karaman'ı Taşucu'na bağlayan demiryolu projesidir. Taş İli gazetesi ve şehrin ileri gelenleri bu projeye önem verseler de proje gerçekleştirilememiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın Silifke ziyaretinde Sait Bey, Türk Ocağındaki konuşmasında bu projeye dikkat çekmiştir. Ticaret Vekili Ali Cenani Bey de Silifke ziyaretinde bu hususa değinmiştir.

İçel Vilayet Umumi Meclisinin toplantı tutanakları gazetede yayınlanmıştır. Meclis bünyesinde Muvazene-i Maliye ve Umur-u Muhtelif Encümenlikleri bulunmaktadır. Yayınlanan tutanaklar incelendiğinde Meclis-i Umumi'de sorunlar dostane bir şekilde tartışılarak karara bağlandığı görülmektedir. Görüşülen konuların çoğu ise ilgili encümenliklere tevdi edilmiştir.

İçel vilayetinde vatandaşların temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Tarımda hububat ekiminin yanında bahçe tarımı da önemli bir yer tutmaktadır. İçel vilayeti için önemli bir gelir kaynağı olan zeytin ve harnup ağaçlarının aşılınması ve ağaçlardan faydalanılması hususunda öğretici ve teşvik edici yazılara yer verilmiştir. Bu ağaçların aşılınması gazetede sık sık değinilen ve önem verilen bir konudur.

İçel vilayetinde ticarete hububatın yanında orman mahsulleri önemli bir yer tutmaktadır. Vilayet, geniş ormanlık alanlara sahiptir. Taş İli gazetesinde bu ormanlık alanların çoğunun kesim ihalesi yayınlanmıştır. Ormanlardan elde edilen kereste, kömür, odun ve palamutlar Taşucu Limanı vasıtasıyla Lübnan, Beyrut ve Suriye başta olmak üzere birçok ülkeye ihraç edilmiştir. Taş İli gazetesi tarım, hayvancılık ve ormancılık hususunda vatandaşları bilgilendiren ve bunlara önem verilmesi gerektiğine dair makaleler yayınlamıştır.

1925-1927 yılları arasında İçel Valisi, Mehmet Fahri Bey; 1924-1925 yılları arasında Belediye Reisi, Akkaşzade Hüsnü Efendi; 1925-1930 yılları arasında ise Halil Bey'dir. TBMM'de İçel'i temsil eden vekiller ise Hafız Mehmet Emin ve Doktor Tevfik Bey'dir. İçel

vilayetinde Cumhuriyet Halk Fırkası başta olmak üzere Türk Ocağı, Muallimler Birliği, İdman Yurdu, Tayyare Cemiyeti, Himaye-i Etfal, Hilal-i Ahmer ve Hilal-i Ahdar gibi birçok sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır. Bu kuruluşların kurucuları ve idare heyetinde İçel vilayetinin ileri gelenleri ve memurlar yer almaktadır. Cumhuriyet Halk Fırkasının ilk yıllarında başkanlığını Hacı Hulusi Efendi ve ilerleyen yıllarda ise Mustafa Kemal Paşa'nın Silifke'deki sağ kolu olan Hacı Paşazade Sadık Bey yürütmüştür.

Vilayette bulunan sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla ve İçel valiliği himayesinde İçel'de milli bayramlar coşkuyla kutlanmıştır. Cumhuriyet Dönemi'nde sosyal hayatta önemli bir gelişme olarak görülen gece baloları Valilik ve Cumhuriyet Halk Fırkası işbirliğiyle Silifke'de düzenlenmiştir. Baloya komşu vilayet Mersin'den de katılım gerçekleşmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin havacılıkta ideallerini gerçekleştirmek maksadıyla kurulan Tayyare Cemiyetinin İçel merkezde ve kazalarında şubeleri bulunmaktadır. Vilayet namına uçak alarak Türk hava donanmasına destek olmak amacıyla başlatılan Tayyare İanesi'ne İçel halkı yoğun ilgi göstermiştir. Cemiyet, vatandaşlardan aynı ve nakdi yardım kabul etmiştir. Taş İli gazetesi vatandaşların Tayyare İanesi'ne katılımını teşvik etmek amacıyla çeşitli yayınlarda bulunmuştur. Ayrıca vatandaşların cemiyete yapmış oldukları bağış miktarı zaman zaman gazetede liste halinde yayınlanmıştır.

Taş İli gazetesi maarif konusuna da oldukça önem vermektedir. Taş İli gazetesinde İçel'de eğitim alanında yapılan tayin ve atamalara da yer verilmiştir. Atama ve tayin haberlerinin yanında İçel vilayetinde maarifin vaziyeti hakkında çeşitli yazılar yayınlanmıştır. Vilayet haricindeki okulların öğrenci alım ilanları da Taş İli gazetesinde yer almıştır. Maarif haricinde el işleri ve gündelik hayatta vatandaşların işine yarayacak her türlü bilgi yayınlanan makalelerle halk eğitimi alanında gazetede yer bulmuştur.

İçel'de yaşanan adli vakalar Taş İli gazetesinde haber olarak yayınlanmıştır. İçel vilayetinde yangın olayları ağırlıklı olmakla birlikte hırsızlık, dolandırıcılık, cinayet ve intihar vakalarına da rastlanılmaktadır. Ayrıca kayıp mühür ve senet ilanları, icra ve haciz davalarının ilanları gazetede yayınlanmıştır. Askere giderek geri dönmeyen askerlerin geride kalan eşlerinin açmış olduğu boşanma davalarının mahkeme ilanları da Taş İli gazetesinde yer almıştır.

Taş İli gazetesi askeri alanda, tayin ve atama haberlerini yayınlamanın yanında Erken Cumhuriyet Dönemi'nde doğu vilayetlerini saran Şeyh Sait İsyanı süresince isyan hakkında haberler ve yazılar yayınlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin laikleşmesi yolunda yapılan

inkılaplara tepki olarak birçok irticai hadise gerçekleşmiştir. Bu olaylardan birisi de Hoca Askeri isimli zatın Silifke’de sebep olduğu karışıklıktır. Taş İli gazetesi bu olayla ilgili aydınlatıcı yayınlarda bulunmuştur.

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte girilen inkılaplar devrinde Taş İli gazetesi inkılaplar hakkında halkı bilgilendirmiş ve bu dönemde kabul edilen kanunları halka duyurmuştur. Ayrıca kılık kıyafette yapılan yeniliğin Silifke’deki yansımalarına dair ilginç haberlere de yer verilmiştir. İçel vilayetinde inkılapların yerleşmesi gençler ve eğitimli zümre arasında kolaylıkla gerçekleşirken halkın diğer kesimi tarafından kabul görmek zaman almıştır.

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu ve Türk İnkılabının Lideri Mustafa Kemal Paşa 1925-1927 yıllarında İçel vilayetine iki seyahat düzenlemiştir. İlk ziyaret resmi makamlar nezdinde gerçekleşse de Mustafa Kemal Paşa’nın İçel’e sık sık gelmesini sağlayacak bir gelişmeye vesile olmuştur. Söz konusu gelişme, Paşa’nın Tekir köyünde Bodosaki’den kalma çiftliği satın alarak numune çiftliği kurmasıdır. 1926 yılında gerçekleşen ziyaret neredeyse tamamen çiftlikte geçmiştir. Mustafa Kemal Paşa çiftlikte bulunduğu süre zarfında tam bir çiftçi gibi çalışmıştır. Yine bu ziyaret esnasında planlamış olduğu cumhurbaşkanlığı köşkü projesi maalesef Silifke’ye yapılmamıştır. Bu projenin gerçekleştirilememesi Silifke’nin kalkınması açısından büyük bir kayıptır. Taş İli gazetesi Mustafa Kemal Paşa’nın iki ziyaretini tüm detaylarıyla yayınlamıştır. Ayrıca Mustafa Kemal Paşa’ya dair birçok makale ve yazı da Taş İli’nde yer bulmuştur. Mustafa Kemal Paşa haricinde Başvekil İsmet Paşa, Ticaret Vekili Ali Cenani Bey ve Milli Şair Mehmet Emin Bey, İçel vilayetine ziyaret gerçekleştirmiştir.

1925-1927 yılları arasında İçel vilayeti kendi halinde yaşantısına devam etse de yöneticiler vilayetin çehresini değiştirmek için çalışmıştır. Taş İli gazetesi, yayınlandığı dönem hakkında günümüzde ulaşamadığımız ve hiçbir akademik kaynakta yer almayan bilgileri bize vermektedir. Yapmış olduğumuz çalışmayla bu bilgiler gün yüzüne çıkarılmış ve ilk olarak Taş İli gazetesi çerçevesinde farklı kaynaklara da başvurularak 1925-1927 arası İçel’de yaşanan gelişmeler ortaya çıkarılmıştır.

KAYNAKÇA

- AĞCA, Hüseyin. “İstiklal Madalyası”. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/istiklal-madalyasi/> Erişim Tarihi: 10.12.2023.
- AKCAN, Erol. “Türkiye Cumhuriyeti’ni Laikleştiren İnkılapların Taşradaki Yansıması: Hoca Askeri Olayı”. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* Y.5, sy.59 (Kasım 2017): 160-176.
- AKYÜZ, Kenan. “Türk Ocakları”. *Belleten* C.50, sy.196 (1986): 201-228.
- Artan, Gündüz. *Mersin Basın Tarihi*. Mersin: Mersin Gazeteciler Cemiyeti Yayını, 1996.
- Aslan, İzzet. *Atatürk Silifkede*. Adana: Kemal Matbaası, 1981.
- Aslan, İzzet. *Atatürk Silifkede*. Ankara: Töyko Matbaası, 1969.
- Aslan, İzzet. *Silifke Tarihi*. Adana: Kemal Matbaası, 1988
- ASLAN, Taner. “Milli Mücadele Sonrasında Milli Birlik ve Beraberliğin Tesisinde Gazetelerin Rolü: Milli Gaye Gazetesi Örneği”. *Journal of History and Future* C. 6, sy. 4 (2020): 1156-1169.
- Atatürk’ün Bütün Eserleri*. 1924-1925, C.17, İstanbul: Kaynak Yayınları, 2005.
- Atatürk, Mustafa Kemal. *Nutuk*. Ankara: Fark Yayınları, 2020.
- AYDENİZ Hediyeullah, “Tarihsel ve Literal Açından Yerel Gazetecilik”, *Türkiye’de Yerel Basın* içinde, ed. Suat Gezgin, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 2007.
- BOZKURT, Birgül. “İkinci Dönem TBMM’de Mersin ve İçel Milletvekillerinin Yasama Faaliyetleri”. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi* sy. 68 (2021): 225-257.
- BOZKURT, İbrahim. “İşgal Yıllarında Mersin (1918-1922)”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* C. 22, sy 1 (Mart 2018): 407-435.
- Biçici Mehmet. *Gaziantep’te Siyasal Yaşam*. Ankara: İksad Yayınevi, 2020.
- Cemal, Tekgündüz. “Birinci Millet Meclisi’nde İçel (Silifke) Milletvekilleri”. *Yüksek Lisans Tezi*, Niğde (Ömer Halisdemir) Üniversitesi, 2013.
- Çadırcı, Musa. “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Ülke Yönetimi”, 1: 210-230. *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*. 1: İletişim Yayınları, İstanbul 1985.

- ÇAKAN, Işıl. “Cumhuriyet Döneminde İlköğretimin Finansman Sorunu ve Mektep Vergisi Uygulaması”. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları* sy.2 (Ocak 2013): 85-127.
- Çanlı, Mehmet & Hilal Karavar. “1922-1924 Tarihli Eytam Sandığı İdane Defterine Göre Antalya Merkez Kazasının Finansal Durumu”. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*. C.17, sy. 34 (Güz 2021): 583-606.
- ÇETİN, Türkan. “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Köy Sorununa Bir Bakış: Köy Kanunu’nun Çıkarılması”. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* C.2, sy. 4 (1994): 29-44.
- Çıplak, Mustafa Necati. *İçel Tarihi (Tarihî- Turistik Zenginlikleriyle)*. Ankara: Güzel Sanatlar Matbaası, 1968.
- Çelik, Şenol. “İçel”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 21: 450-455. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2000.
- Çelik, Şenol. “Silifke”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 37: 200-202. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2000.
- DEMİR, Gönül Türkan. “Tarihsel Süreçte Vilayet Meclis-i Umumileri ve Çankırı Örneği Üzerine Bir Değerlendirme”. *Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi (KAREFAD)* C.4, sy.4 (2014): 59-86.
- DEMİR, Özkan. “Millî Mücadele’de Taşeli Bölgesinde Başarılı Savunma Bölgeleri: Mut ve Silifke”. *Uluslararası Taşeli Sempozyumu Tarih- Kültür- Turizm (Konya- Alanya 24- 26 Ekim 2019)*, ed. Tayfun Çay vd. Konya: Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları: 12, 2019: 271-285.
- DENİZ, Muzaffer. “Türk Milli Eğitiminde Bir Yerinden Yönetim Örneği: Maarif Eminlikleri”. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* Yıl 4, sy. 22 (Mart 2016): 109-117.
- Derviş Ahmed Âşıkî. *Aşıkpaşaoğlu Tarihi*. Hazırlayan: Hüseyin Nihal Atsız. İstanbul: Ötüken Yayınları, 2020.
- Duman, Haluk Harun. “Osmanlı Döneminde Yerel Basın”. *Türkiye’de Yerel Basın*, ed. Suat Gezgin. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 2007.
- Düstur*. I. Tertip, Cilt I, Matbaa-i Amire, 1289.
- Ensar, Köse. “Âyanlar Çağında İçel Sancağında Sosyal Hareketlilik”. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2013.
- Evliya Çelebi. *Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi*. 9. Kitap, 1. Cilt, Hazırlayan: Seyit Ali Kahraman. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2011.
- Eyce, Arslan. *Atatürk Taşucu’nda Gazi Çiftliği ve Atatürk Evi (1925-1926-1934-1935)*. Adana: Taşucu Eğitim ve Doğal Hayatı Koruma Vakfı Yayınları- 1, 2017.

- Gaye, İnan. “Kuruluşundan Ulusal Kurtuluş Savaşı Sonuna Kadar Türk Havacılığı”. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2005.
- GAZEL, Ahmet Ali. “İçel Sancağı’nın Yönetim Merkezi Olmak İçin Kazalar Arasında Yaşanan Mücadele”. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi C. 56, sy. 1 (2016): 1215-1253.
- GAZEL, Ahmet Ali. “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e İçel’in İdari Durumuna Kısa Bir Bakış (1839-1933)”. Mersin Sempozyumu 2008 18-22 Kasım, Mersin: Mersin Valiliği Yayınları, 2009: 2099-2113.
- GENÇ, Şeref. “İstiklal Savaşında Mersin’i Kurtarma Çabası -6-”, Kuva-yı Milliye S. 60, Yıl 5 (1965): 10-13.
- Gençosman, M. Nuri. *Anadolu Selçukî Devletleri Tarihi (İbn-i Bibi’nin Farsça Muhtasar Selçuknâmesinden)*. Ankara: Uzluk Basımevi, 1941.
- GİDİRİŞLİOĞLU, Koray. “İç-il (İçel)’in İdari Durumu”. İçel Dergisi C. 1, sy. 1 (2021): 7-12.
- GİDİRİŞLİOĞLU, Koray. “1923-1933 Yılları Arasında Görev Yapan Dönemin İçel (Silifke) Vilayeti Yöneticileri”. İçel Dergisi C. 2, sy. 1 (2022): 34-40.
- Gürtürk, Sami. *Silifke Tarihi*. İstanbul: Can Matbaa, ty.
- Gürkan, Mehmet. “Cumhuriyetin İlk Yıllarında, İzmir Veremle Mücadele Cemiyeti’nin Propaganda Faaliyetleri”. İzmir Göğüs Hastanesi Dergisi C.27, sy. 2 (2013): 1-21.
- Handan, Haykır. “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Türkiye’de Yerel Basın”, Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi, 2021.
- Haykır, Yavuz & Handan Haykır. “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Türkiye’de Yerel Basının Tarihsel Gelişimine Bir Bakış”. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi Yıl 5, sy. 56 (Ekim 2017): 306-325.
- Hicran, Ekici. “Sait Uğur’un Türk Halk Bilimine Katkıları”. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, 2022.
- İNAL, Yaşar Faruk. “Atatürk’ün Kurduğu Silifke Tekir Çiftliği Tarım Kredi Kooperatifi’nin İlk Müdürü İsmail Deliormanlı ile Sohbet”. Karınca C.31, sy. 533 (1964): 96-98.
- Karpat, Kemal Haşim. *Osmanlı Nüfusu (1830-1914)*. Çev. Bahar Tırnakçı. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2003.
- Kaya İlker & Ayşegül Demir Yetiş. “Bazı Tarihi Yerleşimlere Ait Çevresel Faktörlerin CBS Destekli Analizi; Kilikya Bölgesi Örneği”. Bülent Ecevit Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi C.9, sy. 3 (2020): 1337-1350.

- Kaynar Nurettin & Yıldırım Baydar, “Silifke Ticaret ve Sanayi Odası’nın Stratejik Hedefleri”, *Kent Stratejisi “Silifke”* içinde, ed. Muhammet Saygın, Konya: Eğitim Yayınevi, 2017.
- KOCABAŞOĞLU, Uygur. “Tuna Vilayet Gazetesi”. OTAM (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi) sy.2 (1991): 141.149.
- Kocabaşoğlu Uygur & Ali Birinci. “Osmanlı Vilayet Gazete ve Matbaaları Üzerine Gözlemler”, *Kebikeç* Yıl 1, sy. 2 (1995): 101-122.
- Koloğlu, Orhan. *Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Basın*. İstanbul: İletişim Yayınları, 1992.
- Koray, Gidirişlioğlu, “Siyasi, İdari, Kültürel ve Ekonomik Alanda Silifke (1924-1933)”. Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, 2021.
- Kuşci, Ahmet. *Türk Eğitim Tarihi (1923-1950)*. Ankara: İksad Yayınevi, 2021.
- Makbule, Sarıkaya. “Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti 1921-1935”. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2005.
- Mehmet Ali, Talayhan. “Osmanlı Devlet Salnamelerine Göre Adana ve Konya Vilayetlerinin İdari Taksimatı (1851-1910)”. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, 2001.
- Mersin Ticaret ve Sanayi Odası. “*Mersin İli Turizm Master Planı 2010*”. http://www.mersin.gov.tr/kurumlar/mersin.gov.tr/Genel/depo/ARASTIRMA_RAPORU%281%29.pdf (Erişim Tarihi: 08.02.2024)
- MUŞMAL, Hüseyin. “Konya Vilayetinin Islahı ve İmarı Hakkında 9 Eylül 1880 Tarihli Bir Layiha”. Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi sy.17 (2007): 119-134.
- ÖZDEN Barış Alp, “Erken Cumhuriyet Döneminde Öğretmenlik Mesleği ve Öğretmen Kimliği”, *Kebikeç: İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi* sy.40 (2015), s.7-19.
- Öztürk, Kazım. *Türk Parlamento Tarihi TBMM- III. Dönem 1927-1931*. C. 3, Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları No:10, 1994.
- ÖZTÜRK, Yücel. “Tayyare Cemiyetinin Havacılığı Geliştirme Faaliyetleri: Tayyarelere İsim Verme Törenleri”. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi sy.61 (Aralık 2018): 113-132.
- PUSTU, Yunus. “Teşkilat Yapısı ve Faaliyetleriyle Türkiye Muallimler Birliği (1921-1936)”. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi C.35, sy.99 (Mayıs 2019): 51-94.
- Pınar, Mehmet. *Cumhuriyet Döneminde Mersin ve İçel’de Siyasi Hayat (1923-1950)*. İstanbul: Hiperlink Yayınları, 2018.

- Salih, Yıldırım. “Atatürk Dönemi Tarım Politikasına Bir Örnek: Silifke Atatürk Çiftliği”, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2000.
- Salname-i Vilayet-i Adana*. 1308/1891.
- SEMİZ, Yaşar. “Atatürk Çiftlikleri ve Bunların Hazineye Devri”. Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi sy. 26 (2009): 155-192.
- Sevim Ali & Erdoğan Merçil, *Büyük Selçuklu Devletleri Tarihi (Siyaset, Teşkilât ve Kültür)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2020.
- Süha, Nural. “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Silifke”. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, 2007.
- Sümer, Faruk. “Keykubad I”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 25: 357-359. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2022.
- Strabon. *Geographika (Antik Anadolu Coğrafyası)*. Kitap XII, XIII, XIV, Çeviren: Adnan Pekman. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2000.
- ŞANDA, Mehmet Nuri. “Tarsus ve Silifke’deki Atatürk Çiftliklerinin Denetlenmesi”. *Pearson Journal of Social Sciences & Humanities C.7, sy.11* (2021): 206-219.
- Şeker, Mustafa. *Yerel Gazeteler*. Konya: Tablet Kitabevi, 2007.
- Şenol, Çelik. “Osmanlı Taşra Teşkilatında İçel Sancağı (1500-1584)”. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 1994.
- Şikârî. *Karamannâme*. Hazırlayan: Metin Sözen ve Necdet Sakaoğlu. İstanbul: Karaman Valiliği- Karaman Belediyesi Yayını, 2005.
- Tekeli, İlhan & Selim İlkin, “Tarımsal Teknolojide İlk Gelişmeler: İlk Makineleşme”, 75 *Yılda Köylerden Şehirlere* içinde, Ed. Oya Baydar. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 1999.
- Tekin, Demiraslan. “1923 Milletvekili Seçimleri ve Basın (Hakimiyet-i Milliye, Tanin, Tevhid-i Efkar)”. Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi, 2013.
- TEKİNDAG, M.C. Şehabeddin. “Silifke”. İstanbul Üniversitesi Tarih Enstitüsü Dergisi sy.2 (1971): 141-168.
- Tekindağ, M.C. Şehabeddin. “Silifke”. *Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi*, 10: 643-648. Milli Eğitim Bakanlığı, 1997.
- Topuz, Hıfzı. *Türk Basın Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2003.
- Türk Ocakları Yasası*. Ankara: Türk Ocakları Matbaası, 1925.
- Uçar, Ahmet. *Temettuat Defterlerine Göre 19. Yüzyılda Silifke*. İstanbul: İstanbul Silifke Kültür ve Dayanışma Derneği Kültür Yayınları, 2009.

- Uğur, Sait. *İçel Tarihi*. Yayına Hazırlayan: Rıfat Karaduman. Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları, 2021.
- ULU, Cafer. “Atatürk Döneminde Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları: İstanbul ve Ankara Örneği (1925-1938)”. *Türk Dünyası Araştırmaları* C.106 sy.208 (2014): 249-276.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Osmanlı Tarihi I. Cilt*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2019.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Osmanlı Tarihi II. Cilt*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1988.
- Yalçın Ayhan. *Geç Devir Osmanlı Silifkesi (1860-1904)*. Silifke: Taşucu Belediyesi Yayınları No:2, 2004.
- Yalçın, Durmuş vd. *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi – I*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2014.
- Yıldırım Cihat. *Milli Mücadele Döneminde Mersin*. Mersin: Mersin Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2015
- YILDIRIM, Cihat. “Gazi Mustafa Kemal Paşa ile İlgili “Taş İli” Gazetesinde Çıkan Haberler Üzerine Bir Değerlendirme”. *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* sy. 11 (2014): 37-61.
- YILDIRIM, Cihat. “Taş İli Gazetesinde Şeyh Sait İsyanı Hakkında Yayınlanan Haber ve Yorumlar Üzerine Bir Değerlendirme”. 2006 Hoca Ahmet Yesevi Yılı Anısına Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi Bildirileri, 1-4 Aralık 2016. Ankara: Türk Eğitim Sen Genel Merkezi, 2016: 497-508.
- Yıldırım Cihat, “Erken Cumhuriyet Dönemi’nde Türk Havacılığının Gelişimi ve İçel’de Türk Tayyare Cemiyetine Yapılan Yardım ve Bağışlar”, *İstiklalinin 100. Yılında Mersin* içinde, Ed. İbrahim Bozkurt vd. Konya: Eğitim Yayınevi, 2021.
- Yıldırım Cihat, “Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün Mersin, Silifke ve Tarsus Ziyaretleri”, *İstiklalinin 100. Yılında Mersin* içinde, Ed. İbrahim Bozkurt vd. Konya: Eğitim Yayınevi, 2021.
- YURTOĞLU, Nadir. “Türkiye Cumhuriyeti’nde Tütün Tekeli ve Sigara Fabrikalarının Tarihsel Gelişimi (1923-1950)”. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi* C.5, sy.17 (2018): 81-116.
- Zarif. *Cumhuriyetin 10. Yıldönümü*. Mersin: Doğruöz Matbaası, 1933.
- Zerrin, Okumuş. “Türk Tayyare Cemiyeti”. Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi, 2017.
- Zoroğlu, Levent. *Kelenderis I*. Ankara: Dönmez Ofset Basımevi, 2004.

1925-1926 *Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi*. İstanbul: Matbaa-i Amire, 1926.

İnternet Siteleri

<https://www.mersineczaciiodasi.org.tr/odamiz-tarihcesi> (Erişim Tarihi: 20.02.2024)

<https://kizilaytarih.org/tarihce.html> (Erişim Tarihi, 22.02.2024)

[https://www.kiyiemniyeti.gov.tr/yer-detay/463/ANAMUR-](https://www.kiyiemniyeti.gov.tr/yer-detay/463/ANAMUR-FENERI#/kiyiemniyeti.gov.tr/Data/1/Files/Place/Images/tc/Ja/OY/Vo/Original/123_3432b683-4775-4052-8165-324870ff99b9.jpg)

[FENERI#/kiyiemniyeti.gov.tr/Data/1/Files/Place/Images/tc/Ja/OY/Vo/Original/123_3432b683-4775-4052-8165-324870ff99b9.jpg](https://www.kiyiemniyeti.gov.tr/Data/1/Files/Place/Images/tc/Ja/OY/Vo/Original/123_3432b683-4775-4052-8165-324870ff99b9.jpg) (Erişim Tarihi: 02..12.2023)

<https://www.sitso.org.tr/tr/oda-tarihcesi-tr> (Erişim Tarihi:30.11.2023)

https://www.thk.org.tr/turk_tayyare_cemiyeti (Erişim Tarihi: 08.02.2024)

Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), BCA., 30-18-1-1, 9/27/4, M. 28.05.1924.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), BCA., 30-18-1-1, 9/27/3, M. 28.05.1924.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), BCA., 51-0-0, 5/44/23, M. 31.12.1926.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), BCA., 51-0-0, 3/17/3, M. 25.02.1928.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Dahiliye Nezareti İdare Evrakı (DH. İD), 222/21.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Bâbîâli Evrak Odası Evrakı (BEO), 4341/325511..

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA),Yıldız Mütenevvi Maruzat Evrakı (Y.MTV), 38/35.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Şurâ-yı Devlet Evrakı (ŞD), 3167/23.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), İrade İmtiyazat ve Mukavelat (İ. İMT), 8/14.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), İrade Dahiliye (İ. DH), 1450/28.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), İrade Dahiliye (İ. DH), 1512/85.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Bâbîâli Evrak Odası Evrakı (BEO), 4587/344015.

TBMM Arşivi, İçel Livası Seçim Mazbatası.

TBMM Arşivi, İçel Sancağı Mebusu Emin Bey'in Tercüme-i Hal Varakası.

TBMM Arşivi, İçel Vilayeti Mebusu Hakkı Saydam Bey'in Tercüme-i Hal Varakası.

TBMM Arşivi, I. Dönem İçel Vekili Şevki Göklevet Bey'in Seçim Mazbatası.

TBMM Arşivi, İçel Sancağı Mebusu Mehmet Tevfik Bey'in Tercüme-i Hal Varakası.

Sürelî Yayınlar

Hakimiyet-i Milliye, 4 Haziran 1923, S. 830.

Tarsus, 5 Haziran 1923, Sayı 292-[93].

Tarsus, 30 Mart 1926, S.305-506.

Taş İli, 29 Kanunuevvel 1923, S. 93.
Taş İli, 5 Kanunusani 1924, S.94.
Taş İli, 12 Kanunusani 1925, S.95.
Taş İli, 19 Kanunusani 1925, S.96.
Taş İli, 2 Şubat 1925, S.97.
Taş İli, 9 Şubat 1925, S. 98.
Taş İli, 16 Şubat 1925, S.99
Taş İli, 23 Şubat 1925, S.100.
Taş İli, 2 Mart 1925, S. 101.
Taş İli, 9 Mart 1925, S.102.
Taş İli, 18 Mart 1925, S.103.
Taş İli, 25 Mart 1925, S.104.
Taş İli, 1 Nisan 1925, S.105.
Taş İli, 8 Nisan 1925, S. 106.
Taş İli, 15 Nisan 1925, S.107.
Taş İli, 22 Nisan 1925, S. 108.
Taş İli, 6 Mayıs 1925, S.109.
Taş İli, 13 Mayıs 1925, S.110.
Taş İli, 20 Mayıs 1925, S.111.
Taş İli, 27 Mayıs 1925, S.112.
Taş İli, 3 Haziran 1925, S.113.
Taş İli, 10 Haziran 1925, S.114.
Taş İli, 17 Haziran 1925, S.115.
Taş İli, 24 Haziran 1925, S.116.
Taş İli, 8 Temmuz 1925, S.117.
Taş İli, 14 Temmuz 1925, S.118.
Taş İli, 22 Temmuz 1925, S.119.
Taş İli, 29 Temmuz 1925, S.120.
Taş İli, 5 Ağustos 1925, S.121.
Taş İli, 12 Ağustos 1925, S.122.
Taş İli, 19 Ağustos 1925, S.123.
Taş İli, 2 Eylül 1925, S.124.
Taş İli, 9 Eylül 1925, S.125.

Taş İli, 23 Eylül 1925, S.127.
Taş İli, 30 Eylül 1925, S.128.
Taş İli, 7 Teşrinievvel 1925, S.129.
Taş İli, 14 Teşrinievvel 1925, S.130.
Taş İli, 21 Teşrinievvel 1921, S.131.
Taş İli, 28 Teşrinievvel 1925, S.132.
Taş İli, 4 Teşrinisani 1925, S.133.
Taş İli, 11 Teşrinisani 1925, S.134.
Taş İli, 18 Teşrinisani 1925, S.135.
Taş İli, 25 Teşrinisani 1925, S.136.
Taş İli, 2 Kanunuevvel 1925, S.137.
Taş İli, 9 Kanunuevvel 1925, S.138.
Taş İli, 16 Kanunuevvel 1925, S.139.
Taş İli, 10 Şubat 1925, S.147.
Taş İli, 10 Mart 1926, S.150.
Taş İli, 17 Mart 1926, S.151.
Taş İli, 24 Mart 1926, S.152.
Taş İli, 7 Nisan 1926, S.154.
Taş İli, 21 Nisan 1926, S.156.
Taş İli, 28 Nisan 1926, S.157.
Taş İli, 5 Mayıs 1926, S.158.
Taş İli, 12 Mayıs 1926, S.159.
Taş İli, 19 Mayıs 1926, S.160.
Taş İli, 26 Mayıs 1926, S.161.
Taş İli, 30 Haziran 1926, S.162.
Taş İli, 14 Temmuz 1926, S.164.
Taş İli, 28 Temmuz 1926, S.165.
Taş İli, 4 Ağustos 1926, S.166.
Taş İli, 18 Ağustos 1926, S.168.
Taş İli, 25 Ağustos 1926, S.169.
Taş İli, 8 Eylül 1926, S.171.
Taş İli, 15 Eylül 1926, S.172.
Taş İli, 22 Eylül 1926, S.173.

Taş İli, 29 Eylül 1926, S.174.
Taş İli, 6 Teşrinievvel 1926, S.175.
Taş İli, 13 Teşrinievvel 1926, S.176.
Taş İli, 27 Teşrinievvel 1926, S.178.
Taş İli, 3 Teşrinisani 1926, S.179.
Taş İli, 17 Teşrinisani 1926, S.181.
Taş İli, 24 Teşrinisani 1926, S.182.
Taş İli, 1 Kanunuevvel 1926, S.183.
Taş İli, 8 Kanunuevvel 1926, S.184.
Taş İli, 15 Kanunuevvel 1926, S.185.
Taş İli, 29 Kanunuevvel 1926, S.187.
Taş İli, 5 Kanunusani 1927, S.188.
Taş İli, 19 Kanunusani 1927, S.190.
Taş İli, 26 Kanunusani 1927, S.191.
Taş İli, 9 Şubat 1927, S.193.
Taş İli, 16 Şubat 1927, S.194.
Taş İli, 2 Mart 1927, S.196.
Taş İli, 16 Mart 1927, S.198.
Taş İli, 23 Mart 1927, S.199.
Taş İli, 30 Mart 1927, S.200.
Taş İli, 13 Nisan 1927, S.201.
Taş İli, 20 Nisan 1927, S.202.
Taş İli, 27 Nisan 1927, S.203.
Taş İli, 4 Mayıs 1927, S.204.
Taş İli, 11 Mayıs 1927, S.205.
Taş İli, 18 Mayıs 1927, S.206.
Taş İli, 25 Mayıs 1927, S.207.
Taş İli, 1 Haziran 1927, S.208.
Taş İli, 8 Haziran 1927, S.209.
Taş İli, 22 Haziran 1927, S.210.
Taş İli, 13 Temmuz 1927, S.213.
Taş İli, 20 Temmuz 1927, S.214.
Taş İli, 3 Ağustos 1927, S.216.

EKLER

EK 1. İçel Valisi Mehmet Fahri (Özen) Bey (<http://www.mersin.gov.tr/yoneticilerimiz>)

EK 2. İçel Mebusu Hafız Mehmet Emin (İnankur) Bey (Koray Gidiriflilu. “1923-1933 Yılları Arasında Görev Yapan Dönemin İçel (Silifke) Vilayeti Yöneticileri”, 35)

EK 3. İçel Mebusu Doktor Tefik (Marlalı) Bey (Koray Gidiriflilu. “1923-1933 Yılları Arasında Görev Yapan Dönemin İçel (Silifke) Vilayeti Yöneticileri”, 36.)

EK 4. 1926-1930 Yılları Arasında Silifke Belediye Başkanlığı Görevini Yürüten Halil Hilmi Göksu (Rıfat Karaduman Arşivi)

EK 5. Hacı Paşazade Sadık (Taşucu) Bey (Atatürk'ün Silifke'yi ziyaretinin yıldönümü kutlamaları esnasında konuşma yaparken.) (Rıfat Karaduman Arşivi)

EK 6. Sadık Taşucu ve İsmet İnönü

EK 7. Sait Bey (Uğur) (Rıfat Karaduman Arşivi)

EK 8. Gazetede Silifke Belediyesi ile Anlaşmazlığı Konu Olan İlk Eczacılardan Adnan (Bayer) Bey (Rıfat Karaduman Arşivi)

EK 9. Silifke İdman Yurduna Ait Fotoğraf (Rıfat Karaduman Arşivi)

Silifke İdman Yurdu Kulübü futbol takımı, yöneticilerle beraber. Solda li cebinde Haydar Aslan, Ekrem, Halil Dölek, Nafiz Açıkbaş, Cemal Tüzün, Mevlüt Özkan, Reşat Togay, İbrahim, Hamdi Türe, Şube Reisi, Vali, Belediye Reisi Halil Göksu, Şevket, Rıza Ertas, Cevat, Şefik Türe görülmektedir.

EK 10. Milli Atlet ve Silifke İdman Yurdu'nda da Maçlara Çıkan Halil Şükrü (Dölek) Bey (Rıfat Karaduman Arşivi)

EK 11. Silifke Hükümet Konağı'nın Göksu Nehri'ne Bakan Cephesinin Mustafa Kemal Paşa'yı Karşılama Esnasında Çekilmiş Fotoğrafı (Rıfat Karaduman Arşivi)

EK 12. 1927 Yılı Silifke Kız İlk Mektebi Öğretmen ve Öğrencileri (Rıfat Karaduman Arşivi)

Fotoğrafta numara yazılmış öğretmenler:

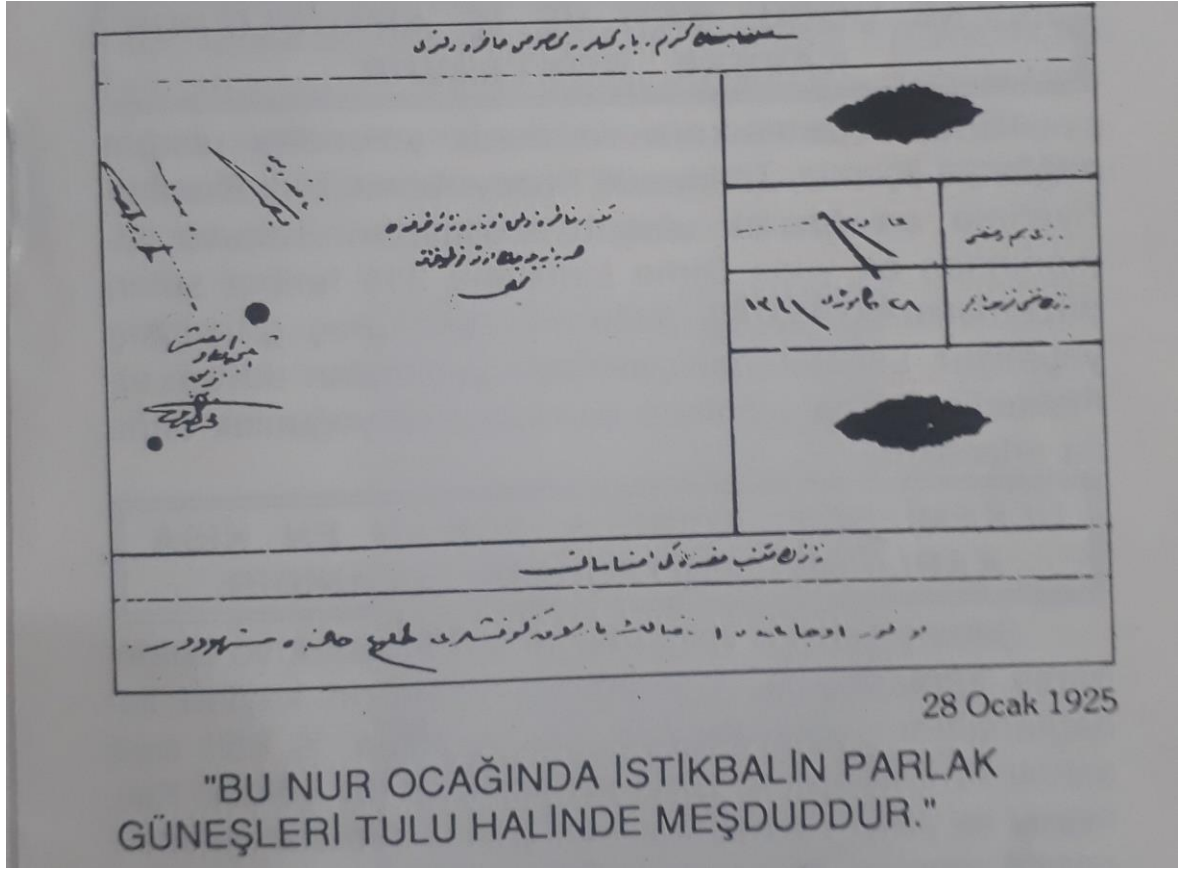
- 1- Müdür Hayriye Vasfi Hanım (Adana Darüülmuallimatı 336 Mezunlarından)
- 2- Muallim Faika Hanım (Adana Darülmuallimatı 926 Mezunlarından)
- 3- Muallim Muavini Hafize Ahmed (Silifke İlk Kız Mektebi Mezunlarından)
- 4- Muallim Atifet Şevki Hanım (Konya Kız Mektebi 926 Mezunlarından)
- 5- Muallim Muavini Hayriye Osman (Silifke İlk Kız Mektebi Mezunlarından)

EK 13. Silifke Orta Mektebi- Günümüzde Silifke Cumhuriyet İlköğretim Okulu. Gazetede de bahsi geçen Mirza Bey ve Mahmut Şükrü Beylerin Yardımıyla Yapılan Okul Binası (Rıfat Karaduman Arşivi)

Fotoğrafta yazan yazı: “Silifke Muhtelit İlk Mektebi: 24 Senesinde İnşa Edilip Mektep Olarak İstifade Edilmektedir.”

EK 14. Mustafa Kemal Paşa'nın Silifke Ziyaretinde O Zamanki Adı Sultani Mektebi Olan Günümüzdeki Cumhuriyet İlköğretim Okulu Hatıra Defterine Yazmış Olduğu Hatıra Notu (Rıfat Karaduman Arşivi)

EK 15. İlk- Orta ve En Son Kız Sanat Okulu Olarak Kullanılan Pazarkası Mahallesinde Bulunan Abidin Paşa Konağı (Rıfat Karaduman Arşivi)

EK 16. Fahri Bey'in Silivri Kaymakamı iken İçel Vali Vekâletine Tayin Edilmesine Dair Kararname (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), BCA., 30-18-1-1, 9/27/3, M. 28.05.1924.)

EK 18. Taş İli Gazetesinde Mustafa Kemal Paşa'nın Silifke'ye İkinci Ziyaretinde Yayınlandığı Nüsha (12 Mayıs 1926, S.159)

نسخه می پش غروشدور
تورکیه ۲۰۰ سته لکی ۲۷۰
شترک شراطی ۱۴۰ ایلی ۲۰۰
اوج آتای بوقدر
کونی کچش نسخه لیکری غروشدور
اعلانات اجرتی مطبعه مدیرله قرارلاشد بیلور.

طاہر ایلین

دردنجی سنه - نوامبر ۱۹۹۰
۱۲ ل مایس ۱۹۲۶
۲۹ ل شعبان ۱۳۴۴
کوله فاندلی بازیاره حبیبلرمن آجیتد
دوج اولولماتیان اوراق اعاده ایدلر

هر هفته چهارشنبه کونلری نشر اولتور ولايتك رسمي غروشدور .

خوش کلدیکز

رئيس جمهور غازي پاشا حضرتلری

بو يوك خلاصكارمن غازي پاشا
ترتلي ايكينجي دفعه اوله رق ولايتزه
ف وسعاد بخش ايديار .
كچ سنه كالون تايك يكرمي بدجي
ل كوني بو مستقنا سويج و مختياراي
ن ايدن سلفك عيلى بو كون عيني
تحيه دوغان حقيقي بارامك صفا
اويله كامران بولكوزلر . برهفته دتيري
توك تشريف ايدمكچي خبر آلان
نوك مسعود بر صبر سلفك كچ عرفه
لرلي ايتنه بوكون بو علي ولفكار
بساله لك بو كوك بر مسرت و مختياراي
ده نجل ايدبور .
محيط ولايتد مشهور اولان بومعوم

حرم و مربوطيت و اولهك ايجال دهكي
شوصحه مثالي شديده استقبالك معاصر
ترقي و مدنيتده اخذ ايدمكچي فضيلي
ساحلري تعين واره ايدبور .

في الحقيقه بو يوك غازي پاشا دهلي ايدمكچي
و خلفه لك اوكا قابلي ابدى اهدت شناسلي
و مربوطيت دويونلرندن . نيج باب اولان
مشهور بر وحدت مائيك عرض ايتريكي
منظاره مشكورده و اولنوك ايدمكچي
بولان حيات عموميه مزمدهكي معاصر انجكشافات
ملكته لك حقيقي بر عرش مدنيتد دوقرو
قطع مراحل ايتكمده اولديكي اظهار و
اثبات ايدبور .

اطاصل غازي پاشا مريك تشريفلرله
محيط ولايتده حاصل اولان مشرت و
سعادت ميدانلريك سوانكي لك بوكسك
اصالت و زاهانلرله مجهزدرلر . ايتسه بو
دقيقه لره بو سوانك ايدشمار الهاملرله
وجدان و لسان عبيطده موصوم و صديقي
تكررلرله سعادت بخش اولان عرض خوش
آمدی وظيفه سكران و امتنان دويونلرله
مشروع و مسعود اوله رق غرضه مزمده مشا
ركت و مسارت ايدبور :

خوش كلدیکز بو يوك غازي ، بو يوك
خلاصكار ، خوش كلدیکز . سلفكچه
طوغان كوش .

امين

ولايتك مسعود كونلری

رئيس جمهور غازي پاشا حضرتلرله
قبرالين پاشا و باشكاتب توفيق سريادر روسي
و بارر . مظفر قلم غصوم مدبري حاي قلم
محسوس مامورلرندن مجروح و خان فرقه سي
مفتي حلي . و حاجي پاشا زاده صادق و
چنگهك مدبري نظم و معيت ضابطي رضا و
رافق لك ائديلر ازلطراق ايليله مائيك اون
برنجي كوني ساعت يكرمي بر چنگهك اسكلبي
تشريفه طاش اوچينده والي ولايت فخری
و او طوموبيل ايله مرسيه ندين قديف بيوزان
عترم . بيوزان امين و توفيق و تجارت اوله ي
رئيسي ساي بكار ملكك نايه عرض تعنيات

آلته فوتبول منطقه سنك اجتماعي
وقوعولان دعوت اوزرینه سلفك
ادمان يوردي هيت اداره سندن ابراهيم
قايتم عومي عبدالرحمن فكرت بكر مرخص
اولارق اختلايه برشيه كوني مرسيه عزيت
ايتشاردر . جمه كوني آلاقرانته ساعت
اون برده مرسيه نين توك اوچامي سپور
شعبه صالونده پايلان اجتماعده مرسيه
سلفكچه متقارندن يشقه مع التأسف كيه .
بولوناماشدر . اكثرينك اولماسي حسيه
اجتماعده حاضر بولان مرسيه فوتبول
شعبه مدبري جمال ، منطقه فوتبول
شعبه ريبي طارف طوغان و فوتبول
قايتم اديت و مصطفي بكار و مرخص
تزدن بر دكرري قرارله اجتماعيه رسي
برسكلده دوام ايدلش ، نتيجه شمه يه
قدر مركز عمومين منطقه لره كوندريان
آلتوز ليرا تحصيلاتك توزيع ايدلمسي و
ل . ناس و رقارلريك مرسيه كوندلرله سي
يوزندك شامبوناق ماجلرندن اخراج
ايديان آلته منطقه سنك مرين و سلفك
قوبلرينك مقدور ايدلر كندن بجه مركز
عموميه بو حقدن محروم ايدلمسي قتيابله
مراجعت ايدلمسه و آله يده مرسيه
فوتبول مركزينه رسي اوراقك كوندز
لمسي ايجون تحريات . تسطيرينه قرار
ورلديكي كچ اجتماع خصوصي قديمده
مرسين و سلفكچه خطاطلك ازيمده رسايحت
اجرا ايدرك ماجار پايشي قتيابله اجتماع
نمايت و برلشدر . مرخصايتز مرسيه ايلرك
صديقي اتقائاترينه مظفر اولمشلردر .
مرسين توك اوچامي و سلفك ارمان
يوردي تينيك ترقي به دوعري آندي

تسخه سی بش غروشدرد
تورکیه به ملک اجنبیه
سنه لکی ۲۰۰
شترک شرائطی ۶ ابانی ۱۶۰
اوچ آتلی یوقدر .
کونی بکیش تسخه یلکری غروشدرد .
اعلانات اجری مطبعه مدبریه قرار لاشهر ییلورده

طاش ایللی

دودنجه سی - نومبر و : ۱۵۱
سلفکه
۱۷ ل ۱۷۲۶ مارت
چهارشنبه
۳ ل ۱۳۴۴ رمضان
بایک و مته فادملی یازیلر صحیفه لرمن آچققد
دیج اولوغایلان اوراق اعاده ایدلار

هر هفته چهارشنبه کونلری نشر اولنور ولایتک رسمی غر نه سیدور .

سلفکه نیک عالی مسافری عصمت پاشا حضرت تلی

باش وکیل عصمت پاشا حضرت تلیک
مرمینه نشر یساری خبری آتیر آلتاز
سلفکه به دعوت آنک اوزره بر هیت مخصوصه
حرکت آتیش ، پاشا حضرت تلی طرفندن
قبول بو یوزله رق سلفکه به کله چسکری
وعد بو یوزله اوزره سلفکه یار متمد
مهرده طاق ظفر انشاسیه شهر باشند
باشه بار اقلاله تزیین ایدلشدی .
عظم مسافر من مازک اون اوجنجه
کونی ساعت ازنده مرسیدن حرکت
بو یوزله رق ساعت اوجده ولا یوزک حدودی
اولان آلاطه کور یسندیه والی ولایت محمد
نخری ، مینوز ایلین ، ژاندارمه قوماندانی
ناجی ، دفتر دارکابل ، بلدی رئیس خلیل ،
باغده ناحیه سی مدیری نوری بکلره مجاور
کوبلورن اجتماع ایدن کثیف خاق کتله سی
طرفندن استقبال ایدلدی ، قربانلر کتله سی
پاشا حضرت تلی کوبلورله اوزون مدت
حسبه خادمه یولورق و هر برنه التفات ایدله
اعلی یاب خاطر دن صکره یولارینه دوام
بو یوزله رق .

عصمت پاشا حضرت تلی ایل اوردو مقش
فخر الدین پاشا و باورلی طایف یک و قلم
مخصوص کاتبی سلاطین یک و حاجی پاشا
زاده صادق یک ، غازی پاشا حضرت تلیک
چفتلکی مدیری ناظم یک و برای استقبال
کیدن ذوات او و موبیل وقایع یوندن ایتیه
امین بولنیوز .

هر حالده محترم باش وکیل وکیل وکیل
ممنون و توجه کار بر احساس ایل ایلدیغه
امین بولنیوز .

ولا یوز خلق ایه عصمت پاشا حضرت تلی
کی سبای انقلاب و دیاسته زک کوز قاما شدوران
بریلدی بزی یاقین ده کوزمک صوریه تمیل
ایدن عزیز و فاخر بر خاطر مبه ملک اولمشور
در . سادعیه بو خاطر حال و مسقبل
حسبه ایزده بر نور و سرور منسی اولورق
الی ایلد ایلدار و فیضار اوله چقدر .

امین

مسعود بر کون ومسعود بر خاطر

نقد و سی واصل بر شماره مالک اولدیغی
آیات آتشدور .
فی الواقع استقلالیزی قورنارن و حیات
عمومیه مزده فیضی بر انقلاب و نهمده وسیله
ویرن اسبابک احضار و اجر آتنده عصمت
پاشا حضرت تلیک جوق مشکور و قیمتدار
و جوق مؤثر حصه مساعیه واردور . بو
مساعیت اوصاف بارزه تی ؛ عصر لدنبری

محترم باش وکیل عصمت پاشا
چهر تلی مارک اون اوجنجه جمه ایرتسی
کونی مرین یولیه سلفکه منی تشریف
بو یوزلر . استقبال ایچون یک جوق ذوات
ولا یوز حدودیه قدر مختلف واقعه اوزره و ییلار ،
قابولر و آتیرله غروب غروب کتله شلر
یکسر جخلق دخی قصبه به مجاور کدر کاهده
اندو قی انتظار آتشدردی .

۱۳ مارت ۱۹۲۶ جمه ایرتسی کونی شهر غیزی زیارت بو یوزان محترم باش وکیل عصمت پاشا حضرت تلی

پاشا نیک آن تشریف یک شمشه ملی
نظاره وسیله ورمشدر . قارش قاده کی
یک شوشه یون پاشا لاری تاحکومت قوزاغنه
وارنجه قدر بوتون سوقا قاری دولدران
بیلرجه مستقبلتک پاشا سین سوکی باش
وکیل مسیح لریله ترافق و نمادی ایدل
هیجانل آتیشلری اچایل خلقتک بو یوزل
وجیل دولته قارش کوسر دکاری علاقه یک
موضوعای نورک ملاتک انحطاط و فلاکت
سراجمه ایلر دولدران تاریخی عجزی
نؤنه باشه برانقامت و بالخاصه اقل و
مدیت غایله سینه سرعت قوشان بر آخرک
ویرمکده کی فضیلت و تقیله تمیل ایدر .
ایشته خلقتک بو تشریف وسیله سینه
اظهار ایتدکاری معظم نظاره ات اوقضیات
و مقبره خاند ایدی حرمتلر نیک نشانه یی

نسخه سی بش غروشد

تورکیه ۲۰۰
عالمه اجنبیه ۲۰۰
اشترک شرائطی ۱۴۰
اوج آتلی بودور .

کونی کجوش نسخه یکریمی غروشدور .

اعلانات اجرتی مطبعه مدبریه قرارلاشدوریلور .

طاش ایللی

دردیچی سنه - نومرو : ۱۶۴

شلفکه ۱۴ ل تموز ۱۹۲۶

چهارشنبه ۵ محرم ۱۳۴۴

ملک و ملت قانده بازیرله محفلرمن آچقدور

دبیج اولوغابان اوراق اعاده ایدیلر

هر هفته چهارشنبه کونلری نشر اولنور و لاتیک رسی غروشدور

طیاره جمعیتی ولایت قونغر دسی

ایدرل : هیچ شبهه یوق که تورک طیاره جمییتی روح و قدرتی نجیب تورک ملتک یوسک ومدنی فضايلدن آلیور . بورده قبول ایدله جک مقررات مدنی فضايلک اثر الهی اوله بقدر .

شمدی داخله وکالت جلیله نندن و طیاره جمعی مرکز عمومیندن مورود تحریراتری اوقوبورم . اوکا کوره بزده مسامیزی تمیت ایدلم .

کال عسکریک - بک اقدی تحریرانده مذکور معنی بزم ایچون بر چریجه اویبار . بزده یوازی تمیت ایدلم .

والی بک - هر ولایت کندی خصو صیت کوره واردات منعی بولور . بزده ملکتمیزده اهالیزک وسعت مالیه و وضعیت عمومیه کوره تمیت ایدور .

خبرالین بک - تأمین ایدیلن وارداتی ششباری تحصیل ایدله جک ، حکومت معاونت ایدله جکی ؟

والی بک - بالطبع حکومت مظاهرده هر شبهه تحقیقاتی سالم و قولای برطرزده جایز ایدرکن حکومتی مروت مساون و مظاهر اوله رق بوله بقدر .

خبرالین بک - بو مظاهرتم نیم رسی بیدر .

والی بک - جمییت حکومت مروت مظاهرتم ایتکده در وایدور .

صادق بک - داخله وکالت جلیله نندن مورود تحریرانده مذکور ازمیر قونغر .

سند قور ایدن منبع واردات اخراجات اوزرندبی یوشه علی الاطلاقدر .

والی بک - تحریرانده علی الاطلاقدر .

سمید بک - اولاف قوس باشنه معین برنیه بده یاره آلق صورتیه تمیت ایدلم .

والی بک - قوس باشنه آله بایر .

فقط برشکل وقید علاوه سنی ایسترم .

سید بک - مثلاً قنبر ویتیلر منتبتنا اولاق قیدی علاوه ایدلم .

سامی بک - قوس مساعی ملکتمده دیدی قودنی موجب اولور ظن ایدرم .

دولای جله کوره جرمین تشکرله قونغر بی کشاد ایدرم .

بک اقدی : طیاره جمیتی بویوک منجیمز محترم رئیس جمهورمن غازی صغالی کال پاشا حضرتلرینک حایه عالیاری و عترم باش وکیل عصمت پاشا حضرتلرینک دیاست مضره لرله مشرف برک یفی وهوا قونی بو تون مجاریه سلا حارلرینک ایکیمی واک قونگریسی ارله یفی معلومکن ایلنله سزلری فضلته تمسیدیع ایتیردک تبرعات و منبع وارداتک بیتی حقنده کوشه منری رجا ایدرم .

بوزمانه قنبر دولت و ملتارک تحکیم ایتدیکی حدودلره برجه دهسا علاوه اولمشدرکه ایته بو هرا جیه بیدر . بو عسره مجاریه دره ازدولرک حالکده عرض قانلای ایچون صاغ وصول جناحی نه قدر حائر اهمیت ایه اوست جناحی ده او قدر قوتی اولسی لاره کادریک ثابت اولمشدر . اوست جناح دیکیمز هوا جیهی تیره ایدلرزه ملکتمک انزال و قانی تهلیکبه دوشور . بو اعتبارله ملک انیت ایچره نده سریشجه چالشمسی ، ترونه ، رفاه نال اولسی هوا قونشک تأمین و تقویه سیله قابدر .

قونیه ، شریفه ، پاپاق ایستارین ملت الیدهگی سلاحی دائماً صوک سیدیم اوله رق بولسدیرمه مجبوردر . بوزمانده بوتون هالیزک ان زیاد اهمیت ویردیکی ملکتمک محافظامی ایچون قول ایتدیکی سلاحدن ان قونلیقه سی اولان طیاره ایچون ولایت اهلایسکده ممکن اولان قداکارانی شرفیه اقبایه آماده اولدقلرندن ولایت داخلاندهکی طیاره مشایسته واقم اوله جق تبرعک اسرارنی تمیت ایدله رک محترم ملتورک یوسکک و نجیب فضیلرینه گوه نولک عرض ایدرم . زبرا هر ملت مؤسساتی مدنی فضیلته یله تأسیس

نسخه‌ی پیش‌غروشد
تورکیه
شترک شرافتی ۶ لیلی ۱۴۰
کونی بکیش نسخه‌ی یکریمی غروشد و
اعلانات اجرتی مطبعه مدبریه قرارلاشد بیلور.

طاهر بی

دردنچی سنه - سومرو : ۱۶۲
سلفک ۳۰ ل جزیران ۱۹۲۶
چهارشنبه ۲۰ ل ذی الحجه ۱۳۴۴
عالمه و ملت فائده‌ی بازیاره صحیفه‌لرمز آجقید
دبیج اولونمازل اوزاق اعاده ایداز

هر هفته چهارشنبه کونلری نشر اولنور ولایتک رسمی غزمه‌سیدور

مکتبک کزیده بر مملی اولان ویک
کنج یاشنده وقت ایدن مومالیایه جناب
حقدن رحلر و کدزیده عالمه‌نه اجر و
صبرل نی ایدور.

ولایت امریه بر اوتوبه و بیل آندی

مجلس عمومی ولائحه ۹۲۶ بوجه‌یه
مقام ولایت امریه قبول ایدان اوتوبه و بیل
مجلس اوزونه متدما سرین آجینه‌نه
ساروش ایدلشدی. اوتوبه و بیل آجینه‌نه
وردی خبر آلدور بکره ولایت جناب
اولنشدور.

کوزل اولوق یا یلاسنه عزیمت

خسته‌لته مینی برای تبدیل آب و هوا
۲۷ جزیران ۹۲۶ بار کونی کوزل اولوق
یلاسنه کیدن مطبعه مدبریه رفعت بک
باقین برزماده تابلیه اکتساب عاقبت
ایده‌ک ساسا عیدینلری جناب حقدن نی
ایلز.

یانغین

آما مودده دمیرجیلرک تحت اجمارلنده
بولان برکادن آتش آلدورک مذکور دکان
تماماً و طرقتنده بولان ایکی دکان قسمماً
هدم صورتیه اطرافته سرایتیه مبدلشد
و برلیه‌رک سوندولمشدر.

اعتذار

مطبعه من ایچون سبباز ایدلکیم
کاغذلرک اوزون مدت کله‌سی غزمه‌مزلک
بر آیدن بری انتشار ایدمه‌مسته شیت
و برلکندن محترم قارئینزه اعتذار ایلز.

و شکراندور.
خاتک بک آسوده بر حیات یکرمی
و هر هانکی غیر انضباطی برایشک بیل باش
کو-ترمه‌سی اور انضباطیه‌دهه محترم
والی بک اقدربنسک فعالیت و غیرتربینه
بر برهان و دلیل اولدینه آسلا شه
ایدا بامو.

فدال و غیری: فرمایا، من حکومت
هست، غیرتلی و از اولدیه. خاتک بک
باقین برزماده. عمومی و حق (جمهوریت)
ایده‌ک ساسا عیدینلری جناب حقدن نی
ایلز.

طاش ایللی

کنازاده ادمان پوردی
کناز اخذ عکر شیه رئیس ییکبانی
شوکت و حکومت طایی جلال بک
تشیب و همتلرله کناز صرکرنده بر ادمان
پوردی رئیس و انضاطی تشیت ایدلرک
فعلیه باشلانلیدی. کیده اورایه کیتیش
بر رفعتلرک و بریدی معلوماندا کلانلشدور
کناز کنازینک سیدور حیثیه آلملری
شایانلشدور. رقتلری موجب تقدردور
بو جریک بک باقین زمانده برده تورک
اوجاغک. مبدله کتیرلرک چکی استخبار
ایتمکله شرافت اولاجقز.

اوتحال و شفت

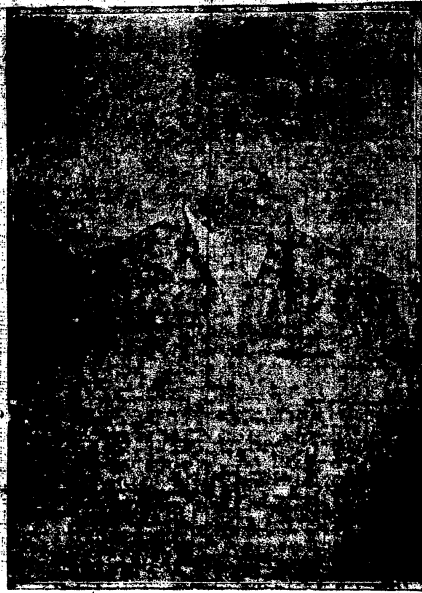
اورنه مکتب قیم ابتدائی مملرلندن
هاشم ائندی کریم‌سی و تجار طلعت بک
زوجیه ایلاک قیز مکتبی مملرلندن رقیه
خام برمدندن بری و چار اولدینی خسته‌لندن
قورتلرله ماریق وفات ائشدور.

فعالیت ساحه‌سند

فدال و غیور والی ولایت محمد فخری بک ائندی حضرتلری

اوزون سالدوزی تمیر کورماش
والک عادی و ساطق تقیه ایل بیله اجرای
سیاحت و تقیاتی بک مشکل بر وضایته
رافش ارلان ولائحه بولاری ؟
والی ولایت محمد فخری بک و رفقای
اهل اسلامک اعظمی، غیرتلی سیه‌نده
ملکک - صرین - ع - سلفک - کناز و
سلفک - قرمان بولانده کی موافق رفق
و اراله ایدر برک عصری و ساطق ایل و
بلا مشکلات اضا سیاحت و تقیات تأمین
ایدلشدور.
ولایت بو و دیگر دردست اکل
بولانده کی فعلیات و مساعی بی هرا و

[illegible]

کابل

بعض خصوصیات مذکور شدہ آفریده
بولان حاجی پاشا زادہ صاحبک سلفک موه
آشریف پورہ شدہ .

مرسين نودك اوجاقى طاقى :
ھېلى

کول شریف
ابراہیم لطیفی برہن
قذیری عالی فنی عارف جہدی
بککرون مذکورہ .
بارق سلائی متعق اویوہ حکم
مرسیلی سیج بک ابارہہ ۱۳۵۳ ھ
باشلائی . ایلک ہم مرسیلرک .
طوب شافک قامہ . دوغرو اویوہ کی
مذکورہ ترک عزیزلہ شافک مہاجرینک
آپارہہ مرسیلرک قامہ . آقویو
باشلائی . برخی ہافنام شافک لولرک
حاکمی ایلک قامہ شکرہ ایدی
مرسیلرک صوب قریق باقدقوی قوزلرک
کونجی صولک ایلک ایلک کولرک
کولک قامہ . وکندی قاریشلہ دوش
طوب کال عسکری بک خفیف نوشہہ
میری بہ کیدی . برخی ہافنام صفورہ
ہزہ خناہ بولی .

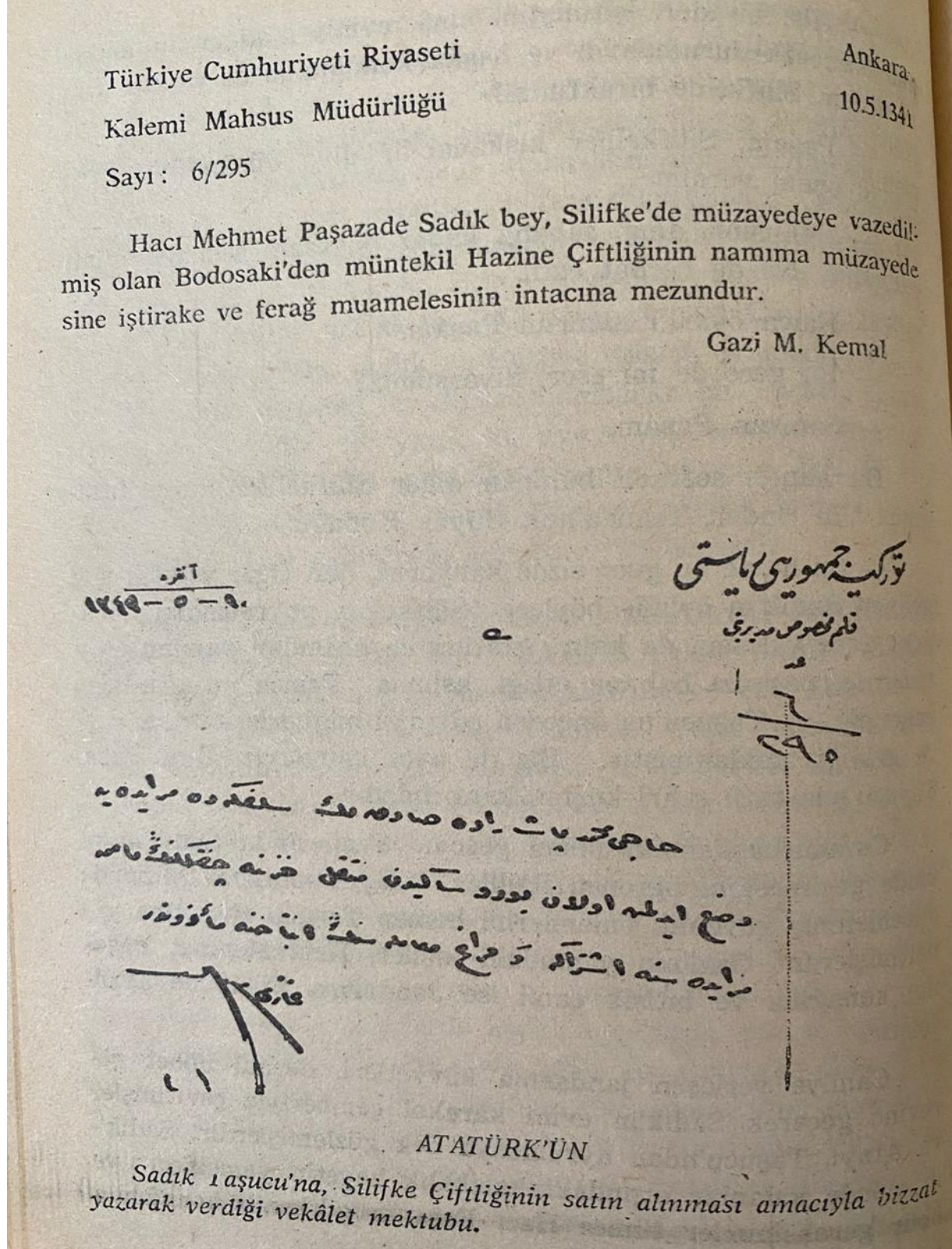
سلفہ کہ ادمان یوردی - مرستین
تورک او جاغی فو بول ماچی

با رانان او چه می گویند. الف. کده ادمان
پوردی الله سر. سین تور. او جانی بریحی
پیلری آر. سنده پاك حرا. قلی برماج اجرا
ابدادی.

هوا جہتی صبح . قورغون کولش
 لاند، بکون کشف خلق کله می از سر
 سیکریلری عریک بدن ثلاثک باندو-
 آقش توغرا له صبر لاند، باتلایلر .
 سفکلیلر صاری قورمزی ، مر-
 حاری لاجورد فوزماری لایس اوله
 استقلال مارشله - ساحه چیدیلر .
 ادعا یوردی طاق :

علی رضا
 شوکت خلیل شکرری
 احمد نانڈ
 حمید گل علی مکر عبدلرحمن سامی

EK 23. Mustafa Kemal Paşa'nın Tekir Çiftliği'nin Satış İşlemleri İçin Hacı Paşazade Sadık (Taşucu) Bey'e Vermiş Olduğu Vekâlet Mektubu (İzzet Aslan, Atatürk Silifkede, 172.)

EK 24. Silifke Gazi Çiftliği Lojmanı 1931 Yılına Ait Fotoğrafi

EK 25. Mustafa Kemal Paşa'nın Silifke'ye İlk Ziyaretine Ait Fotoğrafı (Rıfat Karaduman Arşivi)

EK 26. Mustafa Kemal Paşa'nın 1931 Yılı Silifke Çiftliği Ziyareti (Rıfat Karaduman Arşivi)

داخلیه نظارتی اداره عمومي				اوراق عمومي نومردومي		مردی		میشی	
بطايات قلمه تاريخ ورودي				۸۸۵		تاريخ تسويد		تاريخ تدبیر	
مقابله انداز				۱۰۵۸۶		سپاهي		۶۴	
۱۶				۱۶		۱۶		۱۶	
آله دولتي محفوظه ایچ ای و خداوندگار دولتي تابع کوناهیه و حلب دولتي مربوط مرعیه سنجی قدری مخصوصه حفره لرید منقل لوا حله افراغه انفس اقتصادیه و حصاره دری نقطه نظاره مهجیه ادرجه املاکیه تظلم ایدیه لایق تقدیم قفقه اقتصادیک ایضا منوط مرعیه علی فخریه لرید ادرجه ازده سنه آله دولتي محفوظه ایچ ای و خداوندگار دولتي تابع کوناهیه و حلب دولتي مربوط مرعیه سنجی قدری مخصوصه حفره لرید منقل لوا حله افراغه انفس استوارده سنه نیک اطمنه داخله نظاری و نور در ۱۶ ۱۶ ۱۶									

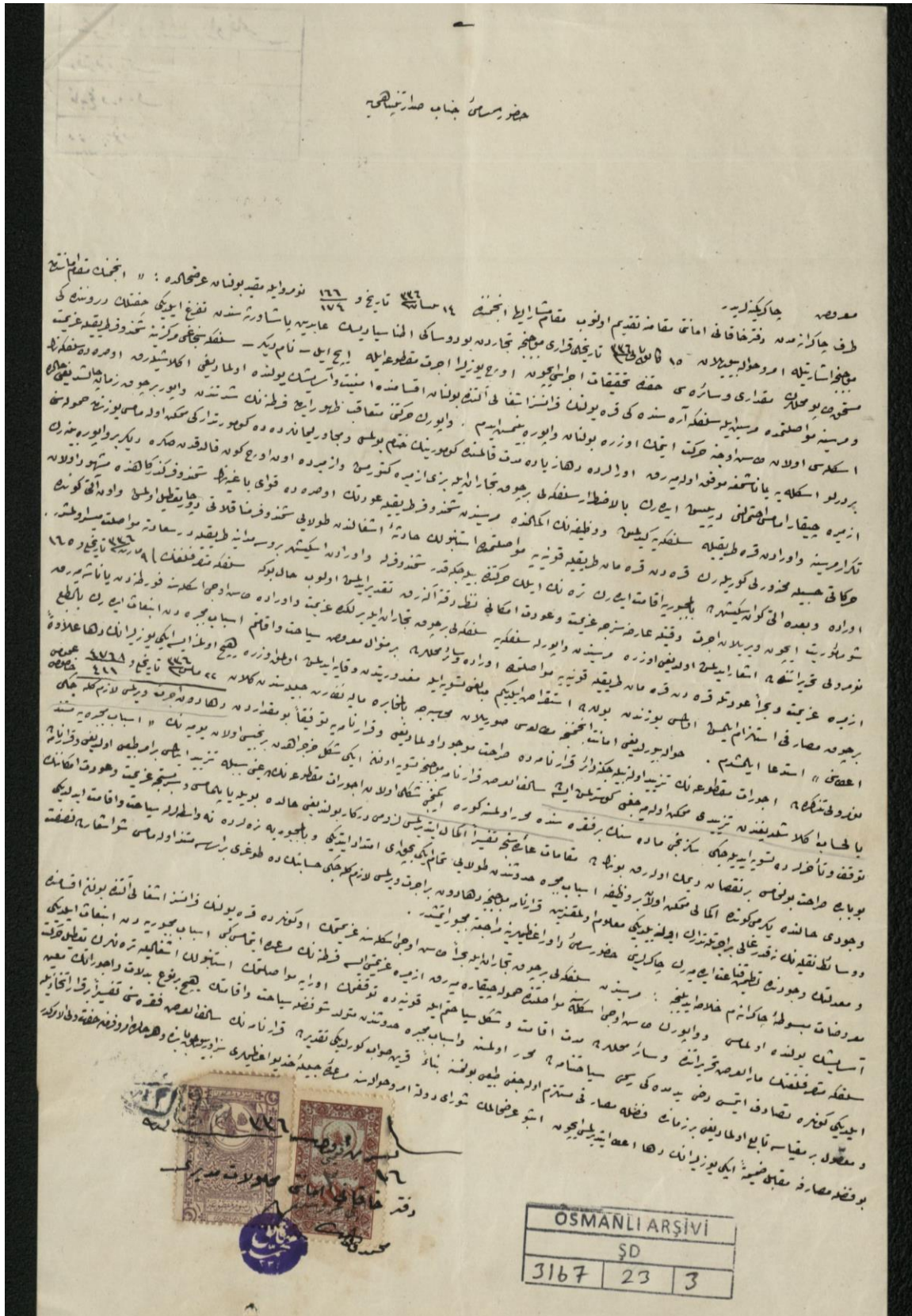
2006
(1st of box)

OSMANLI ARŞIVI
DH.ID
222 21 1

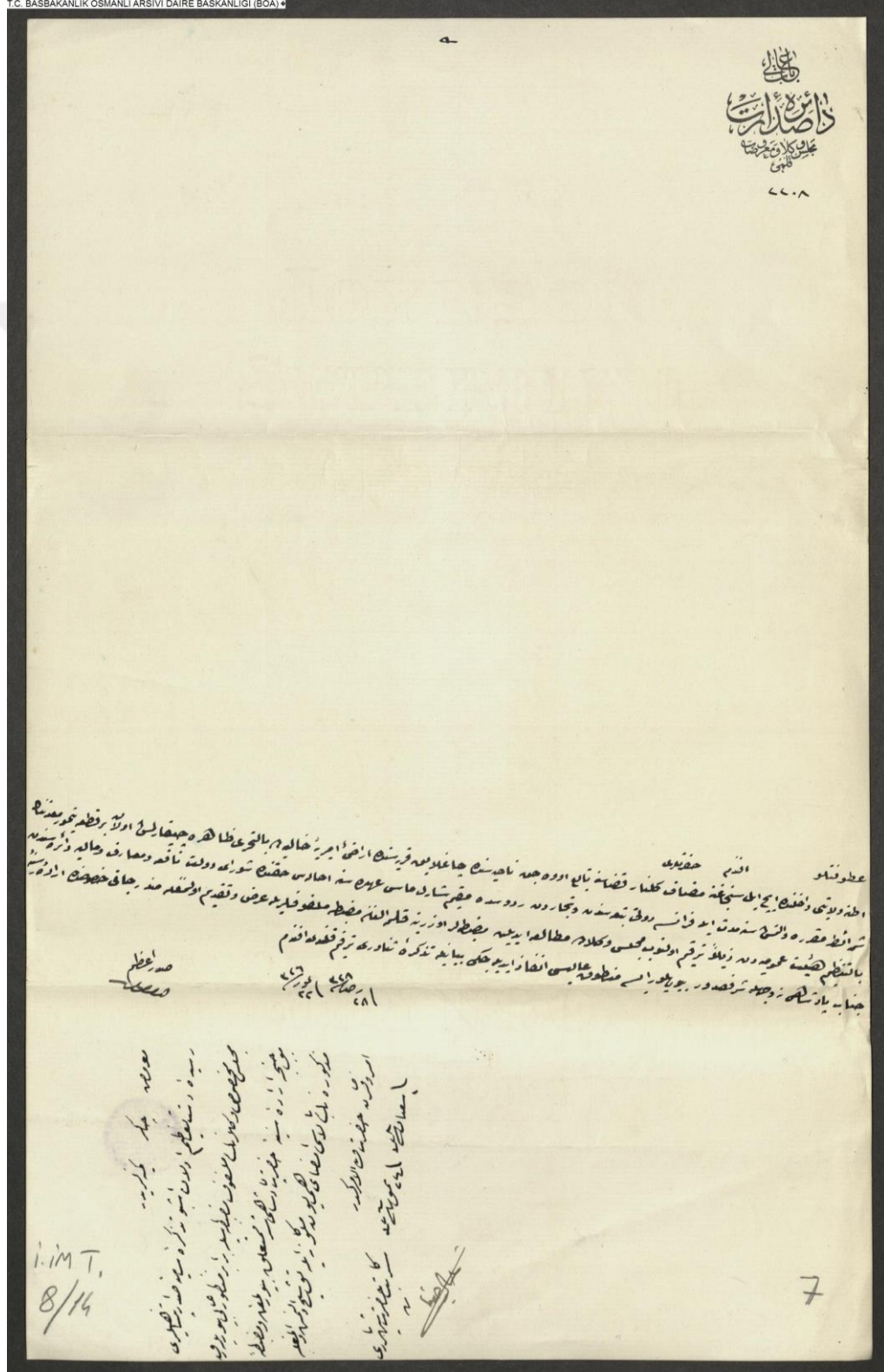
EK 28. Abidin Paşa'nın Silifke'deki Çiftliğini Hazineye Devretmek İstemesine Dair Arşiv Belgesi (Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA),Yıldız Mütenevvi Maruzat Evrakı (Y.MTV), 38/35.)

[illegible]

EK 29. Mehmet Faik Bey'in Harcırah Talebine Ait Belge (Başbakanlık Osmanlı Arşivi
(BOA), Şurâ-yı Devlet Evrakı (ŞD), 3167/23.)

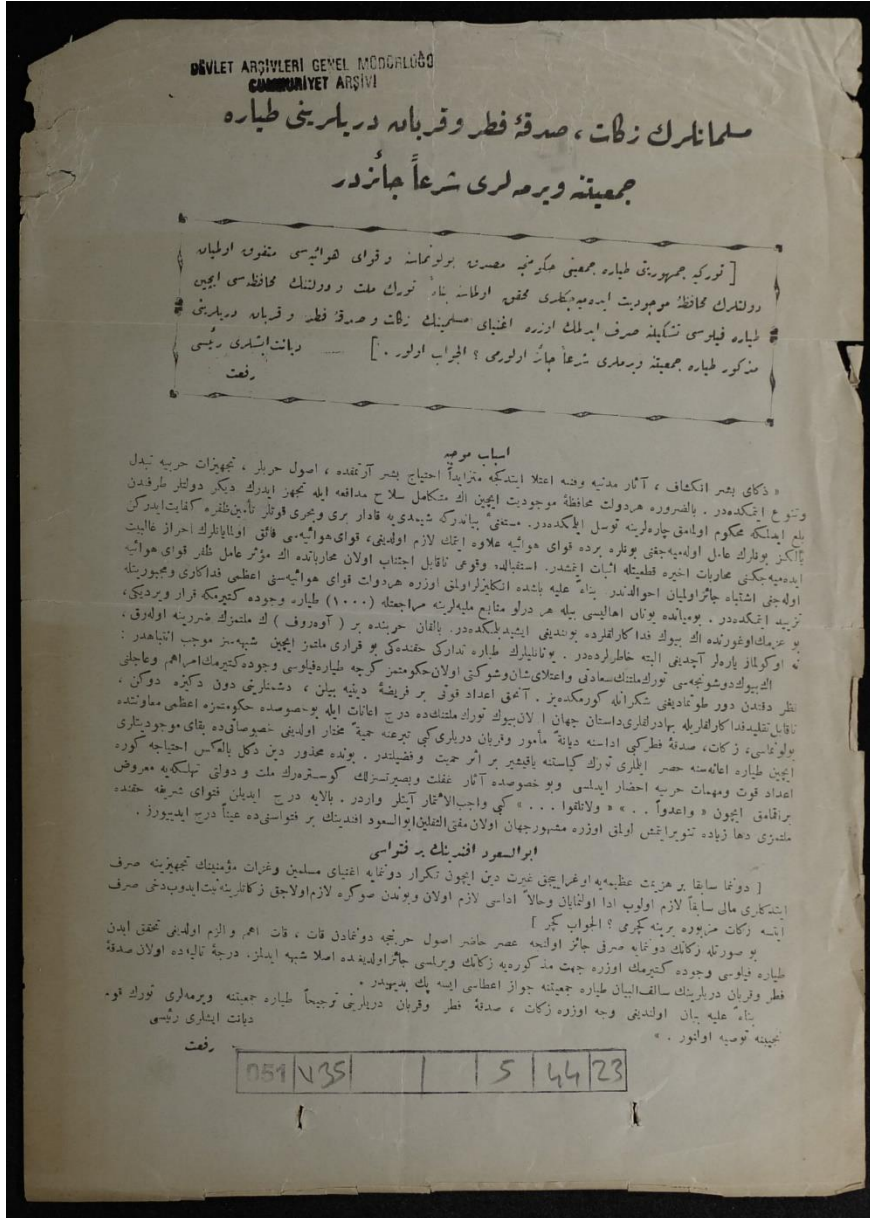
EK 30. Çağlayık'ta (Büyükeceli) Bulunan Demir Madeninın Şarl Mas Uhdesine İhale Edildiğine Dair Belge (Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), İrade İmtiyazat ve Mukavelat (İ. İMT), 8/14.)

İ.İMT.00008.00014.007

2

EK 32. Camilerde Tayyare Cemiyetine Destek Olunması Yönünde Vaaz Verilmesine Dair Arşiv Belgesi (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), BCA., 51-0-0, 5/44/23, M. 31.12.1926.)

EK 33. Zekat ve Fitrelerin Tayyare Cemiyetine Verilmesi İçin Vaiz ve Hatiplerin Halkı Teşvik Etmesine Dair Belge (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), BCA., 51-0-0, 3/17/3, M. 25.02.1928.)

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

توقیر الیہ
کتابت الیہ

مخبرات مدبرینی
عمومی
خصوصی

۵۹۵

توقیر الیہ جمعی بائستہ مقام مجید دارد ماه شمس تاریخ و ۱۴۴۸ نوروزی تذکره ده «جمعیت خیر و برادران
طیاره ، حدود عمر و حایه اطفال کی مملکت خالف تمام خدمت ایضا ایده او جمعیت آره سده تقسیم او حایه
زکات و صدقه فقره حقده و اعطای و خطبه و اسطیر صفت با یدیدجه زغیات و شویفات فقره اعطای
نمره و یدیدجه ذات عارف ریاسته جمید بجه ده تقسیم برور و لور
جمعیت ده اوده رندی آتاری کور ریکز عده فر حیدر بولطنت اسید کیم جینی امیدیدر و برابده فقره
تجیفات عاجده و اوزای محده فقره ایضا او برور ماکزی عرضیدیم زیدفا رجا ایام «
افاده و از بار برور و لریفه نظر ایچده سده لوز صا زیاده بر سده ده فقریات سروده و ریکد مراده
منوعه دار سده زغیات و شویفات لوزده برورینیک ایچده فقره اولوز اقسام

دائمه الیہ
۵۹۵

مقتضات الفایضه و اعطایه افضیه
مقتضیه
مقتضیه

نوروز
۵۹۵

051 N 16 1 3 17 3

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ TEZ DEĞERLENDİRME FORMU		
Öğrencinin Adı Soyadı:		EVET
Kapak		
1	Tez Başlığı tutanaktaki başlıkla aynı mı?	
2	Kapaktaki ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
3	Kapak format kılavuzdaki kapak formatına uygun mu?	
4	Kapakta yazılan tüm yazılar doğru olarak verilmiş mi?	
İçindekiler		
5	Sayfa numaraları tam verilmiş mi?	
6	Şekil, Çizelge vb. listeleri verilmiş mi? Sıralaması doğru mu?	
7	Özet, Abstract, Giriş, Sonuçlar vb. bölümler var mı?	
8	Yazım hataları kontrolü yapıldı mı?	
Giriş		
9	Hazırlanan tezin önemini anlatıyor mu?	
10	İkinci ve Üçüncü dereceden başlık içermemeli kuralına uyuldu mu?	
Özet/Abstract		
11	Kılavuza uygun mu?	
12	Ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
13	Özet; tek sayfa, tek aralık, tek paragraf kuralına uygun olarak yazıldı mı?	
14	Bilim kodu, sayfa adedi, anahtar kelimeler ve tez danışmanı yazıldı mı?	
Kaynakça		
15	Kaynakların tamamına metin içinde atıf yapıldı mı?	
16	Kaynak formatı kılavuzdaki kaynak formatına uygun olarak hazırlanmış mı?	
17	Atıf formatı kılavuzdaki atıf formatına uygun mu?	
Atıf Yöntemi APA 7 ☐ CMS ☐ İSNAD ☐		
Genel Değerlendirme		
18	Etik Beyan açıklaması okundu, uyuldu ve imzalandı mı?	
19	Kabul/Onay sayfası kılavuzdaki formata uygun olarak düzenlenmiş mi?	
20	Kabul /Onay sayfasında belirtilen oy birliği/oy çokluğu seçeneklerinden uygun olanı savunmayla tutarlı olacak şekilde belirlenmiş mi?	
21	Sayfa kenar boşlukları ve sayfa numaraları kılavuzdaki formatına uygun mu?	
22	Paragraf boşlukları ve metin satır aralığı kılavuza uygun olacak şekilde düzenlenmiş mi?	
23	Başlık yazımları kılavuzdaki başlık formatlarına uygun mu?	
24	Yazı tipi ve boyutu kılavuzdaki yazı tipi ve boyutu formatına uygun mu?	
25	Şekil, Çizelge vb. açıklama ve numaralandırmaları kılavuzdaki formata uygun olarak yazılmış mı?	

Cihat Yıldırım

İmza